

3-5
Mayıs
2023
BİTLİS

Cumhuriyetin 100. Yılında
**ULUSLARARASI TARİH, KÜLTÜR,
DİL VE SANAT BAĞLAMINDA
BİTLİS SEMPOZYUMU**

**Uluslararası Tarih, Kùltür, Dil ve Sanat
Bağlamında Bitlis Sempozyumu**

**SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ
ÖZET KİTAPÇIĞI**

EDİTÖR

Dr. Öğr. Üyesi Fırat ÜNSAL

3-5 MAYIS 2023

BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ

e-ISBN: 978-605-74216-3-0

ULUSLARARASI TARİH, KÜLTÜR, DİL VE SANAT BAĞLAMINDA BİTLİS SEMPOZYUMU

KURULLAR

KONGRE ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ

Bitlis Eren Üniversitesi Rektörü

KONGRE DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Nurullah ULUTAŞ

Bitlis Eren Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı

KONGRE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ferit İZCİ

Prof. Dr. Mustafa ATLI

Prof. Dr. Mehmet DEMİRTAŞ

Prof. Dr. Fatih HAZAR

Prof. Dr. Yusuf SANCAK

Prof. Dr. Mehmet YOLCU

KONGRE DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Adem PALABIYIK

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Ali Ulvi ÖZBEY

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Celal İNCE

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Esra KÜRÜM

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Ercan ALAN

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Şener Şükrü YİĞİTLER

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Yunus Levent EKİNCİ

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Hacer GÖL

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Doç. Dr. Üyesi Ahmet İŞLER

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah YILDIRIM

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Gülay KARAKUŞ

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Bahar Mergen

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Fahrettin ÖZBEY

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Gamze ÜNSAL TOPÇU

Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Serpil AYTÜRE	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hayriye Esra AKYÜZ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Maşallah KIZILTAŞ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa AYLAR	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ERGÖZ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sedef AYYILDIZ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YAKIŞIK	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Murat PARLAKPINAR	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre KARASU	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Seher BODUR	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tülay GENCER	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Naci ÖZSOY	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Nazenin Saadet GÜLER	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yunus ÇİFTÇİ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sıddık VANGÖLÜ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Fırat ÜNSAL	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Dr. Hasan Ali ÇAKMAK	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Dr. Büşra KARASU	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Dr. Yaprak DERİCİOĞLU	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Adem BULUT	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Çiğdem CENGİZ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Damla TORUN ÖNGAY	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Dilber YILDIZ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. İrem CEREN DOĞAN	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Eyüp BOZKURT	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Kübra TEMİZ ARSLAN	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Neslihan SEL ÖZBEY	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Sait Emre ÇİFTÇİ	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Şeyda Nur KOCA PEKER	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Ümit Buğrahan ÖZCAN	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Yunus KIRAYİT	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye
Arş. Gör. Cebrail YEŞİLÇAY	Bitlis Eren Üniversitesi/Türkiye

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ	Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK	Ardahan Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Sait ŞAHİNALP	Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Linus JUNG	University of Granada
Prof. Dr. Ignacio Lopez SAKO	University of Granada
Prof. Dr. Haluk ZÜLFİKAR	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Cevat ÖZYURT	Kırgız Manas Üniversitesi -Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf SANCAK	Bitlis Eren Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşe CANATAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Erhan AYDIN	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet Fatih ALKAYIŞ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. İlker AYDIN	Ordu Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya BOYANA	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan BOYNUKARA	Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Bülent Cercis TANRITANIR	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet İÇLİ	Batman Üniversitesi
Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet KUTALMIŞ	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Emin ULUDAĞ	Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Aygül SÜEL	Hitit Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülmecit CANATAK	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih SAKALLI	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Akif ASLAN	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Prof. Dr. Turgut YİĞİT	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Esmâ REYHAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Tahirhan AYDIN	Mardin Artuklu Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet TANYILDIZ	Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Muhittin ATAMAN	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim DİLEK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Muhsin MACİT	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Murat Ali KARAVELİOĞLU	Iğdır Üniversitesi
Prof. Dr. Nazan TUTAŞ	Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa UYAR	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa AGAH	Bingöl Üniversitesi
Prof. Dr. Neşe ÖZDEN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Caroline PATEY	Milan Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet DEMİRTAŞ	Bitlis Eren Üniversitesi
Prof. Dr. Nurullah ULUTAŞ	Bitlis Eren Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet YOLCU	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşegül TÜRK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Adis ZİLİC	Mostar Cemal Biyediç Üniversitesi
Doç. Dr. Âdem PALABIYIK	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Veysel ERAT	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih GENCER	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet B. ŞENGÜL	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Yunus Levent EKİNCİ	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Mesut KINACI	Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Ferda ZAMBAK	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Doç. Dr. Melih ERZEN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA	Muş Alparslan Üniversitesi
Doç. Dr. Ayça KARTAL	Muş Alparslan Üniversitesi
Doç. Dr. Resul BABAOĞLU	Siirt Üniversitesi
Doç. Dr. Aysel GÜNİNDİ ERSÖZ	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Doç. Dr. Erdem SARIKAYA	Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail EKİNCİ	Mersin Üniversitesi
Doç. Dr. Macit BALIK	Bartın Üniversitesi
Doç. Dr. Korkmaz ŞEN	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Edina SOLAK	Zenica Üniversitesi
Doç. Dr. Osman BAYDER	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Burak BÜYÜKTOPÇU	Kars Kafkas Üniversitesi
Doç. Dr. Sadık ARMUTLU	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Doç. Dr. Turgay GÖKGÖZ	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Doç. Dr. Abdulhadi TİMURTAŞ	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Emrullah ŞEKER	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Esra DEMİR ÖZTÜRK	Bitlis Eren Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan TAŞKIRAN	Bitlis Eren Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mahir KARACAR	Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gülay KARAKUŞ

Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Barış ÇAĞIRKAN

İzmir Demokrasi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Önder İPEK

Hitit Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Murat PARLAKPINAR

Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Atiye Bahar MERGEN

Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Eralp Yaşar AZAP

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi

Dr. Lilya MEMETOVA

Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi

Dr. Dragana AMEDOSKİ

Belgrad Tarih Enstitüsü

Dr. Meirankul İSTAYEVA

Kazakistan

Meyramgül İSAYEVA

Ahmet Yesevi Üniversitesi

SEKRETERYA

Dr. Öğr. Üyesi Tülay GENCER

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. Kübra TEMİZ ARSLAN

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. İrem Ceren DOĞAN

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. Sait Emre ÇİFTÇİ

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. Şeyda Nur KOCA PEKER

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. Damla TORUN ÖNGAY

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. Yunus KIRAYİT

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. CebraİL YEŞİLÇAY

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. Ümit Buğrahan ÖZCAN

Bitlis Eren Üniversitesi

Arş. Gör. Eyüp BOZKURT

Bitlis Eren Üniversitesi

Yayımlanmak üzere kabul edilen bildiri özetlerinde belirtilen düşünce ve görüşlerden yazar(lar)ı sorumludur.

Bitlis Eren Üniversitesi Rektörü Sn. Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ'ın Açış Konuşması;

Kıymetli Katılımcılar,
Öncelikle Bitlis Eren Üniversitesi'nin düzenlemiş olduğu "Uluslararası Tarih, Kültür, Dil ve Sanat Bağlamında Bitlis" Sempozyumu'na hoş geldiniz. Sizleri burada ağırlamaktan büyük mutluluk duyuyorum. Bu anlamlı etkinlik vesilesiyle Bitlis'in tarihini, kültürünü, edebiyatını ve sanatını derinlemesine incelemek ve tartışmak için bir araya gelmiş olmaktan dolayı büyük bir heyecan duyuyorum.

Bitlis, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle Anadolu'nun önemli şehirlerinden biridir. Tarihi, binlerce yıl öncesine uzanan bu topraklar, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve çeşitli kültürel etkileşimlere tanıklık etmiştir. Bugün Bitlis, tarihi kalıntıları, doğal güzellikleri, eşsiz mimarisi ve zengin kültürüyle bizi büyüleyen bir şehirdir.

Bu sempozyumun amacı, Bitlis'in bu zengin mirasını daha iyi anlamak, araştırmak ve paylaşmaktır. Tarih, kültür, dil ve sanat alanlarında uzmanlaşmış akademisyenler, araştırmacılar ve sanatseverler olarak bir araya geldiğimiz bu platformda, Bitlis'in tarihi süreçlerini ve kültürel dokusunu daha yakından inceleyeceğiz. Bu sempozyumda sunulan bilimsel çalışmalar ve sunumlar, Bitlis'in tarihsel, kültürel ve sanatsal derinliklerini aydınlatmaya yönelik önemli bir adım olacak.

Bitlis, geçmişten günümüze kadar farklı medeniyetlerin izlerini taşımaktadır. Urartular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi pek çok medeniyetin etkisi bu topraklarda hissedilmektedir. Ayrıca, Bitlis'in coğrafi konumu ve ticaret yolları üzerindeki stratejik önemi, farklı kültürlerin buluşma noktası olmasını sağlamış ve şehre eşsiz bir kimlik kazandırmıştır.

Bu sempozyumda, Bitlis'in tarihi dokusunu korumanın ve gelecek nesillere aktarmanın önemini vurgulamak; Bitlis'in zengin kültürel mirasının edebiyat ve sanat alanlarıyla nasıl etkileşim içerisinde olduğunu keşfetmek ve bu etkileşimin günümüzde nasıl bir canlılık kazandığını görmek istiyoruz.

Sizlerin araştırmaları, sunumları ve tartışmaları, Bitlis'in kültürel mirasının daha iyi anlaşılmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Umarım bu etkinlik, yeni fikirlerin doğuşuna, bilgi ve deneyimlerin paylaşımına, kültürel bağların güçlenmesine vesile olur.

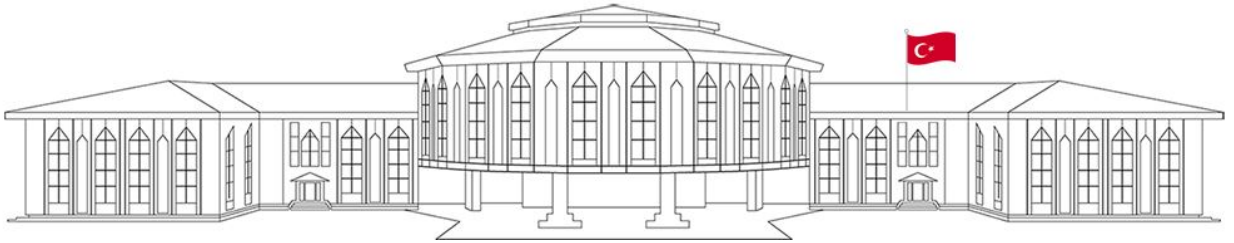
Bu sempozyum için emeği geçen tüm katılımcılara, düzenleme komitesine ve destek veren kurumlara teşekkürlerimi sunuyorum.

Sempozyumumuza tekrar hoş geldiniz diyor ve hepinize katkılarınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Bu sempozyumun sağlıklı, verimli ve başarılı geçmesini temenni ediyorum.

Saygılarımla,

Prof. Dr. Necmettin ELMASTAŞ
Bitlis Eren Üniversitesi Rektörü

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı Sn. Prof. Dr. Nurullah ULUTAŞ'ın Açış Konuşması;

Saygıdeğer Valim, Vekilim,

Sayın Rektörüm, Belediye Başkanlarım, Protokol üyeleri ve Kıymetli hocalarım, 16. Kuruluş yılını kutladığımız günlerde üniversitemizin bugüne kadarki en geniş katılımlı bilgi şölenini gerçekleştirmenin gururunu yaşıyoruz. Bilimsel toplantılar ve akademik dergiler üniversitelerin varoluş nedenlerinden biridir. Eğitim öğretim faaliyeti yanında üniversiteler bu tür akademik etkinlikleriyle kendilerini kabul ettirir ve buldukları şehre katma değer sağlarlar. Bizler de Cumhuriyetimizin 100. Yılı hatırına “Cumhuriyetin 100. Yılında Uluslararası Tarih, Kültür, Dil ve Sanat Bağlamında Bitlis Sempozyumu”nu düzenleme kararı aldık.

Bitlis, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, Van, oradan İran: Muş’tan Batı’ya; Diyarbakır’dan Güney’e ve Ahlat yoluyla Ağrı, Erzurum’dan Kuzey’e giden yolların birleştiği bir kavşakta bulunmaktadır. Bitlis; Van Gölü havzasında bulunan Bizans, Akkoyunlu, Karakoyunlu, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinin de büyük bir önem verdiği konjontürel anlamda önemli bir coğrafyadır. Yeryüzünün sayılı volkanik dağlarından olan Nemrut ve Süphan Dağları Bitlis ili sınırları içerisinde kalmaktadır. Güneydoğu Toroslar’ın uzantısı şeklinde olan Dağların çoğu 2000 metreden yüksektir. Türkiye’nin ikinci büyük dağı olan Süphan Dağı Bitlis’te bulunur. Kışın aldığı yoğun kar yağışının bahar ve yaz aylarında erimesiyle bu havza münbit bir toprağa dönüşür. Bitlis, aynı zamanda lezzetli yemekleriyle de gastronomi alanında önemli bir şehirdir. Bölgede birçok endemik bitki türü yetişmektedir. Farklı yaban hayvanları yanında yöreye özgü kuş çeşitlerinin yaşaması, Van Gölü, Aygır Gölü ve Nazik Gölü’nün yöreye özgü balık türlerine ev sahipliği yapması bu bölgenin cazibesini her geçen gün artırmaktadır. Hizan, Ohin, Norşin medreseleri tarih boyunca bölgenin bir ilim ve kültür merkezi olmasını sağlamıştır. Ahlat Selçuklu Mezarlığı dünyanın en büyük açık hava müzelerinden biri olarak her yıl binlerce turist çekmektedir. Bitlis birçok disiplin için üzerinde çalışılması gereken bâkir bir şehirdir.

Bilgi şölenimizle ilgili bazı istatistiki bilgiler vermek isterim. 60 farklı şehir ve ülke, 89 farklı üniversiteden toplam 285 bildiri hakem sürecinden geçtikten sonra kabul edilmiştir.

Katılımcıların 163’ü öğretim üyesi, diğerleri doktora, yüksek lisans öğrencileri, öğretim görevlileri ve öğretmenlerden oluşmaktadır.

Bildirilerin 150’si yüzü yüze 135’i çevrimiçi olarak sunulacaktır.

Konulara baktığımızda konuların 111’i Dil ve Edebiyat;

86’sı Tarih ve 44’ü İlahiyat alanından oluşmaktadır.

Bu bildirilerin toplam 83’ü Bitlis’le ilgilidir. Bunun içindir ki Allah izin verirse sponsor bulmamız halinde Sempozyum Bildiri Kitabını iki ayrı kitap halinde yayınlamayız; ikinci kitabı sadece Bitlis’e ayırmayı düşünmekteyiz.

Bu bilgi şölenini düzenlemekle yaşadığımız şehre ve mensubu bulunduğumuz üniversitemize bir nebze olsun borcumuzu ödemeyi amaçlamaktayız. Bu sempozyumu düzenleme kararı aldığımız ilk günden beri bizi destekleyen başta Rektörümüz Prof. Dr. Necmettin Elmastaş olmak üzere bu desteği uygulamaya geçiren Rektör Yardımcılarımıza, Genel Sekreterimize ve Daire Başkanlarımıza teşekkürü bir borç bilirim. Sizlere de tebliğlerinizle aramızda olduğunuz için ayrıca teşekkür ediyoruz. Ayrıca bu sempozyumun gerçekleşmesinde ilk günden beri fedakârca çalışan Fen – Edebiyat Fakültesi öğretim elemanlarından oluşan Düzenleme Kurulu üyelerine ve üniversitemizin memurundan, güvenlik personeline; şoföründen ve hizmetlisine kadar tüm çalışma arkadaşlarımıza teşekkür ediyoruz. Bir sempozyumun düzenlenmesi her ne kadar sizin gönülden isteğinize bağlı olsa da maddi imkânlarımız yetersizse bu işin altından kalkmanız mümkün değildir. Bu bağlamda başta yaklaşık 25 davetli konuşmacımızın uçak biletlerini karşılayan Türk Dil Kurumu’na ve kıymetli Başkanımız Prof. Dr. Gürer Gülsevin hocamıza- geçtiğimiz günlerde kendileri emekliliğe ayrılmış ve sağlık problemlerinden dolayı aramızda bulunmamaktadırlar- Tez zamanda Allah’tan kendilerine şifa vermesini niyaz eder, geçmiş olsun dileklerimi iletirim. Yine şehrimizin kültürünü ortaya çıkaran büyük projelere imza atan ve varlığıyla gurur duyduğumuz Bitlis Valimiz Oktay Çağatay Beyefendi’ye, Bitlis Belediye Başkanımız Nesrullah TANGLAY’a, BETAV Yönetim Kurulu Başkanımız Ahmet Eren Beyefendiye, Tatvan Belediye Başkanı Mehmet Emin GEYLANI’ye, Hizan Belediye Başkanı Cezail AKTAŞ’a, HİKMET KİLER VAKFI Yönetim Kurulu üyesi Vahit Kiler’e, Tatvan Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Bilal ADABAĞ’a, BEBAP Koordinatörlüğüne ve Taht-ı Van Cafe’ye en içten teşekkürlerimi sunar hepinizi saygıyla selamlarım.

Prof. Dr. Nurullah ULUTAŞ
Düzenleme Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

Sanat Toplum İlişkisi Bağlamında Bitlis İli Özelinde Kent ve Yaşam	1
Netâmeli Bir Kavram: Oksidentalizm/Garbiyatçılık.....	2
Ayhan Hünalp'in Anılarında Edebi Portrelere Dair İzdüşümler	4
Yaşar Kemal'in <i>Dağın Öte Yüzü</i> Roman Dizisinde Yaşama Tutunma Çabasının Marksist Eleştirisi Kuramı Bağlamında Tahlili	5
Atık Kağıt'tan Sanata: Murakka Yapımı.....	6
I.Dünya Savaşı Odağında Romana Yansıyan Ahlat: Nar Tanesi Gülizar Örneği	7
Anadolu Ağızlarında Atasözleriyle İlgili Çalışmalar (Bitlis Örneği).....	8
Bitlis Kalesi Kazısı Bağlamında Bizans Sikkelerinde Dini Unsurlar.....	9
Tarihsel Bir Mekân Olarak Ahlat'ın Türk Sinemasında Temsili	10
Bitlis Tarihi Yapılarındaki Süslemelerin Tekstil Yüzeylelerinde Yeniden Yorumlanması ..	11
Bitlis Yöresi Geleneksel Halı Motiflerinin Çağdaş Giyim Tasarımında İzdüşümleri.....	12
Seyahatname'nin Ahlat Bölümü'nde Cami-i Emir Kay'a İlişkin Verilen Bilgilerin Anadolu Türk Etnolojisi Açısından Önemi.....	13
Şair Aslında Ne Dedi? veya Hengâme Hengâmesi	14
Osmanlı Medreseleri Hakkında Kanuni Sultan Süleyman Döneminde Çıkarılan Fermanın Yeni Bir Sureti.....	15
Şirvan Beyi Salih Beg'in Târîhu'l Ensâb Adlı Eseri Bağlamında 1787 İle 1823 Yıllar Arasında Hizan İlçesi	16
Dinî Yaşamın Bir Resmi Olarak Bitlis Halk Kültüründe Ramazan	17
Bitlis Halk Kültüründe Nazarla İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	18
Eski Türkçeden Hareketle Güneybatı Türk Lehçeleri Arasında Fonetik Bir Mukayese Çalışması	19
Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Uzaktan Algılama (UA) Teknikleri Kullanılarak Türkiye Çığ Risk Alanlarının Belirlenmesi.....	20
Moğol-Harezmsâhlar İlişkileri ve Moğollar'ın İran Coğrafyasını İstilasası.....	21
Bir Bitlis Masalı Üzerine Düşünceler.....	22
Türk Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türk-Sovyet İlişkileri ve Bolşeviklerden Gelen Yardımlar	23
Şeyh Alâddîn Oğînî ve Hulâsatu'l-Vad' Adlı Eseri	24
73 Numaralı Mühimme Defteri'nin Tanıtımı (1-276).....	25
Gerard Manly Hopkins: An Idiosyncratic Voice.....	26
Budizm'in Türk Şiirine Etkileri Bağlamında İncelenmesi	27
Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Anne - Babaların Beslenmeye Yönelik Genel Görüşleri İle Çocuklarının Beslenme Alışkanlıklarının Karşılaştırılması.....	28
Çocukların Çevresel Farkındalığını Geliştirmeye Yönelik Çevre Eğitimi Uygulama Örneği.....	30
Şia'da Hadiste Metodoloji Arayışları ve Haydar Hubbullah'ın Çözüm Önerileri	32

Anadolu'nun Türkleşme Süreci ve Oğuz (Türkmen) Akınları.....	33
Son Mohikan'da Vahşet ve Korku İncelemesi	35
Osmanlı Eğlence Hayatının Ahmet Rasim'in “ <i>Şehir Mektupları</i> ” Eserindeki Görünümleri (1897-1899).....	36
Toplumsal Dönüşümün Beraberinde Getirdiği Yeni İnsan Tipleri: Rakım Efendi ve Mansur Bey Örnekleri Üzerine Bir İnceleme.....	37
Türkçe'de Ne Tümcelerinin Gönderim Özellikleri	38
Kent Kimliği Bağlamında Bitliste Beş Minare Türküsü	40
Tarihi Bitlis Belediye Binası'nın İşlevsel Değişim Sürecine Bakış	41
Emir Timur'un Zamanına Ait Kaynaklarda Askeri Silahlar.....	42
Kadın Romanlarında Sorun Karşısında Başvurulan Çözüm Yolları: Seray Şahiner Örneği.....	44
Bitlis ve Bitlis Halkına Ayna Tutan Metin Örneklerinden: Rüşdi'nin Hasb-i Hâlleri	45
Berlin'de İranlı Bir Entelektüel: Hüseyin Kâzımzâde Êrânşehr-î Tebrizî.....	46
Gennadiy Pospelov'un Heyecansal Bağlanımı İle <i>Yaşasın Demokrasi</i> 'ye Bakmak	47
Divan Şiirini Poetika Çerçevesinde Ele Almak.....	48
Dilin Sanatı ve Sanatın Dili: Dilbilim İle Karşılaştırmalı Edebiyat Arasındaki Örtüşmelerin Tahkiki	49
Tarihî Süreçte Türk Atasözlerinde Oluşan Değişimler	50
Ramazan Dikmen'in Öykülerinde İroni	52
Artuklu Camileri.....	53
Osmanlı Sikkeleri Üzerinde Yer Alan Yazıların Genel Hatları İle İncelenmesi	54
İmgeden Sembole Dönüşüm: Hegel'in Romantik ve Sembolik Sanat Anlayışı Bağlamında Gülşen-Âbâd Mesnevisinin Değerlendirilmesi	55
Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı 2021-2022 Yılları Kazı ve Restorasyon Çalışmalarına Genel Bir Bakış	56
Ahlat Müzesi'nde 18. Yüzyılın Başına (1706) Tarihlendirilen Bir Grup Haçkar (Haç İşlemeli Taş).....	57
Osmanlı Eğlence Hayatının Ahmet Rasim'in “ <i>Şehir Mektupları</i> ” Eserindeki Görünümleri (1897-1899).....	59
Bitlis Çayı Havzası'nda Çığ Oluşumuna Duyarlı Alanların Coğrafi Bilgi Sistemleri İle Tespit Edilmesi.....	60
Bitlis Köy Seyirlik Oyunlarından Kale Pire Oyunu Üzerine Bir İnceleme.....	61
Hitit Devletinin Var Olma Sürecinde İnanç Sisteminin Etkisi.....	62
Müştak Baba'nın Şiirlerinde Musiki Terimleri	63
Necip Fazıl Kısakürek'in “ <i>Bir Adam Yaratmak</i> ” Adlı Tiyatro Oyununda Metaforik Anlatım.....	64
Bitlis İlinde Bulunan Türk İslam Dönemi Ölü Gömme Geleneğinin Etnografik Kanıtları.....	65
Yusufelili Âşık Huzûri'nin “Ters Öğüt Destanı”nın Uyumsuzluk Kuramı Bağlamında İncelenmesi.....	66

Bitlis Şehir Merkezinde Yer Alan Tarihi Yapıların Kullanımları ve Dönüşümleri Üzerine İşlevsel Bir İnceleme	67
Halk Etimolojisi ve Bitlis Ağzında Halk Etimolojisi Değerlendirmesi	68
Orta Çağ İslâm Dünyasında Ahlatlı Muhaddisler	69
Bitlis İlinde Küçükbaş Hayvan Varlığının Yapay Sınır Ağları İle Modellenmesi	70
Zekeriyâ Kazvî'nin "Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevcûdât" Adlı Eserinde Yer Alan At Tasvirleri.....	71
Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Gulyabani Romanında Pozitivist Unsurlar	72
Şeyh Alâudîn Oğîni ve Hulâsatu'l-Vad' Adlı Eseri	74
İstanbul'un İşgalinden Beş Gün Önce Mebusân Meclisinin Gündemi Neydi?	75
Kendine Özgü Niteliğiyle 'Baskı Resim': Bitlis Eren Üniversitesi Bünyesine Kazandırılan Bir Atölye ve Örnek Öğrenci Çalışmaları	76
Şeyhülislâm Bahâyî'nin "Neylersin" Redifli Gazelinden Hareketle Kaleme Alınmış İki Tehzîl.....	78
Demokrat Parti Döneminde Bitlis'te Asayiş Olayları ve Alınan Önlemler (1950-1960)...	79
Bitlis Geleneksel Çocuk Oyunları	80
Hocaoğlu Mevlidi'nde Rüya	81
İran Dini Metinlerinde Ejidâhak/Dâhak Mitosu.....	82
Hârezm'de Me'mûnîler Hanedanının Kuruluşu Tarihi	83
Kahramanmaraş Merkezli Deprem Özelinde Afet ve Nüfus Hareketliliği İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme.....	84
Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları	85
Ohinli Şeyh Alauddîn'in Vaz'a Dair Görüşleri.....	87
İslâmî Şiir ve Şâir Tasavvurunun Türkçe Dîvân Dîbâcelerine Yansıması	88
Klasik Türk Şiirinde Kozmik Unsurları Zerdüş Öğretileri ve Aryan Mitleri Doğrultusunda Okumak: Şiirde Gökyüzü Tasavvurunun Kaynağını Aramak.....	90
Nef'i'nin Siham-ı Kaza'sında Seciye ve Ruh Tasvirleri.....	92
Doğu Anadolu Bölgesi'nde Müzeciliğin Son Dönemdeki Durumu Üzerine Genel Bir Bakış.....	93
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Akıllı Tahta Kullanım Durumları	94
14. Yüzyıl Aşk Mesnevilerinde Kadın Kahramanların Karakter Analizi.....	96
Birinci Dünya Savaşı Sırasında Adilcevaz'da Ermeni Olayları	97
Esirî Baba'nın Şiirlerinde Nasihatler.....	98
Hayâlî Bey'in Elest Bezmi'ni Anlatan Bir Gazeli	99
Yûnus Emre İzinde Bir Mutasavvıf: Kaşıkçı Ali Rıza Konevî	100
Eski Türkçeden Hareketle Güneybatı Türk Lehçeleri Arasında Fonetik Bir Mukayese Çalışması	101
"Kur'an'a Göre 'Çocuklara İsim Verme' İlkeleri"	102
Türkiye'deki Van Kırgızlarının Pamir'deki Dini İnançlarından Etkilenişlerine Dair Bazı Tespitler.....	104

Paris Şehir Adı Türkçedir.....	105
İslam'da Mezar Kültürü ve Selçuklu Mezarlarının Sanatsal Değeri (Ahlat Mezarlığı Kapsamında).....	106
Bitlis'te Yetişen Bazı Boya Bitkileri ve Boyama Özellikleri.....	107
Hegel'de Doğa ve Yaşam.....	109
Trajedinin İçinden Gülümsemek: Cengiz Dağcı'nın Eserlerinde Mizahi Unsurlar	110
Türkçenin Söz Varlığının Zenginleştirilmesi Bağlamında Birleşik Fiiller: “Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ” Örneği	112
Anıların Güvenilirliği ve Halit Ziya Uşaklıgil Örneği	114
Bitlis ve Muş Yöresi Kirkitli Dokumaları Arasındaki Benzerlikler ve Karşılaştırmalar .	115
Reha Çamuroğlu'nun <i>Son Yeniçeri</i> Romanında Anlatı Tipolojisi	116
Bir Siyaset Sosyolojisi Çalışması: 1920-2019 Seçim Süreci Sosyo-Politik Yaklaşım	117
Şemsî'nin Yusûf u Züleyhâ Mesnevisi'nde 'Kahramanın Sonsuz Yolculuğu'	119
Türk Mizah Geleneğinde Usul Olarak Kişi-Mekân Uyumsuzluğu	120
Asaf Hâlet Çelebi'nin “Kuşa Görünme” Şiiri Üzerine Sembolik Bir Okuma.....	122
İmgeden Sembole Dönüşüm: Hegel'in Romantik ve Sembolik Sanat Anlayışı Bağlamında Gülşen-Âbâd Mesnevisinin Değerlendirilmesi	123
1907 Büyük Bitlis Depremi ve Deprem Sonrası Meydana Gelen Olaylar.....	124
Seyf'ül-Mülûk ve Bedi'ü'l-Cemâl Hikâyesi'nde Eril Söylem ve Kadının Konumlandırılması.....	125
Molla Üzeyir Maltaş (1924-1992) Ve “ <i>Fadlu'l-Cevvâd Sarfu'l-Ekrâd</i> ” Adlı Eseri.....	126
Çeşmeli Mezrasında Yer Şekilleri: Toponimik Bir İnceleme	128
Bitlisli Şükrî Divanı'nda Sarı, Yeşil ve Kırmızı Renkler.....	129
Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları Bağlamında Bitlis Temalı Filatelik Materyaller	130
Avrupa Birliğinin Yabancıları: Türkiye.....	132
Şerefhan-ı Bedlîsî'nin Şerefnamesi'nde Hizan	134
Zorlayıcı Yaşam Olaylarında Bir Baş Etme Becerisi: Psikolojik Esneklik.....	136
Nomisma'nın Tarihsel Gelişimi	137
Kutadgu Bilig'de Yer Alan Komutan Tanımına Göre Aydınoglu Gazi Umur Bey	138
Cumhuriyet Dönemi Spor Politikaları.....	139
Bitlis İli'nde II. Rusa Kenti:Kef Kalesi.....	140
Said Nursî ve Eserleri Üzerinde Yapılan Lisansüstü Çalışmalar	141
Yeni Kuşağın İletişim Tarzı ve İletişim Dili	142
Doğu Anadolu Bölgesi'nde Müzeciliğin Son Dönemdeki Durumu Üzerine Genel Bir Bakış.....	143
Bir Seyyahın Gözüyle Anadolu'nun Kadim Şehirleri.....	144
Eski Ahlat Şehri Kalesi 2021 Yılı Kazısı Orta Çağ'a Ait Seramik Buluntularının Ön Değerlendirmesi	145
Matrakçı Nasuh; Bir Şehir Bir Minyatür.....	146

Türkiye’de Yeniden Çeviribilim Çalışmaları.....	147
El-Aman Hanı’na Yönelik Konaklamaya Dayalı Yeniden İşlevlendirme Potansiyeline İlişkin Bir Araştırma.....	148
“Kaçış”ın Öyküleri: Gece Kuşu Uzun Öter.....	149
Bitlis’in Tarihi Şiirleri.....	150
Muvakkit-Zade Pertev Divanı’nda İçki Yasağı.....	151
Şeref Hanım’ın Kasidelerindeki Taç Beyitler Üzerine.....	152
II. Dünya Savaşı Yıllarında Bitlis’te Yaşanan Sosyal ve Ekonomik Gelişimler (1939-1945).....	153
Ohinli Şeyh Safvetullâh ve “Kitâbu’l-Funûn El-Muhtelifa” Eseri Bağlamında Bazı Nahiv Kitapları Üzerine Yaptığı Tashih Metoduna Dair Bir İnceleme.....	155
Seyyahların Gözüyle Bitlis’in Sosyo-Kültürel Yapısı.....	157
The Battle of Bitlis: Russian View.....	158
Ramazan Dikmen’in Öykülerinde İroni.....	159
Destan-ı İbrahim ve Dil Özellikleri.....	160
Abbâsî Halifesi Nâsır-Lidînillâh’ın Kurduğu İstihbarat ve Yeniden Yapılandırdığı Fütüvvet Teşkilatı Hakkında Kısa Bir Değerlendirme.....	161
Osmanlı Sikkeleri Üzerinde Yer Alan Yazıların Genel Hatları İle İncelenmesi.....	162
Artuklu Camileri.....	163
Halk Şairi Demirci Naim ve Şiirlerinde Bitlis Sevgisi.....	164
Singapur’da İlim Geleneği ve Ulema Ağı.....	165
Şeyh Alâddîn Oğînî ve Hulâsatu’l-Vad’ Adlı Eseri.....	167
Mütevâtir Haberlere Yaklaşımları Açısından Hanefî Serahsî İle Şâfî Gazâlî Arasında Bir Mukâyese.....	168
Kur’an’ın Anlaşılmasında Hadisin Rölü Üzerine Bir İnceleme (Tahrîm Sûresi İlk Beş Ayeti Bağlamında).....	170
Hannah Arendt’e Göre Modern Eğitimin Çıkması ve Eğitimde Otorite Kavramı.....	172
Budist ve İslamî Türkçe Metinlerde Ortak Bir Dinî Terim: <i>B(E)Lgü~Belgü</i>	174
Tasavvufun Teşekkül Döneminde Bilgi ve Mârifet (Muhâsibî Örneği).....	176
Yassıçemen Savaşına Giden Süreç İçerisinde Ahlat Meselesi.....	178
Güroymak İnsan Figürlü Mezar Taşları Üzerine Bir Çalışma.....	179
Tarihi Bitlis Belediye Binası’nın İşlevsel Değişim Sürecine Bakış.....	180
Said Nursî’nin Kur’an Yorumu.....	181
Bitlis’te Ermeni Göçleri (1914-1922).....	182
Temîm El-Bergûsî’nin Gözünden Kudüs: “Fi’l-Kuds” Başlıklı Kasidesi.....	184
Bitlis Rüşdiye Mektebi.....	185
Bitlisli Şükrî Dîvânî’nda Teşbih Sanatı.....	186
Hüsâmeddîn Ali El-Bitlîsî’nin Câmîu’t-Tenzîl ve’t-Te’vîl’indeki Tefsir ve Yorumlarında Kelâmî İzler: En ‘Am Suresi Bağlamında.....	187

Mütareke Yıllarında (1919-1922) Menemen’de Göç ve Demografik Değişim	188
Karçıkan’ın İdari Yapısı ve Karçıkan İsminin Ortadan Kaldırılma Süreci (1882-1912) .	190
Araştırmalar ve Tepeköy Höyük Kazıları Işığında Neolitik Çağ’dan Tunç Çağı Sonuna Kadar Muş-Bitlis Bölgesi	191
Tasavvufun Kökeni Tartışmaları ve Kelam Ekollerinden Eşariler İle İlişkisi	193
Türk Gezi Edebiyatında Bitlis ve Çevresi	194
M. Özgür Mutlu’nun <i>Van Gölü Ekspresi</i> Adlı Öykü Kitabında Ortak Yapıyı Kuran İmge: Tren	195
İdris Bitlisi’nin Gözüyle Ayasofya’nın Tarihi ve Mimarisi	196
Orta Çağ İslâm Dünyasında Ahlatlı Muhaddisler	197
Bitlis ve Çevresinde Yer Alan Urartu Dönemine Ait Kale ve Kaya Mezarları.....	198
Transkripsiyon Metinlerinden Türkçe Söz Varlığına Katkılar: On “Kurşun” Örneği	199
Müşâkâbâ’nın Bilâdiyye/Belde-Nâme Türünde Yazmış Olduğu Bitlis Methiyeleri... 200	
Birinci Cihan Harbi Bitlis Muharebelerinde 5. Piyade Tümeni’nin Harekâtı ve Bitlis’in Kurtuluşu (Mart-Ağustos 1916)	201
Bitlis - Eski Ahlat Şehri Kalesi İlk Tunç Çağı Çanak Çömleği	203
Bitlis - Eski Ahlat Şehri Kalesi Kazıları 2019-2022	205
Anadolu’nun Türkleşme Süreci ve Oğuz (Türkmen) Akınları.....	207
Ohinli Şeyh Alaüddîn ve Hulâsatu’l-Beyân Adlı Eseri.....	208
Yahya Kemal’i “Felsefe İle” Okumak	210
İdrîs-i Bitlisî’nin Oruç ve Bayram Münâzarasına Dair Risâlesi.....	211
Zekeriyâ Kazvîni’nin “Acâyibü’l-Mahlûkât ve Garâ’ibü’l-Mevcûdât” Adlı Eserinde Yer Alan At Tasvirleri.....	212
Islamic Unity Through the Levantine Sermon of Sheikh Saeed Nursi Al-Bedlisi.....	213
Al-Badalis and Their Service in Codifying the Islamic Heritage (Professor Fuad Sezgin as a Model)	214
Linguistic Assumptions and Their Impact on Obstructing the Teaching of Arabic as a Foreign Language.....	215
Bitlis Alimlerinin Siyasi Yönü Şam Alimleri Tarafından Ele Alınması El-Buti’nin Araştırmalarında Sait Nursi Örneği	216
Risale-i Nur Işığında Mezhep Taassubu Konusunda Said Nursi’nin Duruşu.....	217
Cumhuriyetin 100. Yılında Atatürk’ü Bir de Yakup Kadri’den Dinlemek	219
İlköğretimde Deprem Bilinci Eğitimi Dersi Verilmeli Midir?: Öğretmen Görüşlerine Yönelik Olgubilimsel Bir Araştırma	220
Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Akademik Başarı Düzeyleri İle Kolb Öğrenme Stilleri Arasındaki İlişki.....	222
Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizahın Değerini Takdir Etme Durumları.....	224
Bitlis Bölgesinde Kullanılan Yerel İdari Unvanların, Devlet-Toplum Arasındaki İlişkileri Bağlamında Tetkiki	226
Ölüyü Konuşturma Yahut Tekellüm-i Sâmit	228

Almulla Khalil Al'iiseardi His Approach Alfıqhi.....	230
Bir Bitlis Panoraması: <i>Niç</i> Romanı	231
Badie Al Zaman Nursı Raayto Fı Qadaya Alıajtıhad Wa'ıbdaeıh Fı Sharhı	232
Ümmî Sinân Dıvânı'nda Tasavvufi Kavram Olarak Vasl/Visal/Vuslat.....	234
Bitlis Kalesi Metal ve Cam Buluntuları (2022 Kazı Sezonu)	235
Fatma Gürel'in <i>36 Baharı</i> Adlı Romanında Milliyetçilik Duygusu.....	236
Bilim Tarihine Oksidental Bir Gözle Bakan Düşünür, Fuat Sezgin.....	237
Harf Devrimi Sonrası Maarif Vekaleti Tarafından Yayımlanan İlk ve Ortaöğretime Yönelik Terim Kitapçıkları	238
Bitlis Ulemasından Şeyh Mahmûd El-Kultikî.....	240
Bitlis Âlimlerinden Şeyh Mahmûd El-Kultikî'nin "Fetevâ'l-Mahmûdiyye" Adlı Risalesi.....	241
Van Gölü ve Çevre İlçelerinin Denizyolu Taşımacılığı Alanındaki Faaliyetleri ve Van Gölü Üzerinde Denizyolunun Kullanımına İlişkin Örnek Bir Çalışma	242
Said Nursî'nin <i>İşârâtü'l-İ'câz</i> Adlı Tefsirine Yansıyan Mezhebî Yorumların Kritiği....	243
1903 ve 1914 Depremlerinin Ahlat'teki Etkileri.....	244
Halit Ziya Uşaklıgil'in Büyük Dünya Edebiyatı Tarihi Denemesi	245
Türkiye'de Sağlık Kalitesi Belirleyicilerinin İstatistiksel Analizi: Ridge Regresyon Yaklaşımı	246
Bosna'da Neşredilen Vatan Gazetesine Göre 1894 Bitlis'teki Gayrimüslim Ahalinin Asayişine Dair Bir Değerlendirme	248
On the Culture of Calendar Ceremonies in Farming of Turkic People (In the Example of Uzbeks and Uygurs).....	249
Erken Dönem Anadolu Ulu Camilerinde Yazı Kullanımı (Siirt, Diyarbakır ve Bitlis Ulu Camii Örneği).....	250

SANAT TOPLUM İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA BİTLİS İLİ ÖZELİNDE KENT VE YAŞAM

Gülay KARAKUŞ¹

Kent yaşamı, bireyin sosyal hayatının şekillenmesinde rol oynayan önemli bir unsurdur. Duyusal ve düşünsel dönüşümünün gerçekleştiği bu alan, kentlerin gelişmişlik düzeyi doğrultusunda toplumdan topluma değişim gösterir. Bitlis ili, tarihi dokusu; coğrafi güzellikleri ve yöreye özgü geleneksel motifleriyle (gastronomi, el sanatları vs.) son derece özel bir yapı arz eder. Buna karşın kentte yalnızca sanata yönelik hizmet veren, içinde tiyatro ve sinema gösterimlerinin yapılabildiği, sergi ve söyleşi salonlarının bulunduğu kültürel ve sanatsal etkinliklerin organize edilebileceği geniş çaplı bir mekânın eksikliği dikkat çekmektedir. Bu durum, ülke ve dünya sanatıyla diyalog kurma noktasında kent için derin çıkmazlar doğururken sosyal bireyin kent yaşamı içerisinde, kendini gerçekleştirme deneyiminde aşılması güç alanlar yaratmaktadır. Toplumların alt ve üst yapı kurumlarıyla doğrudan ilintili olan sanat, kentlerin gelişmişlik düzeyini belirleyen önemli bir unsurdur. Bir ifade biçimi olan sanat aracılığıyla toplumların sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler edinir, o kent halkının yaşamı algılayış şekline tanıklık ederiz. Bunun yanı sıra sanat, bireyin evreni algılayış biçimini etkileyerek kent yaşamının dönüşümüne de katkıda bulunur. Postmodern süreçte sanatın beslendiği temel kaynaklardan biri de gelenekselin ihtiva ettiği minör anlatılardır. Bu bağlamda Bitlis ili, sahip olduğu geleneksel unsurlar ile güncel sanat için zengin veriler barındırmaktadır. Kentte bulunan cami, kilise, medrese, kümbet, han, hamam ve mezarlık gibi tarihi yapılar Bitlis halkının geçmişine dair önemli imgeler içerir. Halkların kolektif hafızasında derin izler bırakan bu gibi imgeler, günümüz sanat anlayışları içerisinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu verilerden hareketle üretilebilecek yapıtlar kadar bunların topluma ulaşması da önem arz eder. Dolayısıyla kentte kültür sanat faaliyetlerinin gerçekleşmesine olanak sağlayacak işlevsel mekanların inşası zorunludur. Nitel araştırma yöntemiyle kaynak taraması yapılarak hazırlanan bu çalışmada, Bitlis ili özelinde sanat-toplum ilişkisi bağlamında kent yaşamının önemi vurgulanmıştır. Kentin çağı yakalaması ve dünya sanatına eklenmesi noktasında sahip olduğu değerlerin yanı sıra mevcut eksiklikler tespit edilirken evrensel bir anlatı dili olan sanatın dönüştürücü gücüne dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis; Sanat; Toplum; Kent; Yaşam.

CITY AND LIFE IN BITLIS PROVINCE IN THE CONTEXT OF ART AND SOCIETY RELATIONSHIP

City life is an important element affecting the formation of the social life of an individual. This field where the sensorial and intellectual transformation takes place differs from society to society in parallel to the development level of cities. Bitlis city constitutes an exceptionally special structure with its geographical beauties and indigenous traditional motives (gastronomy, crafts etc.). On the other hand, it is not hard to notice the absence of a large-scale place that serves solely to arts, where it allows theater performances and movie screenings, contains exhibition and interview rooms, and where cultural and artistic events could be organized. While this situation leads to a dead-end in terms of establishing a dialog with the country's and world's art, it also creates insuperable fields in the experience of self-realization of the individual within the city life. Directly connected to the infrastructure and superstructure of societies, art is an important aspect that determines the level of development of cities. Through art, a way of expression, we gain knowledge about social, cultural, political and economic tissues of societies and witness the way that the people of the city perceive the life. Additionally, it also contributes to the transformation of city life by affecting the way of the individual perceiving the universe. One of the basic sources that the art nourishes from in post-modern times is minor narratives contained by the tradition. Historical buildings in the city such as mosque, church, medrese, dome, hammam cemetery etc. contain important images regarding the history of Bitlis people. Such images leaving deep marks in the collective memory of peoples are widely used in today's artistic understandings. It is as important as the works that can be produced from these data that they reach the society. It is essential to build functional spaces that will allow the realization of cultural and artistic activities in the city. The study, prepared by literature review with qualitative research method, the importance of city lives within the context of art-society relationship specific to Bitlis city has been emphasized. While identifying current deficiencies apart from the values that the city has in terms of catching up with the era and integrating to world's art, the transforming power of the art, a universal narrative, has been pointed out.

Keywords: Bitlis; Society; City; Life

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, gkarakus@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2157-907X

NETÂMELİ BİR KAVRAM: OKSİDENTALİZM/GARBİYATÇILIK

İbrahim BİRİCİK¹

Sosyal bilimlerde bazı kavramların muğlâklığı, her alanın, zihniyetin ve medeniyetin kavramın köşesinden çekip kendine göre tanımlamak istemesinden kaynaklanır. Her kavram kutsalını beraberinde taşıdığından ve her kavram manayı boğan gömlekler içinde olduğundan kavrama yönelik algılar, hakikate müteallik olguları deforme etmektedir. Nitekim usule yönelik yanlışlar, esası zedeler.

Oksidentalizm kavramı da bundan nasibini almaktadır. Galat-ı meşhur, lügat-ı sahihten evla olduğu için oryantalizmin bir intikam meleğine dönüştürülmek istenen bu kavrama, tersine şarkiyatçılık kavramı merkeze yerleştirilerek bir galat-ı meşhur güzellemesi yapılır. Oysa oksidentalizm; genel bir lügat anlamıyla içinde bir Batı ilgisi, algısı ve yorumu barındırdığından tek anlama sığdırılmak istenen Batı'ya karşı sadece bir art-niyet barındırmamaktadır. Elbette oksidentalizmin bu anlamı da vardır. Çünkü tarihi süreçte gerek oryantal çalışmalarla gerekse de sömürgecilik ile Batı'nın her yönüyle sillesini yemiş toplumlarda de-kolonizasyon süreçlerinden itibaren Batı'ya karşı refleksif tepkiler oluşur. Nitekim bu rövanşist bakış açısını nazara alarak 11 Eylül'de ikiz kuleler saldırılarından sonra Batı-dışı toplumların Batı'ya karşı bakışlarını oksidentalizm olarak niteleyen Ian Buruma ve Avisha Margalit'in 2003'te yazdığı "Düşmanlarının Gözüyle Batı" eseri, adem-i merkezi bir anlamda olması gereken oksidentalizmin tanımını merkeze oturtur. Edward Said'in oryantalizmi; akademik bir disiplin, tüzel bir kurum ve söylem olarak üç art-alana ayırırken onun içinde barındırdığı akademik ilmi disiplin; Edward Said'in oryantalizmi bir sömürgeleştirme politikası ile popülerize etmesiyle perdelenir. Modern dönemlere kadar Doğu'nun kendisinin bile bilmediği eserler, filolojik, arkeolojik ve antropolojik çalışmalarla gün yüzüne çıkarılırken oryantalizmin sahip olduğu sahipsiz bilgi, maalesef lekelenerek emperyalizmin hizmetine girer. Art-niyetli söylemlerin oksidentalizmin içindeki tepkiselliği çıkaracağı açıktır ama oryantalizmin art-alanında olan akademik disiplinin objektifliği neden oksidentalizme yakıştırılmaz? Buna binaen Mısırlı felsefe profesörü Hasan Hanefi de 1992'de "*Oksidentalizm Bilimine Giriş*" eserinde bu objektifliği nazara alarak Batı'ya karşı bilimsel bir tutumu önceleyerek oksidentalizm adı altında Batı'yı incelemek ve yorumlamak ister. Peki, oksidentalizm dendiğinde hangisi kast edilmektedir? Tepkisellik mi objektivitelik mi? Uzak doğulu aydınlardan olan George Yong-Boon Yeo ve Couze Venn de oksidentalizmi, Batılılaşmaya karşı bir itiraz barındırmayan, bir teklif de sunmayan sadece nasıl daha iyi Batılı olunurun cevabını arayan yaklaşımlar olarak tanımlar. Küresel ölçekte Avrupa, Ortadoğu ve Uzakdoğu'dan kavrama bakışta üç farklı anlam ihtiva eden bir kavramla karşıyayız. Bu duruma ulusal ölçete Osmanlı-Türk modernleşmesinde de rastlanmaktadır. Böylelikle kavram; tek bir anlama sığdırılmayacak kadar anlam alternatifleri olan, karşılaşılan kültüre göre şekil alabilen, Mevlana'nın Mesnevi'sinde "*Fil ve Körler*" kıssasındaki gibi her körün kendi tahayyülüne göre tanımlanan ve farklı sosyolojik kırılmalara göre tezahür eden bir alandır. Bundan dolayı oksidentalizmin anlam alternatifleri genişleyerek Batı'ya karşı tavır alış, konumlanış ve edatlardan hareketle "-e göre", "-e rağmen", "-e karşı" olma durumu olur. Buradan ise Muhibbî divanında geçen "*cümlenin maksudu bir amma rivayet muhtelif*" beytinde de ifade edilen herkesin derdinin Batı olduğu anlaşılır. Batı'nın burada hem bir problem hem bir hedef hem de bir mikyas oluşu, Batı-dışı toplumların modernleşme süreçlerindeki kırılma noktalarına işaret eder. Asırlarca bir şekilde Batı ile muhatap olmuş Osmanlı/Türk modernleşmesindeki konumlanmaları da ve bundan müteşekkil dilemmaları da ortaya çıkarır. Bu durum aslında bir nevi Batı-dışı toplumların kendilerine nasıl bir Batı kurguladıklarının da sistematüğini içerir. Nitekim bu tarz bir sistematik, kategorizasyonu netice verir. Bu çalışmada amaç, oksidentalizmin tek anlama geldiği algısını kırarak tarihi süreçte oluşan farklı anlamlarını ortaya çıkarmaktır.

Anahtar Kelimeler: Oksidentalizm, oryantalizm, medeniyet, modernleşme, Batı

¹Doktora Öğrencisi, Bitlis Milli Eğitim Müdürlüğü, ibrahim.bd@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0046-5652

UNCANNY NOTION: OCCIDENTALISM

The ambiguity of some concepts in social sciences is due to the fact that every field, mentality and civilization wants to get away from the concept and define it according to itself. Since every concept carries its sacred and every concept is in shirts that suffocate the meaning, perceptions towards the concept deform the facts related to the truth. As a matter of fact, procedural errors undermine the merits. The concept of Occidentalism also gets its share from this. This concept, which is intended to be transformed into an angel of vengeance of orientalism, since the famous Galatian is a literal evla, on the contrary, the concept of orientalism is placed in the center and a famous galat is embellished. However, occidentalism; Since it contains a Western interest, perception and interpretation in a general lexical sense, it does not contain only an ulterior motive against the West, which is intended to be confined to a single meaning. Of course, occidentalism also has this meaning. Because in the historical process, reflexive reactions against the West are formed in societies that have destroyed the West in all aspects, both with oriental studies and colonialism. As a matter of fact, taking this revanchist point of view into account, the work "The West Through the Eyes of Its Enemies" written in 2003 by Ian Buruma and Alisha Margalit, describing the view of non-Western societies towards the West as occidentalism after the twin towers attacks on September 11, is a decentralized It puts the definition of occidentalism, which should be in a sense, at the center. Edward Said's orientalism; while it divides it into three backgrounds as an academic discipline, a corporate institution and discourse, the academic scientific discipline it contains; It is veiled by Edward Said's popularization of orientalism with a colonization policy. While the works that even the East itself did not know until modern times are brought to light through philological, archaeological and anthropological studies, the authentic knowledge of orientalism is unfortunately tarnished and enters the service of imperialism. It is clear that malicious discourses will bring out the reactivity in occidentalism, but why is the objectivity of the academic discipline, which is in the background of orientalism, not befitted to occidentalism? Accordingly, the Egyptian philosophy professor Hasan Hanefi, in his 1992 book "Introduction to the Science of Ocidentalism", takes this objectivity into consideration and wants to examine and interpret the West under the name of Occidentalism by prioritizing a scientific attitude towards the West. So, what is meant by the word occidentalism? Reactivity or objectivity? George Yong-Boon Yeo and Couze Venn, who are far eastern intellectuals, define occidentalism as approaches that do not have an objection to Westernization, do not offer an offer, but only seek answers to how to become a better Westerner. We are faced with a concept that has three different meanings when looking at the concept from Europe, the Middle East and the Far East on a global scale. This situation is also encountered in the Ottoman-Turkish modernization on a national scale. Thus, the concept; It is a field that has too many meaning alternatives to fit into a single meaning, can take shape according to the culture encountered, is defined according to the imagination of each blind person, as in the parable of "The Elephant and the Blind" in Mevlana's Masnavi, and manifests according to different sociological breaks. For this reason, the meaning alternatives of occidentalism expand and become "according to", "despite", "against", based on the attitude, positioning and prepositions against the West. From this, it is understood that the West is the problem of everyone, which is also expressed in the couplet "The purpose of the sentence is but various narrations" in the Muhibbi's divan. The fact that the West is both a problem, a target and a benchmark here points to the breaking points in the modernization processes of non-Western societies. It also reveals their positioning in Ottoman/Turkish modernization, which has been in contact with the West for centuries, and the resulting dilemmas. This situation actually includes the systematic of how non-Western societies construct a West for themselves. As a matter of fact, such a systematic categorization gives results. The aim of this study is to break the perception that Occidentalism has only one meaning and to reveal its different meanings in the historical process.

Keywords: Occidentalism, orientalism, civilization, modernization, West

AYHAN HÜNALP'İN ANILARINDA EDEBİ PORTRELERE DAİR İZDÜŞÜMLER

Nesrin KARACA¹

Unutulmuşun metruk bahçesine terkedilmiş değerlerden; Bitlis doğumlu gazeteci, roman yazarı ve şair kimliğine sahip Ayhan Hünalp (1927-2013) Bitlis'te Dideban dağlarının eteklerindeki Satı kadının küçük taş evinde dünyaya gelmiştir. Babası Çanakkale Savaşı mücahidi, Cihangirli Seyyar Jandarma Alayı Bölük Kumandanı Mülâzım-ı Sâni Nurettin Efendi; annesi ünlü tuluat sanatçısı Abdürrezzak Abdi Efendi'nin torunu, Süvari Miralay Şevki Efendi'nin kızı, Kadıköylü Hayriye Hanım'dır. 1927 yılının ekim ayında, Ayhan Hünalp henüz on aylıkken, babası Nurettin Hünalp verilen vazife üzerine ilçe jandarma kumandanı olarak Gebze'ye tayin edilmiş, yazarın ilk çocukluk dönemi de bu sayede Gebze'de geçmiştir; Ankara Mimar Kemal İlkokulu, Ankara Atatürk Lisesi, Ankara Üniversitesi DTCF-Türkoloji Bölümü'nü bitirdikten sonra öğrencilik yıllarında gazeteciliğe başlamış ve çeşitli yayın organlarında muhabir, düzeltmen, yazar, yazı işleri müdürü olarak çalışmıştır. Farklı kurumlarda da eğitimcilik ve yöneticilik alanlarında meslek hayatı olmakla birlikte daha çok gazetecilik yönüyle bilinen Ayhan Hünalp; yazdığı şiir, roman ve anı kitaplarıyla Türk edebiyatı açısından da kayda değer bir isimdir. Lisede, özellikle önemli edebiyat tarihçisi-yazar-öğretmen Fevziye Abdullah Tansel'den aldığı dersler, Hünalp'in edebiyata ilgi duymasını hazırlamış; 1940'lı yıllarda şiir yazmaya başlamıştır. İlk şiirlerinde 'Garip' akımının izleri görülen Hünalp, hece vezniyle yazdığı birkaç şiir dışında bütün şiirlerini serbest tarzda kaleme almıştır. Toplumsallık, hümanizm, aşk, ölüm, özlem, vatan sevgisi... temaları çerçevesinde toplumcu şiir anlayışını benimsemiş; biyografisinden yoğun izler taşıyan üç romanında konu, kurgu ve gerçekliği anlatmada yenilikçi bir arayışı içinde olmuş, klasik roman tekniğini kırmayı amaçlamıştır. Bir söyleşisinde "... benim etki alanlarım; Halit Ziya Uşaklıgil, Sait Faik, Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Nazım Hikmet, Oktay Akbal, Orhan Hançerlioğlu, Kemalettin Kamu' ydu..." diyerek beslendiği edebi kaynaklara işaret eden Hünalp'in eserleri:

Şiirleri. Üç Otuz Para (1950, kitap hakkında yazılmış tenkitlerle birlikte, 1969), Bir Martı Öttü (1964), Uzak Maviler (1982).

Romanları. Küçük İstasyonlar (1954), Vapur Düdükları (1961), Şarkısız Dünyaların Orkinosları (Cumhuriyet'te tefrika, 1977; basımı, 1983).

Hatıraları. Dağlara Giden Yollar (1974)

Sanatı, hayatın içinde gören bir anlayışın sahibi Ayhan Hünalp'in kaleme almış olduğu anıları *Dağlara Giden Yollar - 30 Yıllık Basın ve sanat Hatıraları* başlığıyla kitap haline getirilmiştir. Gazetecilik mesleğinin büyük yer tuttuğu 133'e kadar numaralandırılmış ara başlıklarla ilerleyen anlatımlarda; ağırlıklı olarak 'gazetecilik' perspektifinden dönemin siyasi dalgalanmaları, sosyal ve politik ortam, basın-yayın hayatı, kültürel arka plan, edebiyat-sanat etkileşimleri ve yansımaları ifadesini bulmuştur. Anılarını yazma gerekçesini; "*Hayatta beklediği hiçbir şey kalmayan kalender bir sanatçiyim. Bu hatıralarımı yeni nesillere örnek olması için yazıyorum.*" diyerek açıklayan Ayhan Hünalp'in tarihsel arka plan eşliğinde siyasi-politik kimlikler ile sosyo-kültürel ve basın mensubu kişilikler kadar şair ve yazarlara da yer verdiği değerlendirmelerinde; Orhan Veli, Nurullah Ataç, Reşat Nuri Güntekin, Sait Faik, Refik Halit Karay, Orhan Kemal, Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba, Muzaffer Tayyip Uslu, Rüştü Onur, Yaşar Kemal, Vedat Nedim Tör, Hüsamettin Bozok... gibi portrelere dair anı izdüşümleri de oldukça özgündür.

Hünalp'in tanıklığı, yakınlığı ve gözlemleri ülkenin durumu ve dönemin atmosferine olduğu kadar sanatçının konumuna da ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Ayhan Hünalp, Gazeteciliği ve Edebi Kişiliği, Anı, *Dağlara Giden Yollar-30 Yıllık Basın ve sanat Hatıraları*, Edebi Portreler

1 Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, nesrinkaraca@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5355-5665

YAŞAR KEMAL'İN DAĞIN ÖTE YÜZÜ ROMAN DİZİSİNDE YAŞAMA TUTUNMA ÇABASININ MARKSİST ELEŞTİRİ KURAMI BAĞLAMINDA TAHLİLİ

Nurullah ULUTAŞ¹

Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Yaşar Kemal, 40'ı aşan yapıtıyla Van Gölü havzasından başlayarak Doğu – Güneydoğu Anadolu ve Çukurova'da yaşayan halkın folklor, gündelik yaşam, töre, masal, efsane, destan, atasözü, ninni, bilmece, lugaz, türkü, deyiş, düğün, ağıt, doğum ve ölüm törenleri başta olmak üzere tüm kültürel öğelerini yansıtan bir kültür hazinesidir. Anadolu insanının kültür ve sanat hayatı da türküler, masallar, efsaneler, ağıtlar, bilmece, ninniler, halk öyküleri vasıtasıyla Yaşar Kemal'in yapıtlarına yansır. O, Anadolu insanını edebiyat düzlemine taşıyan biridir. Onun yapıtlarında Anadolu insanının saf ve masum yapısı yanında feodalite ve töreden kaynaklı şiddete dayalı kişiliğini de görmek mümkündür. Yaşar Kemal, edebiyatımızda toplumsal gerçekçi romanın temsilcilerinden olduğu için ele aldığı konular birebir Türk toplumunun her kesiminin sosyal yaşantısının yansıması olarak okunabilir. Onun yapıtlarında Anadolu insanının saf ve masum yapısı yanında feodal yapıdan kaynaklanan adaletsiz gelir dağılımı sonucu ortaya çıkan büyük yoksulluğu da görmek mümkündür. Çukurova insanının yoksulluğu ve çaresizliğini onun birçok romanında görmek mümkündür. Özellikle *Dağın Öte Yüzü* Roman Serisi (Ortadirek / *Dağın Öte Yüzü* - I, Yer Demir Gök Bakır / *Dağın Öte Yüzü* - II ve Ölmez Otu / *Dağın Öte Yüzü* - III) romanları, Çukurova halkının yaşam koşullarının zorluğunu ve bu insanların yaşama tutunma çabalarını yansıtır. Bu romanlarda yoksullukla birlikte feodal sistemin getirdiği sömürü düzeni, ekonomik adaletsizlik, batıl inançlar, inanç sömürüsü, insan – doğa ilişkisi, politik baskı ve toplumsal şiddet gibi temalar da yan tema olarak verilir. Bu bildiride Yaşar Kemal'in *Dağın Öte Yüzü* Roman Serisindeki üç romanda Anadolu insanının yaşamak için çektikleri çileler ve bu insanların yaşama tutunma çabaları Marksist Eleştiri Kuramı bağlamında analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Kemal, *Dağın Öte Yüzü*, Marksist Eleştiri Kuramı, İnsan ve Doğa, Toplumsal Sömürü

AN ASSESSMENT OF YAŞAR KEMAL'S SURVIVING EFFORTS IN THE OTHER SIDE OF THE MOUNTAIN NOVEL SERIES IN THE CONTEXT OF MARXIST CRITICAL THEORY

Yaşar Kemal, one of the important writers of Turkish literature, with his more than 40 works, starting from the Van Lake basin, the folklore, daily life, customs, tales, legends, epics, proverbs, lullabies, riddles, lugaz, folk songs of the people living in East - Southeastern Anatolia and Çukurova. It is a cultural treasure that reflects all its cultural elements, especially saying, wedding, lament, birth and death ceremonies. The cultural and artistic life of the Anatolian people is also reflected in Yaşar Kemal's works through folk songs, tales, legends, elegies, riddles, lullabies and folk tales. He is someone who carries the Anatolian people to the level of literature. In his works, it is possible to see the pure and innocent nature of the Anatolian people, as well as the violent personality stemming from feudalism and custom. Since Yaşar Kemal is one of the representatives of the social realist novel in our literature, the subjects he deals with can be read as a reflection of the social life of every segment of Turkish society. In his works, besides the pure and innocent nature of the Anatolian people, it is possible to see the great poverty that emerged as a result of the unjust income distribution arising from the feudal structure. It is possible to see the poverty and helplessness of the people of Çukurova in many of his novels. In particular, *The Other Side of the Mountain Novel Series* (Ortadirek / *The Other Side of the Mountain* - I, Yer Demir Gök Bakır / *The Other Side of the Mountain* - II and Ölmez Grass / *The Other Side of the Mountain* - III) reflect the difficulty of living conditions of the people of Çukurova and their efforts to cling to life. In the novels, themes such as the exploitation order brought by the feudal system, economic injustice, superstition, belief exploitation, human-nature relationship, political oppression and social violence are also given as sub-themes. In this paper, the ordeals of Anatolian people in the three novels of Yaşar Kemal's *The Other Side of the Mountain Novel Series* and their efforts to hold on to life will be analyzed in the context of Marxist Critical Theory.

Keywords: Yaşar Kemal, *The Other Side of the Mountain*, Marxist Critical Theory, Man and Nature, Social Exploitation

1 Prof. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, nurullahulutas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1447-3736

ATIK KAĞIT'TAN SANATA: MURAKKA YAPIMI

Yıldırım KARADENİZ¹

Ülkemizde kağıt üretimi ve tüketimi özellikle son yıllarda hızla artmıştır. Her geçen yıl nüfus artışına, sanayileşmeye ve kentleşmeye bağlı olarak kağıt üretiminde atık kağıt kullanımı artmaktadır. Atık kağıtların geri kazanılması hem çevreyi korumaya hem de hammadde kullanımında çeşitliliğin artmasına önemli katkı sağlamaktadır. Toplanan çöplerin içerisinde yaklaşık %20 oranında atık kağıt bulunmaktadır. Bunun yanı sıra resmi dairelerde ve okullarda atık kağıt oranı oldukça fazladır. Bu nedenlerden dolayı atık kağıtların toplanması ve yeniden işlevsel hale getirilmesi günümüzde kaçınılmaz bir endüstriyel faaliyet haline gelmiştir. Bu çalışma kapsamında, Kocaeli'ndeki okul ve resmi dairelerde yer alan atık kağıtlar toplanarak Geleneksel Türk Sanatları alanındaki sanat dallarının uygulandığı en temel malzeme olan "Murakka" yapımında nasıl değerlendirileceği, uygulama şekli ve yöntemleri anlatılacaktır. Bu şekilde hem atık kağıtlar sanatla bütünleşmiş olacak hem de il ve ülke ekonomisine katkı sağlanmış olacaktır. Özellikle bireylerin atık kağıtları kullanarak geleneksel yöntemlerle nasıl tekrar işlevsel hale getirecekleri konusunda yol göstermesi bakımından çalışma oldukça önemli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kocaeli; Atık Kağıt; Geri Kazanım; Sanat; Mukavva

FROM WASTE PAPER TO ART: MURAKKA MADE

Paper production and consumption in our country has increased rapidly especially in recent years. The use of waste paper in paper production is increasing every year due to population growth, industrialization and urbanization. Recycling of waste paper makes an important contribution to both protecting the environment and increasing the diversity in the use of raw materials. There is approximately 20% of waste paper in the collected garbage. In addition, the rate of waste paper in official offices and schools is quite high. For these reasons, the collection and re-functionalization of waste paper has become an inevitable industrial activity today. Within the scope of this study, the waste papers in the schools and public offices in Kocaeli will be collected and how they will be evaluated in the production of "Cardboard", the most basic material in which the branches of art in the field of Traditional Turkish Arts are applied, the application method and methods will be explained. In this way, both waste papers will be integrated with art and contribution to the economy of the province and country will be provided. Our study will be very important especially in terms of guiding individuals on how to make them functional again using traditional methods using waste paper.

Keywords: Kocaeli; Waste Paper; Recycling; Art; Cardboard

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, yildirim.karadeniz@kocaeli.edu.tr ORCID: 0000-0001-5214-5242

I.DÜNYA SAVAŞI ODAĞINDA ROMANA YANSIYAN AHLAT: NAR TANESİ GÜLİZAR ÖRNEĞİ

Alev Sınar UĞURLU¹

Nar Tanesi Gülizar, Bitlis'in tarihî ve stratejik öneme sahip ilçesi Ahlat'ın I. Dünya Savaşı yıllarındaki hikâyesidir. Mekâna odaklanan yazarlar çoğunlukla kendi gördükleri, yaşadıkları çevreden hareket ederler; olay örgüsünü ya bu çevrede kendi gözlem ve tanıklıkları veya tanıkların anlatıları doğrultusunda şekillendirirler. 1956 Bitlis / Ahlat doğumlu öğretmen yazar Atilla Gülsar da "gerçek bir aşk hikâyesidir" açıklamasıyla 2019 yılında yayımladığı *Nar Tanesi Gülizar* adlı romanda 20. yüzyılın başında yaşanmış bir aşk hikâyesi çerçevesinde doğup yetiştiği topraklarla okuyucuyu buluşturur; Ermeni bir genç kız ile bir Türk delikanlının birbirlerine karşı hissettikleri masum duygular etrafında bölgenin sosyal hayatını yansıtır. *Nar Tanesi Gülizar*'da, I. Dünya Savaşı öncesinde aynı coğrafyada toplumsal bir uyum içinde, kan bağı oluşturma dışında bütünleşmiş bir şekilde yaşayan iki halkın, savaşa birlikte düşman haline getirilmesi ve bu sosyal yapının parçalanması işlenirken, ortak kültürle şekillenmiş sosyal yapıyı oluşturan unsurlar da aktarılır. 20.yy başındaki Ahlat özelindeki Bitlis'in sosyal yapısı romanda coğrafyanın belirlediği hayat ve halk kültürü ile yansıtılır. Romandaki halk kültürü unsurları içinde yemek kültürü, dualar, geçiş dönemi ritüelleri (evlenme-ölüm), inançlar, batıl inançlar, folklorik tıp, halk oyunları, geleneksel el sanatları (taş işçiliği, iğne ve boncuk oyası), türküler, yöresel ifadeler yer alır. Olay örgüsüne yedirilerek romana yerleştirilen bu folklorik malzeme yöre halkını ortak kültürde birleştirici bir işleve sahiptir. *Nar Tanesi Gülizar*, mekân ile mekânda yaşayan insan arasındaki ilişkiyi hafıza üzerinden kuran, Ahlat özelinde 20. yy başındaki Bitlis'in kültürel dokusunu yansıtan bir romandır. Bu kültürel renklilik, savaşın tahribatıyla yıkılmış, zamana direnememiştir ama Atilla Gülsar edebiyatın tanıklığıyla oluşan hafızada I. Dünya Savaşı öncesi Ahlat'ın kültürel dokusunu hatırlatmak, I. Dünya Savaşı'nda maruz kaldığı Rus istilasıyla harabe şehir haline dönen Bitlis'in acısını canlı tutmak istemiştir. Türkler ve Ermenilerin kimlik karmaşası hissetmeden hayatlarını kesiştirmenin yolunu bularak birlikte yaşadıkları süreç sona ermiş, geçmişteki ortak kültür yerini ortak anılara bırakmış; *Nar Tanesi Gülizar* da bu kültür mirasını sonraki kuşaklara aktarma işlevi üstlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Ahlat, Roman, I. Dünya Savaşı, Folklor

THE REFLECTIONS OF THE EFFECTS OF WORLD WAR I ON AHLAT TO THE NOVEL: NAR TANESİ GÜLİZAR

Nar Tanesi Gülizar is the story of Ahlat, the historical and strategically important district of Bitlis, during the years of World War I. Authors who focus on the place mostly act from the environment they see and live in; they shape the plot either in line with their own observations and testimonies in this environment or the narratives of the witnesses. Teacher-writer Atilla Gülsar, who was born in Bitlis / Ahlat in 1956, brings the reader together with the land where he was born and raised, within the framework of a love story lived at the beginning of the 20th century, in his novel *Nar Tanesi Gülizar*, published in 2019 with the explanation that "it is a true love story". The novel reflects the social life of the region around the pure love of an Armenian girl and a Turkish boy. In addition, the elements that make up the social structure shaped by the common culture are also conveyed. The social structure of Ahlat in Bitlis at the beginning of the 20th century is reflected in the novel through the life and folk culture determined by the geography. The elements of folk culture in the novel include food culture, prayers, transitional rituals (marriage-death), beliefs, superstitions, folkloric medicine, folk dances, traditional handicrafts (stonework, needle and bead lace), folk songs, and local expressions. This folkloric material integrated into the plot, has a function that unites the local people in the common culture. *Nar Tanesi Gülizar* is a novel that establishes the relationship between the space and the people living there through memory, and reflects the cultural texture of Bitlis at the beginning of the 20th century, specifically Ahlat. This cultural diversity was destroyed by the destruction of the war and could not resist time. Atilla Gülsar wanted to remind the cultural texture of Ahlat before the First World War through literature and to keep the pain of Bitlis alive, which was turned into a ruined city by the Russian invasion during the First World War. The period when Turks and Armenians lived together without feeling any identity confusion has ended, and the common culture in the past has left its place to common memories. *Nar Tanesi Gülizar* aims to transfer this cultural heritage to the next generations.

Keywords: Bitlis, Ahlat, Novel, World War I, Folklore

¹ Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, alevsinar@uludag.edu.tr, 0000-0002-0453-585X

ANADOLU AĞIZLARINDA ATASÖZLERİYLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR (BİTLİS ÖRNEĞİ)

Hatice ŞAHİN¹

Atasözlerinin yazılı kaynaklarda geçen örnekleri üzerinde çalışmalar belli bir düzeye gelmiş ve hâlâ devam ediyorken dilin diğer cephesinde ağızlarda var olan malzemenin toplanması da son zamanlarda ivme kazanmıştır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar ve edinilen tecrübeler, bu söz varlığının halk dilinde son derece canlı olduğunu, bazı bölgelerde kullanılan ama kayıt altına alınamamış çok sayıda örneğin bulunduğunu, kısacası halk dilinde, bölge ağızlarında atasözleri ve deyimler de dâhil olmak üzere zengin söz varlığının bulunduğunu göstermektedir. Aslına bakılırsa bu durum, ağız araştırmalarının da çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu sebeple ağızların söz varlığının atasözleri ve deyimler açısından da ele alınması son derece değerlidir. Kaynaklar, bize Bitlis ağızlarıyla ilgili ilk çalışmanın Caferoğlu tarafından yapıldığını söylemektedir. Hamza Zülfikar, 1968 yılında bir çalışma yapana kadar başka da bir çalışma yapılmamıştır (Zülfikar, 1968: 65). Halk ağızlarından deyim ve atasözleri derleme işiyle ilgili olarak ise ilk çalışma, Ömer Asım Aksoy tarafından gerçekleştirilmiştir. Kerkük, Kıbrıs, Yunanistan ve birçok ilden verilerin toplandığı bu eserde Bitlis’le ilgili bazı malzemeler de bulunmaktadır. Bu sözlüğe Bitlis’ten Alperdem Şavlı 190, Alpergin Şavlı 160, Nazmi Barutçu 180, Vecihi Timuroğlu 80 atasözü ve deyimle katkı vermiştir (Aksoy, 1969: 15). Hamza Zülfikar, 1968 yılında Bitlis’in kalıp sözleriyle ilgili verilerini yörenin fonetik özelliklerini de belirterek yayımladığı çalışmasından sonra 2021 yılında Bitlis Halk Ağızı ve Kültürü adlı eserde yıllar içinde topladığı malzemeyi de katarak ve önemli bazı değerlendirmeler de yaparak okuyucuya sunmuştur. Ayrıca doğrudan Bitlis Atasözleri ve Deyimler üzerine 2019 yılında bir tez çalışması yapılmış, bu tezde Bitlis Merkez’den derlemeler yapılmak suretiyle atasözleri ve deyimler tematik açıdan sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada Anadolu ağızlarında atasözleriyle ilgili çalışmalar Bitlis atasözlerinden hareketle değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi Ağızları, Atasözleri, Ağız Derlemeleri.

STUDIES ABOUT PROVERBS IN ANATOLIAN DIALECTS (THE CASE OF BİTLİS)

Studies on the examples of proverbs in written sources have reached a certain level and while they are still continuing, the collection of materials existing in dialects on the other side of the language has recently gained momentum. Studies and experiences on the subject show that this vocabulary is extremely lively in the folk language, that there are many examples used in some regions but not recorded, in short, there is a rich vocabulary including proverbs and idioms in the dialects of the region. As a matter of fact, this situation constitutes one of the starting points of dialect studies. For this reason, it is extremely valuable to consider the vocabulary of dialects in terms of proverbs and idioms. Sources tell us that the first study on Bitlis dialects was done by Caferoğlu. Until Hamza Zülfikar did a study in 1968, no other study was done (Zülfikar, 1968: 65). The first study on compiling idioms and proverbs from folk dialects was carried out by Ömer Asım Aksoy. In this work, which collects data from Kirkuk, Cyprus, Greece and many cities, there are also some materials about Bitlis. Alperdem Şavlı from Bitlis contributed 190, Alpergin Şavlı 160, Nazmi Barutçu 180, Vecihi Timuroğlu 80 proverbs and idioms from Bitlis (Aksoy, 1969: 15). Hamza Zülfikar, after his work in 1968 in which he published the data on Bitlis's phrases by specifying the phonetic characteristics of the region, presented it to the reader in the work called Bitlis Folk Dialect and Culture in 2021 by adding the material he had collected over the years and making some important evaluations. In addition, a thesis study was conducted directly on Bitlis Proverbs and Idioms in 2019, and in this thesis, proverbs and idioms were classified thematically by making compilations from Bitlis Centre. In this study, studies on proverbs in Anatolian dialects will be evaluated based on Bitlis proverbs.

Keywords: Dialects of Turkey Turkish, Proverbs, Dialect Compilations

¹Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, hatices@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8832-8240

BİTLİS KALESİ KAZISI BAĞLAMINDA BİZANS SİKKELERİNDE DİNİ UNSURLAR

Serpil AYTÜRE¹

Bin yıllık bir geçmişe ve özgün bir geleneğe sahip olan Bizans sikke sistemi, Hristiyanlığın Bizans dünyasında resmi din olarak kabul edilmesinin ardından pagan unsurların yerini Hristiyan karakter taşıyan unsurlara bıraktığı bir süreç yaşamıştır. Söz konusu dini unsurlar, dünyevi ve ruhani kuvvetin temsilcileri olarak iktidarın güç kaynağını işaret eden İsa ve Meryem gibi kutsal kişi betimleri ile çoğunlukla haç, İsa'yı temsil eden bir monogram olan khristogram ile labarum gibi dini sembolleri içermektedir. İmparatorun gücünün ruhani etkenlerden destek aldığı sikkeler üzerinde de vurgulanması, İmparatorun erkinin ortaya konulması açısından Bizans dünyasında önem taşımaktaydı. Bu gücün kaynağını ifade eden sikkeler üzerindeki kutsal tasvirler, 2011-2020 yılları arasında Bitlis kale kazı sezonlarında ele geçen nümismatik eserler üzerinde de sıklıkla görülmektedir. Bizans Anadolu'sunun 11. yüzyılına tarihlendirilen kısmen korozyona uğramış bakır sikkelerden biri, Bizans İmparatoru X. Konstantinos Dukas dönemine bir diğeri ise Bizans sikke ikonografisinde değişimlerin gerçekleştiği I. Aleksios Komnenos dönemine aittir. Gerek söz konusu dönemler gerekse kale kazısında bulunan diğer bakır sikkeler üzerinde en çok rastlanan başı haleli Hz. İsa büstü, ellerini yukarı kaldırmış orans pozisyonunda Meryem Blakhernitissa tipleri, (IC ve XC) İsa ve Tanrının Annesi monogramları ile Latin haçının yer aldığı tasvirler yer almaktadır. Bu bağlamda çalışmada Bitlis kale kazısında bulunan ve Bizans'ın 11. yüzyılına tarihlenen nümismatik eserlerin Geç Roma'dan Bizans dönemine değin sikke ikonografisindeki gelişim ve değişim süreci tarihsel, sanatsal ve dini bağlamda incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis Kalesi; Bizans; Anadolu; Kutsal Tasvirler

RELIGIOUS ELEMENTS ON BYZANTINE COINS IN THE CONTEXT OF BİTLİS CASTLE EXCAVATION

The Byzantine coin system, which has a thousand-year history and a unique tradition, went through a process in which pagan elements were replaced by Christian elements after Christianity was accepted as the official religion in the Byzantine world. The religious elements in question include depictions of holy persons such as Jesus and Mary, which indicate the source of power as representatives of earthly and spiritual power, and religious symbols such as the cross, the christogram, a monogram representing Jesus, and the labarum. Emphasizing on the coins that the emperor's power was supported by spiritual factors was important in the Byzantine world in terms of revealing the emperor's power. Sacred depictions on coins expressing the source of this power are also frequently seen on numismatic artifacts unearthed during the Bitlis castle excavation seasons between 2011 and 2020. One of the partially corroded copper coins, dated to the 11th century of Byzantine Anatolia, belongs to the Byzantine Emperor Constantine X Dukas period, and the other belongs to the period of Alexios I Komnenos, during which changes in the Byzantine coin iconography took place. The most common statue of Hz. There are depictions of Jesus bust, Mary Blachernitissa types in ratio position with her hands up, (IC and XC) Jesus and Mother of God monograms and Latin cross. In this context, in this study, the development and change process in the coin iconography of the numismatic artifacts found in the Bitlis castle excavation and dated to the 11th century of Byzantium, from the Late Roman to the Byzantine period, were examined in historical, artistic and religious context.

Keywords: Bitlis Castle; Byzantium; Anatolia; Sacred Images

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, sayture@beu.edu.tr ORCID: 0000-0001-9690-8379

TARİHSEL BİR MEKÂN OLARAK AHLAT'IN TÜRK SİNEMASINDA TEMSİLİ

Tülay GENCER¹

Ahlat, Türk-İslam tarihi açısından önemli bir değere sahip kadim bir şehirdir. Tarihi yönüyle Türklerin Anadolu topraklarına “giriş kapısı” kabul edilir. Ahlat Orta Çağ'da “Kubbetü'l İslam” unvanını almıştır ve “İslamiyet'in kubbeleri” manasında olan bu unvan dünyada sadece üç şehre verilmiştir: Ahlat, Belh ve Buhara. Dolayısıyla Ahlat hem Türk hem İslam tarihi açısından önem arz eden ortak bir mirası temsil etmektedir. Ahlat'ta binlerce abide mezar taşları bulunmasının yanı sıra camiler, kümbetler, hamamlar, köprüler ve zaviyeler de yer almaktadır. Şehir, tarihi dokusu itibarıyla bir açık hava müzesinden farksızdır. Ahlatın bu özelliği ile konu olduğu bir de film vardır: Taşların Sırrı. 13 bölüm olarak 1992 yılında yayınlanan ve yönetmenliğini Yusuf Kurçenli'nin yaptığı dizi filmin senaryosu Kenan Işık'a aittir. Cahit Berkay'ın müziklerini yaptığı filmde Tarık Akan (Kurray) ve Ayşegül Aldinç (Tomris) ise başrolde. Dizi muhtemelen Türkiye'nin ilk arkeoloji dizisidir ve hikâye Ahlat'ta başlayıp Patara'da son bulmuştur. İdealist, ülkesini seven bir müze müdürünün tarihi eserler için verdiği mücadele anlatılmıştır. Dizide daha 1992 yılında Ahlat'a ve Patara'ya dikkat çekilmesi önemlidir. Nitekim dünyanın en büyük Türk İslam Mezarlığı olma özelliğini taşıyan, “Anadolu'nun Orhun Abideleri” de denilen Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı, ancak 2000 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi'nde yer almıştır. Yine Türkiye'nin kültürel değerlerinin dünya çapında öne çıkarılması amacıyla başlatılan uygulama kapsamında 2020 yılı "Patara Yılı" ilan edilmiş, böylece antik kent daha çok ilgi görmeye başlamıştır. Dolayısı ile dizi başta Ahlat olmak üzere Türkiye'nin arkeolojik mirasına dikkat çekmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, Film, Taşların Sırrı, Arkeoloji, Patara.

THE REPRESENTATION OF AHLAT AS A HISTORICAL PLACE IN TURKISH CINEMA

Ahlat is an ancient city with an important value in terms of Turkish-Islamic history. Historically, it is considered the "entry gate" of the Turks to the Anatolian lands. Ahlat received the title of "Dome of the Rock" in the Middle Ages, and this title, which means "domes of Islam", was given to only three cities in the world: Ahlat, Balkh and Bukhara. Therefore, Ahlat represents a common heritage that is important for both Turkish and Islamic history. There are thousands of monumental tombstones in Ahlat, as well as mosques, kumbets, baths, bridges and zawiya. The city is like an open-air museum in terms of its historical texture. There is also a movie about Ahlat with this feature: The Secret of the Stones (Taşların Sırrı). Broadcasted in 13 episodes in 1992 and directed by Yusuf Kurçenli, the script of the series movie belongs to Kenan Işık. Tarık Akan (Kurray) and Ayşegül Aldinç (Tomris) play the leading roles in the film, which Cahit Berkay has scored. The series is probably Turkey's first archaeological series, and the story began in Ahlat and ended in Patara. The struggle of an idealistic, country-loving museum director for historical artifacts is described. It is important that the series drew attention to Ahlat and Patara as early as 1992. As a matter of fact, the Ahlat Seljuk Square Cemetery, which is the world's largest Turkish-Islamic Cemetery and is also called the "Orkhon Inscriptions of Anatolia", was included in the UNESCO World Cultural Heritage Temporary List only in 2000. Again, within the scope of the application initiated to highlight Turkey's cultural values worldwide, 2020 was declared the "Year of Patara", thus the ancient city started to attract more attention. Therefore, the series drew attention to Turkey's archaeological heritage, especially Ahlat.

Keywords: Ahlat, Movie, Archaeology, The Secret of the Stones, Patara

1 Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, tlygencer@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8194-4307

BİTLİS TARİHİ YAPILARINDAKİ SÜSLEMELERİN TEKSTİL YÜZEYLERİNDE YENİDEN YORUMLANMASI

Yasemin MASARACI¹, Sema Hatun TÜRKER²

Anadolu geçmişten günümüze kadar çok sayıda uygarlığın izlerini taşımaktadır. Bu izler geçmiş uygarlıkların sanatını ve kültürünü bize yansıtmaktadır. Tarihi eserler arasındaki mimari yapılar bu izleri sürmemizde önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda yapılmış çalışmada Bitlis'in tarihi yapılarından Tatvan-Çanakdüzü (Kumus) köyü Saint Georges (Goms) Kilisesi ve Ahlat Hasan Padişah Kümbet süslemeleri incelenmiştir. Bu yapılarda tespit edilen süsleme örneklerinden seçilenlerle bilgisayar ortamında Corel Draw ve İllustrator programları yardımıyla yeni tasarımlar oluşturulmuştur. Yapılan yeni tasarımlar çağdaş bir bakış açısıyla giysilerde kullanılarak yeni bir koleksiyon hazırlanmıştır. Ayrıca ev tekstillerinde (perde, masa örtüsü, yastık, nevresim takımı vb.) de aynı yaklaşımla deneysel yüzey tasarımları yapılmıştır. Adı geçen kilise ve kümbetin çeşitli bölümlerinde bulunan süslemelerdeki kompozisyonları oluşturan motifler, çağdaş bir yaklaşımla günümüzde görünür kılarak, bilinirliği hedeflenmiştir. Bu amaçla aynı zamanda; Bitlis'in hem tarihi yapıları, hem de yapı süslemelerinde kullanılmış olan motiflerin günümüz trendlerine uyarlanarak farkındalık yaratılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis Yapıları, Bitlis Süslemeleri, Tekstil, Tasarım.

REINTERPRETATION OF ORNAMENTS IN BİTLİS HISTORICAL BUILDINGS ON TEXTILE SURFACES

Anatolia carries the traces of many civilizations from past to present. These traces reflect the art and culture of past civilizations to us. Architectural structures among historical artifacts play an important role in following these traces. In this study, the decorations of Tatvan-Çanakdüzü (Kumus) village Saint Georges (Goms) Church and Ahlat Hasan Padishah Cupola, one of the historical buildings of Bitlis, were examined. New designs were created with the computer aided Corel Draw and Illustrator programs, environment with selected ornament samples from these structures. A new collection was prepared by using the new designs in clothes with a contemporary perspective. In addition, experimental surface designs were made with the same approach in home textiles (curtains, tablecloths, pillows, duvet cover sets, etc.). The motifs that make up the compositions in the ornaments in various parts of the aforementioned church and cupola are made visible today with a contemporary approach, and their awareness is aimed. For this purpose, at the same time; Awareness has been created by adapting the motifs used in both historical buildings and building decorations of Bitlis to today's trends.

Keywords: Bitlis Buildings, Bitlis Decorations, Textile, Design.

¹ Uzman, İstanbul Ticaret Üniversitesi, ymasaracı@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5999-049X

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, sgurcay@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1559-9373

BİTLİS YÖRESİ GELENEKSEL HALI MOTİFLERİNİN ÇAĞDAŞ GİYİM TASARIMINDA İZDÜŞÜMLERİ

*Sema Hatun TÜRKER*¹

Çağlar boyunca giyinme, barınma ve beslenme insanlığın temel gereksinimi olmuştur. Bu üç temel gereksinimden biri olan barınma alanı içinde bulunan nesnelere süslenmiş böylece bunlara çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Dolayısıyla halı da bu nesnelere biri olup üzerinde taşıdığı motiflerle bölgeden bölgeye farklılık gösterirken zaman içinde çeşitli kültürlerde çeşitli kullanım biçimleri ile beraber geleneksel ve kültürel değerler kazanmıştır. Günümüzde endüstriyel, teknolojik ve sosyolojik olguların etkisi ile halı ve halıcılık da dönüşüme girmiştir. Bunun sonucunda halı ticari bir ürün olarak yükselirken geleneksel, kültürel ve estetik değerlerini yitirmeye karşı karşıya kalmıştır. Bitlis halı dokumalığı da bu etkileşimler sonucunda geleneksel özelliklerini kaybederek günümüze ulaşmıştır. Çeşitli müzelerde az sayıda da olsa örnekleri sergilenmektedir. Geleneksel Bitlis halısı çoğunlukla geometrik motiflerle desenlendirilmiştir. Bunlar arasında yer alan stilize edilerek geometrik olarak yorumlanmış bölge hayvanlarının motifleri araştırmada ele alınmıştır. Seçilen motifler bilgisayar ortamında photoshop programı desteği ile yeni bir bakış açısıyla çizilerek desen tasarımları oluşturulmuştur. Oluşturulan bu yeni desenler kadın üst giyiminde tasarımları üzerinde çağdaş bir yorumlama ile günümüze uyarlanmıştır. Bu çalışma ile yöre halıcılığının bilinirliğine katkı sağlamak ve bu motifleri günümüz çağdaş giyimine uyarlanarak yaşatılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis Halı Motifleri, Giyim Tasarımı, Sürdürülebilir Tasarım.

BİTLİS REGION TRADITIONAL CARPET REFLECTIONS OF MOTIFS ON CONTEMPORARY CLOTHING DESIGN

Clothing, shelter and nutrition, which are the basic needs of humanity throughout history, have not changed. Along with the shelter, which is among these three basic needs, people begin to attach various meanings to the objects in their living space by decorating them. The carpet is undoubtedly one of these objects. It differs from region to region with the motifs which carries on the carpet. However, the carpet has been used in different cultures over time, with traditional and cultural values; Today, it has entered into a transformation with the effect of various industrial, technological and sociological phenomena. As a result of these interactions, while the carpet has risen as a commercial product, it has come to the present day by losing its traditional, cultural and aesthetic values. In this context, the Traditional Bitlis Carpet is not interested in traditional weaving as a result of this interaction, but the artifacts from the past to the present are exhibited in various museums in the region and in our country. It is known that mostly geometric patterns take place in traditional Bitlis Carpet Weaving. These motifs are stylized and geometrically interpreted forms of the animals of the region. In this research, motifs selected from traditional Bitlis carpets were drawn in computer aided design and stylized with a new perspective. Stylized motifs were transformed into pattern designs and adapted to the present day with a contemporary interpretation on clothing designs. With this study, it is aimed to contribute to the awareness of the local carpet and to keep these motifs alive by adapting them to today's contemporary clothing designs.

Keywords: Bitlis Carpet Motifs, Clothing Design, Sustainable Design.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, sgurcay@ticaret.edu.tr ORCID: 0000-0002-1559-9373

SEYAHATNAME’NİN AHLAT BÖLÜMÜ’NDE CAMİ-İ EMİR KAY’A İLİŞKİN VERİLEN BİLGİLERİN ANADOLU TÜRK ETNOLOJİSİ AÇISINDAN ÖNEMİ

İbrahim ŞAHİN¹

Araştırma, Evliya Çelebi’nin Eski Ahlat’ı gezerken bir cami duvarında gördüğü ve ‘Çağataycaya, Moğolcaya yakın ve başka yerde rastlanmayan bir dil’ olarak tanıttığı yazıyı ele almaktadır. Yazıda geçen bazı ipuçlarından hareketle yapılan değerlendirme sonucunda, camiyi yaptıran kişinin, XIII. yüzyıl ortalarında görev yapan Selçuklu emiri Emir-i Dâd Seyfeddin Kay-Aba olabileceği; dolayısıyla yazının da bu dönemden kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kıpçak Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi karışımı bir dil olduğu sonucuna varılan bu yazı ile camiyi yaptıran Emir Kay’ın ismi arasında da bir ilişki kurulmuştur. Buna göre isimde geçen Kay Kıpçaklara mensup bir boy adı olup söz konusu emir Kay boyuna mensup olması dolayısıyla bu şekilde adlandırılmış olmalıdır. XI. yüzyıl başlarında boylar göçüyle batıya, bugünkü İdil-Ural bölgesi civarına gittikleri anlaşılan bu boy, savaş kabiliyetleri sebebiyle Selçuklu devleti içinde de görev aldıkları anlaşılmaktadır. Anadolu’da birkaç örnekte görülen Kay kuruluşlu toponim de onlardan bazı grupların Anadolu’ya geldiklerine bir işaret olarak değerlendirilmiştir. XIII. yüzyılın ortalarından kaldığı değerlendirilen bu yazı, Kıpçak Türklerinin Anadolu etnolojisine olan etkilerini göstermeleri açısından önemlidir. Kıpçakça bu dil özellikleri camiyi yaptıran ve cami duvarlarına yazıları yazdıran Emir Kay’ın mensubu olduğu değerlendirilen Kay boyunun diliyle (elbette Ahlat’taki) ilgili olabileceği gibi, bu yazının yazıldığı dönemde (XIII. yy. ortaları) Ahlat’ta konuşulan dil de olabilir.

Anahatar Sözcükler: Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Ahlat, câmi ‘-i Emîr Kay, Karışık dil, Kay Boyu.

THE IMPORTANCE OF THE INFORMATION REGARDING THE CAMI-I EMİR KAY IN THE AHLAT DEPARTMENT OF EVLİYA ÇELEBİ TRAVEL, IN TERMS OF ANATOLIAN TURKISH ETNOLOGY

The research deals with the writing that Evliya Çelebi saw on a mosque wall while visiting Old Ahlat and introduced it as "a language close to Chagatai and Mongolian, which is not found anywhere else". As a result of the evaluation made on the basis of some clues in the text in question, the person who built the mosque, XIII. It may be Emir-i Dâd Seyfeddin Kay-Aba, the Seljuk Emir who served in the middle of the century; therefore, it has been concluded that the text is also from this period. A relationship has also been established between this writing, which was concluded to be a mixture of Kipchak Turkish and Old Anatolian Turkish, and the name of Emir Kay, who had the mosque built. Accordingly, the Kay mentioned in the name is a clan name belonging to the Kipchaks, and the aforementioned order must have been named as such because it belongs to the Kay clan. It is understood that this tribe, which is understood to have gone to the west, around the İdil-Ural region with the migration of tribes at the beginning of the 11th century, also took part in the Seljuk state due to their war capabilities. The Kay-based toponym, which is seen in a few examples in Anatolia, was also evaluated as a sign that some groups from them came to Anatolia. This text, which is considered to be from the middle of the 13th century, is important in terms of showing the effects of Kipchak Turks on Anatolian ethnology. These Kipchak language features may be related to the Kay clan (in Ahlat, of course), to which Emir Kay was a member, who built the mosque and had the writings written on the mosque walls; It may also be the language spoken in Ahlat at the time this article was written (mid-XIII. century).

Keywords: Evliya Çelebi Travel, Ahlat, mosque Emir-i Kay, mixed language, Kay tribe

¹ Prof. Dr., Ege Üniversitesi, yildirim. miharbisahin@hotmail.com ORCID: 0000-0002-0167-2568

ŞAİR ASLINDA NE DEDİ? veya HENGÂME HENGÂMESİ

M. Fatih KÖKSAL¹

Klasik Türk Edebiyatına mensup şairler, diğer bütün diller ve edebiyatlarda olduğu gibi eserlerinde kendi çağlarını yansıtır. Bu tabii hâl, kullanılan dilden edebî sanatlara, dünya tasavvurundan mazmunlara kadar şiiri kuşatan bütün unsurlar için geçerlidir. Günümüzde bu edebiyata toplumun mesafeli durmasının arkasında pek çok sebep bulunabilirse de asıl sorunun “dil” olduğu açıktır. Bugün ne yazık ki Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerinin hatta mezunlarının bile bu edebiyata hakkıyla aşına olduklarını söylemek güçtür. Meselenin bir vechesi bu edebiyatın dili ise de ondan da müşkülü “dil ötesi dil”dir. Zira kimi zaman herhangi bir beyit günümüz diliyle nesre çevrildiğinde de anlaşılabilir. Çünkü günümüz diliyle nesre çevrilen satırlarda yer alan kelimelerin anlamları bilirse de bu kelimelerin daha derin katmanlardaki anlam dünyasına, temsil ettikleri maziye, hikâyeye hâkim olmayınca zorluğun derecesi daha da artar. Bu edebiyatın uzmanları olarak lisans üstü düzeyde öğrenim gören/görmüş araştırmacı yahut akademisyenlerden bu arka planı, “dil ötesi dil”i bilmeleri yahut görmelerini, en azından bir beytin genel görünümüne bakarak “sezmeleri”ni bekleriz. Eski şiirimizi anlamakta bir başka zorluk da leksikolojiktir. Metni hakkıyla anlayıp çözümleyebilmek için kelimelerin bütün anlamlarının bilinmesi zaruridir. Elbette herkesin her kelimenin bütün anlamlarını bilmesi mümkün değildir. Öyle olsa lugatler yazılmaz, lugatlerle de yetinilmeyip yüzlerce şerh kitabı kaleme alınmazdı. Ne var ki bir beyte dikkatle nazar kılındığında manaca oturmayan, karşılığı bizi mutmain etmeyen bir kelime varsa lugatlere göz atmak kaçınılmazdır. Baktığımız sözlüklerde bulamadıysak daha teferruatlı olanlarına, ihtisas ve ıstılah lugatlerine bakarak çözümleme yollarını aramalıyız. Bu bildiride, eski şiirimizde sıkça kullanılan “hengâme” kelimesi bu açıdan ele alınacaktır. Kelime günümüz Türkçesinde de “gürültü, patırtı” anlamında kullanılmaktadır. Sözlüklerde verilen karşılıklar da bu anlama ek olarak “kavga, şamata, eğlence, velvele, kalabalık” gibi buna yakın anlamlardır. Hâlbuki klasik şairlerimiz “hengâme” yi çoğu kez bu anlamların dışında kullanmışlardır. Çalışmamızda birçok beytin delaletiyle “hengâme” nin bilinmeyen ve başta “bağlamlı dizin / bağlamlı sözlük” ortaya koymak iddiasıyla hazırlanan tezler olmak üzere yapılan çalışmalarda fark edilmeyen manaları ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, sözlükbilim, şiirde anlam, hengâme, mazmun.

WHAT DID THE POET ACTUALLY SAY? or HENGÂME HENGÂMESİ

Poets belonging to Classical Turkish Literature reflect their own eras in their works, as in all other languages and literatures. This natural state is valid for all elements surrounding poetry, from the language used to the literary arts, from the conception of the world to the metaphors. Although many reasons can be found behind the society's avoidance of this literature today, it is clear that the main problem is "language". Today, unfortunately, it is difficult to say that the students of the Department of Turkish Language and Literature and even the graduates of this department are familiar with this literature. One aspect of the issue is the language of this literature, but the more difficult one is the "language beyond language". Because sometimes a couplet may not be understood when translated into prose in today's language. Although the meanings of the words in the lines translated into prose in today's language are known, the degree of difficulty increases when the meaning world of these words in deeper layers, the past they represent and the story are not mastered. As experts of this literature, we expect researchers or academics who have studied/studied at the postgraduate level to know or see this background, the "language beyond language", or at least to sense it by looking at the general appearance of a couplet. Another difficulty in understanding our ancient poetry is lexicological. In order to understand and analyze the text properly, it is necessary to know all the meanings of the words. Of course, it is not possible for everyone to know all the meanings of every word. If it were, dictionaries would not be written, and hundreds of commentary books would not be written without being content with dictionaries. However, it is inevitable to look at the dictionaries if there is a word that does not fully meet the meaning of a couplet and does not convince us. If we couldn't find it in the dictionaries we looked at, we should look for ways to understand by looking at the more detailed ones, specialized dictionaries and term dictionaries. In this paper, the word “hengâme”, which is frequently used in our old poetry, will be discussed from this perspective. The word is also used in today's Turkish in the sense of "noise, clatter". In addition to this meaning, the equivalents given in the dictionaries have similar meanings such as "fight, uproar, amusement, uproar, crowd". However, our classical poets have often used "hengâme" outside of these meanings. In our study, with the indication of many couplets, the unknown meanings of "hengâme" and which are not noticed in studies, especially in the theses prepared with the claim of "contextual index / contextual dictionary" will be revealed.

Keywords: Classical Turkish poetry, lexicography, meaning in poetry, hengâme, methapor.

¹ Prof. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi, mfkoksal@gmail.com ORCID:0000-0003-0790-1525

OSMANLI MEDRESELERİ HAKKINDA KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİNDE ÇIKARILAN FERMANIN YENİ BİR SURETİ

Ercan ALAN¹

Kanuni Sultan Süleyman dönemi; Osmanlı tarihinde sadece siyasi-askeri başarıların zirvede olduğu bir dönem olmayıp, aynı zamanda yapılan hukuki düzenlemeler ile Osmanlı devlet yönetimi ve teşkilat yapısının da klasik halini aldığı bir dönemdir. Bu noktada Osmanlı devlet ve toplum hayatında önemli bir yeri olan ilmiye teşkilatı ve onun uygulayıcısı olan ulema hakkında da bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi; Kanuni Sultan Süleyman döneminin büyük hukukçu ve devlet adamı olan Ebussuud Efendi'nin şeyhülislam olduğu dönemde çıkarılan medrese eğitimi hakkındaki kanundur. Bu kanunda medrese dereceleri, öğrencilerin okuyacağı dersler ve tabii oldukları kurallar ile medrese eğitiminin hiyerarşisi açık bir şekilde ortaya konmuştur. Daha önce bazı nüshaları tespit edilen; ancak tarihi tam tespit edilemeyen bu fermanın, bir el yazması eserde Hicri 965 (1558) tarihli nüshası değerlendirilecek ve diğer nüshalarla kıyaslanarak hem tarihi değeri ve hem de Osmanlı medrese eğitimi açısından önemi ortaya konacaktır.

Anahtar kelimeler: Ebussuud Efendi, eğitim, ilmiye, Kanuni Sultan Süleyman, medrese, ulema.

A NEW COPY OF THE EDICT ISSUED DURING THE REIGN OF SULTAN SULEYMAN THE MAGNIFICENT ABOUT OTTOMAN MADRASAS

The period of Sultan Suleyman the Magnificent is not only a period when political and military achievements were at their peak in Ottoman history, but also a period when the Ottoman state administration and organizational structure took its classical form with the legal arrangements made. At this point, some arrangements have also been made about the learned class (ilmiye) organization, which has an important place in the Ottoman state and public life, and the scholars (ulema), who are its practitioners. The most important of these is the law on madrasa education, which was enacted during the period when Ebussuud Efendi, the great jurist and statesman of the period of Suleyman the Magnificent, was sheikhulislam. In this law, the hierarchy of madrasa education is clearly set out with the degrees of madrasa, the courses that students will study and the rules to which they are subject. The copy of this edict, some copies of which have been identified before, but the exact date of which has not been determined, will be evaluated in a manuscript work dated Hijri 965 (1558) and compared with other copies, both its historical value and its importance in terms of Ottoman madrasa education will be revealed.

Keywords: Ebussuud Efendi, education, learned class, Suleyman the Magnificent, madrasa, scholars.

¹ Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, alanercan@gmail.com_ORCID: 0000-0002-1583-6068

ŞİRVAN BEYİ SALİH BEG'İN TÂRİHU'L ENSÂB ADLI ESERİ BAĞLAMINDA 1787 İLE 1823 YILLAR ARASINDA HIZAN İLÇESİ

Mahfuz OKUYAN¹

Doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinin birçok yeri farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu yerlerden biri de günümüzde Bitlis iline bağlı olan Hizan ilçesidir. Tarihi kayıtlara göre birçok imparatorluğunun hüküm sürdüğü Hizan, İslâmi dönemde Emeviler, Abbasiler, Mervaniler, Selçuklular, Eyyubiler ve Osmanlıların hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı imparatorluğunun 1517 yılında Safevilerle yaptığı savaştan sonra İdris-i Bitlis'inin yardımıyla bu bölgeler Osmanlı'nın egemenliğine girmiş ve bu bölgelerde bulunan Kürt beyliklerine iç işlerinde bağımsız hareket etme imkânı verilmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde ise Hizan beyliği diğer beylikler gibi ilk önce bölgede bulunan en güçlü beylik olan Botan beyliğine ardından Osmanlıya tabi olmuştur. Hizan ilçesi, birçok tarih kitabına konu olmuştur. Bunlardan biri de Şirvan beyi Salih beg'in *Tarihu'l Ensâb* adlı çalışmasıdır. Eser, Salih beg tarafından Şirvan emirliği tarihini konu edinse de Salih beg'in Hizan beyi Murtaza bey'in yeğeni olması, komşu beylik olmaları ve aralarındaki yakın dostluk nedeniyle eserde Hizan ilçesi hakkında malumatlara da yer verilmiştir. Bu çalışmamızda Şirvan beyi Salih beg'in *Tarihu'l Ensâb* aldı eserinde ele aldığı bilgilerden yola çıkarak Hizan ilçesinin 1787 ile 1823 yılları arasındaki durumu aktarılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hizan, Salih Beg, Tarihu'l Ensab, Kürt Emirlikleri.

THE DISTRICT OF HIZAN BETWEEN 1787 AND 1823 WITHIN THE CONTEXT OF THE WORK TARIHU'L ENSAB OF SIRVAN GOVERNOR SALİH BEG

Many parts of eastern and southeastern Anatolia have hosted different civilizations. One of these places is the town of Hizan, which is connected to the province of Bitlis today. According to historical records, Hizan, where many empires ruled, was under the rule of the Umayyads, Abbasids, Mervanis, Seljuks, Ayyubids and Ottomans in the Islamic period. After the war of the Ottoman Empire with the Safavids in 1517, these regions came under Ottoman rule with the help of İdris-i Bitlis and the Kurdish principalities in these regions were given the opportunity to act independently in their internal affairs. In the last periods of the Ottoman Empire, the Hizan principality, like other principalities, first became subject to the Botan principality, which was the most powerful principality in the region, and then to the Ottomans. The district of Hizan has been the subject of many history books. One of them is the work of Sirvan lord Salih beg named Historyu'l Ensab. Although the work is about the history of the Emirate of Shirvan by Salih beg, information about the district of Hizan is also included in the work due to the fact that Salih beg is the nephew of Murtaza Bey, the ruler of Hizan, they are a neighboring principality and the close friendship between them. In this study, the situation of Hizan district between 1787 and 1823 will be tried to be conveyed based on the information that Şirvan bey Salih beg has discussed in his work Historyu'l Ensâb took.

Keywords: Hizan, Salih beg, Tarihu'l Ensab, Kurdish Emirates,

¹ Araştırma Görevlisi, Mardin Artuklu Üniversitesi mahfuzokuyan@artuklu.edu.tr. ORCID: 0000-0003-3862-5754

DİNÎ YAŞAMIN BİR RESMÎ OLARAK BİTLİS HALK KÜLTÜRÜNDE RAMAZAN

Rezan KARAKAŞ¹ Hüseyin KUDAK^{2} Yağmur KUDAK³*

Ramazan ayının kültürümüzde birlik, beraberlik ve kardeşliğin yoğun duygularla yaşatılması ve pekiştirilmesinde önemli katkıları olmuştur. Geçmişten günümüze dek tüm İslam şehirlerinde olduğu gibi Bitlis'te de ramazan ayı sadece oruç tutmak ve ibadet etmek olarak algılanmamış, ramazan ayına ayrı bir önem ve hassasiyet gösterilerek bu aya özel birtakım hazırlıklar yapılmıştır. Bitlis'te ramazanın kendine has dinsel içerikleri ile kentin kültürel özellikleri birleştirilerek bu ayın en verimli şekilde yaşanmasına çalışılmıştır. Ramazan başlamadan muhtelif hazırlıklar yapılmış, evler temizlenmiş sahurluk ve iftarlık yiyeceklerin temin edilmiştir. Ramazan halkın yeme içme, uyuma, ibadet gibi gündelik yaşamına yayılan etkinliklerinde de belirli oranda değişiklikler yaratmıştır. On bir ayın sultanı olarak algılanan ramazan ayına yönelik zaman içinde yöre kültürüyle sentezlenen dinî gelenekler günümüze kadar ulaşmıştır. Çalışmamız kapsamında günümüze kadar ulaşan ramazan geleneklerinden söz edilecektir. Bitlis'te ramazan ayına yönelik geleneksel uygulamalar ramazan öncesi, ramazanlık dönemi (sahur, iftar), arife ve üç günlük bayram günlerini kapsayacak şekildedir. Bunlar arasında top atma geleneği, belirli yemeklerin hazırlanması, iftar daveti, bayramlaşma gibi uygulamalar önemlidir. Ramazan sürecinde yemek kültürüne yönelik geleneksel uygulamalarda yeme-içme, birlikte yeme, yediğini paylaşma uygulamaları dikkati çeker. Bilhassa ramazanın ilk ve son günü pişirilen buğday temalı yiyeceklerle bereket arzusu sembolize edilir. Bu süre zarfında yenilen yiyeceklerin belirlenmesinde coğrafi koşulların, iklimin etkisi dikkatlerden kaçmaz. Bildiride geçmişten günümüze toplumun kolektif bilincinde zuhur eden ve bireylerin yaşamını çepçevre saran bu geleneklerin geleceğe taşınmasına ve yeni nesillere benimsetilmesine yönelik öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, ramazan gelenekleri, bereket, dinî kültür, top atma geleneği

RAMADAN IN BİTLİS FOLK CULTURE AS A PICTURE OF RELIGIOUS LIFE

The holy month of Ramadan have had important contributions to reinforce our culture with unity, brotherhood with strong emotions. As in all Islamic cities from the past to the present, the month of Ramadan have not been perceived as just fasting and worshipping in Bitlis, but special preparations have been made for this month by paying special attention to the month of Ramadan. In Bitlis, it has been tried to live this month in the most efficient way by combining the unique religious contents of Ramadan with the cultural characteristics of the city. Before the start of the Ramadan, various preparations have been made, the houses have been cleaned, and food for sahur and iftar meals has been provided. Ramadan has created a certain number of changes in the daily activities of the people such as eating, sleeping, worshipping. The religious traditions that have been synthesized with the local culture in time for the month of Ramadan, which is perceived as the sultan of eleven months, have survived to the present day. The Ramadan traditions that have survived to the present day will be mentioned within the scope of our study. Traditional practices in Bitlis for the month of Ramadan have included pre-Ramadan, Ramadan period (sahur, iftar), eve and three-day feast days. Among these, practices such as throwing balls, preparation of certain meals, iftar invitation, and feasting have been important. Eating and drinking, eating together and sharing what you eat have drawn attention in the traditional practices of food culture during Ramadan. The desire for abundance has been symbolized with wheat-themed foods, especially on the first and last days of Ramadan. During this period, the effect of geographical conditions and climate in the determination of the food eaten has not gone unnoticed. In this paper, suggestions will be presented to carry these traditions to the future, which have emerged in the collective consciousness of the society from the past to the present and surround the lives of individuals, and to adopt them to new generations.

Keywords: Bitlis, Ramadan traditions, Abundance, Religious culture, Tradition of firing cannonball,

1 Prof. Dr., Siirt Üniversitesi, rezankarakas@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9138-3825.

2 Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, h.kudak@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1004-4456

3 Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi, y.kudak13@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6989-8902

BİTLİS HALK KÜLTÜRÜNDE NAZARLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

*Ramazzan ERGÖZ*¹

Anlam evreni olarak ifade edilebilecek olan kültür, içerisinde doğumdan ölüme insan yaşamına yön veren pek çok inanişe ve uygulamaya sahiptir. Bu inanışlar toplumun yaşamış olduğu olumsuzluklar karşısındaki anlam arayışından da izler taşır. Canlı ya da cansız varlıkların başına gelen olumsuzluklar ve hastalıkların sebeplerinden biri olarak nazar görülmüştür. Nazar inancının izlerini Neolitik Çağa kadar götürebilmek mümkündür. Dünya üzerindeki birçok medeniyette nazar inancına ve nazardan korunma nesnelерinin varlığına rastlanılmaktadır. Anadolu'da da nazar inancının izlerini günlük yaşamda, doğum, evlenme, ölüm ile ilgili inanışlarda, hastalıklarda vb. durumlarda görmek mümkündür. Nazara karşı en bilindik korunma yöntemi olarak mavi nazar boncuğu, nal ve kapıya boynuz asılması, muska yazdırma ve kurşun dökme en dikkat çeken pratiklerdendir. Bitlis yöresinde de nazar inancının varlığı görülmektedir. Doğumdan başlayarak düğün geleneklerinde hastalıklarda nazarla ilgili birtakım inanışlar dikkati çekmektedir. Yörede nazar boncuğu kullanılması, üzerlik otundan yapılmış süs eşyasının evlere asılması, manda veya koç boynuzunun kapıların üstüne yerleştirilmesi, kurşun dökülmesi vb. uygulamalar nazara karşı başvurulan yöntemlerden sadece birkaçıdır. Bu çalışmada Bitlis halk kültüründe yaşayan, sözlü ve yazılı kaynaklardan derlenen nazar ve nazardan korunma yöntemleri ile çeşitli inanış ve uygulamalar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, kültür, nazar, inanış

BELIEVEMENTS AND PRACTICES RELATING TO THE EVIL IN BİTLİS FOLK CULTURE

Culture, which can be expressed as the universe of meaning, has many beliefs and practices that direct human life from birth to death. These beliefs also bear traces of the search for meaning in the face of the negative experiences of the society. Evil eye is seen as one of the causes of negativities and diseases that happen to living or non-living things. It is possible to trace the traces of the evil eye belief back to the Neolithic Age. In many civilizations around the world, belief in the evil eye and the existence of objects of protection from the evil eye are encountered. In Anatolia, the traces of the evil eye belief can be found in daily life, beliefs about birth, marriage, death, diseases, etc. cases can be seen. Blue evil eye beads, hanging horseshoes and horns on the door, amulet printing and lead casting are the most notable practices as the most well-known method of protection against the evil eye. The presence of evil eye belief is also seen in the Bitlis region. Beginning from birth, some beliefs about the evil eye in diseases draw attention in wedding traditions. The use of evil eye beads in the region, hanging ornaments made of haremgrass in houses, placing buffalo or ram horns on the doors, casting lead, etc. applications are just a few of the methods used against the evil eye. In this study, the evil eye and methods of protection from the evil eye and various beliefs and practices, which are compiled from oral and written sources living in the folk culture of Bitlis, will be emphasized.

Keywords: Bitlis, culture, evil eye, belief

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Bitlis Eren Üniversitesi, regoz@beu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-4513-3574

ESKİ TÜRKÇEDEN HAREKETLE GÜNEYBATI TÜRK LEHÇELERİ ARASINDA FONETİK BİR MUKAYESE ÇALIŞMASI

Fatih KESKİN¹

Bu çalışmanın amacı Eski Türkçe döneminin temel fonetik özelliklerini merkeze alarak günümüzde müstakil birer yazı dili olarak yaşamakta olan Güneybatı (Oğuz gurubu) Türk lehçelerinin karakteristik ses bilgisi hususiyetlerini benzerlik ve farklılıklar çerçevesinde panoramik olarak ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamı, alanyazında güneybatı Türk lehçeleri olarak adlandırılan ve günümüzde yazı dili olarak kullanılan Türkiye Türkçesi, Gagavuz Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesinin Eski Türkçe döneminin ses özelliklerinden hareketle fonetik açıdan mukayesesi ile sınırlıdır. Alanyazın tarandığında söz konusu lehçelerin müstakil gramerlerinin farklı araştırmacılar tarafından yazıldığı, bu lehçelerin dil özelliklerini muhtelif yönleriyle ortaya koyan birçok değerli çalışmanın yapıldığı ve yeni çalışmaların da birbirini takip ettiği görülür. Ancak Türk lehçelerinin mevcut durumunu karşılaştırmalı olarak betimleyen ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendiren araştırmalar henüz sınırlı sayıdadır. Dolayısıyla Türk lehçeleri araştırmalarında bu tür çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Bu itibarla çalışmanın alanyazında Türk lehçeleri üzerine karşılaştırmaya dayalı araştırmalar yapılması sürecine mütevazı bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Çalışmada güneybatı Türk lehçelerinin ses bilgisi özellikleri, yatay düzlemde karşılaştırmalı bir yöntemle ortaya konulurken dikey boyutta ise bu lehçelerin temel fonetik hususiyetleri Eski Türkçe ile benzerlik ve farklılıkları çerçevesinde ele alınacaktır. Bu doğrultuda söz konusu lehçelerin tarihî gelişim süreçleri hakkında bilgi verilecek, ünlülerin sahip oldukları uzunluk ve kısalık gibi temel özellikler ile ünsüzlerdeki benzerlik ve değişimler hem art zamanlı hem de eş zamanlı bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylece güneybatı Türk lehçeleri arasında hangi değişken ve özellikler çerçevesinde hangi lehçelerin fonetik açıdan birbirleriyle benzerlik ve farklılıklar gösterdiği somut örnekler üzerinden açık bir şekilde gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Güneybatı Türk Lehçeleri, Ses Bilgisi, Karşılaştırma.

WITH REFERENCE TO THE OLD TURKISH A PHONETIC COMPARISON STUDY AMONG THE SOUTHWESTERN TURKISH DIALECTS

The aim of this study is to panoramically reveal the typical phonetic characters of the Southwestern (Oghuz Group) Turkish Dialects living as independent written languages today within the frame of the similarities and differences by centering the basic phonetic features of the Old Turkish period. The scope of the study is restricted to the phonetically comparison of Turkey Turkish, Gagauz Turkish, Azerbaijan Turkish and Turkmen Turkish, which are called as the Southwestern Turkish dialects in literature and used as the written language today, with reference to the phonetic features of the Old Turkish period. When the literature is scanned, it is seen that the independent grammars of the dialects at issue were written by different researchers, many valuable studies, which assert language features of these dialects with various aspects, were done and new studies are being developed. However, the studies that describe the current situation of the Turkish dialects comparatively and assess with a holistic view are in limited numbers. Hence, it is clear that such studies are needed in the researches of the Turkish dialects. In this respect, it is thought that this study demurely contributes to the process of researches based upon comparison on the Turkish dialects in literature. In this study, the basic phonetic features of these dialects are discussed within the frame of the similarities with and differences from the Old Turkish vertically while phonetic features of the Southwestern. Accordingly, the information about the historical development processes of the present dialects is given and the basic features of the vowels such as length and shortness and the similarities and alteration in consonants are tried to be revealed with both a diachronic perspective and a simultaneous aspect. Thus, it is clearly showed through concrete examples which dialects resemble to and differ from each other phonetically among the Southwestern Turkish dialects within the frame of which variances and features.

Keywords: Southwestern Turkish Dialects, Phonetics, Comparison.

¹ Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, 06fatihkeskin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1736-3281.

COĞRAFI BİLGİ SİSTEMLERİ (CBS) VE UZAKTAN ALGILAMA (UA) TEKNİKLERİ KULLANILARAK TÜRKİYE ÇIĞ RİSK ALANLARININ BELİRLENMESİ

Necmettin ELMASTAŞ¹, Ahmet ŞAHAP²

Kendi işleyişi içerisinde meydana gelen deprem, sel, heyelan, çığ gibi doğal olaylar insan ve eserlerine zarar verdiğinde afete dönüşmektedir. Dağlık ve engebeli bir yapıda olan Türkiye, bu afetlere maruz kalmaktadır. Türkiye'yi etkileyen bu afetlerden biri olan çığ, bazı bölgelerde yoğunlaşmıştır. Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgeleri çığ olaylarının yoğun görüldüğü alanlardır. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye'de meydana gelen çığ olayları, etkileri ve çığ risk alanları ele alınmıştır.

Çalışmada Türkiye'de 1950'den günümüze kadar meydana gelen çığ olaylarının mekânsal dağılışı yapılmış ve afete dönüşen çığ olaylarına değinilmiştir. Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Uzaktan Algılama (UA) teknikleri kullanılarak çığı meydana getiren tüm parametreler değerlendirilmiştir. Eğim, Yükseklik, Arazi Örtüsü, Plan Eğriliği, Bakı, Profil Eğriliği, Kar dağılışı verilerinden yararlanılarak Türkiye çığ risk haritası oluşturulmuştur. Oluşturulan Türkiye çığ risk haritasıyla, olası çığ afetleri için önceden gerekli önlemlerin alınması ve ortaya çıkabilecek tahribatın minimize edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), Uzaktan Algılama (UA), Çığ Afeti, Mekânsal Dağılışı, Risk Analizi.

DETERMINING THE AVALANCHE RISK AREAS IN TURKEY USING GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEMS (GIS) AND REMOTE SENSING (RS) TECHNIQUES

When natural disasters like earthquakes, floods, landslides, and avalanches occur, they can have devastating effects on both people and their infrastructure. Turkey, with its mountainous and rugged terrain, is particularly susceptible to these types of disasters. Avalanches, in particular, pose a significant threat in certain regions of the country, namely Eastern Anatolia, Southeastern Anatolia, and the Black Sea area. This study aims to explore avalanche events in Turkey, their impacts, and the areas at risk.

The study focuses on analyzing the spatial distribution of avalanche events in Turkey from 1950 to the present, highlighting instances where these events have escalated into disasters. To understand the factors contributing to avalanches, various parameters were assessed using Geographic Information Systems (GIS) and Remote Sensing (UA) techniques. These parameters include slope, elevation, land cover, plan curve, aspect, profile curve, and snow distribution. By integrating this data, a comprehensive avalanche risk map for Turkey was generated.

The purpose of creating the avalanche risk map is to enable proactive measures against potential avalanche disasters and minimize the resulting damage. By identifying high-risk areas, authorities can implement necessary precautions to safeguard lives and infrastructure.

Keywords: Geographic Information Systems (GIS), Remote Sensing (UA), Avalanche Disaster, Spatial Distribution, Risk Analysis.

¹ Prof. Dr. Bitlis Eren Üniversitesi, nelmastas@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2220-3506.

² Öğr. Gör. Bitlis Eren Üniversitesi, asahap@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2813-6474.

MOĞOL-HAREZMŞAHLAR İLİŞKİLERİ VE MOĞOLLAR'IN İRAN COĞRAFYASINI İSTİLASI

Mustafa AYLAR¹

XIII. yüzyılın başlarında Asya içlerinde Temüçin adındaki bir Moğol, dağınık halde yaşayan ve sürekli olarak birbirleriyle mücadele eden Moğolları tek bir devlet çatısı altında toplamayı başardı ve 1206 yılına Cengiz unvanını alarak han ilan edildi. Han ilan edildikten sonra askeri seferlerine devam eden Cengiz, 1211 yılına gelindiğinde Moğolistan ile birlikte Orta Asya'nın büyük bir kısmına hâkim oldu. Moğolları sıkı bir askeri ve idari nizamla sokan Cengiz daha sonra Çin üzerine seferler düzenledi. Karahıtaylar'ın topraklarını ele geçirmesi ile birlikte, bu sırada Harezmi, İran, Maveraünnehir başta olmak üzere çok geniş topraklarda hüküm süren Harezmişahlar ile komşu oldu. Cengiz Han, 1218 yılında Harezmişahlar topraklarında bulunan Otrar'da bir Moğol tüccar kafilesinin saldırıya uğraması üzerine, 1219 yılında Harezmişahlar üzerine sefere çıktı. Moğollar çok kısa süre içerisinde Otrar, Hocend, Semerkant, Buhara şehirlerini ele geçirdi. Ardından seferlerine devam ederek, Merv, Nişabur, Belh, Herat, Tirmiz ve sair birçok şehri ele geçirdi. Cebe ve Sübütey komutasındaki Moğol ordusu İran coğrafyasındaki birçok şehre seferler düzenleyerek kısa sürede Azerbaycan ve Kafkasya'ya ulaştı. Her ne kadar Harezmişahlar'ın son hükümdarı Celaleddin Harezmişah bir süre Moğollar ile mücadele ettiyse de başarılı olamadı. Moğol istilası, dünya tarihinin en büyük katliam, yağma ve tahrip hareketidir. Bu istila neticesinde Çin, Yakındoğu, Orta Asya ve Doğu Avrupa'nın etnik, kültürel ve demografik yapısı yeniden şekillenmesinin yanında İran, Irak, Maveraünnehir ve Anadolu'nun birçok şehri büyük zararlar görmüş ve İslâm dünyasının bazı şehirleri âdeta haritadan silinmiştir. Moğol saldırısı sonucunda adı geçen coğrafyalarda yaşayan çok sayıda insan yurtlarını terk etmek zorunda kalmış ve bunun neticesinde Orta Asya, İran ve Anadolu coğrafyasının etnik, dinî, kültürel yapısı değişmiştir. Bu çalışmada, Moğollar'ın ortaya çıkışından sonra Harezmişahlar ile münasebetleri ve İran coğrafyasını istilası hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Moğollar, Harezmişahlar, İran

MONGOL-KHWAREZM SHAHS RELATIONS AND MONGOL INVASION OF IRAN

At the beginning of the XIIIth century, a Mongol named Temüçin in the interior of Asia succeeded in gathering the scattered Mongols, who were constantly fighting with each other, under the roof of a single state and was declared Khan in 1206 by taking the title of Genghis. Genghis, who continued his military campaigns after being declared Khan, dominated a large part of Central Asia together with Mongolia by 1211. Having brought the Mongols into a strict military and administrative order, Genghis then organized campaigns against China. With the conquest of the lands of the Qarakhitays, he became neighbors with the Khwarezmshahs, who ruled over vast territories, especially Khwarezm, Iran and Mā Warā' al-nahr. Genghis Khan launched a campaign against the Khwarezmshahs in 1219 after a Mongol merchant caravan was attacked in Otrar, which was located in the territory of the Khwarezmshahs in 1218. The Mongols captured the cities of Otrar, Khojend, Samarkand and Bukhara in a very short time. Then they continued their campaign and captured Marw, Nishapur, Balkh, Harat, Termez and many other cities. The Mongol army under the command of Jabba and Subutey organized expeditions to many cities in Iran and reached Azerbaijan and the Caucasus in a short time.. The Mongol invasion was the biggest massacre, looting and destruction in world history. As a result of this invasion, the ethnic, cultural and demographic structure of China, the Near East, Central Asia and Eastern Europe was reshaped, and many cities of Iran, Iraq, Mā Warā' al-nahr and Anatolia suffered great damage and some cities of the Islamic world were virtually wiped off the map. As a result of the Mongol attack, a large number of people living in the aforementioned geographies had to leave their homelands and as a result, the ethnic, religious and cultural structure of Central Asia, Iran and Anatolia changed. This study will provide information about the Mongols' relations with the Khwarezmshahs after their emergence and their invasion of Iran.

Keywords: Mongols, Khwarezmshahs, Iran

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, mustafaaylar@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5536-283X

BİR BİTLİS MASALI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Erdoğan ALTINKAYNAK¹

Türk halk edebiyatının en önemli türlerinden olan masalarda rüya, çocuksuzluk, hızır, şekil değiştirme, dağ, aksakallı, elma, yeraltı vb. birçok motif bulunmaktadır. Yeraltı motifi masalarda yeraltına inme, yeraltı ejderhasını öldürerek susuzluktan kurtarma, yeraltında yaşadığı tasavvur edilen büyük kuşun yavrularını kurtarma ve yeryüzüne çıkma motifleri ile de görülebilmektedir. Yeraltı dünyasına inme motifi Yunan, Hint, Japon, Arap ve Gürcü mitolojilerinde de kendisine yer bulmaktadır. Yeraltına inme, yer altı dünyası, büyük kuş ve suyun ejderha tarafından hapsedilmesiyle ilgili anlatım esasına dayalı metinlerden Türkiye’de yayımlananlar arasında Tahir Alangu’nun hazırlamış olduğu “Billur Köşk” adlı masal kitabında Zümrüdü Anka masalı, Ali Berat Alptekin’in hazırlamış olduğu Taşeli Platosu masallarının yirmi birinci ve yirmi ikinci masal ve Umay Günay’ın hazırlamış olduğu Elazığ masallarında Ayı Kulak masalını örnek verebiliriz. Esmâ Şimşek’in Yukarı Çukurova Motif ve Tip Araştırması’nda konu ile ilgili olarak Yeraltı diyarının kartalı adlı masalların yayılış sahası İstanbul, İzmir, Çorum, Edremit/Balıkesir, Kırşehir, Eskişehir, Sivas, Çankırı, Kastamonu, Ankara, Gümüşhane, Bayburt, Erzurum, Tunceli, Kars, Gaziantep, Yozgat ve Adana olarak verilmiştir. Ancak yaptığımız araştırmada Metin Eren’in, Bitlis Masalları Üzerine Bir Araştırma adıyla hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde, Yeraltına Düşen Mirza Mehmet adıyla yer alan masal ile diğer anlatılardaki olay örgüsünün epizotlarının sadece yeraltı dünyasının kötülerine karşı verilen mücadele kısmındaki ufak farklılıklar haricinde birbirinin aynısı olduğu görülmüştür. Bu bildiride Türk ve dünya masalarında yer alan; yeraltına inme, yeraltı ejderhasını öldürme, yeraltında yaşadığına inanılan büyük kuşun yavrularını kurtarma ve yeryüzüne çıkma motiflerinin örnekleri verilecek ve Yeraltına Düşen Mirza Mehmet adlı Bitlis masalının olay örgüsünün epizotları belirlenerek bünyesinde yeraltı motifini barındıran diğer anlatımlarla mukayesesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, masal, motif, yeraltı, ejderha.

THOUGHTS ON A BİLİS TALE

In the tales, which are the most important genres of Turkish folk literature, there are dreams, childlessness, speed, shape-shifting, mountain, beaked, apple, underground, etc. There are many motifs. The underground motif can also be seen in fairy tales with the motifs of going underground, slaying the underground dragon and saving them from thirst, saving the offspring of the big bird that is thought to live underground, and coming to the surface. The motif of descending into the underworld also finds its place in Greek, Indian, Japanese, Arabian and Georgian mythologies. Among the texts published in Turkey on narrative basis about going underground, the underworld, the big bird and the trapping of water by the dragon, in the fairy tale book "Billur Köşk" prepared by Tahir Alangu, the Zümrüdü Phoenix tale, and the Taşeli Plateau prepared by Ali Berat Alptekin We can give an example of the twenty-first and twenty-second tales of his tales and the Bear Ear tale in the Elazığ tales prepared by Umay Günay. In Esmâ Şimşek's Yukarı Çukurova Motif and Type Research, the distribution area of the tales called the eagle of the underground land is İstanbul, İzmir, Çorum, Edremit/Balıkesir, Kırşehir, Eskişehir, Sivas, Çankırı, Kastamonu, Ankara, Gümüşhane, Bayburt, Erzurum, Tunceli, Kars, Gaziantep, Yozgat and Adana. However, in the research we conducted, it was seen that the episodes of the tale named Mirza Mehmet who fell into the Underground in Metin Eren's master's thesis titled A Research on Bitlis Tales and the episodes of the plot in other narratives are the same, except for minor differences in the part of the struggle against the evils of the underworld. In this paper, in Turkish and world tales; Examples of motifs of going underground, killing the underground dragon, rescuing the offspring of the big bird believed to live underground, and coming to the surface will be given.

Keywords: Bitlis, fairy tale, motif, underground, dragon.

¹Prof. Dr. Ardahan Üniversitesi, erdoganal tinkaynak@ardahan.edu.tr ORCID: 0000-0003-1105-0479

TÜRK KURTULUŞ SAVAŞI YILLARINDA TÜRK-SOVYET İLİŞKİLERİ VE BOLŞEVİKLERDEN GELEN YARDIMLAR

Ömer ACET¹

Birinci Dünya Savaşı yıllarında birbirine düşman olan Türkiye ve Rusya savaştan sonraki süreçte Türkiye’de başlayan Milli Mücadele ve Rusya’da vuku bulan Bolşevik Devrimi ile birlikte birbirlerine yaklaşmışlardır. Türkiye ve Rusya arasında gelişen ikili ilişkiler zaman içinde İstiklal Mücadelesine Rusya’dan gelen yardımlar ile beraber dostluk ve saldırmazlık sürecine kadar gelecektir. Özellikle ülke içinde toplanan yardımların yanı sıra dışarıdan gelecek desteğinde çok önemli bir katkı sağlayacağı aşikârdı. Milli Mücadele döneminde emperyalist güçlerin işgali altında çıkış noktası arayan Türkiye bu arayış yıllarında kuşkusuz en büyük desteği kendisi gibi Batılı Devletlerin istilasından endişe duyan Rusya coğrafyasından almıştır. Bu çalışmamızda tarihi süreç içerisinde iki ülkenin sıkıntılı dönemlerinde yaşanan gelişmelere, ilişkilerin bu süreçteki aşamalarına ve yapılan yardımlara değindik.

Anahtar Kelimeler: Bolşevik Devrimi, Emperyalizm, Türk-Sovyet ilişkileri, İstila, İstiklal Mücadelesi, Rus Coğrafyası, Anadolu Harekâtı.

TURKISH-SOVIET RELATIONS IN THE TURKISH WAR OF INDEPENDENCE AND AID FROM THE BOLSHEVIKS

Turkey and Russia, which were hostile to each other during the First World War, approached each other with the Bolshevik Revolution which took place in Russia and the National Struggle that started in Turkey in the next period. The bilateral relations that develop between Turkey and Russia will come to the struggle of independence with the help coming from Russia until the period of friendship and non-aggression. It was obvious that it would make a very important contribution especially in the support from abroad as well as the aid collected within the country. Undoubtedly, Turkey, seeking the exit point under the occupation of the imperialist powers during the National Struggle period, undoubtedly received the greatest support from the Russian geography, who worried about the invasion of the Western States like himself. In this study we have been concerned with the developments experienced during the troubled periods of the two countries during the historical period, the phases of the relations and the help made.

Keywords: Bolshevik Revolution, Imperialist, Turkish-Soviet Relations, Invasion, Independence Struggle, Russian Geography, Anatolian operation.

¹ Doktora Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi, omeracet_30@hotmail.com ORCID: 0009-0000-0033-6434

ŞEYH ALÂDDÎN OĞİNİ VE HULÂSATU'L-VAD' ADLI ESERİ

Ferdi KAYA¹

İslamiyet'in yayıldığı ilk dönemlerden itibaren medreseler Müslümanlar arasında yayılmaya başlamıştır. Aynı zamanda doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinde de medreseler kurulma sürecine girmiştir. Medreseler bu bölgelerde yaşayan halk arasında İslami ilimlerin yayılmasında ve sosyal-kültürel ilişkilerin düzene konulmasında büyük etki etmiştir. Bölge halkı bilgisizlikle karşı karşıya kaldığında en önemli başvuru yerleri medreseler olmuştur.. Medreselerin bölgede ilk hedefi halkı bilgilendirme ve dini konularda aydınlatma olmuştur. Bölgede yaşayan halk bu medreselere ve medrese mensuplarına çok önem göstermiş ve çocuklarını eğitim almak için bu eğitim kurumlarına göndermiştir. İşte bölgede eğitim-öğretim konusunda önemli faaliyet gösteren medreselerden bir tanesi de Bitlisin Mutki ilçesine bağlı Oğın medresesidir. Bu medrese de bölgede bulunan diğer medreseler gibi arap dili grameri, fıkıh, tefsir, hadis gibi bir çok alanda eğitim vermiştir. Ayrıca bu medresede ders veren alimlerin mutasavvuf olması hasebiyle burada tasavvufla ilgili dersler verilmiştir. Bölgede ki Medreselerde gelenek olduğu üzere eğitim öğretime daha çok zaman ayrılmış kitap telif etmeye çoğunlukla yoğunluk verilmemiştir. Ancak Oğın medresesinde bulunan alimler eğitim faaliyetinin yanında eser telif etmek ile de meşgul olmuşlar ve bir çok eser yazmışlardır. İşte bu medreseden yetişen ve eser telif eden alimlerden bir tanesi de Şeyh Alâuddîn Oğınidir. Şeyh Alâuddîn bu medresede bir çok talebeye hocalık yapmış ve ardından bir çok eser bırakmıştır. Bu eserlerin bazıları nahiv, sarf, tasavvuf alanında olurken bazıları da belegat alanında olmuştur. Şeyh Alâuddîn belegat ilimlerinin bir çeşidi olan Vad' ilmi hakkında Hulasatu'l-Vad' adlı eserini telif etmiştir. Bu eser Vad' ilmi alanında yazılmış olan eserleri özetlemiş ve talebelerin istifadesine sunmuştur. Bizler de bu çalışmamızda Şeyh Alâddîn Oğinin hayatını ve Vad' ilmini dair eseri olan Hulasatu'l-Vad' adlı kitabını tanıtmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Medreseler, Şeyh Alâuddîn Oğini, Vad' ilmi, Hulasatu'l-Vad'.

SHEIKH ALADDIN OGINI AND HULASATU'L-VAD' NAMED WORK

From the first periods of the spread of Islam, madrasahs began to spread among Muslims. At the same time, madrasahs in the eastern and south-eastern Anatolia regions were in the process of being established. Madrasahs had a great impact on the spread of Islamic sciences and the regulation of social-cultural relations among the people living in these regions. When the people of the region were faced with ignorance, the most important places of application were madrasahs. The primary goal of the madrasahs in the region was to inform the public and to enlighten on religious issues. The people living in the region gave great importance to these madrasahs and their members and sent their children to these educational institutions to receive education. Here is one of the madrasahs that are important in education and training in the region, is the Ogin madrasah of the town of Bitlis Mutki. This madrasah, like other madrasahs in the region, gave education in many fields such as Arabic grammar, fiqh, tafsir and hadith. In addition, because the scholars who taught in this madrasah were mystics, lessons on Sufism were given here. As is the tradition in the Madrasahs in the region, more time was devoted to education and book copyrighting was mostly not concentrated. However, the scholars in the Ogin madrasah, besides the educational activities, they were also busy with copyrighting works and wrote many works. One of the scholars who grew up in this madrasah and copyright wrote works is Sheikh Aladdin Ogin. Sheikh Aladdin taught many students in this madrasah and left many works after While some of these works were in the field of syntax, consummation and mysticism, some of them were in the field of rhetoric. Sheikh Aladdin wrote her work Hulasatu'l-Vad 'about the science of Vad', which is a kind of rhetoric sciences. This work summarized the works written in the field of Vad' science and presented it to the benefit of the students. In this study, we will try to introduce the life of Sheikh Aladdin Ogin and his book Hulasatu'l-Vad', which is his work on the science of Vad'.

Keywords: Madrasahs, Sheikh Aladdin Ogin, Vad' science, Hulasatu'l-Vad'.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, ferdikaya19913@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0183-4360

73 NUMARALI MÜHİMME DEFTERİ'NİN TANITIMI (1-276)

Yunus KIRAYIT¹, Muhammed UĞURLU²

Mühimme defterleri; Osmanlı Devleti'nin siyasi, askeri, idari, mali, içtimai ve hukuki kararlarını bünyesinde ihtiva etmesinden dolayı Osmanlı tarihinin temel kaynaklarından. Üst düzey karar organı olan Divân-ı Hümâyûn'a ait ferman suretlerini, ihtiva eden bu defterler dönemin bütün olaylarını aydınlatacak özelliğe sahiptir. Bu yüzden mühimme defterleri, Osmanlı tarihi ile ilgilenen pek çok araştırmacı tarafından kullanılmış ve bu defterlere dayalı farklı alanlarda çok sayıda araştırma ortaya konulmuştur. 1594-1595 tarihlerinde tutulan 73 numaralı mühimme defteri, devrin siyasî, askerî, malî, sosyal, olayları hakkında önemli fikirler vermektedir. Bu dönemde Osmanlı Devleti, doğu komşusu İran ve batı komşusu Avusturya ile uzun yıllar sürecek olan savaflara girmiştir. Bu savaflardan dolayı Osmanlı Devleti mali açıdan sıkıntı yaşamış, savaşın getirdiği maddi külfet halka vergi olarak yansımıştır. Bunun yanı sıra medrese tahsilini bitirip gelir elde edemeyen suhteler ve savaflardan dönüp başıboş dolaşan sipahiler eşkıyalık faaliyetlerine girişmiştir. Bu dönemin akabinde patlak veren Celali İsyancıları devleti zor duruma sokmuştur. Bu doğrultuda incelenen defter, Osmanlı Devleti'nin gücünü kaybetmeye başladığı bu dönemin aydınlatılmasında önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Divan-ı Hümâyûn, Mühimme, Eşkîyalık

INTRODUCTION OF MUHIMME NOTEBOOK NO. 73 (1-276)

Mühimme registers; it is one of the main sources of Ottoman history because it includes the political, military, administrative, financial, social and legal decisions of the Ottoman Empire. These notebooks, which contain the copies of the edict of the Divan-ı Hümayun, which is the high-level decision-making body, have the feature of illuminating all the events of the period. For this reason, the mühimme registers have been used by many researchers who are interested in Ottoman history, and many researches have been put forward in different fields based on these notebooks. Mühimme register numbered 73, kept in 1594-1595, gives important ideas about the political, military, financial, social events of the period. In this period, the Ottoman Empire entered into wars with its eastern neighbor Iran and its western neighbor Austria, which would last for many years. Due to these wars, the Ottoman Empire experienced financial difficulties, and the financial burden of the war was reflected to the public as taxes. In addition to this, the suhte who could not complete their education in the madrasah and earn an income, and the sipahis who returned from the wars and wandered off, engaged in banditry activities. The Celali Revolts that broke out after this period put the state in a difficult situation. The notebook examined in this direction is important in illuminating this period when the Ottoman Empire began to lose its power.

Keywords: Ottoman, Divan-ı Hümayun, Mühimme, Banditry

¹Araştırma Görevlisi, Bitlis Eren Üniversitesi, ynskirayit@gmail.com

²Araştırma Görevlisi, Bitlis Eren Üniversitesi, ugurlumuhammed@hotmail.com

GERARD MANLY HOPKINS: AN IDIOSYNCRATIC VOICE

Samet KALECİK¹

Although prose was more dominant in Victorian literature, poetry, as in other literary periods, retained its privileged place. While Romantic poetry had a slight influence in Victorian literature, Victorian poetry diverged from Romanticism and displayed a spectrum of standpoints and stylistic differences. In this respect, the Victorian poetic tradition, devoid of a single focal point, displayed early modern stylistic characteristics. Among the Victorian poets such as Alfred Lord Tennyson, Robert Browning, and Elizabeth Browning, Gerard Manly Hopkins (1844-1889), whose poems were posthumously published, rose to prominence with a distinctive manner and style that probed the relationship between God and man. Gerard Manly Hopkins, whose writing style was innovative and influential, often used sprung rhythm, a type of meter that deviates from the mainstream iambic pentameter, and he had an affinity for creating neologisms to express his ideas. Hopkins' significant works include sonnets, such as "God's Grandeur" and "The Windhover," as well as narrative poems like "The Wreck of the Deutschland" and "The Habit of Perfection". The overarching themes of Hopkin's poems often concentrated on nature, life, and death and were enmeshed with faith and his constant struggle to reconcile his poetic style with religious convictions, which set him apart from his contemporaries. Therefore, Hopkins' poetic legacy, often associated with his experiments with language, exploration of faith, and art, inspired modern writers. This study aims to analyse the point of view distinguishing Gerard Manly Hopkins, an obscure poet with a theological philosophy, from other Victorian poets with the analysis of selected poems.

Keywords: Gerard Manly Hopkins, Victorian Poetry, Idiosyncratic Voice, Style

¹ Assist. Prof. Dr., Bitlis Eren University, skalecik@beu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5494-6470

BUDİZM'İN TÜRK ŞİİRİNE ETKİLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Şahrıstan SEÇKİN¹

Budizm; İlk önce Hindistan'da ortaya çıkmış, daha sonra da zaman içinde Güneydoğu ve Doğu Asya'da (Çin, Japonya, Kore, Moğolistan, Nepal, Sri Lanka, Tayland ve Tibet gibi ülkelerde) yayılım gösteren bugün ise dünya üzerinde yaklaşık 500 milyonu aşkın inananı bulunan bir dindir. Budizm'in kurucusu, tarihî olarak "Buda" da denilen Gautama Siddhartha'dır. Siddharta, hayattaki acıların kaynağını açıklamak amacıyla yaptığı uzun çalışmalar sonucu ıstırapı sona erdirecek bir mânevî anlayışa ulaştığı ve böylelikle Buda'lığa erişebileceği öne sürer. Budizm, Sanskritçe ve Pali dillerindeki eski Budist metinlerinde 'uyanmış kişi - farkında olan' anlamına gelen "Buddha" kelimesinden türetilmiştir. Bu anlamına paralel olarak maneviyatı ön plana çıkarmaya çalışan Budizm' de öğretilerin ana çatısını meditasyon gibi içe bakış yöntemleri, reenkarnasyon denilen doğum-ölüm döngüsünün tekrarı ve karma denilen neden-sonuç zinciri gibi kavramlar oluşturmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğü zaman eski Türk edebiyatımızdan başlayarak günümüze kadar ulaşan Türk şiirlerinde Budizm öğretilerinin izlerini görmek mümkündür. Modern Türk edebiyatı şiirlerinde de etkilerini ve yansımalarını sıklıkla gördüğümüz Budizm, çoğu sanatçılarımızı da etkilemiş ve bu etki yazdıkları eserlere de yansımıştır. Özellikle Asaf Halit Çelebi'nin başlıca eser ve şiirlerinde rastladığımız Budizm izleri onun ile beraber birçok esere yansımıştır. Bu çalışmada da Budizm'in bu etki ve yansısı, bu anlamdaki önemine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Budizm; Türk şiiri; Asaf Halet Çelebi; Uzak Doğu Kültürü

INVESTIGATION OF BUDDING IN THE CONTEXT OF ITS INFLUENCES ON TURKISH POETRY

Buddhism; It first emerged in India, then spread over time in Southeast and East Asia (in countries such as China, Japan, Korea, Mongolia, Nepal, Sri Lanka, Thailand and Tibet), and today it has more than 500 million believers around the world. is a religion. The founder of Buddhism is Gautama Siddhartha, historically also called "Buddha". Siddharta claims that as a result of his long studies to explain the source of suffering in life, he has reached a spiritual understanding that will end suffering, and thus Buddhahood can be attained. Buddhism is derived from the word "Buddha", which means "the awakened person - aware" in ancient Buddhist texts in the Sanskrit and Pali languages. Parallel to this meaning, in Buddhism, which tries to bring spirituality to the fore, the main framework of the teachings is introspection methods such as meditation, the repetition of the birth-death cycle called reincarnation, and concepts such as the cause-effect chain called karma. When considered in this context, it is possible to see the traces of Buddhism teachings in Turkish poems that have reached the present day, starting from our old Turkish literature. Buddhism, whose effects and reflections we often see in the poems of modern Turkish literature, has also influenced many of our artists and this effect is also reflected in the works they wrote. The traces of Buddhism, especially in Asaf Halit Çelebi's main works and poems, were reflected in many works with him. In this study, these effects and reflections of Buddhism and its importance in this sense will be mentioned.

Keywords: Buddhism; Turkish poetry; Asaf Halet Celebi; Far East Culture

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, sahristanseckin@gmail.com ORCID: 009-0008-4705-2656

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUĞU OLAN ANNE - BABALARIN BESLENMEYE YÖNELİK GENEL GÖRÜŞLERİ İLE ÇOCUKLARININ BESLENME ALIŞKANLIKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Hilal KARAHASANOĞLU¹, Münevver BARAUT², Feyza Uçar ÇABUK³

Okul öncesi dönem, çocuğun kişiliğinin şekillendiği ve ilerleyen yıllardaki davranışları üzerinde etkili olacak alışkanlıkların kazanıldığı dönemdir. Bu yaşlarda çocuğun kazandığı yemek yeme alışkanlığı ve beslenme şekli hayatının sonraki yıllarını da etkilemektedir. Bebeklik döneminden itibaren çocuğun beslenme alışkanlıkları kazanmasında anne ve babanın rolü büyüktür. Anne babaların beslenmeye yönelik sahip oldukları bilgi, tutum ve davranışlar, çocukların beslenme davranışları üzerinde etkilidir. Dolayısıyla ebeveynlerin davranışları çocukların doğru ve düzenli olacak şekilde yemek yeme alışkanlıkları edinmesinde önemli rol oynamaktadır. Alan yazında anne ve çocuğun beslenme alışkanlıklarının karşılaştırıldığı çalışmalar mevcuttur. Ancak anne baba ve çocuğun beslenme alışkanlıklarının karşılaştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu doğrultuda yapılacak araştırmada anne baba ve çocuk ile bir arada çalışılması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte gelişimin en hızlı dönemlerinden biri olan ve kritik yıllar olarak adlandırılan okul öncesi dönem çocukları ile çalışılması son derece kıymetlidir. Ayrıca, günümüzde Covid-19 hastalığı başta olmak üzere viral hastalıklardan korunmada sağlıklı beslenmenin önemi kat ve kat artmıştır. Bu bağlamda, annelerin, babaların çocuk beslenmesine yönelik genel görüşleri ile kendi çocuklarının beslenme alışkanlıkları arasında ilişkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda annelerin çocuk beslenmesine yönelik genel görüşleri ile kendi çocuklarının beslenme alışkanlıkları arasında ilişki araştırılmaktadır. Ayrıca, babaların çocuk beslenmesine yönelik genel görüşleri ile kendi çocuklarının beslenme alışkanlıkları arasında ilişkinin araştırılması hedeflenmektedir. Araştırmada veri toplama araçları olarak; ‘Kişisel bilgi formu’, ‘Beslenme alışkanlıkları anket formu’ kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 22 ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda anne baba ve çocuğun beslenme alışkanlıklarının paralel olduğuna ulaşılmıştır. Çocukların sağlıklı beslenme alışkanlığı oluşturmaları için anne babaların rol model olmaları ve okullar başta olmak üzere eğitim kurumlarında beslenme programları düzenlenmesi önerilmektedir. Bu araştırmada anne, baba ve çocuk beslenmesine yönelik genel görüşleri ile kendi çocuklarındaki beslenme alışkanlıkları arasındaki ilişki irdelenerek pratik uygulamada ebeveynlerin çocuk beslenmesi hakkında fikir sahibi olacakları ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beslenme; Anne Baba Çocuk; Okul Öncesi Eğitim; Erken Çocukluk.

COMPARISON OF THE GENERAL OPINIONS OF PARENTS WITH PRE-SCHOOL CHILDREN ON NUTRITION AND THEIR CHILDREN'S NUTRITIONAL HABITS

The preschool period is the period in which the child's personality is shaped and the habits that will affect his behavior in the coming years are gained. At this age, the child's eating habits and diet also affect the next years of his life. From infancy, the role of parents in the child's gaining nutritional habits is great. The knowledge, attitudes and behaviors of parents towards nutrition are effective on children's nutritional behaviors. Therefore, the behaviors of the parents play an important role in the children's proper and regular eating habits. In the literature, there are studies comparing the nutritional habits of mother and child. However, no study has been found comparing the nutritional habits of parents and children. Working together with parents and children in the research to be conducted in this direction reveals the importance of the research. However, it is extremely valuable to work with preschool children, which is one of the fastest periods of development and called critical years. In addition, the importance of healthy nutrition in protection from viral diseases, especially Covid-19 disease, has increased many times today. In this context, it is aimed to investigate the relationship between the

¹Lisans Öğrencisi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, hilalkara41ef@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3983-7388

²Lisans Öğrencisi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, barutmunevver@gmail.com.tr, ORCID:0009-0008-1524-3300

³Dr Öğr Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, feyzaucarcabuk@korkutata.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7341-0420

Bu araştırma TÜBİTAK-2209A tarafından desteklenen ve devam eden “Okul öncesi dönem çocuğu olan anne - babaların beslenmeye yönelik genel görüşleri ile çocuklarının beslenme alışkanlıklarının karşılaştırılması” isimli araştırmadan üretilmiştir.

general views of mothers and fathers on child nutrition and their own children's eating habits. For this purpose, the relationship between mothers' general views on child nutrition and their own children's eating habits is investigated. In addition, it is aimed to investigate the relationship between fathers' general views on child nutrition and their own children's eating habits. As data collection tools in the research; 'Personal information form', 'Nutrition habits questionnaire form' were used. Data analysis was performed with SPSS 22. As a result of the research, it has been reached that the nutritional habits of the parents and the child are parallel. It is recommended that parents be role models and that nutrition programs are organized in educational institutions, especially schools, in order for children to form healthy eating habits. In this study, it is thought that parents will have an idea about child nutrition in practice and contribute to the literature by examining the relationship between the general views of parents and child nutrition and their own children's nutritional habits.

Keywords: Nutrition; Mother Father Child; Pre-school Education; Early Childhood

ÇOCUKLARIN ÇEVRESEL FARKINDALIĞINI GELİŞTİRMEYE YÖNELİK ÇEVRE EĞİTİMİ UYGULAMA ÖRNEĞİ

Sena ISAL¹ Ebru BEDİ² Özlem KARAKUZU³ Çiğdem DEMİR⁴ Feyza Uçar ÇABUK⁵

Çevre sorunları, doğal yaşam ile canlı arasındaki dengenin bozulmasıdır. Teknolojik gelişmeler, hızlı nüfus artışı, kentleşme, iklim değişiklikleri, küresel ısınma, turizm, ekonomik gelişmeler ve bu etmenlere paralel olarak insanlığın çevreye zarar veren tutum ve yaklaşımları çevre sorunlarını hızlı bir biçimde arttırmıştır. Bu sorunlar yaşanılan çevreyi ve uzun vadede tüm insanlığı tehdit etmektedir. Bu nedenle çevre eğitimi her eğitim kademesi ve her yaş için gereklidir. Çevre eğitiminin önemi, çevre sorunlarının oluşmadan önlenmesinde de ortaya çıkmaktadır. Çevre sorunlarına karşılık bu yönde verilecek eğitim en önemli koruyucu önlem olarak dikkat çekmektedir. Sorunların oluşumundan sonra alınacak önlemler yerine verilen eğitimle sorunların oluşmasını önlemek çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan büyük önem taşımaktadır. Verilecek eğitimlerin küçük yaşlardan itibaren gerçekleştirilmesi kalıcılığın artmasını desteklemektedir. Küçük çocuklarla gerçekleştirilecek çevre eğitimi onların çevreyi tanımalarının yanı sıra çevreye karşı duyarlıklarını arttırmalarına da destek olmaktadır. Bu nedenle çevre ile ilgili etkinliklerle yapılacak projelere nitelik ve nicelik açısından büyük ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır. TÜBİTAK 2209-A kapsamında gerçekleştirilen “4-5 yaş çocuklara uygulanan çevre etkinliklerinin çocukların çevresel farkındalıklarına etkisinin incelenmesi” adlı bu çalışmada araştırmacılar tarafından çevre etkinlikleri hazırlanmıştır. Proje kapsamında hazırlanan etkinlikler toprak, hava, su, çevre kirliliği, geri dönüşüm, hayvanlar, tasarruf ve iklim değişiklikleri konularında hazırlanmıştır. Araştırmacılar haftada bir gün olmak üzere tanışma ve kapanış toplantıları ile birlikte toplam 10 hafta boyunca okula giderek etkinliklerini uygulamışlardır. MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programına paralel olarak hazırlanan ve uygulanan etkinliklerde çocukların aktif katılımının artmasına, farklı yöntem ve tekniklerden faydalanarak öğrenmenin kalıcılığının sağlanmasına önem verilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların çevresel farkındalıklarını arttırmak amacıyla oyun temelli çevre etkinlikleri düzenlemesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Çevre; Çevresel Farkındalık; Çevre Etkinlikleri; Okul Öncesi Dönem

ENVIRONMENTAL EDUCATION APPLICATION EXAMPLE TO DEVELOP CHILDREN'S ENVIRONMENTAL AWARENESS

Environmental problems are the disruption of the balance between natural life and living things. Technological developments, rapid population growth, urbanization, climate changes, global warming, tourism, economic developments and, in parallel with these factors, the attitudes and approaches of humanity that harm the environment have rapidly increased environmental problems. These problems threaten the environment and all humanity in the long run. Therefore, environmental education is necessary for all education levels and all ages. The importance of environmental education also emerges in the prevention of environmental problems before they occur. The education to be given in this direction in response to environmental problems draws attention as the most important preventive measure. It is of great environmental, economic and social importance to prevent the occurrence of problems with the education given instead of the measures to be taken after the occurrence of the problems. Carrying out the trainings to be given from an early age supports the increase in permanence. Environmental education to be carried out with young children not only helps them get to know the environment, but also helps them increase their sensitivity to the environment. For this reason, there is a great need for projects to be carried out with environmental activities in terms of quality and quantity. Environmental activities were prepared by the researchers in this study called "Examination of the effects of environmental activities applied to 4–5-year-old children on environmental awareness of children", which was carried out within the scope of TÜBİTAK 2209-A. The activities prepared within the scope of the project were

¹Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, senaisal0@gmail.com, ORCID: 0009-0009-3509-9948

²Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, ebrubedi37@gmail.com, ORCID:0009-0003-3447-073X

³Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, ozlmkrkzO@gmail.com ORCID:0009-0001-0305-2071

⁴Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, cigdem.demir027@gmail.com ORCID:0009-0003-5767-1286

⁵Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, feyzaucarcabuk@korkutata.edu.tr ORCID: 0000-0001-7341-0420

prepared on the subjects of soil, air, water, environmental pollution, recycling, animals, saving and climate change. The researchers applied their activities by going to school for a total of 10 weeks, including meeting and closing meetings, once a week. In the activities prepared and implemented in parallel with the MEB 2013 Pre-School Education Program, importance was given to increasing the active participation of children and ensuring the permanence of learning by making use of different methods and techniques. It can be suggested that preschool teachers organize play-based environmental activities in order to increase children's environmental awareness.

Keywords: Environment; Environmental Awareness; Environmental Activities; Preschool Term

ŞİA'DA HADİSTE METODOLOJİ ARAYIŞLARI VE HAYDAR HUBBULLAH'IN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Davut TEKİN¹

İslam dünyasında Ehl-i Sünnet'ten sonra gelen ikinci büyük itikadî mezheplerden olan Şia'nın kendine özgü hadis/sünnet anlayışı olduğu ve bu alanda da hatırı sayılır bir sayıda literatürünün olduğu bilinmektedir. Şia kavramının içerisine Zeydiyye, İsmailiyye gibi daha başka fırkalar girse de günümüzde mutlak olarak kullanıldığında İmamiyye ya da İsnâaşeriye kastedilmektedir. Klasik Şii anlayışta hadis usulü ve tenkidi konularında iki ana akım bulunmaktadır. Bunlardan Ahbari ekol, hadis rivayetlerini aktarma ve onlardan mümkün mertebede faydalanma yolunu seçerken, Usuli ekol ise hadislerin anlaşılması, yorumlanması ve çağa uygunluğu üzerinde durmaktadır. Günümüzde bu iki ekolün ayrışması devam ederken son dönem Şii anlayış tetkik edildiğinde çeşitli tarihsel ve sosyolojik faktörlerin etkisiyle yeni bir metodoloji arayışı göze çarpmaktadır. Bu metodolojik arayış son dönemde daha da etkinlik kazanmış ve Şii dünyada yapılan akademik çalışmalara da konu edinilmiştir. Kayda değer gelişmelerin yaşandığı son asır, aynı zamanda hadis rivayetlerini isnad merkezli olarak değerlendiren Ahbari ekolün karşında Usûlî ekolün kuvvetli bir damar olarak etkinliğini sürdürdüğü bir dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde özellikle hadis rivayetlerinin metni üzerinde durulmuş ve metin merkezli bir tenkid faaliyeti başlamıştır. Usuli ekolün metin tenkidi faaliyetleri odak noktasını, ilk dönemlerde yaşanan uydurma olgusu ve bunun sonucunda kaynaklara giren mevzu rivayetlerin ayıklanması üzerine bina ettiğini müşahede etmekteyiz. Ancak yeni dönemde bu faaliyetlere bir yenisi daha eklenmiştir. Bu çalışmada aslen Lübnanlı olan İran'da yüksek öğrenimini tamamlayan ve yeni bir usul denemesi arayışında olan Usuli ekolün bir temsilcisi olan Haydar Hubbullah'ın bu konuda önerdiği usulden bahsedeceğiz. Haydar Hubbullah'ın hadis usulü ile ilgili yaklaşımları ve yeni bir metodoloji önermesi bizim açımızdan kayda değer bir gelişmedir. Çünkü aynı arayışlar Sünni merkezli dünyada da çokça gündem konusu yapılmakta ve arayış dönemi devam etmektedir. Hubbullah'ın yeni bir metodoloji arayışını ülkemizde akademik çalışmalara katkı sunması bakımından önemli görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Şia, Haydar Hubbullah.

SEEKING METHODOLOGY IN HADITH AND SOLUTION SUGGESTIONS OF HAYDAR HUBBULLAH IN THE CONTEXT OF SHIA BELIEF

It is known that Shia, which is the second largest sect of creed in the Islamic world after Ahl as-Sunnah, has a unique understanding of hadith/sunnah and a considerable literature. Although there are movements such as Zaydiyya and Ismailiyya in the Shia belief, when used absolutely today, it is actually meant Imamiyya or Isnaashari. In the classical Shiite understanding, there are two main trends in hadith method and criticism. The Akhbari school, which is among them, chooses the way to transfer hadith narrations and make use of them as much as possible, while the Usul-centered (Usuli) school prioritizes understanding, interpretation and being contemporary. Today, while the divergence of these two schools continues, it is seen that the search for a new methodology has come to the fore with the effect of various historical and sociological factors. This methodological search has been more active in recent years and has also taken place in academic studies in the Shiite world. The last century, in which critical developments were experienced, is also considered as a period in which the Usul-centered (Usuli) school continued its effectiveness as a strong vein, as opposed to the Akhbari school, which evaluates hadith narrations as isnad-centered. In this period, especially the text of hadith narrations was emphasized and a text-centered criticism activity started. We observe that the text criticism activities of this Usuli branch are based on the fabrication experienced in the early periods and the elimination of false rumors that entered the sources as a result. However, a new one has been added to these activities in the new period. In this study, the suggestions of Haydar Hubbullah, who is a representative of the Usuli school, who is originally Lebanese and completed his higher education in Iran and is in search of trying a new method, will be put forward. We think that Hubbullah's approaches to hadith methodology and his proposal for a new methodology are an important development. Because the same searches are kept on the agenda in the Sunni-centered world, so the search period continues. We consider it important that Hubbullah's search for a new methodology contributes to academic studies in Turkey.

Keywords: Hadith, Shia, Haydar Hubbullah.

¹Doktora Öğrencisi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, davuttekin65@gmail.com ORCID: 0000-0002-6818-7815

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞME SÜRECİ VE OĞUZ (TÜRKMEN) AKINLARI

Ahmet Yiğit YILDIRIM¹

Anadolu'ya gerçekleşen Oğuz(Türkmen) akınları, Anadolu'ya dinamizm kazandırmıştır. Bu dinamizm daha ziyade siyasi ve demografik niteliktedir. Bunun yanı sıra Anadolu etnogenezi mozaik Oğuz Türklerini de içine katmıştır. Oğuz Türkleri, Anadolu'nun etnik yapısının ana unsuru olacaklardır. Bu süreci 1071'e kadar hızlandıran hadiselerden birisi Tuğrul Bey ve Çağrı Beylerin Anadolu'ya olan keşifleridir. Bununla birlikte Nesa, Serahs ve Dandanakan bölgelerinde vuku bulan mücadeleler de Anadolu'nun Oğuz Türklerinin yurdu olma sürecini hızlandırmıştır. Tuğrul Bey ve Çağrı Bey, Selçuk Bey'in torunlarıydılar. Tuğrul ve Çağrı Bey'in babaları Mikail, Cend'de Oğuz Yabgu Devleti'ne karşı yapılan gazalarda şehit olmuştu. Bu gazaların temel nedenlerinden birisi Selçuk Bey'in İslam dinine geçmesiydi. Bir diğer neden ise Oğuz Yabgu Devleti ile Selçuk Bey arasındaki anlaşmazlıklardı. Selçuk Bey, tıpkı babası Dukak gibi sübaşı (ordu komutanı) olarak Oğuz Yabgu Devleti'ne hizmet etmiştir. Fakat Oğuz Yabgu Devleti ile olan anlaşmazlıklar neticesinde devletin başkenti Yengikent'ten Cend'e göç etti. Burada Kınık boyunun da Beyliğini yapıyordu. Kınık boyu, Oğuzların Üçok koluna mensuptu. Bununla birlikte Büyük Selçuklu Devleti'nin ana unsuru da bu boy olmuştur. Anadolu'da ise karmaşık bir yapı vardı. Bizans İmparatorluğu, II.Basil döneminde güçlenmişti. Ancak kuzeyden Norman Tehdidini mevcuttu. II.Basil,1025 yılında öldü. Bu durum Bizans İmparatorluğu'nu duraklatmıştır. 1054 yılında gerçekleşen Büyük Şizma ile de Ortodoks ve Katolik Kiliseleri anlaşmazlığa düşmüştü. Bu durum, Bizans İmparatorluğu ile Batı arasında anlaşmazlığa yol açtı. Bu anlaşmazlığın son evresi 1204 senesindeki IV.Haçlı Seferi olacaktır. Tuğrul Bey ve Çağrı Beyler, 1018 senesinden itibaren Anadolu'ya keşifler ve akınlar düzenliyorlardı. Anadolu'ya girmeden önce Ermenistan bölgesinde görülmüşlerdi. Urfalı Mateos, "Bu zamana kadar bu cins Türk atlı askeri görülmemişti. Ermeni askerleri, onlarla karşılaşınca onların acaib şekilli, yaylı ve kadın gibi uzun saçlı olduklarını gördüler." diyerek kaydetmiştir. Kars Ani bölgesinden de Anadolu'ya giriş yapmışlardır. Böylece Bizans İmparatorluğu için bir tehdit unsuru da Oğuz Türkleri olmuştu. Anadolu'ya olan akınlarda Gazneliler de Selçukluların lideri olduğu Oğuz Türkleri ile mücadele halindeydi. Gazneli Mahmud zamanında, Gazneli yöneticilerle anlaşmazlığa düşen bazı Türkmen toplulukları İran bozkırlarına kovalanmışlar, bazıları Azerbaycan'da yenik düşmüşlerdi 1031 yılında Gazneli Mahmud'un ölümü ile oğlu Mesud idareye geçti. Bu anlaşmazlıkların neticesi olarak 1035'te Nesa'da ve 1038'de Serahs'da bu iki devlet arasında muharebeler gerçekleşmiştir. Bu muharebelerin galibi Selçuklular olmuştur. Selçuklu-Gazneli mücadelelerinin sonuncusu da 1040 senesinde Dandanakan'da gerçekleşen muharebedir. Bu muharebenin neticesi olarak, Selçuklu Devleti güçlü bir devlet olarak tarih sahnesine çıkmış bulunmaktaydı. Anadolu'da Oğuz (Türkmen) akınları bu zaferler neticesinde ivme kazanmıştır. Bu durum Bizans İmparatorluğu için bir tehdit unsuruydu ve zaman içinde Bizans-Selçuklu mücadeleleri başlamış bulunmaktaydı. 4 Eylül 1063'te Tuğrul Bey'in ölümü ile Alp Arslan Selçuklu Devleti idaresine geçmiş bulunuyordu. Bizans-Selçuklu mücadelelerinin kırılma noktasını ise 26 Ağustos 1071 tarihinde Malazgirt'teki muharebe oluşturmaktadır. Netice olarak Anadolu Oğuz Türklerinin yurdu olmuştur. Sonuç itibari ile Anadolu Oğuz Türklerinin akınları ile dinamizm kazanmıştır. X.asır içerisinde Anadolu aşamalı olarak Türkleşmiştir. Bu süreç 1071 sonrasında da devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu, Oğuz, Anadolu, Türkmen Akınları.

THE TURKIFICATION PROCESS OF ANATOLIA AND OGHUZ (TURKMEN) INCURSIONS

Oghuz (Turkmen) raids in Anatolia brought dynamism in Anatolia. This dynamism was rather political and demographic. In addition, the Anatolian etnogenesis mosaic included the Oghuz Turks. Oghuz Turks will be the main element of the ethnic structure of Anatolia. One of the events that accelerated this process until 1071 was the discovery of Tugrul Bey and Cagri Bey in Anatolia. However, the struggles that took place in the Nesa, Serahs and Dandanakan regions accelerated the process of Anatolia becoming the homeland of the Oghuz Turks. Tugrul Bey and Cagri Bey were the grandchildren of the Seljuk Bey. The fathers of Tugrul Bey and Cagri Bey, Mikail were martyred in the wars against Oghuz Yabgu State in Cend. One of the main reasons

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, ahmetyigityildirim50@gmail.com.

for these wars was Seljuk Bey's home of the religion of Islam. Another reason was the conflicts between the Oghuz Yabgu State and Seljuk Bey. Seljuk Bey served the Oghuz Yabgu State as Sübası (Army commander) just like his father Dukak. But the results of struggles with the Oghuz Yabgu State, they were migrated from capital city Yengikent to Cend. Here Kınık tribe will also get their principality. The Kınık tribe is a member of the Ücök branch of the Oghuzs. However, the main element of the Seljuk state was this tribe. In Anatolia, on the other hand, there was a complex structure. The Byzantine Empire was strengthened during the reign of Basil II. But there was the Norman Threat from the north. Basil II died in 1025. This situation paused the Byzantine Empire. With the Great Schism that took place in 1054, the Orthodox and Catholic Churches were in conflict. This situation led to conflict between the Byzantine Empire and the West. The last phase of this conflict will be the IV Crusade in 1204. Tuğrul Bey and Çağrı Bey had been organizing expeditions and raids to Anatolia since 1018. They were seen in the Armenian region before entering Anatolia. Mateos from Urfa said, "Until this time, this kind of Turkish mounted soldier has never been seen. When the Armenian soldiers met them, they saw that they had a strange shape, bow and long hair like a woman." he recorded. They also entered Anatolia from Kars Ani region. Thus, a threat to the Byzantine Empire was the Oghuz Turks. In the raids to Anatolia, the Ghaznavids were also struggling with the Oghuz Turks, led by the Seljuks. Ghaznavid During the reign of Mahmud, some Turkmen communities that had conflicts with the Ghaznavid rulers were chased to the Iranian steppes, and some of them were defeated in Azerbaijan. With the death of Mahmud of Ghazni in 1031, his son Mesud came to power. As a result of these disagreements, battles took place between these two states in Nesa in 1035 and in Serahs in 1038. The victor of these battles was the Seljuks. The last of the Seljuk-Ghaznavid struggles was the battle that took place in Dandanakan in 1040. As a result of this war, the Seljuk State emerged on the stage of history as a powerful state. Oghuz (Turkmen) raids in Anatolia gained momentum as a result of these victories. This situation was a threat to the Byzantine Empire and the Byzantine-Seljuk struggles had started over time. With the death of Tuğrul Bey on September 4, 1063, Alp Arslan was under the rule of the Seljuk State. The breaking point of the Byzantine-Seljuk struggles was the battle in Manzikert on August 26, 1071. As a result, Anatolia became the homeland of Oghuz Turks. As a result, it gained dynamism with the raids of Anatolian Oghuz Turks. Anatolia was gradually Turkified in the X. century. This process will continue after 1071.

Keywords: Seljuk, Oghuz, Anatolia, Turkmen Raids.

SON MOHİKAN'DA VAHŞET VE KORKU İNCELEMESİ

Murat ÇAN¹

Amerika'da bir ulus yaratma politikası, 16. yüzyılda kıtaya Püriten göçüne kadar uzanır. Yeni Dünya'ya yerleşen Püritenler, Amerika adı verilen bir ulus yaratmak için siyaseti geliştirdiler. Bu politikalar, Fransa ile Büyük Britanya arasında Yedi Yıl Savaşları adı verilen çatışmaya yol açtı. Çatışma aynı zamanda yerlilerin birliğini bozar ve onların sömürgeleştirilmesidir. Roman, Kızılderililerin kültürünü Avrupa'dan gelen yeni yerleşimcilerin kültürüyle harmanlıyor. James Fenimore Cooper'ın *Son Mohikan* (1826) adlı romanı bu çatışmayı yansıtır. Roman romantik, aşkını ve milliyetçi özellikler içerir. Cooper, hayatın doğasını yansıtmak için birçok doğal figür, dini unsur ve karakterlerin hayvansı davranışlarını kullanır. Cooper, ormanları kasvetli ve ürkütücü olarak tanımlar ve doğa manzarasına aşina olmayan yeni yerleşimciler ormanları ürkütücü bulur. Yazar, romandaki atmosferi etkilemek için ormanları kullanır ve bu daha fazla dikkat çeker. Romanda sosyal, politik ve kültürel farklılıklar kökenleri parçalayarak onları Amerika adlı yeni bir kültür ve topluma entegre eder. Cooper, vahşi doğadaki savaş sahnelerinin harmonisiyle romanda aşk ve ölüme yer verir. Sonunda hem aşk hem de ölüm yerliliğin yok olmasıyla sonuçlanır. Romanda karakterleri yok olmaktan kaçmaya iten baskın güçler vahşet ve korkudur. Buna göre bu çalışma, Cooper'ın korkuyu sosyokültürel bir soru olarak nasıl yansıttığının ve korkunun kaynağı olarak romanda doğa ve yerli betimlemelerinin gotik imgeleri nasıl yarattığının izini sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Korku; Vahşet; Ölüm; Aşk; Doğa.

AN EXPLORATION OF SAVAGERY AND FEAR IN THE LAST OF THE MOHICANS

The politics of making a nation in America dates back to Puritan migration to the continent in the 16th century. Settling in New World, the Puritans developed the politics to make a nation, which was called America. These politics led to the conflict between France and Great Britain, called the Seven Years War. The conflict also falls apart the unity of natives and is their colonization. The novel blends Indian culture with the culture of new settlers from Europe. James Fenimore Cooper's novel *The Last of The Mohicans* (1826) reflects on this conflict. The novel contains romantic, transcendentalist, and nationalist features. Cooper uses lots of natural figures, religious elements, and animalistic behaviors of characters to reflect the nature of life. Cooper describes forests as dreary and terrifying, and the new settlers who are not familiar with the scenery of nature found forests terrifying. The writer uses forests to affect the atmosphere in the novel and this introduces more attention. In the novel, social, political, and cultural differences disintegrate the origins and integrate them into a new culture and society named America. Cooper includes love and death in the novel in a harmony of war scenes in the wilderness. In the end, both love and death result in the destruction of nativeness. Savagery and fear are the dominant forces in the novel, which push the characters into an escape from extinction. Accordingly, this study traces how Cooper reflects fear as a sociocultural question and how the descriptions of nature and the natives create gothic images in the novel as the source of fear.

Keywords: Fear; Savagery; Death; Love; Nature.

¹Öğr. Gör. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, mcan@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7655-5649

OSMANLI EĞLENCE HAYATININ AHMET RASİM'İN “ŞEHİR MEKTUPLARI” ESERİNDEKİ GÖRÜNÜMLERİ (1897-1899)

Bilge Işık AYBER¹, Nurullah ULUTAŞ²

İnsanlar, yorucu ve stresli hayatın getirdiği sıkıntılardan uzaklaşp rahatlamak ya da boş vakitlerini keyifli geçirmek için çeşitli aktiviteler yaparlar. Bu aktivitelerin genelini karşılamak için eğlence terimi kullanılır. Eğlence; insanların yeme, içme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra ihtiyaç duyduğu sosyalleşme biçimidir. Osmanlı döneminde eğlence günlük hayatta önemli bir parçasıdır. Halk bahçeler, kırlar, mesire yerleri, kahvehane gibi mekânlarda eğlenmeyi tercih eder ve düğün, şölen, bayram gibi kutlamalar eğlence hayatı içinde büyük bir yer tutar. Müzik eğlence hayatının temel unsurlarından biridir ve yapılan kutlamaların türüne göre çeşitli çalgılarla keyifli vakit geçirilmesini sağlar. Ayrıca meddah, Karagöz- Hacivat gibi göstermeye bağlı etkinlikler de halkın eğlence aktiviteleri arasındadır. Özellikle Osmanlı'nın başkenti olarak İstanbul eğlence faaliyetlerinin yoğun olarak görüldüğü bir şehirdir. Osmanlı'daki bu eğlence hayatı birçok esere de yansımıştır. Ahmet Rasim'in “Şehir Mektupları” da bunlardan biridir. İstanbul'da yaşanan hayatı tüm yönleriyle ele alan “Şehir Mektupları”, yazarın mizahla harmanlanmış üslubuyla okuyucuyla buluşur. İstanbul'un sokakları, şenlikleri, insanları ve hayata dair her şey Ahmet Rasim'in köşesinde kendine yer bulur. Ahmet Rasim, bir “şehir mektupçusu” ve bir gazeteci olarak yaptığı gözlemleri ilk elden okuyucuya sunar. Bu çalışmada Ahmet Rasim'in “Şehir Mektupları” eserine yansıyan eğlence hayatı analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğlence, Osmanlı, Ahmet Rasim, Şehir Mektupları

APPEARANCES OF OTTOMAN ENTERTAINMENT LIFE IN AHMET RASİM'S "CITY LETTERS" (1897- 1899)

People do various activities to get away from the troubles of tiring and stressful life, to relax or to spend their free time enjoyable. Entertainment is a form of socialization that people need after their basic needs such as eating and drinking are met. Entertainment is an important part of daily life during the Ottoman period. People prefer to have fun in places such as gardens, countryside, recreation areas, coffee houses, and celebrations such as weddings, feasts and holidays occupy an important place in entertainment life. Music is one of the basic elements of entertainment life and provides a pleasant time with various instruments depending on the type of celebrations. In addition, show- related activities such as meddah and Karagöz-Hacivat are among the entertainment activities of the people of the period. Especially as the capital of the Ottoman Empire, Istanbul is a city where entertainment activities are intense. This entertainment life in the Ottoman Empire was reflected in many works. Istanbul's streets, festivals, people and everything about life find their place in Ahmet Rasim's corner. Ahmet Rasim presents his observations as a “city correspondent” and journalist to the reader at first hand. In this study, the entertainment life reflected in Ahmet Rasim's "Şehir Letters" shall be analyzed.

Keywords: Entertainment, Ottoman, Ahmet Rasim, City Letters

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, bilgeaybr@hotmail.com ORCID: 0009-0008-3428-0801

² Prof. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, nurullahulutas@gmail.com, ORCID: 000-0002-1447-3736

TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMÜN BERABERİNDE GETİRDİĞİ YENİ İNSAN TİPLERİ: RAKİM EFENDİ VE MANSUR BEY ÖRNEKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bilge Işık AYBER¹

Toplumsal değişimler toplumun ihtiyaçlarını ve amaçlarını da değiştirir. Batı'da başlayan yenileşme hareketinin de Osmanlı Devleti'ne etkisi bu şekildedir. Batı'nın ilim ve teknolojisinin gerisinde kalındığının fark edilmesinin üzerine batılılaşma bir devlet politikası haline getirilir. Osmanlı aydınları dönemin karakterine uygun "yeni ideal tipler" yaratmak isterler ve özellikle dönemin yazarları tarafından eserlerde bu ideal tipler şekillendirilir. Bu istek yeni bir istek değildir. Türk toplumunun geçmişinden bugüne kadar yaşadığı tüm değişimlerde belirli bir ideal tip arayışı olduğu görülür. Alp tipinin gazi tipine, gazi tipinin ise aydın tipine dönüştüğü bir sürecin varlığı dikkat çekicidir. Bu çalışmada toplumsal değişimin kilit noktalarından biri olan Tanzimat Dönemi'nde yazılan Ahmet Mithat Efendi'nin "*Felatun Bey ve Rakım Efendi*" romanının ideal tipi olarak sunulan Rakım Efendi ve Mizancı Murad'ın "*Turfanda mı Yoksa Turfa mı?*" romanının ideal tipi olarak sunulan Mansur bey incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal değişim, ideal tip, Rakım Efendi, Mansur Bey

NEW TYPES OF PEOPLE BROUGHT WITH SOCIAL TRANSFORMATION: A REVIEW ON THE EXAMPLES OF RAKİM EFENDİ AND MANSUR BEY

Social changes also change the needs and goals of society. This is the effect of the reform movement that started in the West on the Ottoman Empire. Upon realizing that the science and technology of the West were lagging behind, westernization became a state policy. Ottoman intellectuals wanted to create "new ideal types" suitable for the character of the period, and these ideal types were shaped in the works, especially by the writers of the period. This request is not a new request. It is seen that there is a search for a certain ideal type in all the changes that Turkish society has experienced from its past to the present. It is noteworthy that there is a process in which the Alp type turns into the gazi type and the gazi type turns into the intellectual type. In this study, Ahmet Mithat Efendi's ideal character from his novel "*Felatun Bey ve Rakım Efendi*" and Mansur Bey who is the ideal character of Mizancı Murad's "*Turfanda mı Yoksa Turfa mı?*" novel shall be examined which belong to the Tanzimat period that is a period considered one of the key points of social change.

Keywords: Social change, ideal type, Rakım Efendi, Mansur Bey

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, bilgeaybr@hotmail.com ORCID: 0009-0008-3428-0801

TÜRKÇE'DE NE TÜMCELERİNİN GÖNDERİM ÖZELLİKLERİ

Tacettin TURGAY¹

Yüklemler adsıl üyeler yanında tümcesel üyeler de alabilmektedir. Güncel anlambilim çalışmalarının genel çerçevesini oluşturan Doğruluk Koşullu Anlambilim kuramına göre, özel adlar bir varlığa gönderimde bulunmak suretiyle onu zihnimizde çağrıştıran *e* tipinde öğeler, tümceler ise doğruluk değeri alabilen <s,t> tipinde önermelerdir. Ad ve önermenin yanında, bir tümcede üye rolü üstlenebilecek öğeler NE sözcükleri de barındırabilmektedir. Soru tümceleri olarak adlandırılan bu öğeler ise, barındırdıkları gizil bildirme tümcesini doğru kılacak önermeler kümesini ifade ederler. Üye rolü üstlenebilme bakımından NE tümceciklerinin dağılımı bazı kısıtlamalara tabidir. Bu kısıtlamalar çoğunlukla ana tümcede bulunan yüklem için iç/dış üyesi üzerinde uyguladığı seçme kısıtlamaları ile izah edilmektedir ki bu kısıtlamalara, üyenin hangi ontolojik ulamdan olması gerektiği bilgisi de dahildir. Ancak, NE tümcelerinin dağılımı görünenden daha karmaşıktır. Sözelimi iç üye olarak sadece önerme seçen *inan-* yüklemine aksine, Türkçede *gör-* ve *bil-* gibi bazı yüklemler iç üye olarak hem NE tümcesi hem de *şey/kişi/yer* gibi adsıl öğeleri kabul etmekte iken bu serbesti *getir-* gibi bazı yüklemler için geçerli değildir. İngilizce gibi dillerde ise yüklemler iç üye olarak hem NE tümcesi hem de adsıl bir öğe alma bakımından Türkçeden daha serbest davranmaktadır. Doğal dil ontolojisindeki rolü bakımından NE tümcelerinin soru, *şey/kişi/yer* ifadelerinin ise varlık kodladığını varsayarsak, hem Türkçe-İngilizce eşleşmezliğini hem de tümcesel/adsıl üye seçme bakımından Türkçe yüklemler arasında görülen bu farkı nasıl açıklayabiliriz? Bu çalışmada söz konusu fark, NE tümcelerinin yorumu bakımından İngilizce ile Türkçe arasındaki farka dayandırılmakta, bunların İngilizcede hem soru hem de varlıklara gönderim yapabilmesi mümkünken Türkçede sadece soru kodlayabileceği öne sürülmektedir. Bu nedenle, üye olarak bir varlık seçen *getir-* eylemi NE tümceciklerini reddedecektir. Öte yandan, *şey/kişi/yer* gibi adsıl üyeler barındırmaları nedeniyle varlıklara gönderimde bulunuyor gibi görünen bazı ifadelerinin, aslında alanyazında Gizli Soru adıyla bilinen yapıları örneklediği ve bu nedenle de Türkçede NE tümcelerinin her zaman sorulara gönderimde bulunduğu tezine aykırılık teşkil etmediği gösterilecektir. Bu tarz yapılar, *şey/kişi/yer* gibi sözcüklerin (ana yükleme bağlı olarak) gizli soru kodlayabilmesi sayesinde mümkün olabilmektedir. Bu veriler ışığında, NE tümcelerinin varlığa gönderimde bulunduğu Serbest İlgi Tümceciklerinin Türkçede mümkün olmadığı sonucuna varılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğal dil ontolojisi; NE tümcesi; Varlık; Önerme; Gizli soru

REFERENTIAL PROPERTIES OF TURKISH WH CLAUSES

Predicates may take nominal as well as clausal arguments. Studies assuming Truth Conditional Semantics take nominal arguments like proper names to be objects of type *e* that refer to entities, and clausal arguments to be propositions of type <s,t> that may have truth values. A third group of arguments predicates may take are interrogative clauses that are argued to denote the set of propositions that will make the embedded declarative sentence true. Whether an interrogative clause can function as an argument is subject to varying constraints, which are taken to result from the selectional restrictions imposed on the argument by the matrix predicate. Crucially, such constraints include the ontological category of the argument. Nevertheless, there is more to the argumental status of Turkish WH clauses than meets the eye. In contrast to the proposition-selecting *inan-* 'believe', predicates like *gör-* 'see', and *bil-* 'know' are compatible with WH arguments as well as relative clauses headed by lexical items like *şey* 'thing', *kişi* 'person' and *yer* 'place', whereas predicates like *getir-* 'bring' are tighter in their ability to accept interrogative and nominal arguments. English predicates, by contrast, are much more tolerant of interrogative/nominal alternating arguments than their Turkish counterparts. Assuming standard arguments from natural language ontology that WH clauses and nouns universally denote sets of propositions and entities respectively, the contrast between Turkish and English on the one hand and the mismatch between varying Turkish predicates in allowing interrogative/nominal argument alternation is a mystery. This study links the Turkish/English contrast to a difference in the interpretation of WH clauses in respective languages, arguing that while WH arguments may denote questions as well as entities in English, Turkish only allows them to denote questions. This being the case, the entity-selecting *getir-* 'bring' is predicted to reject WH clauses as internal arguments. On the other hand, some expressions that seemingly refer to entities due to the presence of words like *şey* 'thing', *kişi* 'person' and *yer* 'place' are demonstrated to be

¹Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, tacettinturgay@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2587-6928

examples of what is known as concealed questions, and thus cease to be counterexamples to the proposal that Turkish WH clauses always denote questions. This is a reflex of the fact that such words, depending on the properties of the matrix predicate, may receive concealed question interpretations. Overall, this work lends support to the proposal that Turkish lacks Free Relatives of the kind we observe in English.

Keywords: Natural language ontology; WH clause; Entity; Proposition; Concealed question

KENT KİMLİĞİ BAĞLAMINDA BİTLİSTE BEŞ MİNARE TÜRKÜSÜ

Fevziye ALSAÇ¹

Bitlis, tarihî ve kültürel değerleriyle önemli bir kenttir. Şehirleri, sembolize eden marka özellikler o şehrin kimliği haline gelir. “Bitlis’te Beş Minare” türküsü, tematik çözümleme bakımından kent kimliğini teşkil eden kültürel bellek mekânını örneklendirir. Türkü, ağıt şeklinde söylenir ve giriş kısmı Bitlis’teki beş minare üzerine betimleyici bir kimlik göstergesidir. Türküler, halk edebiyatı anonim türleri içinde önemli bir yere sahiptir. Halkın duygu ve düşüncelerini söz ve ezgiyle ifade eden derin söylemlere sahiptir. Türküler konularına göre aşk, gurbet, ayrılık, savaş, göç vb. bireysel ya da toplumsal konular üzerine sade bir dille ve ezgiyle söylenir. Türkü, ağıt şeklinde söylenir ve giriş kısmı Bitlis’teki beş minare üzerine tanılayıcı bir kimlik göstergesidir. Şehrin tarihini ve kültürünü oluşturan beş cami, türküde Bitlis’i markalaştıran aitlik değerleridir. Bu değerler din ve mimarî yapı arasındaki sosyal göstergeleri işaret eden bir semboldür. Değerler, ait olduğu toplumun yaşam felsefesini ve duygu iklimini ifade eder. Bu bağlamda inançlar ve mabetler kentleri markalaştıran sembol değerlerdir. Şehrin marka değerleri tarih, kültür ve bellek mekânı halinde aidiyet ruhu yaratır. Hikâyeli türküler, yaşanmış olaylardan esinlenerek oluşmuş ezgi ve söz uyumuyla hafızalarda kalan halk edebiyatı ürünleridir. Hikâyeli türkü, burada Bitlis şehrinin marka kimliğini oluşturan inançlara ait simgesel mimarî yapıları ortaya koyar. Türküdeki beş minare, şehrin tarihi kültürel dokusunu inşa eden beş camiye cazibe mekânına dönüştüren değerlerdir. Mitsel ya da tarihsel bir figür şeklinde beş minare tarihî kültürel bir imgeye dönüşür. Bitlis kentiyle bütünleşen imgede öykü zamanı ve mekânı kültürel bellek içinde korunur. Minareler, Türk-İslâm kültürünün camilerle bütünleşmiş yapılarıdır. Türkünün öyküsünde şehrin görünüşü kutsal mekân olarak kültürel hafızada korunur. Çalışmada Bitlis şehriyle bütünleşmiş “Bitlis’te Beş Minare” türküsünde geçen camilerin taşıdığı anlamsal hafıza/çağrışım, marka şehir ve marka işareti olarak incelenecektir. Yorum bilim yöntemiyle türküye taşınan tarihî ve kültürel bellek öğeleri çözümlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Beş minare, türkü, kent kimliği, kültür.

FIVE MINARETS IN BİTLİS FOLK SONGS IN THE CONTEXT OF CITY IDENTITY

Bitlis is an important city with its historical and cultural values. Brand features that symbolize cities become the identity of that city. The song “Five Minarets in Bitlis” exemplifies the cultural memory space that constitutes the city identity in terms of thematic analysis. The folk song is sung as a lament and its entrance is a descriptive identity indicator on the five minarets in Bitlis. Folk songs have an important place among the anonymous genres of folk literature. He has deep discourses that express the feelings and thoughts of the people with words and melodies. According to the topics of folk songs, love, expatriate, separation, war, migration etc. It is sung in plain language and melody on individual or social issues. The folk song is sung as a lament and its entrance is an identification indicator on the five minarets in Bitlis. The five mosques that make up the history and culture of the city are the values of belonging that brand Bitlis in folk songs. These values are a symbol pointing to the social indicators between religion and architectural structure. Values express the philosophy of life and emotional climate of the society to which they belong. In this context, beliefs and temples are symbolic values that brand cities. The city's brand values create a spirit of belonging as a place of history, culture and memory. The folk songs with stories are the products of folk literature that remain in the memories with the harmony of melody and word, inspired by the lived events. The folk song with a story reveals the symbolic architectural structures of the beliefs that make up the brand identity of the city of Bitlis. The five minarets in folk songs are the values that transform the five mosques, which build the historical cultural texture of the city, into places of attraction. Five minarets in the form of a mythical or historical figure become a historical cultural image. In the image that integrates with the city of Bitlis, the time and place of the story are preserved in cultural memory. Minarets are structures of Turkish-Islamic culture integrated with mosques. In the story of the Turk, the appearance of the city is preserved in cultural memory as a sacred place. In the study, the semantic memory/association carried by the mosques mentioned in the song “Five Minarets in Bitlis”, which is integrated with the city of Bitlis, will be examined as a brand city and brand sign. The historical and cultural memory elements carried to the folk song by the method of interpretation will be analyzed.

Keywords: Bitlis, five minarets, folk song, city identity, culture.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, fevziyealsac_23@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6419-1617

TARİHİ BİTLİS BELEDİYE BİNASI'NIN İŞLEVSEL DEĞİŞİM SÜRECİNE BAKIŞ

Gamze YALÇIN¹

Tarihi yapılar, var oldukları sürece inşa edildikleri dönemin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel değerlerini geleceğe aktaran bir bellek görevi görmektedir. Kentin tarihi ve kültürel dokusunu oluşturan bu bellek mekânları, zamanın değişen koşullarına karşı işlevsel ve fiziksel düzeyde yetersiz kalabilmekte veya tamamen işlevsiz hale gelebilmektedir. Özgün işlevini yitirmesine rağmen fiziksel varlığını sürdüren bir yapıda önerilen en uygun koruma yöntemi ise yeniden kullanıma açılarak yaşatılmasıdır. Araştırmada; 1898 yapım yılı ile II. Abdülhamid Dönemi'ne tarihlenen ve bölgenin yerel mimari özelliklerine uygun inşa edilen Tarihi Bitlis Belediye Binası'nın zaman içindeki işlevsel değişimlerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda binanın; "Su ve Otobüs İşletmesi, Sanat Merkezi, Zabıta ve Trafik Amirliği" ve güncel durumunda ise işlevi devam eden "Büryan Salonu" olmak üzere kısa zaman aralıklarıyla birçok farklı türde işlevlendirildiği tespit edilmiştir. Yapıya yüklenen yeni işlevlerde de süreklilik sağlanamaması dikkat çeken önemli bir nokta olmuştur. Çünkü her yeni işlevle birlikte yeniden düzenleme yapılacağı için istikrarlı sürdürülebilir bir işlevlendirme ile yapıya müdahale oranı azaltılarak özgün doku ve değerlerin daha iyi korunması sağlanabilmektedir. Bu doğrultuda ulusal ve uluslararası düzeydeki koruma kriterleri temel alınarak; tarihi yapının geçirmiş olduğu işlev değişiklikleri kronolojik bir sıralamayla değerlendirilmiştir. Yapının özgün nitelikleri ile yeni işlevinden kaynaklı mevcut durumu arasındaki ilişki yerinde gözlem yapılarak koruma yaklaşımları çerçevesinde analiz edilmiştir. Sonuç olarak; yapının tarihi ve kültürel değerini yitirmeden kullanılabilmesi için öncelikle yapısal, işlevsel ve çevresel performans açısından yeni işlevine uygunluğunun irdelenmesi gerektiği görülmüştür. Yeni işlevin sürekliliği ise sosyal ve ekonomik olarak çevrenin beklentilerini karşılayabilmesiyle doğru orantılıdır. Yapıya uygun işlev seçiminin, yalnızca fiziksel varlığın korunması için değil aynı zamanda mekânsal belleğin ve tarihi kimliğin de unutulmadan yaşatılmasını, gölgelemeden ön plana çıkarılmasını sağlamak adına bilinçli ve planlı yapılması gereken en önemli aşama olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis Eski Belediye Binası, Yeniden İşlevlendirme, Mekânsal Bellek, Tarihi Yapı.

OVERVIEW OF THE FUNCTIONAL CHANGE PROCESS OF THE HISTORICAL BITLIS MUNICIPALITY BUILDING

Historical buildings serve as a memory that transfers the social, political, economic and cultural values of the period they were built to the future as long as they exist. These memory spaces, which constitute the historical and cultural texture of the city, may be inadequate at the functional and physical level against the changing conditions of the time, or they may become completely dysfunctional. Despite losing its original function, the most appropriate protection method recommended for a building that maintains its physical existence is to be reused and kept alive. In the research; With the year of construction of 1898, dated to the II. Abdülhamid period of, It is aimed to examine the functional changes of the Historical Bitlis Municipality Building, which was built in accordance with the local architectural characteristics of the region. In this context, the building; It has been determined that it has been used in many different types in short time intervals, such as "Water and Bus Management, Art Center, Police and Traffic Supervisor" and "Büryan Hall", whose function continues in its current state. In this direction, based on national and international protection criteria; The functional changes of the historical building were evaluated in a chronological order. The relationship between the original features of the building and its current state due to its new function has been analyzed within the framework of conservation approaches by making on-site observations. In conclusion; In order for the building to be used without losing its historical and cultural value, it has been seen that first of all, its suitability for its new function in terms of structural, functional and environmental performance should be examined. The continuity of the new function is directly proportional to its ability to meet the expectations of the environment socially and economically. It has been revealed that the selection of the appropriate function for the building is the most important step that should be done consciously and planned, not only for the protection of the physical existence, but also for the spatial memory and historical identity to be kept alive without forgetting and to bring them to the fore without shadowing.

Keywords: Bitlis Old Town Hall, Reuse, Spatial Memory, Historical Building

¹ Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, gyalcin@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2228-4270

EMİR TİMUR'UN ZAMANINA AİT KAYNAKLARDA ASKERİ SİLAHLAR

*Sevinç ULAŞOVA*¹

Amir Timur ve Temurluler dönemine ait kaynaklar, ordunun askeri teçhizatı hakkında bilgiler içermektedir. Örneğin XVI-XVII yüzyıllarda silah üretim merkezleri olan Semerkant ve Buhara'da birçok zırh, yay, ok, kılıç, miğfer, kılıç, kalkan, bıçak üretildiği yazılı kaynaklardan bilinmektedir. Amir Timur'un iktidara gelişinin ve onun uzun yıllar kesintisiz yürüyüşünün Orta Asya'daki askeri alanın gelişmesinde yeni bir aşamayı işaret ettiğini söylemek güvenlidir. Amir Timur'un çok daha güçlü bir reform yeteneği vardı, bu da esas olarak ordusu, savaş taktikleri ve silahları üzerinde olumlu bir etkisi oldu. Ancak bu dönemin tam bir haber dönemi olduğunu söyleyemeyiz, çünkü Amir Timur'un faaliyetinin ilk günlerinde bile zırh veya diğer silahların hazırlanma süreci Moğol üslubuna benzerdi ve etkisi çok daha fazlaydı. Amir Timur zamanından kalma silahlarla ilgili bilgiler yazılı kaynaklarda, arkeolojik araştırmalarda ve minyatürlerin daha ayrıntılı bir çalışmasında bulunabilir. Günümüzde "Temur'un tuzukları" bu konuya ışık tutmak için eski bir kaynak olarak kullanılabilir. "Ordunun zırhı ve teçhizatı" bölümündeki satırlar ilginç. Amir Timur: "Yürüyüş sırasında her on sekiz sıradan askerin yanlarına bir çadır almalarını, her askerin iki at, bir yay, bir yay ve ok, bir kılıç, bir testere, bir pala, bir çuval, bir çuval bulundurmasını emrettim. pala, bir balta, geri asmak için on iğne ve bir deri çanta alın. Kahramanlardan... her biri tuzuk'a göre basit bir demir zırh, miğfer, kılıç, sadok, yay ve at alsın. Kaptanların her biri ... bir zırh, bir kılıç, bir sadak, bir yay alsın ... Kaptanların her biri... kılıcı, sadağı, yayı, gurziyi, tırpanı, miğferi, zırhı, batgarı alsın. Kaptanların her biri zırhını, miğferini, mızrağını, kılıcını, yayını ve yayını alsın. Piyadeye gelince, her biri ... bir kılıç, bir yay ve bir yay ve ok taşımalıdır. Bu süre zarfında zırhın yapısı değişirse de, yapım teknolojisi oldukça gelişti. Şimdi paraları yan yana değil, deri bir kurdele üzerine dizilmiş ve sonra birleştirilmiştir. Bu da, yapıcı niteliklerini önemli ölçüde iyileştirdi ve dayanıklılığını artırdı. Moğollar, lehimleme ve patlatmada kullandıkları borut (toz) kullanmayı Çinlilerden öğrenmişler. Moğollar, düşman savunmasını ateşe vermek için süvari, petrol dolu gemiler veya el bombaları kullandılar. Temurbek ordusunun ayrıca özel topçuları vardı - yanıcı maddeler ateşleyen radenler - yağ kutuları ve ateşli silahların kesintisiz çalışmasını sağladı. Araplar yedinci yüzyıldan itibaren yanıcı petrolü bu amaçla kullanmalarına rağmen borut ile 13. ve 14. yüzyıllarda Avrupa, Orta Asya ve Ortadoğu üzerinden tanışmışlardır. Nozulların uçlarına yavaş yavaş toz eklenerek yapılan yanıcı oklar, herhangi bir yanıcı nesneyi tutuşturabilirdi. Taşlar barut yakılarak atılmış olabilir. Muiniddin Natanzi, 1379'da Gurganj kuşatması sırasında Timur'un birlikleri tarafından ateşli silahların kullanıldığını hatırlattı.

Anahtar Kelimeler: Amir Timur, silah, kılıç, yay, el bomba, süvari.

MILITARY WEAPONS IN THE SOURCES OF EMİR TİMUR'S TIME

The sources belonging to the period of Amir Timur and the Temurlus contain information about the military equipment of the army. For example, it is known from written sources that many armors, bows, arrows, swords, helmets, swords, shields and knives were produced in Samarkand and Bukhara, which were weapon production centers in the XVI-XVII centuries. It is safe to say that the coming to power of Amir Timur and his long years of uninterrupted march marked a new stage in the development of the military sphere in Central Asia. Amir Timur had a much stronger ability to reform, which had a positive effect mainly on his army, combat tactics and weapons. However, we cannot say that this period was a complete news period, because even in the early days of Amir Timur's activity, the process of preparing armor or other weapons was similar to the Mongolian style and its influence was much greater. Information on weapons from the time of Amir Timur can be found in written sources, archaeological research and a more detailed study of miniatures. Today, "Temur's traps" can be used as an ancient source to shed light on this subject. The lines in the section "Armor and equipment of the army" are interesting. Amir Timur: "During the march, I ordered every eighteen ordinary soldiers to take a tent with Although the structure of the armor did not change during this time, the construction technology has improved considerably. Now the coins are not side by side, but strung on a leather ribbon and then joined together. This, in turn, significantly improved its constructive qualities and increased its durability. The Mongols learned from the Chinese to use the pipette (powder) they used in soldering and blasting. The Mongols used cavalry, oil-filled ships, or grenades to set fire to enemy defenses. The Temurbek army also had special

¹Doç Dr., Taşkent Uygulamalı Bilimler Üniversitesi evinch.ulashova@mail.ru_ORCID ID: 0000-0000-0000-0000

artillery - raden, which fired combustible substances - oil cans and ensured uninterrupted operation of firearms. Although the Arabs used combustible oil for this purpose since the seventh century, they met Borut in the 13th and 14th centuries through Europe, Central Asia and the Middle East. Combustible arrows, made by adding slow-burning powder to the tips of the nozzles, could ignite any combustible object. The stones may have been thrown by burning gunpowder. Muiniddin Natanzi recalled that firearms were used by Timur's troops during the siege of Gurganj in 1379.

Keywords: Amir Temur, weapon, sword, bow, grenade.

KADIN ROMANLARINDA SORUN KARŞISINDA BAŞVURULAN ÇÖZÜM YOLLARI: SERAY ŞAHİNER ÖRNEĞİ

Şuayb ZÜLİOĞLU¹

Ataerkil şiddetin, toplumsal dayatıların önüne geçilerek kadının da erkek gibi her alanda var olabildiğini ve bu varoluşu eğitim, ekonomik özgürlük ve dayanışma gibi temeller üzerine inşa eden feminizm, yazın dünyasında da hem dil ve anlatım hem de içerik bakımından yeni sayılabilecek bir perspektif oluşmasına sebep olmuştur. Özellikle kadının iş ve eğitim hayatında daha etkin bir rol almasıyla kadınların baş etmek durumunda kaldığı problemler karşısındaki farkındalığın artması ve bu durumun kadın yazarlarımız tarafından kurgusal bir düzlemde işlenmesi sözkonusu olmuştur. Çoğunlukla kadın yazarlarımız tarafından kaleme alınıp kadın sorunlarını irdeleyen eserler; şiddet, tutsaklık, gelenek ve modernite arasında kalmışlığın yarattığı çıkmaz odağında kadının durumunu ele almış ve bu durumla baş etmek için çeşitli yollara başvurmuştur. Günümüz çağdaş kadın yazarlarından Seray Şahiner'in "Antabus" ve "Ülker Abla" adlı eserleri de bu bağlamda ele alınmaya çalışılmıştır. Eserlerde öne çıkan karakterler olan Leyla, Çiğdem, Ülker maruz kaldıkları şiddetin doğurduğu girdabı aşmak için evlilik yapma, baba evine dönme, kaçıp gizlenme, aynı sorunları yaşayan kadınlarla birlikte hayata tutunma ve intihar gibi çeşitli durumlarla eserlerde yer almışlardır. Denenen çeşitli yolların yol açtığı yeni problemler ve yeni yaşamsal deneyimler bu eserlerde kurgusal bir bağlamda okuyucuya sunulmuştur. Yazarın sözkonusu eserlerinde ortaya konulan düşük sosyoekonomik yaşam koşullarına sahip kadınların sorunlarla baş etme yolları incelenmiş ve kadın dayanışması bağlamından hareketle idealize edilmiş kadın yaşamı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın Edebiyatı; Ülker Abla; Feminizm; Antabus; Çözüm Yolları

SOLUTIONS TO PROBLEMS IN WOMEN'S NOVELS: THE EXAMPLE OF SERAY ŞAHİNER

Feminism, which advocates the existence of women in every field with education, economic freedom and solidarity; influenced the literature in terms of both expression and content. Today, women are involved in the business and education world. This made them aware of their problems. Women writers dealt with these issues literary. Our women writers touched upon the traditionalism, bondage and violence of the society. In this context, Seray Şahiner's novels Antabus and Ülker Abla are discussed. The protagonists of the novels, Leyla, Çiğdem and Ülker, flee to solve the problems they encounter. They tried solutions such as wrong marriages and solidarity. These solutions are literally worked out in the novels. As a result, women's problems at low socioeconomic level were treated as literary. The life of the ideal woman was examined within the framework of the sense of solidarity.

Keywords: Women's Literature; Ülker Abla; Feminism; Antabus; Solutions

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, zulioglusuyayb@gmail.com, ORCID:0009-0006-6391-1460

BİTLİS VE BİTLİS HALKINA AYNA TUTAN METİN ÖRNEKLERİNDEN: RÜŞDÎ'NİN HASB-İ HÂLLERİ*

Şerife GÜZ¹

Klasik Türk edebiyatı hayalî, gerçekdışı ve toplum sorunlarına kayıtsız kalmakla yaftalansa da esasen toplumun problemlerine, tarihi olaylarına ve kültürel mirasına kaynaklık etmiş önemli bir belge niteliğindedir. Klasik şiirimizin muhtelif nazım şekilleri ve türleriyle Osmanlı coğrafyasının toplumsal meseleleri ve aksaklıklarını yansıtan metin örneklerine fazlaca rastlanılmaktadır. Bahsi geçen bu metinlere Rüşdî'nin kaleme aldığı hasb-i hâller de örnek teşkil etmektedir. XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın ortalarında yaşayan Rüşdî, Bitlis başta olmak üzere farklı şehirlerde ikamet eden bir muhasebe memurudur. Bitlis'te yaşadığı dönemde yeni savaştan çıkmış olan devleti, halkın içinde bulunduğu zorlu yaşam şartlarını ve gözlemlediği olumsuzlukları mesnevi nazım şekliyle yazdığı 3 hasb-i hal metin örnekleriyle dile getirmiştir. Şair halkın sıkıntılı durumunu anlatırken kendisi ve ailesinin de içinde bulunduğu zor koşullara değinmiştir. İlki 7 beyit, ikincisi 28 beyit, üçüncüsü de 23 beyit tutarında olan ve mesnevi nazım şekliyle yazılan hasb-i hâller, Rüşdî'nin Şiir Külliyyâtı'nın muhtelif sayfaları arasında yer almaktadır. Bu çalışma ile söz konusu olan hasb-i hâllerin transkripsiyonlu metni yayımlanarak tanıtılacaktır. Ayrıca yeni savaştan çıkmış olan Bitlis halkının içler acısı durumu ve olumsuz yaşam şartları yine bu hasb-i hâl metinleriyle aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, hasb-i hâl, Rüşdî, Bitlis

FROM THE TEXT EXAMPLES WHICH MIRRORING TO BİTLİS AND THE PEOPLE OF BİTLİS: THE HASB-I HÂL'S OF RUSHDÎ

Although classical Turkish literature is labeled as imaginary, unrealistic and indifferent to social problems, it is an important document that has been the source of society's problems, historical events and cultural heritage. There are many examples of texts reflecting the social issues and disruptions of the Ottoman geography with various verse forms and types of our classical poetry. Hasb-i hâl's written by Rushdî also serve as an example to these texts. XIX. between the end of the century and the XX. Rushdî, who lived at the beginning of the 19th century, is an accounting clerk residing in different cities, especially in Bitlis. When he lived in Bitlis, he expressed the state that had just come out of the war, the difficult living conditions of the people and the negativities he observed with 3 hasb-i hâl texts he wrote in mesnevi verse. While describing the troubled situation of the people, the poet mentioned the difficult conditions that he and his family were in. Hasb-i hâl's, the first of which is 7 couplets, the second is 28 couplets, and the third is 23 couplets and written in mesnevi verse, are among the various pages of Rushdî Poetry Collection. In this study, the transcribed text of the hasb-i hâls will be published and introduced. In addition, the deplorable situation and negative living conditions of the people of Bitlis, who have just come out of the war, will be conveyed with these hasb-i hâl texts.

Keywords: Classical Turkish literature, hasb-i hâl, Rushdî, Bitlis

¹ Doktora Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi, srfeguz@gmail.com ORCID: 0000-0001-8636-9906

BERLİN'DE İRANLI BİR ENTELEKTÜEL: HÜSEYİN KÂZIMZÂDE ÎRÂNŞEHR-Î TEBRİZÎ

Mehmet KISAK¹

İran'ın Tebriz şehrinde dünyaya gelen Hüseyin Kâzımzâde Îrânşehr-î Tebrizî, hayatının ilk on yılında anne ve babasını kaybetmiş ve bu durum onun zor bir çocukluk geçirmesine sebep olmuştur. O, Tebriz'de modern bir okulda eğitim almış ve burada Fransızca'yı akıcı bir şekilde konuşacak kadar öğrenmiştir. Bu okulda gazete kâtipliği görevini üstlenen Tebrizî'nin yazarlık serüveni de böylece başlamıştır. Eğitim aldığı bu kurumun kapanmasıyla birlikte uzun bir süre devam edecek olan seyahatinin ilkini Kafkasya'ya yapmıştır. Burada kısa bir süre kalmış, ardından İstanbul'a geçmiştir. İstanbul'da beş yıl süre içerisinde Meşrutiyet hareketine destek veren Encümen-i Biraderân-ı İrânî adındaki sivil toplum kuruluşunun faaliyetlerine destek vermiştir. Onun İstanbul'dan sonraki durağı Belçika olmuştur. Belçika'da hukuk eğitimini tamamlamış ve Muhammed Kazvini'nin tavsiyesi, İngiliz oryantalist Edward Brown'un daveti üzerine Cambridge Üniversitesi'nde Farsça öğretmek üzere çalışmaya başlamıştır. Cambridge Üniversitesi'nde iki yıl görev yaptıktan sonra ise 1915 yılında Almanya'nın Berlin şehrine geçmiştir. Tebrizî, 1915 yılında Berlin'e gelmiş ve 1936 yılına kadar kalacağı bu şehirde birçok faaliyet yürütmüştür. Burada yapmış olduğu en büyük faaliyetlerden birisi Farsça dilinde çıkardığı İrânşehr Dergisi olmuştur. Bu bildiri, genelde Hüseyin Kâzımzâde Îrânşehr-î Tebrizî'nin hayatını, özelde ise yapmış olduğu seyahatler neticesinde Berlin'e gelişini ele almıştır. Berlin'de yapmış olduğu çalışmalar ve çıkarmış olduğu İrânşehr Dergisi'nin içeriği ile ilgili konulara değinilmiştir. Özellikle derginin kadim İran'a yapmış olduğu vurguya odaklanılmıştır. Ayrıca Farsça dilinde çıkarılan bu derginin Fars kültürü ve dilsel milliyetçilik bağlamında yer verdiği düşünceler üzerinde durulmuştur. Bu dergi haricinde Kâzımzâde'nin kaleme aldığı diğer eserlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İran, Hüseyin Kâzımzâde Îrânşehr-î Tebrizî, İrânşehr Dergisi, Milliyetçilik, Berlin.

AN IRANIAN INTELLECTUAL IN BERLIN: HOSSEİN KAZEMZADEH IRANSHAHR TABRIZI

Hossein Kazemzadeh Iranshahr Tabrizi, who was born in Tabriz, Iran, lost his parents in the first ten years of his life and this situation caused him to have a difficult childhood. He was educated in a modern school in Tabriz, where he learned enough to speak French fluently. This is how the adventure of writing Tabrizi's, who took on the task of newspaper clerk in this school, began. He made his first trip to the Caucasus, which would continue for a long time, with the closure of this institution where he studied. He stayed here for a short time, then moved to Istanbul. He supported the activities of the non-governmental organization called Encümen-i Biraderan-ı Irani, which supported the Constitutional Monarchy movement in Istanbul for five years. His next stop after Istanbul was Belgium. He completed his law education in Belgium and started working to teach Persian at Cambridge University upon the advice of Mohammad Qazvini and the invitation of the English orientalist Edward Brown. After working at Cambridge University for two years, he moved to Berlin, Germany in 1915. Tabrizi came to Berlin in 1915 and carried out many activities in this city, where he remained until 1936. One of the biggest activities he did here was Iranshahr Magazine, which he published in Persian. This paper deals with the life of Hossein Kazemzadeh Iranshahr Tabrizi in general and his arrival in Berlin as a result of his travels in particular. The studies he made in Berlin and the issues related to the content of Iranshahr Magazine he published were mentioned. In particular, the emphasis was placed on the magazine's emphasis on ancient Iran. In addition, the thoughts that this journal published in Persian language included in the context of Persian culture and linguistic nationalism were emphasized. Apart from this magazine, other works written by Kazemzadeh are included.

Keywords: Iran, Hossein Kazemzadeh Iranshahr Tabrizi, Iranshahr Magazine, Nationalism, Berlin.

¹ Dr., Harran Üniversitesi, mhmtksk63@gmail.com ORCID: 0000-0001-6494-7496

GENNADIY POSPELOV'UN HEYECANSAL BAĞLANIMI İLE YAŞASIN DEMOKRASİ'YE BAKMAK

Semra ÖZEN¹

Toplumun her alanında yaşanan değişim ve dönüşümler edebî eserlerde karşılık bulmaktadır. Bu değişim ve dönüşümü ön plana alarak öykülerine iyi bir şekilde aktaran yetkin yazarlardan biri de Haldun Taner'dir. Kendi anılarından ve gözlemlerinden yola çıkarak hikâyelerini oluşturan Taner, hikâyelerini bir iletişim aracı olarak görür. Haldun Taner yazarlık yaşamında bireye ait olanı benimsemesine karşın toplumsal sorunlara yöneldiği görülmüştür. Toplumsal konumu içinde bireyin sorunlarını ele alırken insan doğasının bütün iç karmaşasını, yalanlarını, kötücüllüğünü, zayıflıklarını, tutarsızlıklarını mizahî bir anlatım tutumuyla öykülerine yansıtmıştır. Taner, ilk öykülerini 1945 yılında dergilerde yazmaya başlayarak yazarlığa adım atmıştır. Yazarın ilk öykü kitabı olan *Yaşasın Demokrasi* 1949 yılında yayınlanmış olup on öyküden oluşmaktadır. Haldun Taner, *Yaşasın Demokrasi* isimli kitapta yer alan öyküleri oluştururken toplumu ön plana alarak insandaki yozlaşma, devlet dairelerindeki yozlaşma, adaletsizlik, adam kayırma gibi güncel olan birçok konuyu işlediği görülür. Yazarın öykülerinde bireylerin toplumdaki konumunu sorgulayan, bireyin hâllerini sergileyen bir tavır söz konusudur. Toplumsal yaşamın kendine özgü iç dinamiklerinde var olan ayrımlarda olduğu gibi edebiyat eserlerinin heyecansal bağlanımları da çeşitlilik göstermektedir. Bunlar kahramanlıkçı, trajik, dramatik, içli-duygulu, romantik, mizahçı ya da yergici-taşlamacı olarak çeşitlenmektedir. Bir eserde tek bir heyecansal bağlanım görülebileceği gibi birkaç çeşidi de aynı eserde görülebilir. Bu makalede Taner'in, 1949'da yazdığı *Yaşasın Demokrasi* adlı öykü kitabının konu bütünlüğü ve sorunsal yanı irdelendikten sonra şahıs kadrosu ile modern çözümleme yöntemlerinden biri olan Gennadiy N. Pospelov'un, *Edebiyat Bilimi* kitabının "Heyecansal Bağlanım ve Çeşitleri" başlıklı bölümünden yola çıkarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Haldun Taner, *Yaşasın Demokrasi*, Öykü, Pospelov, Heyecansal Bağlanım.

LONG LIVE DEMOCRACY WITH GENNADIY POSPELOV'S EMOTIONAL ENGAGEMENT TO LOOK

Changes and transformations experienced in all areas of society find a response in literary works. Haldun Taner is one of the competent writers who put this change and transformation in the foreground and transfer it to his stories well. Creating his stories based on his own memories and observations, Taner sees his stories as a means of communication. Although Haldun Taner adopted what belongs to the individual in his writing life, it was seen that he turned to social problems. While dealing with the problems of the individual in his social position, he reflected all the inner turmoil, lies, malice, weaknesses and inconsistencies of human nature in his stories with a humorous expression. Taner started writing his first stories in magazines in 1945 and started writing. The first short story book of the author, *Long Live Democracy*, was published in 1949 and consists of ten stories. While composing the stories in the book named *Long Live Democracy*, Haldun Taner focuses on many current issues such as corruption in people, corruption in government offices, injustice, and nepotism, by putting society at the forefront. In the author's stories, there is an attitude that questions the position of individuals in society and exhibits the states of the individual. As with the distinctions that exist in the unique internal dynamics of social life, the emotional connections of literary works also show diversity. These are heroic, tragic, dramatic, heartfelt, romantic, humorous or satirical-satirical. While a single emotional connection can be seen in a work, several types can be seen in the same work. In this article, after examining the subject integrity and problematic aspect of Taner's short story book *Long Live Democracy*, which he wrote in 1949, starting from the section titled "Emotional Engagement and Its Types" in Gennadiy N. Pospelov's *Literary Science* book, which is one of the modern analysis methods with its personnel. will be examined.

Keywords: Haldun Taner, *Long Live Democracy*, Story, Pospelov, Emotional Attachment.

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, semraozen34@gmail.com.

DİVAN ŞİİRİNİ POETİKA ÇERÇEVESİNDE ELE ALMAK

Esra DEMİR¹

Tarihi süreç boyunca şairlik, genel anlamda Allah'ın lütfu olarak görülür, çalışıp uğraşarak elde edilmez. Ancak bu lütf, gayret ve çalışma ile geliştirilebilir. Şiirin ve şairliğin bilhassa dinî açıdan meşruiyeti hemen her şairin öncelikli vurgusudur. Bu mevzu Kur'an ve hadislerin ışığında meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Şairler ya aşk derdi ve hasretiyle ya da medh için şiir yazdıklarını belirterek şiir yazma gerekçelerini ve şiirden amaçlarının neler olduğunu ifade etmişlerdir. Divan şairleri için şairliğin kemalâtı divan tertip edebilmektir. Divan tertip etme, takdim etme şair için en önemli iş ve en temkinli oldukları mevzudur. Divan şiirinin poetik argümanlarına bakıldığında, bu konudaki temel verilere Şuarâ Tezkireleri, Divan dibâceleri ve gazellerin mahlas beyitleri, kasidelerin fahriye bölümleriyle birlikte belli başlı bazı şiirler vasıtasıyla ulaşılabilmektedir. Bunun yanında şuarâ tezkirelerinde bu konu hakkında detaylı ve derin bir mahiyette olmasa da bazı bilgilere ulaşılabilmektedir. Şuarâ Tezkirelerinin mukaddime kısımlarında müellifler, şiir ve şair hakkında fikirlerini beyan ettikten sonra şiirin yararlarını açıklamaya çalışmaktadırlar. Şairlerin ele alındığı fasıllarda ise şairin, sanatının unsurları ve şiiri incelenmeye çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra klasik dönem Osmanlı müellifleri divanlarının dibace yani ön sözlerinde kendi şiir anlayışları, mensubu oldukları dönemin şiir ve şair özelliklerini de ele alarak aktarma yoluna gitmişlerdir. Divan dibâcelerinin en önem arz etmesinin nedenlerinden biri de şiir ve şaire karşı İslâm dininin karşı bir tutum sergilediği görüştür. Burada kendilerini şiir ve şairin savunuculuğunu yapma zorunluluğunda hissetmişlerdir. Bunun nedeni ise İslâmî çevrenin genel anlamda bazı şiir ve şairlere karşı bir tutum sergilemeleri olmuştur. Buna ek olarak, şairlerin şiirlerinden de alıntı yaparak ispatlı bir şekilde konuyu detaylandırmışlardır. Bu çalışmalarını baz aldığımızda genel anlamda ele alınan veriler doğrultusunda yapılan girişimlerin bir şiir anlayışından ziyade sadece şiir örneği olarak ele alınması yerinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Şiir, Cahiliye Şiiri, Arap Şiiri, Fars Şiiri, Poetika

CONSIDERING DIVAN POETRY WITHIN THE FRAMEWORK OF POETICS

Throughout the historical process, poetry is generally seen as the grace of God, it cannot be obtained by working hard. But this grace can be developed with diligence and work. The legitimacy of poetry and poetry, especially in terms of religion, is the primary emphasis of almost every poet. This issue has been tried to be justified in the light of the Qur'an and hadiths. The poets stated that they wrote poetry either out of love and longing or for praise and expressed their reasons for writing poetry and what their aims were from poetry. For Divan poets, the perfection of poetry is to be able to organize a divan. Organizing and presenting the divan is the most important job for the poet and the subject they are most cautious about. When we look at the poetic arguments of Divan poetry, the basic data on this subject can be reached through some major poems together with Şuarâ Tezkires, Divan dibâces, pseudonym couplets of ghazals, and honorary sections of eulogies. In addition to this, some information can be reached on this subject in the collection of biographies, although it is not of a detailed and in-depth nature. In the introduction parts of Şuarâ Tezkires, the authors try to explain the benefits of poetry after declaring their ideas about poetry and poet. In the chapters in which the poets are discussed, the elements of the poet's art and his poetry are tried to be examined. In addition to this, the classical period Ottoman authors tried to convey their own understanding of poetry in the dibace, that is, the prefaces of their divans, by addressing the poetic and poetic characteristics of the period they belonged to. One of the reasons why Divan dibâces are the most important is the view that the religion of Islam exhibits an opposing attitude towards poetry and poets. Here, they felt obliged to advocate for poetry and the poet. The reason for this was that the Islamic environment generally showed an attitude towards some poems and poets. In addition, they elaborated the subject in a proven way by quoting the poems of the poets. When we take these studies as a basis, it would be appropriate to consider the initiatives made in line with the data discussed in general terms, only as an example of poetry rather than an understanding of poetry.

Keywords: Classical Poetry, Ignorance Poetry, Arabic Poetry, Persian Poetry, Poetics

¹ Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, ytu.esrademir@gmail.com

DİLİN SANATI VE SANATIN DİLİ: DİLBİLİM İLE KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT ARASINDAKİ ÖRTÜŞMELERİN TAHKİKİ

Halil İSKENDER¹

Bu çalışma, dil ve kültür idrakimize kayda değer bir katkısı bulunan iki alan olan dilbilim ve karşılaştırmalı edebiyat arasındaki girift münasebeti incelemektedir. Çalışmanın başlangıç bölümünde her iki disiplinin temel ilke ve hedefleri vurgulanarak bir yanda dilbilimde dil yapısı, anlam ve bağlamın tahliline diğer yanda ise karşılaştırmalı edebiyatta kültürler, dönemler ve türler arası edebi metinlerin incelenmesine odaklanılmış, böylelikle, disiplinler arasındaki kesişim ve örtüşmelerin tahliline imkân sağlanmıştır. Müteakip bölümde, her iki disiplinin ortak endişeleri ve farklı yöntemleri araştırılmış, birbirlerini nasıl tamamladıkları ve birbirlerine nasıl bilgi sağladıkları ortaya konmuştur. Çalışmada daha sonra dilbilim ve karşılaştırmalı edebiyatın kesiştiği önemli alanlara odaklanılmıştır. Özellikle iki sahayı birbirine bağlayan hayati bir köprü olarak tercümeden, dillerdeki farklılıkların edebi yorumlama üzerindeki etkisinden, dil ve edebiyatın sosyokültürel yönleri gibi konulardan bahsedilmiştir. Dilbilim ve karşılaştırmalı edebiyatın paylaştıkları zindelikten husule gelen yeni içgörüler, yöntemler ve kuramsal çerçevelerin tahkiminde kullanılacak gizil gücün vurgulandığı çalışma, disiplinler arası iş birliğinin yararlarının tartışılması ile nihayetlenmektedir. Bu yararlar arasında hassaten edebi metinlerin tedkiki, kültürel bağlamın kâmil kavranılması ve dil ve edebiyat çalışmalarına yenilikçi yaklaşımların geliştirilmesi sayılabilir. Çalışmada ayrıca bu minvalde çalışmaların daha geniş çaptaki çıkarımları ve uygulamaları üzerinde durularak bu tür bir iş birliğinin eğitim, kamu siyaseti ve medya gibi muhtelif sahalardaki kapsamlı tesirleri sergilenmiştir. Sonuç olarak, makalede, bu iki saha arasında hâlihazırda devam eden muhaverenin yalnızca dil, edebiyat ve kültür anlayışını geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda insan iletişimi ve ifadesini incelemek için daha kapsayıcı ve incelikli bir yaklaşımı teşvik ettiği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Disiplinler Arası İş Birliği; Dilbilim; Karşılaştırmalı Edebiyat

THE ART OF LANGUAGE AND THE LANGUAGE OF ART: INVESTIGATING THE OVERLAPS BETWEEN LINGUISTICS AND COMPARATIVE LITERATURE

This study examines the complex connection between linguistics and comparative literature, two fields that significantly contribute to the understanding of language and culture. The study's initial section provides an overview of each field, emphasizing the study of language structure, semantics, and context in linguistics, and the analysis of literary texts across cultures, epochs, and genres in comparative literature. This foundation enables an exploration of their intersections. In the subsequent section, the shared concerns and distinct methodologies of both disciplines are investigated, illuminating how they inform and complement one another. The study then focuses on crucial areas where linguistics and comparative literature intersect, such as translation as a vital bridge connecting the disciplines, language variation and its impact on literary interpretation, and the exploration of sociocultural aspects of language and literature. The study concludes with a discussion of the benefits of interdisciplinary collaboration, stressing the potential for new insights, methodologies, and theoretical frameworks that arise from the synergy between linguistics and comparative literature. Specific benefits include enhanced analysis of literary texts, enriched understanding of cultural context, and the development of innovative approaches to the study of language and literature. Furthermore, it emphasizes the broader implications and applications of interdisciplinary work, showcasing the far-reaching impact of such collaboration across various domains such as education, public policy, and media. The research argues that the ongoing dialogue between these fields not only enhances the understanding of language, literature, and culture but also fosters a more comprehensive and nuanced approach to studying human communication and expression.

Keywords: Interdisciplinary Collaboration; Linguistics; Comparative Literature

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, hiiskender@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6974-6538.

TARİHİ SÜREÇTE TÜRK ATASÖZLERİNDE OLUŞAN DEĞİŞİMLER

Muhammet KAYA¹

Atasözleri “insanoğlunun deneyimlerinden, bilgeliğinden ve benzetme gücünden kaynaklanan çoğunlukla bir tümce biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleyiş açısından daha etkili olmaya yönelik sözlerdir” diye tanımlanmıştır. Bir dilde anlatılmak isteneni, en kısa ve etkili yoldan anlatmak için atasözlerinden yararlanılır. Atasözleri, insanın, dili kullanma yeteneğinin ne kadar ileri düzeyde olduğunun göstergeleri arasındadır. Yüzyıllar öncesinden temelleri atılmış ve nesilden nesle aktarılan bu sözler dilin ihtiyaç duyduğu anda başvurduğu hazır kalıplar olarak kullanılırlar. Türk dilinin tarihi ve çağdaş her bir lehçesi atasözleri açısından oldukça zengin bir birikime sahiptir. İnsanlar atasözlerini farklı kelimelerle ifade etmiştir. Türk dilinde de atasözleri pek çok şekilde adlandırılmıştır. Göktürk ve Uygur Türkçesinde “sav”, Hakaniye Türkçesinde “mesel”, Oğuz sahasında “mesel, durûb-ı emsâl, darb-ı mesel, atalar sözü, atasözü”, Saha (Yakut) Türkçesinde “xohono” Tobollarda “takmak”, Altay Türkçesinde ve Tuva Türkçesinde “ülgerocak”, Sagaylarda “takpak”, Kaşlarda, Kızıllarda, Koybollarda “söpsek”, Çuvaşlarda “comak, oranlama, samah”, Kazan Türkçesinde “eski söz”, Kırım Türkçesinde “kartlar sözü, hikmet”, Doğu Türkistan’dan Kırım’a uzanan sahada “makal”, Doğu Türkistan’da “tabma, ulular sözü”, Kerkük ağzında “darb-ı kelâm, emsal, cümle-i hikemiyye, deme, deyiş, eskiler sözü”, Anadolu ağızlarında “deyiş, ozanlama”. Türk dilinin tarihî dönemlerinde çok sayıda atasözü kayda geçirilmiştir. Bu tarihî süreçte, aynı atasözünün kelime farklılıklarına dayanan pekçok varyantı oluşmuştur. Eski Türkçeden günümüze kadar gelen süreçte atasözlerindeki bu değişimler Türk dilinin tarihî metinlerinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin günümüzde, Ö. Asım Aksoy’da “Azıcık aşım, kaygısız (ağrısız, kavgasız) başım” şeklinde geçen atasözü farklı bir eserde “Azıcık akçem kavgasız başım / Azıcık aşım kavgasız başım / Azıcık işim kavgasız başım” olarak kullanılmıştır. Dîvânü Lügâti’t-Türk’te geçen “Atası açığ almıla yese oğlununğ tışı kamar (Babası ekşi elma yese oğlunun dişi kamaşır) / Atası anası açığ almıla yese oğlı kızı tışı kamar (Babası, annesi ekşi elma yese oğlunun, kızının dişi kamaşır)” atasözleri Türkiye Türkçesinde TDK çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğünde “Baba koruk (erik) yer, oğlunun dişi kamaşır / Dede (dedesi) koruk yer, torununun dişi kamaşır” şeklinde aynı atasözlerinin varyantlarıyla karşılaştırılır. Bu örneklerden yola çıkarak bu çalışmada, Tarihî süreçte Türk atasözlerinin oluşun varyantları, bu varyantlardaki değişimler verilerek incelenecektir. Atasözlerinde görülen bu değişimlerden hareketle değişime uğrayan kelimelerin kavram alanı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarihî süreç, Türk atasözleri, değişim, varyant, kavram alanı.

CHANGES IN TURKISH PROVERBS IN THE HISTORICAL PROCESS

Proverbs are described as "the words that arise from the experiences, wisdom, and power of analogy of human beings, mainly in the form of a sentence and expressing a judgment, sometimes with measure and rhyme, tending to be more effective in terms of discourse. In a language, proverbs are used to express what is wanted to be explained most shortly and effectively. Proverbs are among the indicators of how advanced the human being's ability to use language is. These sayings, whose foundations were laid centuries ago and passed down from generation to generation, are used as ready-made patterns that the language uses when it needs them. Each dialect of the Turkish language, whether historical or contemporary, has a rich accumulation of proverbs. People have expressed proverbs with different words. In the Turkish language, proverbs are named in many ways. “sav” in Gokturk and Uyghur Turkish, “mesel” in Karakhan Turkish, “mesel, durûb-ı emsâl, darb-ı mesel, atalar sözü, atasözü” in Oghuz field, “xohono” in Sakha (Yakut) Turkish, “takmak” in Tobols, “ülgerocak” in Altaic and Tyva Turkish, “takpak” in Sagays, “söpsek” in Kas, Kyzyl, Koybol, “comak, oranlama, samah” in Chuvash, “eski söz” in Kazan Turkish, “kartlar sözü, hikmet” in Crimean Turkish, “makal” in the area extending from East Turkistan to Crimea, “tabma, ulular sözü” in East Turkistan, “darb-ı kelâm, emsal, cümle-i hikemiyye, deme, deyiş, eskiler sözü” in dialect of Kirkuk, “deyiş, ozanlama” in dialect of Anatolian. Many proverbs have been recorded in the historical periods of the Turkish language. Many variants of the same proverb have been formed based on word differences in this historical process. These changes in proverbs from Old Turkic to the present day can be seen in the historical texts of the Turkish language. For example, the proverb in Ömer Asım Aksoy's Dictionary of Proverbs today reads as “Azıcık aşım, kaygısız (ağrısız, kavgasız) başım” is used in a different work as “Azıcık akçem kavgasız başım / Azıcık

¹ Arş. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi, mkaya0711@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9933-3424

aşın kavgasız başın / Azıcık işim kavgasız başım”. The proverbs in Dîvânu Lugâti't-Turk “Atası açığ almıla yese oğlınığ tışi kamar (Babası ekşi elma yese oğlunun dişî kamaşır) / Atası anası açığ almıla yese oğlı kızı tışi kamar (Babası, annesi ekşi elma yese oğlunun, kızının dişî kamaşır)” in TDK online Dictionary of Proverbs and Idioms, variants of the same proverbs are encountered as “Baba koruk (erik) yer, oğlunun dişî kamaşır / Dede (dedesi) koruk yer, torununun dişî kamaşır”. Based on these examples, in this study, the variants of Turkish proverbs in the historical process will be examined by giving the changes in these variants. After analyzing these changes in proverbs, the conceptual field of the changed words will be emphasized.

Keywords: Historical process, Turkic proverbs, change, variant, conceptual field.

RAMAZAN DİKMEN'İN ÖYKÜLERİNDE İRONİ

Erdal AÇIKYOL¹

İslami değerler manzumesi çerçevesinde bir öykü anlayışına sahip olan Ramazan Dikmen (1956-1997), kısa ömrüne yirmi dört öykü sığdırmış bir sanatçıdır. Teknik açıdan başarılı öykülere imza atan Dikmen'in öykülerinde en dikkat çekici unsurların başında ironik anlatım gelir. Öykülerinin neredeyse tamamına yakınında ironik tavır vardır. Bazı öykülerinde ironik tutumun öykünün tamamına yayıldığı görülmüştür. Dikmen, özellikle çarpık din anlayışı başta olmak üzere siyasi ve toplumsal yanlışlara dönük eleştirilerinde ironiye başvurur. Geleneksel dini anlayış, dini söylem ve eylem arasındaki uyumsuzluk, 12 Eylül Darbesi, askerlik kurumu, devletin kutsallığı, modern hayatın dayatmaları, çağdaş mimari yapı, tüketime/lükse odaklı yaşam üslubu, kültürel çatışma, aydınların ciddiyetsizliği onun ironik şekilde eleştirdiği başlıca mevzular olarak dikkat çeker. O, bu eleştirileriyle yanlış kabul ettiği düşünceyi temsil eden kişilerle alay ederek onları küçük düşürür ve okuyucularında farkındalık yaratır. Bir edebi ürünün niteliğini gösteren öğelerden biri olan ironide, söylenen sözün tersi kastedilerek ince alay oluşturma söz konusudur. Görünen ve görünmeyen olmak üzere iki zıt düşünceyi bünyesinde barındıran ironi, görünmeyen fikri kastederek okuyucuda sarsıcı bir tesir yaratmayı hedefler. Asıl niyetin gizlendiği bu anlatım tekniğinde, insan yaşamına dair tutarsızlıklara sert bir eleştiri yöneltilir. Bazen yazar bazen de anlatıcı konumunda bulunan ironist, ironisine muhatap olan kişinin eleştirisini yaparken nesnel bir tutum içinde bulunur. Eleştirilen söz ya da davranış doğal bir durummuş gibi aktarılır. Okurun eserdeki ironiyi yakalayabilmesi için yazarla ortak bir dil zevkine, edebi anlayışa ve kültüre sahip olması gerekir. Aksi takdirde ironinin farkına varması zor olur. Bu çalışmada ilkin ironinin kökenine ve temel özelliklerine değinilmiştir. Daha sonra ironik tutumun Ramazan Dikmen'in öykülerindeki izleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İroni, Ramazan Dikmen, öykü.

IRONY IN RAMAZAN DİKMEN'S STORIES

Ramazan Dikmen (1956-1997), who has a sense of story within the framework of Islamic values, is an artist who fit twenty-four stories in his short life. Dikmen, who has technically successful stories, used ironic narration as the most striking element in his stories. Almost all of his stories have an ironic attitude. In some of his stories, it is seen that the ironic attitude spread throughout the story. Dikmen, resorts to irony to criticize political and social mistakes, especially the distorted understanding of religion. The conflict between traditional religious understanding, the discrepancy between religious discourse and practice, the 12 September Coup, the military institution, the sanctity of the state, the impositions of modern life, modern architectural structure, consumption/luxury-oriented life style, cultural conflict, the frivolity of intellectuals are the main issues he ironically criticizes. With these criticisms, he mocks the people who represent the thought he accepts as wrong, humiliates them and creates awareness in his readers. In irony, which is one of the elements that show the quality of a literary product, there is sarcasm by referring to the opposite of the spoken word. Irony, which contains two opposite thoughts, visible and invisible, aims to create a shocking effect on the reader by referring to the invisible idea. In this narrative technique, in which the real intention is hidden, a harsh criticism is directed at the inconsistencies of human life. The ironist, who is sometimes the writer and sometimes the narrator, has an objective attitude while criticizing the person. The criticized word or behavior is conveyed as if it were a natural situation. The reader must have a common language taste, literary understanding and culture with the author in order to understand the irony in the work. Otherwise, it will be difficult for the irony to be noticed. In this study, first of all, the origin and basic features of irony are mentioned. Then, the traces of the ironic attitude in Ramazan Dikmen's stories were tried to be established.

Keywords: Irony, Ramazan Dikmen, story.

¹ Dr. Milli Eğitim Bakanlığı, erdalyol1984@gmail.com, Orcid: 0000-0002-9412-8085

ARTUKLU CAMİLERİ

Melek OCAK¹

Artuklu Beyliği kurulduğu yıldan beri Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde hakimiyet göstermiş olup kendi kültürü ve inanç sistemine bağlı olarak dini ve sosyal mimari eserler inşa etmişlerdir. Beylik yaşadığı coğrafyada külliye, kale, köprü, hamam gibi eserlerin yanında ilime vermiş oldukları önem neticesinde mimaride cami ve medrese yapımına daha fazla yer vermişlerdir. Artuklu Beyliği inşa etmiş oldukları mimari eserlerde Büyük Selçuklular ve Zengilerden etkilenmiş bu etkileşimde kendi mimarisine kaynaştırmıştır. Cami mimarisinde mihrap önü kubbeli, enine gelişen, avlulu bir plan şeması izlemiştir. Mimaride kullanmış olduğu mihrap önü kubbeli mekan daha sonraki yapılarda gelişim göstererek kubbenin tek bir alana hakim olduğu bir alana dönüşecek şekilde gelişim gösterecektir. Artuklu Beyliği avlu ve minare yapımında da gelişim göstermiştir. Avlu mekan olarak küçültülerek yapının içine alınmış minare de ise çift sıra minare tasarımı kullanılmıştır. Beylik bölgede hakim olan sarı renkli kireç taşı ve kesme taş malzemeyi çok iyi kullanarak zengin bir taş işlemeciliği ile oldukça görsel mimari eserler inşa etmiştir.

Özellikle inşa ettikleri camilerde taçkapı ve mihrap bölümlerine ayrı bir vurgu yapmak amacıyla daha süslü bir teziyat oluşturmuşlardır. Bunların yanı sıra kubbeye geçişlerin olduğu noktalarda, minberde, minarede dıştan minare küllahında ve mihrab önü bölümünü örten kubbede süslemeler görülmüştür. Artuklu beyliği süsleme teziyatında bitkisel motif altında kökeni Selçuklu Türklerine dayanan rumi motifini ve yine kökeni Doğu Türkistana dayanan hatayi motifini, penç, goncagül ve stilize edilerek eserlere yansıtılan yaprak motiflerine yer vermişlerdir bunun yanı sıra evrenin sonsuzluğunu farklı formlarda yansıtan geometrik süslemelerde kullanılmıştır.

Zengin taş işçiliğinin kullanıldığı camiler arasında Kızıltepe Ulu cami, Mardin Ulu cami, Mardin Melik Mahmud Cami, Mardin Latifiye Cami, Harput Alacalı cami ve Silvan Ulu Cami gösterilebilir.

Anahtar Kelimeler: Artuklular, Mimari Plan, Süsleme Teziyatı

ARTUKLU MOSQUES

Artuqid principality has dominated Eastern Anatolia and Southeast Anatolia since the year it was founded, and they built religious and social architectural works depending on their own culture and belief system. In the geography where the principality lived, they gave more space to the construction of mosques and madrasas in architecture, as a result of the importance they gave to science, besides the works such as kulliye, castle, bridge, bath. The Artuklu principality was influenced by the Great Seljuks and the rich in the architectural works they built, and in this interaction, they combined it with its own architecture. In mosque architecture, a plan scheme with a dome in front of the mihrab, developing transversely and a courtyard was followed. It followed a plan scheme with a dome in front of the mihrab, which it used in architecture, transversely developing, with a courtyard. Artuklu principality has developed not only in mosque architecture but also in the construction of courtyards and minarets. The principality did not give importance to only the plan design in the buildings it had built and they built very visual architectural works with a rich stonework by using the yellow colored limestone and cut stone materials that are dominant in the region. Especially in the mosques they built they created a more ornate decoration in order to emphasize the crown door and the mihrab sections. One of the most beautiful examples of this image can undoubtedly be seen at the crown gate located on the northern façade of Silvan Ulu Mosque.

Keywords: Artuqids, Architectural Plan, Ornamental Thesis.

¹Yüksek lisans Öğrencisi, Batman Üniversitesi, melekocak801@gmail.com, ORCID:0000-0002-0243-9987

OSMANLI SIKKELERİ ÜZERİNDE YER ALAN YAZILARIN GENEL HATLARI İLE İNCELENMESİ

Melek OCAK¹

Sikke,günlük yaşamda alış veriş amaçlı insanların kullanmış oldukları madeni objelerdir. Sikke bizlere dönemin ekonomisi,kültürü,siyasi ve toplumsal olayları hakkında bilgi veren önemli belgeler niteliğindedir. Sikke basımı her dönemde önemli olduğu gibi Osmanlılar döneminde de önem arz etmektedir. Çünkü Osmanlı İmparatorluğunda para bastırmak,hutbe okutmak hükümdarlığın sembolü olarak kabul edilirdi. Sikkeler üzerinde genellikle hükümdar isimleri,darp yeri ,darp tarihi,dua veya hükümdara övgülü sözler yazılmış olup bizlere dönem hakkında bilgi veren birinci derece kaynaklar arasındadır. Osmanlı sikkeleri üzerinde sadece yazı ve tarihlere yer verilmemiş Oğuz Türklerine ait olan iki ok ve yaydan oluşan damga motifine, özellikle Fetret devrinden itibaren görülmeye başlanan tuğraya ve darp edildikleri dönemin estetik anlayışına bağlı olarak Mühr-i Süleyman motifine ,Saadet düğümü,Mardin düğümüne,çerçeveler,madalyonlar ve çiçek motiflerine de yer verilmiştir. Bizde bu çalışmamızda Osmanlı Sikkeleri üzerinde yer alan yazı kompozisyonlarına darp tarihleri ,darp yerlerine ve sikkeler üzerinde yer alan süslemeler hakkında değerlendirmeler yaparak konunun önemini açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sikke,Osmanlı,Yazı,Nümismatik

A GENERAL EXAMINATION OF THE INSTRUCTIONS ON OTTOMAN COINS

Coins, are metal objects used by people for shopping purposes in daily life.Coins are important documents that give us information about the economy,culture,political and social events of the period.Mining coins is important in every period,as well as in the Ottoman period.Because in the Ottoman Empire,printing money and giving sermons were considered a symbol of sovereignty.The names of the rulers,the place of the minting,prayers or praises to the ruler are written on the coins,and they are among the first degree sources that give us information about the period.The stamp motif consisting of two arrows and bows belonging to the Oğuz Turks, where only the Ottoman coins,especially the Mühr-i Süleyman knot,Mardin knot,Saadet knot,which began to be seen from the interregnum,frames,medallions and flower motifs are also included.In this study,we will try to explain the importance of the subject by making evaluations about the Ottoman coins,the dates of the minting,the places of the minting and the decorations on the coins.

Keywords: Coin ,Ottoman, Writing, Numismatics

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Batman Üniversitesi, melekocak801@gmail.com, ORCID:0000-0002-0243-9987

İMGEDEN SEMBOLE DÖNÜŞÜM: HEGEL'İN ROMANTİK VE SEMBOLİK SANAT ANLAYIŞI BAĞLAMINDA GÜLŞEN-ÂBÂD MESNEVİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Necmiye Özbek ARSLAN¹

Güzel ve somut olan sanatın felsefesini bilimsel olarak ele alıp ilk defa sistemli bir sanat anlayışı ortaya çıkaran Hegel, sanatı sembolik, romantik ve klasik sanat olarak üç bölümde ele alır. Ona göre sembolik sanat Doğu'nun sanatıdır. Özellikle karakteristik doğu kültürünün hâkim olduğu İran, Mısır ve Hint sanatında sembolik sanatın gelişmiş olduğunu ifade eder. İmgelerin duysal bir kimliğe sahip olmasının ortaya çıkış şekli olan sembolik sanatın asıl amacı hakikat ve gerçekliği ortaya çıkarmaktır. Hegel'in sembolik sanat anlayışındaki tinsel içerik ile imgeler arasındaki diyalektik, ortaya konulan sanat eserini de karakterize eder. Sembolik sanat; eserin içeriği ve işleniş şeklinin ideal birliği için çaba gösterir. Romantik sanatta ise tin tanrısallıkla açıklanır. Tin, kendi özünün ve farklılığının idraki doğrultusunda yaratılan her şeyden bağımsızlaşma ve içsel yolculuk bağlamında önem kazanır. Tasavvuftaki seyr ü sülûk anlayışının Hegel'in sanat anlayışı ile benzerlik göstermesi bu çalışmanın yapıma amacıdır. Romantik sanatta ortaya çıkan özgür birey kendi iç yolculuğu ile hakiki gerçekliğe ulaşma noktasında nefisinden aranan seyr ü sülûk yolcusuyla benzerlik gösterir. Bu durumun Klasik Türk Şiiri'ne yansımaları olarak tasavvufi alegorik eserleri gösterebiliriz. Çalışmanın konusunu teşkil eden Gülşen-âbâd mesnevisi de bu bağlamda değerlendirilebilecek eserlerdendir. Gerek sembolik olarak işlenmesi gerekse tasavvufun romantik sanat söylemlerini ele alması bu fikri destekler niteliktedir. Çalışmada Hegel'in sembolik ve romantik sanat yorumları üzerine gerekli bilgi verildikten sonra Şemseddin Sivâsî'ye ait olan Gülşen-âbâd mesnevisine konu edilen çiçeklerin alegorik özelliklerinden bahsedilecek ve nasihatler, sorular ve verilen cevaplar minvalinde alegorinin arka planında yatan hakikat ve tasavvufi gerçeklik olguları ortaya konulmaya çalışılacaktır. On çiçeğin temsil ettiği seyr ü sülûk yolculuğu ve tarikat makamları gibi hususlar Hegel'in sembolik ve romantik sanat anlayışı bağlamında incelenip değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gülşen-âbâd, Şemseddin Sivâsî, Hegel, sembol, tasavvuf

FROM IMAGE TO SYMBOL: THE EVALUATION OF GÜLŞEN-ÂBAD MASNAWI IN THE CONTEXT OF HEGEL'S ROMANTIC AND SYMBOLIC ART APPROACH

Hegel, who dealt with the philosophy of beautiful and concrete art scientifically and revealed a systematic understanding of art for the first time, deals with art in three parts as symbolic, romantic and classical art. According to him, symbolic art is the art of the East. He expresses that symbolic art is developed especially in Iranian, Egyptian and Indian art, where the characteristic eastern culture is dominant. The main purpose of symbolic art, which is the way in which images have a sensory identity, is to reveal the truth and reality. The dialectic between the spiritual content and images in Hegel's understanding of symbolic art also characterizes the work of art. Symbolic art strives for the ideal unity of the content of the work and the way it is processed. In romantic art, the spirit is explained by divinity. Spirit gains importance in the context of independence and inner journey from everything created in line with the understanding of its own essence and difference. It is the purpose of this study that the understanding of navigation in Sufism is similar to Hegel's understanding of art. The free individual who emerges in romantic art is similar to the leech traveler, who is purified from his soul at the point of reaching the true reality with his inner journey. We can show Sufi allegorical works as a reflection of this situation on Classical Turkish Poetry. Gülşen-âbâd masnawî, which is the subject of the study, is one of the works that can be evaluated in this context. Both its symbolic processing and its handling of the romantic art discourses of Sufism support this idea. In the study, after giving necessary information on Hegel's symbolic and romantic interpretations of art, the allegorical features of the flowers, which are the subject of the Gülşen-âbâd mathnawî of Şemseddin Sivâsî, will be mentioned and the truth and mystical reality facts underlying the allegory will be tried to be revealed in the form of advice, questions and answers. Issues such as the voyage of leeches represented by the ten flowers and the orders of the sect will be examined and evaluated in the context of Hegel's symbolic understanding.

Keywords: Gülşen-âbâd, Şemseddin Sivâsî, Hegel, symbol, mysticism

¹ Dr. Öğr. Üyesi. Yozgat Bozok Üniversitesi, arslanecmiye@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6262-6493

AHLAT SELÇUKLU MEYDAN MEZARLIĞI 2021-2022 YILLARI KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARINA GENEL BİR BAKIŞ

Mehmet KULAZ¹, Bülent OKTAY²

Van gölü havzasının Yukarı Murat Van bölümünde yer alan ve erken çağlardan itibaren tarihi İpek Yolu'nun Van-Adilcevaz- Tatvan güzergâhında bulunan Ahlat; stratejik konumu, verimli toprakları ve doğal kaynaklarının zengin olması hasebiyle ilk çağlardan bu yana birçok devletin hâkimiyeti altına girmiştir. Arkeolojik verilere göre İlk Tunç Çağı'ndan (MÖ.3000) günümüze yerleşim gören, ancak Orta Çağ'da tarihi olaylara ve gelişmelere sahne olan şehir; Bizans, Mervanoğulları, Dilmaçoğulları, Ahlatşahlar, Eyyubiler, Moğollar, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Celayirliler, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Sefaviler ve Osmanlılar'a kadar çeşitli devletlerin idaresinde kalmıştır. Bu durum şehirde yoğun iskân faaliyetlerinin olmasını sağlamıştır. Özellikle 1071 Malazgirt Savaşı sırasında üs görevi gören ve Anadolu'nun fethinde önemli bir misyon üstlenen şehir, günümüzde de Anadolu'nun giriş kapısı olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle Ahlat, Anadolu'nun Türk İslam kimliğini kazanmasında çok önemli bir tarihi görev üstlenmiştir. XIII. ve XIV. yüzyıllarda Belh ve Buhara ile birlikte "Kubbetü'l- İslam" sıfatını taşıyan Ahlat'ın dönemin önemli ilim ve kültür merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Ahlat'ın geçirdiği savaş ve büyük depremlere rağmen günümüze ulaşmış olan Madavans Vadisi Kaya Yerleşim Yerleri ile Kaya Kilisesi, Harabe Şehir Mağara Evleri, Eski Ahlat Kalesi, Osmanlı Sahil Kalesi, Çifte Hamam, Küçük Hamam, Zaviye, Seramik Fırınları, Ulu Cami, Bezirhane, Türbeler, Kümbetler, Akıtlar ve Tarihi Mezarlıklar ihtişamlı günlerinin göstergesidir. Tüm bu kültür varlıklarına rağmen Ahlat asıl ününü, Orhun Abidelerinin devamı niteliğindeki şahideli ve sandukalı mezar taşları ile Orta Asya kurganlarının İslamlaşmış şekli olarak kabul edilen Akıtlar'dan almaktadır. Türk tarihinde önemli bir yeri olan Ahlat mezar taşları, Anadolu'nun tapusu olarak nitelendirilmektedir. Bu çalışma dahilinde de Ahlat Selçuklu Meydan Mezarlığı'nda 2021-2022 yılları arasında yürütülen kazı ve restorasyon çalışmalarının genel bir değerlendirmesi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, Selçuklu Meydan Mezarlığı, Kazı ve Restorasyon.

AN OVERVIEW OF THE EXCAVATION AND RESTORATION WORKS OF AHLAT SELÇUKLU MEYDAN CEMETERY (2021-2022)

Ahlat, which is located in the Upper Murat Van section of the Van Lake basin and has been on the Van-Adilcevaz-Tatvan route of the historical Silk Road since early ages; Due to its strategic location, fertile lands and rich natural resources, it has been under the rule of many states since the early ages. According to archaeological data, the city has been inhabited since the Early Bronze Age (3000 BC), but witnessed historical events and developments in the Middle Ages; Byzantium, Mervanogullari, Dilmaçoğulları, Ahlatshahs, Ayyubids, +Mongols, Anatolian Seljuks, Ilkhanids, Celayirs, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Sefaviler and Ottomans remained under the administration of various states. This situation led to intense settlement activities in the city. The city, which served as a base especially during the Battle of Manzikert in 1071 and undertook an important mission in the conquest of Anatolia, is still described as the gateway to Anatolia today. For this reason, Ahlat has undertaken a very important historical task in Anatolia's gaining the Turkish-Islamic identity. XIII. and XIV. It is understood that Ahlat, which had the title of "Kubbetü'l-Islam" together with Belh and Bukhara in the centuries, was an important scientific and cultural center of the period. Madavans Valley Rock Settlements and Rock Church, Ruined City Cave Houses, Old Ahlat Castle, Ottoman Beach Castle, Double Bath, Small Bath, Zaviye, Ceramic Kilns, Ulu Mosque, Bezirhane, which have survived despite the war and major earthquakes in Ahlat. Tombs, Cupolas, Acts and Historical Cemeteries are the indicators of their glorious days. Despite all these cultural assets, Ahlat gets its real fame from the tombstones with tombstones and sarcophagi, which are the continuation of the Orkhon Monuments, and the Akıtlar, which is accepted as the Islamized form of the Central Asian kurgans. Ahlat tombstones, which have an important place in Turkish history, are described as the title deed of Anatolia. Within the scope of this study, a general evaluation of the excavation and restoration works carried out in Ahlat Seljuk Square Cemetery between the years 2021-2022 was made.

Keywords: Ahlat, Seljuk Square Cemetery, Excavation and Restorastion.

1Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, mkulaz@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4800-7028.

2 Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, oktaybulent@hotmail.com, ORCID: 0009-0008-2086-6844.

AHLAT MÜZESİ'NDE 18. YÜZYILIN BAŞINA (1706) TARİHLENDİRİLEN BİR GRUP HAÇKAR (HAÇ İŞLEMELİ TAŞ)

Hüseyin ŞAN¹ Yalçın KARACA²

Van Gölü Havzası'nda göz kamaştırıcı doğası ve kadim tarihiyle bilinen Bitlis ilinin Ahlat ilçesi, geçmişten günümüze jeostratejik ve jeopolitik konumu ile ön plana çıkmaktadır. Bölgede yapılan arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmaları ile tarih öncesi devirlerden günümüze kadar farklı birçok medeniyete ait kültür varlığının tespit ve tescili gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sonucu tespit ve tescili gerçekleştirilerek Ahlat müzesinde koruma altına alınan ve bölgede yaşamış Hıristiyanlara ait bir grup haçkar (haç işlemeli taş) çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bu eserler üzerine daha önce herhangi bir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Bölgede yaşayan Hıristiyan Ermeniler, 640 yılında İyaz Bin Ganem komutasındaki İslam orduları bölgeyi ele geçirmeden önce Bizans İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında yaşamışlardır. 640 tarihinden sonra Doğu Anadolu Bölgesi ve Ahlat şehri kısa aralıklar dışında Emevi, Abbasi, Selçuklu ve özellikle Osmanlı Devleti'nin hakimiyetinde kalmış ve 20. yy. başına kadar kesintisiz bu hakimiyet devam etmiştir. Farklı Türk ve İslam devletlerinin egemenliğinde yaşayan Ermeniler İslam inancının gereği oluşan hoşgörü ortamında yüzyıllar boyunca Müslüman toplumlarla birlikte yaşamayı sürdürmüşlerdir. Ancak 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında meydana gelen Ermeni isyanları sonucu bu süreç kesintiye uğramıştır. Bölgeyi terk eden Ermenilerden kalan dini mimariye ait eserler işlevsiz kalmış ve zaman içerisinde doğal tahribata uğramıştır. Satın alma yoluyla Ahlat müzesine intikal eden ve inceleme konumuz olan 6 adet kitabeli haçkarda 1706 tarihinde yapıldıkları bilgisi önemlidir. Kitabelerden elde ettiğimiz bir diğer önemli bilgi ise bu haçkarların günümüze gelemeyen ve nerede olduğunu tespit edemediğimiz Surb Astvatsatsin Kilisesi'ne (Tanrının Kutsal Annesi) ait olduklarıdır. Bu haçkarlardan biri tamir kitabesi, diğer beşi ise dua metinleri içeren kitabelerdir. Yazıtların dışında taşların yüzeyindeki gerek geometrik gerekse bitkisel süslemenin çok ince bir tasarım ve işçilik ile işlendiği görülmüştür. Bu açıdan da sanat değeri yüksek eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ermeni sanatında önemli bir yeri olan haçkarlar, “խաչ (khaç)” ve “քար (kar)” sözcüklerinin birleşiminden oluşmuştur. Bu sözcük dilimize haçtaş veya haç işlemeli taş olarak geçmiştir. Haç süslemeleri IV. ve VII. yüzyıllar arasında ahşap malzeme üzerine işlenirken VII. yüzyıl ve sonrasında daha çok taş eserlerin üzerinde işlenmeye başlanmıştır. XII. ve XIII. yüzyıllarındaki haçkarlar üst seviyeyi görmüş ve farklı bölgelerde ilerleyen yüzyıllarda da yapımı devam etmiştir. Günümüzde de Ermeniler tarafından mimari yapılarda ve mezar taşlarında sevilerek kullanılmaktadır. Bu eserler bize 18. yüzyıl başında Osmanlı hakimiyetinde *Tebaa-i Sâdıka* olarak yaşayan Hıristiyan Ermenilerin imar ve inşa faaliyetlerinde oldukça aktif olduklarını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu eserlerin günümüzde Ahlat Müzesi'nde korunuyor olması Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin farklı etnik ve dinlere ait kültür varlıklarına ayırım gözetmeksizin verdiği değer bir kanıttır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Ahlat, Ermeni, Kilise, Haçkar

A GROUP OF KHACHKAR (CROSSED STONE) DATED TO THE BEGINNING OF THE 18TH CENTURY (1706) IN AHLAT MUSEUM

The Ahlat district of Bitlis province, which is known for its stunning nature and ancient history in the Van Lake Basin, stands out with its geostrategic and geopolitical position from past to present. With archaeological excavations and surface research conducted in the region, cultural assets belonging to many different civilizations from prehistoric times to the present have been identified and registered. This study focuses on a group of khachkars (cross-stone carvings) belonging to Christians who lived in the region, which have been identified and registered through these studies and preserved in the Ahlat museum. No scientific study has been conducted on these works before. The Christian Armenians who lived in the region were under the rule of the Byzantine Empire before the Islamic armies under the command of Yazid ibn Ganem seized the region in 640. After 640, except for short intervals, the Eastern Anatolia Region and the city of Ahlat remained under the rule of the Umayyad, Abbasid, Seljuk, and especially the Ottoman Empire, and this rule continued uninterrupted until the beginning of the 20th century. Armenians who lived under the rule of different Turkish and Islamic states continued to live with Muslim communities for centuries in an atmosphere of tolerance that

¹ Araştırma Görevlisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, huseyinsan@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2385-8360

² Doktor Öğretim Üyesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ykaraca@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1642-2331

arose from Islamic belief. However, this process was interrupted as a result of the Armenian uprisings that occurred at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. The religious architecture left by the Armenians who left the region became useless and suffered natural damage over time. It is important to note that the 6 cross-stones with inscriptions that we are examining were made in 1706 and were acquired by the Ahlat Museum through purchase. Another important piece of information we obtained from the inscriptions is that these cross-stones belonged to the Surb Astvatsatsin Church (Church of the Holy Mother of God), the location of which we could not determine and which did not survive to the present day. One of the cross-stones contains a repair inscription, while the other five contain prayer texts. In addition to the inscriptions, it can be seen that the surfaces of the stones are decorated with both geometric and botanical patterns that have been finely designed and crafted. In this respect, they appear as works of art with high artistic value. Haçkar, which has an important place in Armenian art, is formed by the combination of the words "խաչ (khaç)" and "քար (kar)". This word is translated into English as "khachkar" or "cross-stone". Cross decorations were initially engraved on wooden materials between the 4th and 7th centuries, but later on, they began to be engraved more on stone materials starting from the 7th century. The cross-stones from the 12th and 13th centuries reached the highest level of artistry, and their production continued in different regions in the following centuries. Today, they are still used with love by Armenians in architectural structures and tombstones. These works are important in showing that the Christian Armenians, who lived under Ottoman rule as loyal subjects in the early 18th century, were very active in construction and building activities. Furthermore, the fact that these works are preserved in the Ahlat Museum today is evidence of the value that the Republic of Turkey places on cultural assets belonging to different ethnic and religious groups without discrimination.

Keywords: Bitlis, Ahlat, Armenian, Church, Khachkar.

OSMANLI EĞLENCE HAYATININ AHMET RASİM'İN “ŞEHİR MEKTUPLARI” ESERİNDEKİ GÖRÜNÜMLERİ (1897-1899)

Bilge Işık AYBER¹, Nurullah ULUTAŞ²

İnsanlar, yorucu ve stresli hayatın getirdiği sıkıntılardan uzaklaşp rahatlamak ya da boş vakitlerini keyifli geçirmek için çeşitli aktiviteler yaparlar. Bu aktivitelerin genelini karşılamak için eğlence terimi kullanılır. Eğlence; insanların yeme, içme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasından sonra ihtiyaç duyduğu sosyalleşme biçimidir. Osmanlı döneminde eğlence günlük hayatta önemli bir parçasıdır. Halk; bahçeler, kırlar, mesire yerleri, kahvehane gibi mekânlarda eğlenmeyi tercih eder ve düğün, şölen, bayram gibi kutlamalar eğlence hayatı içinde büyük bir yer tutar. Müzik eğlence hayatının temel unsurlarından biridir ve yapılan kutlamaların türüne göre çeşitli çalgılarla keyifli vakit geçirilmesini sağlar. Ayrıca meddah, Karagöz- Hacivat gibi göstermeye bağlı etkinlikler de halkın eğlence aktiviteleri arasındadır. Özellikle Osmanlı'nın başkenti olarak İstanbul eğlence faaliyetlerinin yoğun olarak görüldüğü bir şehirdir. Osmanlı'daki bu eğlence hayatı birçok esere de yansımıştır. Ahmet Rasim'in “Şehir Mektupları” da bunlardan biridir. İstanbul'da yaşanan hayatı tüm yönleriyle ele alan “Şehir Mektupları”, yazarın mizahla harmanlanmış üslubuyla okuyucuyla buluşur. İstanbul'un sokakları, şenlikleri, insanları ve hayata dair her şey Ahmet Rasim'in köşesinde kendine yer bulur. Ahmet Rasim, bir “şehir mektupçusu” ve bir gazeteci olarak yaptığı gözlemleri ilk elden okuyucuya sunar. Bu çalışmada Ahmet Rasim'in “Şehir Mektupları” eserine yansıyan eğlence hayatı analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğlence, Osmanlı, Ahmet Rasim, Şehir Mektupları

APPEARANCES OF OTTOMAN ENTERTAINMENT LIFE IN AHMET RASİM'S "CITY LETTERS" (1897-1899)

People do various activities to get away from the troubles of tiring and stressful life, to relax or to spend their free time enjoyable. The term entertainment is used to cover all of these activities. Entertainment; It is a form of socialization that people need after their basic needs such as eating and drinking are met. During the Ottoman period, entertainment is an important part of daily life. People; he prefers to have fun in places such as gardens, countryside, recreation areas, coffee houses, and celebrations such as weddings, feasts and holidays occupy a great place in entertainment life. Music is one of the basic elements of entertainment life and provides a pleasant time with various instruments depending on the type of celebrations. In addition, activities related to showing such as meddah, Karagöz-Hacivat are among the entertainment activities of the people. Especially as the capital of the Ottoman Empire, Istanbul is a city where entertainment activities are intense. This entertainment life in the Ottoman Empire was reflected in many works. Ahmet Rasim's "City Letters" is one of them. "Şehir Letters", which deals with all aspects of life in Istanbul, meets the reader with the author's style blended with humor. Istanbul's streets, festivals, people and everything about life find their place in Ahmet Rasim's corner. Ahmet Rasim presents his observations as a “city correspondent” and journalist to the reader at first hand. In this study, the entertainment life reflected in Ahmet Rasim's "Şehir Letters" will be analyzed.

Keywords: Entertainment, Ottoman, Ahmet Rasim, City Letters

¹Yüksek Lisans Öğrenci, Bitlis Eren Üniversitesi, bilgeaybr@hotmail.com ORCID: 0009-0008-3428-0801

² Prof. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, nurullahulutas@gmail.com, ORCID: 000-0002-1447-3736

BİTLİS ÇAYI HAVZASI'NDA ÇIĞ OLUŞUMUNA DUYARLI ALANLARIN COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE TESPİT EDİLMESİ

Mustafa Recep İRCAN¹ Neşe DUMAN²

Çığ, bitki örtüsünden yoksun eğimli ve engebeli arazilerde yamaçta biriken kar tabakasının iç ve dış etkilere bağlı olarak kayması olarak tanımlanmaktadır. Çığ olayı Türkiye’de yüksek ve eğimli arazilerinin fazla olduğu doğu ve kuzeydoğu bölümlerinde daha fazla etkili olmaktadır. Bu bölgelerde sıklıkla yaşanan çığ olayı, ilgili sahalarda “çığ duyarlılığı” başlığı altında birçok çalışmanın hazırlanmasını sağlamıştır. Bu çalışmada, Türkiye’nin Doğu Anadolu Bölgesinde, en çok çığ olayının yaşandığı sahalardan birinde yer alan Bitlis Çayı Havzası’nın çığ duyarlılık durumunun tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç dahilinde çığ duyarlılık durumu Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanında ağırlıklı çakıştırma (Weighted Overlay) aracı kullanılarak, eğim, bakı, yükselti, yamaç eğriselliği ve arazi kullanımı gibi bir takım coğrafi parametreler göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir. İlgili parametrelerin puanlanmasında ve ağırlık değerlerinin belirlenmesinde sahanın özellikleri ve literatürdeki çalışmalar referans alınmıştır. Ağırlıklı çakıştırma aracı kullanılarak hazırlanan çığ duyarlılık haritası, çok düşük, düşük, orta, yüksek ve çok yüksek şeklinde 5 sınıfa ayrılmıştır. Elde edilen bulgulara göre sahanın %47’si orta; %34,1’i düşük; %18,2’si yüksek; %0,6’sı çok yüksek; %0,1’i çok düşük çığ duyarlılığına sahiptir. Sahada çığ duyarlılığının düşük olduğu alanlar, nispeten eğim ve yükselti değerlerinin daha az olduğu, havzanın güneyinde yer alırken, duyarlılığının yüksek ve çok yüksek olduğu alanlar ise havzanın merkezi kısmı ile kuzeyinde yükseltinin ve eğim değerlerinin fazla olduğu alanlarda bulunur. Sonuç itibarıyla Bitlis Çayı Havzası çığ duyarlılığının yüksek olduğu sahada yer almaktadır. Bu nedenle havzada risk odaklı bir anlayış benimsenerek doğa olayının afete dönüşmesi engellenmelidir. Risk odaklı hazırlanacak koruyucu tedbirler kapsamında özellikle sahadaki arazi örtüsü tahribatının önüne geçilmeli ve bitki örtüsü (özellikle ağaç formasyonu) dokusu genişletilmelidir. Çığ duyarlılığının yüksek olduğu kesimlerde bulunan yerleşim alanları, yol ve vadi yamacı gibi sahalara çığ tünelleri, taraçalar, çığ duvarları ve ağaçlandırma faaliyetleri yapılarak yaşanacak tehlikelerin önüne geçilebilir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis Çayı; Coğrafi Bilgi Sistemleri; Çığ; Ağırlıklı Çakıştırma

IDENTIFICATION OF AREAS SUSCEPTIBLE TO AVALANCHE FORMATION IN BITLIS STREAM BASIN WITH GEOGRAPHICAL INFORMATION SYSTEMS

Avalanche is defined as the sliding of the snow layer accumulated on the slope in sloping and hilly terrains devoid of vegetation cover due to internal and external influences. Avalanches are more effective in the eastern and north-eastern parts of Turkey where high and sloping terrains are high. Frequent avalanches in these regions have led to the preparation of many studies under the title of "avalanche susceptibility" in the relevant areas. In this study, it is aimed to determine the avalanche susceptibility status of the Bitlis Stream Basin, which is located in one of the most avalanche-prone areas in the Eastern Anatolia Region of Turkey. For this purpose, the avalanche susceptibility status was analysed by using the Weighted Overlay tool on the Geographic Information Systems (GIS) base, taking into account a number of geographical parameters such as slope, aspect, elevation, slope curvature and land use. In scoring the relevant parameters and determining the weight values, the characteristics of the site and the studies in the literature were taken as reference. The avalanche susceptibility map prepared using the weighted registration tool was categorised into 5 classes as very low, low, low, medium, high and very high. According to the findings, 47% of the site has medium, 34.1% low, 18.2% high, 0.6% very high and 0.1% very low avalanche susceptibility. The areas with low avalanche susceptibility are located in the south of the basin where slope and elevation values are relatively less, while the areas with high and very high susceptibility are located in the central part of the basin and in the north where elevation and slope values are high. As a result, Bitlis Stream Basin is located in the area with high avalanche susceptibility. For this reason, a risk-oriented approach should be adopted in the basin and the natural phenomenon should be prevented from turning into a disaster. Within the scope of risk-oriented protective measures to be prepared, especially the destruction of land cover in the area should be prevented and vegetation (especially tree formation) should be expanded. Dangers to be experienced can be prevented by constructing avalanche tunnels, terraces, avalanche walls and afforestation activities in areas such as residential areas, roads and valley slopes in areas with high avalanche susceptibility.

Keywords: Bitlis Stream; Geographic Information Systems; Avalanche; Weighted Overlay

¹ Uzm., Çankırı Karatekin Üniversitesi, mustafarecepircan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3787-7688.

² Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, neseduman@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5398-8388.

BİTLİS KÖY SEYİRLİK OYUNLARINDAN KALE PİRE OYUNU ÜZERİNE BİR İNCELEME

Zehra Didem YAY¹ Zehra ŞEKER²

Köy seyirlik oyunları, geçmişten günümüze kadar gelerek varlığını devam ettiren geleneksel oyunlar içinde mühim bir yere sahip olarak doğaçlama oynanan, içinde mizahi içerikler, bolluk-bereket, mevsimsel döngüler, toplumsal roller, tarım ve hayvancılık, eski-yeni çatışması, erkek-kadın kılıfına girme, cinsiyet rolleri, giyim-kuşam, müzik unsurları, dini inanışları, halk anlatıları, şamanizm ve mitolojik unsurları barındıran köklü bir geçmişe sahip halk oyunudur. İnsanların ilkel dönemlerde yaşadığı çevreyi, doğa olaylarını, hayatı anlama ve anlamlandırma çabasına bağlı olarak neden, niçin, nasıl sorularına cevap aramasıyla birlikte mitoloji ortaya çıkmıştır. Dünya üzerinde insanoğlunun var olmaya başlamasından itibaren meydana gelen doğa olaylarına karşı hükmetmeye çalışıp başarılı olmamasıyla birlikte çeşitli olağanüstü güçlerin arkasına sığınıp bu olaylardan kaçınmaya çalışarak belli dönemlerde çeşitli ritüeller ortaya koymuşlardır. Ortaya konulan bu ritüeller de zamanla asıl amaç ve uygulamasından sıyrılarak köy seyirlik oyunlarının temelini oluşturmuşlardır. Türklerin İslâmiyeti kabul etmesinden önce şamanizm inancı içerisinde yaşayarak hareket etmiş ve bu inanç sistemine göre de şamanlar üzerinde yaşadığı dünyayı ve doğayı algılayarak çeşitli ayinler sergilemişlerdir. Şamanların belli dönemlerde ve özel sebeplerle ortaya koydukları bu ayinler sırasında yaptıkları hareketler de ayrıca köy seyirlik oyunlarının önemli yapı taşlarından biridir. Bitlis ilinde oynanan Kale-Pire (dede-nine) oyunu saha çalışması yapılarak elde edilen bilgiler incelenerek değerlendirmiştir. Bitlis yöresinde gece düğünlerde eğlenmek, izleyenleri eğlendirmek ve düşündürmek amacıyla irticalen, ilkel yöntemlerle hazırlanan kostüm makyaj, dekor, müzik unsurları ile oynanan Kale- Pire köy seyirlik oyunu daha çok Anadolu sahasında icra ortamı bulan kültürel zenginliğimizin bir göstergesi niteliğindedir. Kale-Pire oyunu “dede-nine ve torun” yani eski ile yeninin bütünleştiği içerisinde şamanizm, mitoloji ve sembolik unsurları barındıran bir oyundur.

Anahtar Kelimeler: Köy seyirlik, Kale-Pire, Şamanizm, Mitoloji.

A STUDY ON KALE PİRE GAME FROM BİTLİS VILLAGE SPECTACLE PLAYS

Village spectacle plays, traditional plays, that have survived from the past to the present day, improvisation, which has an important place in it, humorous context, abundance-abundance, seasons, cycles, social roles, agriculture and animal husbandry, old-new conflict, male-female disguise It is a folk dance with a long history that includes gender roles, clothing, musical elements, religious beliefs, folk narratives, shamanism and mythological elements. Mythology emerged with the search for answers to the questions of why, how and why, depending on the effort of people to understand and make sense of the environment, natural events and life in primitive times. Since the beginning of the existence of human beings on earth, they have tried to dominate the natural events that have occurred since the beginning of their existence, and when they have not been successful, they have tried to avoid these events by taking shelter behind various extraordinary powers and have put forward various rituals in certain periods. These rituals, which have been put forward, have formed the basis of village spectacles by getting rid of their original purpose and application over time. Before the Turks accepted Islam, they acted by living in the belief of shamanism and according to this belief system, shamans performed various rituals by perceiving the world and nature on which they lived. The movements of shamans during these rituals, which they performed in certain periods and for special reasons, are also one of the important building blocks of village spectacles. The Kale-Pire (dede-nine) play played in Bitlis province was evaluated by examining the information obtained by conducting a field study. The Kale Pire village spectacle play, which is played with costume make-up, decor, music elements prepared with primitive methods in order to have fun at night weddings in Bitlis region, to entertain and make the audience entertain and think, is an indicator of our cultural richness that finds a performance environment in the Anatolian field. Kale-pire play is a play that contains shamanism, mythology and symbolic elements in which "grandfather-grandmother and granddaughter", that is, the old and the new are integrated.

Keywords: Village theater, Kale-Pire, Shamanism, Mythology.

¹ Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, zehdidyay@windowslive.com, ORCID: 0009-0008-0162-8103

² Arş. Görevlisi, Siirt Üniversitesi, zehra.seker@siirt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4180-8351

HİTİT DEVLETİNİN VAR OLMA SÜRECİNDE İNANÇ SİSTEMİNİN ETKİSİ

Sedef AYYILDIZ¹

Anadolu'da yüzyıllar boyunca yaşamış olan ve dini unsurlarıyla ön plana çıkan Hitit Devleti, çağının en güçlü devletlerinden biri olarak hüküm sürmüştür. Günümüzde giderek sayıları artan Hitit arşivleri sayesinde Hitit tarihi ve kültürü ile ilgili bilgilerin yanı sıra Hitit devletinin uluslararası yazışmaları ve idari konuları hakkında da bilgilere ulaşılmıştır. Hitit dünyasında en önemli olgu din olmuştur ve ele geçirilen belgelerin önemli bir kısmının dinle ilgili olması da bunu gösterir. Hititlerde tanrısal bir adalet mekanizmasından bahsetmek mümkündür. Tanrısal adalet kendini yeryüzünde gösterir. Olay ve kavramlara bir bütünlük içinde bakıldığında; tanrının istekleri yerine getirilmediği takdirde; ülkede kıtlık olduğu, salgın hastalıkların görüldüğü, düşmana yenik düşme gibi durumlarla karşılaşıldığı görülmektedir. Tanrısal adalet mekanizmasının doğru şekilde işleyebilmesi için; tanrının memnun edilmesi ve tanrının öfkelenebileceği durumlardan kaçınılması gerektiği anlaşılmaktadır. Geçmişte yaşanmış musibetlerin tanrının gazabından kaynaklandığı ve tanrıyı öfkelenmemek için geçmişin sorgulanarak nerelerde hatalar yapıldığı da yine belgelerden öğrenilmektedir. Dolayısıyla birlik içinde olma idrakı, farkındalık ve daha ziyade hepimiz biriz felsefesiyle hareket etmek gerekmektedir. Çünkü aldıkları kararlar ve yaptıkları seçimler sadece kendilerini değil daha sonraki kuşakları ve tüm ülkeyi de etkileyebileceği için çok önemlidir. Yanlış seçimler yapılırsa tanrının gazabının sonuçları ağır olacaktır. Bu yüzden tanrıyla ilişkilerini iyi bir biçimde yürütmek, tanrının lütfundan mahrum kalmamak için adalet ve adalet mekanizmasının doğru bir şekilde işleyebilmesi ve doğru kararlar alabilmek maksadıyla fal, büyü, dua, istiare gibi çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Bu bağlamda bildiride, Hitit devletinin varlığını sürdürebilmek için nelerle mücadele ettiği ve sorunlarını çözmeye hangi yollara başvurduğu, hangi yöntemleri kullandığı ile ilgili bilgiler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hitit; Anadolu; Din; Fal; Dua

THE EFFECT OF BELIEF SYSTEM IN THE EXISTENCE PROCESS OF THE HITTITE STATE

The Hittite State, which lived in Anatolia for centuries and came into prominence with its religious elements, ruled as one of the most powerful states of its age. Thanks to the Hittite archives, which are increasing in number today, information about Hittite history and culture, as well as information about the international correspondence and administrative issues of the Hittite state has been reached. Religion was the most important phenomenon in the Hittite world, and the fact that a significant part of the documents seized are related to religion. It is possible to talk about a divine justice mechanism in the Hittites. Divine justice manifests itself on earth. When the events and concepts are considered as a whole; if God's wishes are not fulfilled; It is seen that there is scarcity in the country, epidemic diseases are seen, and situations such as being defeated to the enemy are encountered. In order for the divine justice mechanism to function properly; it is understood that it is necessary to please the god and to avoid situations in which the god may become angry. It is also learned from the documents that the calamities experienced in the past were caused by the wrath of God and where mistakes were made by questioning the past in order not to anger God. Therefore, it is necessary to act with the understanding of unity and the philosophy that we are all one. Because the decisions they make and the choices they make are very important as they can affect not only themselves but also the next generations and the whole country. If the wrong choices are made, the consequences of god's wrath will be severe. For this reason, they have resorted to various methods such as fortune-telling, magic, prayer, and metaphor in order to maintain a good relationship with God, and not to be deprived of God's grace, in order for the justice mechanism to function correctly and to make the right decisions. In this context, information will be given about what the Hittite state struggled with in order to survive, what methods it used to solve its problems, and what methods it used.

Keywords: Hittite; Anatolia; Religion; Fortune; Pray

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, sayyildiz@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2894-9061

MÜŞTAK BABA'NIN ŞİİRLERİNDE MUSİKİ TERİMLERİ

Vesile Albayrak SAK¹

XVIII. yüzyılda Bitlis'in kültür birikimine ciddi katkılar sunan Müştak Baba devrinin iyi tahsil görmüş mutasavvıflarından biridir. Müştak Baba'nın ilk eğitimi büyük amcası Şems-i Bitlisi/Hacı Mahmud Hoca ile başlamış, tasavvuf yolculuğuna ise Kadirî şeyhi Hacı Hasan Şirvanî ile çıkmıştır. Müştak Baba Hacı Hasan Şirvanî'den sadece tasavvuf dersi almamıştır. Bu musikişinas üstadı sayesinde musiki alanında da yetişmiş, bu ilmin de bütün inceliklerine vâkıf olmuştur. Bitlis'te açtığı dergâhta irşat faaliyetini de sürdüren Müştak Baba Erzurum, Muş ve Bitlis yöresinde tanınmış ve çok sayıda derviş yetiştirmiştir. Türk musikisinin doğup gelişmesinde cami, medrese, saray gibi tekkelerin de önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Tasavvuf eğitiminin yanı sıra güzel sanatlar eğitimi de veren tekkeler sanat, edebiyat ve musikiyi de desteklemiştir. Şiir ve musiki arasında var olan yakın ilişki insanın hayal ve duygu dünyasını etkilemiş, tarihî süreçte divan şiiri geleneği ile yetişmiş ve musiki eğitimi almış pek çok şair yetişmiştir. Müştak Baba da onlardan biridir. Hoca Neş'et'ten hadis ilmi yanında şiir ve inşa eğitimi de alan şair musikiye olan sevgisi sayesinde saraya girmiş, II. Mahmud'un nedimleri arasına katılmasına da musiki vesile olmuştur. Birbirinden ayrılmayan şiir ve musiki sanatını tahsil eden Müştak Baba tamamı tasavvufi olan şiirlerinde musiki terimlerini de kullanmıştır. Çalışmamız siyasi ve ekonomik çöküşün şiir ve musikide de hissedildiği XVIII. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde şiir bilgisini Hoca Neş'et'ten, musiki bilgisini Hacı Hasan Şirvanî'den alan ve çok yönlü bir şair olan Müştak Baba'nın divanından hareketle onun musikiye ait terimleri şiirine nasıl yansıttığını ortaya koymayı ve onun musiki eğitiminin ip uçlarını araştırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Müştak Baba, divan, musiki, musiki terimleri.

MUSICAL TERMS IN THE POEMS OF MÜŞTAK BABA

Müştak Baba, who significantly contributed to the cultural background of Bitlis in the XVIII century, is one of the highly trained mystics of his time. Müştak Baba's first training started with his elder uncle Şems-i Bitlisi/Hacı Mahmud Hodja, and he got started his mystic journey with the Kadirî sheik, Hacı Hasan Şirvani. Müştak Baba did not only take Sufism lessons from Hacı Hasan Şirvani, but he also received training in the field of music thanks to this music-lover master, and he became familiar with all the particulars of this science. Müştak Baba, who also continued his acts of showing the true path in the dervish lodge he opened in Bitlis, trained many well-known dervishes in Erzurum, Muş, and Bitlis regions. It is known that dervish lodges occupy an important place in the birth and development of Turkish music, as well as mosques, madrasas, and palaces. The dervish lodges, which provided fine arts education as well as Sufi education, also supported art, literature, and music. The close relationship existing between poems and music has influenced the imaginary and emotional world of people, and many poets who grew up in the divan poetry tradition and received music education were trained in the historical process. Müştak Baba is one of them. The poet, who received poetry and construction training as well as hadith science from Hodja Neş'et, entered the palace thanks to his love for music, and music contributed to his joining among courtiers of Mahmoud II. Müştak Baba, who studied poetry and music that have an umbilical cord link, also used musical terms in his all-mystical poems. Based on the divan of Müştak Baba, a versatile poet who received his knowledge of poetry from Hoca Neş'et and music from Hacı Hasan Şirvani in the XVIII century Ottoman Empire, where the political and economic collapse was also felt in poetry and music, our study aims to reveal how he reflects the musical terms to his poetry and to search for the clues of his music training.

Keywords: Classical Turkish literature, Müştak Baba, divan, music, musical terms.

¹ Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, albayrak_vesile@hotmail.com. ORCID:0000-0001-5343-1099

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN “BİR ADAM YARATMAK” ADLI TİYATRO OYUNUNDA METAFORİK ANLATIM

Yasin KARAMAN¹

Eski Yunan filozofu Aristoteles'ten günümüze dek retorik sanatının ve çeşitli bilim dallarının temel anlatım araçlarından biri olarak kullanılan metafor, etimolojik olarak eski Yunancadaki “*meta*” (ötesine/üzerine) ve “*pherein*” (taşımak/yüklenmek) kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir kavramdır. Esas itibarıyla “öteye taşımak/nakletmek” anlamına gelen bu kavram, çağımızda özellikle edebiyat ürünleri başta olmak üzere hemen hemen sanatın ve bilimin bütün bileşenlerinde sıklıkla kullanılan bir ifade aracı olarak dikkat çekmektedir. Geline nokta öncelikle ifade edilmelidir ki metafor, bir anlatım biçimi olmaktan ziyade herhangi bir anlatım biçiminin içinde konumlanan bir anlatım ögesi olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla anlatı sanatında metafor, sanatçının ürünü yaratma aşamasında tercih ettiği anlatım tarzı için gerekli gördüğü malzemelerden biri olarak anlam yüklenmektedir. Bu doğrultuda metaforik anlatımı da sanatçı tarafından vücuda getirilen eser içerisinde açıklayıcı, düşündürücü, hatırlatıcı veya anlamı kolaylaştırıcı bir unsur olması düşüncesiyle metaforların kullanımı üzerine inşa edilen bir anlatım şekli olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla denilebilir ki metaforik anlatımın temelinde “*metafor yardımı ile anlatma*” düşüncesi yer almaktadır. Esasında metaforik anlatımın özünde soyut yaşantıları anlamak veya formülize etmek amacıyla somut bir imgenin kullanımı söz konusu olmaktadır. Kaldı ki metafor da en kapsayıcı ifadeyle bir somutlaştırma çabasının ürünüdür. Metaforik anlatım aracılığıyla edebiyat biliminin kapsamına giren ve önemli bir kurgusal malzeme olarak işlev üstlenen metafor kavramı, edebi ürünlerde oldukça geniş bir temsiliyet alanına sahiptir. Bu minvalde Necip Fazıl Kısakürek'in *Bir Adam Yaratmak* (1937) adlı tiyatro oyunundaki ağaç motifinin edebi eserlerdeki metaforik anlatıma başarılı bir örnek teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Bu incelemenin amacı da oyundaki incir ağacı metaforunun yazar tarafından kurgusal ve estetik düzlemde nasıl ele alındığına ve oyunun kurgusu açısından nasıl metaforik bir anlam yüklendiğine görünürlük kazandırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Metaforik Anlatım, Necip Fazıl Kısakürek, Bir Adam Yaratmak.

METAPHORICAL EXPRESSION IN NECİP FAZIL KISAKÜREK'S THEATER PLAY “BİR ADAM YARATMAK”

Metaphor, which has been used as one of the basic means of expression in the art of rhetoric and various branches of science from the ancient Greek philosopher Aristotle to the present, is a concept formed by the combination of the words “*meta*” (beyond/over) and “*pherein*” (to carry/to load) in ancient Greek. This concept, which essentially means “to carry/transfer”, draws attention as a means of expression that is frequently used in almost all components of art and science, especially literary products. At this point, it should be stated firstly that metaphor comes to the forefront as an element of expression located in any expression form rather than being a form of expression. In this direction, it is possible to define metaphorical expression as a form of expression built on the use of metaphors, with the idea of being an explanatory, thought-provoking, reminder or meaning facilitating element in the work created by the artist. Therefore, it can be said that the idea of “telling with the help of metaphor” is at the basis of metaphorical expression. In fact, the essence of metaphorical expression is the use of a concrete image in order to understand or formulate abstract experiences. Moreover, metaphor, in the most inclusive sense, is the product of an effort to embody. The concept of metaphor, which is included in the scope of literary science through metaphorical expression and functions as an important fictional material, has a very wide representation area in literary products. In this respect, it is possible to say that the tree motif in Necip Fazıl Kısakürek's play *Bir Adam Yaratmak* (1937) is a successful example of metaphorical expression in literary works. The article aims to give visibility to how the metaphor of the fig tree is handled by the author on a fictional and aesthetic level and how it is given a metaphorical meaning in terms of the fiction of the play.

Keywords: Metaphor, Metaphorical Expression, Necip Fazıl Kısakürek, Bir Adam Yaratmak.

¹ Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, yasinkaraman004@gmail.com ORCID: 0000-0001-8108-1217.

BİTLİS İLİNDE BULUNAN TÜRK İSLAM DÖNEMİ ÖLÜ GÖMME GELENEĞİNİN ETNOGRAFİK KANITLARI

A. Bahar MERGEN¹

Toplumsal yaşamda ölüm her zaman önemli bir olay sayılır, ölü için her dönemde çeşitli geleneklere ve törelere uyularak törenler yapılmıştır. Bu törenlerle birlikte gömü şekilleri yani mezarlar toplumların inanç ve kültürlerinin ifadeleri olarak karşımıza çıkar. Mezarların bir parçası olarak mezar taşları bir milletin kültür geçmişini ortaya koymakla birlikte etnografik ve tarihi belge niteliği olmaları açısından büyük önem taşırlar. Üzerlerindeki yazı ve süslemeleriyle, ait oldukları dönemin, anıtı, folkloru, dili, edebiyatı ve estetik kaygıları ile ilgili bilgiler içeren önemli belgelerdir. Toplumun kültürel unsurlarının sembolik göstergeleri mezarlara yansımaktadır. Mezarlıklara işlenmiş veya burada yer alan öğeler nedeniyle mezarlar araştırmacılar için birer kültür hazineleri niteliğindedir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde karşımıza çıkan bezemeli mezar taşları ölü gömü geleneğinde Türklerin var oldukları dönemden itibaren önem taşımıştır. Mezar yerlerinin kaybolmaması, kolay bulunabilmesi için dikilen taşlar Türk kültürü ve geleneği ile birleşerek ortaya en güzel örneklerin çıkmasına sebep olmuştur. Türklerin, İslamiyeti kabul etmeleriyle anıtsal mezar yapma geleneği türbe ve kümbetler olarak devam etmiştir. Mezarlara erken dönemlerde dikilen basit kaya parçaları, yerleşik hayata tamamen geçilmesiyle yerini daha sanatsal taşlara bırakmıştır. Türklerin 1071 yılında Anadolu'ya yerleşmeleri, kendi gelenek, kültür ve sanatlarının da zamanla Anadolu'ya yayılması hızla devam etmiştir. Mezar taşlarının üstündeki tezyinatlar bitkisel, geometrik, nesnel ve yazılı süsleme olarak gruplanabilir. Bu çalışmada Bitlis İli Kolbaşı Mevkiinde bulunan ve çok geniş bir alana yayılan mezarlardan örneklerle mezar taşları üzerindeki motiflerin yansıttığı kültür, motiflerde yer alan mitolojik ve inançsal boyutta öğeler tespit edilerek tarihi-kültürel ve inanç hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bölgedeki mezar taşlarını Ahlat mezar taşları ile karşılaştırdığımızda yazıtlı mezar taşlarının çok nadir olduğu görülmüştür. Bu nedenle tarihlendirmede büyük zorluk vardır. Ayrıca en önemli sorunlardan biri kültürün somut belgeleri olarak günümüze ulaşan bu kanıtların yok olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Kolbaşı, Mezar, Gömü geleneği.

ETNOGRAPHIC EVIDENCE OF THE BURIER TRADITION OF THE TURKISH ISLAMIC PERIOD IN BITLIS PROVINCE

Death is always considered an important event in social life; ceremonies were held for the dead in accordance with various traditions and customs in every period. Along with these ceremonies, burial forms, in other words tombs, appear as expressions of the beliefs and cultures of societies. As a part of the tombs, tombstones reveal the cultural history of a nation, but they are of great importance in terms of being an ethnographic and historical document. They are important documents that contain information about the motherland, folklore, language, literature and aesthetic concerns of the period they belong to, with their writings and ornaments on them. The symbolic indicators of the cultural elements of the society are reflected on the graves. Graves are cultural treasures for researchers because of the items engraved in or included in the cemeteries. After the Turks accepted Islam, the tradition of making monumental tombs continued as mausoleums and cupolas. The simple rock pieces erected in the tombs in the early periods left their place to more artistic stones with the complete transition to settled life. The settlement of the Turks in Anatolia in 1071 and the spread of their traditions, culture and arts to Anatolia continued rapidly. The ornaments on the tombstones can be grouped as herbal, geometric, objective and written ornaments. In this study, the culture reflected by the motifs on the tombstones with examples from the tombs located in the Kolbaşı region of Bitlis province and spread over a very wide area, the mythological and religious elements in the motifs were determined and historical-cultural and belief evaluations were made. When we compare the tombstones in the region with the Ahlat tombstones, it is seen that the tombstones with inscriptions are very rare. Therefore, there is great difficulty in dating. In addition, one of the most important problems is the disappearance of these evidences that have survived as concrete documents of culture.

Keywords: Bitlis, Kolbaşı, Grave, Burial tradition.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, bmergen@beu.edu.tr, ORCID: 0000 0003 3901 6096

YUSUFELİLİ ÂŞIK HUZÛRİ'NİN "TERS ÖĞÛT DESTANI" NİN UYUMSUZLUK KURAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Damla Torun ÖNGAY¹, Cevdet ÖNGAY²

Mizahın temel unsurlarından biri gülmedir. Gülmek; yaşam şartlarına, kültürel değerlere, yaşanan coğrafyaya, bireylerin psikolojik yapılarına göre farklı anlamlar ifade eder. Çeşitli birçok olaya güldüğümüz için gülmeye sebep olan durumlar farklı şekillerde kuramlaştırılmıştır. Bu kuramlardan biri de uyumsuzluk kuramıdır. Aristo'nun ortaya attığı uyumsuzluk kuramı temelde insanın beklenti ve deneyimlerine dayanır. Herhangi bir olayı dinleyen veya izleyen insan bu olayla ilgili bir beklenti içerisine girmektedir. Zihin anlatılacak olayın sonucunu önceden kurgulayarak tahmin etmektedir. Anlatılan veya yaşanan olayda kişinin beklentisinin dışında bir durum gerçekleştiğinde kişi, bu olaya şaşırarak ve bunun sonucunda da gülme olayı gerçekleşecektir. Bu şaşkınlık sonucunda insanın gülmesine sebep olan faktör uyumsuzluktur. Mantığa aykırılık, beklenmezlik, olağandışılık, tezatlık ve çelişme uyumsuzluk kuramının temelinde bulunan ilkelere, Türk halk edebiyatının çeşitli ürünlerinde anlatımı daha etkili kılmak adına mizah unsurlarından sıkça faydalandığı görülmektedir. Toplumsal bazı aksaklıklar, bozulmalar, yolunda gitmeyen durumlar, yöneticilerin tavırlarından duyulan rahatsızlıklar mizahi unsurlar kullanılarak dile getirilmiştir. Bu anlamda kaleme alınmış ürünlerden biri de 20. yy.da yaşamış olan Yusufelili Âşık Huzûri'ye ait olan "Ters Öğüt Destanı"dır. Huzûri, döneminin toplumsal olayları ile yakından ilgilenen, insanlığın yükselişinin doğruluk ve adaletle sağlanacağına inanan bir âşıktır. Bu doğrultuda toplumda gördüğü bozukluk, aksaklık ve eksiklikleri eleştirmekten geri durmamıştır. Ters Öğüt Destanı adlı şiirinde de toplumda görülen aksaklıkları ve insanların tutumlarını ele almış, bunu yaparken uyumsuzluk unsurlarını bir araya getirerek alaycı bir dille eleştirilerde bulunmuştur. İnsanın duygu ve davranışlarına yönelerek uyumsuzluk sınırları içinde gerçeklikle alay etmiştir. Âşık Huzûri, eserin adından da anlaşılabilirliği gibi şiirinde kendi dünya görüşüne ters öğütler vererek okuyucuya pek çok uyumsuzluk yaşatmıştır. Şiir zıtlıkların, beklenmezliklerin ve mantığa aykırılıkların üzerine temellenmiştir. Bu çalışmada Âşık Huzûri'nin Ters Öğüt Destanı adlı eseri uyumsuzluk kuramı bağlamında incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gülme, uyumsuzluk kuramı, eleştiri, Âşık Huzûri, Ters Öğüt Destanı.

EXAMINATION OF YUSUFELI ÂŞIK HUZURI'S " TERS OGUOT DESTANI " WITHIN THE CONTEXT OF THE THEORY OF DISSONANCE

One of the basic elements of humor is laughter. To laugh; It means different meanings according to living conditions, cultural values, geography, and psychological structures of individuals. Since we laugh at various events, the situations that cause laughter have been theorized in different ways. One of these theories is the dissonance theory. The dissonance theory put forward by Aristotle is basically based on human expectations and experiences. The person who listens or watches any event enters into an expectation about this event. The mind predicts the outcome of the event to be narrated by constructing it in advance. When a situation outside of the person's expectation occurs in the event that is told or experienced, the person will be surprised by this event and as a result, the laughing event will occur. As a result of this surprise, the factor that causes people to laugh is disharmony. Irrationality, unexpectedness, unusualness and contradiction are the principles underlying the dissonance theory. It is seen that humor elements are frequently used in various works of Turkish folk literature in order to make the narration more effective. Some social disruptions, deteriorations, undesirable situations, and the discomfort felt by the attitudes of the administrators were expressed by using humorous elements. One of the products written in this sense is the "Ters Ogut Destanı", which belongs to Âşık Huzuri from Yusufeli, who lived in the 20th century. In his poem called Ters Ogut Destanı, he dealt with the problems in the society and the attitudes of people, and while doing this, he criticized in a sarcastic language by bringing together the elements of incompatibility. He made fun of reality within the limits of incompatibility by turning to human emotions and behaviors. As it can be understood from the name of the work, Âşık Huzuri has given the reader many inconsistencies by giving contrary advice to his own worldview in his poetry. Poetry is based on contradictions, unexpectedness and illogicality. In this study, Âşık Huzuri's work called Ters Ogut Destanı was examined in the context of dissonance theory.

Keywords: Laughter, dissonance theory, criticism, Âşık Huzuri, Ters Ogut Destanı.

¹ Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, dtongay@beu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3679-9016

² Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, cevdetongay@gmail.com ORCID: 0009-0008-3889-8617

BİTLİS ŞEHİR MERKEZİNDE YER ALAN TARİHİ YAPILARIN KULLANIMLARI VE DÖNÜŞÜMLERİ ÜZERİNE İŞLEVSEL BİR İNCELEME

Metin EREN¹; Umut KARACAR²

Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan ve günümüze geldikçe hızlanan güçlü bir değişim dalgası dönemi devam etmektedir. Birey ve toplum yapısı, üretim biçimleri, yerleşim tarzları, giyim kültürü, mutfak kültürü, müzik gibi birçok alanda geleneksel olan ile modern olan yer değiştirmekte, iç içe geçmekte, yeni anlam veya işlevler kazanmaktadır. Bu köklü değişimler, bireylerin kendi geçmişleri ile toplumların tarih ve geleneksel kültürleri ile bağlarını zayıflatmakta yer yer yok etmektedir. Yoğun değişimlerin tahrip ettiği geleneksel kültürü, tarihsel yapıları bugüne taşıma dünya ölçeğinde ciddi bir çabayı beraberinde getirmektedir. Geçmiş bugünde yaşatma veya yeniden kurma çabası yakın dönemin önemli kültür politikaları arasında yer almaktadır. Bu bildiri, Bitlis şehir merkezi örneğinde mimari yapıların geçmişteki kullanım şekilleri ve işlevleri ile restore edilerek veya restore edilmeden günümüzde kullanılan mimari yapıların kullanım şekilleri ve işlevlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu bildiriye esas olan veriler saha çalışması yapılarak derlenmiştir. Saha çalışması veri elde etme yöntemlerinden katılımcı gözlem ve görüşme kullanılmıştır. Katılımcı gözlem ile, ilgili mekânların mevcut işlevlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla tespit edilen mekânlar ziyaret edilmiş ve kullanım şekilleri ile ilgili gözlemler yapılmıştır. Mekân sahipleri ve mekânları kullanan kaynak kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Böylece değerlendirmeye esas veriler elde edilmiştir. Ulaşılabilen örneklerde mekânların geçmiş ve mevcut durumları fotoğraflarla belgelenmiştir. Bitlis şehir merkezinde yakın dönemde mimari mekânların yenilenmesi ve daha görünür kılınmasına dönük çalışmalar yoğunlaşmaktadır. Kamuya ve gerçek kişilere ait mekânlar yeni işlevlerle kullanıma açılmaktadır. Tarihi yapıların tespit edilen mevcut kullanımları içerisinde dernek, vakıf binası olarak kullanılma, kütüphane, bir kamu kurumunun hizmet yeri olarak kullanılma; lokanta, kafe gibi işletmeler şeklinde hizmet verme yer almaktadır. Mevcut durumların ötesinde mevcut tarihi yapılar değerlendirilecek ve farklı önerilere de bu bildiriye yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Mimari, Koruma, İşlev.

A FUNCTIONAL STUDY ON THE USES AND TRANSFORMATIONS OF HISTORICAL BUILDINGS IN THE CITY CENTER OF BİTLİS

The period of a strong wave of change that emerged after the industrial revolution and accelerates as we reach the present day continues. In many areas such as individual and social structure, modes of production, settlement styles, clothing culture, culinary culture, music, the traditional and the modern are being replaced, intertwined, gaining new meanings or functions. These radical changes weaken and sometimes destroy the ties of individuals with their past and societies with their history and traditional cultures. Carrying the traditional culture and historical structures destroyed by intense changes to the present brings about a serious effort on a world scale. The effort to keep the past alive in the present or to re-establish it is among the important cultural policies of the recent period. This paper aims to determine the usage patterns and functions of architectural structures in the past and the usage patterns and functions of architectural structures used today with or without restoration in the example of Bitlis city center. The data on which this paper is based was compiled by conducting fieldwork. Participant observation and interviews were used as fieldwork data collection methods. With participant observation, it was aimed to determine the current functions of the relevant spaces. For this purpose, the identified places were visited and observations were made about their usage patterns. Interviews were conducted with the owners and resource persons using the places. Thus, data based on the evaluation were obtained. In the accessible examples, the past and current conditions of the places were documented with photographs. In the city center of Bitlis, recent efforts to renovate architectural spaces and make them more visible have intensified. Places belonging to the public and real persons are being put into use with new functions. The current uses of historical buildings include being used as association and foundation buildings, libraries, being used as a service place of a public institution, and serving as businesses such as restaurants and cafes. Beyond the current situations, existing historical buildings will be evaluated and different suggestions will be included in this paper.

Keywords: History, Architecture, Conservation, Function.

¹ Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, metineren@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3576-6076

² Doktora Öğrencisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, umut.karacar@gmail.com ORCID: 0000-0002-9799-7876

HALK ETİMOLOJİSİ VE BİTLİS AĞZINDA HALK ETİMOLOJİSİ DEĞERLENDİRMESİ

Bilgen Kaplan TAŞ¹

Canlı bir varlık gibi doğan, gelişen, yaşam alanı bulamayınca ölen dil, yaşadığı sürece sürekli değişim, dönüşüm ve gelişim halindedir. İnsanlar gibi toplumların da birbirleri ile etkileşime girmeden yaşamlarını idame etmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla sosyal, siyasal, ekonomik, dini ve askeri gibi değişik alanlarda etkileşim halinde olan toplumların kendini ifade etme ve temel iletişim aracı olan dilin diğer toplumların dillerinden etkilenmemesi düşünülemez. Kendi kuralları çerçevesinde gelişimini sürdürerek kendine bir yaşam alanı oluşturan, bir topluma ait olmakla birlikte en mükemmel iletişim aracı olarak kendi kuralları olan dil, bir bakıma insanlığa ait olma gibi bir özellik de taşır. Bu sebeplerle bir dili sadece ait olduğu toplumdan yola çıkarak değerlendirmek bazen sağlıklı sonuçlar vermeyebilir. Nitekim yabancı bir kelime ile karşılaşan her toplum bu kelimeyi öncelikle kendi dil duygusu ve değer yargıları ile anlamlandırır. Bu anlamlandırma, alanın uzmanları yerine genellikle halk tarafından yapılır. Halkın dil konusundaki bilgisi sınırlı olduğundan kelimenin semantik ve morfolojik özelliklerinden değil, genellikle ses benzerliklerinden hareketle kelimeler yerleştirilerek benzetim ve geri türetmeye dayanan anlamlandırmayla dil hafızasına alınır. Toplumun yeni karşılaştığı terim ve kelimeleri bilimsel yaklaşımla açıklayıp dil hafızasına almak yerine dil muhayyilesinde yer alan benzerlikten yola çıkarak açıklaması, "Halk Etimolojisi" kavramını ortaya çıkarmıştır. Halk Etimolojisi diğer tüm dillerde olduğu gibi Türkçede de etkili olmuştur. Türkçede bazı tarihî ve edebî metinlerde, sözlüklerde, yer adları alanında yapılmış araştırma ve incelemelerde seyahatnamelerde, destan ve halk hikâyelerinde halk etimolojisi örneklerine rastlanır. Halk etimolojisi, çağdaş bilimsel etimoloji için esas alınacak bir alan değil ancak; toplumların kelimeleri özümsemesinde, kelimeleri benimseyerek kendi dil hafızasına almasında belirleyici olan onların etimolojik bilinci olduğuna göre Etimoloji biliminin ulaştığı sonuçların doğru değerlendirilebilmesi için göz ardı edilmemesi gereken bir alandır. Bu çalışma ile etimoloji biliminin nihai hedeflerinin tespitinde dikkate alınması gereken bir alan olan halk etimolojisi kavramı, yöntemleri ve örnekleri ele alınacak, Bitlis Ağızı açısından halk etimolojisi kavramı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Etimoloji, Halk Etimolojisi, Bitlis Ağızı.

FOLK ETYMOLOGY AND EVALUATION OF FOLK ETYMOLOGY IN THE BİTLİS DIALECT

The language, which has been born and advanced like a living being and dies when it cannot find a living space, is in constant change, transformation, and development throughout its life. It is not possible for societies, like people, to survive without interacting with each other. Therefore, it is unthinkable that the language, which is the basic means of self-expression and communication of societies interacting in various areas such as social, political, economic, religious, and military, would not be affected by the languages of other societies. Language, which creates a living space for itself by maintaining a developmental process within the frames of its own rules, belongs to a community as well as having its own rules as the perfect communication tool, in a sense also appears to belong to humanity itself. Since the people's knowledge of the language is limited, words are typically added to the living memory of the recipient language with reinterpretations that are based on similitude and lexicalization instead of their semantic and morphological features while being localized regarding the sound similarities. The concept of "Folk Etymology" has emerged thanks to society's way of explaining the newly encountered terms and words by looking at the similarities between these words and their perception of language, instead of adding them into the living language memory after explaining them in a scientific approach. Folk Etymology has been effective in Turkish, as in all other languages. In Turkish, examples of folk etymology are encountered in some historical and literary texts, dictionaries, researches, and studies on names of places, travel books, epics, and folk tales. Folk etymology is not a field to be taken as a basis for modern scientific etymology. However, given that it is their etymological consciousness that determines societies' assimilation of words and adoption of words into their language memory, it is an area that should not be ignored to correctly evaluate the results of the science of etymology. In this study, along with its methods and examples, the concept of folk etymology, which is an area that should be considered in determining the ultimate goals of the science of etymology, will be discussed, and the concept of folk etymology will be evaluated in terms of Bitlis Dialect.

Keywords: Etymology, Folk Etymology, Bitlis Dialect.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi, bilgekaplan012134@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2361-3155

ORTA ÇAĞ İSLÂM DÜNYASINDA AHLATLI MUHADDİSLER

Rıdvan KALAÇ¹

İslâm dünyasında siyasi, sosyal ve ekonomik özelliklerinin yanı sıra yetiştirdiği âlimlerle de şöhret bulmuş çok sayıda yerleşim yeri bulunmaktadır. Her ne kadar tarihte kendilerinden sıkça söz ettiren Bağdat, Dımaşk, Kâhîre ve Kurtuba gibi şehirler kadar olmasa da bazı merkezler buldukları bölgeye nazaran beklenenden daha çok ilim adamı yetiştirerek kültürel hayata önemli ölçüde hizmet edebilmiştir. Bu merkezlerden birisi de coğrafi konumu ve verimli topraklarının yanında ilmî ve kültürel yönüyle de öne çıkan, günümüzde Bitlis iline bağlı bulunan Ahlat'tır. Ahlat, orta çağa ait mezar âbideleriyle ün salmış bir yerleşim yeridir. İkinci İslâm halifesi Hz. Ömer döneminde Cezîre fâtihi olarak bilinen 'İyâz b. Ğanm tarafından fethedilerek İslâm devletinin topraklarına katılan bu şehir, daha sonra bir ilim merkezi statüsü de kazanmıştır. Bu statünün etkisiyle Ahlat'ta farklı ilim dallarında yetkinlik elde eden âlimlerle birlikte çok sayıda muhaddis yetişmiştir. Ahlatlı olan bu muhaddislerin önemli bir kısmı İslâm coğrafyasının çeşitli yerlerinde ilim tahsilinde bulunmuş, daha sonra buldukları yerlerde birer eğitim kurumu olan medrese ve dârülhadislerde hadis hocalığı gibi çeşitli faaliyetler icra etmişlerdir. Bu çalışmanın temel amacı Ahlatlı olan söz konusu muhaddislerin hayatları ve icra ettikleri ilmî faaliyetleri bağlamında hadis ilmine katkılarının ele alınmasıdır. Çalışma nitel araştırmaya bağlı olarak tarih, tabakat ve hadis ricâli eserlerinin içerik analizine tabi tutulması yöntemine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Muhaddis, Bitlis, Ahlat, el-Hilâtî, Âlim.

MUHADDIS FROM AHLAT IN THE MIDDLE AGES ISLAMIC WORLD

In addition to its political, social and economic characteristics, there are many settlements in the Islamic world that have gained fame with their own scholars. Although not as much as famous cities such as Baghdad, Damascus, Cairo and Cordoba, which are frequently mentioned in history, some settlements have trained more scholars than expected compared to the region where they are located, and thus have been able to serve the cultural life significantly. One of these centers is Ahlat, which stands out with its scientific and cultural aspects as well as its geopolitical location and fertile lands, and is now connected to the province of Bitlis. Ahlat is actually a settlement that is famous for its tomb monuments from the Middle Ages. During the reign of the second Islamic caliph Omar, this city, which was conquered by 'Iyaz, the son of Ganm, known as the conqueror of Cezire, and joined the lands of the Islamic state, later gained the status of a science center. With the effect of this status, many hadith scholars were trained in Ahlat together with scholars who achieved competence in different branches of science. An important part of these hadith scholars, who were from Ahlat, studied science in various parts of the Islamic geography, and then performed various activities such as teaching hadith in madrasahs and dar al-hadiths, which were educational institutions in their places. The main purpose of this study is to discuss the contributions of the hadith scholars, who are from Ahlat, to the science of hadith in the context of their lives and their scientific activities. The study is based on the method of subjecting the works of history, tradition and hadith to content analysis depending on qualitative research.

Keywords: Hadith, Muhaddis, Bitlis, Ahlat, al-Hilâtî, Scholar.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, r30kalac@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3257-2471

BİTLİS İLİNDE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN VARLIĞININ YAPAY SİNİR AĞLARI İLE MODELLENMESİ

Şenol ÇELİK¹, Turgut AYGÜN²

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarımsal ekonominin lokomotifinin hayvancılık olduğu düşünüldüğünde çayır ve meralarda yem bitkilerin üretimi arttırılmalıdır. Hayvancılık önemli bir istihdam alanı olup aynı zamanda gıda sanayisine hammadde sağlamaktadır. Bölge ekonomisine katkı sağlayacak hayvancılık faaliyetlerinde süreklilik sağlanmalıdır. Bitlis ilinde uzun süredir hane halkının et ihtiyacını karşılamak için Koyun ve Kıl keçileri tercih edilmektedir. Koyun ve keçi eti üretimi daha çok küçük aile işletmelerinden üretilmekle birlikte son yıllarda hayvansal ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar artmaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de Bitlis ilinde koyun ve keçi sayısını modellemek ve bu yönde öngörü yapacak bir Yapay Sinir Ağı (YSA) modeli geliştirilmiştir. YSA modeli tek gizli katmanlı, 12 işlem elemanlı (12-12-1) ve öğrenme algoritması olarak Levenberg–Marquardt geri yayılım algoritması olarak kullanılan bir ağ mimarisi şeklindedir. YSA modelinin geliştirilmesinde girdi parametresi olarak zaman değişkeni olan yıllar, çıkış parametresi olarak ise koyun ve keçi sayısı kullanılarak ayrı ayrı analiz edilmiştir. Araştırma verileri Türkiye’de 2004-2022 dönemine ait koyun ve keçi sayısından oluşmaktadır. En uygun modeli belirlemek için hiperbolik tanjant aktivasyon fonksiyonu kullanıldı. Modelin etkinliğini belirleyen Hata Kareler Ortalaması (HKO) ve Hatanın Mutlak Ortalaması (OMH) istatistikleri kullanılmıştır. Yapılan analizle en küçük MSE ve MAE değerlerine ulaşılmıştır. Koyun sayısı analizinde HKO=4 047 734 432 ve OMH=47095 bulunurken, keçi sayısı analizinde HKO=162 954 548 ve OMH=7309 elde edilmiştir. YSA ile Bitlis ilinde koyun ve keçi sayısının 2023-2027 yılları arası öngörüsü yapılmıştır. Öngörü sonuçlarına göre, koyun sayısının düşüşe geçeceği ve düşüşün devam ederek 509445-489470 arasında olması beklenmektedir. Aynı dönemde keçi sayısı ise inişli çıkışlı seyir içinde olacaktır. 2023 yılında 305867 olması beklenen keçi sayısının 2027 yılında 273701 olması beklenmektedir. Sonuçlar, yapay sinir ağı modellerinin hayvancılık verilerine iyi adapte olabildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay sinir ağları, aktivasyon fonksiyonu, koyun, keçi, Bitlis

MODELING OF SMALL ANIMALS WITH ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS IN BİTLİS PROVINCE

Considering that livestock is the locomotive of the agricultural economy in developed and developing countries, the production of forage plants in meadows and pastures should be increased. Livestock is an important employment area and also provides raw materials to the food industry. Continuity should be ensured in livestock activities that will contribute to the regional economy. Sheep and Hair goats are preferred for supplying the meat for household for long time periods in Bitlis province. Although mutton and goat meat production is mostly produced from small family businesses, investments in the production of animal products have been increasing in recent years. In this study, an Artificial Neural Network (ANN) model was developed to model and predict the number of sheep and goats in the province of Bitlis in Turkey. The ANN model is a network architecture with a single hidden layer, 12 processing elements (12-12-1), and a learning algorithm used as the Levenberg–Marquardt back propagation algorithm. In the development of the ANN model, the time variable years were used as the input parameter and the number of sheep and goats were used as the output parameter and were analyzed separately. The research data consists of the number of sheep and goats in Turkey for the period 2004-2022. The hyperbolic tangent activation function was used to determine the optimal model. Mean Squares Error (MSE) and Absolute Mean Error (MAE) statistics were used to determine the effectiveness of the model. The smallest MSE and MAE values were obtained with the analysis. While MSE=4 047 734 432 and MAE=47095 were found in sheep number analysis, MSE=162 954 548 and MAE=7309 were found in goat number analysis. With the ANN, the number of sheep and goats in Bitlis was predicted between 2023 and 2027. According to the forecast results, it is expected that the number of sheep will decrease and the decrease will continue to be between 509445-489470. In the same period, the number of goats will be in a fluctuating course. The number of goats expected to be 305867 in 2023 is expected to be 273701 in 2027. The results show that the artificial neural network models can adapt well to livestock data.

Keywords: Artificial neural networks, activation function, sheep, goat, Bitlis.

¹ Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, senolcelik@bingol.edu.tr, ORCID:0000-0001-5894-8986

² Prof. Dr., Bingöl Üniversitesi, taygun@bingol.edu.tr, ORCID:0000-0002-0694-6628

ZEKERİYYÂ KAZVÎNÎ'NİN “ACÂYİBÜ'L-MAHLÛKÂT VE GARÂ'İBÜ'L-MEVÇÛDÂT” ADLI ESERİNDE YER ALAN AT TASVİRLERİ

Şura Kavalcı ŞANA¹

At, geçmişten günümüze tüm toplumlarda önemli bir yere sahip olmuştur. Öncelikle binek hayvanı olarak kullanılan atın; etinden, sütünden, kılından ve derisinden de faydalanılmıştır. At, evcilleştirildikten (MÖ. 3000'li yıllar) sonra askeriye, av, taşıma, spor gibi alanlarda yaygın olarak kullanılmıştır. Yaşamın içerisinde bu kadar önemli bir yere sahip olan at astrolojide ve efsanevi yaratıklar arasında da önemli bir yer almıştır. Tüm bu özellikleriyle sanatın birçok dalında farklı malzemelerde at tasviri görülmektedir. Bu sanat eserleri içerisinde el yazma eserler ayrı bir yer tutmaktadır. El yazma eserlerde metinle bağlantılı olarak yoğun bir şekilde at tasviri yapılmıştır. El yazma eserler arasında önemli bir yere sahip olan Zekerıyyâ Kazvîni (1202- 1283) 'nin 13. yüzyılda yazdığı “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevçûdât” adlı kozmografya ve coğrafya konulu eseridir. Bu eserin farklı zamanlarda yazılmış Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere birçok nüshaları bulunmaktadır. Zekerıyyâ Kazvîni daha hayattayken yapılmış ilk tasvirli nüshalardan biri olan Münih Bayerische Staatsbibliothek (Eyalet Kütüphanesi)'de 'Arab 464' arşiv numarasıyla kayıtlı bulunan “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevçûdât” adlı eseri bu çalışmada incelenmiştir. Bu eserde tarifleri yapılan, faydaları belirtilen, hikâyeleri ve acâyiplikleri anlatılan varlıkların bazılarının tasvirleri metin içerisinde yer almaktadır. Bu tasvirlerin içerisinde yer alan at tasvirleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu eserde astrolojide yıldız takımlarını temsil eden ön iki ayaklarından itibaren yarım at, sadece başı olan at, yarı insan yarı at, melek olarak kanatlı at, sudan çıkan deniz atı, garip yaratık olarak boynuzlu at ve Hz. Süleyman'ın atı gibi farklı şekillerde ve boyutlarda dokuz adet at tasviri yer almaktadır. Bu at tasvirleri metinle bağlantılı olarak değerlendirilmiştir. Eserin farklı nüshalarında yer alan at tasvirleriyle de karşılaştırması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: El Yazma, Kazvini, At Tasviri

HORSE DEPICTIONS IN ZEKERİYYA KAZVİNİ'S "ACÂYİBÜ'L-MAHLÛKÂT VE GARÂ'İBÜ'L-MEVÇÛDÂT

The horse has had an important place in all societies from past to present. The horse, which is primarily used as a riding animal; meat, milk and skin were used too. After the horse was domesticated, it was widely used in fields such as military, hunting, transport and sports. The horse, which has such an important place in life, has also taken an important place in astrology and among mythical creatures. With all these features, horse depictions are seen in different materials in many branches of art. Manuscripts have a special place among these works of art. Horses are heavily depicted in conjunction with the text in manuscripts. An important place among the manuscripts written by Zekerıyya Qazvini (1202-1283) in the 13th century It is his work on cosmography and geography named “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevçûdât” There are many copies of this work written at different times in Arabic, Persian and Turkish. Zekerıyya Munich Bayerische, one of the first illustrated copies made while Zekerıyya Qazvini was still alive. His work named “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevçûdât”, which is registered with the archive number ' Arab 464' in Staatsbibliothek (State Library), has been examined in this study. The descriptions of some of the beings described in this work, whose benefits are stated, whose stories and strangeness are told, are included in the text. The horse depictions in these depictions constitute the subject of this study. In this work, half-horse, half-human half-horse, winged horse as an angel, a sea horse coming out of the water, a unicorn as a strange creature, and Hz. There are nine depictions of horses in different shapes and sizes, such as Hz. Solomon's horse. These horse depictions are evaluated in connection with the text. A comparison was made with the horse depictions in different copies of the work.

Keywords: Manuscript, Kazvini, Horse Description.

¹ Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, surakavalci@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7076-2436.

HÜSEYİN RAHİMİ GÜRPINAR' IN GULYABANI ROMANINDA POZİTİVİST UNSURLAR

Bahar ÇEÇEN AKSOY¹, Nurullah ULUTAŞ²

İnsanın düşünce ve davranışlarının sonucu ortaya koyduğu tüm çaba; sanat, bilim ve düşünce ürünü olarak ortaya çıkar. Bu nedenle, bir sanat dalı olan edebiyat ürünlerinin de ortaya çıktığı dönemin felsefi görüşlerinden, edebi akımlarından etkilenmesi gayet doğaldır. 18. yüzyılda dünyada ve Osmanlı coğrafyasında hâkim felsefi akım “pozitivizm”dir. Akıl ve duyular dışındaki bütün bilgi kaynaklarını reddeden bu felsefi akım metafizik ve mistik olgulara da karşı çıkar. Pozitivizmin edebiyata yansımaları realizm, naturalizm ve parnasizm gibi edebî akımlarla görünür hale gelir. Tanzimat döneminden itibaren pozitivist bakış açısının edebiyat ürünlerine yansıdığı görülür. Bu dönem sanat ürünlerinde soyuttan somuta bir akış eğilimi vardır. Hayaliyyun & Hakikiyyun tartışmasında gerçekçiliğin ağır bastığı görülür. Pozitivizm; August Comte’un Mustafa Reşid Paşa’ya yazdığı mektupla yayılarak Tanzimat sonrası aydınların yaşam algılarını ve yapıtlarını etkiler. Büchner’in *Madde ve Kuvvet* eseri başta olmak üzere birçok eser Türkçeye çevrilir ve bu eserlerin romanlarımıza yansımaları çok hızlı olur. Başta Beşir Fuat olmak üzere Ahmet Şuayb, Ahmet Rıza, Celal Nuri İleri, Baha Tevfik, Rıza Tevfik Subhi Edhem, Memduh Süleyman, Edhem Necdet ve Abdullah Cevdet gibi isimler ile *Ulûm-u İktisadiye* ve *İçtimaiye* dergisi, İttihat ve Terraki cemiyeti ve daha sonraları *Servet-i Fünûn* dergisi etrafında toplanan Ahmet İhsan, Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin, Halit Ziya, Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahit gibi yazar ve şairler bu düşüncenin ülkemizdeki önemli temsilcilerinden bazılarıdır. Pozitivizm bu aydınlarımızı derinden etkilemiş ve onların kalemlerinden bu konuda pek çok yazı dökülmüştür. Hüseyin Rahmi Gürpınar, her ne kadar Servet-ı Fünun topluluğunun dışında kalmış olsa da Servet-ı Fünun döneminde eser vermiş bir yazardır. O, çok sayıda roman ve öykü ile tiyatro, tenkid, tercüme ve az sayıda da olsa sohbet ve deneme türünde eserler vermiş çok yönlü bir yazardır. Edebiyatımızda gerçekçilik ve akılcılık anlayışının sanatında esas temeli teşkil ettiği ve bunu da romanlarına büyük bir ustalıkla yansıttığı yazarlardan biri olan Hüseyin Rahmi XX. Yüzyılın başında Türk toplumunu yakından ilgilendiren hemen bütün sosyal konularda kalem oynatmış; psikolojik, ekonomik az da olsa siyasi meseleleri en küçük ayrıntısına varıncaya kadar eserlerine aksetmiştir. Pozitivist unsurları barındırması açısından Hüseyin Rahmi’nin *Gulyabani* adlı romanı oldukça zengin bir kaynaktır. Bu çalışmada Hüseyin Rahmi’nin *Gulyabani* romanında pozitivist etkisi analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Rahmi, *Gulyabani*, Pozitivizm, Realizm, Naturalizm.

HÜSEYİN RAHİMİ IN GÜRPINAR'S GULYABAN NOVEL POSITIVIST ELEMENTS

All the effort put forth by the thoughts and actions of man; emerges as a product of art, science and thought. For this reason, it is quite natural that literary products, which are a branch of art, were influenced by the philosophical views and dominant literary movements of the period in which they emerged. The dominant philosophical trend in the world and the Ottoman geography in the 18th century is positivism. This philosophical movement, which rejects all sources of knowledge other than the mind and senses, also opposes metaphysical and mystical phenomena. The reflection of positivism in literature becomes visible with literary movements such as realism, naturalism and parnasism. It is striking that the positivist point of view has been reflected in literary products since the Tanzimat period. Art products of this period have a tendency to flow from abstract to concrete. Realism predominates in the discussion of Hayaliyyun & Hakikiyyun. Positivism; It spread through August Comte's letter to Mustafa Reşid Pasha and affected the life perceptions and works of intellectuals after the Tanzimat. Many works, especially Büchner's Matter and Force, are translated into Turkish and the reflections of these works in our novels are very fast. Mainly Beşir Fuat, names such as Ahmet Şuayb, Ahmet Rıza, Celal Nuri İleri, Baha Tevfik, Rıza Tevfik Subhi Edhem, Memduh Süleyman, Edhem Necdet and Abdullah Cevdet, the journal of Ulum-u İktisadiye and İçtimaiye, the Committee of Union and Terraki and later Servet Writers and poets such as Ahmet İhsan, Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin, Halit Ziya, Mehmet Rauf and Hüseyin Cahit gathered around -i Fünûn magazine are some of the important representatives of this idea in our country. Positivism deeply affected these intellectuals and many articles were written on this

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, cecenbahar@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8619-2661

² Prof. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, nurullahulutas@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1447-3736

subject from their pens. Hüseyin Rahmi Gürpınar is a writer who wrote during the Servet-ı Fûnun period, although he was outside the group of Servet-ı Fûnun. He is a versatile writer who has written many novels and short stories, plays, criticism, translations and a small number of conversations and essays. Hüseyin Rahmi XX. At the beginning of the century, he wrote on almost all social issues that are closely related to Turkish society; He reflected the psychological, economic and political issues to the smallest detail in his works. In terms of containing positivist elements, Hüseyin Rahmi's novel Gulyabani is a very rich source.

In this study, the effect of positivism in Hüseyin Rahmi's novel The Gulyabani will be analyzed.

Keywords: Hüseyin Rahmi, Ghoul, Positivism, Realism, Naturalism.

ŞEYH ALÂUDÎN OĞİNİ VE HULÂSATU'L-VAD' ADLI ESERİ

Ferdi KAYA¹

İslamiyet'in yayıldığı ilk dönemlerden itibaren medreseler Müslümanlar arasında yayılmaya başlamıştır. Aynı zamanda doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinde de medreseler kurulma sürecine girmiştir. Medreseler bu bölgelerde yaşayan halk arasında İslami ilimlerin yayılmasında ve sosyal-kültürel ilişkilerin düzene konulmasında büyük etki etmiştir. Bölge halkı bilgisizlikle karşı karşıya kaldığında en önemli başvuru yerleri medreseler olmuştur. Medreselerin bölgede ilk hedefi halkı bilgilendirme ve dini konularda aydınlatma olmuştur. Bölgede yaşayan halk bu medreselere ve medrese mensuplarına çok önem göstermiş ve çocuklarını eğitim almak için bu eğitim kurumlarına göndermiştir. İşte bölgede eğitim-öğretim konusunda önemli faaliyet gösteren medreselerden bir tanesi de Bitlisin Mutki ilçesine bağlı Oğın medresesidir. Bu medrese de bölgede bulunan diğer medreseler gibi arap dili grameri, fıkıh, tefsir, hadis gibi bir çok alanda eğitim vermiştir. Ayrıca bu medresede ders veren alimlerin mutasavvuf olması hasebiyle burada tasavvufla ilgili dersler verilmiştir. Bölgede ki Medreselerde gelenek olduğu üzere eğitim öğretime daha çok zaman ayrılmış kitap telif etmeye çoğunlukla yoğunluk verilmemiştir. Ancak Oğın medresesinde bulunan alimler eğitim faaliyetinin yanında eser telif etmek ile de meşgul olmuşlar ve bir çok eser yazmışlardır. İşte bu medreseden yetişen ve eser telif eden alimlerden bir tanesi de Şeyh Alâuddîn Oğınidir. Şeyh Alâuddîn bu medresede bir çok talebeye hocalık yapmış ve ardından bir çok eser bırakmıştır. Bu eserlerin bazıları nahiv, sarf, tasavvuf alanında olurken bazıları da belegat alanında olmuştur. Şeyh Alâuddîn belegat ilimlerinin bir çeşidi olan Vad' ilmi hakkında Hulasatu'l-Vad' adlı eserini telif etmiştir. Bu eser Vad' ilmi alanında yazılmış olan eserleri özetlemiş ve talebelerin istifadesine sunmuştur. Bizler de bu çalışmamızda Şeyh Alâddîn Oğinin hayatını ve Vad' ilmini dair eseri olan Hulasatu'l-Vad' adlı kitabını tanıtmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Medreseler, Şeyh Alâuddîn Oğini, Vad' ilmi, Hulasatu'l-Vad'.

SHEIKH ALADDIN OGINI AND HULASATU'L-VAD' NAMED WORK

From the first periods of the spread of Islam, madrasahs began to spread among Muslims. At the same time, madrasahs in the eastern and south-eastern Anatolia regions were in the process of being established. Madrasahs had a great impact on the spread of Islamic sciences and the regulation of social-cultural relations among the people living in these regions. When the people of the region were faced with ignorance, the most important places of application were madrasahs. The primary goal of the madrasahs in the region was to inform the public and to enlighten on religious issues. The people living in the region gave great importance to these madrasahs and their members and sent their children to these educational institutions to receive education. Here is one of the madrasahs that are important in education and training in the region, is the Ogin madrasah of the town of Bitlis Mutki. This madrasah, like other madrasahs in the region, gave education in many fields such as Arabic grammar, fiqh, tafsir and hadith. In addition, because the scholars who taught in this madrasah were mystics, lessons on Sufism were given here. As is the tradition in the Madrasahs in the region, more time was devoted to education and book copyrighting was mostly not concentrated. However, the scholars in the Ogin madrasah, besides the educational activities, they were also busy with copyrighting works and wrote many works. One of the scholars who grew up in this madrasah and copyright wrote works is Sheikh Aladdin Ogin. Sheikh Aladdin taught many students in this madrasah and left many works after While some of these works were in the field of syntax, consummation and mysticism, some of them were in the field of rhetoric. Sheikh Aladdin wrote her work Hulasatu'l-Vad 'about the science of Vad', which is a kind of rhetoric sciences. This work summarized the works written in the field of Vad' science and presented it to the benefit of the students. In this study, we will try to introduce the life of Sheikh Aladdin Ogin and his book Hulasatu'l-Vad', which is his work on the science of Vad'.

Keywords: Madrasahs, Sheikh Aladdin Ogin, Vad' science, Hulasatu'l-Vad'.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, ferdikaya19913@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0183-4360

İSTANBUL'UN İŞGALİNDEN BEŞ GÜN ÖNCE MEBUSÂN MECLİSİNİN GÜNDEMİ NEYDİ?

Tarık ÖZÇELİK¹

Son Osmanlı Mebusân Meclisi önekilere göre çok zor şartlarda açılmış ve olağanüstü olarak nitelendirilebilecek bir meclistir. Bir önceki meclis 1914-1918 yılları arasında görev yapmış ve 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesinin ardından 21 Aralık 1918'de Padişahın emriyle kapatılıp dağıtılmıştır. Mustafa Kemal Paşa başkanlığında toplanan Erzurum ve Sivas Kongrelerinde Meclis-i Mebusanın bir an önce açılmasının ne denli önemli olduğu üzerinde durulmuş ve İstanbul Hükümeti de buna kayıtsız kalmamıştır. Bu konuyu görüşmek üzere 20 Ekim 1920'de Amasya'da Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları ile İstanbul Hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa bir araya gelmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde seçimlerin bir an önce yapılp Meclis-i Mebusanın açılması gereği üzerine bir karar alınmış ve meclisin yeniden açılabilmesi için gerekli çalışmalar yapılmıştır. 1919 yılı Kasım-Aralık aylarında gerçekleştirilen genel seçimlerle Meclis-i Mebusanın yeni üyeleri belirlenmeye başlanmıştır. Seçilecek adayların büyük çoğunluğu, işgal altında olmayan yörelerde kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyetleri mensuplarından oluşacaktır. 12 Ocak 1920 tarihinde İstanbul'da Fındıklı Sarayındaki kendi binasında açılan Son Osmanlı Mebusân Meclisi'nin ilk toplantısında sadece 72 mebus katılabılmıştır. Düşman işgali dışındaki bölgelerden seçilmiş olan 172 mebusun geri kalanı ise daha sonra katılmıştır. İki ay kadar kısa bir süre açık kalabilen meclis, daha sonra Milli Mücadelenin en önemli dayanağı olan Misak-ı Milli'yi kabul ederek çok önemli bir vazifeyi yerine getirmiştir. Bundan başka birçok gündemi olan meclisin, 11 Mart 1920'de yani, İstanbul'un işgalinden beş gün, kapanmadan yedi gün önceki gündemi oldukça dikkat çekicidir. Meclis idare heyetinin gündeme getirdiği kanun teklifi, *Meclis-i Mebusan Reisi ile azasına tahsisat-ı fevkalâde itasına dair* idi. Yani, mebus maaşlarının artırılması anlamına gelen bu teklif, mecliste o gün ilginç tartışmalara yol açmıştır. Bu bildiri ile mecliste o gün yaşananların detayları, meclis tutanakları ışığında ele alınarak niçin böyle bir girişimde bulunulduğu ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mebusan Meclisi; İstanbul'un İşgali; Mebus Maaşı

WHAT WAS THE AGENDA OF THE MEBUSAN PARLIAMENT FIVE DAYS BEFORE THE INVASION OF ISTANBUL?

The last Ottoman Parliament was opened under very difficult conditions and can be considered as an extraordinary assembly. The previous parliament served between 1914 and 1918, and it was closed and disbanded on December 21, 1918, by order of the Sultan following the signing of the Armistice of Mudros on October 30, 1918. The importance of reopening the Parliament was emphasized during the Erzurum and Sivas Congresses convened under the leadership of Mustafa Kemal Pasha, and the Istanbul Government did not remain indifferent to this matter. To discuss this issue, Mustafa Kemal Pasha and his colleagues on behalf of the Representative Committee of Amasya, and Salih Pasha, the Minister of the Navy on behalf of the Istanbul Government, met on October 20, 1920, in Amasya. As a result of the discussions, a decision was made to hold elections as soon as possible and open the Parliament, and the necessary preparations were made for the reopening of the parliament. In November-December 1919, the general elections were held to determine the new members of the Parliament. The majority of the elected candidates would consist of members of the Defense of National Rights Societies established in regions not under invasion. During the first session of the Last Ottoman Parliament, which was opened in its own building in Fındıklı Palace in Istanbul on January 12, 1920, only 72 deputies were able to attend. The remaining 172 deputies, who were elected from regions outside enemy invasion, joined later. The parliament, which remained open for a short period of about two months, later fulfilled a crucial task by accepting the National Pact (Misak-ı Milli), which became the cornerstone of the National Struggle. In addition to many other agendas, the agenda of the parliament on March 11, 1920, five days before the invasion of Istanbul and seven days before its closure, is quite noteworthy. The legislative proposal brought up by the administrative committee of the parliament was regarding an extraordinary allowance for the Speaker of the Parliament and its members. This proposal, which meant an increase in deputies' salaries, sparked interesting debates in the parliament that day. This notification aims to shed light on the details of the events that took place in the parliament that day, based on the parliamentary records, in order to explain why such an initiative was undertaken.

Keywords: Mebusan Parliament; Invasion of Istanbul; Deputy Salary.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, tarik.ozcelik@klu.edu.tr ORCID: 0000-0001-7097-9558

KENDİNE ÖZGÜ NİTELİĞİYLE ‘BASKI RESİM’: BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ BÜNYESİNE KAZANDIRILAN BİR ATÖLYE VE ÖRNEK ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

Müsebbih Fındık TÛTÛN¹

Bu bildiri öncelikle Bitlis Eren Üniversitesi’ne kurulan baskı atölyesinin –sıfırdan başlayıp geldiği ana değin- kurulum sürecine değinerek, atölyede uygulanan / uygulanacak olan baskı tekniklerine (özellikle yüksek baskı / çukur baskı) ait bilgi sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda Bitlis ilinin belleklerde iz bırakan tarihi / kültürel değerlerinin, coğrafi özelliklerinin, mimari yapısının da baskı resim tekniklerinden faydalanarak sanatsal bir varoluşuyla üretilmesinin üniversiteye katkılarında dair beklentileri ve öğrencilerin uygulamalarından örnekler sunmaktadır. Sanatçı bir düşsellikle, ruhsal yetkinlikle yani bir erdemlilikle sanatsal yaratılarını oluştururken ‘zaman ve mekân’ bağlamından bir yerin kendisine has dokusunu, yaşanan olay ve olgularını kendi akıl süzgecinden geçirerek dışa yansıtma en uygun ifade yönetimini belirler. Baskı resim sanatının da malzeme, teknik çeşitlilik ve uygulama koşulları yönünden sunduğu geniş olanaklar, sanatın diğer disiplinlerle etkileşimiyle birleşince öğrencilerin sanatsal açıdan sahip olacakları tecrübe ve deneyimleri arttırmakta ve alanında donanımlı / nitelikli bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamaktadır. Yani sanatın multidisipliner bir ortamda gerçekleştiği günümüzde, bu teknikleri öğrenmenin diğer uygulama pratiklerine yansması noktasında bir zenginlik katacağı kuşkusuzdur. Tasarlanan bu atölye aynı zamanda hem bireysel çabanın ürünü hem de herkesin kendi sanatsal yaratısıyla uğraşısında, sorumluluk bilinciyle birlikte iş yapmayı görünür kıldığı mekândır. Burada ekip ruhuyla birbirleriyle etkileşim içinde bir disiplin içerisinde iş üretmek, öğretmek ve öğrenen adına büyük bir haz yaşatmaktadır. Bu hazzın fotoğraflara yansımalarının ötesinde ülkemizde birçok ilimizi etkileyen deprem nedeniyle uzaktan eğitime dönülmesinin hâlihazırda mevcut atölyeden uzak kalmayla sonuçlanması gerçeğinin, üretime bir engel teşkil etmediği ve ders kapsamında teknik donanımdan uzak kalırsa da öğrencilerin sanatsal yaratılarını kurgulayabildikleri de yine örneklerle görülmektedir. Geline aşama bu duyarlılığı geliştirmiş öğrenci profilinin edineceği yeterliliklerle, ileriki süreçte üniversiteyi baskı sanatı adına yapılan çalışmalarla neden ‘temsil’ etmesin ki diye düşündürmekte ve aynı zamanda bir hedef belirletmektedir.

Anahtar Kelimeler: Baskı Resim, Baskı Atölyesi, Atölye Kurulum Süreci.

UNIQUE 'PRINTMAKING': A WORKSHOP DEVELOPED WITHIN THE BODY OF BİTLİS EREN UNIVERSITY AND EXEMPLARY STUDENT WORKS

The present paper primarily aims to describe the foundation process of the printmaking workshop established at Bitlis Eren University from the beginning to the present day and provide information on the print techniques (particularly relief print / engraving) applied / to be applied in the workshop. At the same time, it presents the expectations regarding the contribution of the artistic reproduction of the memorable historical / cultural values, geographical features and architectural structure of the Bitlis province through printmaking techniques to the university in addition to giving examples from the applications of the students. While the artist creates their artistic creations with a vision and spiritual competence, that is, with virtue, they determine the most suitable method of expression in reflecting the unique texture, events and phenomena of a place from the context of 'time and space', through their own mental filter. The wide range of possibilities offered by the art of printmaking in terms of material, technical diversity and application conditions, combined with the interaction of art with other disciplines, enhances the experiences and knowledge that students will have artistically and contributes to their training as well-equipped / qualified individuals in their field. In other words, today, when art is practiced in a multidisciplinary environment, it is beyond doubt that learning such techniques will enrich their reflection on other application practices. This workshop is both a product of

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, mfindik@beu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3901-8473

Bu bildiri Bitlis Eren Üniversitesi Bilimsel Araştırma Birimi'nin desteğiyle "Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları ve Resim Bölümü Özgün Baskı Atölyesi Kurulumu" konulu ve BEBAP 2022.24 numaralı halen devam etmekte olan projesi kapsamında sunulmuştur. (Proje Yürütücüsü: Dr. Öğr. Üyesi Müsebbih FİNDİK TÛTÛN, Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Burak Sarı.)

individual effort and a place where everyone demonstrates collaborative work with a sense of responsibility in dealing with their own artistic creation. Producing work in an interactive discipline with team spirit here is a source of great pleasure for both the teacher and the learner. Beyond the reflection of this pleasure in the photographs, it is also evident that the return to remote education due to the earthquake that affected many provinces in our country, which resulted in students being away from the workshop, did not constitute an obstacle to production and that students were able to construct their artistic creations even when they were away from the technical equipment available within the scope of the course. At this stage, with the competences they will acquire, the idea that students of a profile that has developed this sense of awareness could "represent" the university in the future with works produced in the art of printmaking is evoked and a goal is set at the same time.

Keywords: Printmaking, Print Workshop, Workshop Foundation Process.

ŞEYHÜLİSLÂM BAHÂYÎ'NİN “NEYLERSİN” REDİFLİ GAZELİNDEN HAREKETLE KALEME ALINMIŞ İKİ TEHZİL

Hatice ÖZDİL¹, Volkan GÖKTAŞ²

Nazîre, sevilen bir şâirin bir şiirinin bir başka şâir tarafından, istisnaları olmakla birlikte umumiyetle aruz, kafiye ve mânâ açısından zemin şiire benzetilerek yazılan bir başka şiir olarak tanımlanmaktadır. Nazîre benzeri şiirler arasında olan tahmîs, bir beytin önüne üç mısra eklenilmek suretiyle yapılan yeni bir nazım biçimi iken, tehzilde ise alaylı nazîre söz konusudur. Dîvân şiirinde şâirlerin edebî açıdan kimlerden etkilendikleri veya kimleri etkiledikleri çoğunlukla şâirlerin yazdıkları nazîrelerden yola çıkılarak öğrenilmektedir. Yapılan bu çalışmayla bugünkü bilgilerimize göre, zemin şiirin Bahâyî'ye ait olduğu bilinen “neylersin” redifli şiirden hareketle oluşan iki tehzil örneği üzerinde durulmuş ve çalışmamız birbirinden etkilenmiş dört şâirin şiirleri üzerine kurgulanmıştır. Şeyhülislâm Bahâyî (ö. 1654), Nâ'îli-i Kadîm (ö. 1666), Hevâyî (ö. 1715) ve Tırsî'yi (ö. 1766) bir potada buluşturan ve kaleme aldıkları “neylersin” redifli zemin şiir, nazîre, tahmîs ve tehziller, çalışmamızın ana konusunu teşkil etmektedir. Çalışmamızın daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle bahsi geçen nazîre, tahmîs, tehzil kavramlarına kısaca değinilmiş; ardından Şeyhülislâm Bahâyî, Nâ'îli-i Kadîm, Hevâyî ve Tırsî hakkında bilgi verilmiş ve son kısımda ise şiirler detaylı olarak incelenmiştir. Yapılan bu çalışmayla öncelikle “zemin şiir” olarak kabul edilen Şeyhülislâm Bahâyî'nin “neylersin” redifli gazeli ele alınmıştır. Daha sonra bu gazele Nâ'îli-i Kadîm tarafından yazılan tahmîs incelenmiştir. Bu tahmîs, Hevâyî tarafından “model şiir” olarak alınmış ve Nâ'îli-i Kadîm'in şiirine muhammes şeklinde bir tehzil yazmıştır. Bu muhammese ise Tırsî, gazel şeklinde bir tehzille karşılık vermiştir. Çalışmamızda bu şiirler arasında bulunan ses ve söz tekrarları, kafiye ve redif, vezin, tamlamaların yanı sıra üslûp, konu vb. unsurların ortaklıklarına ve farklılıklarına değinilmiş böylelikle şiirler arasındaki şekil ve muhteva ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bahâyî, Hevâyî, Tırsî, Nazîre, Tehzîl.

TWO TEHZIL WRITTEN IN SEYHULISLAM BAHÂYÎ'S GHAZAL WITH THE “NEYLERSİN” REDIF

Nazîre, with exceptions, is defined as a poem written by another poet that is similar in meter, rhyme and meaning to the basic poem of a beloved poet. Tahmîs, which is among the poems that resemble nazîre, is a new form of verse made by adding three lines in front of a couplet, while tehzil involves mockery. In dîvân poetry, which poet is influenced by whom in literary terms is usually learned from the nazîr written by the poets. This study focuses on two examples of tehzil based on the poem with the redif “neylersin”, which is known to belong to Bahâyî according to our current knowledge, and is based on the poems of four poets who were influenced by each other. The ground poem with the redif “neylersin”, nazîre, tahmîs and tehzils that bring together Şeyhülislâm Bahâyî (d. 1654), Nâ'îli-i Kadîm (d. 1666), Hevâyî (d. 1715) and Tırsî (d. 1766) constitute the main subject of our study. For a better understanding of our study, the concepts of nazîre, tahmîs, and tehzil are briefly mentioned; then information is given about Şeyhülislâm Bahâyî, Nâ'îli-i Kadîm, Hevâyî and Tırsî, and the poems are analyzed in detail in the last part. In this study, Şeyhülislâm Bahâyî's ghazal with the redif “neylersin”, which is accepted as the “ground poem”, is first analyzed. Then the tahmîs written by Nâ'îli-i Kadîm to this ghazal is analyzed. This tahmîs was taken as a “model poem” by Hevâyî and he wrote a tehzil in the form of muhammes to Nâ'îli-i Kadîm's poem. Tırsî responded to this muhammes with a tehzil in the form of a ghazal. In our study, the commonalities and differences between these poems in terms of sound and word repetitions, rhyme and red rhyme, meter, phrases, style, subject matter, etc. have been mentioned, and thus the relationship between the form and content of the poems has been tried to be determined.

Keywords: Bahâyî, Hevâyî, Tırsî, Nazîre, Tehzîl.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, haticeozdil85@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6372-7272.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, volkan1313goktas@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2698-1049.

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BİTLİS'TE ASAYİŞ OLAYLARI VE ALINAN ÖNLEMLER (1950-1960)

Rıdvan KIZILKAYA¹

Demokrat Parti 7 Ocak 1946 tarihinde kurulmuş ve ardında ülke genelinde teşkilatlanmak için faaliyetlere başlamıştır. Türk demokrasi tarihi açısından da önemli bir gelişme olarak kaydedilen bu girişim çok partili hayatın da başlangıcı olmuştur. Nitekim DP teşkilatlanma sürecinde Cumhuriyet Halk Partisi tarafından büyük engellerle karşılanmıştır. Kaldı ki, DP bu engellemelere karşı teşkilatlanma çalışmalarına girişmiş ancak Karadeniz ve Doğu Anadolu'nun bazı illerinde teşkilatlanmadığı için 1946 seçimlerine katılamamıştır. DP'nin bu tarihte teşkilatlanmadığı illerden birisi de Bitlis'ti. DP'nin Bitlis'te teşkilatını ve alt yapısını kurması ancak 1948 yılında gerçekleşmiştir. 1950 yılında gerçekleşen seçimlerde Bitlis'te seçime giren DP, ülke genelinde olduğu gibi Bitlis'te istediğini almıştır. Tek Parti iktidarı dönemi ile kıyaslandığında 1950-1960 yılları arasında bölgede ciddi oranda asayiş problemlerinin yaşanmadığı söylenebilir. Ancak DP iktidarı bölgede geçmişte yaşanmış olayların bir daha yaşanmaması adına asayişini sağlamak amacıyla tedbirler almıştır. Asayişin sağlanması noktasında bölgede jandarma karakolları, polis merkezleri gibi önemli kurumlar yeniden revize edilmiştir. Ayrıca Jandarma ve Emniyet güçlerinin sayısı da artırılmıştır. Bununla da kalmamış jandarma ve polis karakollarında da bir artış yaşanmıştır. Bölgede özellikle asayiş bozan olayların bir önceki döneme oranla azalmasına rağmen yine de halkın huzurunu ve güvenliğini sağlamaya yönelik adımlar atılmıştır. DP, halkın huzurunu ve asayişin sağlanmasına yönelik izlediği bu politika sayesinde bölgede kendine taraftar toplamayı başarmıştır. Bu dönemde kaçakçılık, eşkıyalık, yaralama, cinayet, hırsızlık-soygun, aşiretler arası kavgalarla mücadele DP'nin önemli çalışmaları arasında gösterilebilir. Bu çalışma arşiv kayıtları, telif eserler ile hem yerel hem de ulusal basına yansıyan haberlerden hareketle aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Asayiş, Güvenlik, Politika.

SECURITY INCIDENTS AND MEASURES TAKEN IN BİTLİS DURING THE DEMOCRATIC PARTY PERIOD (1950-1960)

The Democrat Party was founded on January 7, 1946 and subsequently started activities to organize throughout the country. This initiative, which is recorded as an important development in the history of Turkish democracy, also marked the beginning of multi-party life. As a matter of fact, the DP was met with great obstacles by the Republican People's Party during the process of organization. Moreover, the DP attempted to organize against these obstacles, but could not participate in the 1946 elections because it was not organized in some provinces of the Black Sea and Eastern Anatolia. One of the provinces where the DP was not organized at this time was Bitlis. It was only in 1948 that the DP established its organization and infrastructure in Bitlis. In the 1950 elections held in Bitlis, the DP, which entered the elections in Bitlis, received what it wanted in Bitlis as it did throughout the country. Compared to the period of the Single Party rule, it can be said that there were no serious public order problems in the region between 1950-1960. However, the DP government took measures to ensure public order in the region in order to prevent the incidents of the past from happening again. At the point of ensuring public order, important institutions such as gendarmerie stations and police centers were revised. The number of gendarmerie and police forces was also increased. There has also been an increase in the number of gendarmerie and police stations. Although the number of incidents that disturbed public order in the region decreased compared to the previous period, steps were still taken to ensure the peace and security of the people. The DP succeeded in gathering supporters in the region thanks to this policy it pursued to ensure public peace and order. In this period, the fight against smuggling, banditry, wounding, murder, theft-robbery, and inter-tribal fights can be shown among the important works of the DP. This study is based on archival records, copyrighted works and news reflected in both local and national press.

Keywords: Bitlis, Democratic Party, Republican People's Party, Public order, Security, Politics.

¹ Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, rkizilkaya34@gmail.com, ORCID 0000-0002-0545-5392.

BİTLİS GELENEKSEL ÇOCUK OYUNLARI

Mehmet DAĞDAGÜL^{1} Akif ARSLAN²*

Topluma ait kültürel kodların, değer yarguların gelecek nesillere aktarılmasında farklı farklı yollar vardır. Geleneksel çocuk oyunları, bünyesinde toplumsal değerleri taşıyan, somut olmayan kültürel mirasımızdır. Bu çalışmanın amacı; araştırma sahası olarak seçilen Bitlis'in kültürüne katkı sağlamak, Bitlis'te çocukların geçmişte ya da günümüzde oynadığı geleneksel çocuk oyunlarını tespit etmek, tespit edilen çocuk oyunlarını tanıtmak ve bu oyunları kayıt altına alarak oyunların kalıcılığını sağlamaktır. Çalışma, nitel bir araştırma olup, ilk aşamada çocuk oyunlarının derlenmesi için saha araştırması yapılmıştır. Saha çalışmasında yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış ve elde edilen veriler yazıya geçirilmiştir. Saha çalışmasının sonunda toplam 94 adet çocuk oyunu derlenmiştir. Daha sonra doküman analizi yöntemi kullanılarak oyunların içerik analizi yapılmış ve elde edilen verilerden hareketle çeşitli kavram ve temalara ulaşılmıştır. Bu verilerden hareketle derlenen oyunlar "top oyunları, değnek oyunları, taş ve gülle oyunları, koşma-kovalama-kurtarma-zor kullanma oyunları, atlama-sıçrama-sekme oyunları, saklama-saklanma oyunları, dilsiz-şaşırtma-şaka oyunları, dramatik nitelikte törensel oyunlar ve diğer oyunlar" olmak üzere dokuz başlıkta tasnif edilmiştir. Bu çalışmada örnek niteliğinde yukarıda bahsi geçen her bir başlıktan birer oyun olmak üzere 9 oyun ayrıntılı olarak tanıtılmış olup geriye kalan oyunların ise sadece isimlerine yer verilmiştir. Çalışmanın verilerinden hareketle Bitlis geleneksel çocuk oyunlarından çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal, duygusal ve dil gelişimlerine katkı sağlamada yararlanılabileceği dile getirilmiş olup; bu oyunların Beden Eğitimi ve Spor ve Türkçe derslerinde kullanılabileceği gibi bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Oyun; çocuk; Bitlis geleneksel çocuk oyunları.

BİTLİS TRADITIONAL CHILDREN'S GAMES

There are different ways of transferring the cultural codes and value judgments of the society to future generations. Traditional children's games are our intangible cultural heritage that carries social values within it. The aim of this research is to contribute to the culture of Bitlis, which is chosen as the research field, to identify traditional children's games played by children in Bitlis in the past or today, to introduce the identified children's games, and to ensure the permanence of the games by recording these games. The research is qualitative research, and in the first stage, field research was conducted to compile children's games. Semi-structured interview forms were used in the fieldwork and the data obtained were written down. At the end of the fieldwork, a total of 94 children's games were compiled. Then, the content analysis of the games was carried out using the document analysis method, and various concepts and themes were reached based on the obtained data. The games compiled based on these data were classified under nine categories as "ball games, stick games, stone and marbles games, running-chasing-rescue-using force games, jumping-leaping-hopping games, hiding games, silent-surprise-prank games, dramatic ceremonial games and other games". In this research, a total of 9 games, one from each category mentioned above, were introduced in detail as examples, and only the names of the remaining games were given. Based on the data of the study, it has been stated that Bitlis traditional children's games can be used to contribute to the cognitive, physical, social, emotional and language development of children; Some suggestions have been made as these games can be used in Physical Education and Sports and Turkish lessons.

Keywords: Game; child; Bitlis traditional children's games.

¹Uzman, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, mehmetdagdagul.13@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8785-7645

² Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, aarslan@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5475-767X

Bu çalışma 08.07.2022 tarihinde kabul edilen "Bitlis Geleneksel Çocuk Oyunlarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden alınmıştır.

HOCAOĞLU MEVLİDİ'NDE RÜYA

Erdem SARIKAYA¹

Sözlüklerde; bir kimsenin doğum zamanı, doğum yeri ve bir kişinin doğumu nedeniyle gerçekleştirilen tören gibi anlamlarla karşılanan mevlid, edebî bir tür olarak Hz. Muhammed'in doğumu, hayatı, mucizeleri, gazaları, ahlakı, vefatı ve hilyesini anlatan eserlerdir. Çoğunlukla mesnevi nazım şekliyle ve sade bir Türkçe ile yazılan bu eserlerde, didaktik-lirik öğeler hâkimdir. Edebiyatımızda, XV. asırdan itibaren ilk örnekleri görülen mevlid türünden eserlerden bir tanesi de Hocaoğlu Mevlidi'dir. Şairi hakkında bugün için bilgi sahibi olmadığımız ve daha çok Sinanoğlu'nun Ümîzü'l-Müznibîn adlı mevlidinin bir varyantı olarak değerlendirilen bu eser, aynı asırda yazılmış diğer mevlid metinleri gibi İslam tarihine ait kişilerin rüyalarını içerir. Bu rüyalar, daha önce akademik bir çalışmada incelenmemiştir. Bu çalışmada Hocaoğlu Mevlidi'nde tespit edilen rüyalar; edebî, kültürel ve dinî bağlamda incelenecektir. Çalışmanın giriş bölümünde, mevlid türü ve XV. asır mevlidlerinde edebî rüyaların durumu hakkında kısa bilgi verilecektir. İnceleme bölümünde, öncelikle rüyaların motif yapıları ve masallarla benzerlik tarafları üzerinde durulacaktır. Daha sonra bu rüyalar; İslami kabullere, kaynaklarına ve yapılarına göre tasnif edilecektir. Rüyaların tahliline de bu bölüm içerisinde yer verilecektir. Tahlil kısmında incelemeye esas olan rüyalar, Sinanoğlu'nun eseri başta olmak üzere XV. asır mevlidlerindeki diğer varyantlarıyla da karşılaştırılacaktır. Rüya sembolleri ve tabirciler de müstakil bir alt başlık hâlinde değerlendirilecektir. İnceleme bölümünün son alt başlığında ise rüyalar, sonuçları bakımından tasnif edilecektir. Değerlendirilen edebî rüya metinleri, transkripsiyon işaretleri de kullanılarak çalışmanın ekler bölümünde ilgililerin dikkatine sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevlid; Hocaoğlu Mevlidi; Rüya

DREAM IN HOCAOĞLU MAWLID

In dictionaries; Mawlid, which is met with meanings such as the time of birth, place of birth of a person and the ceremony performed due to the birth of a person, as a literary genre are works that describe the birth, life, miracles, wars, morals, death and hilye of Hz. Muhammad. These works, which were mostly written in mesnevi verse and in plain Turkish, are dominated by didactic-lyrical elements. One of the mawlid works, the first examples of which have been seen in our literature since the 15th century, is Hocaoğlu's Mawlid. This work, which we do not know about its poet today, and which is mostly considered as a variant of Sinanoğlu's mawlid called Ümîzü'l-Müznibîn, includes the dreams of people from Islamic history, like other mawlid texts written in the same century. These dreams have not been previously studied in an academic study. In this study, the dreams detected in Hocaoğlu's Mawlid; literary, cultural and religious context will be examined. In the introduction part of the study, brief information will be given about the type of mawlid and the status of literary dreams in the 15th century mawlid. In the analysis section, first of all, the motif structures of dreams and their similarities with fairy tales will be discussed. Then these dreams; It will be classified according to Islamic acceptances, sources and structures. The analysis of dreams will also be included in this section. Dreams, which are the basis of the analysis, will be compared with the other variants of the 15th century mawlid, especially the work of Sinanoğlu. Dream symbols and interpreters will also be evaluated as a separate sub-title. In the last sub-title of the analysis section, dreams will be classified in terms of their results. Evaluated literary dream texts will be presented to the attention of those concerned in the appendices section of the study by using transcription marks.

Keywords: Mawlid; Hocaoğlu Mawlid; Dream

¹ Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, dr.erdemsarikaya@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8402-5085

İRAN DİNİ METİNLERİNDE EJİDÂHAK/DÂHAK MİTOSU

Mehmet Emin SULAR¹

Farklı din ve kültürlerin hemen hemen tümünde düzenden yana olan ve onu bozanlar arasında mücadeleyi konu alan mitoslar vardır. Hint-İran kültürüne ait Ejidahâk mitosunda da Ejidahâk düzene karşı, kötü bir kişidir. Ejidahâk, İran kadim dini metinlerinde adı kötülükle özdeşleşmiş, kötülerini temsil eden bir sembole dönüşmüştür. Onun karşısında düzenin koruyucusu kahraman Feridun ve onun destekçisi Kavê vardır. İran tarihinde hüküm sürmüş padişahlar, Pîşdâdiler ve Keyâniler olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Pîşdâdî döneminin iki önemli padişahından biri Cemşîd/Cem/Yîma diğeri Feridun'dur. Çalışmamızın temel kişisi olan Ejidahâk efsanesi bu iki padişahla yakın ilişkilidir. Ejidahâk hakkındaki en eski bilgi kaynağı Avesta'dır. Avesta'da Ejidahâk olarak hakkında bilgi verilen kişi, farklı kaynaklarda Dâhak veya Dâhhak şeklinde de yazılmıştır. Avesta metni Ejidahâk ile ilgili anlam bütünlüğü içinde ayrıntılı bilgi sunmaz. Verilen bilgiler de Avesta'nın farklı bölümlerinde ve özet şeklindedir. Mevcut bilgiler onun tahta gelişi, fiziksel özellikleri, bazı faaliyetleri ve Feridun tarafından mağlup edilmesi gibi konular hakkındadır. Dolayısıyla Avesta tek başına okunduğunda Ejidahâk, onunla ilişkili Cemşîd ve Feridun'un hikayesini tam olarak anlamak mümkün görünmemektedir. Bundeşîšn, Dadestan-ı Denig ve Menog-ı Khrad gibi Pehlevi metinlerinde de Ejidahâk mitosuna hakkında bazı özet bilgiler verilmektedir. Burada dikkati çeken ayrıntı, Ejidahâk'ın bir gün prangalarından kurtularak tekrar dünyaya geleceğinin belirtilmesidir. Şahnâme'de ise Ejidahâk'ın mitosuna hakkında hikayevi bir üslupla ayrıntılı ve sistematik bilgiler yazılmıştır. Konuyla ilgili bu bölümler okunduğunda Avesta ve Pehlevi metinlerinde verilen bilgiler anlaşılabilir. Çalışmada İran eski dini metinlerinde Ejidahâk mitosuyla ilgili bilgilerin karşılaştırmalı derlenmesi amaçlanmıştır. Yöntem olarak literatür taraması yapılmıştır. Hint-İran inancına ait önemli bir mitosun bilinmesi binlerce yıllık geçmişe dayanan bir kültürü, dini ve coğrafyayı anlamayı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ejidahâk, Şahnâme, Avesta, Feridun.

EJİDÂHAK/DÂHAK MYTH IN IRAN RELIGIOUS TEXTS

In almost all of the different religions and cultures, there are myths about the struggle between those who support the order and those who break it. In the Ejidahak myth of the Indo-Iranian culture, Ejidahâk is an evil person against the order. Ejidahâk, its name is identified with evil in the ancient religious texts of Iran, has turned into a symbol representing evil. Against him are the guardian of the order, the hero Feridun, and his supporter Kavê. The sultans who ruled in the history of Iran are divided into two parts as Pîşdadîs and Keyânîs. One of the two important sultans of the Pîşdadî period is Cemşîd/Cem/Yîma and the other is Feridun. The legend of Ejidahâk, the main character of our study, is closely related to these two sultans. The oldest source of information about the Ejidahâk is the Avesta. The Avesta text does not provide detailed information about the Ejidahâk in its semantic integrity. The information given is also in different parts of the Avesta and in summary form. The available information is about his coming to the throne, his physical characteristics, some activities and his defeat by Feridun. Therefore, when the Avesta is read alone, it does not seem possible to fully understand the story of Ejidahâk, related Cemşîd and Feridun. In Pahlavi texts such as Bundeşîšn, Dadestan-ı Denig and Menog-ı Khrad, some summary information about the Ejidahâk myth is given. The remarkable detail here is that it is stated that Ejidahak will one day be freed from his shackles and come back to the world. In the Shahnameh, detailed and systematic information was written about the myth of Ejidahak in a narrative style. When these sections on the subject are read, the information given in the Avesta and Pahlavi texts can be understood. In this study, it is aimed to compile comparative information about the Ejidahak myth in Iranian ancient religious texts. As a method, literature review was conducted. Knowing an important myth of the Indo-Iranian faith provides an understanding of a culture, religion and geography dating back thousands of years.

Keywords: Ejidahak, Shahnameh, Avesta, Feridun.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, meminsular65@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-4673-2544.

HÂREZM'DE ME'MÛNÎLER HANEDANININ KURULUŞU TARİHİ

Shokhruxmirzo ISMAILOV¹

Hârezm bölgesi, IV/X. yüzyılın ikinci yarısında iki ayrı hükümet tarafından idare edilmiştir. Soyu antik döneme dek uzanan Afrîğîler Hanedanına mensup Hârezmşâhlar iktidarı, Hârezm'in geneline hükmederken; Hârezm şehirlerinden Cürcâniye/Gurgânc, Afrîğî Hârezmşâhlardan bağımsız bir emirlik olarak Me'mûnî Hanedanının hakimiyeti altında bulunmuştur. Bu makalede Hârezm'de ikili yönetim sisteminin kim tarafından, ne zaman ve nasıl kurulduğu; böyle bir oluşuma niçin gerek duyulduğu ve Me'mûnîler ailesinin hangi etnik kökene mensup olduğu sorularına yanıtlar aranmaktadır. Konuyla ilgilenen araştırmacıların öne sürdükleri görüşler eleştirilmekte ve Cürcâniye/Gurgânc Emirliğinin kuruluşuna dair yeni bir açıklama önerilmektedir. Ulaşılan sonuçlara göre Cürcâniye/Gurgânc Emirliği; Afrîğî Hârezmşâh Ahmed'in Sâmânî tahakkümüne karşı 348/959 yılında istiklal ilan etmeye yönelik başarısız girişiminde bulunmasını takiben, 348-356/959-966 seneleri arasında kesin olarak belirlenemeyen bir tarihte, Afrîğîlerin Hârezm'deki gücünü dengelemek ve denetlemek amacıyla, Sâmânî iktidarı tarafından kurulmuş ve Me'mûnîler Hanedanının bânisi ve Aryan kökenli Hârezm halkından olan Emîr Muhammed b. Ali'ye tevdi edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hârezm, Me'mûnîler, Afrîğîler, Sâmânîler, Orta Asya.

THE HISTORY OF THE FOUNDATION OF THE ME'MINILERS DYNAMIC IN KHAREZM

Khwarezm region, IV/X. In the second half of the century, it was administered by two separate governments. While the power of the Khwarazmshahs, who belonged to the Afrîğîs Dynasty, whose lineage dates back to the ancient period, ruled over the whole of Khwarezm; Cürcâniye/Gurganc, one of the Khwarezm cities, was under the rule of the Me'mûnî Dynasty as an independent emirate from the Afrîğî Khwarezmshahs. In this article, by whom, when and how the dual administration system was established in Khwarezm; In this study, answers are sought to the questions of why such a formation is needed and to which ethnic origin the Me'mûnî family belongs. The views put forward by the researchers who are interested in the subject are criticized and a new explanation is suggested for the establishment of the Cürcâniye/Gurganc Emirate. According to the results reached, the Emirate of Cürcâniye/Gurganc; It was established by the Samanid power in order to balance and control the power of the Afrins in Khwarezm at an undetermined date between 348-356/959-966, following the unsuccessful attempt of Afrîğî Khwarezmshah Ahmed to declare independence against Samani domination in 348/959. and Emir Muhammad b. It was given to Ali.

Keywords: Khwarezm, Me'mûnîs, Afrîğîs, Samanids, Central Asia.

¹ Özbekistan Me'mûnî Üniversitesi, İnsani Bilimler Fakültesi, isohruxmirzo@gmail.com, ORCID: 0000 0002 4061 8724,

KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREM ÖZELİNDE AFET VE NÜFUS HAREKETLİLİĞİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

*Celal İNCE*¹

İnsanlık tarihi incelendiğinde can, ekonomik ve sosyal açıdan büyük kayıpların yaşandığı afetlerde çoğu zaman insanların yaşadığı mekânları terk ederek daha güvenli olduğu düşünülen bölgelere göç ettiği görülmektedir. Bazen de zorunlu kitlesel halde göç eden insanların toplu ölümlere maruz kalarak göçün kendisi de bir afete dönüştüğü izlenmektedir. Afet ile göç arasındaki bu neden sonuç ilişkisi günümüzde de devam etmektedir. Bazen bir savaş bazen bir deprem, dünyada meydana gelen doğa ve insan kaynaklı afetler milyonlarca insanın zorunlu göçüne neden olmaktadır. Türkiye’de de yakın zamanda yaşanan afetler sonucu binlerce insanın yer değiştirmek zorunda kaldığı bilinmektedir. Sadece 1999 Gölcük Depreminde binlerce insan daha güvenli olduğu düşüncesi ve yaşam koşulları nedeniyle yer değiştirdiği bilinmektedir. Türkiye’de meydana gelen geniş ölçekli her afetin ardından az veya çok bu nüfus hareketliliği yaşanmaktadır. Bu çalışmada da göç ve afet ilişkisi Kahramanmaraş merkezli yaşanan deprem özelinde teorik olarak analiz edilmektedir. 6 Şubat 2023 tarihinde, aynı gün farklı saatlerde Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen 7.7 ve 7.6 büyüklükteki deprem büyük bir yıkıma yol açarak resmi rakamlara göre yaklaşık 50 bin insanın hayatının kaybetmesine neden olmuştur. Türkiye’nin 11 ilini doğrudan etkileyen bu deprem bir afete dönüşmüştür. Sosyal hayatın birçok alanını etkileyen bu depremin yol açtığı olgulardan bir tanesi de göçtür. Deprem sonrasında deprem bölgesinde yaşayan insanların bir kısmı resmi kurumlar aracılığıyla başka illere aktarılırken bir kısmı ise kendi imkânlarıyla bölgeyi terk ettiği görülmüştür. Bu depremin deprem haricindeki bölgelerde de bir nüfus hareketliliğine yol açtığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmada, bu depremin yol açtığı nüfus hareketliliği sosyolojik boyutlarıyla teorik olarak analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç; Afet; Deprem

AN ASSESSMENT OF THE RELATIONSHIP BETWEEN DISASTER AND DEMOGRAPHIC MOBILITY IN THE CASE OF THE KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE

When the history of humanity is examined, it is seen that as a result of disasters with great losses in terms of life and property, people often leave the places where they live and migrate to regions that are considered to be safer. Sometimes, migration itself turns into a disaster by exposing mass deaths of people migrating massively. The cause-and-effect relationship between disasters and migration even continues today. Sometimes a war or an earthquake, and natural and man-made disasters occur in the world causing millions of people to migrate. It is known that thousands of people have been forced to relocate as a result of recent disasters in Turkey. In the 1999 Gölcük Earthquake, thousands of people relocated due to the idea that it was safer and living conditions are better. After every large-scale disaster occurring in Turkey, more or less population mobility has been experienced. In this study, the relationship between migration and disaster is analyzed theoretically in the context of the Kahramanmaraş earthquakes. On February 6, 2023, at different times on the same day, the 7.7 and 7.6 magnitude earthquakes that occurred in Pazarcık and Elbistan districts of Kahramanmaraş at different times caused great devastation and according to official figures, approximately 46 thousand people lost their lives. These earthquakes, which affected 11 provinces of Turkey, turned into a disaster. One of the phenomena caused by these earthquakes, which affected many areas of social life, is migration. After the earthquake, some of the people living in the earthquake zone were transferred to other provinces through official institutions, while others left the region by their means. It has been observed that not only in the earthquake zone but also in other regions, the correct or incorrect information made after the earthquake led to a population movement. This study tries to analyze the population mobility caused by this earthquake with its sociological dimensions.

Keywords: Migration; Disas

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, cince@beu.edu.tr ORCID: 0000-0001-6081-4100

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET KALIP YARGILARI

Yaren GÜNDÜZ¹, Fatmanur SÖNMEZ², Beyzanur AYDIN³, Seda Eskidemir MERAL⁴

Biyolojik farklılıklar dışında, toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller, onlardan kadın ve erkek olarak beklediği davranış kalıpları toplumsal cinsiyet kavramıyla tanımlanmaktadır. Cinsiyet kavramı toplumdan topluma farklılık göstermezken, toplumsal cinsiyet kavramı, zamana, kültüre, hatta aileden aileye bile değişiklik gösterebilir. Her birey doğduğu cinsiyete uygun olarak toplumsal cinsiyete sahip olmaktadır. Anne baba tarafından çocuğun biyolojik cinsiyetinin bilinmesiyle birlikte toplumsal cinsiyete uygun özellikler de çocuk için belirlenmiş olur. Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma tarama modeline göre tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Antalya ilindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağımsız anaokullarında öğrenim görmekte olan 48-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Örneklemi ise Muratpaşa, Konyaaltı ve Kepez ilçelerindeki 5 bağımsız anaokuluna devam eden 48-72 aylık 452 çocuk oluşturmaktadır. Çocukların 246'sı kız, 206'sı erkektir. 142 çocuk 48-60 aylık, 310 çocuk ise 61-72 aylıktır. Araştırmanın verileri; çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılan "Kişisel Bilgi Formu" ve çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını belirlemek amacıyla Şıvgın (2013) tarafından geliştirilen "Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargılarını Ölçme Aracı" ile toplanmıştır. Ölçme aracında toplamda 43 madde ve dört alt boyut (Görevler- İşler, Meslekler, Oyuncaklar, Oyunlar) bulunmaktadır. Her bir maddenin üç yanıtı yer almaktadır. Bu yanıtlar, "Görevler/İşler" ve "Meslekler" alt boyutları için; "Kadın", "Erkek" ve "Kadın/Erkek" şeklindedir. "Oyuncaklar" ve "Oyunlar" alt boyutlarında ise; "Kız", "Erkek" ve "Kız/ Erkek" şeklindedir. Ölçme aracı, ailesi Bilgilendirilmiş Onam Formunu dolduran ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan çocuklara bireysel olarak uygulanmıştır. Görüşmeler her bir çocuk için 4-9 dakika sürmüştür. Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet kalıp yargılarının yaşlarına, cinsiyetlerine ve ailenin sosyoekonomik durumuna bağlı olarak farklılıklarını tespit edebilmek için Bağımsız Örneklem T testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının fazla olduğu, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının cinsiyete ve yaşa bağlı olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ailenin sosyo ekonomik durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği; alt sosyoekonomik ailelerdeki çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının daha fazla olduğu bulunmuştur. Okul öncesi dönemden itibaren çocukların toplumsal cinsiyet kalıp yargılardan uzaklaşmasına yönelik önlem alınmaya başlanması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet; Okul Öncesi; Okul Öncesi Eğitim; Erken Çocukluk

GENDER STEREOTYPES OF PRESCHOOL CHILDREN

Apart from biological differences, the roles that society assigns to men and women, and the behavioral patterns that society expects from them as men and women are defined by the concept of gender. While the concept of gender does not differ from society to society, the concept of gender can vary over time, culture and even from family to family. Each individual has a social gender in accordance with the gender they were born with. When the biological sex of the child is known by the parents, the characteristics appropriate to gender are also determined for the child. This study, which was conducted to determine the gender stereotypes of preschool children, was designed according to the survey model. The population of the study consists of 48-72-month-old children studying in kindergartens independent of the Ministry of National Education in Antalya province. The sample consisted of 452 children aged 48-72 months attending 5 independent kindergartens in Muratpaşa, Konyaaltı and Kepez districts. Of the children, 246 were girls and 206 were boys. 142 children were 48-60 months old and 310 children were 61-72 months old. The data of the study were collected with the "Personal Information Form" used to determine the demographic characteristics of the children and the "Gender Stereotypes Measurement Tool" developed by Şıvgın (2013) to determine the gender stereotypes of the children. There are 43 items in total and four sub-dimensions (Tasks - Jobs, Professions, Toys, Games) in the

¹Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, yarngunduz@gmail.com, ORCID:0009-0000-1184-678X

²Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, sonmezfatmanur242@gmail.com, ORCID: 0009-0003-9920-0343

³Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, aydinnilsu944@gmail.com ORCID: 0009-0008-5382-4501

⁴ Öğr. Gör Dr, Akdeniz Üniversitesi, seskidemir@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-3129-4908

Bu proje TÜBİTAK-2209A desteklenmiştir.

measurement tool. Each item has three responses. These responses are "Female", "Male" and "Female/Male" for the "Tasks/Jobs" and "Occupations" sub-dimensions. For the "Toys" and "Games" sub-dimensions; "Female", "Male" and "Female/Male". The measurement tool was administered individually to children whose parents completed the Informed Consent Form and volunteered to participate in the study. Interviews lasted 4-9 minutes for each child. Independent Samples T-test was used to determine the differences in gender stereotypes of preschool children depending on their age, gender and socioeconomic status of the family. As a result of the study, it was found that preschool children had more gender stereotypes and that gender stereotypes did not differ significantly depending on gender and age. It was found that gender stereotypes differed significantly according to the socio-economic status of the family; children from lower socioeconomic families had more gender stereotypes. It may be recommended to start taking measures to help children move away from gender stereotypes starting from the preschool period.

Keywords: Gender; Preschool; Preschool Education; Early Childhood

OHİNLİ ŞEYH ALAUDDİN'İN VAZ'A DAİR GÖRÜŞLERİ

Sahip AKTAŞ¹

İslami ve lisani ilimler içerisinde müstakil bir ilim haline gelmesi uzun süren ilimlerden biri, Vaz'ildir. 'Aduddîn İcî (ö. 756/1355) öncesi mütekaddim döneminde nahiv, fıkıh usulü, mantık, beyân gibi diğer ilimler arasında dağınık bir halde bulunan bu ilim İcî'nin *er-Risâletü'l-vaz'iyye* adlı küçük hacimli eseriyle müstakil bir ilim haline gelmiştir. Bu risaleyle birlikte bu alanda ciddi bir literatür meydana gelmiştir. Ayrıca bu ilmin tartışmalı meselelerine dair İcî-Seyyid Şerif el-Curcânî (ö. 816/1413) ile Sa'duddîn et-Teftâzânî (ö. 792/1390) ve kudemâ çizgisi şeklinde sembolize edilen iki perspektif ortaya konulmuştur. Vaz'ilmi alanında kaleme alınan bu zengin literatür içerisinde yer alan eserlerden biri, şark medreselerinin önemli simalarından olan Ohinli Şeyh Alauddîn'e (ö. 1369/1949) aittir. Şeyh Alauddîn *Hulâsatu'l-vaz'* isimli bu küçük hacimli eserinde bu ilmin temel konularının ve tartışmalı meselelerinin birçoğunu ele almıştır. Sözelimi vaz'ın tanımı, kısımları, lafız ve mana bakımından türleri gibi konuların yanı sıra mecazlardan vaz'ın olup olmadığı, yine mana bakımından özel anlam genel vaz' şeklinde bir türün olup olmadığı gibi tartışmalı meselelere değinilmiştir. Bu çalışmada hacim olarak küçük kapsam olarak bir hayli kuşatıcı olan *Hulâsatu'l-vaz'* isimli eseri ekseninde şark medreselerinin önemli ilmi kimliklerinden olan Şeyh Alauddîn'in Vaz' ilmine dair görüşleri tespit edilmeye, tartışmalı meselelerde söz konusu perspektiflerden hangisini benimsediği veya eklektik bir yaklaşım mı sergilediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vaz'İlmi, Şeyh Alauddîn, Hulâsatu'l-vaz', Vaz', Lafız, Manâ.

SHEIKH ALAUDDIN'S VIEWS ON THE SCIENCE OF AL-WAÐ'

One of the sciences within Islamic and linguistic studies that took a considerable amount of time to emerge as an independent discipline is the science of al-Wađ'. Prior to the era of Aduddin Iji (d. 756/1355), this science was dispersed among other disciplines such as syntax, principles of Islamic jurisprudence, logic, and rhetoric. However, through his work "Er-Risâletü'l-Wađ'iyya," this science became an independent field of study. This treatise not only gave rise to a significant literature in this field but also presented two perspectives symbolized by Iji-Sayyid Sharif al-Jurjani (d. 816/1413), and Saad al-Din al-Taftazani (d. 792/1390) and scientist before Iji on the controversial issues of this science. One of the works included in the extensive literature written in the field of Wađ' is attributed to Sheikh Alauddin of Ohin (d. 1369/1949), a prominent figure in the eastern madrasas. In his work titled "Hulâsatu'l-Wađ'", Sheikh Alauddin extensively discusses the fundamental topics and controversial issues of this science. These include the definition of Wađ', its components, its types based on wording and meaning, and whether metaphors are considered part of vaz'. The work also addresses the question of whether there exists a specific type of Wađ' known as "general Wađ'" in terms of meaning. This study aims to identify Sheikh Alauddin's views on the science of Wađ' based on his work *Hulâsatu'l-Wađ'*, which, encompasses a wide range of topics. The study further endeavours to determine which perspective he adopts on the controversial issues or whether he displays an eclectic approach.

Keywords: Science of Wađ', Sheikh Alauddin, Hulâsatu'l-Wađ', Wađ', Wording, Meaning.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, s-saktas@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5715-7832

İSLAMÎ ŞİİR ve ŞÂİR TASAVVURUNUN TÜRKÇE DÎVÂN DİBÂCELERİNE YANSIMASI

Alperen Bedirhan COŞKUN¹

Klasik Türk edebiyatı poetikasının anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi için, yalnızca şairlerin değil, İslamiyet'in ve dinî akidelerine bağlı olan toplumun da şiire bakış açısının göz önünde tutulması gerekir. Dinin şiire ve şâire bakış açısı âyet ve hadislerle sabit olduğundan, üzerinde durulması gereken mesele, "toplumun, dinin izin verdiği hudutlarda şiirin nasıl olması gerektiğine dair görüşleri ve şairlerin bu görüşlere ne derece bağlı kaldığı" olmaktadır. Şâirlerin şiirlerinden hareketle birtakım çıkarımlar yaparak toplumdaki şiir algısına ne derece mutabık kalındığı, şiir yazımında nasıl bir yol izlendiği saptanabilse de bize en doğru fikirleri verecek kaynak divan dîbâceleri olmaktadır. Dibacelerde ideal şair ve şiir için ifade edilen görüşler, tabii olarak İslamî mesnedlere dayanmak zorundadır. Bu yüzden şairler Kuran'da zemmedilen şair ve şiirin aslında her şiiri kapsamadığını ifade etmek, kendilerini o gürühtan ayırmak mecburiyetini hissetmişlerdir. Bu sebeple dibacelerde genellikle âyet-i kerime ve hadis-i şerif iktibaslarından faydalanılmıştır. Bunun daha iyi anlaşılabilmesi için İslamiyet öncesindeki şiir algısının bilinmesinde yarar vardır. İslamiyet öncesinde Araplar, şiire kutsal bir anlam yüklemişlerdir. Aynı zamanda kâhin ve büyücü de addedilen şairlerin, cinlerle temas halinde olduklarına inandıklarından şairlere özel bir mevki atfetmişlerdir. Sadrü'l-İslam döneminde ise İslamiyetin şiire karşı bakış açısı şekillenmeye başlamış, Kuran ve Hz. Muhammed'in ifadeleri, şiirin nasıl olması gerektiğini belirlemiştir. Kuran hem ayetlerindeki hem de Hz. Peygamber'in sözlerindeki kudsiyetin şiire indirgenmesinin önünü kapatarak, ayetlerin ve Hz. Peygamber'in sözlerinin şiirden beri olduğunu, Hz. Muhammed'in şair olmadığını kesin bir dille ifade etmiştir. Ancak Hz. Peygamber'in şiire karşı tutumu, helal ve haram şiir olarak iki tür şiirin varlığını ortaya çıkarmış, Kuran'da şiir ve şâire yöneltilecek ağır ifadelerin haram şiir için geçerli olduğunu göstermiştir. İslamiyet'in şiire bakış açısı bu şekilde gelişirken Klasik Türk şairleri de yalnızca Kuran'daki ayetlere bakıp şiire tümüyle haram denmesinin önüne geçmek ve şairler üzerindeki menfi izlenimi bertaraf etmek üzere dibacelerinde Hz. Peygamber'in hadislerine, diğer peygamber ve din büyüklerinin şiire olan ilişkilerine, şiirin İslamî usûllere göre nasıl şekil alması gerektiğine değinmişlerdir. Diğer bir deyişle ideal şiir veya şâirin İslamî akideler çerçevesinde bulunması zorunluluğu hissedilmiş, şâirler kendilerini savunma ihtiyacı içinde görmüş ve savunmalarını dîbâcelerinde arz etmişlerdir. Bu çalışmada divan dibacelerinden hareketle şairlerin dayandıkları mesnedleri ve kendilerini ne şekilde ifade ettikleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri, İslamî Şiir, Dîbâce, Poetika.

REFLECTION OF ISLAMIC POETRY AND POET IMAGINATION ON TURKISH DIVAN'S PREFACE

In order to understand and interpret the poetics of classical Turkish literature, not only the poets, but also Islam and the society's perspective on poetry should be taken into consideration. Since the religion's perspective on poetry and poet is fixed with verses and hadiths, the issue that needs to be emphasized is "the views of the society on how poetry should be within the limits allowed by religion and to what extent the poets adhere to these views". Although it can be determined to what extent the perception of poetry in the society is agreed by making some inferences based on the poems of the poets, and what kind of path is followed in writing poetry, the source that will give us the most accurate ideas is the divan dîbâces. The views expressed for the ideal poet and poetry in the dibace must naturally be based on Islamic grounds. For this reason, poets felt obliged to express that the poet and poem mentioned in the Qur'an do not actually cover every poem, and to separate themselves from that crowd. For this reason, quotations from verses and hadiths were generally used in dibajas. In order to understand this better, it is useful to know the perception of poetry before Islam. Before Islam, Arabs attributed a sacred meaning to poetry. At the same time, they ascribed a special position to the poets, as they believed that the poets, who were considered to be soothsayers and magicians, were in contact with the jinn. In the period of Sadrü'l-İslam, Islam's point of view towards poetry began to take shape, and the Qur'an and Hz. Muhammad's expressions determined how poetry should be. The Qur'an in both its verses and Hz. By blocking the reduction of the holiness in the words of the Prophet to poetry, the verses and Hz. The words of

¹ Araştırma Görevlisi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-4889-2442

the Prophet are since poetry, Hz. He firmly stated that Muhammad was not a poet. However, the attitude of the Prophet towards poetry revealed the existence of two types of poetry as halal and haram poetry, and showed that the heavy expressions directed to poetry and poet in the Qur'an are valid for haram poetry. While Islam's perspective on poetry developed in this way, Classical Turkish poets also used the words of the Prophet in their verses in order to avoid saying poetry completely haram by looking only at the verses in the Qur'an and to eliminate the negative impression on the poets. They mentioned the hadiths of the Prophet, the relations of other prophets and religious leaders with poetry, and how poetry should be shaped according to Islamic methods. In other words, it was felt that the ideal poem or poet should be within the framework of Islamic creeds, the poets saw themselves in need of defense and presented their defense in their dictums. In this study, it has been tried to focus on the masnads of the poets based on the divan dibace and how they express themselves.

Keywords: Classical Turkish Poetry, Islamic Poetry, preface, Poetics.

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE KOZMİK UNSURLARI ZERDÜŞT ÖĞRETİLERİ VE ARYAN MİTLERİ DOĞRULTUSUNDA OKUMAK: ŞİİRDE GÖKYÜZÜ TASAVVURUNUN KAYNAĞINI ARAMAK

Sadık ARMUTLU¹

Klasik Türk şiirinin beslendiği kaynaklar oldukça çeşitlidir. Türk şiiri, gerek İslam öncesi gerekse İslam sonrası zengin kültürlerin egemen olduğu sahada ortaya çıkmış ve yayılma alanı bulmuştur. Bu edebiyat bir taraftan İslami değerleri barındırırken diğer taraftan İslam öncesi mitoloji ve inançları da bünyesinde barındırmıştır. Bunların başında da gökyüzü tasavvuru diğer bir ifadeyle kozmik unsurlar gelir. Bu tasavvur, şüphesiz şiirin yazıldığı dönemin gökyüzü ile ilgili telakki, inanç ve geleneklerini barındırmıştır. Fakat tasavvur, İslami birikimler doğrultusunda mı oluştu, yoksa daha çok mitoloji ve inanç ekseninde şekillenen geçmişten miras alınarak mı oluşturuldu? Buna cevap vermek oldukça güçtür. Örneğin göklerin yedi katmandan oluşu, İslam öncesi gök tasavvurunun vazgeçilmez bir inanç boyutu olarak karşımıza çıkar. Fakat Kuran-ı Kerim de göklerin yedi kat olduğunu bildirir. Ayrıca gök katmalarının dokuz olarak benimsenmesi Kuran bağlamı bir algıdan çok, inanç ile ilişkilidir. Şiirde bu olgunun hangi değerler sistemine göre şairler tarafından ele alındığını ortaya koymak da oldukça zordur. Buna rağmen gökyüzü ve barındırdığı kozmik unsurlar ile ilgili tasavvurların Kuran'da ayrıntılı bir şekilde yer almaması ve Kuran'ın bildirmediği gökyüzü tasavvurunun şairler tarafından ele alınıp işlendiği görüldüğünde bu tasavvurun mitolojik ve inanç sistemi boyutunun daha ağır bastığı kanaati oluşmaktadır. Kadim kültürlerde gökyüzü algısı inanç ve mitoloji unsurlarıyla iç içe bir durumdaydı. Gökyüzü tasavvuruyla bağlantılı olarak; olayların yorumlanması, kader ile gökyüzü arasında bir bağ kurulması, gökyüzünün tanrıların meskeni olarak algılanması, yıldızların uğurlu veya uğursuz oluşu gibi düşünceler; şiirlerde yer alan gökyüzü tasavvurunda mitolojinin yanında inançların ve eski astronomi telakkilerinin ağır bastığı ve bir adım öne çıktığı tezini güçlendirmektedir. Bu makalede Divan şiirinde yer alan kozmik unsurların, elimizde yazılı en eski kaynak olarak bulunun Zerdüştlere kutsal kitabı Avesta başta olmak üzere, Zerdüşti öğretileri doğrultusunda yazılmış kaynaklardan hareketle ortaya konulması veya bağlantısı gösterilmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda oluşturulan Aryan mitlerine değinilecek ve yeri geldiğinde bu doğrultuda Turan kavimlerinin mitsel değerleriyle de karşılaştırılma yoluna gidilecek ve de yeri geldikçe Fars şiirinden örnekler de verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Şiir, Zerdüş, Avesta, Gökyüzü

COSMIC ELEMENTS IN CLASSICAL TURKISH POETRY READING IN ACCORDANCE WITH ZERDÜSHAT DOCUMENTS AND ARYAN MYTHS: SEARCHING FOR THE SOURCE OF THE SKY REVIEW IN POETRY

The sources of classical Turkish poetry are quite diverse. Turkish poetry emerged in the area dominated by rich cultures, both pre-Islamic and post-Islamic, and found an area to spread. While this literature contains Islamic values, it also includes pre-Islamic mythology and beliefs. At the beginning of these is the imagination of the sky, in other words, the cosmic elements. This imagination undoubtedly contained the thoughts, beliefs and traditions about the sky of the period in which the poem was written. But was the imagination formed in line with Islamic accumulations, or was it created by inheriting from the past, which was shaped more in the axis of mythology and belief? It is quite difficult to answer this. For example, the seven layers of the heavens appear as an indispensable belief dimension of the pre-Islamic conception of the sky. However, the Qur'an also states that the heavens are sevenfold. In addition, the adoption of the heavenly layers as nine is related to belief rather than a perception in the context of the Qur'an. It is also very difficult to reveal according to which value system this phenomenon is handled by poets in poetry. However, when the imaginations about the sky and the cosmic elements it contains are not included in the Qur'an in detail, and when it is seen that the imagination of the sky, which the Qur'an does not inform, is handled and processed by the poets, it is believed that the mythological and belief system dimension of this imagination outweighs. In ancient cultures, the perception of the sky was intertwined with the elements of belief and mythology. In connection with the imagination of the sky; the interpretation of events, the establishment of a link between destiny and the sky, the perception of

¹ Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-2918-2253

the sky as the abode of the gods, the auspicious or unlucky stars of the stars; It strengthens the thesis that beliefs and old astronomy considerations outweigh mythology and one step forward in the imagination of the sky in the poems. In this article, it will be tried to reveal or show the connection of the cosmic elements in the Divan poetry, based on the sources written in the direction of Zoroastrian teachings, especially the Avesta, the sacred book of Zoroastrians, which is the oldest written source in our hands. Aryan myths created in this direction will be mentioned and when appropriate, they will be compared with the mythical values of Turan tribes and examples from Persian poetry will be given when appropriate.

Keywords: Classical Poetry, Zoroaster, Avesta, Sky

NEF'İN SİHAM-I KAZA'SINDA SECIYE VE RUH TASVİRLERİ

Gamze ÜNSAL TOPÇU¹, Nevzat ENGİN²

Divan edebiyatında şair, genellikle bir kişiyi tasvir ederken fiziki yönünü kelimelerle resmedip kişiyi gözümüzde canlandırma yoluna gitmez. Kişiyi karakter yönüyle tasvir etmeyi tercih eder. Şiirin tabiatı gereği ister sevilen, ister övülen, ister yerilen kişi olsun insanın fiziğinden çok fizikötesi durumu şiire konu olur. Meziyetler, kahramanlıklar, cesaret ve iç âleminde kopan fırtınalar hep maddeden öte ruh ile ilgili bir durumdur. Şair insanın ruhsal boyutu ve karakteri ile ilgilenir. Klasik Türk şiirinde edebi sanat ve mazmunlara bakıldığında fizik ve metafizik ilişkisinde karakter ve seciye yönü ya methiyelere konu olup alkışlanmış ya da hicve malzeme olup yerilmiştir. Divan edebiyatında şair alkışladığını göğe çıkarma yerdiğini de yerle yeksan etme amacındadır. Övgü ve yergide ifrat ve tefrit durumu söz konusudur. Nefî'nin Türk edebiyatında hicivle özdeşleşen bir imajı olduğu bilinen bir gerçekliktir. Coğrafyanın kişilik ile ilişkisi, şairin yaşadığı yüzyılın sosyal ve siyasi durumu, saray çevresine toplanan bürokratik kesimin sanatçıya bakışı, dönemin padişahlarının sanat ve sanatçıya olan yaklaşımı ve bunların Nefî'nin kendi seciyesi ve ruhsal durumuna yansımaları beraber ele alınmaya çalışılmıştır. Nefî'nin küfür ve hakaret içeren hicivlerinin temelinde dönemin hâkim zarafet ve edep anlayışı ve diğer şairlerin onu tahrik etme payesi de göz önüne alınarak şairin ruhundaki izler ve etkiler anlaşılmalı gayret edilmiştir. Babasından tutalım dönemin ulema, şair, vezir, paşa ve hatta padişahlarını eleştirecek kadar gözü kara olan Nefî'nin bu korkusuzluğu, ruhuna işleyen karakter özelliğini anlamak için zamanın şartlarını hayalimizde canlandırdığımızda herkesin Nefî olamayacağını anlarız. Nefî yergide de meth, etmede de döneminde zirve bir şahsiyettir. Bu çalışmada Nefî'nin Sihâm-ı Kazâ adlı eserinde ruh ve seciye tasvirleri yazılı ve elektronik veriler doğrultusunda incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Nefî, Sihâm-ı Kazâ, hiciv, seciye ve ruh tasvirleri.

DEPICTIONS OF SECIYE AND SOUL IN NEF'S SİHAM-I KAZA

In Divan literature, the poet usually does not try to visualize the person by depicting his physical side with words while describing a person. He prefers to portray the person in terms of character. Due to the nature of the poem, whether the person is loved, praised or vilified, the metaphysical state of the person is the subject of the poem rather than the physique. Virtues, heroism, courage and the storms that break in his inner world are all about the spirit rather than matter. The poet deals with the spiritual dimension and character of the human being. When we look at literary art and mazmuns in classical Turkish poetry, the character and character aspect in the relationship between physics and metaphysics is either the subject of praise and applauded, or it is criticized as satirical material. In Divan literature, the poet aims to raise what he applauds to the sky and to destroy what he criticizes. Praise and satire are exaggerated and understated. It is a known fact that Nefî has an image identified with satire in Turkish literature. The relationship between geography and personality, the social and political situation of the century in which the poet lived, the view of the bureaucratic group gathered around the palace towards the artist, the approach of the sultans of the period to art and the artist, and their reflection on Nefî's own character and spiritual state were tried to be discussed together. On the basis of Nefî's satires containing swearing and insults, the traces and effects in the poet's soul were tried to be understood by taking into account the prevailing grace and decency of the period and the role of other poets to provoke him. Let's not forget his father, when we visualize the conditions of the time in order to understand this fearlessness and character trait of Nefî, who was so reckless as to criticize the ulema, poet, vizier, pasha and even the sultans of the period, we understand that not everyone could be Nefî. Nefî is a top figure in his time, both in criticism and praise. In this study, the depictions of spirit and character in Nefî's work called Sihâm-ı Kazâ will be examined in line with written and electronic data.

Keywords: Nefî, Sihâm-ı Kazâ, satire, seciye and soul depictions.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
ORCID:0000-0001-6682-166X

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uzman Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı.
ORCID:0009-0002-0552-8982

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE MÜZECİLİĞİN SON DÖNEMDEKİ DURUMU ÜZERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Hatice ENGİN¹

Türkiye’de müzecilik anlayışı, ancak XIX. yüzyılda önemli gelişmeler kaydedebilmiştir. Öncesinde sistemli, derli toplu bir müze kurma fikri bulunmamaktaydı. Yalnızca toplanan eserlerin depolarda biriktirilmesi veya koleksiyonculuk söz konusuydu. Fakat zamanla biriktirilen eserlerin sayısında ve çeşitliliğinde meydana gelen artış, bir bina içerisinde eserlerin teşhir tanzimini zorunlu kılmıştır. Türkiye’deki müzecilik anlayışının, zaman içerisinde değişerek geliştiğini bu anlamda söylemek mümkün. Fakat Türkiye’de, tarihsel süreç içerisinde müzecilik anlayışı ve müze sayısı bölgelere göre de değişkenlik gösterebilmiştir. Örneğin Marmara en fazla müze sayısına sahip bölge iken, Doğu Anadolu Bölgesi en az müze sayısıyla son sırada yer almıştır. Doğu Anadolu Bölgesi’nde ilk zamanlarda müzelerden ziyade eser depoları mevcuttu. Zamanla bölgede tarihi binalar müze olarak kullanılmaya ve yeni müze binaları inşa edilmeye başlanmıştır. Ancak günümüz şartlarına bakıldığında bölgedeki müze sayısı oldukça yetersiz kalmakta ve mevcut örneklerin de istenilen düzeyde gelişemedikleri anlaşılmaktadır. Her ne kadar müzecilik anlayışı geç bir tarihte anlaşılmış ve yeterli müze sayısına ulaşılmamış olsa da bölgede son yıllarda açılan birkaç müze örneği, müzecilikte gelişme kaydedilebileceği konusunda umut vericidir. Bu çalışmanın konusunu Doğu Anadolu Bölge’nin müzeciliğe bakışı ve son dönemdeki durumu oluşturmaktadır. Çalışmada bölgenin müze sayısı, müzelerin teşhir tanzim düzeni, yönetim ve uzman personel durumu gibi konular hakkında genel bilgiler vererek bölgenin müzecilikteki son durumuna dikkat çekmektir. Ayrıca Türkiye’de zaman içerisinde müzecilik anlayışında meydana gelen değişimlerin, Doğu Anadolu Bölgesi üzerinde nasıl tesir ettiği ve nasıl bir dönüşüm geçirdiği konusu detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu anlamda Doğu Anadolu Bölgesi’nde müzecilik faaliyetlerinin, son dönemde açılan müzeler üzerinden gündeme getirilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra yeni açılan müzelerin, bölge açısından ehemmiyeti dile getirilerek, bölgedeki müzelerin daha fazla nasıl geliştirilebileceğine dair birtakım öneriler sunulması da amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değişim; Gelişim; Kent; Müze, Doğu Anadolu Bölgesi.

AN OVERVIEW ON THE LATEST STATUS OF MUSEUM IN THE EASTERN ANATOLIA REGION

The understanding of museology in Turkey, but only in the XIX. century has made significant progress. Previously, there was no idea of establishing a systematic and tidy museum. There was only the accumulation of collected works in warehouses or collecting. However, the increase in the number and variety of artifacts accumulated over time necessitated the exhibition of artifacts in a building. In this sense, it is possible to say that the understanding of museology in Turkey has evolved over time. However, in Turkey, the understanding of museology and the number of museums in the historical process may vary according to the regions. For example, while Marmara is a region with the highest number of museums, the Eastern Anatolia Region is in the last place with the least number of museums. In the early days in the Eastern Anatolia Region, there were artifact warehouses rather than museums. Over time, historical buildings in the region began to be used as museums and new museum buildings began to be built. However, considering today's conditions, it is understood that the number of museums in the region is quite insufficient and the existing examples are not developed at the desired level. Although the understanding of museology has been understood at a late date and the number of museums has not been reached, a few examples of museums opened in the last year or two in the region are promising that a development can be made in museology. The subject of this study is the view of the Eastern Anatolia Region towards museology and the current situation. The aim of the study is to draw attention to the latest situation of the region in museology by giving general information about the number of museums in the region, the exhibition arrangement of the museums, the management and the situation of expert personnel. In addition, how the changes in the understanding of museology in Turkey over time affected the Eastern Anatolia Region and what kind of transformation it underwent will be discussed in detail. In this sense, it is aimed to bring museology activities in the Eastern Anatolia Region to the agenda through the recently opened museums. In addition, it is also aimed to present some suggestions on how the museums in the region can be developed further by expressing the importance of the newly opened museums for the region.

Keywords: Change; Development; City; Museum; Eastern Anatolia Region.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sanat Tarihi Bölümü, sanattarihi90@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7796-1171

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ ÖĞRETMENLERİNİN AKILLI TAHTA KULLANIM DURUMLARI*

Tuncay CEYLAN¹, Eyüp ŞİMŞEK²

Akıllı tahta, ülkemizde FATİH Projesiyle birlikte kullanılmaya başlayan teknolojik bir öğretim aracıdır. Akıllı tahtayla etkili öğrenme ve öğretmelerin yapılabilmesi, öğretmenlerin akıllı tahta kullanım durumlarına bağlıdır. Çalışmanın amacı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin akıllı tahta kullanım durumlarını belirlemektir. Çalışma, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin akıllı tahta kullanım durumlarıyla ilgili alan yazına katkı sağlayacağı için önem arz etmektedir. Araştırmada nitel yöntemlerden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Çalışma, Bitlis il merkezinde amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen dokuz Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeniyle ve altı ortaokulda yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem formu kullanılmıştır. Görüşmeler öğretmenlerle yüz yüze, gözlemlerse sınıflarda 48 ders saatinde yapılmıştır. Toplanan veriler üzerinde içerik analizi yapılmış, bulgular tablo ve grafiklerle sunulmuş ve betimlenmiştir. Çalışma bulgularında akıllı tahta kullanım eğitimi, sıklığı, amacı, uygulamaları, becerisi ve sorunları temalarına ulaşılmıştır. Temalara ilişkin bulgulara göre öğretmenlerin çoğunluğu akıllı tahtayla ilgili herhangi bir eğitime katılmamış, akıllı tahta kullanımını kendi tecrübeleriyle öğrenmeye çalışmışlardır. Öğretmenler akıllı tahtadan Z-kitap, video, resim, ses dosyası ve web 2.0 teknolojilerinden eğitsel oyun uygulamalarını derse görsellik sağlamak, ilgi ve dikkat çekmek, öğrenmenin niteliğini artırmak, öğretimi kolaylaştırmak, zengin ve hazır içerikler sunmak amacıyla kullanmışlardır. Katılımcılardan altı öğretmenin akıllı tahtayı derslerinde sıklıkla, üç öğretmenin ise az sıklıkta kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin akıllı tahtayla ilgili dosya yönetim becerisi ve program değişkeni becerisine temel düzeyde sahip oldukları, mekanik beceri, sınıf yönetimi ve pedagoji becerisi konusunda ise yetersiz kaldıkları belirlenmiştir. Akıllı tahtayla ilgili ekranın açılmaması, geç açılması veya yansıma yapması, internet erişiminin kısıtlanması, virüs, uygulamaların açılmaması, elektrik kesintisi, teknik servisin olmaması, içerik eksikliği, öğrencilerin tahtayı amacı dışında kullanması ve teknolojiye bağımlılıklarının artması, öğretmenlerin hazırcılığa/tembelliğe alışması ve sınıf kontrolünü sağlayamaması gibi çeşitli sorunların olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak öğretmenlerin akıllı tahtayı etkili kullanım bilgi ve becerisiyle ve akıllı tahtaların donanım, yazılım, alt yapı ve içerikleriyle ilgili eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir. Bu eksiklikler de sınıf yönetimiyle ilgili sorunların çıkmasına ve akıllı tahtalardan yeterli düzeyde verim sağlanamamasına neden olmuştur. Buna karşın öğretmenlerin derste akıllı tahta kullanmaları derse görsellik, hareketlilik, ses ve canlılık kattığı için öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini çekmiş ve öğretmen takrirlerini desteklemiştir. Öğretmenlere akıllı tahtanın etkili kullanımıyla ilgili uygulamaya dayalı hizmet içi eğitimlerin alan uzmanları tarafından verilmesi ve akıllı tahtaların teknik açıdan revize edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi; Öğretmen; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi; Akıllı Tahta.

THE SMARTBOARD USAGE STATUS OF RELIGIOUS CULTURE AND ETHICS TEACHERS

Smartboard is a technological teaching tool that has been used in our country with the FATİH Project. The effective learning and teaching with the smartboard depend on the teachers' usage of the smartboard. The aim of the study is to determine the usage of smartboards by Religious Culture and Ethics teachers. This study is important because it will contribute to the literature on the usage of smartboards by Religious Culture and Ethics teachers. The study utilized a qualitative research method with a case study design. The study was conducted with nine Religious Culture and Ethics teachers selected through purposive sampling and in six middle schools in the city center of Bitlis. Semi-structured interview forms and observation forms were used as data collection tools. The interviews were conducted face-to-face with the teachers, and the observations were carried out during 48 class hours. Content analysis was performed on the collected data, and the findings were presented and described using tables and graphs. The study findings revealed themes related to

1 * Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, tuncyceylan@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7864-8999

2 Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, eyupsimsek@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4393-7616

Çalışma, Tuncay Ceylan'ın "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Kullanım Durumları" isimli devam etmekte olan doktora tezinden türetilmiştir.

smartboard usage training, frequency, purpose, applications, skills, and problems. According to the findings, the majority of teachers did not receive any training on smartboard usage and tried to learn it through their own experiences. Teachers used the smartboard to provide visual elements, attract attention, enhance the quality of learning, facilitate teaching, and present rich and ready-made content by utilizing Z-books, videos, pictures, audio files, and educational game applications from web 2.0 technologies. It was determined that six participants frequently used the smartboard in their lessons, while three participants used it infrequently. The teachers were found to have a basic level of file management skills and variable program skills related to the smartboard, but they lacked mechanical skills, classroom management skills, and pedagogical skills. Various problems were identified, such as failure to open or delayed opening of the screen, limited internet access, viruses, applications not opening, power outage, lack of technical support, content deficiencies, students using the smartboard for purposes other than intended, increased dependency on technology, teachers becoming accustomed to laziness, and inability to maintain classroom control. Consequently, it was found that teachers lack the necessary knowledge and skills for effective smartboard usage, and there are deficiencies in the hardware, software, infrastructure, and content of the smartboards. These deficiencies have led to classroom management problems and inadequate efficiency from the smartboards. However, using smartboards in class has attracted students' interest and attention due to the visual, dynamic, auditory, and lively elements it brings, and it has supported teachers' preferences. It is recommended that teachers receive practice-based in-service training on effective smartboard usage from field experts and that the technical aspects of smartboards be revised.

Keywords: Religious Education; Teacher; Religious Culture and Moral Knowledge; Smart Board.

14. YÜZYIL AŞK MESNEVİLERİNDE KADIN KAHRAMANLARIN KARAKTER ANALİZİ

Esra AKA¹

Geleneğin ve kültürün izlerini taşıyan edebî eserler, toplumsal kimliğin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Yüzyıllar önce kaleme alınan mesneviler, diğer geleneksel tahkiye türlerinde olduğu gibi toplumun ihtiyacını karşılamıştır. Oldukça geniş bir yelpazeye sahip olan mesnevi türündeki eserler, günümüz edebiyat araştırmaları sahasında da birçok çalışmaya konu olmuştur. Osmanlı edebiyatının önemli manzum eserlerinden olan mesneviler, kendi içinde tarihî, dinî-tasavvufî ve aşk mesnevileri olarak çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Özellikle iki kahramanlı aşk mesnevileri; olay örgüsü, mekân, bakış açısı ve tertip özellikleri gibi yapısal unsurlarının yanı sıra kahramanlarının karakter özellikleri yönüyle de incelenmeye muhtaçtır. Aşk mesnevilerinin kahraman kadrosu, ilk örneklerinden itibaren özellikle işlevlerindeki benzerlik bakımından dikkat çekmektedir. Bu noktada Anadolu'da yazılmış aşk mesnevileri, türün gelenek içindeki seyrini takip etmede önemli bir rol oynamaktadır. Anadolu sahasında 14. yüzyıldan önce kaleme alınmış mesnevilerde özellikle dinî-tasavvufî konuların işlenmesinin yanı sıra birkaç *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevisi de görülmektedir. Fakat türün müstakil örneklerinin görülmeye başlandığı 14. yüzyılda *Yûsuf u Züleyhâ*, *Cemşid ü Hurşid*, *Süheyl ü Nev-bahâr*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Işk-nâme* ve *Gül ü Hüsrev* gibi aşk mesnevileri konunun incelenmesinde ayrı bir öneme sahiptir. Edebî eserlerde yer alan kahramanların tip ve karakter olarak iki ayrı kişilik özellikleri itibarıyla kurgulandığı görülmektedir. Bu çalışmada, 14. yüzyılda kaleme alınmış aşk mesnevilerindeki başkahramanlar olarak karışıma çıkan kadın (maşûk) ve erkeğin (âşık) kişilik özellikleri ile olay örgüsü arasındaki bağlantılara dikkat çekilmiştir. Özellikle yazıldıkları dönem itibarıyla toplumun kadına bakış açısının ve geleneksel Türk toplumundaki kadın profilinin bu eserlerdeki kadın karakterlerde ortaya konulması hususiyetlerine yer verilmiş ve toplumsal yapı içinde kadının rolünün dönem içinde yazılan eserlere nasıl yansdığına dikkat çekilmiştir. Ayrıca ele alınan iki kahramanlı aşk mesnevilerinde ortaya konan muhtevanın incelenmesi ve bunların ihtiva ettiği karakter kadrosundaki temel unsurların benzerlik ve farklılıkları üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aşk Mesnevileri, Karakter Analizi, Kadın.

CHARACTER ANALYSIS OF FEMALE HEROES IN 14th CENTURY LOVE MANAVIS

Literary works bearing the traces of tradition and culture play an important role in the formation of social identity. The masnavis, which were written centuries ago, met the needs of the society, as in other traditional narration types. The works in the masnavi genre, which has a wide range, have also been the subject of many studies in the field of today's literary studies. The masnavis, one of the important poetic works of Ottoman literature, are divided into various groups as historical, religious-mystical and love masnavis. Especially the love masnavis with two heroes; In addition to its structural elements such as plot, location, point of view and arrangement features, it also needs to be examined in terms of the character traits of its heroes. The heroic cast of the love masnavis draws attention especially in terms of the similarity in their functions from the very first examples. At this point, love masnavis written in Anatolia play an important role in following the course of the genre in tradition. In the masnavis written before the 14th century in the Anatolian field, there are several *Yûsuf u Züleyhâ* masnavis, in addition to dealing with especially religious-mystical subjects. However, in the 14th century, when the independent examples of the genre began to be seen, love masnavis such as *Yûsuf u Züleyhâ*, *Cemşid ü Hurşid*, *Süheyl ü Nev-bahâr*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Işk-nâme* and *Gül ü Hüsrev* have a special importance in the study of the subject. It is seen that the heroes in literary works are fictionalized in terms of two different personality traits as type and character. In this study, attention was drawn to the connections between the personality traits of the woman (beloved) and man (lover), who appeared in the mix as the protagonists in the love masnavis written in the 14th century, and the plot. In particular, the characteristics of the society's point of view on women and the woman's profile in traditional Turkish society, as of the period they were written, are included in the female characters in these works, and attention is drawn to how the role of women in the social structure is reflected in the works written during the period. In addition, the analysis of the content revealed in the two-hero love masnavis and the similarities and differences of the basic elements in the character cast they contain are also emphasized.

Keywords: Love Masnavis, Character Analysis, Female.

¹ Doktora Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, esra_aka20@erdogan.edu.tr ORCID: 0000-0002-0971-1269.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SIRASINDA ADİLCEVAZ'DA ERMENİ OLAYLARI

Kamuran KARABALIK¹

Birinci Dünya Savaşı sırasında Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi o dönem Van vilayetine bağlı olan Adilcevaz kazası da Ermeni olaylarının yoğun olarak yaşandığı bir yer oldu. Osmanlı ordu birliklerinin Kafkasya'daki mağlubiyetinden (Aralık 1914) sonra Ermeniler, 27-28 Şubat 1915'te Adilcevaz'da isyan başlattılar. Bu isyan sırasında Ermeniler hem yerli halka hem de bölgeden geçen yolculara zarar vermeye başladılar. 23 Mayıs 1915'te ise Rusların yardımıyla Adilcevaz'ı işgal eden Ermeniler, Adilcevaz halkı üzerindeki baskılarını artırdılar. Ermeni zulmünden kurtulmak isteyen Adilcevaz halkı Diyarbakır, Mardin, Antep, Maraş gibi şehirlere göç etmek mecburiyetinde kaldılar. Osmanlı Hükümeti, bölgedeki Ermeni zulmünün son bulması için 27 Mayıs 1915'te Tehcir Kanunu'nu çıkardı. Bu Kanun gereğince Ermenilerin çoğunluğu Suriye'ye göç etti. Adilcevaz'daki Ermeni zulmü ise tam olarak 1917 yılında Rusya'da patlak veren Bolşevik İhtilali neticesinde son buldu. Bu çalışmanın amacı Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermenilerin Adilcevaz'da sebep oldukları olayları ve bu olaylara karşı Osmanlı Hükümetinin aldığı önlemleri kaynaklar ışığında incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Adilcevaz, Ermeni Olayları, Tehcir Kanunu

ARMENIAN EVENTS IN ADİLCEVAZ DURING THE FIRST WORLD WAR

During the First World War, as in many regions of Anatolia, the town of Adilcevaz, which was a part of the Van province at that time, was a place where Armenian events were experienced intensely. After the defeat of the Ottoman army corps in the Caucasus (December 1914), Armenians revolted in Adilcevaz on 27-28 February 1915. During this revolt, the Armenians began to harm both the local population and the passengers passing through the region. On May 23, 1915, the Armenians, who occupied Adilcevaz with the help of the Russians, turned up their pressure on the people of Adilcevaz. The people of Adilcevaz who wanted to get rid of the Armenian persecution had to migrate to provinces such as Diyarbakır, Mardin, Antep and Maras. The Ottoman Government introduced the Deportation Law on May 27, 1915 to end the Armenian persecution in the region. In accordance with this Law, the majority of Armenians immigrated to Syria. The Armenian persecution in Adilcevaz came to an end as a result of the Bolshevik Revolution that broke out in Russia in 1917. The aim of this study is to examine the events caused by the Armenians in Adilcevaz during the First World War and the measures taken by the Ottoman Government against these events in the light of the sources.

Keywords: First World War, Adilcevaz, Armenian Events, Deportation Law

¹ Arş. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, kamurankbalik@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4703-8412

ESİRİ BABA'NIN ŞİİRLERİNDE NASİHATLER

Nursema ERKAR¹

Nasihat, sözlüklerde “öğüt, pend, uyarı, ikaz” anlamlarına gelmektedir. Nasihatler insanı iyiye, doğruya yönlendirirken aynı zamanda kötüden uzaklaştırmaya da yarar sağlar. Türk edebiyatının başlangıcından bu zamana kadar ahlaklı bir toplum oluşturmak, iyi insanların sayısını arttırmak ve insanlara yararlı olmak amacıyla eserlerde nasihat konusuna yer verilmiştir. Türk edebiyatı eserlerinde nasihat konusu din ile ele alınmıştır. Hadis ve ayetler tüm insanlığa söylenmiş nasihat niteliğindedirler. Geleneği temsil eden bazı şairler halkın sözcüsü olarak içinde buldukları toplumun duygu ve düşüncelerini etik bir dille yazıya aktarmışlardır. Türk halk edebiyatında, tasavvuf edebiyatında ve klasik edebiyat döneminde nasihat konulu eserler yazılmıştır. Bu çalışmanın amacı XIX. yüzyıl şairi Esirî Baba'ya ait olan Mehmet Yardımcı'nın hazırlanmış olduğu “Esirî Baba Hayatı, Sanatı, Deyişleri” adlı eserde şairin şiirlerinde vermiş olduğu nasihatleri tespit etmektir. Makale, nasihat kavramı üzerine verilen bilgiler ile başlayıp Esirî Baba'nın hayatı ve edebi kişiliği ile devam etmiş ardından şiirler incelenmiştir. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden gömülü teori tekniği kullanılmıştır. Araştırmada Esirî Baba'nın 270 şiiri incelenmiş ve nasihat anlayışına uygun olan şiirleri konularına göre sınıflandırılmıştır. Konular aşk, dini- tasavvufi, ilim öğrenme- edep- erkân ve bilgi, peygamberler-âlimler-irfan sahibi kişiler, sosyal hayat ve Esirî'nin kendisine söylediği nasihatler olmak üzere altı ana başlık olup kendi içlerinde alt başlıklara ayrılmıştır. Eserde şairin kendisine söylemiş olduğu nasihatler sekiz şiir ile sınırlandırılmış olup diğer kategorilere oranla daha fazladır. Nefis, şeytan, beктаşilik, dini, tasavvufi ve kâmil insan olma ile ilgili nasihatler olmak üzere altı alt başlığa sahip olan dini- tasavvufi nasihatler bölümü, en fazla alt başlığı olan kategori olma özelliğine sahiptir. Bu çalışma sonucunda yaşadığı toplumun sesi olan Esirî Baba'nın eserlerinde toplumu iyileştirmek adına çeşitli konularla vermiş olduğu nasihatlerin olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Esirî Baba; nasihat; halk edebiyatı; divan edebiyatı; Alevi- Bektaşilik.

ADVICE IN POETS OF POETS OF THE POET

Admonition means "advice, pend, warning, warning" in dictionaries. While advising people to the good and the right, they also serve to distance them from the bad. From the beginning of Turkish literature until now, the subject of advice has been included in the works to create a moral society, to increase the number of good people and to be useful to people. In the works of Turkish literature, the subject of advice was discussed with religion. Hadith and verses are advice to all humanity. Some poets representing the tradition have written the feelings and thoughts of the society they are in in an ethical language as the spokespersons of the people. In Turkish folk literature, Sufi literature, and classical literature, works on advice were written. The aim of this study is to determine the advice given by the poet in his poems in the work titled "Esirî Baba Life, Art, Sayings" prepared by Mehmet Yardımcı, which belongs to the XIX century poet Esirî Baba. The article started with the information given on the concept of advice and continued with the life and literary personality of the Captive Father, and then the poems were examined. In this study, embedded theory technique, one of the qualitative research methods, was used. In the research, 270 poems of Esirî Baba were examined and the poems that were in accordance with the understanding of advice were classified according to their subjects. The topics are divided into six main headings as love, religious-mystical, learning of knowledge, manners and knowledge, prophets-scholars-wise people, social life, and the advice that Esirî told him. The religious-sufi advice section, which has six subheadings: exquisite, satanic, beктаshism, religious, tasawwufi and advice about being a perfect human being, has the feature of being the category with the most subtitles. As a result of this study, it is seen that Esirî Baba, who is the voice of the society he lives in, has given advice on various issues to improve the society in his works.

Keywords: Esirî Baba; advice; folk literature; divan literature; Alawite-Bektashism.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, nursemaerkar@gmail.com ORCID: 0000-0001-8141-98

HAYÂLÎ BEY'İN ELEST BEZMÎ'Nİ ANLATAN BİR GAZELİ

Melis AZİZİ¹

Vardar Yenicesi'nde doğan Hayâlî Bey 16. yüzyılın en kudretli şairlerinden biridir. Henüz yetişme çağındayken Kalenderilere katılan Hayâlî Bey şehir şehir gezerek tasavvufî yönünü beslemiştir. Şiir yazmaya olan yeteneği ile tasavvufa olan meyli birleşince ortaya devrini aşan şiirler çıkmıştır. Kalbinde ve zihninde büyüttüğü tasavvuf alemi, şiirlerindeki hayal dünyasının zeminini oluşturmuştur. Hayâlî Bey'in Divanı'nda yer alan gazelerde, tasavvufî göndermelerin çokluğu buna delalettir. Çalışmada Hayâlî Bey'e ait yek-ahenk bir gazele yer verilmiştir. Divan şiirinde bir beyiti oluşturan kelime kadrosu, yapısı gereği birbiriyle çağrışımlı olarak seçilir. Bu gazelde de bezm-i elest bütün çağrışımları ile ince ince işlenmiştir. A'râf suresi 172 ve 173. ayetlerin kaynaklık ettiği bezm-i elest, Allah ile bir arada olunan yerdir. Elest Bezmi, divan şiirinde ise mecaz anlamda sevgili ile bir arada olunan yer olarak ifade edilmiştir. Şairler, bezm-i elesti şiirin dünyasına alarak şiirlere iki boyut kazandırmışlardır. Elest Bezmi'nin işlendiği beyitlerde ilk etapta sevgiliden kaynaklanan bir ayrılığın acısı anlatılıyormuş gibi gözükse de arka planda Allah'tan ayrı kalmanın verdiği acı işlenmiştir. Hayâlî Beyi'in Divan'ında yer alan ve bezm-i eleste göndermelerde bulunan beyitler tespit edilmiştir. Daha sonra çalışmanın ana konusunu oluşturan yek-ahenk gazele yer verilmiştir. Hayâlî Bey söz konusu gazelde gerçek sevgili ile bir arada bulunan o kısacık zamanın özlemine dile getirmiştir. Kainatta hiçbir şey yaratılmamışken, kainatın esrarı bir damla su iken, kendisinin Allah aşkı ile dolu olduğunu ifade etmiştir. Gülde koku, rüzgarda can yokken bile, kendisinin Allah aşkıyla bülbül gibi inlediğini, Kâbe gibi yakasını yırttığını, yalvaranlardan olduğunu gerçek bir Hak âşığı gibi terennüm etmiştir. Çalışmanın sonunda Hayâlî Bey'in tasavvuf anlayışı, bunun şiire yansması ve bezm-i elest hakkında bilgi sahibi olunması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Elest Bezmi, 16. Yüzyıl, Hayâlî Bey

A GAZEL TELLING HAYÂLÎ BEY'S ELEST BEZMI

Hayâlî Bey, born in Vardar Yenicesi, is one of the most powerful poets of the 16th century. Hayâlî Bey, who joined the Kalenderis when he was still growing up, nurtured his mystical side by traveling from city to city. When his talent for writing poetry and his inclination towards Sufism were combined, poems that were beyond their time emerged. The world of mysticism that he raised in his heart and mind formed the basis of his imagination in his poems. The abundance of mystical references in the ghazals in Hayâlî Bey's Divan indicates this. In the study, a monolithic ghazal belonging to Hayâlî Bey is included. The word group that makes up a couplet in Divan poetry is chosen as being associated with each other due to its structure. In this ghazal, the bezm-i elest has been elaborated with all its connotations. Bezm-i elest, which is the source of verses 172 and 173 of Surah A'raf, is the place where one is together with Allah. Elest Bezmi is expressed in divan poetry as a place where one is together with the beloved in a figurative sense. Poets have added two dimensions to the poems by taking the bezm-i elesti into the world of poetry. In the couplets where Elest Bezmi is treated, although it seems as if the pain of a separation caused by a lover is described in the first place, the pain of being separated from Allah is processed in the background. The couplets in the Divan of Hayâlî Beyi and which refer to the bezm-i eleste have been identified. Then, the monolithic gazel, which constitutes the main subject of the study, is included. In the ghazal in question, Hayâlî Bey expressed her longing for that short time together with her true lover. He stated that while nothing was created in the universe and the mystery of the universe was a drop of water, he was full of the love of Allah. He sang like a true lover of God that even when there is no scent in the rose and no life in the wind, he groans like a nightingale for the love of Allah, smash oneself like the Kaaba, and is one of the begging ones. At the end of the study, it is aimed to have information about Hayâlî Bey's understanding of mysticism, its reflection in poetry and bezm-i elest.

Keywords: Sufism, Elest Bezmi, 16th Century, Hayâlî Bey

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, 4zizimelis@gmail.com, ORCID:0000-0002-4214-7401.

YÛNUS EMRE İZİNDE BİR MUTASAVVIF: KAŞIKÇI ALİ RIZA KONEVÎ

Eyüp AKDOĞAN¹

Nakşî-Halidî şeyhi olan Kaşıkçı Ali Rıza Konevî, Osmanlı Devleti'nin son yılları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında yaşayan sûfi-meşrep bir şâirdir. Osmanlı'nın medrese geleneğiyle tahsilini tamamladıktan sonra Konya'da uzun yıllar müderrislik ve fahrî-imamlık yapmıştır. Muhammed Esad Erbilî'ye intisap etmiş, tasavvufî tekâmülünü tamamladıktan sonra şeyhi tarafından irşâd vazifesi çerçevesinde Konya'ya halife olarak görevlendirilmiştir. Dönemin siyasî olaylarından ötürü aile efradıyla beraber Medine'ye göç etmiş; Medine'de bulunduğu zaman içerisinde Türkiye'deki ihvânıyla irşâd vazifesini mektup ve eserleri vasıtasıyla ifâ etmeye çalışmıştır. Kaşıkçı Ali Rıza Konevî'nin bu amaçla kaleme aldığı eserlerden birisi de *Dîvân*'ıdır. Yunus Emre (ö. 720/1320 [?])'nin mesnevi nazım şeklinde yazılmış *Risâletü'n-Nushiyye* ve *Divan*'ı olmak üzere iki eseri mevcuttur. Edebiyat tarihimizde kendisine has bir tarzın kurucusu olarak tanınan Yunus Emre, özellikle bu tarzıyla 14. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar pek çok şâiri etkilemiştir. 20. Yüzyıl Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı'nın önemli temsilcilerinden olan Kaşıkçı Ali Rıza Konevî de bu şairlerden biridir. Hem aruz hem hece vezni ile kaleme aldığı Yunus Emre tarzındaki ilâhîlerinin yanı sıra dinî, tasavvufî ve ahlâkî kavramlara yaklaşımı, bazen Yunus Emre'nin bir şiirine nazireyi andıran şiirleri gibi bazı hususlar nazara alındığında onun bir Yunus Emre muakkibi olduğunu göstermektedir. 13. yüzyılda Yunus Emre'nin "Yunus öldü diye salâ verirler/ Ölen hayvân imiş âşıklar ölmez" ifadesiyle başlayan öğretileri sanki aradan yaklaşık altı yüz yıl geçmemiş gibi Kaşıkçı Ali Rıza Konevî'nin "Âdeme öldü demekden nefsi hayvândır gazez / Mü'mine mevt yok demekden rûh-ı Rahmân'dır gazez" mısralarıyla devam etmiştir. Kaşıkçı Ali Rıza Konevî'nin *Dîvân*'ı incelendiğinde Yunus Emre'nin hem üslup hem de öğreti bakımından etkisi bariz bir şekilde hissedilmektedir. Bu bağlamda bildiride tarama yöntemiyle elde edilen bilgi ve bulgular ışığında Yunus Emre'nin şiirlerinin şekil ve muhteva özelliklerini mukayese bakış açısıyla tespit ve tahlil edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, 20. Yüzyıl, Kaşıkçı Ali Rıza Konevî, Ali Rıza Efendi, Dîvân.

A SUFÎ IN THE FOOTSTEPS OF YUNUS EMRE: KAŞIKCI ALİ RIZA KONEVÎ

Kaşıkçı Ali Rıza Konevi, who is a Nakşî-Khalidi sheikh, is a sufi-discreet poet who lived in the last years of the Ottoman Empire and the first years of the Turkish Republic. After completing his education in the Ottoman madrasah tradition, he worked as a professor and honorary imam in Konya for many years. Due to the political events of that period, he migrated to Medina with his family; during his time in Medina, he tried to fulfill his duty of guidance through his letters and works. One of the works written by Kaşıkçı Ali Rıza Konevî for this purpose is his *Divan*. Yunus Emre (d. 720/1320 [?]) has two works, *Risâletü'n-Nushiyye* and *Divan*, written in verse of Masnavi. Yunus Emre, who is known as the founder of a unique style in our literary history, has influenced many poets from the 14th century to the present day, especially with this style. Khashoggi Ali Rıza Konevi, one of the important representatives of 20th Century Religious-Sufi Turkish Literature, is one of these poets. In addition to his hymns in the style of Yunus Emre, which he wrote with both aruz and syllabic meter, his approach to religious, mystical and moral concepts, and sometimes his poems that resemble a poem by Yunus Emre, show that he was a follower of Yunus Emre. In the 13th century, Yunus Emre's teachings, which started with the phrase: "They say that Yunus is dead/ They are dead animals, and lovers do not die", as if it had not been about six hundred years, Khashoggi Ali Rıza Konevi's "Speech is an animal for saying that Adam is dead is a grudge / Believer does not die". He continued with the verses "The soul is the Most Merciful, grudge". When Kaşıkçı Ali Rıza Konevi's *Divan* is examined, the influence of Yunus Emre in terms of both style and teaching can be clearly felt. In this context, in the light of the information and findings obtained by the scanning method, we will determine and analyze the form and content features of Yunus Emre's poems from a comparative perspective.

Keywords: Yunus Emre, 20th century, Khashoggi Ali Rıza Konevi, Ali Rıza Efendi, *Divan*.

¹ Dr., Hakkari Üniversitesi, eyakdogan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2084-9154

ESKİ TÜRKÇEDEN HAREKETLE GÜNEYBATI TÜRK LEHÇELERİ ARASINDA FONETİK BİR MUKAYESE ÇALIŞMASI

Fatih KESKİN¹

Bu çalışmanın amacı Eski Türkçe döneminin temel fonetik özelliklerini merkeze alarak günümüzde müstakil birer yazı dili olarak yaşamakta olan Güneybatı (Oğuz gurubu) Türk lehçelerinin karakteristik ses bilgisi hususiyetlerini benzerlik ve farklılıklar çerçevesinde panoramik olarak ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamı, alanyazında güneybatı Türk lehçeleri olarak adlandırılan ve günümüzde yazı dili olarak kullanılan Türkiye Türkçesi, Gagavuz Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Türkmen Türkçesinin Eski Türkçe döneminin ses özelliklerinden hareketle fonetik açıdan mukayesesi ile sınırlıdır. Alanyazın tarandığında söz konusu lehçelerin müstakil gramerlerinin farklı araştırmacılar tarafından yazıldığı, bu lehçelerin dil özelliklerini muhtelif yönleriyle ortaya koyan birçok değerli çalışmanın yapıldığı ve yeni çalışmaların da birbirini takip ettiği görülür. Ancak Türk lehçelerinin mevcut durumunu karşılaştırmalı olarak betimleyen ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendiren araştırmalar henüz sınırlı sayıdadır. Dolayısıyla Türk lehçeleri araştırmalarında bu tür çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Bu itibarla çalışmanın alanyazında Türk lehçeleri üzerine karşılaştırmaya dayalı araştırmalar yapılması sürecine mütevazı bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Çalışmada güneybatı Türk lehçelerinin ses bilgisi özellikleri, yatay düzlemde karşılaştırmalı bir yöntemle ortaya konulurken dikey boyutta ise bu lehçelerin temel fonetik hususiyetleri Eski Türkçe ile benzerlik ve farklılıkları çerçevesinde ele alınacaktır. Bu doğrultuda söz konusu lehçelerin tarihî gelişim süreçleri hakkında bilgi verilecek, ünlülerin sahip oldukları uzunluk ve kısalık gibi temel özellikler ile ünsüzlerdeki benzerlik ve değişimler hem art zamanlı hem de eş zamanlı bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylece güneybatı Türk lehçeleri arasında hangi değişken ve özellikler çerçevesinde hangi lehçelerin fonetik açıdan birbirleriyle benzerlik ve farklılıklar gösterdiği somut örnekler üzerinden açık bir şekilde gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Güneybatı Türk Lehçeleri, Ses Bilgisi, Karşılaştırma.

WITH REFERENCE TO THE OLD TURKISH A PHONETIC COMPARISON STUDY AMONG THE SOUTHWESTERN TURKISH DIALECTS

The aim of this study is to panoramically reveal the typical phonetic characters of the Southwestern (Oghuz Group) Turkish Dialects living as independent written languages today within the frame of the similarities and differences by centering the basic phonetic features of the Old Turkish period. The scope of the study is restricted to the phonetically comparison of Turkey Turkish, Gagavuz Turkish, Azerbaijan Turkish and Turkmen Turkish, which are called as the Southwestern Turkish dialects in literature and used as the written language today, with reference to the phonetic features of the Old Turkish period. When the literature is scanned, it is seen that the independent grammars of the dialects at issue were written by different researchers, many valuable studies, which assert language features of these dialects with various aspects, were done and new studies are being developed. However, the studies that describe the current situation of the Turkish dialects comparatively and assess with a holistic view are in limited numbers. In this respect, it is thought that this study demurely contributes to the process of researches based upon comparison on the Turkish dialects in literature. In this study, the basic phonetic features of these dialects are discussed within the frame of the similarities with and differences from the Old Turkish vertically while phonetic features of the Southwestern Turkish dialects are discussed with a comparative method horizontally. Accordingly, the information about the historical development processes of the present dialects is given and the basic features of the vowels such as length and shortness and the similarities and alteration in consonants are tried to be revealed with both a diachronic perspective and a simultaneous aspect. Thus, it is clearly showed through concrete examples which dialects resemble to and differ from each other phonetically among the Southwestern Turkish dialects within the frame of which variances and features.

Keywords: Southwestern Turkish Dialects, Phonetics, Comparison.

¹ Öğr. Gör. Dr., Gazi Üniversitesi, 06fatihkeskin@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1736-3281.

"KUR'AN'A GÖRE 'ÇOCUKLARA İSİM VERME' İLKELERİ"

Ahmet ERDİNÇLİ¹

Kur'an'ı Kerim'de insan, yer, hayvan, bitki vb. özel ve cins birçok isim yer almaktadır. Kur'an-ı Kerim, ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'e bütün isimlerin öğretildiğini haber vermektedir. Güzel bir isim vermek, her anne-babanın çocuğu doğduğunda yapacağı ilk ve en önemli görevlerden biridir. Bu konuda Hz. Peygamber, insanların kıyamet günü isimleri ile çağrılacağını ifade ederek "*Çocuklarınıza güzel isim koyunuz.*" buyurmuştur. Kur'an, Müslüman milletler için tarih boyunca çocuklara isim verme konusunda en belirleyici kaynak olmuştur. Bu konuda örnek vermek gerekirse Türkler, İslâmiyet'ten önce çocuklarına genelde inançları gereği tabiat ve yırtıcı hayvan isimleri tercih ederken, Müslümanlığı benimsemelerinden sonra Kur'an'dan isimleri tercih ettikleri görülmektedir. Günümüzde de birçok Müslüman Türk aile, çocuklarına Kur'an'da yer alan isimleri tercih etmektedir. Kur'an'da geçen isimler genel olarak iyi ve kötü örnek olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Güzel isimlere Allah'ın isimleri, peygamber isimleri, salih kimseler vb. örnek gösterilebilir. Kur'an'ın bizzat kendisinin "*en güzel isimler*" olarak ifade buyurduğu esmâ-i hüsnâ, Allah'a ait olan isimlerdir. Allah'ın büyüklüğünü ve yüceliğini ifade eden bu isimler yüz civarındadır. Allah'ın kendisine özel olan bu isimleri başında "abd(kulu)" eklemeyen çocuklara verilmesi uygun değildir. Mesela "*Samed*" ismi, hiç kimseye muhtaç olmayan demektir. Bu sadece Allah'a mahsus bir durum olduğundan diğer varlıklara isim olması uygun değildir. Ancak Allah'ın sıfatları çocuklara isim olarak verilebilir. Hz. Peygamber'in dualarında Esmâü'l-Hüsna'dan isimler zikretmesi duaların kabul olması için bu isimlerin önemini ortaya koymaktadır. İnsanlar ihtiyaç ve duaları için de çocuklarına Allah'ın isimlerini vermektedirler. Kur'an'ı Kerim'de 25 peygamber ismi yer almaktadır. Gönderildikleri toplumlara her açıdan güzel örnek olan Allah'ın elçilerin isimleri de Müslümanlar tarafından tercih edilen isimlerin başında gelmektedir. Hz. Peygamber, yeni doğan çocuklara peygamber adlarının verilmesini teşvik ettiği gibi Allah'a kulluğu ifade eden Abdullah ve Abdurrahman gibi isimleri de tavsiye etmiştir. Ayrıca Bu konuda Hz. peygamber künye olmadan kendi isminin de verilebileceğini ifade etmiştir. Bunun üzerine özellikle Müslüman Türkler Hz. Peygamber'e karşı duydukları derin sevgi ve hürmet sebebiyle, onun adını Mehmet olarak Türkçe'ye çevirerek kullanmışlardır. Kur'an'da kötü örnek olarak zikredilen isimler de mevcuttur. Bu olumsuz isimler ya anlamı ya da verildiği kişiler açısından olumsuz örneklerdir. Bu isimlere örnek, peygamberlerin mücadele ettiği; Firavun, Nemrut, Haman, İblis vb. yönetici ve zalim isimlerle; Resul, Nebi, Cebrail, Azrail, Mikail, İsrail vb. insan için uygunsuz isimler olabileceği gibi anlam açısından uygun olmayan isimler de olabilir. Mesela cennet bahçesi olarak bilinen İrem, Allah'ın gazabına uğrayan sahte cennet demektir. Çocuklara Kur'an'dan isim verirken şu hususlara dikkat etmek gerekir: Çocuklara verilecek isimler hususunda isimlerin Kur'an'da geçmesi veya Arapça olması bir mecburiyet değildir. Önemli olan dini, milli ve manevi değerlere uygun olmasıdır. Kur'an'da geçen her kelime çocuklara isim olarak verilemeyeceği gibi her isim de çocuklara ad olarak verilemez. Anlamı güzel olmayan ve gerçek anlamı bilinmeyen isimler çocuklara verilmez. Sonuç olarak çocuklara isim verirken iyi, güzel ve anlamlı isimleri seçmeli ve işin ehli olanlara seçilen ismin uygunluğu sorulmalıdır. Sadece Kur'an'da geçiyor diyerek, söylemesi kolay diyerek isim verilmemelidir. Kur'an'da geçmediği halde anlamı güzel isimler de çocuklara verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Çocuk, Türkler, İsim Koyma

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, ahmet.erdincli@cbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9205-043X

ACCORDING TO THE QUR'AN, THE PRINCIPLES OF 'NAMING CHILDREN

In the Holy Qur'an, man, earth, animals, plants, etc. there are many special and genus names included. The Noble Qur'an, the Prophet, who was the first man and the first prophet. He informs Adam that all the names have been taught. Giving a beautiful name is one of the first and most important tasks that every parent will do when their child is born. Hazrat on this issue. The Prophet stated that people will be called by their names on the day of Judgment and said, "Give your children a good name." he has commanded. The Qur'an has been the most decisive source for Muslim nations throughout history when it comes to naming children. To give an example in this regard, it is seen that Turks generally preferred the names of nature and predatory animals to their children before Islam due to their beliefs, while they preferred the names from the Qur'an after they adopted Islam. Even today, many Muslim Turkish families prefer the names mentioned in the Qur'an to their children. The names mentioned in the Qur'an are generally divided into two as good and bad examples. To the beautiful names the names of Allah, the names of the prophets, the righteous people, etc. an example can be shown. Asma-i husna, which the Qur'an itself expresses as "the most beautiful names", are names that belong to Allah. These names, which express the greatness and glory of Allah, are around a hundred. It is not appropriate for Allah to give these names, which are special to him, to children without adding "abd(servant)" at the beginning. For example, the name "Samed" means someone who is not in need of anyone. Since this is a situation reserved only for Allah, it is not appropriate to be a name for other beings. Only the attributes of Allah can be given to children as names. The fact that the Prophet mentions names from Asmaul-Husna in his prayers reveals the importance of these names for the acceptance of prayers. People also give the names of Allah to their children for their needs and prayers. There are 25 names of prophets in the Noble Qur'an. The names of the messengers of Allah, who are a good example for the societies to which they were sent in every respect, are also among the names preferred by Muslims. Hz. The Prophet encouraged the giving of the names of the prophets to new-born children, and also recommended names such as Abdullah and Abdurrahman, which express the worship of Allah. Also, about this, Hazrat. the prophet stated that his own name can also be given without imprint. On top of this, especially the Muslim Turks Hazrat. Because of their deep love and respect for the Prophet, they used his name by translating it into Turkish as Mehmet. There are also names mentioned in the Qur'an as bad examples. These negative names are negative examples either in terms of their meaning or the people to whom they are given. An example of these names is that the prophets fought; Pharaoh, Nemrut, Haman, Iblis, etc. with the names of rulers and tyrants; Messenger, Prophet, Gabriel, Azrael, Michael, Israfil, etc. there may be inappropriate names for a person, as well as inappropriate names in terms of meaning. For example, Irem, known as the garden of eden, means a false paradise that has incurred the wrath of Allah. When naming children from the Qur'an, it is necessary to pay attention to the following points: It is not obligatory for the names to be given to children to be mentioned in the Qur'an or in Arabic. The important thing is that it is in accordance with religious, national and spiritual values. Not every word mentioned in the Qur'an can be given to children as a name, nor can every name be given to children as a name. Names whose meaning is not beautiful and whose true meaning is unknown are not given to children. As a result, when naming children, they should choose good, beautiful and meaningful names, and those who are competent in the job should be asked about the appropriateness of the chosen name. It should not be given a name just by saying that it is mentioned in the Qur'an, saying that it is easy to say. Although it is not mentioned in the Qur'an, beautiful names can also be given to children.

Keywords: The Qur'an, Children, Turks, Naming.

TÜRKİYE'DEKİ VAN KIRGIZLARININ PAMİR'DEKİ DİNİ İNANÇLARINDAN ETKİLENİŞLERİNE DAİR BAZI TESPİTLER

Nazgul ISABAEVA¹, Abdülkadir GÜL²

Bu çalışmanın konusu, 40 yıl önce kendi vatanından göç edip, bugünlerde Türkiye'nin doğu bölgesinde yaşayan Pamir Kırgızlarının dini inançları hakkındadır. Pamir Kırgızlarının dini inanışlarını iki dönem şeklinde incelenebilir. Birinci dönem İslam öncesi şeklinde tanımlanan Totem ve Şaman inancının kabul gördüğü dönem, diğeri ise İslamlaşma dönemdir. İslamlaşma sürecinde ise Pamir Kırgızları genellikle İslam'ın Sünni yorumunu kabul etmiş Müslümanlardır. Kırgızların İslam'ı bu şekilde yorumlamalarının temel sebebi, Buhara Medreseleri ve Afgan mollaların'ın Kırgızlar üzerindeki tesiri ve etkiden kaynaklanmaktadır. Özellikle Kırgızların Buhara Medreselerindeki eğitimleri bu konuda önemli rol üstlenmektedir. Samimi Müslüman olan Kırgızlar İslam'ı kabul etmekle birlikte, geçmiş dönemlere ait bazı inanç değerlerini kısmen şekil değiştirerek yaşamaktadırlar. İşte Van Kırgızları da bu dini kabullerin, değişim ve dönüşüm süreçlerini yaşamışlardır. Kırgızlar geçmiş tarihlerinde şamanizm ve totemciliğe inanadıklarına dair çok sayıda bilimsel çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalara göre, Kırgızların, eski çağlarda totem inancından kaynaklanan değerlere göre, tabiata yoğun anlam yüklemişler hatta kurt, dağ keçisi, deve, leopar, yılan, ayı gibi canlılara kutsal değerler yüklemişlerdir. Bu canlıların her birinin faklı kutsal özelliklerinin bulunduğuna inanılmaktaydı. Örneğin; kendilerini çeşitli afetlerden koruyacağına inandıkları için bu hayvanlar'ın kemiklerini saklamışlardır. Bu anlayış İslam dininin kabulünden sonrada değişim ve dönüşüm göstererek devam etmiştir. Hatta Van Kırgızlarında bugün bile albas ve şeytan kültü canlı bir şekilde bu toplum arasında bir inanç değeri olarak yaşamakta ve kabul görmektedir. Bu inanca göre; albasların, şeytanların insan ruhuna girdiği, bu şekilde o bedene kötülük buluşturduğu kabul görmektedir. Bu kötülükten kurtulmak için Müslüman din adamları ve mollalar tarafından dualar okunarak muskalar yapılarak bu kötülükten kurtulmak için çareler aranmaktadır. Bu durum eski inanç öğeleriyle İslami değerlerin bir arada olduğuna ve yaşadığına dair çarpıcı bir örnektir. Bu şekilde geçmişin inanç izlerini taşıyan çok sayıda yeni deliller ortaya konulabilir. Hatta bunların bir kısmının da İslami ritüelmiş gibi olanları da bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İblis, Şeytan, Din, İnanç, Şamanizm, İslam, Albastı.

RELIGIOUS BELIEFS OF THE VAN KYRGYZ LIVING IN TÜRKİYE

Pamir Kyrgyz are Sunni Muslims; they first received religious knowledge from Bukhara madrassas or from Afghan mullahs in the village when they lived in the Pamir. Now the Kyrgyz of Van profess traditional Islam. Today, people in the villages of the Great Pamir receive religious concepts in special religious courses. We will give brief information about the previous history of the Van Kyrgyz. It is known in Chinese sources that the ancient Kyrgyz believed in shamanism and sacrificed tengri, water and wood. In ancient times, the Kyrgyz believed in their totems (wolf, mountain goat, camel, leopard, snake, bear, and other) and kept animal bones to protect them from various disasters. In addition, they followed religions such as Zoroastrianism, Tengerism, Shamanism, ghost worship, Manichaeism, Buddhism, Christianity (Nestorianism) and Islam. Natural forces in Tengrianism are the center of faith. Kyrgyz of Van have not yet got rid of the concepts of **albarsty**, genie entered, genie touched, genie struck. When the genie entered, they performed the **qasida** and gave a gift to the mullahs. Genie entered in every possible way, appeared to everyone and tempted people. Shamanism and Islamic religious beliefs still prevail in the Van Kyrgyz. They firmly believed in rituals that do not exist in Islam. For example, the old people said that our animals have udder pain after we gave them milk in the evening. Every family believed in some kind of superstition. (You cannot cut your nails at night). They sometimes remember what they heard about genie demons during their stay in the Pamir: "Devils took out what was in the house and scattered it on the street when people were sleeping. They hit people with stones, but the stone did not touch the human body. Sometimes, while people were eating, devils poured sand from the tundyuk, when they were driving, they scared the horse, but did not see it. They say that when they moved here from the Pamir, they came with them, and then disappeared. They say that there were people who fought with devils because devils were afraid of aitek belts and knives.

Keywords: Genie, devil, religion, belief, shamanism, Islam, albarsty.

¹Doç. Dr, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi ve C. Balasagun Kırgız Milli Üniversitesi, nazgulia@bk.ru, ORCID: 0000-0002-9143-0895

² Prof. Dr, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, nazgul@erzincan.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6558-5300

PARİS ŞEHİR ADI TÜRKÇEDİR

İlhami CAFERSOY¹

Ön Asya'nın Proto-Türk halkları Fransa'nın Franklara kadar olan medeniyetinin kurucularındanlar. Onlar Troya'nın düşüşünden, M.Ö. 1334 yılından sonra Akdeniz adalarına, oradan Güneybatı Avrupa'ya göç etmiş, İtalya'da, İspanya'da yerleşmişler. Proto-Türk halklarının bazıları ise Karpat dağlarını aşarak Macaristan'a, oradan Avusturya'ya, Almanya'ya, Fransa'ya kadar ulaşmışlar. Bu yönde çalışan ilk araştırmacılardan biri Akademisyen Marr'dır. N.Y. Marr 1926 yılında Fransa'dan geçerek İspanya'ya gitmiş, 1927 yılında Avrupa'nın Kafkaz kökenli halkları ile ilgili eserini yazmıştır. Bilim adamının kanısına göre Akdeniz havzasının ve Güneybatı Avrupa'nın en eski medeniyetini Latinler ve Franklar değil, Yafes evlatları yaratmışlar. Akademisyen Marr, Stalin'den ve Mikoyan'dan korktuğu için Türk sözcüğünü dile getirmez. Ondaki farklı olarak, Karaim asıllı dilbilimci Rozaliya Şor Güneybatı Avrupa'nın ve Akdeniz havzasının eski medeniyetini yaratan üç halktan birinin Türkler olduğunu yazar. Troya hükmdarı Pıram'ın oğlunun adı Paris idi. Paris'in omzunda erkek güzelliğinin göstergesi sayılan beyaz bars (pars) postu olurdu. Troya alpi Eney de omzuna beyaz bars postu geçirirdi. Çünkü Troya'nın Afrodit'i tanrıça Minevra ve tanrıça Venüs ile tartışmada onu genç erkeklerin en güzeli seçtirmişti. Troya'nın Afrodit'i'nin adı *Bay Ana* idi. Bay da, Ana da Türk adlarıdır. Totemi bars olan Proto-Türkler kendilerini Pars, Paris, Parsxan adlandırır ve Asurya'nın doğusunda, tahminen Urum gölü ile Suziana'nın arasında yaşıyorlardı. Yunanlar Troya'yı kuşattığında onlar Asurya'nın himayesi altında Troya'yı korumaya gittiler. Troya'nın düşüşünden sonra onların yarısı Güneybatı Avrupa'ya göç etti. Urum gölü civarında kalanlar M.Ö. 7. yüzyılın başlangıcında Ahamenişlerle savaşa savaşa Kafkasya Albaniyası'na göç ettiler. 5-7. yüzyıl Hristiyan yıllıklarında onların adı Parskan yani Barshan şeklinde geçer. Avrupa'ya göç edenler iki yere bölünmüş, İspanya'nın güneydoğusunda ve Fransa'nın güneyinde yerleşmişlerdi. Onların İspanya'da yaşadıkları vilayet bu güne kadar *Barselona*, Frankların gelişine kadar kurdukları şehir ise *Paris* adı ile tanındı. Totemi bars (pars) olan Türkler Almanya'da da yaşıyorlardı. Onlar artık Orta Çağda dillerini unutsalar da etnik kimliklerini unutmamışlardı. Murad Adcı Cermenlerin Barson knyaz neslinin Türk kökenli olduğunu yazar.

Anahtar kelimeler: Proto-Türk; Akdeniz; Troya; bars (pars); Türk

THE NAME OF THE CITY PARIS IS IN TURKIC

The Proto-Turkic nations of Western Asia are the founders of the civilization of France before the Franks. After the fall of the Troy in 1334 B.C., they migrated to the islands of Mediterranean, then to South-Western Europe and settled down in Italy and Spain. Some of the Proto-Turkic nations have crossed the Carpathian Mountains and reached Hungary, then Austria, Germany, and France. One of the first researchers in this direction is Academician Marr. N.Y. Marr went to Spain through France in 1926, and he wrote his work on the nations of Caucasian origin of Europe in 1927. According to his conclusion, the oldest civilization of the Mediterranean basin and South-Western Europe have been founded by the generations of Yafes, not by the Latins and Franks. Because he was afraid of Stalin and Mikoyan, Academician Marr could not mention the word, Turk. Unlike him, Rosalia Shor, a linguist of Karaim origin, writes that the Turks are one of the three nations that created the old civilization of the South-Western Europe and the Mediterranean Basin. The son of Pıram, the ruler of Troy was called Paris. Paris carried a white bar (leopard) hide which is considered as a symbol of the male beauty on his shoulders. Aeneas, the Trojan alp put a white leopard hide on his shoulders. Because the Trojan Aphrodite, in the argument with the goddesses Minevra and Venus, chosed him as the most beautiful among young men. The Trojan Aphrodite is called *Bay Ana*. Both *Bay* and *Ana* are Turkic names. The Prototurks whose totem was bars, called themselves Pars, Paris, Parskhan and they lived in the East of Assyria, nearly between the Lake Urum and Suziana. When the Greeks seiged Troy, they went to save Troy under the auspices of Assyria. After the fall of Troy, half of them migrated to the South-Western Europe. The ones that stayed around the Lake Urum, migrated to the Caucasian Albania fighting against the Achaemenid in the beginning of the 7th century B.C. Their name is registrated as Parskan, i.e., Barskhan in the Christian chronicles from the 5th century to the 7th century. The ones that migrated to Europe were devided into two groups and settled down in the South-East of Spain and France. The province that they lived is called *Barcelona* even today, and the city they built before the arrival of the Franks is known as *Paris*. The Turks whose totem was bars (leopard) lived in Germany. Although they had forgotten their language already in the Middle Ages, they had not forgotten their ethnic identity. Murad Adji writes that the Barson noble dynasty of the German was of a Turkic origin.

Keywords: Proto-Turkic; Mediterranean; Troy; bars (pars); Turk

¹ Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, cfrsoy@mail.ru, ORCID: 0000-0003-3453-2657

İSLAM'DA MEZAR KÜLTÜRÜ VE SELÇUKLU MEZARLARININ SANATSAL DEĞERİ (AHLAT MEZARLIĞI KAPSAMINDA)

Mehmet YOLCU¹, Ayşe TOKAY²

İslam'ın en temel ilkesi tevhitir. Bu evrene teosantrik (Allah'ı merkeze alan) bir inanç ve düşünceyle bakılmasını gerektirir. Allah hakikatin ve varlığın ana kaynağıdır. Her varlık varoluşunu Ona borçludur. Bu açıdan O yegânedir, biricik, eşsiz ve benzersizdir. Onun dengine rastlamak mümkün değildir. Onun için evrende hiçbir varlık Allah ile kıyaslanmaz ve Onun özellik ve niteliklerine sahip olamaz. İslam bu ilkenin doğal bir sonucundan kalkarak maddi-manevi her tür şirke ve buna yönelik sembolizme karşı eşsiz bir mücadele başlatmıştır. Bunun bir uygulaması olarak Muhammed (sas) putlara yönelik her tür saygı ve ibadet manası taşıyabilecek her tür söz, davranış ve hareketi katiyen ve ebediyen nehyetmiş, Mekke'yi fethettiğinde Hz. İbrahim, Hz. Meryem ve Hz. İsa adına dikilen heykeller de dâhil bütün putları yerle yeksen etmiştir. Bu konudaki hassasiyetinden olacak ki, bir dönem kabir ve mezar ziyaretlerini de menetmiştir. İnanç ilkeleri ve düşünce kodları iyice yerleşince bu konuda bir yumuşama gösterse de İslam uleması, çoğun, bu konudaki sapmalara karşı daima tetikte ve hassas davranmıştır. Selçuklunun İslam'da heykel ve resme karşı takınılan bu menfi tutum ve ona dayalı tavırlara bir yumuşatma sayılabilecek birtakım sanatlar geliştirdiği gibi, mezarlara yönelik soğuk duruşu da şahideler, türbeler ve kubbelerle makul bir mecraza kavuşturmuştur. Bu araştırmada İslam'ın mezar kültürü ve Selçuklu da bunun ne şekilde tezahür ettiği incelenmiştir. Bu İncelemede elde edilen bulgular Ahlat'taki Selçuklu mezarlıkları kapsamında incelenmiştir. Burada elde edilen bulgu ve belgeler bilimsel kriterler ışığında değerlendirilmiş ve bu bölge insanının kendi sanat ve estetik anlayışını mezar ve şahideler düzleminde nasıl ifade ettiği ve neler üzerinde nakşettiği pek çok numunesiyle nazara verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir; Sanat Tarihi; Mezar Taşları; Ahlat

GRAVE CULTURE IN ISLAM AND THE ARTISTIC VALUE OF SELJUK GRAVES (WITHIN THE SCOPE OF AHLAT CEMETERY)

The most basic principle of Islam is tawhid. This requires looking at the universe with a theocentric (God-centered) belief and thought. God is the main source of truth and existence. Every being owes its existence to Him. In this respect He is the only one, the only one, the incomparable and the incomparable. It is impossible to find its equivalent. Therefore, no being in the universe can be compared with Allah and cannot have His features and qualities. As a natural consequence of this principle, Islam started a unique struggle against all kinds of material and spiritual shirk and its symbolism. As an application of this, Muhammad (pbuh) forbade all kinds of words, behaviors and actions that could mean any kind of respect and worship towards idols, and when he conquered Mecca, Hz. Abraham, St. Mary and St. He destroyed all idols, including statues erected in the name of Jesus. Due to his sensitivity on this issue, he also forbade visits to graves and graves for a while. Although the principles of belief and codes of thought showed a softening in this matter, the Islamic scholars were always alert and sensitive to deviations in this matter. The Seljuk's negative attitude towards sculpture and painting in Islam and some arts that can be considered as a softening of the attitudes based on it, as well as his cold stance towards the tombs, gave a reasonable medium with witnessing, tombs and domes. In this research, the grave culture of Islam and how it manifested in the Seljuk were examined. The findings obtained in this Review were examined within the scope of the Seljuk cemeteries in Ahlat. The findings and documents obtained here were evaluated in the light of scientific criteria, and how the people of this region expressed their artistic and aesthetic understanding on the level of graves and witnesses and what they embroidered on them were taken into consideration.

Keywords: Tafsir; History of Art; Grave Stones; Ahlat

¹ Prof. Dr. Bitlis Eren Üniversitesi, myolcu@beu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-4501-4399.

² Arş. Gör. Ankara Üniversitesi, atokay42@gmail.com.tr, ORCID: 0000-0002-4596-6103.

BİTLİS'TE YETİŞEN BAZI BOYA BİTKİLERİ VE BOYAMA ÖZELLİKLERİ

Burak SARI¹

Giyinme kavramının oluşması ile birlikte giysiler insanoğlu için ikinci bir ten olma görevi üstlenmiştir. Sadece örtünme ve korunma ihtiyacını karşılamak için değil aynı zamanda kişilik yapıları ifade etme yöntemi, toplum içerisindeki rolünü vurgulama, beğenilme ve hoşla gitme hazzını karşılama gibi psikolojik olarak da birçok ihtiyacı için insanlar giysileri kullanmıştır. Fiziksel ve psikolojik dürtüler ile tarih boyunca malzeme ve form gibi yapısal açıdan farklı özellikler gösteren ya da farklı renkler ile oluşturulmuş desen kompozisyonları kullanarak giysiler tasarlanmışlardır. Her medeniyet kültürü doğrultusunda kendine has bir giyim kuralları oluşturmuş ve toplumsal yapısına en uygun giysileri tercih etmiştir. Günümüzde küresel bir etki olan moda akımları global anlamda giysi özelliklerini belirlese de her toplum kendi iç dinamiklerine göre tarihten getirmiş olduğu giysi formlarını ve desenlendirme tekniklerini hali hazırda etnik giysiler tarzında kullanmaktadır. Giysileri renklendirme işleminin ilkel toplumların doğuşu ile başladığı söylenilebilir. Çeşitli mağara resimleri üzerinde yapılan incelemelerde farklı renklerde giysiler taşıyan insan figürlerine rastlanılmaktadır. Doğa sahip olduğu farklı renk paletleri ile insanoğluna giysilerini renklendirme ve giysilerinin üzerine kendilerini ifade eden desenler oluşturma imkanını sunmuştur. Bu işlemler de genel olarak bitkisel, hayvansal ve madensel boyarmaddelerden yararlanılmış ve giysileri renklendirme işlemi nesiller boyunca aktarılan bir zanaat olarak toplumda yer almıştır. Özellikle toplumların yaşadıkları coğrafyada sahip oldukları bitkisel kaynaklar ihtiyaç duyulan renkleri sağlamış ve eşsiz güzellikteki renk kompozisyonlarına sahip tekstil ürünleri günümüze kadar ulaşabilmiştir. Ustadan öğrenciye aktarılan bir öğreti şeklindeki doğal boyama teknikleri, 19. Yüzyılda ortaya çıkan sentetik boyama yöntemlerinin yaygınlaşması ile kaybolmaya yüz tutmuş sanat kategorisine dönüşmüştür. Özellikle 1990 yılların ortalarından itibaren sentetik boyarmaddelerinin neden olduğu doğal tahribat fark edilmiş ve dünya genelinde doğal boyarmaddelerin daha etkin kullanımı yönünde bir eğilim oluşmuştur. Bu nedenle bitkisel kaynaklı doğal boyama teknikleri genel anlamda dikkat çeken ve gelecek açısından önemli bir çözüm sunması beklenen bir araştırma sahasıdır. Türkiye yaklaşık 12.000'den fazla farklı bitki türü yetişmekte ve 3500'den fazla endemik tür ile tüm Avrupa genelinden daha yüksek endemik türe sahip özel bir flora sahiptir. Türkiye bitki potansiyeli bakımından önemli bölgelerden birisi de Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Sahip olduğu özel coğrafi yapı nedeniyle bölge bitki zenginliği açısından dikkat çekicidir. Bitlis ili de barındırdığı göller, dağlar ve toprak yapısı ile bölgenin bitki popülasyonu açısından değerli bir konumdadır. Bu çalışmada Bitlis ili ve ilçelerinde bulunan ve doğal boyama açısından potansiyele sahip boya bitkileri belirlenmiş ve bu bitkilerin boyama özelliklerini tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bitlis'te yetişen boya bitkilerini tespit etmek için daha önce gerçekleştirilmiş olan saha çalışmaları incelenmiş ve boya bitkileri seçilmiştir. Çalışmada sunulan boya bitkilerine ilişkin buldukları lokasyonlar ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Belirlenen boya bitkilerine ait özelliklerinin ortaya konulması adına bu bitkiler ile gerçekleştirilen boyama işlemlerini içeren çalışmalar detaylıca incelenmiş ve kullanılan boyama reçeteleri, uygulama adımları, mordan tipleri, elde edilen renkler gibi özellikler belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar ışığında Bitlis'te bulunan değerli boya bitkilerinin sahip oldukları renk skalaları ve uygulanması gereken işlem adımlarına ilişkin detaylı bir katalog oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Doğal Boyamacılık, Boya Bitkileri, Yün Boyama, Mordanlama.

SOME DYE PLANTS GROWING IN BİTLİS AND THEIR DYEING PROPERTIES

Clothes have assumed the task of being a second skin for human beings with the formation of the concept of dressing. People have used clothing not only for the need to cover and protect themselves, but also for many psychological needs such as expressing their personality, emphasizing their role in society, and meeting the pleasure of being admired. Throughout history, garments have been designed with physical and psychological impulses that have structurally different characteristics such as material and form or pattern compositions created with different colors. Each civilization has created a unique dress code in line with its culture and has preferred the most appropriate clothes for its social structure. Although fashion trends, which are a global

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, bsari@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3079-6153

influence today, determine the characteristics of clothing globally, each society already uses the clothing forms and patterning techniques brought from history in the style of ethnic clothing according to its own internal dynamics. It can be said that the process of coloring clothes began with the birth of primitive societies. In the examinations made on various cave paintings, human figures dressed in clothes of different colors are encountered. Nature, with its different color palettes, has given mankind the opportunity to color their clothes and create patterns that express themselves on their clothes. In these processes, plant, animal, and mineral dyestuffs were generally used and the process of coloring clothes has taken place in society as a craft passed down through generations. In particular, the herbal resources that societies have in the geography where they live have provided the colors needed, and textile products with uniquely beautiful color compositions have survived to the present day. Natural dyeing techniques, in the form of teaching, passed down from master to student, have turned into an art category that is about to disappear with the widespread use of synthetic dyeing methods that emerged in the 19th century. Especially since the mid-1990s, the natural destruction caused by synthetic dyestuffs has been recognized and a tendency has emerged to use natural dyestuffs more effectively worldwide. For this reason, plant-based natural dyeing techniques are a research area that attracts attention in general and is expected to offer an important solution in the future. Turkey grows about 12,000 different plant species and has a unique flora with 3500 endemic species, which is higher than the whole of Europe. One of Turkey's important regions in terms of plant potential is the Eastern Anatolia Region. Due to its special geographical structure, the region is remarkable in terms of plant richness. Bitlis province is also in a valuable position in terms of the plant population of the area with its lakes, mountains, and soil structure. This study, it was aimed to determine the dyeing plants in Bitlis province and its districts which have potential in terms of natural dyeing and to determine the dyeing properties of these plants. In order to identify the dye plants growing in Bitlis, previous field studies were examined and dye plants were selected. Information about the locations of the dye plants presented in the study was collected. To reveal the properties of the identified dye plants, the studies involving the dyeing processes carried out with these plants were examined in detail and the properties such as dyeing recipes, application steps, mordant types, colors obtained, and color fastness were determined. In light of the results obtained, a detailed catalog was created regarding the color scales of the valuable dye plants in Bitlis and the process steps to be applied.

Keywords: Bitlis, Natural Dyeing, Dye Plants, Wool Dyeing, Mordanting.

HEGEL'DE DOĞA VE YAŞAM

Erdem BAYKAL¹

Bu çalışmada temel amacımız Hegel'in doğa felsefesine giriş yapmak olacaktır. Bu amaçla onun doğa kavrayışını Kant ile ilişkisinde görmeye çalışacağız. Hegelci bakış açısının inorganik olanla ilişkisini kaçırmadan yaşamı daha derin bir düzeyde kavradığına dikkat çekilecektir. Kant'ın doğayı mekanik olarak görmesi ve yaşamı felsefi soruşturmanın dışında tutması burada özellikle vurgulanacak mesele olacaktır. Kant yaşamın bazı temel özellikleri hakkında düşünecek olsa da onun esas amacı bunların nasıl da felsefi bilginin dışında kaldığını göstermektir. Bu noktada Hegel'in metafiziğinin genel bağlamı ile doğa felsefesindeki bu gelişimsel çizgi arasındaki bağlantı ortaya konulacaktır. Daha açık bir şekilde ifade edilirse, doğanın yaşamı mümkün kılışının kökensel olarak sergilenmesi ile bilinçli ve akıl sahibi bir varlığın ortaya çıkışı arasında zorunlu bir bağlantı olduğu öne sürülecektir. En nihayetinde Hegel'in bu gelişimsel çizgisi aynı zamanda Descartes'tan itibaren gelişen mekanik doğa kavrayışını yerinden ettiği gibi ruh-beden ilişkisi sorununu da çözer ki bu onun doğalcı yanının en temel sonucu olarak ortaya çıkar. Temel amacımız, mekanik bir doğa kavrayışının yerine gelişimsel bir perspektife dayanan ve organizmanın ontolojik gerçekliğini dikkate alan bu düşünce için doğa ve yaşam ilişkisinin nasıl bir özelliğe sahip olduğu ve Tin ile birlikte nasıl kavranacağını sorgulamaktır. Tin'in kendisinin doğa ile ilişkisinde düşünülmesi gerektiği de bu noktada ortaya konmaya çalışılacak. Tüm bunların yanında, asıl vurgulanması gereken nokta ise mekanizmin dışsallığa dayanan yapısının nasıl da yaşam ile sonuçlandığını veya ona bağlandığını göstermek olacaktır. Bu ise Hegel'in *Doğa Felsefesi*'nin içeriğinin genel hatları ile sunulması ile gerçekleştirilecek: İlk olarak *Mekanizm* bölümü, ardından *Fizik* ve en nihayetinde ise *Organik Fizik* bölümü ana hatlarıyla anlatılacaktır. Bu şekilde Hegelci Doğa düşüncesinin Yaşam ile ilişkisi daha açık olarak ortaya serilmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğa Felsefesi, Organizma, Amaçlılık, Tin, Yaşam, Hegel, Kant, Aristoteles.

NATURE AND LIFE IN HEGEL

In this study, our main goal will be to introduce Hegel's philosophy of nature. For this purpose, we will try to see his understanding of nature in his relationship with Kant. It will be pointed out that the Hegelian perspective comprehends life at a deeper level without missing its relation to the inorganic nature. But, Kant's account of nature is mechanical and excludes life from philosophical investigation. Although Kant will think about some basic features of life, his main aim is to show how they fall outside of philosophical knowledge. At this point, the connection between the general context of Hegel's metaphysics and this developmental line in natural philosophy will be revealed. More precisely, it could be argued that there is a necessary connection between the original emergence of life from nature and the advent of conscious being from life. Ultimately, this developmental account of nature by Hegel also displaces the mechanical understanding of nature in modern era that has developed since Descartes, and also solves the problem of the soul-body relationship which originates from mechanical understanding. Our main aim is to understand the relationship between nature and life and interrogate the place of spirit in this relationship, since the Hegelian account of nature is based on a developmental idea and accentuate the importance of organism in reality. At this point, it is easy to see that the reality of spirit depends on nature. In addition to all these, the main point to be emphasized will be to show how the externality-based structure of the mechanism results in life or is connected to it. This will be achieved by presenting the content of Hegel's *Philosophy of Nature* in general terms: First, the *Mechanism* section, then the *Physics* and finally the *Organic Physics* section will be outlined. In this way, the relation of the Hegelian idea of Nature with Life will be revealed more clearly.

Keywords: Philosophy of Nature, Organisme, Purposivness, Spirit, Life, Hegel, Kant, Aristotle.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, ebaykal@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6105-5791.

TRAJEDİNİN İÇİNDEN GÜLÜMSEMEK: CENGİZ DAĞCI'NIN ESERLERİNDE MİZAHİ UNSURLAR

Levent Ali ÇANAKLI¹

Kırım Türklüğünün büyük yazarı Cengiz Dağcı, halkının büyük acılarını ve uğradığı soykırımını unutturmamayı hayatının anlamı hâline getirmiştir. Farzımuhal, yazdıklarının hiçbir edebî değeri olmasa bile, sadece bu çabası ona dünya edebiyatında müstesna bir yer kazandırır. Şu da var ki bir trajediyi hem yaşayıp hem anlatan -hele hele sanat yoluyla anlatan-, o trajediyi herkesten daha çok, belki tekrar yaşamış olur. Bu bakımdan Dağcı'nın Kırım trajedisini iki kez yaşadığını söyleyebiliriz. Cengiz Dağcı'nın anıları okunduğu zaman, hepsinin kaynağı Kırım olmak üzere, yaşadığı büyük mutlulukların ve büyük acıların tam bir tezat teşkil ettiği görülmektedir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Londra'ya yerleşen, halkının yaşadıklarını anlatmayı, kaybedilen yurdu eserleriyle yeniden kurmayı ve unutturmamayı ödemesi gereken bir borç olarak gören yazar, bütün yaşama ve yazma gücünü buradan almıştır. Dağcı'da hafıza ve dil her şeydir. Ancak gerek acıların gerekse acıyla parçalanarak kaybedilmiş mutlulukların sürekli hatırlanması, ruhsal ve fiziksel olarak insanı olumsuz yönde etkiler. Dağcı'nın buna nasıl katlandığı sorusuna verilecek cevaplardan biri, onda her şeye rağmen kaybolmayan yaşama sevincidir. Söz konusu tezadı hayat adına dengeleyen, hafızanın zehirlemesinden onu kurtaran bu yaşama sevincinin önemli bir kaynağı, memleketi olan Kızıлтаş-Gurzuf'un insanlarıdır. Dağcı'nın artık hiçbiri hayatta olmayan bu insanları anlatma sorumluluğunu duyması, yaşanan trajedinin yanında, onların anlatılmaya değer bir hayatları da olduğunu düşünmesindedir. Yurt sevgilerini, sosyal ilişkilerinin gücünü, hayatlarını güzelleştirme gayretlerini ve bunların yanı sıra konuştukları dilin zaman zaman ince bir mizah içeren çekiciliğini hatırlamak, Dağcı'ya Londra'daki hayatında sadece güç ve yazma hevesi değil, mutluluk ve hatta neşe de vermiş olmalıdır. Dağcı büyük bir tarihsel trajedinin yükünü edebiyatta tek başına sırtlamış olduğu için, okurlarının gözünde çoğu zaman asık suratlı bir imajı vardır. Dahası, hep öyle kalması gerekliliği gibi, trajik bir adam olma rolü üzerine yapışmıştır. Oysa Dağcı, Kırım'ın sadece trajedisini değil, halkının mutluluklarını, yaşantılarını, insani özelliklerini de anlatmıştır. Bunları anlatırken Dağcı'nın zaman zaman nasıl mutlu olduğunu, hatta keyiflendiğini, kimi cümleleri yazarken bizden önce kendisinin güldüğünü, Kırım Türklerini yaşantılarıyla olduğu kadar konuşmalarındaki mizahi havayla da hatırlamaktan haz duyduğunu gösteren "mutlu an"ların birçok kanıtını eserlerinde bulmak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı; Cengiz Dağcı; Mizah

SMILING FROM WITHIN THE TRAGEDY: HUMOR ELEMENTS IN CENGİZ DAĞCI'S WORKS

Cengiz Dağcı, the great writer of Crimean Turkic literature has made it his life's mission not to let his people's great sufferings and genocide be forgotten. Even if his writings had no literary value, his efforts alone would have earned him a distinguished place in world literature. It should be noted that someone who both experiences and narrates a tragedy -especially through art- may have lived that tragedy more than anyone else, perhaps even reliving it. In this respect, we can say that Dağcı experienced the Crimean tragedy twice. When one reads Cengiz Dağcı's memoirs, all of which are based on Crimea, it is clear that his great happiness and immense sorrows, all stemmed from the same source ironically. After World War II, he settled in London and saw it as his duty to narrate his people's sufferings, rebuild their lost homeland through his works, and keep their memory alive. For Dağcı, memory and language are everything. However, constant remembrance of both the sorrows and the happiness that were lost through this tragedy can negatively affect one's mental and physical health. One of the answers to how Dağcı endured this is his enduring joy of living. This joy of living, which balances out the contradiction of life, prevents the poisoning of his memory. A significant source of this joy of living is the people of Kızıлтаş-Gurzuf, his hometown. Dağcı felt the responsibility to narrate the life stories of these people, who are no longer alive, because he thought that they had a life worth telling in addition to the tragedy they experienced. Remembering their love of their homeland, the strength of their social relationships, their efforts to beautify their lives, and the attractive nuances of their language, which occasionally included subtle humor, must have given Dağcı not only the strength and motivation to write, but also happiness and even joy in his life in London. Because Dağcı has taken on the burden of a great historical

¹ Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, alicanakli@uludag.edu.tr ORCID: 0000-0003-3834-3431

tragedy alone in literature, he is often perceived by readers as having a serious or gloomy image. Furthermore, he has been labeled as a tragic figure who must always be that way. However, Dağcı not only narrates the tragedy of Crimea, but also the happiness, lives, and human qualities of his people. In doing so, one can find many instances in his works where Dağcı was happy, even delighted, when he wrote certain sentences, or where he enjoyed remembering the Crimean Turks not only for their lives but also for the humorous atmosphere in their conversations.

Keywords: Turkish Literature, Cengiz Dağcı, Humor

TÜRKÇENİN SÖZ VARLIĞININ ZENGİNLEŞTİRİLMESİ BAĞLAMINDA BİRLEŞİK FİLLER: “KENZÜ’L-KÜBERÂ VE MEHEKKÜ’L-ULEMÂ” ÖRNEĞİ

Ebru GÜVENEN¹

Geçen zamanla birlikte coğrafya, komşu milletler ve onlarla kurulan iletişim, savaşlar, ticari ilişkiler, din gibi kültürün pek çok yapı taşı da değişmektedir. Kültürün eş zamanlı ve art zamanlı taşıyıcısı olan dil, bütün bunlardan etkilenmektedir. Dilde değişim yaratan, dil dışı sebepler olarak nitelendirilen bu etkenler; özellikle söz varlığında yeni ihtiyaçları ortaya çıkarmaktadır. Bu ihtiyaçları kendi olanaklarıyla gidermek, söz konusu dilin yetkinliğinin kanıtlarından biridir. Türkçe, yeni bir kavrama karşılık gelecek sözcüğe ihtiyaç duyduğunda veya kavramın karşıladığı sözcük artık kullanımdan düştüğünde, yeni bir sözcük üretmek için çeşitli yollara sahiptir. Bu hususta yapım eklerine başvurabileceği gibi birleşme, çeşitli söz sanatları ve anlam olaylarından da yararlanabilmektedir. Hem isim hem de fiil türünden sözcüklerde görülebilen birleşme, en az iki sözcüğün belirli kurallar çerçevesinde bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Birleşme sonucunda ortaya çıkan sözcük, söz varlığı içerisinde yeni bir sözcük olarak değerlendirilmektedir. Türkçe, tarihî ve çağdaş lehçelerinde birleşik sözcükler, birleşik sözcükler içerisinde de birleşik fiiller bakımından zengin bir dildir. Tarihî Türk lehçeleri arasında gerek Türkiye Türkçesinin temeli olması gerekse konuşulduğu coğrafya ve resmî dil olmak için verdiği mücadeleyle Eski Anadolu Türkçesi; edebî bir dil olduğunu, şair ve yazarlar tarafından kaleme alınan pek çok eserle ortaya koymuştur. Bu süreçte Türkçenin Arapça ve Farsça karşısındaki gücünü ispat etmeyi ilke edinen sanatçılar, eserlerini dilin olanaklarını etkili bir biçimde kullanarak göstermişlerdir. Şeyhoğlu Sadrüddin Mustafa, bu sanatçılardan biridir. Türkçeye hizmet eden isimlerden olan Şeyhoğlu'nun “Kenzü'l- Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ” adlı eseri, Türk Edebiyatının ilk siyasetnamelerindendir. Bu çalışmada, “Kenzü'l- Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ”daki birleşik fiiller tespit edilecektir. Tespit edilen birleşik fiillerin sınıflandırılmasında, yapısal ve anlamsal özellikler dikkate alınacaktır. Sınıflandırmada belirlenen ana başlıklar, isim+yardımcı fiil, isim+fiil, asıl fiil+zarf-fiil eki+yardımcı fiil (tasvirî birleşik fiil), unsurlarından en az bir tanesinin gerçek anlamının dışında kullanıldığı deyimleşmiş (anlamca kaynaşmış) birleşik fiillerdir. Çalışmada, Anadolu'da 14. yüzyılda Türkçenin zengin söz varlığı ve söz varlığını devrin ihtiyaçlarına göre güncelleyebilme gücü, birleşik fiiller özelinde dikkatlere sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Söz varlığı, birleşik fiil, “Kenzü'l- Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ”

COMPOUND VERBS IN THE CONTEXT OF ENRICHMENT OF TURKISH'S VOCABULARY: THE EXAMPLE OF “KENZÜ'L-KÜBERÂ AND MEHEKKÜ'L-ULEMÂ”

With the passing time, geography, neighboring nations and communication with them, wars, commercial relations, religion, etc. like culture's many building blocks also change. Language, which is the simultaneous and diachronic carrier of culture, is affected by all these. These factors, which are defined as non-linguistic reasons that create change in language; it reveals new needs especially in vocabulary. Meeting these needs with their own means is one of the proofs of the competence of the language in question. Turkish has various ways to derive a new word when it needs a word to correspond to a new concept or when the word corresponding to the concept is no longer in use. In this respect, it can apply to derivational affixes, as well as using merger, various rhetoric and meaning events. Merger, which can be seen in both noun and verb type words, is formed by combining at least two words brought together under certain rules. The word that emerges as a result of the merger is evaluated as a new word in the vocabulary. Turkish is a language rich in compound words in its historical and contemporary dialects and in compound verbs in compound words. Among the historical Turkish dialects, Old Anatolian Turkish, both with its to be the basis of Turkey Turkish and the geography where it is spoken and its struggle to become an official language; it has proved that it is a literary language with many works written by poets and writers. In this process, the artists, who adopted the principle of proving the power of Turkish against Arabic and Persian, demonstrated their works by using the possibilities of language effectively. Şeyhoğlu Sadrüddin Mustafa is one of these artists. One of the names serving Turkish, Şeyhoğlu's “Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ” is one of the first policy books of Turkish Literature. In

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, ebru.guvenen@bozok.edu.tr ORCID: 0000-0002-9346-9160

this study, compound verbs in “Kenzü'l-Küberâ and Mehekkü'l-Ulema” will be determined. In the classification of the determined compound verbs, the structural and semantic features will be taken into account. The main headings determined in the classification are noun+auxiliary verb, noun+verb, main verb+gerundial suffix+auxiliary verb (descriptive compound verb); they are compound verbs that have become idiomatized (semantically fused) in which at least one of the elements is used outside of its literal meaning. In the study; In Anatolia, in the 14th century, the rich vocabulary of Turkish and its power to update in it according to the needs of the period will be brought to attention in specific to the compound verbs.

Keywords: Vocabulary, compound verb, Kenzü'l- Küberâ ve Mehekkü'l-Ulemâ.

ANILARIN GÜVENİLİRLİĞİ ve HALİT ZİYA UŞAKLIGİL ÖRNEĞİ

Rahim TARIM¹

Edebiyat bilimi alanındaki teorik çalışmalar, anıların güvenilirliğini her zaman doğrulanmaya muhtaç ve kuşkulu karşıladığından anıların hiçbir zaman belge gibi kullanılmaması gerektiği noktasında hemfikirdir. Ne var ki ülkemizde sosyal bilimler alanında anıların gerek biyografi gerekse edebî eserleri açıklama noktasında pervasızca kullanıldığı görülmektedir. Bildiri, bu konuya Halit Ziya Uşaklıgil örneğinde bir açıklık getirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bellek, engram, Halit Ziya Uşaklıgil'in Anıları: *Kırk Yıl, Saray ve Ötesi, Bir Acı Hikâye, Sanata Dair*.

THE RELIABILITY OF MEMORIES AND THE EXAMPLE OF HALİT ZİYA UŞAKLIGİL

Theoretical studies of literary scholarship assume that their liability of memories is questionable and in need of verification. Therefore, literary researchers agree that memoirs should not be used as a historical document. However, social science studies conducted in Turkey, it is observed that memoirs are used carelessly to explain both the author's biography and their literary works. This study aims to clarify this issue through the example of Halit Ziya Uşaklıgil.

Keywords: Memory, engram, Halit Ziya Uşaklıgil's Memories: *Kırk Yıl, Saray ve Ötesi, Bir Acı Hikâye, Sanata Dair*.

¹ Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, rahimtarim@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7901-5760

BİTLİS VE MUŞ YÖRESİ KIRKİTLİ DOKUMALARI ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE KARŞILAŞTIRMALAR

Şükrü AZİZİ¹

Tarihsel ve kültürel açıdan birbirine bağlı olan Bitlis ve Muş bölgesi, birçok medeniyetin hüküm sürdüğü bir coğrafyadır. Bölge, Urartu, Asur, Med, Pers, Ermeni Krallıkları, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve daha nice uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Her iki ilin birbirine komşu ve İpek Yolu üzerinde olması Doğu-Batı arasında bir köprü oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Kuzey-Güney konar göçer toplulukların yoğun olarak kullandığı göç yollarının bu topraklardan geçiyor olması Bitlis ve Muş'u önemli bir konuma oturtmaktadır. Dolayısıyla bu medeniyetlerin ve toplulukların günümüze kadar taşıdığı ortak bir beğeni ve estetik algı oluşmuştur. Sanat ve zanaatın yüzyıllarca devam ettiği bu coğrafyada mimariden tekstile hemen her alanda bir benzerlik söz konusudur. Tarihi belgelerden edinilen bilgilere göre Muş, Ahlat ve Adilcevaz'da büyük boyahaneler bulunmaktadır. Bölgede yakın zamana kadar pamuk yetiştirildiği ve pamuklu kumaşların ihraç edildiği, yine yün iplikle dokunmuş halı ve kilim üretildiği ve üretim fazlası ürünlerin ihraç edildiği bilinmektedir. Halı, kilim ve çözümlü dokumalar, üretim tekniğinden dolayı "kirkitli dokumalar" grubunda yer almaktadır. Bu çalışmanın da konusu olan kirkitli dokumalar içerisinde bulunan halı, kilim ve çözümlü dokumalar, Bitlis ve Muş yöresinde zengin bir skalaya sahiptir. Bu bölgelerde incelenen dokumalardan bazıları desen ve kompozisyon şeması olarak birbirine benzese de birbirinden farklı, özgün örneklerle de rastlamak mümkündür. Halılarda Türk (Gördes) düğümü, kilimlerde ilikli ve iliksiz kilim tekniği kullanılmıştır. Dokumalar, kullanım alanlarına göre yaygı, yastık, minder, namazlık, seccade, heybe olarak sınıflandırılmıştır. Yöre dokumalarında yer alan motif, desen ve kompozisyon şeması incelendiğinde geometrik karakterli örneklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte stilize bitkisel motifler, hayvan ve insan motifli dokumalar da mevcuttur. Her iki bölgede birbirine en çok benzeyen özelliğin hammadde olduğu görülmektedir. Büyük oranda yün ipliğin kullanıldığı dokumalarda, koyunların doğal yün rengi olan kırmızı, kahverengi ve tonları, siyah ve tonları, bej, beyaz, kırmızı, bordo ve sarı renkler tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis; Muş; Sanat; Halı; Kilim

SIMILARITIES AND COMPARISONS BETWEEN CARPET AND FLAT WEAVES OF BİTLİS AND MUŞ REGION

Bitlis and Muş region, which are historically and culturally connected to each other, is a geography where many civilizations rule. The region has hosted Urartu, Assyrian, Med, Persian, Armenian Kingdoms, Roman, Byzantine, Seljuk, Ottoman and many more civilizations. The fact that both provinces are adjacent to each other and on the Silk Road creates a bridge between East and West. In addition, the fact that the migration routes used by the North-South nomadic communities pass through these lands puts Bitlis and Muş in an important position. Therefore, a common taste and aesthetic perception that these civilizations and communities have carried until today has emerged. According to the information obtained from historical documents, there are large dyehouses in Muş, Ahlat and Adilcevaz. It is known that until recently, cotton was grown in the region and cotton fabrics were exported, carpets and rugs woven with wool yarn were produced and surplus products were exported. Carpet, kilim and warp faced weavings are in the group of "kirkit weavings" due to their production technique. Carpet, kilim and warp-faced weavings, which are among the weavings with kirkit, which is also the subject of this study, have a rich scale in Bitlis and Muş regions. Although some of the weavings examined in these regions are similar to each other in terms of patterns and composition schemes, it is possible to come across unique examples. The Turkish (Gördes) knot is used in the carpets, and the buttonhole and unbuttoned kilim technique is used in the rugs. Weavings are classified as mats, pillows, cushions, prayer rugs, prayer rugs and saddlebags according to their usage areas. When the motifs, patterns and composition schemes in the local weavings are examined, it is seen that the examples with geometrical characters predominate. In addition, stylized floral motifs, animal and human motifs are also available. It is seen that the most similar feature in both regions is the raw material. In the weavings where mostly woolen yarn is used, the natural wool color of sheep is red, brown and its tones, black and its tones, beige, white, red, claret red and yellow.

Keywords: Bitlis; Muş; Art; Carpet; Rug

¹ Arş. Gör. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, sazizi@beu.edu.tr ORCID: 0000-0003-3726-9954

REHA ÇAMUROĞLU'NUN *SON YENİÇERİ* ROMANINDA ANLATI TİPOLOJİSİ

*Cansu ORAL*¹

Konusunu tarihten alan *Son Yeniçeri* romanında, Osmanlı Devleti'nin Hotin Kalesi'ne yaptığı bir seferde esir düşen Michaul oğlu Petru adlı bir Rus gencinin, yeniçeri ağası olan Arif Ağa tarafından alınıp yetiştirilmesi, yeniçerilere katılması, yeniçeri ordusu içerisinde başlayan bozulmalardan istifade eden Osmanlı Devleti'nin yeniçerileri ortadan kaldırmak istemesi ve buna karşılık devlet-ordu çatışmasının baş gösterdiği bir olay örgüsü anlatılır. Roman kırk bir bölümden oluşur ve ilk bölüm hariç diğer bölümlere içeriğiyle uygun bir başlık verilmiştir. Kronolojik bir anlatımın hâkim olduğu romanda, olay örgüsü iki farklı bakış açısıyla yürütülür. On ikinci bölüme kadar gelişen olaylar Rus genci Petru'nun –kendisine daha sonra Sarı Abdullah ismi verilecektir- gözünden anlatılırken diğer bölümler de dönüşümlü olarak hem Sarı Abdullah'ın hem de yeniçeri ağası Arif Ağa'nın oğlu Sabit'in bakış açısıyla sunulur. Böylelikle Çamuroğlu, tarihi bir olayı roman kurgusu içinde ele alarak okuyucuya yansıtmıştır. Bu çalışmada, Gerard Genette'in *Anlatının Söylemi* kitabından hareketle Reha Çamuroğlu'nun *Son Yeniçeri* isimli romanı anlatı tipolojisi bağlamında değerlendirilmiştir. Genette bu çalışmada, anlatı tipolojisi bağlamında önemli tasnifler yapmış ve edebiyat teorisinin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Genette, anlatı (narrative) sözcüğünün anlamını bilmeden kullanılmasına karşıdır. Çünkü bu anlamı önemsemeyen yapılan bir kullanımın, anlatı biliminde pek çok zorluklara sebebiyet vereceğini düşünür. Kitabında, Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* adlı yapıtının anlatsal çözümlemesini yapan Genette, anlatıyı üç farklı anlamıyla ele almıştır. Bunlar; hikâye, anlatı söylemi ve anlatılama edimidir. O, anlatının söylemini “Düzen, Süre, Sıklık, Kip ve Ses” olmak üzere beş kategoride değerlendirir. Bu roman da, Genette'in ele aldığı kavramlar (Kip, Ses, Düzen, Süre ve Sıklık) doğrultusunda yapısal bir yaklaşımla incelenmiş ve onun anlatı tipolojisi noktasında birçok malzeme barındırdığı açıklanmıştır. Ardından anlatılama edimine geçmeden önce romanın kesitleri sunulmuş, daha sonra roman içerisinde anlatı zamanı, anlatı düzeyleri, anlatı perspektifi, kişi kavramı, anlatıcının işlevleri, anlatıcı ile öykü arasındaki mesafe ve anlatı süresi örnekler üzerinden gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Reha Çamuroğlu, *Son Yeniçeri*, roman, Gerard Genette, anlatı tipolojisi.

NARRATIVE TYPOLOGY IN REHA ÇAMUROĞLU'S NOVEL; SON YENİÇERİ

In the novel *Son Yeniçeri*, which takes its subject from history, a Russian youth named Petru, son of Michaul, who was captured during an expedition by the Ottoman Empire to the Hotin Castle, was taken by Arif Ağa, the janissary chief, and brought up, joined the janissaries, and benefited from the deterioration in the janissary army. A plot is told, in which the janissaries want to eliminate the janissaries, and in response, the state-army conflict begins. The novel consists of forty-one chapters and except the first chapter, the other chapters have been given a suitable title with their content. In the novel, which is dominated by a chronological narrative, the plot is carried out from two different perspectives. The events up to the twelfth chapter are told through the eyes of the Russian youth, Petru – who will later be named Sarı Abdullah – while the other chapters are presented alternately from the point of view of both Sarı Abdullah and the son of the janissary lord Arif Ağa, Sabit. Thus, Çamuroğlu reflects a historical event to the reader by handling it in the fiction of a novel. In this study, based on Gerard Genette's book *The Discourse of Narrative*, Reha Çamuroğlu's novel *Son Yeniçeri* was evaluated in the context of narrative typology. In this work, Genette made important classifications in the context of narrative typology and made important contributions to the development of literary theory. Genette is against the use of the word narrative without knowing its meaning. Because he thinks that a use without considering this meaning will cause many difficulties in the science of narrative. Genette, who made a narrative analysis of Proust's *in Search of Lost Time* in his book, dealt with the narrative in three different meanings. These; story is narrative discourse and the act of being told. He evaluates the discourse of the narrative in five categories as “Order, Duration, Frequency, Mode and Sound”. This novel, too, has been analyzed with a structuralist approach in line with Genette's concepts (Mode, Sound, Order, Duration and Frequency) and it has been explained that it contains many materials in terms of narrative typology. Then, before the act of narration, sections of the novel were presented, then the narrative time, narrative levels, narrative perspective, the concept of person, the functions of the narrator, the distance between the narrator and the story, and the duration of the narrative were tried to be shown through examples.

Keywords: Reha Çamuroğlu, *Son Yeniçeri*, novel, Gerard Genette, narrative typology.

¹Öğr. Gör. Bitlis Eren Üniversitesi, c.oral@beu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5708-0027

BİR SİYASET SOSYOLOJİSİ ÇALIŞMASI: 1920-2019 SEÇİM SÜRECİ SOSYO-POLİTİK YAKLAŞIM

Adem PALABIYIK¹

Siyasetin toplum ile olan ilişkisini en temel anlamda söylemek gerekirse karşılaştırarak ele alan ve her iki olgunun birbiriyle karşılıklı etkileşimini analiz eden siyaset sosyolojisi, şehir-siyaset ve kent-siyaset diyalektiğini de analiz etmede kolaylık sağlamaktadır. Kentin yada şehrin nasıl bir siyasal evrilme yaşadığını ve bu evrilmenin sebeplerinin neler olabileceği üzerine bir şeyler söylememize fırsat verecek olan bu yaklaşım, dolayısıyla çalışma da önemli bir alanı temsil edecektir. Elbette her siyasi sürecin kendi içinde ve kendinden bağımsız birden fazla dinamiği mevcuttur. Ama siyasetin mekanlaşması ve mekan içerisinde kendisine bir alan oluşturması bu bağlamda yol gösterici olabilir. Elbette bu olguların başka olgularla da yakın bir işlevselliği mevcuttur. Örneğin demokrasi, seçim veya siyasal partiler yahut ideolojiler gibi çeşitli kavramsal ilişkiler de çoklu bilinmeyenin parçalarını oluşturmaktadırlar. Ama en nihayetinde metodolojinin bizlere kullanmamızı önerdiği temel kavramlar belirleyici olacaktır. Kenti anlamamanın bir diğer yolu ise kentin bulunduğu bölgede sosyolojik anlamda olan bitenden haberdar olmakla yakından ilgilidir. Tarihsel zemin içerisinde yaşanan yapısal sorunlar bir kentin anlaşılmasındaki en önemli aktörleri anlamamıza fayda sağlayabilir. Örneğin dini anlamda kentin sahip olduğu habitusun ne olduğu ve kente nasıl bir yön verdiği yahut tam tersi bir durumun kente dair vakıf olduğu konumun neler olduğu, analiz yapılmasında daha fazla katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla kent veya şehre dair yapılacak çalışmalarda etkin olan birden fazla yerel dinamik, yapılacak çalışmaları şekillendirecektir. Bu bağlamda Bitlis'in mevcut konumu ve içinde bulunduğu bölgenin şartları da sahip olduğu sosyo-politik inşanın oluşumu hakkında bizlere ipucu verebilir. Doğu Anadolu Bölgesinin mevcut şartlarının neler olduğu, sosyolojisine dair nelerin söylenebileceği ve söylenenlerin alandaki yansımalarının somut göstergelerine dair yapılacak çıkarımlar, Bitlis'e dair yapılacak çıkarımlara da kaynaklık edecektir. Bitlis'in sahip olduğu yerel niteliklerin ise başka kentlerden farklılaşmasındaki etkisi yine sosyo-politik inşanın ya da sürecin nelere evirildiğini analize etmek açısından önemli olacaktır. Bölge insanının sahip olduğu toplumsal hafıza ve kültürel kodlar, bu inşa sürecinin özellikle kültürel ve sembolik sermaye türleri ile birlikte oluşturduğu alanda olgunlaşacaktır. Günümüze kadar devam eden Bitlis'in habitus sürecinin, yukarıda ifade ettiklerimizden bağımsız düşünmek, Bitlis'teki sosyo-politik sürecin gözden kaçmasına sebep olabilir. Bu sebepten önce teorik tartışmalar yapılacak ve sonrasında Bitlis'e dair bilgiler veriler aracılığı ile analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Siyaset, Sosyoloji.

A POLITICAL SOCIOLOGY STUDY: 1920-2019 ELECTION PROCESS SOCIO-POLITICAL APPROACH

Political sociology, which deals with the relationship of politics with society in the most basic sense, by comparing and analyzing the interaction of both phenomena, provides convenience in analyzing the dialectic of city-politics and city-politics. This approach, which will give us the opportunity to say something about the political evolution of the city or the city and what the reasons for this evolution may be, will therefore represent an important area of study. Of course, every political process has more than one dynamic within and independent of itself. However, the spatialization of politics and the creation of a space within the space can be a guide in this context. Of course, these cases have a close functionality with other cases. Various conceptual relations, such as democracy, elections or political parties or ideologies, also form parts of the multiple unknown. But ultimately, the basic concepts that the methodology recommends us to use will be decisive. Another way of understanding the city is closely related to being aware of what is happening in the region of the city in the sociological sense. Structural problems experienced in the historical background can help us understand the most important actors in understanding a city. For example, what the habitus of the city in the religious sense is and what kind of direction it gives to the city, or what the opposite situation is about the city, will contribute more to the analysis. Therefore, more than one local dynamic, which is active in the studies to be done about the city or the city, will shape the studies to be done. In this context, the current location of Bitlis

¹ Doç. Dr. Bitlis Eren Üniversitesi, apalabiyik@beu.edu.tr ORCID: 0000-0002-9209-9313

and the conditions of the region it is in can also give us a clue about the formation of its socio-political construction. The inferences to be made about the current conditions of the Eastern Anatolia Region, what can be said about its sociology and the concrete indicators of the reflections of what has been said in the field will also be the source of the inferences to be made about Bitlis. The effect of the local characteristics of Bitlis on its differentiation from other cities will be important in terms of analyzing what the socio-political construction or process has evolved into. The social memory and cultural codes of the people of the region will mature in the area created by this construction process, especially together with the cultural and symbolic capital types. Considering the habitus process of Bitlis, which continues until today, independently of what we have stated above, may cause the socio-political process in Bitlis to be overlooked. For this reason, theoretical discussions will be made first and then the information about Bitlis will be analyzed through data.

Keywords: Bitlis, Politics, Sociology.

ŞEMSÎ'NİN YUSÛF U ZÜLEYHÂ MESNEVİSİ'NDE 'KAHRAMANIN SONSUZ YOLCULUĞU'

Ebru AYCAN¹

Farklı medeniyetlerde, insanlığın kaleme aldığı masal, hikaye, mesnevi gibi anlatılar görünürde çeşitlilik arz etmesine rağmen, özde her eser yaratıcının kaleminden izler taşır. Bilhassa kahramanlığın bir motif olarak kullanıldığı anlatılarda, pek çok sembolik öge yer almaktadır. Bu sembolik lisan göz önüne alındığında, kahramanın karşılaştığı zorluklarla dolu sonsuz yolculuğu 'ayrılış- erginlenme- dönüş' şeklinde yinelenir. Bu yolculuk kahramanın sonsuz yolculuğu olarak da bilinir. Bu zorlu macera, kahramanın içten yahut dıştan gelen çağrıya olumlu yanıt vermesiyle başlar. Çağrıya olumlu yanıt veren kahraman, kendini gerçekleştirmek üzere çeşitli zorluklarla karşılaşacağı bir dünyaya adım atar. Bu zorlu dünyada, kahraman kendini gerçekleştirmeyi başarır, simgesel ödülü almaya hak kazanır. Kahramanın sonsuz kahramanlık mitosu masallarda, destanlarda olduğu gibi mesnevilerde de sembolik bir şekilde yer almaktadır. Bu makalede, farklı kültürlerdeki anlatıların ortak temalarını ve sembolik dilini ele alarak, Joseph Campbell'ın "kahramanın sonsuz yolculuğu" teorisini, Şemsî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi üzerinden incelemeyi hedeflemiştir. Mezkûr eserde kullanılan yolculuğun aşamalarından hareketle bir inceleme yapmak amaçlanmaktadır. Bu amaçla, mesnevide yer alan kahraman ve kahraman hakkında elde edinilen bulgular, Campell'in eserinde ortaya koyduğu monomit teorisinin iki ana başlık etrafında şekillenmiştir. Bu şekillenme "yola çıkış ve erginlenme" olarak adlandırılmaktadır. Bu başlıklar, kendi içinde alt başlıklara bölünmüştür. İlk ana başlık "yola çıkış" kendi içinde maceraya çağrı, doğüstü yardım, ilk eşğin aşılması ve balinanın karnı olmak üzere dört bölüme ayrılmaktadır. İkinci ana başlık "erginlenme" ise sınavlar yolu, tanrıçayla karşılaşma, baştan çıkarıcı olarak kadın, tanrılaşma ve nihai ödül olmak üzere beş alt başlığa ayrılmaktadır. Campbell'in eserinde yer alan dönüş bölümü Şemsî'nin "Yûsuf u Züleyhâ" mesnevisinde yer almamaktadır. Eser, kahramanın yolculuğunu simgesel nihai ödülü elde etmesiyle sonlandırılmıştır. Bu çalışma bizlere, insanlığın ortak deneyimleri hakkında fikir veren sembolik dil ve temaların farklı kültürdeki anlatılarda nasıl işlendiğine dair bir örnek teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Joseph Campbell; Kahramanın Sonsuz Yolculuğu; Şemsî; Yûsuf u Züleyhâ.

"KAHRAMANIN SONSUZ YOLCULUĞU" IN ŞEMSÎ'S "YUSUF U ZÜLEYHA MESNEVİ"

Although tales, stories, and mesnevis written by humanity in different civilizations appear to have diversity on the surface, they carry traces of the creator's pen in essence. Especially in narratives where heroism is used as a motif, numerous symbolic elements are present. Considering this symbolic language, the hero's endless journey filled with challenges is repeated in the form of "departure-initiation-return." This journey is also known as the hero's infinite journey. This arduous adventure begins with the hero responding positively to an inner or outer call. Responding affirmatively to the call, the hero steps into a world where he/she will encounter various difficulties in order to fulfill himself/herself. If the hero succeeds in fulfilling himself/herself in this challenging world, he/she earns the symbolic reward. The myth of the hero's infinite heroism is symbolically present in mesnevis as well, just as in fairy tales and epics. This article aims to examine Joseph Campbell's theory of "the hero's infinite journey" through Şemsî's "Yusuf u Züleyha Mesnevi" by addressing the common themes and symbolic language of narratives in different cultures. An analysis is intended based on the stages of the journey used in the aforementioned work. For this purpose, the findings obtained about the hero and the protagonist in the mesnevi are shaped around the two main headings of Campbell's monomyth theory presented in his work. This shaping is called "departure-initiation" and is divided into subheadings. The first main heading, "departure," is divided into four parts: the call to adventure, supernatural aid, crossing the first threshold, and being in the whale's belly. The second main heading, "initiation," is divided into five subheadings: the path of trials, meeting with the goddess, woman as temptress, apotheosis, and the ultimate reward. The "return" section mentioned in Campbell's work is not present in Şemsî's "Yusuf u Züleyha" mesnevi. The work concludes with the hero obtaining the symbolic ultimate reward. This study serves as an example of how symbolic language and themes that provide insights into humanity's shared experiences are portrayed in narratives of different cultures.

Keywords: Joseph Campbell; Şemsî; the Hero's Infinite Journey; Yusuf u Züleyha.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, ebruaycn.12@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0087-9513.

TÜRK MİZAH GELENEĞİNDE USUL OLARAK KİŞİ-MEKÂN UYUMSUZLUĞU

Ahmet AKGÖL¹

Bir kültür ürünü olan mizah yüzyıllardır sanat eserleri içerisinde ya asli ya da yardımcı unsur olarak bulunmaktadır. Bir mizahkârın amacı muhatabını güldürmek ve hoşça vakit geçirmesini sağlamaktır. Mizah ve gülmeye dair çalışmalara bakıldığında insanların gülme durumları uyumsuzluk, rahatlama ve üstünlük kuramlarıyla açıklanmaktadır. Mizahkâr, bu kuramlardan haberdar olmadığı hâlde muhatabının bu kuramlar altında sınıflanan duyguları hissettiğinde güleceğini bilir ve bu bağlamda bir mizah yaratma sürecine girer. İnsanları güldürmek zor bir eylemdir. Sürekli çatışmalar yaratarak insanların duygu durumlarında değişiklik olması için sınırları zorlamak gerekir. Bu zorluk karşısında mizahkârlar mizah yaratma sürecini bir çatışma temeline oturtarak kendilerine kolaylık sağlamaktadırlar. Kolaylık sağlayan kurgulardan biri kişi mekân uyumsuzluğudur. Mizahkâr eserindeki kişileri uygun olmadıkları mekânlara koyarak mekân kişi arasında oluşan uyumsuzluk üzerinden mizahını icra eder. Bu durum bize göre Türk mizahında bir gelenek hâline gelmiş ve Karagöz'den modern tiyatroya, oradan karikatüre, karikatürden beyaz perdeye ve ekranlara geçmiştir. En fazla reyting alan ve beğeni toplayan mizahi eserlerin temelinde kişi mekân uyumsuzluğu görülür. Bu bağlamda bu geleneğin aslında bir mizah usulü olduğu tarafımızca düşünülmektedir. Bu usulün incelenmesi ve sınıflandırılması literatürde önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bu çalışmada Türk mizahında sıklıkla görülen ve tarafımızca kişi-mekân uyumsuzluğu olarak isimlendirilen mizah geleneğinin tarihten günümüze çeşitli sanat dallarındaki örnekleri üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Çalışmada öncelikle mizahıtan, mizah yaratma sürecinde oluşturulan kişi-mekân uyumsuzluğunun ne olduğundan ve eserlerdeki işlevlerinden bahsedilmiş ardından Karagöz, İbiş gibi geleneksel Türk tiyatrosu örneklerinin yanı sıra sinema, karikatür gibi medya teknolojileri aracılığı ile yaratılan sanat ürünlerinden seçilen örnekler "Mekâna Uyum Sağlayanlar" ve "Mekânın Düzenini Bozanlar" başlıkları altında incelenmiş ve bu eserlerdeki mizah yaratma süreci ortaya çıkartılmıştır. Sonuç olarak kişi mekân uyumsuzluğunun bir usul olarak değerlendirilebileceği ve mizahkârın işini kolaylaştıran bir unsur olmasının yanı sıra toplumsal tabakalar arası gerginliklerin şiddete dönüşmeden salınmasını sağlamak gibi bir işlevi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Türk mizah geleneği, Kişi-mekân uyumsuzluğu

THE CHARACTER-SETTING DISHARMONY AS A FORM IN TURKISH HUMOR TRADITION

For centuries, humor, a cultural product, has been present in works of art either as a fundamental or additional element. A humorist aims to make his audience laugh and have a good time. When we examine studies on humor and laughter, the theories of disharmony, relaxation, and superiority are used to explain why individuals laugh. Although the humorist is unaware of these theories, he is aware that his audience will laugh when they experience the emotions described by these theories, and so he begins the process of creating humor in this context. Making people laugh is a difficult task. It is necessary to push the limits in order to alter the emotional states of people through the creation of constant conflicts. Faced with this difficulty, humorists help themselves by basing the process of humor creation on conflict. One of the fictions that provide convenience is character-setting disharmony. The humorist places characters in his works in improper places and conveys his humor through the disharmony between the setting and the character. This situation has, in our opinion, become a tradition in Turkish humor, passing from Karagoz to modern theater, from there to caricature, and from caricature to the movie screen and tv screens. The highest-rated and most-appreciated humor works are founded on the disharmony of character and setting. In this context, we consider this tradition to be a form of humor. The examination and classification of this form will address an important gap in the literature.

In this study, examples of the tradition of humor, which is prevalent in Turkish humor and referred to as character-setting disharmony, have been investigated in various branches of art from history to the present. In the study, humor, the character-setting disharmony emerged in creating humor, and its functions are discussed first. Then, examples of traditional Turkish theater, such as Karagöz and İbiş, as well as selected examples of

¹ DR., akgollahmet@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3176-1262

art products created through media technologies, such as cinema and cartoons, are presented under the titles "Those Who Adapt to the Setting" and "Those Who Distort the Order of Setting," revealing the process of creating humor in these works. As a result, it has been determined that person-space incompatibility can be evaluated as a form and that it is an element that facilitates the work of the humorist, in addition to having functions such as assuring the release of tensions between social layers without turning to violence.

Keywords: Humor, Turkish humor tradition, Character-setting disharmony

ASAF HÂLET ÇELEBİ'NİN “KUŞA GÖRÜNME” ŞİİRİ ÜZERİNE SEMBOİK BİR OKUMA

Mahir KARACAR¹

1907 yılında İstanbul'da doğan Asaf Hâlet Çelebi, ilk eğitimini babasından aldıktan sonra Galatasaray Sultanisini bitirmiştir. Tasavvuf, Doğu edebiyatı, Budizm, Hint felsefesi gibi kaynaklara yaslanan; Doğu ve Batı dillerini iyi bilen şair bu noktada şiiriyle adeta bir sentez ortaya koymuştur. Şairin Doğu ve Batı kültüründen gelen engin bilgi birikimi, bilinçaltının şekillenmesinde de önemli rol oynamıştır. “Kuşa Görünme” şiiri, şairin ruh dünyasının açığa çıkarılması açısından dikkate değerdir. Nitekim şiirde “her sabah nafakamı getirir bir kuş” mısrayla İsrailoğullarına gökten bildircin eti gönderilmesi hadisesi hatırlatılmaktadır. Bununla birlikte şairin “nereye kaçayım/o kuşun elinden” mısralarıyla “kuşa görünme”kten rahatsız olması akıllara Prometheus’un hikâyesini getirmektedir. Prometheus, ateşi insanlara getirdiği için Zeus tarafından cezalandırılmış ve her gün bir kuş tarafından ciğerleri yenilmiştir. Bu açıdan incelendiğinde şiirde, sadece “kuşa görünme” imgesi üzerinden hem Doğu hem de Batı kültürünün izlerini tespit etmek mümkündür. Şiirde geçen “kuyulara saklansam/kuyulara girer” mısralarında şairin, Hz. Yusuf’un kardeşleri tarafından kuyuya atılmasını imlediğini ifade etmek hiç de zorlama bir yorum olmayacaktır. Yine şiirde yer alan “gel kız/tabutun içinde yat benimle” mısralarında tabut imgesi karşımıza çıkmaktadır. Tasavvufi açıdan ölümü veya Mevlana’nın deyişiyle “sevgiliye kavuşma”yı hatırlatan tabut, psikanalitik açıdan anne rahmini çağrıştırmaktadır. Öte yandan şairin tabutun içinde yanında bir kadın istemesi beşeri aşkın bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Şiirin geneline bakıldığında neredeyse her sözcük mitolojik veya dinsel bir motif içermektedir. Bu çalışmada Asaf Hâlet Çelebi’nin “Kuşa Görünme” şiirinde şairin bilinçaltına ışık tutmaya çalıştık. Sonuç olarak hem Doğu hem de Batı kültürüne olan hâkimiyeti şaire geniş bir hayal gücü kazandırmıştır. Böylece, bu şiirde görüldüğü üzere, özellikle de Doğu mistisizmi ve tasavvufun şairin şiir diline ve imge dünyasına etki ettiğini bunun yanında Batı’dan alınan sembollerin de yer yer şairin şiirlerinde görüldüğünü söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Asaf Hâlet Çelebi, şiir, bilinçaltı, sembol

A SYMBOLIC READING OF ASAF HÂLET ÇELEBİ'S POEM "APPEARING TO THE BIRD" (KUŞA GÖRÜNME)

Asaf Halet Çelebi, born in Istanbul in 1907, received his primary education from his father before receiving a degree from Galatasaray High School. The poet, who leans on sources such as Sufism, Eastern literature, Buddhism, Indian philosophy and is fluent in Eastern and Western languages, has created a synthesis with his poetry. The poet's vast knowledge of Eastern and Western cultures also played an important role in shaping his subconscious. The poem "Appearing to the Bird" (Kuşa Görünme) is remarkable in terms of revealing the poet's spiritual world. As a matter of fact, the poem reminds of the incident of sending quail meat from the sky to the Israelites with the line "a bird brings my alimony every morning". However, the poet's discomfort of "appearing to the bird" with the lines "where shall I flee / from the hand of that bird" brings to mind the story of Prometheus. Prometheus was punished by Zeus for bringing fire to humans, and his lungs were eaten by a bird every day. When analysed from this point of view, it is possible to detect traces of both Eastern and Western culture in the poem only through the image of "appearing to a bird". It would not be a far-fetched interpretation to state that in the lines "If I hide in the wells/If I hide in the wells/It enters the wells" in the poem, the poet alludes to Joseph's being thrown into the well by his brothers. Again, the image of a coffin appears in the lines "come, girl, /lie with me in the coffin" in the poem. The coffin, which reminds of death from a mystical point of view or, in Mevlana's words, "reunion with the beloved", evokes the mother's womb from a psychoanalytical point of view. On the other hand, the poet's wish for a woman to accompany him in the coffin can be considered a manifestation of human love. Looking at the poem in general, almost every word contains a mythological or religious motif. In this study, we have tried to shed light on the poet's subconscious in Asaf Halet Çelebi's poem "Appearing to the Bird" (Kuşa Görünme). As a result, his command of both Eastern and Western culture has given the poet a wide imagination. Thus, as seen in this poem, we can say that especially Eastern mysticism and mysticism have influenced the poet's poetic language and image world, as well as symbols taken from the West are also seen in the poet's poems.

Keywords: Asaf Halet Çelebi, poetry, subconscious, symbol

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, karacar22@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0999-8949

İMGEDEN SEMBOLE DÖNÜŞÜM: HEGEL'İN ROMANTİK VE SEMBOLİK SANAT ANLAYIŞI BAĞLAMINDA GÜLŞEN-ÂBÂD MESNEVİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Necmiye Özbek ARSLAN¹

Güzel ve somut olan sanatın felsefesini bilimsel olarak ele alıp ilk defa sistemli bir sanat anlayışı ortaya çıkaran Hegel, sanatı sembolik, romantik ve klasik sanat olarak üç bölümde ele alır. Ona göre sembolik sanat Doğu'nun sanatıdır. Özellikle karakteristik doğu kültürünün hâkim olduğu İran, Mısır ve Hint sanatında sembolik sanatın gelişmiş olduğunu ifade eder. İmgelerin duysal bir kimliğe sahip olmasının ortaya çıkış şekli olan sembolik sanatın asıl amacı hakikat ve gerçekliği ortaya çıkarmaktır. Hegel'in sembolik sanat anlayışındaki tinsel içerik ile imgeler arasındaki diyalektik, ortaya konulan sanat eserini de karakterize eder. Sembolik sanat; eserin içeriği ve işleniş şeklinin ideal birliği için çaba gösterir. Romantik sanatta ise tin tanrısallıkla açıklanır. Tin, kendi özünün ve farklılığının idraki doğrultusunda yaratılan her şeyden bağımsızlaşma ve içsel yolculuk bağlamında önem kazanır. Tasavvufteki seyr ü sülûk anlayışının Hegel'in sanat anlayışı ile benzerlik göstermesi bu çalışmanın yapıma amacıdır. Romantik sanatta ortaya çıkan özgür birey kendi iç yolculuğu ile hakiki gerçekliğe ulaşma noktasında nefisinden arınan seyr ü sülûk yolcusuyla benzerlik gösterir. Bu durumun Klasik Türk Şiiri'ne yansması olarak tasavvufi alegorik eserleri gösterebiliriz. Çalışmanın konusunu teşkil eden Gülşen-âbâd mesnevisi de bu bağlamda değerlendirilebilecek eserlerdendir. Gerek sembolik olarak işlenmesi gerekse tasavvufun romantik sanat söylemlerini ele alması bu fikri destekler niteliktedir. Çalışmada Hegel'in sembolik ve romantik sanat yorumları üzerine gerekli bilgi verildikten sonra Şemseddin Sivâsî'ye ait olan Gülşen-âbâd mesnevisine konu edilen çiçeklerin alegorik özelliklerinden bahsedilecek ve nasihatler, sorular ve verilen cevaplar minvalinde alegorinin arka planında yatan hakikat ve tasavvufi gerçeklik olguları ortaya konulmaya çalışılacaktır. On çiçeğin temsil ettiği seyr ü sülûk yolculuğu ve tarikat makamları gibi hususlar Hegel'in sembolik ve romantik sanat anlayışı bağlamında incelenip değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gülşen-âbâd, Şemseddin Sivâsî, Hegel, sembol, tasavvuf

FROM IMAGE TO SYMBOL: THE EVALUATION OF GÜLŞEN-ÂBAD MASNAWI IN THE CONTEXT OF HEGEL'S ROMANTIC AND SYMBOLIC ART APPROACH

Hegel, who dealt with the philosophy of beautiful and concrete art scientifically and revealed a systematic understanding of art for the first time, deals with art in three parts as symbolic, romantic and classical art. According to him, symbolic art is the art of the East. He expresses that symbolic art is developed especially in Iranian, Egyptian and Indian art, where the characteristic eastern culture is dominant. The main purpose of symbolic art, which is the way in which images have a sensory identity, is to reveal the truth and reality. The dialectic between the spiritual content and images in Hegel's understanding of symbolic art also characterizes the work of art. Symbolic art strives for the ideal unity of the content of the work and the way it is processed. In romantic art, the spirit is explained by divinity. Spirit gains importance in the context of independence and inner journey from everything created in line with the understanding of its own essence and difference. It is the purpose of this study that the understanding of navigation in Sufism is similar to Hegel's understanding of art. The free individual who emerges in romantic art is similar to the leech traveler, who is purified from his soul at the point of reaching the true reality with his inner journey. We can show Sufi allegorical works as a reflection of this situation on Classical Turkish Poetry. Gülşen-âbâd masnawi, which is the subject of the study, is one of the works that can be evaluated in this context. Both its symbolic processing and its handling of the romantic art discourses of Sufism support this idea. In the study, after giving necessary information on Hegel's symbolic and romantic interpretations of art, the allegorical features of the flowers, which are the subject of the Gülşen-âbâd mathnawi of Şemseddin Sivâsî, will be mentioned and the truth and mystical reality facts underlying the allegory will be tried to be revealed in the form of advice, questions and answers. Issues such as the voyage of leeches represented by the ten flowers and the orders of the sect will be examined and evaluated in the context of Hegel's symbolic understanding.

Keywords: Gülşen-âbâd, Şemseddin Sivâsî, Hegel, symbol, mysticism

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi arslanecmiye@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6262-6493

1907 BÜYÜK BİTLİS DEPREMİ VE DEPREM SONRASI MEYDANA GELEN OLAYLAR

Öznur ATALAN¹

Yer kabuğunun kırılması ile ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde geçerek ortamları sarsan deprem afeti, pek çok açıdan insanoğlunun hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Dünyanın var oluşundan beri, sismik yönde fay hatlarının aktif olduğu bölgelerde deprem ardışık olarak oluşmuş ve bunun sonucunda milyonlarca insan yok olmuştur. Bilindiği üzere yurdumuz da en etkin deprem kuşaklarının üzerinde bulunmaktadır. Anadolu topraklarının büyük ekseriyetinin deprem kuşağında yer alması, Anadolu coğrafyasında sayısız depremlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Geçmişte Anadolu topraklarında meydana gelerek insan hayatını ve çevreyi olumsuz yönde etkileyen depremlerden birisi de Doğu Anadolu Bölgesi'nde ortaya çıkan 1907 Bitlis depremidir. 29 Mart 1907'de saat dörtte meydana gelen bu deprem, yaklaşık olarak 30 saniye kadar sürmüş, depremde binaların büyük çoğunluğu zarar görmüş ve pek çok vatandaşımız da hayatını kaybetmiştir. Osmanlı Devleti, deprem haberinin kendisine ulaştırılması üzerine bölgeye yardım etmek amacıyla hızlı kararlar almıştır. Özellikle, bölgede yıkılan binaların altında kalanları tespit etmek için ivedilikle hareket edilmiştir. Ayrıca depremden sağ olarak çıkan vatandaşların barınma başta olmak üzere diğer ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmalara hem civardaki aşiretler hem de askeri kışlalardan yardım alınarak devam edilmiştir. Halk, devletin deprem sonrası kendilerine yapmış olduğu yardımlardan memnun kalmamıştır. Beklentisini karşılamayan yardımlara karşı büyük bir öfke duyan halk, adeta patlamaya hazır hale gelmiştir. Tüm bunların üzerine yapılan yardımlarda aksamaların yaşanması bölgede büyük bir infiale yol açan halk hareketinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu noktadan hareketle çalışmamız, 1907 yılında Bitlis'te ortaya çıkan deprem afeti ve bu depremden olumsuz etkilenen bölge halkının sıkıntıları ve bu sıkıntılar sonucu ortaya çıkan halk hareketi, dönemi ihtiva eden arşiv kaynaklarından hareketle anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Bitlis, 1907, Deprem, Doğal Afet.

THE GREAT BITLIS EARTHQUAKE IN 1907 AND THE POST EARTHQUAKE EVENTS IN THE REGION

The earthquake disaster, which shakes the environment by passing the vibrations that emerges suddenly with breaking of the earth crust, affects the life of human beings negatively in many ways. Since the existence of the world, earthquakes have occurred consecutively in the regions where fault lines are active in the seismic direction and as a result millions of people have lost their lives. As it is known, it is located on the most effective earthquake belts in our country; Türkiye. The fact that the majority of Anatolian lands are located in the earthquake zone has caused numerous earthquakes in Anatolian geography. One of the earthquakes that took place in Anatolia in the past and negatively affected human life and environment, is the 1907 Bitlis earthquake that occurred in the Eastern Anatolian Region. This earthquake which took place on March 29, 1907 at four o'clock, lasted for about 30 seconds, most of the buildings were damaged during the earthquake and many of the citizens lost their lives. The Ottoman Empire took quick decisions in order to help the region after the news of the earthquake was delivered. In particular, urgent action was taken to identify those under the collapsed buildings in the area. In addition, actions had been started to meet the other needs of the citizens who survived the earthquake, especially the shelter. The search and rescue efforts were continued with the help of both the local tribes in the vicinity and the military garrisons. The people were not satisfied with the aid provided by the state to them after the earthquake. The people, who felt great anger against the aid that did not meet their expectations, became almost ready to explode. On top of all these disruptions in the aid provided led to the emergence of a riot movement that led to a great indignation in the region. From this point of view, our study will be tried to explain the earthquake disaster that occurred in Bitlis in 1907 and the troubles of the people of the region who were negatively affected by this earthquake, and the riot that emerged as a result of this troubles, based on state archive sources covering the period.

Keywords: Ottoman Empire, Bitlis City, 1907 Earthquake, Disaster.

¹ Doktora Öğrencisi, Ordu Üniversitesi, oznuratalan1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6441-8738.

SEYF'ÜL-MÜLÛK VE BEDİ'Ü'L-CEMÂL HİKÂYESİ'NDE ERİL SÖYLEM VE KADININ KONUMLANDIRILMASI

Sevda EKİNCİ¹

Klasik aşk mesnevilerinde inancın ve ahlaki değerlerin bir yansıması olarak kadına belli roller biçilmiştir. Bu rollerin şekillenmesi Doğu toplumlarının değer yargıları, dini ve ataerkil ideolojinin tezâhürüdür. Mesnevilerde fiziksel olarak idealize edilmiş güzelliğe sahip sevgili profili çizilerek maddi cazibesi ön planda tutulmuş ve kadın bir arzu nesnesi olarak ele alınmıştır. Ahlaki değer yargılarının kadınlar üzerinden verildiği mesnevilerde kadının iffetli ve itaatkâr olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Müennes bir kelime olan nefis yine kadın kahramanlar üzerinden somutlaştırılmıştır. Mesnevi yazarlarının erkek olduğu 15. yüzyılda, sanatın eğitici ve öğretici yönünün farkında olan şairlerce kadınlar hilekâr, vefasız ve itaatkâr olarak vasıflandırılmıştır. Bedeni korumak, cinsel dürtüleri bastırmak zorunda kalan yine kadındır. Kadın için kullanılan kaba söylemler kimi zaman yazar tarafından kimi zaman da yazarın seçtiği erkek kahramanlar üzerinden verilmiştir. Bu çalışmada Seyf'ül-mülûk ve Bedi'ü'l-cemâl Hikâyesi'nde kadının konumlandırılmasına ve eril söylemlere değinilecektir. 15. yüzyıldan bu yana kadının toplum içerisindeki konumunu, değişimini ve dönemin sosyo-kültürel değerlerinin kadınlar üzerindeki etkisini anlamak için bu tür çalışmalar önemlidir.

Anahtar Kelimeler: mesnevi, kadın, eril söylem, Seyf'ül-mülûk ve Bedi'ü'l-cemâl Hikâyesi.

MASCULINE DISCOURSE AND POSITIONING OF WOMEN IN THE STORY OF SEYF'ÜL-MULUK AND BEDİ'Ü'L-CEMÂL

In classical love masnavis, certain roles are assigned to women as a reflection of belief and moral values. The shaping of these roles is the manifestation of the value judgments, religious and patriarchal ideology of Eastern societies. In the masnavis, the profile of the lover with the idealized beauty is drawn, and the material attraction is kept in the foreground and the woman is considered as an object of desire. In masnavis, where moral value judgments are given over women, it is emphasized that women should be chaste and obedient. The soul, which is a beautiful word, is embodied again through the heroines. In the 15th century, when mesnevi writers were men, women were described as deceitful, disloyal and obedient by poets who were aware of the educational and instructive aspect of art. It is the woman who has to protect the body and suppress sexual impulses. The rude expressions used for women are sometimes given by the author and sometimes through the male heroes chosen by the author. In this study, the positioning of women and masculine discourses in the Story of Seyf'ül-müluk ve Bedi'ü'l-cemâl will be discussed. Such studies are important in order to understand the position and change of women in society since the 15th century and the impact of the socio-cultural values of the period on women.

Abstract: Masnavi, woman, masculine discourse, Seyf'ül-muluk and Badi'ü'l-cemâl Story.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, ekincisevda313@gmail.com ORCID: 0000-0002-8118-2293

MOLLA ÜZEYİR MALTAŞ (1924-1992) VE “FADLU’L-CEVVÂD SARFU’L-EKRÂD” ADLI ESERİ

Mehmet YAKIŞIK¹

İslam medeniyetinin önemli eğitim kurumlarından biri olan medreselerin, tarih boyunca İslam âlemine birçok katkısı olmuştur. Bu ilim yuvalarının en önemli katkılarından biri de Müslümanlara rehberlik edecek âlimlerin bu kurumlarda yetiştirilmesidir. İslam tarihinde ve coğrafyasında birçok şehir, âlimlerin yetiştiği merkez haline gelmiştir. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan Bitlis’te medreseleriyle çoğu zaman ön planda olmuş ve burada birçok âlim yetiştirmiştir. Nitekim son dönemlerde bu kadim şehrin medreselerinde yetişmiş âlimlerden birisi de Şeyh Mazhar’i Ohinî’nin halifelerinden olan Molla Üzeyir Maltaş’tır. Molla Üzeyir, 1924 senesinde Bitlis’in Tatvan ilçesine bağlı Obuz köyünde doğar. Babası ilim tahsili için onu küçük yaşta Tatvan’a bağlı Kuşluca köyüne Molla Mahmut’un yanına gönderir. Daha sonra Bitlis’in farklı medreselerinde eğitimine devam eden Molla Üzeyir, Güroymak/Norşin’te sekiz yıl ilim tahsil eder. Son olarak medrese tahsilini Koyunlu/ Ohin köyünde Şeyh Halid Ayte’nin yanında ilmi icazetini alarak tamamlar. Molla Üzeyir icazetini aldıktan sonra ilk görev yeri Tatvan’a bağlı Çevre adlı köyde, fahri imam olarak göreve başlar. Bu görevle birlikte talebelere de ders verir. Daha sonra Anadere köyünde bu görevini sürdürür. Burada fahri imamlıktan resmi kadrolu imamlığa geçer. 1968 yılında Anadere köyünden naklen Van ili Saray ilçesine yerleşir ve 1968 ile 1977 yılları arasında burada bir taraftan Kur’an kursu hocası unvanıyla tedrisatta bulunurken diğer taraftan da yöre halkını irşat eder. 1983 yılında resmi görevinden emekliğe ayrılan Molla Üzeyir vefat edinceye kadar hem medrese hizmetine devam eder hem de bölgede sulh ve sükûneti gerçekleştirmek için gayret sarf eder. Molla Üzeyir, 19 Şubat 1992 yılında 68 yaşında yakalandığı kalp yetmezliği hastalığına yenik düşerek vefat eder. Doğduğu Obuz köydeki aile mezarlığına defnedilir. Molla Üzeyir’in ilim hayatına baktığımızda bazı eserler ortaya koyduğunu görüyoruz. Fıkıhta manzum olarak derlediği “Gülbahar”, peygamberin mirâciyla ilgili manzum olarak telif ettiği “Davhetu’r-resul” ve Arapça grameriyle ilgili olarak da “Fadlu’l-Cevvad Sarfu’l-Ekrad” adlı eserleri yazmıştır. Özellikle bölge medreselerinde istifade edilmesi yönüyle “Fadlu’l-Cevvad Sarfu’l-Ekrad” adlı eseri önemli bir çalışmadır. Bugüne kadar hem Molla Üzeyir Maltaş hem de eserleri üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amacı söz konusu âlimin hayatını ve önemli bulduğumuz “Fadlu’l-Cevvad Sarfu’l-Ekrad” adlı eseri hakkında bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler: Medrese, Bitlis, Molla Üzeyir, Arapça

MULLAH ÜZEYİR MALTAŞ (1924-1992) AND HIS WORK TITLED "FADLU'L-JAWWÂD SARFU'L-EKRÂD"

Madrasahs, one of the important educational institutions of Islamic civilisation, have made many contributions to the Islamic world throughout history. One of the most important contributions of these centres of knowledge is the training of scholars who would guide Muslims in these institutions. In Islamic history and geography, many cities have become centres where scholars have been trained. Bitlis, which has a history of thousands of years, has always been at the forefront with its madrasahs and has trained many scholars there. As a matter of fact, one of the scholars raised in the madrasahs of this ancient city in recent times is Mullah Üzeyir Maltaş, one of the caliphs of Sheikh Mazhar’i Ohinî. Molla Üzeyir was born in 1924 in the village of Obuz in Tatvan district of Bitlis. His father sent him at a young age to the village of Kuşluca in Tatvan to study with Mullah Mahmut. Later, Molla Üzeyir continued his education in different madrasahs of Bitlis and studied for eight years in Güroymak/Norşin. Finally, he completed his madrasah education in Koyunlu / Ohin village by receiving his scientific icazet from Sheikh Khalid Ayte. After receiving his ijazah, Molla Üzeyir took up his first duty as an honorary imam in the village named Çevre in Tatvan. With this duty, he also taught students. Then he continued the same duty in the village of Anadere where he became an official permanent imam. In 1968, he moved from Anadere village to Saray district of Van province and between 1968 and 1977, he worked as a Qur’an course instructor, teaching and guiding the local people. In 1983, Mullah Üzeyir retired from his official duty and until his death, he continued his madrasah service and made efforts to realise peace and tranquility in the region. Molla Üzeyir died on 19 February 1992 at the age of 68, succumbing to heart failure. He was buried in the family cemetery in Obuz village where he was born. When we look at the scientific life

1 Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, myakisik@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7467-0598

of Molla Üzeyir, we see that he has produced some works. He wrote "Gulbahar" compiled in verse in fiqh, "Davhetu'r-resul" compiled in verse about the prophet's miraj and "Fadlu'l-Cawwad Sarfu'l-Ekrad" about Arabic grammar. His work "Fadlu'l-Jawwad Sarfu'l-Ekrad" is an important work, especially in terms of being utilised in the madrasas of the region. Until today, no study has been conducted on both Mullah Uzeyir Maltas and his works. The aim of this study is to give information about the life of this scholar and his work "Fadlu'l-Jawwad Sarfu'l-Akrad" which we find important.

Keywords: Madrasa, Bitlis, Mullah Uzeyir, Arabic

ÇEŞMELİ MEZRASINDA YER ŞEKİLLERİ: TOPONİMİK BİR İNCELEME

Metin ÇİFTÇİ¹

Onomastik (*onomastics*) biliminin önemli bir parçası olan “toponimi” (yer adları) dilbilim, tarih, folklor, antropoloji, sosyoloji ve coğrafya gibi farklı bilimlerin katkı sağladığı ve bu açıdan interdisipliner yaklaşımlara olanak tanıyan bir çalışma alanıdır. Farklı bilimlerin odak noktasında olması, toponimi bilimini diğer birçok alan ile güçlü bir alışveriş içerisinde olmasını sağlamıştır. Yer adlarında bir dilin söz varlığının uzun yıllar korunması, varlığı tehdit altında olan Zazaca gibi diller için yer adlarını önemli bir kaynak olarak öne çıkarmaktadır. Dil, kimlik ve ortak hafızanın ayrılmaz bir parçası olan yer adları, insanın aidiyet ve kimlik duygusunun güçlenmesini, geçmişiyile olan bağının kopmamasını sağlar. Kimlik ve geçmiş ile olan bağın güçlü kalması, bu kültürel mirasın gelecek nesillere aktırılması ile mümkündür. Bu bakımdan, toponimi alanında yapılacak saha çalışmaları ve derleme faaliyetleri bir dilin söz varlığının kayıt altına alıp korunmasını sağlamakla kalmaz, onun mevcut coğrafi ve mekânsal tabirlerin tespiti ve güncel kullanıma aktarılması gibi çeşitli olanaklar da sunar. Zazaca toponimlere odaklanan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu çalışmada, bir gereklilik olarak toponimi alanının kapsamı, Zazaca için önemi, diğer disiplinler ile kurduğu ilişki, geçmişten günümüze geçirdiği dönüşüm değerlendirilmiş ve ilgili literatür incelenmiştir. Buna ek olarak, geniş kapsamlı olmayan bir saha çalışması çerçevesinde, Bingöl’ün Solhan ilçesine bağlı olan Yenidal Köyünün Çeşmeli mezarası toponimik derleme ve inceleme alanı olarak seçilmiştir. Halkın tamamı Zazalardan oluşan Çeşmeli Mezrasında yer alan çeşitli toponimler saha çalışması esnasında yapılan söyleşiler aracılığı ile tespit edilmiş ve derlenen yer şekillerinin adları sözlüklerde taranarak değerlendirilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda “mil”, “tum”, “deri”, “quç”, “lîç”, “sualsen”, “qîş”, “qendîl” ve “su” gibi yer şekilleri adların sözcük anlamı sözlüklerde yer alırken, taranılan sözlüklerde bu kelimelerin terim anlamlarının mevcut olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışma gelecekte yapılacak sözlük çalışmalarında bir kaynak olarak kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Zazaca, Bingöl, yer şekilleri adları, Çeşmeli Mezrası, Toponimi.

NAMES OF LANDFORMS IN ÇEŞMELİ VILLAGE: A TOPONOMIC STUDY

Toponymy which is an important part of onomastics, is a field of study in which different sciences such as linguistics, history, folklore, anthropology, sociology and geography contribute and allow interdisciplinary approaches in this respect. Being at the focal point of different sciences has enabled the science of toponymy to be in strong exchange with many other fields. The preservation of the vocabulary of a language in place names for many years highlights place names as an important source for languages such as Zazaki, whose existence is under threat. Place names, which are an inseparable part of language, identity and common memory, strengthen people's sense of belonging and identity and ensure that their bond with their past is not broken. Keeping the bond with identity and the past strong is possible by transferring this cultural heritage to future generations. In this respect, field studies and compilation activities in the field of toponymy not only provide the recording and preservation of the vocabulary of a language, but also offer various possibilities such as the determination of existing geographical and spatial terms and transferring them to current use. There are hardly any studies focusing on Zazaki toponyms. In this study, the scope of toponymy as a necessity, its importance for Zazaki, its relationship with other disciplines, its transformation from past to present were evaluated and the relevant literature was examined. In addition, the Çeşmeli hamlet of Yenidal Village, which is connected to the Solhan district of Bingöl, was chosen as a toponymic compilation and study area within the framework of a field study that is not comprehensive. Various toponyms in the Çeşmeli hamlet, whose population consists entirely of Zazas, were determined through the interviews made during the fieldwork, and the names of the compiled landforms were evaluated by scanning in the dictionaries. As a result of the examination, while the lexical meanings of the names such as “mile”, “tum”, “leather”, “quç”, “lîç”, “sualsen”, “qîş”, “qendîl” and “su” are included in the dictionaries, it has been seen that the term meanings of these words do not exist. Therefore, this study can be used as a source for future dictionary studies.

Keywords: Zazaki, Bingöl, names of landforms, Cesmeli Hamlet, Toponymy.

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, metinciftci711@gmail.com. ORCID: 0009-0001-7843-6977.

BİTLİSLİ ŞÜKRÎ DİVANI'NDA SARI, YEŞİL VE KIRMIZI RENKLER

Kamile ÇETİN¹

Renkler, Klâsik Türk edebiyatında şairler tarafından farklı vesilelerle söz konusu edilen unsurlardandır. Şairler, mevsimleri tasvir ederken veya tabiata dair diğer kavramlarla sevgiliden, âşıktan, hatta rakipten bahsederken farklı renklere yer vermişlerdir. Buna mukabil, bazı renklerin redif olduğu şiirler de vardır. Bu şairlerden biri de Bitlisli Şükrî'dir. Doğum yeri Bitlis olan Şükrî'nin, doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, 15. asrın ikinci yarısında doğduğu düşünülmektedir. İyi bir eğitim aldığı anlaşılan şair, Osmanlı sultanlarından I. Selim'in nedimi olmuş ve padişahla birlikte bazı seferlere katılmıştır. Birden fazla dil bilen ve aralarında Farsça ile Hintçenin de yer aldığı altı dilde gazel söyleyebilen Şükrî'nin vefat tarihi bilinmemektedir. Sarı, kırmızı ve yeşil, Türk kültüründe kara, ak ve kızzıla birlikte beş ana renk olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan sarı, ruhların büründüğüne inanılan renklerdenidir. Ayrıca Selçuklu padişahları tarafından bayraklarda ve Osmanlı hükümdarlarınca padişahlık alameti olarak bazı kıyafetlerde kullanılmıştır. Yeşil de Türklerin gelenek ve inanışlarında gök rengini karşılama, duvaklarda, Şamanik törenlerde vs. sık söz edilen renklerden biridir. Türklerin ana renklerden kabul ettikleri kızıl, tuğlarda, sancaklarda tercih edilen millî ve manevî renklerdenidir. Bitlisli Şükrî Divanı'nda bulunan "saru" ve "yaşıl kızıl" redifli iki gazel tespit edilmiştir. "Yaşıl kızıl" redifli gazel, sevgilinin giydiği hilat merkezinde kurulmuş, bu arada tabiata ait bazı çiçeklerle ağaçlardan da yararlanılmıştır. "Saru" redifiyle yazılan diğer şiirde ise, hazan mevsiminin anlatımı dikkati çekmektedir. Bildiride, söz konusu gazeller merkezinde şairin sarı, yeşil ve kırmızı renklerin divandaki yansımaları üzerinde durulacaktır. Böylelikle Klâsik Türk edebiyatı şairlerinin renkleri algılayışları, onları estetik bir unsur olarak ele alışları Bitlisli Şükrî'nin bahsi geçen gazelleri ekseninde ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitlisli Şükrî, Divan, Sarı, Yeşil, Kırmızı

COLOURS OF YELLOW, GREEN AND RED IN BITLISLI SUKRI DIVAN

Colours are one of the elements mentioned by poets on different occasions in Classical Turkish literature. Poets have included different colours when depicting the seasons or talking about love, be loved, or even a rival with other concepts of nature. On the contrary, there are some poems in which colours are redif that one of these poets is belong to Bitlisli Sukri. His birthplace is Bitlis, and also it is thought that he was born in the second half of the 15th century, although his exact date of birth is unknown. The poet, who seemed to have had a good education, became a conversation partner of Selim I, one of the Ottoman Sultans, and participated in some expeditions with the Sultan. The date of death of Sukri, who speaks more than one language and can sing ghazals in six languages, including Persian and Hindi, is also unknown. Yellow, red and green are considered to be the five mains' colours in Turkish culture along with black, white and red. On the other hand, yellow is one of the colours believed to be taken over by spirits. It was also used in flags by the Seljuk sultans and in some clothes by the Ottoman rulers as a sign of the sultanate. Green is one of the frequently mentioned colours. Moreover, green is used in meeting the sky colour in the traditions and beliefs of the Turks, in veils, shamanic ceremonies. Red, which is seen the main colours by the Turks, is one of the national and spiritual colours preferred in tugs and sanjaks. Two ghazals with redif "saru" and "yasil kizil" have been identified in the Bitlisli Sukri Divan. The ghazal with the redif "yasil kizil" was set in the centre of the hilat worn by the lover, meanwhile, some flowers and trees belonging to nature were also used in the Divan. In the other poem written with the redif "saru", the expression of the autumn draws attention. In this paper, the reflections of colours of the yellow, green and red on the divan will be emphasised in the centre of the ghazals. Thus, the understanding of colours by the poets of Classical Turkish literature and their handling of them as an aesthetic element will be tried to be revealed on the axis of the aforementioned ghazals of Bitlisli Sukri.

Keywords: Bitlisli Sukri, Divan, Yellow, Green, Red

¹ Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, kamilecetin@sdu.edu.tr ORCID: 0000-0003-1676-0234.

TESCİLLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI BAĞLAMINDA BİTLİS TEMALİ FİLATELİK MATERYALLER

Serkan AYCİL¹

Sahip olduğu doğal varlıklar ve tescilli taşınmaz kültür varlıkları sayesinde bulunduğu bölgenin cazibe merkezi haline gelen Bitlis, yıllar boyu Doğu Anadolu Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında doğal bir köprü görevi görmüştür. Gerek yüzey araştırması gerekse Arkeolojik kazıların yoğunluk kazandığı dönemlerde ise kentin saklı kalan tarihi birikimi ve mimari özellikleri ön plana çıkarılmıştır. Artan ilgi karşısında giderek popüler hale gelen kent, sonraki süreçte birçok sanatsal etkinliğe de ev sahipliği yapmıştır. Bitlis'in tescilli taşınmaz kültür varlıklarını odağına alan bu çalışma 1958-2017 yılları arasında tedavüle çıkartılan Bitlis temalı filatelik tasarımlar üzerinden kentin tanıtımına katkı sunmayı amaçlamaktadır. 6 farklı emisyon konusu üzerinden kurgulanan bu çalışmada öncelikle araştırma kapsamına alınan filatelik tasarımlarla ilgili ulusal ve uluslararası literatürde taramalar yapılmış sonrasında literatürdeki içeriğe uygun olarak konu görsel bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının esas alınmasıyla oluşturulan bu çalışmada veriler, veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman analizi ve görsel araştırma tekniğinin bir arada kullanılmasıyla toplanmıştır. Doküman analizi; elektronik ve basılı yayınlar (dergi, kitap, ansiklopedi, kurumsal yayın, tez, bildiri kâğıdı, rapor vb.) üzerinden, görsel araştırma ise Bitlis'i mimari, sanatsal ve tarihi bütünlük içerisinde değerlendirmeye çalışan filatelik materyaller üzerinden oluşturulmuştur. Çalışmanın verileri ise veri analiz yöntemlerinden biri olan göstergebilim (semiyotik) yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular; 7 adet posta pulu ile 1 adet ilk gün zarfı ve 1 adet özel tarih damgalı zarfın kullanıldığı bu çalışmada posta pulları üzerinden oluşturulan içerikte; Bitlis Şehri konulu tasarım ile Alemdar Köprüsü, Usta Şagirt Kümbeti (Ulu Kümbet), Selçuklu Meydan Mezarlığı, Emir Bayındır Kümbeti, İhlasiye Medresesi ve Narlıdere (Kasrik) Köprüsü'ne yer verilirken ilk gün zarfı olarak değerlendirilen çalışmada 10.08.2017'de tedavüle çıkartılan *Kültür Varlıklarımız-Bitlis* konulu tasarıma yer verilmiştir. Ayrıca *Bitlis'in Düşman İşgalinden Kurtuluşunun 101. Yıldönümü* etkinlikleri kapsamında kullanılan 10-16.08.2017 tarihli filatelik damga ise özel tarih damgalı zarf olarak araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bilindiği üzere Bitlis'te, korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları olarak değerlendirilen; camii, mescit, kümbet, tekke, medrese, mektep, han, hamam, kale, taş evler, kilise, saray, konak, köprü, mezarlık ve çeşme gibi tescilli birçok yapı bulunmaktadır. Araştırmaya konu olan tasarım çalışmalarında ise yukarıda sıralanmış olan tescilli taşınmaz kültür varlıklarından 5'i (köprü, kümbet, mezarlık, mescit ve medrese) doğrudan 4'ü (kale, camii, konak ve taş evler) dolaylı olarak kullanılmıştır. Buna göre emisyon programı içerisindeki Bitlis konulu tasarım çalışmalarının tamamı bir arada değerlendirildiğinde bugüne kadar yayınlanmış olan filatelik çalışmaların hem sayıca yeterli olduğu hem de kent dokusunu görsel bütünlük içerisinde yansıttığı sonucuna varılmıştır. Bitlis'in tescilli taşınmaz kültür varlıklarını filateli ekseninde değerlendirmeyi hedefleyen bu araştırmanın, sonraki süreçte yapılması planlanan diğer araştırmalara kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tescilli taşınmaz kültür varlıkları, Bitlis, Filateli

BİTLİS THEMED PHILATELİK MATERIALS WITHIN THE CONTEXT OF REGISTERED IMMOVABLE CULTURAL ASSETS

Bitlis, which has become the center of attraction of the region thanks to its natural assets and registered immovable cultural assets, has served as a natural bridge between the Eastern Anatolia Region and the Southeastern Anatolia Region for years. This study, which focuses on the registered immovable cultural assets of Bitlis, aims to contribute to the promotion of the urban through the Bitlis-themed philatelic designs put into circulation between 1958-2017. In this study, which is based on 6 different emission topics, firstly, the national and international literature about the philatelic designs included in the research has been scanned, and then the visual integrity of the subject has been tried to be provided in accordance with the. In this study, which was based on the qualitative research approach, the data were collected by using document analysis and visual research technique, which is one of the data collection methods. Document analysis; electronic and printed publications (journals, books, encyclopedias, institutional publications, thesis, papers, reports, etc.) and visual research are created through philatelic materials that try to evaluate Bitlis in architectural, artistic and historical

¹Muhasebe Tetkik, İstanbul PTT Bölge Başmüdürlüğü Muhasebe ve Finans Müdürlüğü,
sserkan.aycil@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3540-5548.

integrity. The data of the study were analyzed by using semiotics (semiotics) method, which is one of the data analysis methods. Findings obtained within the scope of the research; In this study, in which 7 postage stamps, 1 first day envelope and 1 special date stamped envelope were used, the content created on the postage stamps; With the design themed Bitlis City, Alemdar Bridge, Usta Şagirt Vault (Great Vault), Seljuk Square Cemetery, Emir Bayındır Vault, İhlasiye Madrasa and Narlıdere (Kasrik) Bridge are included in the study, which is considered as the first day of Culture, which was put into circulation on 10.08.2017 a design with the theme of Our Assets-Bitlis is included. In addition, the philatelic stamp dated 10-16.08.2017, which was used within the scope of the 101st Anniversary of the Liberation of Bitlis from the Enemy Occupation, was included in the scope of the research as an envelope with a special date stamp. As it is known, in Bitlis, considered as immovable cultural assets to be protected; There are many registered buildings such as mosques, masjids, cupolas, lodges, madrasas, schools, inns, baths, castles, stone houses, churches, palaces, mansions, bridges, cemeteries and fountains. In the design studies that are the subject of the research, 5 of the registered immovable cultural properties listed above (bridge, cupola, cemetery, prayer room and madrasah) were used directly and 4 (castle, mosque, mansion and stone houses) indirectly were. Accordingly, when all the design studies on Bitlis in the emission program are evaluated together, it has been concluded that the philatelic studies published so far are both sufficient in number and reflect the urban texture in visual integrity. It is thought that this research, which aims to evaluate the registered immovable cultural assets of Bitlis on the axis of philately, will be a source for other researches planned to be carried out in the next period.

Keywords: Registered immovable cultural properties, Bitlis, Philately

AVRUPA BİRLİĞİNİN YABANCISI: TÜRKİYE

Ömer ACAR¹, Ahmet Ayhan KOYUNCU²

Avrupa Birliği (AB) filozof ve önsözli kişilerin düşüncelerinden doğmuştur. Avrupa uzun yıllar yaşadığı kanlı savaşların son bulması için bir birlik oluşturma fikrini savunmuştur. Bu fikir doğrultusunda; Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu şeklinde ulus üstü yapılar oluşturulmuştur. Topluluklar olarak başlanılan süreç zamanla birlik adını alarak AB olmuş ve bugüne kadar gelmiştir. AB, barışçıl ve hümanist bir anlayışı benimseyerek derinleşme ve genişleme süreçlerini yaşamıştır. AB'nin genişlemesi çeşitli ülkelerin, AB'ye başvurusu ve kabul edilmesiyle gerçekleşmektedir. AB'nin derinleşmesi ise çeşitli antlaşmalarla sağlanmıştır. AB'ye üye olmak isteyen ülkeler Kopenhag Kriterlerini sağlamaları gerekmektedir. Kopenhag kriterleri, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarını güvence altına alınması şeklinde belirlenmiştir. Bu kriterleri yeterli ölçüde sağlayan her ülke AB'ye başvuru yapabilmektedir. Bu kriterleri sağlamaya çalışan ve AB'ye üye olmak isteyen ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Türkiye 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğuna başvuru yapmıştır. Bu başvuru süreci 1959 yılından bugüne kadar Türkiye'nin tam üye olmamasıyla devam etmektedir. Türkiye'nin AB'ye tam üye olarak kabul edilmemesinin hem Türkiye'nin siyasi tarihinde yaşanan krizler hem de AB'nin Türkiye'yi tam üye yapma konusunda samimi davranmamasından kaynaklanmaktadır. Uzun bir geçmişe sahip olan Türkiye ve AB ilişkisi bu çalışmada Zygmunt Bauman'ın "yabancı" kavramı bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yabancı, kendinden, tanıdık ve bilindik olmayan şekilde tanımlanmaktadır. Yabancı "ne çok yakın ne çok uzak olandır." Yabancı fiziksel mekâna yakın ancak sosyal alana uzaktır. Yabancı ne dost ne de düşmandır. Yabancı alışık ve bilindik olana karşı çıkandır. Yani "apriori"ye meydan okuyandır. Yabancı ben olabilmek için mücadele edendir. Yabancı hakkında karar veremediğimizdir. Son olarak yabancı farklı bir kimliğe sahiptir ve risk oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yabancının tanımına ve özelliklerine bakıldığında AB, Türkiye'ye fiziksel olarak yakın ancak AB içerisinde bulunmasına mesafeli durmaktadır. Ayrıca AB, Türkiye hakkında karar verememektedir. Bunun için Türkiye AB için ne dost ne düşmandır. Bundan dolayı yabancıdır. Türkiye kendi kimliğiyle devam etmek istemektedir. Ancak kendi kimliği AB için sorun olarak görülmektedir. Sonuç olarak bu çalışmada Türkiye, AB'nin yabancıları olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın odağını AB'nin Türkiye'ye karşı kararsız ve eşit davranmaması oluşturmaktadır. Çalışmanın önemi, AB ve Türkiye ilişkisi konusunda literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmaktır. Son olarak AB ve Türkiye ilişkisi hakkında doküman incelemesi yapılarak çeşitli gazete, kitap, makale ve raporlardan yararlanılmıştır. Ayrıca eleştirel bir bakış açısıyla olaylar değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda ise AB'nin Türkiye'yi yabancı olarak gördüğü ve hakkında karar veremediği bilgisi elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, AB, Zygmunt Bauman, Yabancı.

STRANGER OF THE EUROPEAN UNION: TURKEY

The European Union (EU) was born from the thoughts of philosophers and visionaries. Europe defended the idea of forming a union to end the bloody wars it had lived for many years. In line with this idea; Supranational structures have been established in the form of the European Coal and Steel Community, the European Economic Community and the European Atomic Energy Community. The process that started as communities became the EU over time, taking the name of union, and has survived until today. The EU has experienced deepening and enlargement processes by adopting a peaceful and humanist understanding. The enlargement of the EU is realized by the application and acceptance of various countries to the EU. The deepening of the EU has been achieved through various treaties. Countries that want to become a member of the EU must meet the Copenhagen Criteria. The Copenhagen criteria are determined to guarantee democracy, the rule of law, human rights and minority rights. Any country that satisfies these criteria can apply to the EU. One of the countries that try to meet these criteria and want to become a member of the EU is Turkey. Turkey applied to the European Economic Community in 1959. This application process has been going on since 1959, with

¹ Doktora Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, oacar8756@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4377-720X

² Doç. Dr, Afyon Kocatepe Üniversitesi, koyuncu@aku.edu.tr, ORCID: 000-0002-5401-7647.

Bu çalışma "Zygmunt Bauman'ın Yabancı Kavramı Perspektifinden Türkiye-AB İlişkileri" adlı Yüksek Lisans Tezinden Üretilmiştir.

Turkey not being a full member. The fact that Turkey is not accepted as a full member of the EU is due to both the crises experienced in Turkey's political history and the EU's failure to be sincere about making Turkey a full member. In this study, the relationship between Turkey and the EU, which has a long history, will be evaluated in the context of Zygmunt Bauman's concept of "stranger". Stranger is defined as self, familiar and unfamiliar. A foreigner is one who is neither too close nor too far away. The stranger is close to the physical space but far from the social space. The stranger is neither friend nor foe. The stranger is one who opposes the familiar and familiar. In other words, it defies the "a priori". The stranger is the one who struggles to be me. It is that we cannot decide about the foreigner. Finally, the foreigner has a different identity and poses a risk. In this direction, when we look at the definition and characteristics of a foreigner, the EU is physically close to Turkey but remains distant from being in the EU. In addition, the EU cannot decide on Turkey. Therefore, Turkey is neither a friend nor an enemy to the EU. Therefore, it is stranger. Turkey wants to continue with its own identity. However, its own identity is seen as a problem for the EU. As a result, in this study, Turkey was evaluated as a stranger to the EU. The focus of the study is the undecided and unequal treatment of the EU towards Turkey. The importance of the study is that it gives a new perspective to the literature on the relationship between the EU and Turkey. Finally, document analysis on the relationship between the EU and Turkey has been made and various newspapers, books, articles and reports have been used. In addition, events were evaluated from a critical point of view. As a result of the researches, it was learned that the EU sees Turkey as a stranger and cannot make a decision about it.

Keywords: Turkey, Zygmunt, stranger

ŞEREFXAN-I BEDLÎSÎ'NİN ŞEREFNAMESİ'NDE HIZAN

Özcan ÇİÇEK¹

16. yüzyılın ünlü tarih yazarı ve devlet adamı olan Şerefhan-ı Bedlîsî'nin 1597 yılında kaleme aldığı "Şerefname" adlı eseri, başta Kürt tarihi olmak üzere, 1299 – 1597 yılları arasında kapsayan Osmanlı tarihi ve Osmanlı – Safevî ilişkilerini ortaya koyma açısından tarih araştırmacıları için önemli bir kaynak olma özelliğine sahiptir. Farsça kaleme alınan ve 1599 yılında tamamlanan eser, dönemin Osmanlı padişahı III. Mehmet'e sunulmuştur. İki ciltten oluşan Şerefname'nin I. cildinde giriş, mukaddime ve dört bölüm yer almaktadır. Her bölüm kendi içinde alt bölümlere ayrılmaktadır. Eserin mukaddime bölümünde: Kürtlerin soyları, kökenleri, ortaya çıkışları, değişik çağlardaki durumları, geçmişleri hakkındaki efsaneler ve rivayetler yer almaktadır. Birinci bölümde Mervânî ve Eyyübîler gibi tam bağımsız devletlerin hükümdarlarına yer verilirken İkinci bölümde bağımsızlık ve saltanat iddiası olmayan ancak bazen adlarına hutbe okutup para bastıran Kürt hükümdarlara yer verilmektedir. Üçüncü bölümde, Kürdistan'ın diğer hükümdarları ve emirleri hakkında geniş bir bilgi verilmektedir. Şerefhan, bu bölümde Kürdistan'daki tüm beylik ve mîrliklere değinmiş, Kürt tarih yazıcılığında adeta boşluk bırakmayacak şekilde ayrıntılara yer vermiştir. Bu bölümde üzerinde durduğu hükümdarlıklardan biri de Hizan Hükümdarlığı'dır. Hizan hakkında önemli bilgiler veren Şerefhan; şehrin adını, tarihini, sosyal ve kültürel yapısını, inançlarını, şehir halkının karakteristik özelliklerini ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Hizan adının tam olarak nereden geldiği bilinmemekle birlikte Şerefname'de *Seherhizan* ve *Hizan-ı Bî-itibar* olmak üzere iki farklı rivayetten bahsedilmektedir. Şerefhan'a göre şehir halkının seher vaktinde uyanıp ibadet ile meşgul olmasından dolayı "Seherhizan" adı verilmiştir. Ancak kelime başında yapılan kısaltma sonucu zamanla "Hizan" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bir diğer rivayete göre buranın kale kurucusu hac amacıyla Kâbe'ye gidip döndüğünde muhafızlar kapıyı kapamış ve kaleye girmesini engellemişlerdir. O da bu davranıştan ötürü onlara Farsça "Hizan-ı bî itibar" diye seslenmiştir. Şerefname'de belirtildiğine göre Hizan, İslam'dan sonra kurulan şehirlerdendir. Şerefhan, şehrin kurucusunun Tebriz Meragası'nın sahibi olduğunu ancak yaptığı tüm araştırmalara rağmen kesin bir isme rastlamadığını ifade eder. Ancak kesin olmamakla birlikte Hülagu Han'ın danışmanı Hacı Nâsır olmasının da muhtemel olduğunu belirtir. Bu çalışmanın amacı; tarih, edebiyat, folklor, sosyoloji gibi pek çok bilim alanına kaynaklık eden Şerefname gibi önemli bir tarihi vesikada Hizan'ın idâri, sosyal, kültürel, dini ve ekonomik yapısını ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler:Şerefhan-ı Bedlîsî, Şerefname, Hizan

HIZAN IN THE ŞEREFNAME OF ŞEREFXAN-I BEDLÎSÎ

The work of Şerefname, which was written in 1597 by Şerefhan-ı Bedlîsî, a famous 16th century historian and statesman, is an important resource for history researchers in terms of revealing Kurdish history, Ottoman history covering the years 1299-1597, and Ottoman-Safavid relations. Written in Persian and completed in 1599, the work was presented to the Ottoman sultan of the period Mehmet III. The first volume of the Şerefname, which consists of two volumes, includes an introduction, an introduction (mukaddime) and four chapters. Each section is divided into subsections within itself. In the introduction part of the work: There are legends and narrations about the Kurds' ancestry, origins, emergence, situations in different ages, and their past. In the first part, the rulers of completely independent states such as Marwani and Ayyubids are included, while in the second part, Kurdish rulers who do not claim independence and sovereignty but sometimes have their names read sermons and print money are included. In the third chapter, extensive information is given about the other rulers and emirs of Kurdistan. In this section, Şerefhan mentioned all the principalities and mirluks in Kurdistan, and included details in Kurdish historiography in a way that would not leave any gaps. One of the kingdoms he focuses on in this section is the Hizan Dynasty. Şerefhan gave important information about Hizan; He explained in detail the name of the city, its history, social and cultural structure, beliefs, and the characteristic features of the people of the city. Although it is not known exactly where the name Hizan came from, two different narrations are mentioned in Şerefname, namely *Seherhizan* and *Hizan-ı Bî-itibar*. According to Şerefhan, it was called "Seherhizan" because the people of the city woke up at dawn and were busy with worship. However, as a result of the abbreviation made at the beginning of the word, it started to be

¹ Öğretmen, Bağımsız Araştırmacı, Milli Eğitim Bakanlığı, cicek2134@gmail.com ORCID: 0000-0002-8880-4251

used as "Hizan" over time. According to another rumor, when the founder of the castle went to the Kaaba for pilgrimage and returned, the guards closed the door and prevented him from entering the castle. Because of this behavior, he called them "Hizan-ı bî itibar " in Persian. According to the Şerefname, Hizan is one of the cities founded after Islam. Şerefhan states that the founder of the city was the owner of Tabriz Meragasi, but despite all his research, he could not find a definite name. However, although it is not certain, he states that it is possible that Hulagu Khan's advisor Hacı Nasser was the founder of it. The aim of this study is to reveal the administrative, social, cultural, religious and economic structure of Hizan in an important historical document such as Şerefname, which is a source for many fields of science such as history, literature, folklore and sociology.

Keywords: Serefhan-ı Bedlisi, Serefname, Hizan

ZORLAYICI YAŞAM OLAYLARINDA BİR BAŞ ETME BECERİSİ: PSİKOLOJİK ESNEKLİK

Mehmet Sıddık VANGÖLÜ¹

Psikolojik esneklik, bireyin deneyimlerine dikkat ve açıklıkla yaklaşarak içinde bulunduğu an ile temas etmesi ve değerleri doğrultusunda kararlı eylemler gerçekleştirmesidir. Psikolojik esneklik bireyin, zorlayıcı içsel ve dışsal yaşantıları deneyimleme konusunda daha açık ve istekli davranmasını sağlayarak zorlu yaşam deneyimleri karşısında yaşantısal kaçınmayı azaltarak bireyin değerleri doğrultusunda eylemlerde bulunmasını sağlar. Bu durum, bireyin hayatın getirdiği zorluk ve problemler karşısında daha etkili davranışlar sergilemesine yardımcı olur. Nihai amacı psikolojik esnekliği arttırmak olan Kabul ve Kararlılık Terapisi (ACT), bunun için bireyin değerleri ve yaşam amaçları ile uyumayan kontrol etme ve kaçınma davranışları meydana geldiğinde psikolojik deneyimin davranış üzerindeki baskısını kırmak için yaşantısal egzersizler ve metaforik bir dil kullanır. Acı ve acı ile ilişkili olan korku, hayal kırıklığı gibi duyguların yoğunluğunu azaltmaya veya acı ile ilgili düşüncelerin içeriğini değiştirmeye çalışmaz. Bunun yerine bireyin bu deneyimlerle olan ilişkisini değiştirerek sergileyeceği eylemin kalitesini ve etkililiğini arttırmayı amaçlar. Psikolojik Esneklik Modelinin altı temel evresi vardır. Bu evreler kabul, bilişsel ayrışma, anda olma, bağlamsal benlik, değerler ve kararlı bir şekilde harekete geçme (eylem) aşamalarını içerir. Kabul ve kararlılık terapisinin çerçevesine göre, altı temel süreç psikolojik esnekliği artırır: (a) Kabul: sıklıklarını veya biçimlerini değiştirmeden içsel deneyimlerin aktif farkındalığı; (b) Bilişsel ayrışma: zihinsel deneyimlere (örneğin, düşünceler) tamamen yoğunlaşma veya iç içe geçmek veya bastırmak yerine onlarla olan psikolojik mesafeyi korumak; (c) Şimdiki an ile temas: şimdiki anın devam eden yargılayıcı olmayan ve duyarlı farkındalığı (Bilinçli farkındalık); (d) Bağlamsal benlik: bireyin kendi deneyimlerinin akışına yönelik – onlara bağlanmadan ve onların kendi davranışlarını gereğinden fazla etkilemesine müsaade etmeden – farkındalığının artmasını sağlayan esnek bakış açısı alma; (e) Değerler: özgürce seçilmiş, sözlü olarak oluşturulmuş ve kişisel anlamlı yaşam yönleri; (f) Değer odaklı eylem: değerler rehberliğinde etkili eylemler.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik esneklik, kabul ve kararlılık terapisi, baş etme

A MODEL OF MANAGING COMPULSORY LIFE EVENTS: PSYCHOLOGICAL FLEXIBILITY

Psychological flexibility is the individual's approach to his experiences with attention and openness, contacting the moment he is in and taking decisive actions in line with his values. Psychological flexibility enables the individual to act more openly and willingly about experiencing challenging internal and external experiences, reducing experiential avoidance in the face of difficult life experiences and enabling the individual to act in line with his values. This helps the individual to exhibit more effective behaviors in the face of the difficulties and problems that life brings. Acceptance and Commitment Therapy (ACT), whose ultimate goal is to increase psychological flexibility, uses experiential exercises and metaphorical language to break the pressure of psychological experience on behavior when controlling and avoidance behaviors occur that do not match the individual's values and life goals. It does not try to reduce the intensity of the emotions associated with pain and suffering, such as fear, frustration, or to change the content of thoughts about pain. Instead, it aims to increase the quality and effectiveness of the action that the individual will exhibit by changing his relationship with these experiences. The Psychological Flexibility Model has six basic phases. These stages include acceptance, cognitive defusion, being in the moment, contextual self, values, and decisive action (action). According to the framework of acceptance and commitment therapy, six basic processes increase psychological flexibility: (a) Acceptance: active awareness of inner experiences without changing their frequency or form; (b) Cognitive defusion: maintaining psychological distance from mental experiences (e.g., thoughts) rather than completely concentrating or intertwining or suppressing them; (c) Contact with the present moment: ongoing non-judgmental and sensitive awareness of the present moment (Conscious awareness); (d) Contextual self: taking a flexible perspective that allows the individual to increase his awareness of the flow of his own idioms – without becoming attached to them and allowing them to unduly influence their own behavior; (e) Values: freely chosen, verbally constituted and personally meaningful life aspects; (f) Value-driven action: effective actions guided by values.

Keywords: Psychological flexibility, acceptance and commitment therapy, coping

¹Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, mehmesvngl@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8312-9795

NOMİSMA'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Umut BAYAR¹

İlk ve Orta Çağlar boyunca dünya ekonomik sistemi iki tip ödeme biçimine sahiptir. Bu ödeme biçimleri aynı ve nakdi olarak uygulanan para politikasıdır. Aynı ödeme mal ve hizmetlerin karşılığında para olmayan ancak temel ihtiyaçları gidermeye yönelik ödeme şekli iken, nakdi ödeme mal ve hizmetler karşılığında para şeklinde ödemedir. Roma İmparatorluğu daha cumhuriyet döneminden itibaren nakdi ödeme şeklini benimsemiştir. Roma yönetimi çeşitli özelliklerde paralar kullanmıştır. Bunlar; Sestertius, Aureus, Solidus, Livre, As ve Dinarius'tur. Bu çeşitliliğin temel sebebi kullanılan madenlerin paralardaki oranı ve enflasyon karşısındaki alım güçleridir. Roma İmparatorluğu yaşadığı askeri ve ekonomik krizlerde paranın içerisinde bulunan altın miktarını değiştirmiş böylece para arzını dengelemeye çalışmıştır. 3 yüzyıl krizi en önemli örnek durumundadır. Daha sonra yaşanan Kavimler Göçü'nde de benzer bir durum yaşanmıştır. Roma ekonomik sisteminin vazgeçilmez ögesi darphanede kullanılan madenlerin teminidir. Bu madenler, altın, gümüş ve bakırdır. Ancak Roma sınırları içinde bu madenler birçok bölgede değil belirli alanlarda elde edilmektedir. Daçya bölgesinin elden çıkması altın madenleri açısından Roma'ya büyük darbe vurmuştur. Bizans İmparatorluğu, Roma mirasını sürdürmeye çalışmış ve para ekonomisinin bir parçası olmayı sürdürmüştür. Doğu Anadolu'daki altın madenleri ile gümüş madenleri, Karadeniz bölgesindeki bakır madenleri en önemli meta kaynakları durumundadır. Balkanlarda ise Bosna, Makedonya, Sırbistan önemli maden yataklarına sahiptir. Ancak Bizans İmparatorluğunun değişen hâkimiyet alanı ile sınır bölgelerinde bulunan bu bölgeler diğer siyasi yapıların baskısı altında kalmış, kimi zaman ise verimsiz hale gelmiştir. Bu nedenle para arzında zaman zaman sıkıntılar baş göstermiştir. Bizans İmparatorları; II. İustinianos (705-711), III. Leon (717-741), II. Mihail (820-829), VII. Konstantinos (913-959), II. Nikeforos Fokas (963-969), IV. Mihail (1034-1056), I. Alexios Komnenos(1081-1118) dönemlerinde altın para olarak kullanılan Nomisma'nın içerisinde yer alan altın miktarı düşürülmüştür. Nomisma I. Aleksios Komnenos'un iktidarı döneminde tedavülden kaldırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bizans İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu, Madeni Para, Nomisma, Darphane

HISTORICAL DEVELOPMENT OF NOMİSMA

Throughout the Early and Middle Ages, the world economic system had two types of payments. These forms of payment are monetary policy in cash and in kind. While payment in kind is a form of payment that is not money in exchange for goods and services but is intended to meet basic needs, payment in cash is payment in the form of money in exchange for goods and services. The Roman Empire adopted cash payments as early as the republican period. The Roman government used coins with various characteristics. These are Sestertius, Aureus, Solidus, Livre, As and Dinarius. The main reason for this diversity is the proportion of metals used in the coins and their purchasing power against inflation. In times of military and economic crises, the Roman Empire changed the amount of gold in the money, thus trying to balance the money supply. The crisis of 3 centuries is the most important example. A similar situation occurred in the later Migration of Tribes. An indispensable element of the Roman economic system was the supply of metals used in the mint office. These mines are gold, silver and copper. However, within the borders of Rome, these minerals were not extracted in many regions but in specific areas. The loss of Dacia was a major blow to Rome in terms of gold mines. The Byzantine Empire tried to continue the Roman legacy and remained part of the monetary economy. Gold and silver mines in Eastern Anatolia and copper mines in the Black Sea region are the most important sources of commodities. In the Balkans, Bosnia, Macedonia and Serbia have important mineral deposits. However, with the changing sovereignty of the Byzantine Empire, these regions in the border regions were under pressure from other political structures and sometimes became unproductive. For this reason, there have been shortages in the money supply from time to time. Byzantine Emperors; Iustinian II (705-711), Leon III (717-741), Michael II (820-829), Constantine VII (913-959), Nikeforos Fokas II (963-969), Michael IV (1034-1056), Alexios I Komnenos (1081-1118), the amount of gold in Nomisma, which was used as gold money, was reduced. Nomisma was withdrawn from circulation during the reign of Alexios I Komnenos.

Keywords: Byzantine Empire, Roman Empire, Coin, Nomisma, Mint Office

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, umutbayar1853@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3023-6730

KUTADGU BİLİĞ'DE YER ALAN KOMUTAN TANIMINA GÖRE AYDINOĞLU GAZİ UMUR BEY

Umut BAYAR¹

Geçmişten günümüze çağlar boyunca birçok savaş taktiği anlatımı ve strateji kitapları kaleme alınmış ve pek çok asker bu taktik eserlere göre savaşa hazırlanmıştır. Sun Tzu'nun Savaş Sanatı adlı eseri bu tür kitapların ilki olarak tarihi kayıtlarda yerini almıştır. Savaş konulu birçok eser geçmişte olduğu gibi günümüzde de kaleme alınmaktadır. Bu durumun temel nedeni askeri başarıların ardından gelen diplomatik ve ekonomik kazanımların mevcut siyasi yapıların gelişmesine olanak sağlamasıdır. Kutadgu Bilig (Mutluluk veren bilgi) 6645 beyitten oluşan manzum bir eserdir. Yusuf Has Hâcib 1069-1070 yılında Karahanlılar'ın Hakamı Tavgaç Ulu Buğra Han'a takdim ettiği eseri Kutadgu Bilig'de (Mutluluk veren bilgi) ordunun ve komutanın niteliklerinin nasıl olması gerektiği ile ordunun önemi konusuna geniş yer vermektedir. Kutadgu Bilig'de Yusuf Has Hâcib 2269 numaralı beyitten başlayarak aralıklar ile 2427 numaralı beyite kadar ordu ve komutanın nasıl olması gerektiği hakkındaki düşüncelerini ifade etmektedir. Kutadgu Bilig'de komutanın vasıfları şu şekilde belirtilmektedir; çevik, sert, tecrübeli, cömert, cesur, alçak gönüllü, sofrası açık, soğukkanlı, zeki, mert, haysiyet sahibi, şerefli, siyaset etmesini bilen, ihtiyatlı, uyanık, hile ile kurnazlık yollarını bilen, Hüda'ya başvuran, cömert ve ihsanlarda bulunandır. Yusuf Has Hâcib Kutadgu Bilig'de komutanın yalnızca erdemli olmasını değil savaş sanatında da maharetli olması gerektiğini belirtmiştir. Aydınöglu Gazi Umur Bey Batı Anadolu'da önemli bir askeri ve ekonomik güç oluşturmayı başarmıştır. Henüz genç yaşta iken başlamış olduğu askeri faaliyetleri vefatına kadar sürdürmüştür. Gazi Umur Bey Adalar Denizinde Bizans İmparatorluğu, Venedik, Hospitalier Şövalyeleri, Papalık ve Ceneviz'e karşı üstünlük mücadelesi vermiştir. Gazi Umur Bey askeri faaliyetleri sırasında Kutadgu Bilig'de yer alan komutan tanımındaki erdemlerin tamamına uygun hareket ederek mücadele ettiği siyasi yapıların saygısını kazanmış bir komutandır.

Anahtar Kelimeler: Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hâcib, Aydınöglu Gazi Umur Bey, Anadolu Beylikleri, Adalar Denizi

ACCORDING TO THE DEFINITION OF COMMANDER IN KUTADGU BILIG AYDINIDS GHAZI UMUR BEG

From the past to the present day, many strategy books have been written with the description of many war tactics throughout the ages, and many soldiers have been prepared for war according to these tactical works. Sun Tzu's The Art of War has taken its place in historical records as the first of such books. Many works on war are being written today as in the past. The main reason for this situation is that the diplomatic and economic gains that follow military successes enable the development of existing political structures. Kutadgu Bilig (Knowledge that gives happiness) is a poetic work consisting of 6645 couplets. Yusuf Has Hâcib, in his work Kutadgu Bilig (Knowledge that gives happiness), which he presented to Tavgaç Ulu Buğra Khan, the Hakan of the Karakhanids in 1069-1070, gives a wide coverage to the qualities of the army and the commander and the importance of the army. In Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hâcib expresses his thoughts on how the army and the commander should be, starting from couplet 2269 to couplet 2427 with intervals. In Kutadgu Bilig, the qualities of the commander are stated as follows; agile, tough, experienced, generous, brave, humble, open table, cold-blooded, intelligent, brave, dignified, honourable, knows politics, prudent, cautious, vigilant, knows the ways of deceit and cunning, appeals to Hüda, is generous and generous. Yusuf Has Hâcib stated in Kutadgu Bilig that the commander should not only be virtuous but also skilful in the art of war. Aydinids Ghazi Umur Beg succeeded in establishing an important military and economic power in Western Anatolia. He continued his military activities, which he started at a young age, until his death. Ghazi Umur Beg fought for supremacy in the Sea of Islands against Byzantine Empire, Venice, Hospitalier Knights, Papacy and Genoa. Ghazi Umur Beg is a commander who has gained the respect of the political structures he fought against by acting in accordance with all the virtues in the definition of commander in Kutadgu Bilig during his military activities.

Keywords: Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hâcib, Ghazi Umur Beg, Principalities of Anatolia, Aegean Sea

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, umutbayar1853@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3023-6730

CUMHURİYET DÖNEMİ SPOR POLİTİKALARI

Semra KOÇLU¹

Spor; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın en önemli unsuru olan insanın beden ve ruh sağlığını geliştirmesi, kişilik ve karakter özelliklerinin gelişimine katkıda bulunması, toplumlar arasında dayanışma, kaynaşma ve barışın sağlanması ve kişinin mücadele gücünü artırması yönünden önemli bir etkinliktir. Sporun ulusal ve uluslararası ilişkilerde önemli bir yer ettiğini bilen Mustafa Kemal Atatürk, sporu “Dünyada spor hayatı, spor âlemi çok mühimdir. Bu kadar mühim olan spor hayatı, bizim için daha mühimdir. Çünkü ırk meselesidir. Irkın düzelmesi ve gelişmesi meselesi” olarak görmektedir. Atatürkçü düşünce sisteminde spor, milli birlik ve beraberliğin sağlanmasında, ulusal barışın yaratılmasında ve korunmasında önemli bir sosyal olay olarak belirlenir. Cumhuriyet’in kurulmasından sonraki süreçte spor doğrudan devletin çalışma alanı içerisine girmiştir. Türk inkılabının öncüsü Mustafa Kemal Paşa’nın “sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” sözü, Cumhuriyeti kuran kadro üzerinde oldukça etkileyici olmuş ve güçlü, zinde bir gençlik yetiştirme konusunda yoğun çalışmalar başlatılmıştır. Cumhuriyetin kuruluş felsefesinde sporun yeri uygarlıkla özdeşleştirilmiştir. Spor, Cumhuriyetin ilanından sonra inşa edilmeye başlanan yeni toplumda eğitimin önemli bir parçası haline getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Yeni Türkiye, Spor, Politika

REPUBLIC PERIOD SPORTS POLICIES

Sport; It is an important activity in terms of improving physical and mental health of people, which is the most important element of economic, social and cultural development, contributing to the development of personality and character traits, ensuring solidarity, cohesion and peace among societies, and increasing one's fighting power. Mustafa Kemal Atatürk, who knows that sports have an important place in national and international relations, said that "Sports life in the world, the world of sports are very important. Sports life, which is so important, is more important for us. Because it's a race issue. He sees it as a matter of the improvement and development of the race". In the Kemalist system of thought, sport is determined as an important social event in ensuring national unity and solidarity, creating and maintaining national peace. In the process after the establishment of the Republic, sports entered directly into the working area of the state. The statement of Mustafa Kemal Pasha, the pioneer of the Turkish revolution, that "a sound mind resides in a sound body" was quite impressive on the staff who founded the Republic, and intensive studies were started on raising a strong and fit youth. The place of sports in the founding philosophy of the Republic is identified with civilization. Sports have been made an important part of education in the new society that started to be built after the proclamation of the Republic.

Keywords: Republic, New Türkiye, Sports, Politics

¹ Dr. Öğr. Gör, Şırnak Üniversitesi, semra-semra2017@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0742-5867

BİTLİS İLİ'NDE II. RUSA KENTİ:KEF KALESİ

İsmail COŞKUN¹, Erdal POLAT²

Eski Çağ'ın önemli krallıklarından olan Urartular, MÖ 9 ve 7. yüzyıllarda günümüz Doğu Anadolu Bölgesi'nin tamamı ile kuzeybatı İran, Ermenistan ve Gürcistan'ın bir bölümünde hâkimiyet kurmuş ve geniş bir coğrafyaya hükmetmiştir. Söz konusu bu hâkimiyet alanında önemli inşa faaliyetlerinde bulunan Urartular, MÖ 685-645 yılları arasında Urartu tahtında oturan II. Rusa döneminde bu inşa faaliyetlerini zirve noktasına taşımıştır. Urartu Kralı II. Rusa krallığı yönettiği bu süreçte Ayanis, Bastam, Karmir Blur ve Toprakkale gibi önemli kaleler/kentler inşa etmiştir. Bu önemli kaleler/kentler gibi merkezlerin dışında II. Rusa'nın inşa ettirdiği Kef Kalesi görkemli yapısıyla dikkat çekmektedir. Kef Kalesi, Bitlis İli, Adilcevaz İlçesi'ne 5 km lik mesafede 2300 rakımda Van Gölü'ne nazır volkanik bir tepede yer almaktadır. Kalede ilk arkeolojik kazılar 1964-1972 yılları arasında Baki Ögün ve Emin Bilgiç tarafından gerçekleştirilmiştir. Yeni dönem kazıları yaklaşık 50 yıllık bir aranın ardından 2021 yılında İsmail Coşkun başkanlığında başlatılmıştır. Kaledeki yeni dönem kazılarında, Aşağı Salon adı verilen bölümde toprak altında kalmış olan Fil ayaklarının gün yüzüne çıkarılma işlemi yapılırken, Orta Salon olarak adlandırılan bölümde, yer alan bazalt taşlardan yapılmış olan taşıyıcı sütun işlevi gören devasa büyüklükteki Fil ayaklarının ayağa kaldırılma işlemi gerçekleştirilmiştir. Yukarı Salon bölümünde yapılan çalışmalarda ise; saray yapısının mutfak odaları olarak düşünülen mimari yapıların duvarları ortaya çıkarılmıştır. Kalede yapılan çalışmalarda dönemin mimarisini yansıtan veriler dışında Urartu Çivi yazısına ait verilerde saptanmıştır. Söz konusu bu veriler bir pitos ile bazalt taş parçasının üzerinde Urartu Çivi yazısından oluşmaktadır. Bir saray kompleksi olan Kef Kalesi'nde önümüzdeki yıllarda yapılacak olan kazılar, dönemin anlaşılması hakkında birçok sorunun cevaplanmasını mümkün kılacaktır. Bu çalışmada, Kef Kalesi'nde 2021 ve 2022 yıllarında yapılan arkeolojik kazılar ele alınmıştır. Bu kazılar neticesinde dönemin faaliyetleri hakkında birçok yeni bilgiye ulaşılmıştır. Kef Kalesi'nde gerçekleştirilen kazılardan elde edilen arkeolojik veriler Bitlis İli'nin tarihi derinliğine dair yeni bilgiler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Urartu, Bitlis, Adilcevaz, Kef Kalesi, Çivi Yazısı.

THE SECOND RUSSIAN CITY IN BİTLİS PROVINCE: KEF FORTRESS

Urartians, one of the great kingdoms of the ancient times, dominated the whole of today's Eastern Anatolia Region and parts of north-western Iran, Armenia and Georgia and ruled over a wide geography in the 9th and 7th centuries BC. Urartians, who carried out important construction activities in this dominion area, brought these construction activities to the peak during the Rusa II. period. He built important fortress/cities such as Ayanis, Bastam, Karmir Blur and Toprakkale during his reign. Apart from centers such as these important fortress / cities, Kef Fortress, built by Rusa II, attracts attention with its magnificent structure. Kef Fortress is located on a volcanic hill overlooking Lake Van at an altitude of 2300 and it is 5 km from Adilcevaz District of Bitlis Province. The first archaeological excavations in the fortress were carried out between 1964-1972 by Baki Ögün and Emin Bilgiç. The new period excavations were started in 2021 under the control of İsmail Coşkun, after an interval of approximately 50 years. In the the new period excavations of the fortress, the Elephant feet that remained under the ground were brought to light in the section called the Lower Hall, while operations were carried out to raise the enormous elephant feet, which were made of basalt stones and served as a carrier column, in the section called the Middle Hall. In the excavations carried out in the Upper Hall; The walls of architectural structures thought to be the kitchen rooms of the palace were unearthed. Except for the data reflecting the architecture of the period in the excavations in the fortress, the data belonging to the Urartian cuneiform were also found. These data are composed of a pitos and Urartian cuneiform on a basalt stone fragment. The excavations to be carried out in the coming years in Kef Fortress, which is a palace complex, will make it possible to answer many questions about the understanding of the period. Archaeological excavations in Kef Fortress in 2021 and 2022 have been discussed in this study. As a result of these excavations, a great deal of new information was obtained about the activities of the period. Archaeological data obtained from the excavations carried out in Kef Fortress provide new information about the historical past of Bitlis Province.

Keywords: Urartu, Bitlis, Adilcevaz, Kef Fortress, Cuneiform

¹Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ismailcoskun@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9265-4949.

²Dr. Öğr. Ü., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, erdalpolat@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2229-9819.

SAİD NURSÎ VE ESERLERİ ÜZERİNDE YAPILAN LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR

Bayram KANARYA¹

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde ilmin gerekliliği ve önemine dair birçok vurgu bulunmaktadır. Bu ayet ve hadisler, tarihsel süreçte ilim ve irfan merkezli Müslüman bir toplumun inşa edilmesinde önemli derecede rol oynamıştır. İslam düşünce tarihinin izleri takip edildiğinde toplumun şekillenmesi ve dönüştürülmesinde alimlerin büyük etkilerinin olduğu görülecektir. Bu alimler kimi zaman yakın çevresinde bulunan ilim mekanlarından; çoğu zaman da uzak coğrafyalarda bulunan ilim merkezlerine yolculuklar yaparak bilgiyi tahsil etmiş, eser telif etmiş, öğrenci yetiştirmiş, ilim ile ameli bütünleştirmeye gayret ederek aksiyoner bir tavır sergilemişlerdir. Bu alimlerden birisi, Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet döneminin siyasi, kültürel ve ilmi hadiselerine şahitlik eden, medrese birikimine sahip, toplumu olumsuz etkileyen sosyal hâdiselere karşı kayıtsız kalmayan, vakıyı da dikkate alarak dini metinleri yorumlamaya çalışan, çağının sorunlarını iyi tespit edip analiz eden, bu sorunlara karşı çeşitli çözüm önerilerini sunan ve kendisinden sonraki nesiller üzerinde önemli derecede iz bırakan Said Nursî'dir. Said Nursî, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına entelektüel düzeyde yaklaşmış, bu sorunları imani bir perspektif ile değerlendirmiş ve farklı parçalardan müteşekkil birçok eser kaleme almıştır. Risale-i Nur adı ile bilinen bu eserler akaiden tefsire, fıkhıtan İslam tarihine, tasavvuftan sosyolojiye, felsefeden siyasete dair birçok konuyu ihtiva etmekte ve bu konuları tartışmaktadır. Said Nursî, eserlerinde akıl, mantık, cedel gibi argümanlara sıklıkla müracaat etmiş, İslam'ın irfani ve bürhani yorumunu öne çıkarmıştır. Said Nursî'nin yaşadığı dönemde ve sonraki zamanlarda toplum üzerinde ciddi etki oluşturan bu eserleri, akademik çalışmalara konu olmaya devam etmektedir. Bu çalışmada son dönem akademi dünyasında Said Nursî ve eserleri üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar ele alınacaktır. Bu konuda çok sayıda makale, kitap bölümü, tebliğ ve şahsi çalışmalar bulunmaktadır. Ancak çalışma, lisansüstü seviyesinde yapılan tezler ile sınırlandırılmıştır. Literatürel bir seyir izleyecek olan bu çalışmada Türkiye, Arap ve Batı dünyasında kaleme alınan yüksek lisans ve doktora çalışmaları tespit edilecek, muhtevaları hakkında kısa bir değerlendirme yapılacak sonrasında bazı tekliflerde bulunulacaktır. Bu çalışma ile Said Nursî ve eserleri üzerinde son dönemde yapılan lisansüstü çalışmalar bir araya getirilerek derli toplu bir literatürün oluşması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Said Nursî, Risale-i Nur, İslami ilimler, Literatür.

POSTGRADUATE STUDIES ON SAİD NURSİ AND HIS WORKS

There are many emphases on the necessity and importance of knowledge in the Qur'an and hadiths. These verses and hadiths have played an important role in the construction of a knowledge and wisdom-centered Muslim society in the historical process. When the traces of the history of Islamic thought are followed, it will be seen that scholars have a great influence on the shaping and transformation of society. These scholars sometimes traveled from the places of science in the immediate vicinity and often to the science centers in distant geographies, collecting knowledge, writing works, educating students, and exhibiting an actionist attitude by striving to integrate knowledge and practice. One of these scholars is who witnessed the political, cultural and scientific events of the last period of the Ottoman Empire and the Republic period, had the knowledge of the madrasa, did not remain indifferent to the social events that negatively affected the society, tried to interpret the religious texts by taking the phenomenon into account, identified and analyzed the problems of his age well, Said Nursi, who offered various solutions to the problems and left a significant mark on the next generations. Said Nursi approached the problems of the society he lived in at an intellectual level, evaluated these problems with a religious perspective and wrote many works composed of different parts. These works, known as Risale-i Nur, contain and discuss many subjects from creed to tafsir, from fiqh to Islamic history, from mysticism to sociology, from philosophy to politics. Said Nursi, in his works, frequently applied to arguments such as reason, logic and jadal, and highlighted the wise and rational interpretation of Islam. These works of Said Nursi, which had a serious impact on the society during and after his life, continue to be the subject of academic studies. In this study, scientific studies on Said Nursi and his works in the recent academic world will be discussed. There are many articles, book chapters, papers and personal studies on this subject. However, the study is limited to the theses made at the graduate level. In this study, which will follow a literary course, master's and doctoral studies written in Turkey, the Arab and Western world will be determined, a brief evaluation will be made about their contents, and then some proposals will be made. With this study, it is aimed to create a compact literature by bringing together the recent postgraduate studies on Said Nursi and his works.

Keywords: Said Nursî, Risale-i Nur, Islamic Studies, Literature.

¹ Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ORCID: 0000000235255789, bayramkanarya@hotmail.com

YENİ KUŞAĞIN İLETİŞİM TARZI VE İLETİŞİM DİLİ

Ertuğrul YAMAN¹

Gençlik, bireyin dış dünyaya en fazla açıldığı ve etkilenmeye en uygun olduğu dönemlerin başında gelmektedir. Gençliğin bu yönü, doğaldır ve yaratılış yasalarına uygundur. Eski dönemlerde gençliğin bu gereksinimleri yakın çevreden ve iç bünyeden karşılanmakta iken internetin hayatımıza girmesiyle bu etkileniş küresel bir boyut kazanmıştır. Daha açık söyleyecek olursak, Dünya'nın hemen her yerinde yaşayan gençler, belli odakların kurguladığı düşünüş, algılayış, davranış, giyiniş ve yaşayış düzenine bağlı olarak büyüdü bir sanal düzlemde yaşamlarını sürdürmektedirler. Gençlik neredeyse tüm Dünya'da ortak bir merkezden kurgulanan tarz ve tutumlara yönlendirilmektedir. Ekran başında kısa, eksik sözcüklerle derinlikli düşüncelerden uzak olarak kurulan iletişim, bir zaman sonra kişilerde bir alışkanlığa dönüşmektedir. Sanal ortamın bütünlüksüz tarzı doğal hayata aktarılmakta; böylelikle birçok anlaşmazlığa da davetiye çıkarılmaktadır. Bu durumun yansımalarını çevrenizdeki yeni kuşaklarda rahat bir şekilde gözlemleyebilirsiniz. Sosyal medya ağlarında ağlara takılıp kalan çocuk ve gençlerle iletişim kurmak istediğinizde, çoğu kez iletişime karşı isteksiz bir tutumla karşılaşabilirsiniz. Böylesi bir iletişimde ekran bağımlısı bireyler çoğu zaman suskun kalmayı yeğlemekte veya zoraki birkaç klişe kalıpla, daha da kötüsü duygusuz bir ifadeyle cevaplar verebilmektedir. Örneğin, kendisine büyük bir ilgi ve sempatiyle “**Nasılsınız?**” dediğiniz bir ekran bağımlısı lütfedip cevap verirse, alacağınız en iyimser yanıt, soğuk bir eda ve keskin tonlamayla sadece “**iyi**”dir! Geleneksel kültürümüzde yer alan gönül okşayıcı tarz ve “**İyiyim Efendim. Çok teşekkür ederim. Siz nasılsınız?**” gibi sözleri ise duymak için çok şanslı olmak gerekir. Şartları zorlayıp iletişimi sürdürmek istediğinizde ise, alabileceğiniz şanslı cevaplar içinde sıkça “**aynen, şey, tmm, u, aşırı, değil ki, sanmam, kanka, kanki, ok(ey), bay, slm, abicim... ve birçok donuk yüz emoji**” yer alacaktır! Bu durumda ise, gerçek bir anlatma, anlama ve anlaşmadan söz etmek anlamsız olacaktır!!! Sonuç olarak gençliğin iletişimini belirleyen ana kaynak eskiden anne-baba, aile ve diğer büyükler iken günümüzde gençlerin rol modeli çoğu kez medyatik tipler ve sanal alemin fenomenleridir. Böyle olunca tutum, davranış ve iletişim dili de o yönde ilerlemektedir. Burada en acınası durum gençlerin ruhunu ve duygularını kaybetme riski ile karşı karşıya kalmalarıdır. Bir tür yarı robotlaşma sürecini yaşayan genç kuşaklar umursamaz, az konuşan, kısa cevaplar veren, kimi zaman hiç tepki vermeyen bir ruh hâline doğru kaymaktadırlar. İşin özeti gençlik doğadan ve doğaldan kopuş, canlı iletişimden kaçış, içe kapanış, bencilleşme sürecinin ortasında sürüklenmektedir. Bu olumsuz gidişin doğal sonucu olarak gençlerin iletişim dili de her geçen gün zayıflamakta, söz varlıkları daralmaktadır. Bu durumun doğal sonucu olarak gençlerin kendilerini sözlü ve yazılı ifade etmelerinde sorunlar yaşanmaktadır. Sanal dünyadaki sığ, yetersiz, kısaltmalara dayalı iletişim tarzı gençlerin kullandıkları dili de sıradanlaştırmaktadır. Bütün bunların gençleri sürükleyeceği nokta düşünmeyen, algılamayan, kendini ifade etmekten aciz yarı robotumsu insan tipidir!

¹Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, e.yaman@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5431-3243.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE MÜZECİLİĞİN SON DÖNEMDEKİ DURUMU ÜZERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Hatice ENGİN¹

Türkiye’de müzecilik anlayışı, ancak XIX. yüzyılda önemli gelişmeler kaydedebilmiştir. Öncesinde sistemli, derli toplu bir müze kurma fikri bulunmamaktaydı. Yalnızca toplanan eserlerin depolarda biriktirilmesi veya koleksiyonculuk söz konusuydu. Fakat zamanla biriktirilen eserlerin sayısında ve çeşitliliğinde meydana gelen artış, bir bina içerisinde eserlerin teşhir tanzimini zorunlu kılmıştır. Türkiye’deki müzecilik anlayışının, zaman içerisinde değişerek geliştiğini bu anlamda söylemek mümkün. Fakat Türkiye’de, tarihsel süreç içerisinde müzecilik anlayışı ve müze sayısı bölgelere göre de değişkenlik gösterebilmiştir. Örneğin Marmara en fazla müze sayısına sahip bir bölge iken, Doğu Anadolu Bölgesi en az müze sayısı ile son sırada yer almıştır. Doğu Anadolu Bölgesi’nde ilk zamanlarda müzelerden ziyade eser depoları mevcuttu. Zamanla bölgede tarihi binalar müze olarak kullanılmaya ve yeni müze binaları inşa edilmeye başlanmıştır. Ancak günümüz şartlarına bakıldığında bölgedeki müze sayısı oldukça yetersiz kalmakta ve mevcut örneklerin de istenilen düzeyde gelişmedikleri anlaşılmaktadır. Her ne kadar müzecilik anlayışı geç bir tarihte anlaşılmalı ve yeterli müze sayısına ulaşılmamış olsa da bölgede son bir iki yıl içerisinde açılan birkaç müze örneği, müzecilikte gelişme kaydedilebileceği konusunda umut vericidir. Bu çalışmanın konusunu Doğu Anadolu Bölge’nin müzeciliğe bakışı ve son dönemdeki durumu oluşturmaktadır. Çalışmada bölgenin müze sayısı, müzelerin teşhir tanzim düzeni, yönetim ve uzman personel durumu gibi konular hakkında genel bilgiler vererek bölgenin müzecilikteki son durumuna dikkat çekmektir. Ayrıca Türkiye’de zaman içerisinde müzecilik anlayışında meydana gelen değişimlerin, Doğu Anadolu Bölgesi üzerinde nasıl tesir ettiği ve nasıl bir dönüşüm geçirdiği konusu detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Bu anlamda Doğu Anadolu Bölgesi’nde müzecilik faaliyetlerinin, son dönemde açılan müzeler üzerinden gündeme getirilmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra yeni açılan müzelerin, bölge açısından ehemmiyeti dile getirilerek, bölgedeki müzelerin daha fazla nasıl geliştirilebileceğine dair birtakım öneriler sunulması da amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değişim; Gelişim; Kent; Müze, Doğu Anadolu Bölgesi.

AN OVERVIEW ON THE LATEST STATUS OF MUSEUM IN THE EASTERN ANATOLIA REGION

The understanding of museology in Turkey, but only in the XIX. century has made significant progress. Previously, there was no idea of establishing a systematic and tidy museum. There was only the accumulation of collected works in warehouses or collecting. However, the increase in the number and variety of artifacts accumulated over time necessitated the exhibition of artifacts in a building. In this sense, it is possible to say that the understanding of museology in Turkey has evolved over time. However, in Turkey, the understanding of museology and the number of museums in the historical process may vary according to the regions. For example, while Marmara is a region with the highest number of museums, the Eastern Anatolia Region is in the last place with the least number of museums. In the early days in the Eastern Anatolia Region, there were artifact warehouses rather than museums. Over time, historical buildings in the region began to be used as museums and new museum buildings began to be built. However, considering today's conditions, it is understood that the number of museums in the region is quite insufficient and the existing examples are not developed at the desired level. Although the understanding of museology has been understood at a late date and the number of museums has not been reached, a few examples of museums opened in the last year or two in the region are promising that a development can be made in museology. The subject of this study is the view of the Eastern Anatolia Region towards museology and the current situation. The aim of the study is to draw attention to the latest situation of the region in museology by giving general information about the number of museums in the region, the exhibition arrangement of the museums, the management and the situation of expert personnel. In this sense, it is aimed to bring museology activities in the Eastern Anatolia Region to the agenda through the recently opened museums. In addition, it is also aimed to present some suggestions on how the museums in the region can be developed further by expressing the importance of the newly opened museums for the region.

Keywords: Change; Development; City; Museum; Eastern Anatolia Region.

¹Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, sanattarihi90@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7796-1171

BİR SEYYAHIN GÖZÜYLE ANADOLU'NUN KADİM ŞEHİRLERİ

Cesim ADLIĞ¹

11. yüzyılda yaşayan, İran ve İslam dünyası edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olan, şair ve din adamı Nâsır-ı Hüsrev Belh doğumludur. Çağrı Bey'in hizmetinde çalışırken seyahate çıkma kararı alınca istifa etmiştir. Kendi anlatısına göre; rüyasında kendine uğrayan ve kible yönünü işaret ederek özünün huzuru için gitmesi gereken yönü böylece kendisine göstermiş olan sakallı bilge adamın da yönlendirmesiyle 11. yüzyılın ortalarında, 437 Cemâziyelâhirinde, (Aralık 1045) 43 yaşındayken, yanına küçük kardeşi Ebu Said'i ve bir Hintli köleyi alarak hacca gitmek amacıyla seyahate çıkmıştır. Günümüz coğrafyasında Türkmenistan'daki Merv şehrinde yola çıkıp, Afganistan, İran, Türkiye, Suriye, Lübnan, Mısır, İsrail, Filistin, Ürdün, Suudi Arabistan, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Basra Körfezi'nden geçtikten sonra İran üstünden Afganistan'daki Belh şehrine dönmüştür. Bu seyahati yedi yıl sürmüş ve kendi hesabına göre 2220 fersah yol kat etmiş, 175'ten fazla yer hakkında bilgiler vermiştir. Eserinde günümüzden yaklaşık 1000 yıl önceki yerleşim merkezlerinin insanlarını, mimari yapılarını, yöneticilerini, dini inançlarını, yaşam şartlarını, alışkanlıklarını, sosyolojik yapısını aktaran yazar özellikle şehirler arasındaki mesafeleri belirtmiştir. Nâsır-ı Hüsrev Malazgirt savaşından 26 yıl önce gerçekleştirdiği bu seyahatinde Anadolu kentlerinden sırasıyla Bargiri (Van'ın Muradiye ilçesi), Van, Vestan (Van'ın Gevaş ilçesi), Ahlat, Bitlis, Kıf Unzur kalesi, (Kıf-Unzur günümüzde Bitlis iline bağlı metruk bir yerleşim yeridir). Üveys-i Kareni (Veysel Karani-Ziyaret Beldesi), Erzen, (Siirt ilinin Kurtalan ilçesinin Yunuslar Köyü sınırlarında yer almakta olup metruk olmuştur). Meyyâfârkın (Diyarbakır'ın Silvan ilçesi), Amid (Diyarbakır), Harran, Karavul, Seruc'a (Şanlı Urfa'nın Suruç ilçesi), uğramıştır. Fırat Nehri'ni aşarak Anadolu topraklarından ayrılmış buradan Suriye topraklarına geçmiştir. Yazıldığı dönemin en güzel düzyazı örneklerinden biri olan Sefernâme hem sosyolojik açıdan hem de edebi açıdan önemli bir seyahat kitabıdır.

Anahtar Kelimeler: Nâsır-ı Hüsrev, Sefernâme, Anadolu, Ahlat, Bitlis.

ANCIENT CITIES OF ANATOLIA THROUGH A TRAVELER'S EYES

Nâsır-ı Hüsrev, a poet and clergyman who lived in the 11th century and has an important place in the literature of Iran and the Islamic world, was born in Belh. He resigned when he decided to travel while working in the service of Çağrı Bey. According to his own narrative; In the middle of the 11th century, at the age of 43, in 437 Cemâziyelâhir (December 1045), he took his younger brother Abu Said and an Indian slave with him, with the guidance of the bearded wise man who stopped by him in his dream and pointed to the direction of the qibla and thus showed him the direction to go for the peace of his essence. He went on a journey to make a pilgrimage. In today's geography, starting from the city of Merv in Turkmenistan, passing through Afghanistan, Iran, Turkey, Syria, Lebanon, Egypt, Israel, Palestine, Jordan, Saudi Arabia, Oman, United Arab Emirates, Persian Gulf, over Iran to the city of Balkh in Afghanistan. has returned. This journey lasted for seven years and covered 2220 leagues according to his own account, giving information about more than 175 places. In his work, the author, who conveyed the people, architectural structures, administrators, religious beliefs, living conditions, habits and sociological structure of the settlements about 1000 years ago, especially stated the distances between the cities. Nâsır-ı Hüsrev, on this trip he made 26 years before the Battle of Manzikert, from the Anatolian cities of Bargiri (Van's Muradiye district), Van, Vestan (Van's Gevaş district), Ahlat, Bitlis, Kıf Unzur castle, (Kıf-Unzur today's Bitlis province) is an abandoned settlement). Üveys-i Kareni (Veysel Karani-Ziyaret Town), Erzen, (It is located within the borders of Yunuslar Village of Kurtalan district of Siirt province and has been abandoned). He stopped by Meyyâfârkın (Silvan district of Diyarbakır), Amid (Diyarbakır), Harran, Karavul, Seruc (Suruç district of Şanlı Urfa). It crossed the Euphrates River and left Anatolian lands and passed to Syria from here. Sefernâme, one of the most beautiful prose examples of the period it was written, is an important travel book both sociologically and literary.

Keywords: Nâsır-ı Hüsrev, Sefernâme, Anatolia, Ahlat, Bitlis.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, cesimadlig@hotmail.com. ORCID: 0009-0004-0132-2164

ESKİ AHLAT ŞEHİRİ KALESİ 2021 YILI KAZISI ORTA ÇAĞ'A AİT SERAMİK BULUNTULARININ ÖN DEĞERLENDİRMESİ

Güler Yılmaz ÇALIŞKAN¹

Kubbetü'l İslam olarak bilinen Ahlat, önemli seramik üretim merkezlerinden biridir. Bu bildiri de Eski Ahlat Şehri Kalesi kazısının J14, K15, L14, L15, M15, R16, Z13, İ15, Y13 ve R17 açmalarında bulunan Orta Çağ'a ait sırlı ve sırsız seramikler ele alınacaktır. Örnekler; kâse, tabak, çanak, tepsi, küp, testi, çömlek ve leğen gibi büyük kaplardan oluşmaktadır. Seramiklerin çoğu fragman halindedir. Sırlı örneklerde; sgraffito, champleve, minai, lüster, sıraltı boyama, astar boyama (slip) ve tek renk sırlı seramik parçalarına ait ağız, dip, gövde ve kulp parçaları mevcuttur. Sırsız seramik örneklerinde yoğunluğu kaba yüzeyli, sade veya az bezemeli küp, testi, tepsi ve kapak parçaları oluşturmaktadır. Örnekler kireç, kum, taşçık ve bol silis katkılıdır. Kaplarda farklı ağız, gövde ve dip formları mevcuttur. Form bakımından çok zengin olan sırsız örnekler, bezeme çeşidi ve tekniği açısından oldukça sadedir. Sırlı örnekler yeşil, turkuaz, mor, hardal sarısı ve beyaz sırlıdır. Sırları parlak ve camsı özelliktedir. Bu örneklerin hamuru daha temiz ve cidarları daha incedir. Ele alınan sırlı örnekler form, teknik ve motif bakımından çeşitlilik göstermektedir. Bu çeşitliliğin temelinde, Eski Ahlat Şehri'nin Orta Çağ'da çok zengin ve önemli bir seramik üretim ve ticaret şehri olması yatmaktadır. Ahlat şehrinde daha önceki yıllarda yapılan kazılarda bulunan seramik çöplüğündeki hatalı parçalar ve seramik fırınları, Ahlat'ta seramik üretiminin olduğunu kanıtlamaktadır. Ahlat'taki seramikler gerek teknik gerekse motif bakımından İran başta olmak üzere Anadolu, Suriye ve Mısır kapları ile benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik, Moğol istilasıyla İran seramik geleneklerinin Ahlat'a taşınmış olduğunu akla getirmektedir. Amacımız farklı kazı alanlarındaki örneklerle karşılaştırma yaparak bu seramiklerin önemini ön plana çıkarmaktır. Ayrıca Ahlat Kalesi seramiklerinin mimari doku ile olan uyumunu tespit ederek Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, İslam seramiği, Osmanlı, Selçuklu, Sırsız Seramik

PRELIMINARY EVALUATION OF MEDIEVAL CERAMIC FINDS FROM THE 2021 EXCAVATION OF THE CASTLE OF THE OLD AHLAT CITY

Ahlat, also known as Kubbetu'l Islam, is one of the most important centers for ceramic production. The glazed and unglazed Middle Ages ceramics discovered in the J14, K15, L14, L15, M15, R16, Z13, 15, Y13, and R17 trenches of the Old Ahlat City Castle excavation will be discussed in this paper. Large potteries such as bowls, plates, pots, trays, cubes, jugs, pottery, and basins make up the specimens. The majority of ceramics are in fragmentary form. Glazed samples include the mouth, base, body, and handle of sgraffito, champleve, minai, luster, underglaze dyeing, primer painting (slip), and single-color glazed ceramics. The majority of the unglazed ceramic samples consist of rough-surfaced cubes, jugs, trays, and lids with little or no decoration. The specimens contain lime, sand, stone, and an abundance of silica. In the containers, different mouth, body, and bottom shapes are available. In terms of type and method of decoration, the unglazed pieces, which have a very complex form, are relatively simple. Specimens that are glazed are green, turquoise, purple, mustard yellow, and white. Its glazes are brilliant and vitreous. The pulp of these specimens is cleaner and the walls are thinner. Variations in form, technique, and motif characterize the examined glazed objects. In the Middle Ages, the Old City of Ahlat was a very prosperous and important center for ceramics production and trade, which accounts for this diversity. The faulty fragments and ceramic kilns discovered in the ceramic dump during previous excavations in the city of Ahlat indicate that ceramics were produced there. The ceramics of Ahlat are similar in technique and design to those of Anatolia, Syria, and Egypt, particularly in Iran. This similarity suggests that Iranian ceramic traditions were brought to Ahlat during the Mongol invasion. Our objective is to highlight the significance of these ceramics by comparing them to examples from other excavation sites. In addition, it will shed light on the Seljuk and Ottoman periods by determining the compatibility of Ahlat Castle ceramics with architectural texture.

Keywords: Ahlat, Islamic pottery, Ottoman, Seljuk, Unglazed Ceramic.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, guleryilmaz@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4986-7281

MATRAKÇI NASUH; BİR ŞEHİR BİR MİNYATÜR

Tuba ŞEVGIN¹

İtalyanca minyatura kelimesinden türetilen minyatür sözcüğü, el yazması olarak imal edilmiş olan kitapları süslemek için sulu boya ile yapılan tekniğe verilen isimdir. Ancak Türk dünyasında minyatür kelimesi yerine nakış bunu icra eden kişiye de nakkaş denmiştir. Türk kültür tarihinde önemli bir yer tutan minyatür sanatının en önemli temsilcilerinden biri de Matrakçı Nasuh'tur. Ünlü bir nakkaş ve hattat olmasının yanı sıra matematikçi, sporcu, silahşor olarak da bilinir. Matrakçı Nasuh'un minyatürlerinde tasvir ettiği coğrafyalara ait detayları, mekanları, şehirleri, bitki örtülerini gerçeğe en yakın şekilde resmetmiş olması 16. yüzyılda Yakın Doğu'daki şehirciliği değerlendirebilmemiz adına önemli bir belge işlevi görür. Matrakçı Nasuh "Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman" adlı eserinde vadi içindeki şehir diye bilinen Bitlis minyatüründe Bitlis'in tarihi dokusunu, coğrafi zenginliğini tüm detaylarıyla resmetmiştir. Eser incelendiğinde iki yuvarlak bölümden meydana gelmiş olan kent görüntüsü dağlar arasında resmedilmiştir. Eser ilk bakışta gözle takibi gerektirecek ve her tarafında farklı özellikleri içerisinde barındıran bir görünüm arz eder. İçerisinden surların geçtiği şehir aşağı ve yukarı olarak ayrılmıştır. İkiye ayrılan şehir birbirine merdivenle bağlıdır. Etrafı surlarla çevrili olan şehrin içerisinde Şerefhan Külliyesi ve Ulu Cami dikkat çeker. Eserin gösterdiği önemli noktalardan biri de şehrin oldukça dağlık olan yapısıdır. Bu dağlık yapıya zengin bir bitki örtüsü eşlik eder. Arka arkaya çizilen yapılar plan farkı yaratmış ve perspektif bir anlatım sunmuştur. Şehrin içerisinden geçen Bitlis çayı eserde açık mavi bir renkle resmedilerek aktarılmıştır. Matrakçı Nasuh'un Bitlis'i resmettiği bu minyatürde oluşturduğu yoğunluk sürekli olarak resme odaklanmayı gerektirir. Bu durum eserin daha albenili bir hal almasında etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Matrakçı Nasuh, Bitlis Minyatürü, Minyatür

MATRAKÇI NASUH; ONE CITY ONE MINIATURE

The word "miniature", derived from the Italian word "minyatura", refers to the technique of decorating manuscripts with watercolor. However, in the Turkish world, the word "nakış" and the term "nakkaş" for the person who practices it have been used instead of "minyatür". Matrakçı Nasuh, who is a famous calligrapher and miniaturist, is also known as a mathematician, athlete, and swordsman. His miniatures depict the details, locations, cities, and vegetation of the geographies he portrays in a realistic manner, making them an important document for evaluating urbanism in the Near East in the 16th century. In his work "Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman," Matrakçı Nasuh depicted the historical and geographical richness of Bitlis in all its details in the miniature known as "the city in the valley". The city is depicted between two circular sections surrounded by mountains. At first glance, the city appears to have a complex and diverse appearance that requires careful observation. The city is divided into upper and lower parts, which are connected by stairs. The city, surrounded by walls, features the Şerefhan Külliyesi and Ulu Mosque. One of the important features of the work is the city's mountainous terrain, which is accompanied by rich vegetation. The structures drawn one after the other create a plan difference and provide a perspective presentation. The Bitlis River, which runs through the city, is depicted in the work in light blue. The density created by Matrakçı Nasuh in his depiction of Bitlis in this miniature requires constant focus on the painting. This has contributed to making the work more appealing.

Keywords: Matrakçı Nasuh, Bitlis Miniature, Miniature

¹ Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, tsevgin@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7286-3348

TÜRKİYE'DE YENİDEN ÇEVİRİBİLİM ÇALIŞMALARI

İrem Ceren DOĞAN¹

Yeniden çeviri üzerine yapılan araştırmaların çoğu, yeniden çeviri hipotezine dayanır. Yeniden çeviri hipotezi, Antoine Berman, Paul Bensimon ve Yves Gambier tarafından ileri sürülen savlarla oluşturulmuştur. Ancak son dönemde, bu hipotezin son yıllarda ortaya çıkan yeniden çeviri olgusunu açıklamakta yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu yetersizliğin sebebi, yenede çevirilerin sayısında 2000'lerden itibaren görülen artış ve bu artışın muhtemel sebeplerinin çeşitliliğidir. Bu hipotezin kuramsal temeli 1990'larda oluşturulduğundan, 2010'lardan itibaren ortaya çıkan yeniden çevirilerin ortaya çıkış dinamiklerini ve yoğunluğunu açıklamakta yetersiz kalır. Son dönemdeki çalışmaların çoğu, yeniden çevirinin doğası ve tetikleyicileri gibi yönlerin her birine ayrı ayrı odaklanır. Yeniden çevirilerin Türkiye'de çeviri edebiyat piyasasını ilk çevirilerden daha fazla domine eder hale gelmesiyle, yeniden çeviriler çevirinin bir alt sistemi olmaktan çıkmış, kendi başına bir sistem haline gelmiştir. Böylelikle, bu çalışma kapsamında yeniden çeviri bağımsız bir sistem, hatta bir disiplin olarak düşünülmektedir. Bu bağlamda yeniden çeviri olgusunu, "Yeniden Çeviribilim" kavramını ileri sürecek derecede kapsamlı ve geniş görmekteyiz. Bu yeni sistemin ortaya çıkışına odaklanırken, mevcut çeviribilim dinamiklerinden bağımsız bir bakış açısı benimsenmektedir. Bunun sebebi, yeniden çevirilerin birçok farklı değişkenin bir sonucu ortaya çıkmasının yeniden çevirilerin hem ürün hem de süreç olarak incelenmesini gerektirmesidir. Bu inceleme, yeniden çeviri piyasasının dinamikleriyle de desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Yeniden çeviri, yeniden çeviri hipotezi, yeniden çeviribilim.

RETRANSLATION STUDIES IN TURKEY

Studies of retranslation are mostly based on the retranslation hypothesis. The retranslation hypothesis is based on the arguments asserted by Antoine Berman, Paul Bensimon, and Yves Gambier. However, it has been observed that this hypothesis is insufficient for describing the recent retranslation phenomenon. The reason for this insufficiency is the increase in the number of retranslations since the 2000s and the variety of possible causes of this increase. Since the theoretical structure of this hypothesis put forward in the 1990s, could not explain the dynamics of the emergence and intensity of retranslations in the 2010s, the nature of retranslation, or the triggers of retranslations, many recent studies have specifically focused on each of these aspects. Retranslations dominate the translated literature market more than the first translations in Turkey, resulting in the emergence of retranslations as a system by itself, not as a subfield of the translation system. Therefore, in the context of this study, we consider retranslation to be a separate system and even a field of study. In fact, we observe the phenomenon of retranslation so broadly as to suggest the concept of "Retranslation Studies". We focus on the emergence of this new system, independent of existing translation studies. This is because retranslation emerged as a result of many variables, requiring the scrutinization both as processes and products as well as the dynamics of the retranslation market.

Keywords: retranslation, retranslation hypothesis, retranslation studies.

¹ Dr., Araştırma Görevlisi, Bitlis Eren Üniversitesi, iremcerendogan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4929-6159

EL-AMAN HANI'NA YÖNELİK KONAKLAMAYA DAYALI YENİDEN İŞLEVLENDİRME POTANSİYELİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Veysel ÖZBEY¹

El-Aman Hanı, 16. yüzyılda Van Beylerbeyi Köse Hüsrev Paşa tarafından Bitlis – Tatvan yolu üzerinde yaptırılmıştır. Taban alanı olarak Anadolu'nun en büyük kervansarayı olan yapı, 1989 yılında ulusal bir kültür varlığı olarak tescil edilmiş ve koruma altına alınmıştır. Selçuklu mimarî tarzında, kesme taştan inşa edilen yapıya ilişkin 2006 yılında bir restorasyon çalışması başlatılmış ve 2009 yılında yapı, yeniden işlevlendirilerek hizmete açılmıştır. Bir müddet Bitlis Eren Üniversitesi Eğitim ve Kültür Merkezi olarak hizmet veren tarihî han, günümüzde ziyarete kapatılmıştır. Çalışma kapsamında, tarihi İpek Yolu üzerinde hizmet vermiş olan kervansarayın günümüzde konaklama işlevi ile yeniden işlevlendirilmesine yönelik coğrafi özelliklere dayalı çevresel bir analiz yürütülmüştür. Çalışma kapsamında yapının coğrafi konumu incelenmiş ve doğal coğrafi güzergâhların kesişim noktasında yer aldığı, Nemrut Dağı, Süphan Dağı, Van Gölü gibi doğa severlere yönelik çekim noktaları oluşturan doğal miraslara ve Ahlat, Bitlis, Tatvan gibi tarihsel yerleşim alanlarına yakın konumlandığı, Bitlis Tatvan Devlet Hastanesi, Bitlis Polis Meslek Eğitim Merkezi, Bitlis Eren Üniversite Kampüsü, Bitlis İl Emniyet Genel Müdürlüğü, Rahova Tren İstasyonu gibi önemli kamusal yapılara yürüme mesafesinde bulunduğu, Bitlis – Van ve Muş – Bitlis karayollarının kesiştiği noktada konumlandığı ve bu nedenlerle bir konaklama yapısı için ideal bir jeostratejik konuma sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma, yapının mevcut durumundan bağımsız, coğrafi konum özelliklerine göre yürütülmüştür. Bu bağlamda mevcut durumda yapının konaklama işlevini üstlenmek için yeterli koşulları barındırıp barındırmadığı, konaklama işlevi için ek yapı dâhil çeşitli tadilat ve düzenlemelere ihtiyaç duyup duymadığı çalışma kapsamında irdelenmemiştir. Ancak çalışma, farklı düzeyde düzenlemelere ihtiyaç duyulması halinde alınacak kararlara yardımcı olmak üzere karar mekanizmalarına yönelik bir fikir vermesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, Mimarî Koruma ve Restorasyon, İpek Yolu Kervansarayları.

A RESEARCH ON THE POTENTIAL OF ACCOMMODATION-BASED RE-FUNCTIONALIZATION TO EL-AMAN HAN

El-Aman Caravanserai was built in the 16th century by the Beglerbeg of Van, Köse Hüsrev Pasha, on the Bitlis - Tatvan road. The structure, which is the largest caravanserai in Anatolia as a footprint, was registered as a national cultural asset in 1989 and was taken under protection. A restoration work was started in 2006 for the building, which was built with cut stone in the Seljuk architectural style, and in 2009, the building was re-functionalized and put into service. The historical caravanserai, which served as Bitlis Eren University Education and Culture Center for a while, is now closed to visitors. Within the scope of this study, an environmental analysis based on geographical features was carried out for the re-functioning of the caravanserai, which served on the historical Silk Road, with the function of accommodation today. Within the scope of the study, the geographical location of the building was examined and it was determined that it is located at the intersection of natural geographical routes, close to natural heritages such as Nemrut Dağ, Mount Süphan, Lake Van, which constitute attraction points for nature lovers, and historical settlements such as Ahlat, Bitlis, Tatvan, it is within walking distance of important public structures such as Bitlis Tatvan State Hospital, Bitlis Police Vocational Training Centers, Bitlis Eren University Campus, Bitlis Provincial Security General Directorate, Rahova Train Station, and it is located at the intersection of Bitlis - Van and Muş - Bitlis roads. For these reasons, it has been concluded that it has an ideal geostrategic location for a historical building that has been re-functionalized with accommodation function. This study was carried out according to the geographical location characteristics, independent of the current state of the building. In this context, it has not been examined within the scope of the study whether the building has sufficient conditions to undertake the accommodation function in the current situation, and whether it needs various modifications and arrangements, including the additional building for the accommodation function. However, the study is important in terms of helping the decision mechanisms by giving an idea about the decisions to be taken in case of need for regulations at different levels.

Keywords: History of Art, Architectural Conservation and Restoration, Silk Road Caravanserai.

¹ Dr. Mimar, Bağımsız Araştırmacı, veyselozbey@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4454-2317.

“KAÇIŞ”IN ÖYKÜLERİ: GECE KUŞU UZUN ÖTER

İpek KILIÇ¹

Çağdaş Türk edebiyatında farklı türlerde yazdığı eserlerle yer alan Sevinç Çokum öykü türünde de ismi anılması gereken yazarlardandır. Edebî yaşamına hikayelerle başlaması Çokum için bu türün önemini de ortaya koymaktadır. Günlük hayat içerisinde güçlü tespitlerle yaptığı gözlemlerini öykülerine aktaran Sevinç Çokum, okuruna farklı bakış açıları kazandırmaktadır. Yazar bu kazanımları aktarırken dili etkili ve verimli kullanarak estetik zevki de okura hissettirir. Sevinç Çokum’un tüm bu özellikleri yansıtan bir eseri de *Gece Kuşu Uzun Öter* adlı öykü kitabıdır. İçindeki ilk öykünün isim olduğu *Gece Kuşu Uzun Öter* isimli eser 2001 yılında yayımlanır. Bu eser Sevinç Çokum’un on beş öyküsünü içermektedir. Yazar, her bir öyküyle öne çıkan izlekler etrafında olağan durumların ardında görünmeyenlere ışık tutmaktadır. Yazarın insanlar için sıradan sayılacak ve farkına varılmayan durumlar üzerinden yaptığı analizler okurun günlük hayata daha bilinçli yaklaşmasını sağlamaktadır. Sevinç Çokum, *Gece Kuşu Uzun Öter*’deki öykülerin çoğunda değişik ortamlardan, zamandan kaçışı işaret etmektedir. Kimi zaman soyut bir düşünceyle ele alınan kaçış bazı öykülerde somutlaşarak farklı sebeplerle ilişkilendirilir. Bu kaçış kimi zaman bireyin kimliğinden kopmasını netleştirirken kimi zaman da şimdinin gerçekliğinden uzaklaşmayı anlatmaktadır. İnsanlardan ve hayattan kaçan öykü kahramanlarının geçmişlerinden kurtulma istekleri de bazı öykülerde öne çıkmaktadır. Bu çalışmada, yazarın *Gece Kuşu Uzun Öter* adlı kitabında yer alan öykülerde belirginleşen kaçış izleğinin; kimlikten kaçış, bulunulan mekandan kaçış, insanlardan kaçış, geçmişten/anılardan kaçış başlıklarıyla ayrıntılı bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Edebiyatı, öykü, kaçış, Sevinç Çokum, *Gece Kuşu Uzun Öter*.

THE STORIES OF “ESCAPISM”: *GECE KUŞU UZUN ÖTER*

Sevinç Çokum, who takes part in Contemporary Turkish literature with her works written in different genres, is one of the authors whose name should be mentioned in the genre of stories. Starting her literary life with stories also reveals the importance of this genre for Çokum. Transferring her observations made with strong determinations in daily life to her stories, Sevinç Çokum gives her readers different perspectives. While conveying these gains, the author makes the reader feel aesthetic pleasure by using the language effectively and efficiently. One of the works by Sevinç Çokum that reflects all these features is the storybook named *Gece Kuşu Uzun Öter*. Named after the first story in the work, *Gece Kuşu Uzun Öter* was published in 2001. This work contains fifteen stories by Sevinç Çokum. The author sheds light on the invisible behind the ordinary situations around the themes that stand out in each story. The analysis made by the author on situations that would be considered ordinary and unnoticed by people allows the reader to approach daily life more consciously. Sevinç Çokum points to escapism from different environments and time in most of the stories in *Gece Kuşu Uzun Öter*. The escapism, which is sometimes handled with abstract thought, is embodied in some stories and associated with different motivations. While this escapism sometimes clarifies the individual's detachment from their identity, sometimes it also talks about moving away from the reality of the present. The desire of the heroes in the story to escape from people and life to get rid of their past also comes to the fore in some stories. In this study, a detailed evaluation will be made of the theme of escapism, which is evident in the stories in the author's book, *Gece Kuşu Uzun Öter*, under the headings of escapism from identity, escapism from the environment, escapism from people, and escapism from the past/memories.

Keywords: Contemporary Turkish literature, story, escapism, Sevinç Çokum, *Gece Kuşu Uzun Öter*.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, ipekyildiz@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7163-6634

BİTLİS'İN TARİHİ ŞİİRLERİ

İbrahim BARCA¹

Kadim bir şehir olan Bitlis doğal güzellikleri, eşsiz yeryüzü şekilleri, temiz havası ve suyu, lezzetli meyve ve sebzeleriyle tarih boyunca birçok insanın dikkatlerini çekmiş ve birçok insanı kendisine hayran bırakmıştır. Bitlisli ve/veya Bitlisli olmayıp da bir şekilde Bitlis'in bu özelliklerine şahit olup bundan oldukça etkilenen bazı âlim, seyyah, emir, şair, edebiyatçı –geçmişten günümüze- ya Bitlis'e dair şiirler kaleme almış ya da bazı şiirlerinde Bitlis'e de yer vermiştir. Bitlis'e dair yazılmış ve/veya Bitlis'e yer verilen Arapça, Farsça, Türkçe ve Kürtçe söylenmiş ve yazılmış bu şiirler arasında aruz vezni ile yazılmış olanlar olduğu gibi hece vezni ve serbest vezinle yazılmış şiirler de mevcuttur. Mezkur şiirlerde genellikle Bitlis'in tatlı ve soğuk su kaynakları, dereleri ve çayları, havası ve iklimi, bahçe ve bağları, çiçek ve ağaçları, dağları ve ovaları, meyve ve sebzeleri, sokak ve mahalleleri ile bazı adet ve gelenekleri zikredilmiştir. Bunun yanı sıra Bitlis'te bulunan tarihi ve dini eserler; Bitlis insanının özellikleri ile Bitlis'e ve Bitlis'te yaşamış bazı kişilere duyulan sevgi ve hasret de şiirlerde vurgulanan diğer önemli unsurlardandır. Bu çalışmada İslami dönem içinde Bitlis'e dair yazılmış şiirler tespit edilmeye çalışılmıştır ve bu şiirler Bitlis tarihi bağlamında incelenmiştir. Bu kapsamda İbnü'z-Zarîf Ebu'r-Rızâ el-Fazl b. Mansûr'un Bitlis ile ilgili Arapça yazılmış şiiri ulaştığımız en eski şiir olmuştur. İbnü'z-Zarîf dışında geçmişten bugüne Mevlana Abdulhallâk, Şair Mahmudoğlu, Şerefhân-ı Bidlisi, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Muştak Baba, Mehmet Naim Şerefhanoglu, Niyazi Ateşli, Hüsamettin Bilgen, Mehmet Cemal Saydam, Aşık Alicani, Abdurrahman Tepe, Nevzat Bilgiç, Burhan Dodanlı, Nurettin Ölekli, M. Rahmi Keskiner, Figen Kurt, Naif Günaşan, Cahit Arda, Nesip Uygan, Bayram Bulut, Necdet Erem, Turgay Avis ve Raif Nur gibi zevat da ya Bitlis'e dair şiirler kaleme almış ya da şiirlerinde Bitlis'e yer vermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Bitlis tarihi, Bitlisli, Şiir, Şair

HISTORICAL POEMS OF BİTLİS

Bitlis, an ancient city, has attracted the attention of many people throughout history with its natural beauties, unique landforms, clean air and water, and delicious fruits and vegetables, and left many people in awe. Some scholars, travelers, emirs, poets, men of letters -from the past to the present-- either wrote poems about Bitlis or included Bitlis in some of their poems. has given. Among these poems written and written in Arabic, Persian, Turkish and Kurdish written and written about Bitlis and/or including Bitlis, there are poems written in syllabic meter and free meter as well as those written in aruz meter. In the aforementioned poems, the fresh and cold water sources, streams and streams, air and climate, gardens and vineyards, flowers and trees, mountains and plains, fruits and vegetables, streets and neighborhoods, and some customs and traditions of Bitlis are generally mentioned. In addition, historical and religious artifacts in Bitlis; The characteristics of the people of Bitlis, as well as the love and longing for Bitlis and some people who lived in Bitlis, are other important elements emphasized in the poems. In this study, the poems written about Bitlis during the Islamic period were tried to be determined and these poems were examined in the context of Bitlis history. In this context, İbnü'z-Zarîf Ebu'r-Rızâ al-Fazl b. Mansur's poem about Bitlis written in Arabic is the oldest poem we have reached. Apart from İbnü'z-Zarîf, Mevlana Abdulhallak, Şair Mahmudoğlu, Şerefhan-ı Bidlisi, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Muştak Baba, Mehmet Naim Şerefhanoglu, Niyazi Ateşli, Hüsamettin Bilgen, Mehmet Cemal Saydam, Aşık Alicani, Abdurrahman Tepe, Nevzat Bilgiç, Individuals such as Dodanlı, Nurettin Ölekli, M. Rahmi Keskiner, Figen Kurt, Naif Günaşan, Cahit Arda, Nesip Uygan, Bayram Bulut, Necdet Erem, Turgay Avis and Raif Nur either wrote poems about Bitlis or wrote poems about Bitlis in their poems. they have placed.

Keywords: Bitlis, Bitlis history, Bitlisli, Poetry, Poet

¹ Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, ibarca@beu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0835-9061.

MUVAKKİT-ZADE PERTEV DİVANI'NDA İÇKİ YASAĞI

Ömer YILDIZ¹, Dilber YILDIZ²

Çeşitli meyvelerin mayalanması sonucu oluşan içkinin insanlığın ilk dönemlerinden beri bilindiği ve tüketildiği düşünülmektedir. Şarap ya da daha genel adıyla içkinin icadı ve mucidiyle ilgili birçok efsane bulunmaktadır. Yaygın bir inanişaya göre şarabın mucidinin İran hükümdarı Cemşid olduğu düşünülür. Bununla beraber şarabın icadını daha eskiye dayandırıp Hz. Âdem'in cennetteki hayatına kadar götürülen kaynaklar da mevcuttur. Tüketimi neticesinde insanda oluşturduğu etkiye bağlı olarak ilk kavimlerden itibaren içki içmeyi düzenleyen ya da yasaklayan çeşitli kurallar ortaya çıkmıştır. Çeşitli din ve inanişalarda da içkinin kullanımıyla ilgili kurallar yer almıştır. Birçok toplumda olduğu gibi eski Türklerde de içkinin önemli bir yeri bulunmaktadır. İslamiyet'in kabulü ile birlikte dinen haram kabul edilen içki konusunda, Osmanlı padişahları çeşitli yasaklar ve cezalar uygulanmıştır. Ancak neredeyse insanlık tarihi kadar uzun bir geçmişi olan ve gündelik yaşam içinde büyük bir yer bulan bu geleneğin edebiyata ve sanata yansıması azımsanmayacak derecede olmuştur. Divan şairleri tarafından oldukça fazla kullanım alanı bulan içki çevresinde farklı hayaller üretilmiştir. İçki klasik edebiyatta daha çok mey, bade, şarap ve hamr gibi kelimelerle karşılanmıştır. Şairler sevgilinin güzellik unsurlarını anlatırken çoğu zaman şarabın kırmızı rengi ile sevgilinin yanağı ve dudağının kırmızı oluşu arasında bağ kurar. Şarabın husule getirdiği kendini bilmez sarhoşluk hali, aşğın içine düştüğü aşk haliyle özdeşleştirilir. Sosyal yaşamdan ve dinden beslenen klasik şairler, içki meclisleri ve şaraptan söz ederken dönemde uygulanan içki yasaklarını da dile getirmekten çekinmemiştir. İçki yasağının uygulandığı bir dönem olan 18. yy'da yaşamış Muvakkit-zade Pertev de bu şairlerdendir. Çalışmada Muvakkit-zade Pertev Divanı'ndan hareketle dönemde uygulanan içki yasağı ve şiirde bu yasağa nasıl yer verildiği tartışılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Muvakkit-zade Pertev Divanı, İçki yasağı

THE PROHIBITION OF ALCOHOL AT MUVAKKİT-ZADE PERTEV'S DIVAN

It is thought that the drink, which is formed as a result of the fermentation of various fruits, has been known and consumed since the first periods of humanity. There are many legends about the invention and inventor of wine, or more generally liquor. According to a common belief, the inventor of wine is thought to be Iranian ruler Jamshid. However, he based the invention of wine on an earlier period and Hz. There are also sources that lead to Adam's life in heaven. Depending on the effect it has on people as a result of its consumption, various rules have emerged that regulate or prohibit drinking alcohol since the first tribes. There are rules regarding the use of alcohol in various religions and beliefs. As in many societies, alcohol has an important place in ancient Turks. With the adoption of Islam, various prohibitions and penalties were applied by the Ottoman sultans on the subject of alcohol, which was considered haram by religion. However, the reflection of this tradition, which has a history as long as human history and has a great place in daily life, to literature and art has been substantial. Different dreams have been produced around the drink, which finds a lot of use by Divan poets. In classical literature, the drink was met with words such as mey, bade, wine and hamr. When poets describe the beauty of the lover, they often associate the red color of the wine with the redness of the lover's cheek and lip. The unassuming drunkenness produced by wine is identified with the state of love in which the lover falls. Classical poets, who were fed by social life and religion, did not hesitate to express the prohibitions applied in the period while talking about liquor assemblies and wine. Muvakkit-zade Pertev, who lived in the 18th century, a period when the prohibition of alcohol was applied, is one of these poets. In this study, based on Muvakkit-zade Pertev's Divan, the prohibition of alcohol applied in the period and how this prohibition was included in the poem will be discussed.

Keywords: Classical Turkish Literature, Muvakkit-zade Pertev's Divan, Prohibition of alcohol

¹ Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, omryldz38@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8183-4749

² Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, daltin@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2887-9219

ŞEREF HANIM'IN KASİDELERİNDEKİ TAÇ BEYİTLER ÜZERİNE

Abdulsamet DEMİRBAĞ¹

Din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla kaleme alınan kasideler, Arap edebiyatında doğmuş, sırasıyla Fars ve Türk edebiyatına geçmiştir. Türk edebiyatında şairlerin ilgi gösterdiği bu nazım şekline yüzyıllar boyunca ilgi duyulmuştur. On dokuzuncu yüzyılda ise hanım şairlerden biri olan Şeref Hanım, klasik Türk şiiri geleneğini göz ardı etmeden yazdığı kasideleriyle bu şiir dalının sürdürülmesine katkı sağlamıştır. Şairenin Dîvân'ında bulunan yirmi bir nazım şeklinden biri de kasideleridir. Onun bu kasideleri, estetik açıdan değerli görülmüş; kullandığı sade dil, akıcı üslup, benzetme ve mecazlar şiirlerinin okunurluğuna katkı sağlamıştır. Dîvân'ındaki kasidelerin sayısı yirmi üç olmakla beraber bu kasidelerde genellikle Allah, Peygamber, Kerbelâ hadisesi ve Mevlânâ konulu şiirlere daha fazla yer verildiği görülmektedir. Ayrıca kendisinin Mevlevî ve Kadiriğe muhabbet duyması, dinî konulardaki hassasiyetinin ön plana çıkmasına vesile olmuştur. Klasik Türk şairlerinin şiirlerinde kendi isimlerinin yerine ikinci bir isim olarak mahlas adını verdikleri isimleri kullandıkları bilinmektedir. Kasidelerde şairlerin mahlaslarının geçtiği bu beyitlere taç beyit adı verilmektedir. Şeref Hanım da bu geleneğe uyarak kaleme aldığı taç beyitlerinde düşünce dünyasındaki birtakım intibaları ifade etmiştir. Özellikle şaire, Allah'a iyi bir kul olamamanın meydana getirdiği duyguları örneklerle dile getirmiştir. Bu beyitlerde bir kulun özünde nasıl olması gerektiği, aciz olan insanın manevi bir yardım beklediği, günahkâr birinin Allah'ın affından ümitvar olduğu gibi konular işlenmiştir. Öte taraftan onun Hz. Muhammed'den şefaahat isteğini yinelemesi, Peygamber'e duyduğu muhabbeti ortaya koymaktadır. Şeref Hanım'ın Ehl-i beyte olan hayranlığından dolayı yazdığı Kerbelâ konulu mersiye türündeki kasidelerin taç beyitleri de çalışmada dikkat çekmektedir. Ayrıca çaresizliğini yeri geldiğinde dile getiren Şeref Hanım, taç beyitlerde tecrid sanatını kullanarak da okuyucularına anlatacaklarını aktarmayı gaye edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şeref Hanım; Şiir; Kaside; Taç Beyit

ON THE PSEUDONYM COUPLETS IN SEREF HANIM'S ODES

The odes, which were written to praise religious and state elders, were born in Arabic literature and passed on to Persian and Turkish literature, respectively. This form of verse, which poets have shown interest in in Turkish literature, has been interested for centuries. Şeref Hanım, who was one of the female poets in the nineteenth century, contributed to the continuation of this branch of poetry with her odes she wrote without ignoring the tradition of classical Turkish poetry. One of the twenty-one verse forms in the poet's Dîvân is her odes. These odes of her were seen as aesthetically valuable; The plain language, fluent style, similes and metaphors he used contributed to the readability of her poems. Although the number of odes in her Dîvân is twenty-three, it is seen that in these odes, poems about Allah, the Prophet, the Karbala event and Mevlânâ are given more place. In addition, her fondness for Mevlevî and Kadiri led her sensitivity in religious matters to come to the fore. It is known that classical Turkish poets used pseudonyms instead of their own names in their poems. These couplets in which the pseudonyms of the poets are mentioned in the odes are called pseudonym couplets. Şeref Hanım also expressed some impressions in the world of thought in the pseudonym couplets she wrote in accordance with this tradition. In particular, she expressed to the poet the feelings of not being a good servant to Allah with examples. In these couplets, subjects such as how a servant should be in her essence, a helpless person waiting for spiritual help, and a sinful person hoping for Allah's forgiveness are discussed. On the other hand, her repetition of her request for intercession from Muhammad reveals her love for the Prophet. The pseudonym couplets of the elegy type odes on Karbala, written by Şeref Hanım for her admiration for the Ehl-i Beyt, also draw attention in the study. In addition, Şeref Hanım, who expressed her desperation, when necessary, aimed to convey what she would tell her readers by using the art of isolation in pseudonym couplets.

Keywords: Şeref Hanım; Poetry; Ode; Pseudonym couplet

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, sametdemirbag2323@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0438-2419

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA BİTLİS'TE YAŞANAN SOSYAL VE EKONOMİK GELİŞİMLER (1939-1945)

Hasan ÖZTÜRK¹

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na aktif olarak dahil olmasa da savaşın getirdiği sosyal ve ekonomik sıkıntılardan derinlemesine etkilenmiştir. Cumhuriyet 1923'te ilan edildiğinde, genç Türkiye'nin Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki kurucu kadrosunun önünde, ülkenin kalkınması adına büyük engeller vardı. Özellikle merkezden uzak ve savaşta tahrip olmuş alanların kalkınması ve modern anlamda bir devlet ile toplumun inşası için büyük yenilikler gerekliydi. Bu noktada kurucu kadro, ülkenin kalkınması adına bir dizi inkılap hareketine girişmiştir. Girişilen inkılap hareketleri, 1930'ların sonuna kadar yoğun olarak devam etmiştir. Fakat 1930'ların sonuna gelindiğinde, gerek Atatürk'ün hayata gözlerini yumması ve gerekse ufukta dünya savaşının belirmesiyle birlikte, kalkınma hamleleri yavaşlamış ya da durma noktasına gelmiştir. Yeni dönemde ülke yönetimini ele alan kadro ise kalkınmanın sürdürülmesi için çalışmalarını devam ettirmek istese de yapılan hamleler belirli alanlar dışına çıkamamıştır. Dünyada yaşanan savaşa Türkiye aktif olarak girmemiş olsa da aldığı önlemler ve uyguladığı politikalara rağmen durumdan ziyadesiyle etkilenmiştir. Özellikle genç erkek nüfusun askere alınması gibi önlemler, üretim ve nüfus artış hızının düşmesine neden olmuştur. Ülke genelinde yaşanan gelişmeler, diğer yandan savaş sonrasındaki dönemin iktisadi ve siyasi yapısının belirleyicisi olmuştur. Savaş yıllarında yaşanan gelişmelerin sonuçları ise bilhassa üretimi eski usul ve üretim ilişkilerine dayanan merkezden uzak kırsal alanlarda gözlemlenmiştir. Bu çerçevede yapılan çalışmada, II. Dünya Savaşı'nın, Türkiye kırsalı ve Doğu Anadolu Bölgesi özelinde yaratmış olduğu etkilerin görülmesi adına, Bitlis'in savaş yıllarında yaşadığı sosyal ve ekonomik gelişmeler ele alınacaktır. Tarihi ve kültürü eski dönemlere kadar dayanan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Bitlis'in, II. Dünya Savaşı'nın Türkiye kırsalı ve bilhassa da ülkenin doğu bölgesine olan etkilerinin anlaşılması adına ele alınması önem arz etmektedir. Bitlis'te yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmelerin ele alınması, bölgenin gelişiminde yaşananları da ortaya koyacaktır. Yapılan çalışma sırasında, başta arşiv kaynakları ve TÜİK verileri olmak üzere, basın ve dönem üzerine yazılmış diğer kaynaklardan yararlanılacaktır. Yapılan çalışmayla amaçlanan temel hedef ise Türkiye'nin aktif olarak dahil olmadığı dünya savaşının, sosyal ve iktisadi yapıya olan etkileri Türkiye'de kırsal alan özelinde gözler önüne serilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis; Ekonomi; Sosyal hayat; II. Dünya Savaşı; Türkiye.

SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENTS IN BITLIS IN THE YEARS OF WORLD WAR II (1939-1945)

Türkiye, II. Although he was not actively involved in World War II, he was deeply affected by the social and economic difficulties brought by the war. When the Republic was proclaimed in 1923, the founding cadre of young Turkey, led by Mustafa Kemal Atatürk, faced great obstacles to the development of the country. In particular, great innovations were necessary for the development of distant and war-ravaged areas and for the construction of a state and society in the modern sense. At this point, the founding cadre embarked on a series of reform movements for the development of the country. The revolutionary movements that were undertaken continued intensely until the end of the 1930s. However, by the end of the 1930s, with the death of Atatürk and the appearance of world war on the horizon, the development moves slowed down or came to a standstill. In the new period, the staff who handled the country's administration wanted to continue the work for the continuation of the development, but the moves could not go beyond certain areas. Although Turkey did not actively participate in the war in the world, it was greatly affected by the situation despite the measures it took and the policies it implemented. Measures such as the recruitment of the young male population, in particular, led to a decrease in production and a decrease in the population growth rate. The developments throughout the country, on the other hand, were the determinants of the economic and political structure of the post-war period. The results of the developments experienced during the war years were observed especially in rural areas far from the center, whose production was based on old methods and production relations. In this study, the social and economic developments of Bitlis during the war years will be discussed in order to see the effects of the World War II in the rural areas of Turkey and the Eastern Anatolia Region. It is important to consider Bitlis,

¹Öğr. Gör. Dr. Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, hasandtcf@mail.com, ORCID: 0000-0001-8164-1966_

whose history and culture dates back to ancient times and has hosted many civilizations, in order to understand the effects of World War II on the rural areas of Turkey and especially on the eastern region of the country. Addressing the social and economic developments in Bitlis will also reveal what happened in the development of the region. During the study, archival sources and TurkStat data, as well as the press and other sources written on the period will be used. The main objective aimed with the study, the effects of the world war, in which Turkey was not actively involved, on the social and economic structure will be tried to be revealed in the rural area in Turkey.

Keywords: Bitlis, economy, social life, World War II, Türkiye.

OHİNLİ ŞEYH SAFVETULLÂH VE “KİTÂBU’L-FUNÛN EL-MUHTELİFE” ESERİ BAĞLAMINDA BAZI NAHİV KİTAPLARI ÜZERİNE YAPTIĞI TASHİH METODUNA DAİR BİR İNCELEME

Muhammed Meşhud HAKÇIOĞLU¹

Doğu ve güneydoğuda meşhur ilim merkezlerinden birisi de Bitlis’in Mutki ilçesine bağlı Yukarı Koyunlu (Ohin) köyünde faaliyet gösteren el-Medresetu’l-‘Alâiyye/Ohin Medresesi isimli eğitim kurumudur. Bu Medrese, Şeyh Fethullâh’la (ö. 1899) birlikte Norşin’den sonra bölgenin en önemli ilim merkezlerinden biri haline gelmiş, Bitlis yöresi ve bölge şehirlerinden gelen binlerce talebe yetiştirmiş, yörenin sosyal ve kültürel gelişimde çok büyük katkılar sağlamıştır. Bu medresenin bir özelliği de kendisinde tasavvufî ve ilmî kimliği aynı anda barındırmasıdır. Bu yönüyle bölgenin teveccühünü kazanmıştır. Ohin Medresesi 20. Yüzyılın ilk yarısından günümüze kadar ilim adamlarını yetiştirmiş ve varlığını korumuş bir ilim merkezidir. Varlığını günümüze kadar devam ettirmeye yardımcı olan en önemli etkenlerden birisi şeyh ailesinin devamlı olarak kendi içerisinde müderris ve hocalar çıkarmasıdır. Bu medresede müderrislik faaliyetinde bulunan şeyh ailesinden birisi de Şeyh Muhammed Mazhar Ayte’nin (ö. 1988) oğlu Şeyh Safvetullâh Ayte’dir (ö. 1989). Şeyh Safvetullâh çocukluğundan vefatına kadar ilim tahsilinden ve tedrisatından bir an bile kopmayan ve döneminde yörenin ilim erbabı tarafından ilimdeki yetkinliği dile getirilen mümtaz bir şahsiyettir. Şeyh Safvetullâh’ın medrese talebelerine ve hocalarına yararlı olan birçok eseri bulunmaktadır. O eserlerden birisi de tashih cetveli ve medreselerde ders verilen kitaplar üzerinde yapılan not ve açıklama niteliğinde olan *Kitâbu’l-Funûn el-muhtelifa* isimli kitaptır. Bu eserde *Sadinî*, *‘Hallu’l-Me’âkid*, *Sadullâh el-Kebîr/Hedâiku’d-dekâik*, *Suyûtî/el-Behcetü’l-Mardıyye*, *Molla Câmi/el-Fevâidu’d-Diyâiyye* gibi nahiv ve sarf eserleri başta olmak üzere birçok önemli kitap üzerinde tashihât ve açıklamalarda bulunmuştur. Eser bu bakımdan çok önemlidir. Buna binaen bu çalışmada ilmi ve kültürel olarak Ohin Medresesi’nin Bitlis Yöresi başta olmak üzere bölgeye olan etkisi, Şeyh Safvetullâh’ın ilmi kişiliği ve mezkûr eserinde nahiv kitapları üzerine yaptığı bazı tashihatlarda izlediği metot ele alınmaya çalışılacaktır. Bu yönüyle çalışmanın bilim camiasına faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Bitlis, el-Medresetu’l-‘Alâiyye, Şeyh Safvetullâh, Kitâbu’l-Funûn el-muhtelifa.

SHEIKH SAFVETULLÂH, WHO BELONGS TO THE VİLLAGE NAMED OHIN AND A REVIEW ON THE METHOD OF CORRECTION HE MADE ON SOME NAHIV BOOKS IN THE CONTEXT OF HIS "KİTÂBU'L-FUNÛN EL-MUHTELİFE"

One of the famous science centers in the east and southeast is the educational institution called el-Medresetu'l-'Alâiyye/Ohin Madrasa operating in the village of Yukarı Koyunlu (Ohin) in the Mutki district of Bitlis. This Madrasa, together with Sheikh Fethullah (d. 1899), became one of the most important science centers of the region after Norşin, trained thousands of students from the Bitlis region and the cities of the region, and made great contributions to the social and cultural development of the region. Another feature of this madrasah is that it has a mystical and scientific identity at the same time. In this respect, it has won the favor of the region. Ohin Madrasa is a science center that has trained scientists and preserved its existence since the first half of the 20th century. One of the most important factors that helped to maintain its existence until today is the sheikh family's constant production of professors and teachers. One of the sheikh's family who worked as a professor in this madrasah was Sheikh Safvetullâh Ayte (d. 1989), the son of Sheikh Muhammed Mazhar Ayte (d. 1988). Sheikh Safvetullâh is a distinguished person who did not break away from his education and training even for a moment from his childhood until his death, and whose competence in science was expressed by the scholars of the region during his time. Sheikh Safvetullah has many works that are useful to madrasah students and teachers. One of those works is the book called *Kitâbu'l-Funûn el-muhtelifa*, which is a correction chart and a note and explanation on the books taught in madrasahs. In this work, *Sadinî*, *'Hallu'l-Me'âkid*, *Sadullâh al-Kebîr/Hedâiku'd-dekâik*, *Suyûtî/al-Behcetü'l-Mardıyye*, *Molla Câmi/al-Fevâidu'd-Diyâiyye*, in particular,

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, muhammed_yyu@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3894-2231.

nahiv He made corrections and explanations on many important books in the science and science of consumption. This work is very important in this respect. Therefore, in this study, the scientific and cultural impact of Ohin Madrasa on the region, especially the Bitlis Region, the scientific personality of Sheikh Safvetullâh and the method he followed in some revisions on the grammar books in his aforementioned work will be discussed. In this respect, it is thought that the study will be beneficial to the scientific community.

Keywords: Arabic Language, Bitlis, el-Medresetu'l-'Alâiyye, Sheikh Safvetullâh, Kitâbu'l-Funûn el-muhtelife.

SEYYAHLARIN GÖZÜYLE BİTLİS'İN SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI

Davut ADLIĞ¹

Antik bir yerleşim yeri olan Bitlis şehri, günümüze birçok tarihî değeri ulaştırmıştır. Bulunduğu coğrafi konum ve doğal zenginlikleri sayesinde birçok kadim medeniyete ev sahipliği yapan şehir konum itibarıyla geçiş yolları üzerinde bulunduğundan burası sürekli uğrak bir şehir olmuştur. Bu stratejik konumundan dolayı bu şehre uğrayan birçok yolcu, tüccar ve seyyah olmuştur. Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmeden önce de bölgeye seyyahlar gelmiş ve o dönemle ilgili önemli bilgiler vermişlerdir. Klasik Müslüman coğrafyacılar eserlerinde Bitlis'e önemli ölçüde yer vermişlerdir. Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Bitlis şehri sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî açıdan daha da canlı hale gelmiş ve bu canlılık bu dönemdeki seyyahların bölgeye ilgisini arttırmıştır. Bu seyyahlardan en önemlisi olan Evliya Çelebi 1650'lerde Bitlis'e uğramış ve Seyahatnâme adlı eserinde şehirdeki sosyo-kültürel hayat hakkında oldukça kayda değer bilgiler vermiştir. Evliya Çelebi'den kısa bir süre sonra Bitlis'ten geçen Fransız tüccar ve seyyah Jean Baptiste Tavernier de Bitlis'in XVII. yüzyıldaki sosyo-kültürel yapısı hakkında önemli bilgiler kaleme almıştır. Özellikle XIX. yüzyılda Bitlis'e birçok yabancı seyyah uğramış ve bunlar gezi notlarında şehirdeki yaşam hakkında dikkat çekici bilgileri kaydetmişlerdir. Aralarında misyoner, maceracı, asker, yazar, tarihçi ve araştırmacıların da bulunduğu bu seyyahların ortak noktası Bitlis şehrinin bilinmeyen yönleri, sosyo-kültürel ve etnografik yapısı, siyasî ve iktisadî yaşantısı hakkında önemli bilgiler vermeleridir. Seyyahlar özellikle Bitlis'in doğal güzelliklerini, burada yaşayan milletleri, hâkim dinî inançları ve müslim gayrimüslim ilişkilerini, insanların giyim kuşamını, şehrin mimarî yapısı olan; cami, kilise, han, medrese, saray, kale, çarşı ve köprülerini, şehrin ekonomik yapısını, geçim kaynaklarını ve icra edilen meslekleri, su kaynakları ve tarım ürünlerini, şehrin siyasî yaşamını kaleme almışlardır. Bu çalışmada başta Evliya Çelebi olmak üzere Osmanlı Devleti döneminde Bitlis'e uğrayan seyyahların yazılarından Bitlis şehrinin sosyo-kültürel yapısı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Bitlis, Seyyah, Evliya Çelebi, Seyahatnâme.

SOCIO-CULTURAL STRUCTURE OF BITLIS FROM THE EYES OF TRAVELERS

Bitlis, which is an ancient settlement, has brought many historical values to the present day. Thanks to its geographical location and natural riches, the city, which has been home to many ancient civilizations, has always been a frequented city because of its location on the crossing roads. Due to this strategic location, many travelers, merchants and travelers have visited this city. Travelers came to the region before it came under the rule of the Ottoman Empire and gave important information about that period. Classical Muslim geographers gave a significant place to Bitlis in their works. After it came under Ottoman rule, the city of Bitlis became more active in terms of social, cultural, economic and political aspects, and this vitality increased the interest of travelers in this period. Evliya Çelebi, the most important of these travelers, stopped by Bitlis in the 1650s and gave very valuable information about the socio-cultural life in the city in his work called Seyahatnâme. French merchant and traveler Jean Baptiste Tavernier, who passed through Bitlis shortly after Evliya Çelebi, He wrote important information about the socio-cultural structure of the 16th century. Especially in the 19th century Many foreign travelers visited Bitlis and they recorded remarkable information about life in the city in their travel notes. The common point of these travelers, including missionaries, adventurers, soldiers, writers, historians and researchers, is that they provide important information about the unknown aspects of the city of Bitlis, its socio-cultural and ethnographic structure, and its political and economic life. Travelers, especially the natural beauties of Bitlis, the nation's living here, the dominant religious beliefs and relations between Muslims and non-Muslims, people's clothing, the architectural structure of the city; They wrote down mosques, churches, inns, madrasas, palaces, castles, bazaars and bridges, the city's economic structure, livelihoods and occupations, water resources and agricultural products, and the political life of the city. In this study, the socio-cultural structure of the city of Bitlis will be examined from the writings of the travelers who visited Bitlis during the Ottoman Empire, especially Evliya Çelebi.

Keywords: Ottoman Empire, Bitlis, Traveler, Evliya Çelebi, Seyahatnâme.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, davut.adlig@dicle.edu.tr ORCID: 0000-0003-3140-5919

THE BATTLE OF BITLIS: RUSSIAN VIEW

*Maria ROSSEYKINA*¹

Anatolia as the core region of the Ottoman Empire became the prime target of combat operations conducted by the Russian Imperial Army during WWI in order to achieve one of the key objectives of Petersburg in that conflict, i.e., seizing the Straits. For the Turks, the region was important as the imperial heartland and as the base for operations in the Caucasus. In order to explore the implications which resulted from these grand strategies of the two empires, this paper focuses on Bitlis as the principal area through which Anatolia and the Caucasus as well as Anatolia and Mesopotamia were connected. Because of this, Bitlis became the starting point for the offensive operations of the Russian army in its Caucasus campaign during WWI. The purpose of the study is to consider how the battle of Bitlis was reflected in Russian periodicals. The relevance of this study lies in the fact that the Bitlis operation is poorly covered in the scientific literature, despite the fact that during the First World War Bitlis was a point of strategic importance. In order to investigate strategic considerations of Ottoman and Russian empires and resulting hostilities, the paper analyses the central episode of war — fighting around Bitlis during the 1916 campaign. It is done by analysing Russian periodicals (e.g. newspapers „Kars, „Caucasus, „Rech, „Russky Invalid, “etc.) in which these events were reflected at the time. The list of Russian periodicals considered within the framework of the article includes 5 titles, which can be divided into the following categories: 1) Caucasian publications; 2) metropolitan publications; 3) newspapers of the War Ministry; 4) publications of the political parties. Most periodicals that were mentioned above existed until 1917–1918.

Keywords: Bitlis, Russian Empire, Ottoman Empire, military history, grand strategy.

¹ Sophomore, Saint Petersburg State University, stmariematisse@gmail.com, ORCID: 0009-0006-4096-0200

RAMAZAN DİKMEN'İN ÖYKÜLERİNDE İRONİ

Erdal AÇIKYOL¹

İslami değerler manzumesi çerçevesinde bir öykü anlayışına sahip olan Ramazan Dikmen (1956-1997), kısa ömrüne yirmi dört öykü sığdırmış bir sanatçıdır. Teknik açıdan başarılı öykülere imza atan Dikmen'in öykülerinde en dikkat çekici unsurların başında ironik anlatım gelir. Öykülerinin neredeyse tamamına yakınında ironik tavır vardır. Bazı öykülerinde ironik tutumun öykünün tamamına yayıldığı görülmüştür. Dikmen, özellikle çarpık din anlayışı başta olmak üzere siyasi ve toplumsal yanlışlara dönük eleştirilerinde ironiye başvurur. Geleneksel dini anlayış, dini söylem ve eylem arasındaki uyumsuzluk, 12 Eylül Darbesi, askerlik kurumu, devletin kutsallığı, modern hayatın dayatmaları, çağdaş mimari yapı, tüketime/lükse odaklı yaşam üslubu, kültürel çatışma, aydınların ciddiyetsizliği onun ironik şekilde eleştirdiği başlıca mevzular olarak dikkat çeker. O, bu eleştirileriyle yanlış kabul ettiği düşünceyi temsil eden kişilerle alay ederek onları küçük düşürür ve okuyucularında farkındalık yaratır. Bir edebi ürünün niteliğini gösteren öğelerden biri olan ironide, söylenen sözün tersi kastedilerek ince alay oluşturma söz konusudur. Görünen ve görünmeyen olmak üzere iki zıt düşünceyi bünyesinde barındıran ironi, görünmeyen fikri kastederek okuyucuda sarsıcı bir tesir yaratmayı hedefler. Asıl niyetin gizlendiği bu anlatım tekniğinde, insan yaşamına dair tutarsızlıklara sert bir eleştiri yöneltilir. Bazen yazar bazen de anlatıcı konumunda bulunan ironist, ironisine muhatap olan kişinin eleştirisini yaparken nesnel bir tutum içinde bulunur. Eleştirilen söz ya da davranış doğal bir durummuş gibi aktarılır. Okurun eserdeki ironiyi yakalayabilmesi için yazarla ortak bir dil zevkine, edebi anlayışa ve kültüre sahip olması gerekir. Aksi takdirde ironinin farkına varması zor olur. Bu çalışmada ilkin ironinin kökenine ve temel özelliklerine değinilmiştir. Daha sonra ironik tutumun Ramazan Dikmen'in öykülerindeki izleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İroni, Ramazan Dikmen, öykü.

IRONY IN RAMAZAN DİKMEN'S STORIES

Ramazan Dikmen (1956-1997), who has a sense of story within the framework of Islamic values, is an artist who fit twenty-four stories in his short life. Dikmen, who has technically successful stories, used ironic narration as the most striking element in his stories. Almost all of his stories have an ironic attitude. In some of his stories, it is seen that the ironic attitude spread throughout the story. Dikmen, resorts to irony to criticize political and social mistakes, especially the distorted understanding of religion. The conflict between traditional religious understanding, the discrepancy between religious discourse and practice, the 12 September Coup, the military institution, the sanctity of the state, the impositions of modern life, modern architectural structure, consumption/luxury-oriented life style, cultural conflict, the frivolity of intellectuals are the main issues he ironically criticizes. With these criticisms, he mocks the people who represent the thought he accepts as wrong, humiliates them and creates awareness in his readers. In irony, which is one of the elements that show the quality of a literary product, there is sarcasm by referring to the opposite of the spoken word. Irony, which contains two opposite thoughts, visible and invisible, aims to create a shocking effect on the reader by referring to the invisible idea. In this narrative technique, in which the real intention is hidden, a harsh criticism is directed at the inconsistencies of human life. The ironist, who is sometimes the writer and sometimes the narrator, has an objective attitude while criticizing the person. The criticized word or behavior is conveyed as if it were a natural situation. The reader must have a common language taste, literary understanding and culture with the author in order to understand the irony in the work. Otherwise, it will be difficult for the irony to be noticed. In this study, first of all, the origin and basic features of irony are mentioned. Then, the traces of the ironic attitude in Ramazan Dikmen's stories were tried to be established.

Keywords: Irony, Ramazan Dikmen, story.

¹ Dr. Milli Eğitim Bakanlığı, erdalyol1984@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9412-8085

DESTAN-I İBRAHİM VE DİL ÖZELLİKLERİ

Şükrü BAŞTÜRK¹

Eski Anadolu Türkçesi dönemi, dinî-destani manzum hikâyeler açısından en zengin dönem olarak bilinmektedir. Bu dönem hikâyeleri, yalın bir anlatım ve basit konulara sahip olması yönüyle dikkat çekicidir. Aruz vezniyle, tasannudan uzak ve sade bir Türkçe ile yazılmış olan *Kesikbaş Destanı*, *Güvercin Hikâyesi*, *Hz. Ali'nin Cenklere*, *İbrahim ve İsmail Destanları* bunlardan bazılarıdır. Bu hikâyeler; sadece şekil ve kafiye bakımından klasik mesnevilerle benzer olup konularının basitliği, yalın bir halk diliyle yazılmış olmaları bakımından onlardan ayrılmaktadır. Daha çok aruzun "Fâilâtün Fâilâtün Fâilün" kalıbıyla yazılmış olan destan nitelikli hikâyeler, Türk edebiyatının ilk dönem ürünleri arasında sayılabilir. Halk arasında yaygınlığını göstermesi açısından bakıldığında kütüphanelerdeki yazma sayısının çokluğu buna bir delil oluşturmaktadır. *Destan-ı İbrahim (Vefat-ı İbrahim)*, 13-15. yüzyıl mesnevi edebiyatının ürünlerindedir. Hz. Muhammed'in altısı (Kasım, Abdullah, Zeynep, Ümmü Gülsüm, Rukiyye ve Fatma) ilk eşi Hz. Hatice'den, birisi (İbrahim) Mısırlı cariyesi Mâriye'den olmak üzere yedi çocuğu olmuştur. Erkek çocukları küçük yaşlarda, kızlarından Ümmü Gülsüm, Zeynep ve Rukiyye Hz. Muhammed hayattayken, en küçük kızı Fatma ise ondan altı ay kadar sonra vefat etmiştir. İbrahim, sonraları Meşrebetü İbrahim diye anılacak olan Medine yakınlarındaki Kuf bölgesinde doğmuş olup peygamberin cariyesi olan Mâriye'den olma çocuğudur. On yedi ya da on sekiz aylıkken hastalanan İbrahim'i, Resûlullah, Abdurrahman b. Avf ile birlikte Ümmü Bürde'nin evine gidip kucacağına almış ve bir müddet sonra İbrahim ölmüştür. Kırşehirli İsa tarafından yazılmış olduğu tahmin edilen *Vefât-ı İbrahim* ya da *Destan-ı İbrahim* olarak bilinen eserde Peygamberin oğlu İbrahim'in ölümü anlatılmaktadır. *Destan-ı İbrahim*'den başka *Destan-ı İbrahim Edhem* ve *Destan-ı Hz. İbrahim (Halilnâme)* mesnevileri de aynı döneme ait eserler olarak bilinmektedir. Bizim burada tanıtmaya çalışacağımız eser, Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesi GE4061 numaralı Mecmua-i Resâil içinde *Destan-ı İbrahim* adıyla 286b-290a yaprakları arasında yer almaktadır. Bu çalışma; hikâyenin konusu, dil özellikleri, çeviri yazılı metni ve dizini içermektedir. Nitel desenle yürütülen bu çalışmada doküman incelemesi yapılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Destan-ı İbrahim, Dil Özellikleri.

DESTAN-I ABRAHİM AND ITS LANGUAGE FEATURES

The period of Old Anatolian Turkish is known as the richest period in terms of religious-epic poetic stories. The stories of this period are remarkable in that they have a simple narrative and simple subjects. *Kesikbaş Epic*, *Pigeon Story*, *Hz. Ali's Wars*, *İbrahim and İsmail Epics* are some of them. It is similar to classical masnavis only in terms of form and rhyme, and differs from them in the simplicity of their subjects and the fact that they are written in a plain folk language. Epic based stories, mostly written in aruz prosody "Fâilâtün Fâilâtün Fâilün", are likely to be among the first period products of Turkish literature. In terms of showing its prevalence among the public, the large number of manuscripts in libraries is evidence for this. *Destan-ı İbrahim (Death of İbrahim)* is one of the products of masnavi literature of 13th -14th century. Prophet Muhammad had seven children, six from his first wife (Kasim, Abdullah, Zeynep, Umm Kulthum, Rukiyye and Fatma), and one from his Egyptian concubine Mariye (İbrahim). While the Prophet Muhammad was alive, his sons were young, and his daughters Ummu Gülsüm, Zeynep and Rukiyyeen's younger daughter Fatima died about six months after him. İbrahim was born in the Kuf region near Medina, which would later be called Meşrebetü İbrahim, and was the son of Mariye, the concubine of the prophet. İbrahim, who fell ill when he was seventeen or eighteen months old. He was gone to Bürde's house with Abdurrahman b. Umm Awf and after a while İbrahim died. The work known as *Vefât-ı İbrahim* or *Destan-ı İbrahim*, which is estimated to have been written by İsa from Kırşehir, describes the death of the Prophet's son İbrahim. Apart from *Destan-ı İbrahim*, *Destan-ı İbrahim Edhem* and *Destan-ı Hz. İbrahim (Halilnâme)* masnavis are also known as works belonging to the same period. The work that we will try to introduce here is located between leaves 286b- 290a with the name *Destan-ı İbrahim* in Bursa İnebey Manuscript Library mecmua-i Resâil numbered GE4061. This study; includes the plot of the story, the language features, the translated text and the index. In this study, which was carried out with a qualitative design, document analysis was carried out. "Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the case or cases that are aimed to be investigated" (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Keywords: Old Anatolian Turkish, Destan-ı İbrahim, Linguistic Features.

¹ Doç. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi, basturk@uludag.edu.tr, ORCID:0000-0002-8319-9507

ABBÂSÎ HALİFESİ NÂSİR-LİDİNİLLÂH'IN KURDUĞU İSTİHBARAT VE YENİDEN YAPILANDIRDIĞI FÜTÜVVET TEŞKİLATI HAKKINDA KISA BİR DEĞERLENDİRME

Nagehan VURGUN¹

En uzun süre görevde kalan Abbâsî halifesi Nâsır-Lidînillâh Ebü'l-Abbas Ahmed b. Hasan 1180-1225 yılları arasında kırk altı sene halifelik yapmıştır. O, halifelik süresi boyunca farklı siyasî emeller gütmüş ve bu uğurda takip ettiği dış politikanın bir gereği olarak iki temel teşkilat üzerinde çalışmalar yapmıştır. Birincisi, “düşmanını düşmanın aracılığıyla yok etme” prensibine dayalı politikasını gerçekleştirebilmek için kurduğu güçlü istihbarat sistemidir. Halife, kurduğu bu istihbarat ağı sayesinde çevre devletlerdeki pek çok gelişmeden önceden haberdar edilmiş ve dış politikadaki hamlelerini bu bilgiler ışığında planlamış ve hesaplamıştır. İkincisi, dağınık haldeki fütüvvet birliklerini birleştirerek yapılandığı ve merkezî bir örgüt haline dönüştürdüğü fütüvvet teşkilatıdır. Halife'nin bu teşkilatı yeniden yapılandırmasındaki temel amaç: şeriat ile fütüvvet arasında bağlayıcı bir ilişki oluşturmak, Sünnî ve Şiîler'in anlaşması için bir zemin hazırlamaktır. O, yaptığı çalışmalar sayesinde zamanla kendi içinde parçalanmış halde bulunan fütüvvet gruplarını hilafet merkezli sosyal bir dayanışma unsuru haline dönüştürmüştür. Onun zamanında fütüvvet teşkilatı çevre devletlerdeki hükümdarların ve herkesin müdahil olmaya çalıştığı bir kurum haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Abbâsî Halifesi Nâsır-Lidînillâh, Fütüvvet Teşkilatı, İstihbarat Teşkilatı.

A BRIEF EVALUATION ABOUT THE INTELLIGENCE AND FÜTÜVVET ORGANIZATION FOUNDED BY ABBÂSİ KALİFE NÂSİR-LİDİNİLLAH

The longest-serving Abbasid caliph, Nâsır-Lidînillâh Ebü'l-Abbas Ahmed b. Hasan was the caliph for forty-six years between 1180-1225. He pursued different political aims during his caliphate and worked on two main organizations as a requirement of the foreign policy he followed for this cause. The first is the powerful intelligence system it has established in order to realize its policy based on the principle of "destroying the enemy through the enemy". Thanks to this intelligence network he established, the Caliph was informed of many developments in the surrounding states in advance and planned and calculated his foreign policy moves in the light of this information. The second one is the futuwwa organization, which it structured by combining the scattered futuwwa unions and transformed it into a central organization. The main purpose of the Caliph's restructuring of this organization is to create a binding relationship between sharia and futuwwa, to prepare a ground for the agreement of Sunnis and Shiites. Thanks to his work, he transformed the futuwwa groups, which were fragmented in time, into an element of social solidarity based on the caliphate. In his time, the futuwwa organization became an institution in which the rulers of the neighboring states and everyone tried to be involved.

Keywords: Abbasid Caliph Nâsır-Lidînillâh, Fütüvvet Organization, Intelligence Agency.

¹ Dr. Öğr. Üyesi Aksaray Üniversitesi, nagehanvurgun@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6785-003X

OSMANLI SIKKELERİ ÜZERİNDE YER ALAN YAZILARIN GENEL HATLARI İLE İNCELENMESİ

Melek OCAK¹

Sikke,günlük yaşamda alış veriş amaçlı insanların kullanmış oldukları madeni objelerdir. Sikke bizlere dönemin ekonomisi,kültürü,siyasi ve toplumsal olayları hakkında bilgi veren önemli belgeler niteliğindedir. Sikke basımı her dönemde önemli olduğu gibi Osmanlılar döneminde de önem arz etmektedir. Çünkü Osmanlı İmparatorluğunda para bastırmak,hutbe okutmak hükümdar lığın sembolü olarak kabul edilirdi. Sikkeler üzerinde genellikle hükümdar isimleri,darp yeri ,darp tarihi,dua veya hükümdara övgülü sözler yazılmış olup bizlere dönem hakkında bilgi veren birinci derece kaynaklar arasındadır.. Osmanlı sikkeleri üzerinde sadece yazı ve tarihlere yer verilmemiş Oğuz Türklerine ait olan iki ok ve yaydan oluşan damga motifine, özellikle Fetret devrinden itibaren görülmeye başlanan tuğraya ve darp edildikleri dönemin estetik anlayışına bağlı olarak Mühr-i Süleyman motifine ,Saadet düğümü,Mardin düğümüne,çerçeveler,medalyonlar ve çiçek motiflerine de yer verilmiştir. Bizde bu çalışmamızda Osmanlı Sikkeleri üzerinde yer alan yazı kompozisyonlarına darp tarihleri ,darp yerlerine ve sikkeler üzerinde yer alan süslemeler hakkında değerlendirmeler yaparak konunun önemini açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sikke,Osmanlı,Yazı,Numismatik

A GENERAL EXAMINATION OF THE INSTRUCTIONS ON OTTOMAN COINS

Coins, are metal objects used by people for shopping purposes in daily life.Coins are important documents that give us information about the economy,culture,political and social events of the period.Mining coins is important in every period,as well as in the Ottoman period.Because in the Ottoman Empire,printing money and giving sermons were considered a symbol of sovereignty.The names of the rulers,the place of the minting,prayers or praises to the ruler are written on the coins,and they are among the first degree sources that give us information about the period.The stamp motif consisting of two arrows and bows belonging to the Oğuz Turks, where only the Ottoman coins,especially the Mühr-i Süleyman knot,Mardin knot,Saadet knot,which began to be seen from the interregnum,frames,medallions and flower motifs are also included.In this study,we will try to explain the importance of the subject by making evaluations about the Ottoman coins,the dates of the minting,the places of the minting and the decorations on the coins.

Keywords: Coin ,Ottoman, Writing, Numismatics

¹Yüksek Lisans Öğrencisi,Batman Üniversitesi,melekocak801@gmail.com,@batman.edu.tr ORCID:0000-0002-0243-9987

ARTUKLU CAMİLERİ

Melek Ocak¹

Artuklu Beyliği kurulduğu yıldan beri Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde hakimiyet göstermiş olup kendi kültürü ve inanç sistemine bağlı olarak dini ve sosyal mimari eserler inşa etmişlerdir. Beylik yaşadığı coğrafyada külliye, kale, köprü, hamam gibi eserlerin yanında ilime vermiş oldukları önem neticesinde mimaride cami ve medrese yapımına daha fazla yer vermişlerdir. Artuklu Beyliği inşa etmiş oldukları mimari eserlerde Büyük Selçuklular ve Zengilerden etkilenmiş bu etkileşimde kendi mimarisıyla kaynaştırmıştır. Cami mimarisinde mihrap önü kubbeli, enine gelişen, avlulu bir plan şeması izlemiştir. Mimaride kullanmış olduğu mihrap önü kubbeli mekan daha sonraki yapılarda gelişim göstererek kubbenin tek bir alana hakim olduğu bir alana dönüşecek şekilde gelişim gösterecektir. Artuklu Beyliği avlu ve minare yapımında da gelişim göstermiştir. Avlu mekan olarak küçültülerek yapının içine alınmış minare de ise çift sıra minare tasarımı kullanılmıştır. Beylik bölgede hakim olan sarı renkli kireç taşı ve kesme taş malzemeyi çok iyi kullanarak zengin bir taş işlemeciliği ile oldukça görsel mimari eserler inşa etmiştir. Özellikle inşa ettikleri camilerde taçkapı ve mihrap bölümlerine ayrı bir vurgu yapmak amacıyla daha süslü bir teziyat oluşturmuşlardır. Bunların yanı sıra kubbeye geçişlerin olduğu noktalarda, minberde, minarede dıştan minare küllahında ve mihrab önü bölümünü örten kubbeye süslemeler görülmüştür. Artuklu beyliği süsleme teziyatında bitkisel motif altında kökeni Selçuklu Türklerine dayanan rumi motifini ve yine kökeni Doğu Türkistana dayanan hatayi motifini, penç, goncagül ve stilize edilerek esere yansıtılan yaprak motiflerine yer vermişlerdir bunun yanı sıra evrenin sonsuzluğunu farklı formlarda yansıtan geometrik süslemelerde kullanılmıştır.

Zengin taş işçiliğinin kullanıldığı camiler arasında Kızıltepe Ulu cami, Mardin Ulu cami, Mardin Melik Mahmud Cami, Mardin Latifiye Cami, Harput Alacalı cami ve Silvan Ulu Cami gösterilebilir.

Anahtar Kelimeler: Artuklular, Mimari Plan, Süsleme Teziyatı

ARTUKLU MOSQUES

Artukid principality has dominated Eastern Anatolia and Southeast Anatolia since the year it was founded, and they built religious and social architectural works depending on their own culture and belief system. In the geography where the principality lived, they gave more space to the construction of mosques and madrasas in architecture, as a result of the importance they gave to science, besides the works such as kulliye, castle, bridge, bath. The Artuklu principality was influenced by the Great Seljuks and the rich in the architectural works they built, and in this interaction, they combined it with its own architecture. In mosque architecture, a plan scheme with a dome in front of the mihrab, developing transversely and a courtyard was followed. It followed a plan scheme with a dome in front of the mihrab, which it used in architecture, transversely developing, with a courtyard. Artuklu principality has developed not only in mosque architecture but also in the construction of courtyards and minarets. The principality did not give importance to only the plan design in the buildings it had built and they built very visual architectural works with a rich stonework by using the yellow colored limestone and cut stone materials that are dominant in the region. Especially in the mosques they built they created a more ornate decoration in order to emphasize the crown door and the mihrab sections. One of the most beautiful examples of this image can undoubtedly be seen at the crown gate located on the northern façade of Silvan Ulu Mosque.

Keywords: Artukids, Architectural Plan, Ornamental Thesis.

¹Yüksek lisans Öğrencisi, Batman Üniversitesi, melekocak801@gmail.com, ORCID:0000-0002-0243-9987

HALK ŞAİRİ DEMİRCİ NAIM VE ŞİİRLERİNDE BİTLİS SEVGİSİ

Canser KARDAŞ¹

Halk şairinin yaşadığı coğrafya onun ilham almasında, işleyeceği konulara yönlendirmesinde ve sanatçı kişiliğini bulmasında oldukça etkilidir. Şiirlere yansıyan anlam dünyası, kültür düzeyi ve estetik anlayışı doğrudan şairin yetiştiği coğrafya veya şehirle ilgilidir. Bitlis tarihi yapılarıyla, uzun yıllar Mirliklere başkentlik yapmasıyla ve yetiştirdiği çok sayıda şair ve yazarı gibi birçok yönüyle özel bir yere sahiptir. Şehrin sahip olduğu kültürel birikim her dönem şair ve yazarların yetişmesini sağlamıştır. Demirci Naim'in tüm yaşamını geçirdiği Bitlis şehri yüzyıllar boyunca kültür ve yönetim merkezi olmuştur. Halk şairinin Bitlis'e olan sevgisi şiirlerinde duygusal bir bağlılığa dönüşür. Şiirlerinde Bitlis şehrinin doğal güzelliklerini, insanlarını ve tarihini görmek mümkündür. Bu yönüyle şehirden ayrıntılı tasvirler sunar. Asıl adı Mahmut Naim Şerefhanoglu olan Halk Şairi Naim 1913 yılında Bitlis'te doğmuştur. Ömrünü Bitlis'te demircilik mesleği yaparak geçirmiştir. 14 Nisan 1971 yılında memleketi Bitlis'te vefat etmiştir. Şiirlerinde en çok sevgi, dostluk, merhamet, hasret, yurt sevgisi, yiğitlik ve aşk gibi konuları işlemiştir. Halk Şairi Naim'in şiirleri oğlu Servet Şerefhanoglu tarafından düzenlenmiş ve "Şair Demirci Naim'den Kıvılcımlar" adıyla kitaplaştırılmıştır. Kitap, kendi el yazısından oluşan defterler ve Bitlis yerel gazetelerinde yayımlanan şiirlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Kitapta yer alan şiirler çoğunlukla Âşık edebiyatı türlerinden oluşmakta ancak divan edebiyatı türleri de azımsanmayacak sayıda yer almaktadır. Onun divan şiirinin türlerini ve tarih düşürmeyi de bilmesi iyi bir eğitim aldığı göstermektedir. Halk şairi, tüm şiirlerinde "Naim" mahlasını kullanmış ancak yerel gazetelerde yer alan şiirlerin altında "Demirci" adı da yer almaktadır. Bildiride şairin hayatı ve şiirleri hakkında da bilgiler verildikten sonra Naim'in "Şair Demirci Naim'den Kıvılcımlar" adlı kitap esas alınarak şiirlerinde Bitlis'i ve çevresini nasıl gördüğü, hangi imgelerle anlattığı ve şehre olan sevgisini nasıl dile getirdiği belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk Şairi Naim, Bitlis, Sevgi

THE FOLK POET DEMİRCİ NAIM AND THE LOVE OF BİTLİS IN HIS POEMS

The geography where the folk poet lives is very effective in getting him inspired, directing him to the subjects he will deal with and finding his artistic personality. The world of meaning, cultural level and aesthetic understanding reflected in the poems are directly related to the geography or city where the poet grew up. Bitlis has a special place in many aspects with its historical structures, being the capital of the Mirliks for many years, and many poets and writers that it raised. The cultural accumulation of the city has provided the education of poets and writers in every period. The city of Bitlis, where Demirci Naim spent her entire life, has been a center of culture and administration for centuries. The love of the folk poet for Bitlis turns into an emotional attachment in his poems. It is possible to see the natural beauties, people and history of the city of Bitlis in his poems. In this respect, it offers detailed depictions of the city. Folk Poet Naim, whose real name is Mahmut Naim Şerefhanoglu, was born in 1913 in Bitlis. He spent his life in Bitlis working as a blacksmith. He died on April 14, 1971 in his hometown of Bitlis. In his poems, he mostly dealt with subjects such as love, friendship, mercy, longing, patriotism, bravery and love. Folk Poet Naim's poems were edited by his son Servet Şerefhanoglu and were published as a book called "Şair Demirci Naim'den Kıvılcımlar". The book was created by combining his own handwritten notebooks and his poems published in Bitlis local newspapers. The poems in the book are mostly composed of Minstrel literature types, but there are also a substantial number of divan literature types. His knowledge of the types of divan poetry and historiography shows that he received a good education. The folk poet used the pen name "Naim" in all his poems, but the name "Demirci [Blacksmith]" is also included under the poems in the local newspapers. After giving information about the poet's life and poems in the declaration, it will be tried to determine how Naim sees Bitlis and its surroundings in his poems, with what images he describes and how he expresses his love for the city, based on the book "Poet Demirci Naim'den Kıvılcımlar".

Keywords: Folk Poet, Bitlis City, Love

¹ Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, kardascanser@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8557-8706

SİNGAPUR'DA İLİM GELENEĞİ VE ULEMA AĞI

Eyyüp TUNCER¹

Malay dünyasının önemli ülkelerinden biri olarak görülen Singapur'da 2010 istatistiklerine göre Müslümanlar ülkenin %14,7'sini oluşturmaktadırlar. Bu veri, 2020 yılında %15,6'lık bir oranla artış göstermiştir. 2020 verilerine göre Budizm %31,1, Hristiyanlık %18,9, Taoizm %8,8, Hinduizm %5,0 oranındadır. 2010 ve 2020 verileri karşılaştırıldığında İslam'a intisap edenlerin sayısı açısından arttığını görülmektedir. Bunun aksine Budizm ve Taoizm'de önemli bir düşüşün yaşandığı göze çarpmaktadır. 1818 yılında Sir Thomas Stamford Raffles tarafından İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin Çin ile olan ticaretini geliştirmek için burada bir üs kurmasıyla ülke tarihinin başladığı kabul edilmektedir. Ülkenin tarihi kökeni hakkında bilgi oldukça sınırlı olup Singapurlu olarak nitelendirdiğimiz birçok âlimin Endonezya, Malezya, Yemen, Arabistan, Mısır, Hindistan gibi yakın veya uzak bölgelerden gelip yerleştikleri bilinmektedir. Singapur gibi Müslümanların baskın olmadığı bir bölgede ulema hakkında gerekli araştırmaların yapıp kayda geçirilmesi büyük bir önem arz etmektedir. Singapur tarihinde Müslüman âlimler denilince ilk isim olarak Habîb Nüh (1778-1866) akla gelmektedir. Palmer Dağı'nda kendi adıyla anılan bir cami ve caminin avlusunda türbesi mevcuttur. Seyit Ahmed el-Hâdî (1867-1934), Seyit Ebubekir Taha el-Sekkâf (1882-1956), Kiai Muhammed Fazlullah Suâmî (1886-1964), Seyyid Muhammed b. Ali (1915-1969), Seyit Ömer b. Abdullah el-Hatîb (1908-1997), Seyit Abdullah b. Şeyh Muhammed Bâfâkîh (1885-1962), Kia Zuhri b. Mutammim (1905-1976), Habîb Muhammed el-Attâs (1906-1979), Üstat Davut b. Ali (1919-1989), el-Âlim Muhammed Senûsî b. Muhammed (1909-1995), Abdullah Basmeih (1995-1996), Tan Sri Dato (1916-1999), Üstat Muhammed b. Taha (1916-1999), Seyyid Abdullah el-Cufri (1938-2003), Üstat Embek (1929-2008), Ahmed Sondhadji (1922-2010) gibi birçok âlim Singapur'da çeşitli hizmetler ifa etmişlerdir. Kimileri gelenekçi yapıyı müdafaa ederken kimileri ise içtihat kapısının açık tutulmasını gerekli görmüş ve Ortadoğu'da özellikle Mısır'da başlayan reform dalgasını Singapur'a taşımaya çalışmıştır. Bunun yanında bölgede ilk İslami eğitim kurumlarının (medreselerin) açılmasına vesile olan, ilk İslami yayınları yapan, ilk İslami neşriyatın yapılması için matbaa kuran birçok âlimin varlığından bahsedebiliriz. Singapur bu yönüyle Endonezyalı ve Malezyalı âlimlerin uğrak yeri olmuş ve bu iki ülkedeki âlimler farklı ihtiyaçlara binaen Singapurlu ulema ile diyaloga geçmişlerdir. es-Sekkâf, el-Kâf, el-Cüneyd gibi ticaretle uğraşan ve oldukça saygın olan Arap kökenli ailelerin ve Hadramutlu âlimlerin etkisi yadsınmaz. Bu meyanda Singapurlu âlimlerin bölgede inşa ettikleri ilim geleneğinden söz etmemiz ve ulema arasındaki bilgi ağının ve etkileşimin ciddi boyutlarından söz etmemiz mümkündür. Genel manada Singapurlu âlimlerin başta Malay dünyası olmak üzere Ortadoğu ile çok ciddi bir temas hâlinde buldukları, dönemin ilmî, fikri ve kültürel tartışmalarını ve gelişmelerini Singapur'a taşıdıkları göze çarpmaktadır. 20. yüzyılın başlarında Malay dünyasında varlığını hissettiren "Kur'an'a Dönüş" mottosunun 1970'li yıllarda Singapurlu ulema üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda klasik döneme nispetle Singapurlu ulemanın tefsir ilmine yönelmesi de kayda değer bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Singapurlu âlimlerin figürlerine ve zihin haritalarına bakıldığında ekseriyetle köken olarak 'yabancı' olmaları nedeniyle ilmî ve fikri müktesebatlarını bölgeye başarılı bir şekilde yansıttıkları görülmektedir. Bu çalışma İslam medeniyetinin varlık sürdürdüğü Singapur halkasında bulunan İslam ilim geleneğini ve Müslüman ulema ağını müşahhas isimler ve eğitim kurumları üzerinden ortaya koyarak mekân olarak bizden uzak ama inanç ve kültür açısından yakın olan bir bölgeyi tanıtmayı ve irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam; Müslüman; Malay Dünyası; Singapurlu Ulema.

SCIENCE TRADITION AND ULAMA NETWORK IN SINGAPORE

In Singapore, which is seen as one of the important countries of the Malay world, Muslims constitute 14.7% of the country according to 2010 statistics. It is accepted that the history of the country began in 1818 by Sir Thomas Stamford Raffles, when the British East India Company established a base here to develop its trade with China. Information about the historical origin of the country is very limited, and it is known that many scholars, whom we describe as Singaporeans, came from nearby or distant regions such as Indonesia, Malaysia, Yemen, Arabia, Egypt, and India. In a region like Singapore where Muslims are not dominant, it is of great importance to make and record the necessary research about the ulama. When Muslim scholars are mentioned

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, kuranhadimi90@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1907-9065

in the history of Singapore, Habîb Noah (1778-1866) comes to mind as the first name. There is a mosque named after him on Palmer Mountain and a tomb in the courtyard of the mosque. Sayyid Shaykh bin Ahmad Al-Hadi (1867-1934), Sayyid Abu Bakr bin Taha Al-Saqqaf (1882-1956), Kiai Muhammed Fazlullah Suami (1886-1964), Sayyid Muhammed b. Ali (1915-1969), Sayyid Omar b. Abdullah al-Hatib (1908-1997), Sayyid Abdullah b. Sheikh Muhammed Bafakih (1885-1962), Kia Zuhri b. Mutammim (1905-1976), Habîb Muhammed al-Attas (1906-1979), Ustad Davut b. Ali (1919-1989), al-Alim Muhammed Senusi b. Muhammad (1909-1995), Abdullah Basmeih (1995-1996), Tan Sri Dato (1916-1999), Ustad Muhammad b. Many scholars such as Taha (1916-1999), Sayyid Abdullah al-Jufri (1938-2003), Ustad Embek (1929-2008), Ahmad Sondhadji (1922-2010) performed various services in Singapore. While some defended the traditionalist structure, others considered it necessary to keep the door of ijthihad open and tried to carry the reform wave that started in the Middle East, especially in Egypt, to Singapore. In addition, we can talk about the existence of many scholars who were instrumental in the opening of the first Islamic educational institutions (madrasas) in the region, who made the first Islamic publications, and established printing houses for the first Islamic publications. In this respect, Singapore has been a frequent destination for Indonesian and Malaysian scholars, and scholars in these two countries have started a dialogue with Singaporean ulama based on different needs. The influence of families of Arab origin, such as Sakkaf, Kaf, Junayd, who were engaged in trade and were highly respected, and the influence of scholars from Hadhramaut are undeniable. In this study, the scientific tradition built by Singaporean scholars in the region was examined, and the dimensions of the information network and interaction among the ulama were tried to be determined. In general, it is striking that Singaporean scholars had very serious contact with the Middle East, especially the Malay world, and they brought the scientific, intellectual, and cultural discussions and developments of the period to Singapore. In addition, when the figures and mind maps of the scholars are examined, it is seen that they successfully reflect their scientific and intellectual competence to the region, mostly because they are 'foreign' in origin.

Keywords: Islam; Muslim; Malay World; Singaporean Ulama

ŞEYH ALÂDDÎN OĞİNİ VE HULÂSATU'L-VAD' ADLI ESERİ

Ferdi KAYA¹

İslamiyet'in yayıldığı ilk dönemlerden itibaren medreseler Müslümanlar arasında yayılmaya başlamıştır. Aynı zamanda doğu ve güneydoğu Anadolu bölgesinde de medreseler kurulma sürecine girmiştir. Medreseler bu bölgelerde yaşayan halk arasında İslami ilimlerin yayılmasında ve sosyal-kültürel ilişkilerin düzene konulmasında büyük etki etmiştir. Bölge halkı bilgisizlikle karşı karşıya kaldığında en önemli başvuru yerleri medreseler olmuştur.. Medreselerin bölgede ilk hedefi halkı bilgilendirme ve dini konularda aydınlatma olmuştur. Bölgede yaşayan halk bu medreselere ve medrese mensuplarına çok önem göstermiş ve çocuklarını eğitim almak için bu eğitim kurumlarına göndermiştir. İşte bölgede eğitim-öğretim konusunda önemli faaliyet gösteren medreselerden bir tanesi de Bitlisin Mutki ilçesine bağlı Oğın medresesidir. Bu medrese de bölgede bulunan diğer medreseler gibi arap dili grameri, fıkıh, tefsir, hadis gibi bir çok alanda eğitim vermiştir. Ayrıca bu medresede ders veren alimlerin mutasavvuf olması hasebiyle burada tasavvufla ilgili dersler verilmiştir. Bölgede ki Medreselerde gelenek olduğu üzere eğitim öğretime daha çok zaman ayrılmış kitap telif etmeye çoğunlukla yoğunluk verilmemiştir. Ancak Oğın medresesinde bulunan alimler eğitim faaliyetinin yanında eser telif etmek ile de meşgul olmuşlar ve bir çok eser yazmışlardır. İşte bu medreseden yetişen ve eser telif eden alimlerden bir tanesi de Şeyh Alâuddîn Oğınidir. Şeyh Alâuddîn bu medresede bir çok talebeye hocalık yapmış ve ardından bir çok eser bırakmıştır. Bu eserlerin bazıları nahiv, sarf, tasavvuf alanında olurken bazıları da belegat alanında olmuştur. Şeyh Alâuddîn belegat ilimlerinin bir çeşidi olan Vad' ilmi hakkında Hulasatu'l-Vad' adlı eserini telif etmiştir. Bu eser Vad' ilmi alanında yazılmış olan eserleri özetlemiş ve talebelerin istifadesine sunmuştur. Bizler de bu çalışmamızda Şeyh Alâddîn Oğinin hayatını ve Vad' ilmini dair eseri olan Hulâsatu'l-Vad' adlı kitabını tanıtmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Medreseler, Şeyh Alâuddîn Oğini, Vad' ilmi, Hulasatu'l-Vad'.

SHEIKH ALADDIN OGINI AND HULASATU'L-VAD' NAMED WORK

From the first periods of the spread of Islam, madrasahs began to spread among Muslims at the same time, madrasahs in the eastern and southeastern Anatolia regions were in the process of being established. Madrasahs had a great impact on the spread of Islamic sciences and the regulation of social-cultural relations among the people living in these regions. When the people of the region were faced with ignorance, the most important places of application were madrasahs. The primary goal of the madrasahs in the region was to inform the public and to enlighten on religious issues. The people living in the region gave great importance to these madrasahs and their members and sent their children to these educational institutions to receive education. Here is one of the madrasahs that are important in education and training in the region, is the Ogin madrasah of the town of Bitlis Mutki. This madrasah, like other madrasahs in the region, gave education in many fields such as Arabic grammar, fiqh, tafsir and hadith. In addition, because the scholars who taught in this madrasah were mystics, lessons on Sufism were given here. As is the tradition in the Madrasahs in the region, more time was devoted to education and book copywriting was mostly not concentrated. However, the scholars in the Ogin madrasah, besides the educational activities, they were also busy with copywriting works and wrote many works. One of the scholars who grew up in this madrasah and copyright wrote works is Sheikh Aladdin Ogin. Sheikh Aladdin taught many students in this madrasah and left many works after While some of these works were in the field of syntax, consummation and mysticism, some of them were in the field of rhetoric. Sheikh Aladdin wrote her work Hulasatu'l-Vad 'about the science of Vad', which is a kind of rhetoric sciences. This work summarized the works written in the field of Vad' science and presented it to the benefit of the students. In this study, we will try to introduce the life of Sheikh Aladdin Ogin and his book Hulâsatu'l-Vad', which is his work on the science of Vad'.

Keywords: Madrasahs, Sheikh Aladdin Ogin, Vad' science, Hulasatu'l-Vad'.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Mardin Artuklu Üniversitesi, ferdikaya19913@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0183-4360

MÜTEVÂTİR HABERLERE YAKLAŞIMLARI AÇISINDAN HANEFÎ SERAHSÎ İLE ŞÂFİÎ GAZÂLÎ ARASINDA BİR MUKÂYESE

Ramazan ÖZMEN¹

Bu çalışmada, mütevâtir habere yaklaşımları bağlamında Hanefî usûlcü es-Serahsî ile Şâfiî usûlcü el-Gazzâlî arasında bir mukâyese yapmaya çalışılmıştır. İki mezhebin konu hakkındaki yaklaşımları, her ikisi de oldukça meşhur olan iki âlimin yaklaşımları üzerinden izlenecektir.

Yani bu iki alimin seçilmesi rastgele yapılmamış, onların hem kendi mezhepleri içerisindeki ve hem de umumi olarak diğer alimler içerisindeki şöhretleri göz önüne alınmıştır. Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî (ö. 483/1090 [?]) *el-Mebsûṭ* adlı eseriyle tanınan en meşhur Hanefî fakihlerden biridir. Ayrıca o eserlerinin sayısı bakımından da şüphesiz en büyük müslüman fakihlerinden biridir. İbn Kemal onu Ebû Hanîfe ve Şeybânî'den hemen sonra Hassâf, Tahâvî, Kerhî ve Halvânî ile birlikte üçüncü sıradaki müctehidler tabakasına koymaktadır. Şâfiî mezhebine mensup olan ve Hücetü'l-İslâm lakabıyla bilinen Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (ö. 505/1111) ise Eş'arî kelâmcısı ve usûlcüsü olup, Şâfiî fakihidir. İslam'ın Altın Çağı'nın en önde gelen ve etkili fakihlerinden, fıkıh usûlcülerinden, müftülerinden, filozoflarından, ilahiyatçılarından, mantıkçılarından ve mutasavvıflarından biri olarak bilinir. İmam Gazali 11. Yüz yılın müceddidi olarak kabul edilmiştir. Ünü o kadar yaygın ki "Hücetü'l-İslâm" lakabıyla anılan yegane İslam alimi olmuştur. Asıl konuya girmeden önce bu meselelerin hadis usûlünde nasıl ele alındığı konusuna değinilmiştir. Hadis usûlcüleri kesin/yakînî bilgi içermesinden dolayı mütevâtir haberler meselesini derinlemesine ele almamışlardır. Buna karşılık fıkıh usûlcüleri mütevâtir haber meselesini derinlemesine incelemişlerdir. Fıkıh usûlcüleri mütevâtir haberin epistemolojik değeri üzerinde ayrıntılı olarak durmuşlardır. Dolayısıyla haberlerin epistemolojik değeri hakkında bilgi edinmek isteyenlerin baş vuracağı kaynaklar, hadis usûlü kaynakları değil, fıkıh usûlü kaynakları olmaktadır. Biz bu zikrettiğimiz durumların Hanefî es-Serahsî ve Şâfiî el-Gazzâlî için de aynen geçerli olduğunu gördük. Her ne kadar meseleye yaklaşım konusunda farklı mezheplere mensup bu iki usûlcü arasında bazı farklılıklar varsa da bunların haber anlayışlarının birbirlerinden çok da farklı olmadığını ve her birinin iddiasını ispatlamak için benzer argümanlar kullandığını tespit etmiş bulunuyoruz. Bu çalışma bağlamında fıkıh usûlcülerinin mezhepleri farklı da olsa haberlerin epistemolojik değerini ortaya koyarken hemen hemen aynı argümanları kullandıklarını gördük.

Anahtar kelimeler: es-Serahsî, el-Gazzâlî, usûl, haber, mütevâtir haber.

DIFFERENT APPROACHES TO THE AL-AHBÂR AL-MUTEVÂTIRA A COMPARISON BETWEEN HANAFÎ LEGAL THEORISTS AL-SARAKHSÎ AND SHÂFI'Î LEGAL THEORISTS AL-GHAZÂLÎ

In this paper, we tried to make a comparison between Hanafî legal theorist al-Sarakhsî and Shâfi'î legal theorist al-Ghazâlî in the context of their approaches to the al-khabar al-mutavatir. The approaches of the two sections on the subject will be followed through the approaches of two scholars, both of whom are quite famous. In other words, the selection of these two scholars was not made randomly, their reputation both within their own sects and among other scholars in general was taken into consideration. Ebû Bakr Shams al-A'imma Muhammad b. Ahmad b. Abi Sahl Abu Bakr al-Sarakhsi (d. 483/1090 [?]) is one of the most famous Hanafî jurists, known for his work al-Mebsûṭ. In addition, he is undoubtedly one of the greatest Muslim jurists in terms of the number of his works. Ibn Kemal puts him in the third rank of mujtahids, right after Abu Hanifah and Shaybani, together with Hassaf, Tahavi, Kerhi and Halvani. Abū Hāmid Muḥammad ibn Muḥammad at-Tūsiyy al-Ġazzālīy (d. 505/1111) is an Ash'ari theologian and scholar, and a Shafi'i jurist. He is known as one of the most prominent and influential jurisconsults, legal theorists, muftis, philosophers, theologians, logicians and mystics of the Islamic Golden Age. He is considered to be the 11th century's mujaddid, a renewer of the faith, who, according to the prophetic hadith, appears once every 100 years to restore the faith of the Islamic community. Al-Ghazali's works were so highly acclaimed by his contemporaries that he was awarded the honorific title "Proof of Islam" (Ḥujjat al-Islām). Before to enter main issue, we have examined how this issue is to be treated in hadith methodology (usûlu'l-hadîs). Methodologists of the Hadith did not examine in detail

¹ Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, rozmen@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8077-5783

al-khabar al-mutavahir due to the fact that they contain definitive information. On the other hand, methodologists of the Fiqh have examined the issue of al-khabar al-mutavahir in depth. Methodologists of the Fiqh dwelled on the epistemologic value of the al-habar al-mutavahir in detailed. We have seen those above-mentioned facts prevalent for Hanafî as-Saraksî and Şafîi al-Gazzâlî. Although there are some differences in their approaching to the issue between these two methodologists who they are in favour of different sect, we have seen that their understanding al-habar don't differ very much from each other and they use similar arguments to confirm their assertion. Even though legal theorists differ in sects, we have concluded that it is possible to say that they are members of the same scholarship tradition.

Key Words: al-Sarakhsî, al-Ghazâlî, methodology, khabar, al-khabar al-mutavahir.

KUR'AN'IN ANLAŞILMASINDA HADİSİN RÖLÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME (Tahrîm Sûresi İlk Beş Ayeti Bağlamında)

Ramazan ÖZMEN¹

İslâmiyet nokta-i nazarından Allah'ın insanlara göndermiş olduğu son ilâhî buyruklarının kitaplaşmış hali olan Kur'an'ın, müslümanların hem klasik çağlarda hem de içinde yaşadığımız modern, hatta postmodern dönemlerde gerek fert ve gerekse cemiyet düzleminde her türlü dînî telakkilerini şekillendirdiğinde kuşku yoktur. İslâm'ın Hicaz yarımadasındaki ilk günlerinden başlayarak Mezopotamya, Orta Asya, Kuzey Afrika ve oradan da Endülüs'e kadar yayıldığı yükseliş dönemlerinde yüksek bir medeniyet inşâ etmesinin arkasındaki muharrik gücün Kur'an olduğu rahatlıkla söylenebilir. Umûmî olarak İslâmiyet'in bu medeniyet yükselişinde ana motivasyon kaynağı Kur'an olsa da, onunla birlikte, kısaca "Hz. Peygamber'in yaşam tarzı" diyebileceğimiz sünnetinin de çok önemli bir ilham kaynağı olduğunu ifade etmek gerekir. Her ne kadar İslâm'ın klasik çağlarında müslümanlar arasında teşekkül eden itikâdî cereyanlar düzleminde Kur'an'ın gerek mâhiyeti ve gerekse anlaşılması hususunda birtakım ihtilaflar söz konusu ise de sünî dünyada bir takım fikhî ekolleri arasında sınırlı sayıdaki yorum farklılıkları dışında, Kur'an'ın anlaşılması hususunda büyük bir ihtilafın vuku bulmadığını güçlü argümanlarla ortaya koymak pekâlâ mümkün gözükmektedir. Söz konusu bu çağlarda Kur'an ile, Hz. Peygamber'in Kur'an'ı gündelik yaşama pratize etmesi şeklinde isimlendirebileceğimiz sünnet'i arasında herhangi bir tenâkuz görülmemiş ve hatta fikhî hükümlerin ekseriyeti Kur'an ışığında Hz. Peygamber'in ilmî mirası sünnetten istinbat edilmiştir şeklindeki bir iddia abartılı bulunmamalıdır. Ancak kökenleri birkaç asır geriye götürülebilecek bir akımın günümüzdeki temsilcileri diyebileceğimiz birtakım çevreler, ülkemizde son yıllarda Kur'an dışında herhangi bir dînî kaynak olmadığını, Kur'an'ın anlaşılması son derece kolay bir metin olduğunu ve Kur'an'ın doğru anlaşılması için Kur'an dışında herhangi bir dînî bilgi kaynağına ihtiyaç olmadığını çeşitli ortamlarda sık sık iddia etmekte ve çevrelerinde hatırı sayılır bir takipçi zümresi oluşturabilmektedirler. Biz bu küçük incelememizde bu tür iddiaların kanıttan yoksun olduğunu, İslam ümmetinin arşivi konumunda olan sünnet'e mürâcaat etmeden Kur'an'ın bütünüyle ve doğru bir şekilde anlaşılmasının mümkün olmadığını Tahrîm sûresinin ilk beş âyeti çerçevesinde iddia edecek ve bu iddiamızı, bize göre güçlü argümanlarla desteklemeye çalışacağız.

Anahtar kelimeler: Kur'an, Hadis, Sünnet, Tahrîm Sûresi, Kur'an'ın Anlaşılması.

AN INVESTIGATION ON THE ROLE OF HADITH IN UNDERSTANDING THE QUR'AN (In the Context of the First Five Verses of Surah Tahrîm)

From the point of view of Islam, there is no doubt that the Qur'an, which is the book form of the last divine commands that Allah sent to people, shaped all kinds of religious views of Muslims both in the classical ages and in the modern and even postmodern periods in which we live. It can easily be said that the Qur'an was the driving force behind the building of a high civilization during the rise of Islam, starting from the first days in the Hejaz peninsula and spreading to Mesopotamia, Central Asia, North Africa and from there to Andalusia. Although the main source of motivation in the rise of this civilization of Islam in general is the Qur'an, it should be stated that the Sunnah, which we can briefly call the lifestyle of the Honorable Prophet (peace be upon him), is also a very important source of inspiration. Although there are some disagreements about the nature and understanding of the Qur'an at the level of theological currents formed among Muslims in the classical ages of Islam, the Qur'an's interpretation is limited among some schools of fiqh in the Sunni world. It seems quite possible to demonstrate with strong arguments that there is no great disagreement about the understanding of the subject. In these ages, there was no discrepancy between the Qur'an and the Sunnah of the Prophet, which we can call the practice of the Qur'an in daily life, and even the majority of the jurisprudence rules were revealed to the Prophet in the light of the Qur'an. The claim that the scientific legacy of the Prophet was derived from the Sunnah should not be an exaggeration.

However, some circles that we can call today's representatives of a movement whose origins can be traced back a few centuries have stated that there is no religious source other than the Qur'an in our country in recent years, that the Qur'an is an extremely easy text to understand, and that the Qur'an is an easy-to-understand text.

¹ Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, rozmen@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8077-5783

They frequently claim in various environments that there is no need for any source of religious knowledge other than the present, and they can form a considerable group of followers around them. In this small review, we will argue that such claims are devoid of evidence, that it is not possible to understand the Qur'an completely and correctly without applying to the Sunnah, which is the archive of the Islamic Ummah, within the framework of the first five verses of the chapter of Tahrîm, and we will support this claim with strong arguments in our opinion and we will try to prove it.

Keywords: The Qur'an, Hadith, Sunnah, Surah al-Tahrîm, Understanding of the Qur'an.

HANNAH ARENDT'E GÖRE MODERN EĞİTİMİN ÇIKMAZI VE EĞİTİMDE OTORİTE KAVRAMI

Nilüfer Uurlu ÜNALDI¹

Hannah Arendt 1950 yıllarında yazdığı *Eğitimde Kriz* adlı makalesinde eğitimdeki krizin daha genelde modern dünyanın krizi olduğundan bahseder. Eğitim krizine ilişkin alınan tedbirler üç temel önyargıya dayanır. Bunlardan ilki ilki özerk çocuklardan oluşmuş bir çocuk dünyasının var olduğu ve yönetiminin de mümkün olduğunca onlara bırakılması gerektiği yanılıdır. Yetişkinlerin görevi ise sadece bu yönetime yardım etmektir. Bir kere bu tabloda yetişkin çocuk karşısında çaresizdir ve bağlantı yolları kapanmıştır. Bu tavrın doğal sonucu çocuğu, yetişkinlerin dünyasından tard ederek onların otoritesinden kurtarıırken kendi akranlardan oluşan grupların baş edilemez otoritesine teslim etmektir. Bu durumda çocuklar ya konformizme sınırlar ya da suç işlemeye yönelirler. İkincisi öğretmeye ve öğretmene biçilen anlamın değişmesidir. Öğretmeye odaklanan eğitim, içeriği ıskalamakta ve bu da öğretmenin anlamını, önemini ve bilgisinden ve yapabilirliğinden aldığı otoritesini kaybetmesine sebep olmaktadır. Buna göre modern psikolojinin ve pragmatizm öğretilerinin etkisi altındaki pedagoji, öğretimin kendisine odaklanırken öğretilen içeriği ıskalamaktadır. Böylece öğretmen herhangi bir şeyi basitçe öğretebilecek bir insan olarak düşünülerek herhangi bir alanda derinleşmeyi değil öğretmeye odaklanan tavrı öne çıkarır, artık öğretmen Arendt'in deyişiyle öğrencilerinden "yalnızca bir saat öndedir". Bu iki görüş pragmatizmden dayanan, bizim ancak kendi kendimize yaptığımız şeyi anlayabildiğimiz ve bilebildiğimiz varsayımına dayanır ki bu da üçüncü önyargıdır. Arendt varoluşsal bir çıkış yolu önerir. Her çocuk yabancı olduğu, tabiatıyla kendisinden eski olan bu dünyaya yeni biri olarak doğar ve kendi varoluşunu gerçekleştirmeye çalışır. Öyleyse onun hem yaşamla ilişkisini hem de dünyayla ilişkisini sağlamak aileye ve öğretmenlere düşen görevdir. Eğitimciler bu dünyayı kendileri kurmamış olsalar bile gençlerle ilişkilerinde dünyanın temsilcileridir ve bu dünyanın sorumluluğunu almak durumundadırlar. Dünyanın sorumluluğunu almak eğitimde otorite şeklini alır. Ancak eğitimcinin otoritesi ile yetenekleri aynı şey değildir. Pek tabii otorite için eğitimcide birtakım meziyetler bulunmalıdır ancak otorite bundan fazlasını gerektirir. Öğretmenin meziyeti bu dünyayı tanımada ve yeni olanlara bu dünyayı tanıtmada saklıdır ama otoritesi bu dünyanın sorumluluğunu üstlenmesi ile mümkündür. Öğretmen tüm yetişkin nüfusun temsilcisi olarak çocuğa "bu, bizim dünyamız" demelidir. Modern dünyada ise otorite yetişkinler tarafından bir tarafa atılmıştır. Bunun anlamı şudur: yetişkinler içine çocuklar getirdikleri dünyanın sorumluluğunu reddetmektedirler. Arendt, aynı zamanda eğitimde ana akım muhafazakârlığa alternatif bir muhafazakârlık önerir. Ona göre "muhafazakârlık eğitimin özüdür, zira çocuğu dünyaya, dünyayı çocuğa, eskiyi yeniye ve yeniye eskiye karşı el üstünde tutmak ve korumak" zaten eğitimin yaptığı ya da yapmaya çalıştığı şeydir. Dünyanın sorumluluğunu üstlenmek bile muhafazakâr bir tutumdur. Eğitim bu dünyayı sorumluluğunu üzerimize almayı ve gençlerle dünyayı buluşturarak dünyanın yıkımının da önüne geçmeyi mümkün kılmalıdır. Eğitim aynı zamanda çocukları da kendi dünyamızdan kovmadan, onları kendi hallerine bırakmadan, öngöremediğimiz şeyleri yapmalarına mâni olmadan, tersine onların dünyayı yenilemelerinin önünü açarak, yaşamı bir mucizeye dönüştürmelerini sağlayacak hazırlığın adı olmalıdır. Arendt'in düşünceleri ülkemizde de son yıllarda çokça tartışılan modern eğitim kuramlarına -ki belli bir ontoloji ve epistemolojiye dayanırlar- bir mesafe koyarak bakmak açısından önemlidir. Modern dünyanın tam içinden gelmektedir ve bir yandan geleneği ve dolayısıyla geleneksel eğitimi büsbütün yadsıyan modern yaklaşımlara karşı, diğer yandan ana akım muhafazakârlığa karşı alternatif bir duruş önermektedir. Arendt otorite, muhafazakarlık gibi geleneksel kavramlara anakronizme varmadan varoluşçu anlamlar biçmektedir. Bu bağlamda araştırılmayı ve düşünülmeyi hak etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arendt, Eğitim, Otorite, Muhafazakarlık.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, niluferurluunaldi@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8123-6706.

THE DESTINATION OF MODERN EDUCATION ACCORDING TO HANNAH ARENDT AND THE CONCEPT OF AUTHORITY IN EDUCATION

Hannah Arendt, in her article titled *Crisis in Education*, written in 1950, mentions that the crisis in education is more generally the crisis of the modern world. The measures taken regarding the education crisis are based on three basic prejudices. The first of these is the misconception that there is a children's world composed of autonomous children and that its management should be left to them as much as possible. The adults' duty is only to assist this administration. First of all, in this picture, the adult is helpless against the child and the connection roads are closed. The natural result of this attitude is to save the child from the authority of adults by avoiding them from the world, while surrendering them to the irresistible authority of their peer groups. In this case, children either take refuge in conformity or tend to commit crimes. The second is the change in the meaning assigned to teaching and teacher. Education that focuses on teaching misses the content and this causes the teacher to lose its meaning, importance and authority derived from his knowledge and ability. Accordingly, pedagogy under the influence of modern psychology and the teachings of pragmatism misses the taught content while focusing on the teaching itself. Thus, by thinking of the teacher as a person who can teach anything simply, he emphasizes the attitude that focuses on teaching rather than deepening in any field, now the teacher is "only an hour ahead" of his students, as Arendt puts it. These two views are based on pragmatism, on the assumption that we can only understand and know what we do to ourselves, which is the third bias. Arendt proposes an existential way out. Every child is born as a new person to this world, which he is a stranger to, naturally old, and tries to realize his own existence. Therefore, it is the duty of the family and the teachers to ensure both his relationship with life and his relationship with the world. Even if educators did not create this world themselves, they are representatives of the world in their relations with young people and they have to take responsibility for this world. Taking charge of the world takes the form of authority in education. However, the authority of the educator and his abilities are not the same thing. Of course, for authority, the educator must have some merits, but authority requires more than that. The merit of the teacher is hidden in knowing this world and introducing this world to the new ones, but his authority is only possible when he takes the responsibility of this world. As a representative of the entire adult population, the teacher should tell the child "this is our world". In the modern world, however, authority has been cast aside by adults. This means that adults deny responsibility for the world they have brought children into. Arendt also proposes an alternative conservatism to mainstream conservatism in education. According to him, "conservatism is the essence of education, because cherishing and protecting the child against the world, the world against the child, the old against the new, and the new against the old" is what education does or tries to do. Even taking responsibility for the world is a conservative attitude. Education should make it possible to take responsibility for this world and to prevent the destruction of the world by bringing together the youth and the world. Education should also be the name of the preparation that will enable children to turn life into a miracle without expelling them from our world, leaving them alone, without preventing them from doing things we cannot foresee, on the contrary, by paving the way for them to renew the world. Arendt's thoughts are important in terms of keeping a distance to the modern educational theories -which are based on a certain ontology and epistemology- which have been widely discussed in our country in recent years. It comes from the very heart of the modern world and proposes an alternative stance against mainstream conservatism, on the one hand, against modern approaches that completely reject tradition and therefore traditional education. Arendt assigns existential meanings to traditional concepts such as authority and conservatism without reaching anachronism. In this context, it deserves to be investigated and considered.

Keywords: Arendt, Education, Authority, Conservatism.

BUDİST VE İSLAMÎ TÜRKÇE METİNLERDE ORTAK BİR DİNÎ TERİM: *b(e)lgü~belgü*

Hasan İSİ¹

Eski Türk dinî terminolojisi, Eski Uygurca, Karahanlı ve Harezmi Türkçeleri dönemlerinde başta Budizm, Manihaizm ve İslamiyet'i benimsemiş Türklerce ilgili din ve öğretilere ait kavramları Türkçeye aktarma neticesinde ortaya çıkmıştır. Budizm ve Manihaizm gibi öğretileri benimseyen Türk halklarından Uygurlar, ilgili dinî inanç sistemine dair bilgileri başta Çince, Toharca, Sanskritçe ve Tibetçe gibi dillerden yaptıkları çevirilerle öğrenmişlerdir. Her iki öğretiye mensup Uygur rahiplerinin kurmuş oldukları tercüme heyeti içerisinde ilgili öğretileri ifade eden terimlere, 'Türkçeleştirme' bilinci ile *birebir* karşılık vermeleri tarihî Uygur metinleri ile görülmektedir. 10. yüzyılda devlet dinî olarak Karahanlılarca benimsenen İslam dini, beraberinde Türkçe Kur'an Tercümelerini getirmiştir. Karahanlılar döneminde, doğrudan Arapça yerine Farsçadan yapılan Kur'an Tercümeleri arasında TİEM 73 (İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi, Nr. 73) ve Rylands nüshalı çeviriler, birçok açıdan İslam dinine ait kavramları Türkçe sözcüklerle anlatma bakımından filologlar açısından ele alınacak önemli malzemeler içermektedir. Eski Türk dinî söz varlığında *b(e)lgü~belgü* sözcüğü, hem Budist hem de İslamî terminolojiye ait bir terimdir. Budist Uygur metinlerinde Sanskritçe *lakṣaṇa* ifadesine karşılık gelen *b(e)lgü~belgü* sözcüğü, 'işaret, gösterge, alamet' anlamlarında bir varlığın tanımlayıcı özelliklerine ya da ana özelliklerine atıfta bulunan bir ifade olarak Buddha'nın 32 Özelliğini¹ ni göstermede kullanılmaktadır. İslam dininde ise sözcük, Arapça *āyet* kelimesine denk gelerek 'delil, açık alamet, veri veya işaret' gibi anlamlara sahiptir. Bu yönüyle, hem Budist hem de İslamî düşünce sisteminde Buddha ve Allah'ın ya da İslam dininin açık göstergesi anlamında kullanılan *b(e)lgü~belgü* sözcüğü, Eski Türk dinî söz varlığında her iki dine ait ortak terim hüviyetindedir. Bu durum, Budist Uygur rahiplerinin dinî terimleri doğrudan yabancı dilden alma yerine, uyguladıkları 'Türkçeleştirme' sisteminden ileri gelmektedir. Türk dinî terminolojisinde İslamiyet'i benimsemiş Karahanlılar, asırlarca Buddha dinini tecrübe eden Uygurlardan aldıkları dinî miraslar ile İslamiyet'e ait pek çok kavramı (*ugan* '=Skr. *ṛṣi*→'Tanrı', *azun* =Skr. *gati*→'dünya', *tamu* =Skr. *naraka*→'cehennem' vs.) İslam dinine uyarlamışlardır. Bu yönüyle, eldeki çalışma hem Budist hem de İslam dinine ait söz varlığında ortak bir dinî terim olan *b(e)lgü~belgü* sözcüğünün Budist ve İslamî Türkçe metinlerdeki görünümünü hedeflemektedir. Çalışmada öncelikle *b(e)lgü~belgü* sözcüğü üzerine kökenbilgisi verilerek kelimenin İslamî-Türkçe metinlerdeki tanıkları dâhilinde, tematik ve dilsel inceleme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslamî-Türkçe Metinler, Budizm, İslamiyet, *lakṣaṇa* (Skr.), *āyet* (Ar.)

A COMMON RELIGIOUS TERM IN BUDIST AND ISLAMIC TURKISH TEXTS: *b(e)lgü~belgü*

Old Turkish religious terminology, Old Uyghur, Karakhanid and Khwarezm Turkish, especially Buddhism, Manichaeism and Islam by Turks who have adopted the concepts of related religions and teachings includes transferring into Turkish. Uyghurs, one of the Turkic peoples who adopted teachings such as Buddhism and Manichaeism, learned the information about the related religious belief system through translations they made from languages such as Chinese, Tocharian, Sanskrit and Tibetan. It is seen in the historical Uyghur texts that Uyghur priests belonging to both teachings responded to the terms expressing the relevant teachings within the translation committee established by them, with the awareness of 'Turkishization'. The religion of Islam, which was adopted by the Karakhanids as the state religion in the 10th century, brought Turkish Qur'an Translations with it. During the Karakhanid period, TİEM (Istanbul Turkish and Islamic Arts Museum, Nr. 73) and Rylands translations, among the Qur'an translations made directly from Persian instead of Arabic, contain important materials to be discussed in terms of philologists in terms of explaining the concepts of the Islamic religion in Turkish words.

In the old Turkish religious vocabulary, the word *b(e)lgü~belgü* is a term belonging to both Buddhist and Islamic terminology. In Buddhist Uyghur texts, the word *b(e)lgü~belgü*, which corresponds to the Sanskrit expression *lakṣaṇa*, is used to indicate the 32 *Attributes of Buddha* as an expression referring to the defining

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, hasanisi@trabzon.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7269-3596.

characteristics or main characteristics of a being in the meanings of sign'. In the religion of Islam, the word has meanings such as 'evidence, clear sign, data or sign', corresponding to the Arabic word *āyet*. In this respect, the word *b(e)lgü~belgü*, which is used as a clear indication of Buddha and Allah or the religion of Islam in both Buddhist and Islamic thought systems, is a common term belonging to both religions in the Old Turkish religious vocabulary. This is due to the Turkishization' system that Buddhist Uyghur monks apply instead of borrowing religious terms directly from a foreign language. In Turkish religious terminology, the Karakhanids who adopted Islam, the religious heritage they received from the Uyghurs who experienced the Buddha religion for centuries, and many concepts belonging to Islam (*ugan* '=Skr. ṛṣi→ God', *azun* '=Skr. *gati*→dunya', *tamu* '= Skr. *naraka*→hell' etc.) have been adapted to the religion of Islam. In this respect, the present study aims at the appearance of the word *b(e)lgü~belgü*, which is a common religious term in both Buddhist and Islamic vocabulary, in Buddhist-Islamic Turkish texts. In the study, first of all, the place of the word *b(e)lgü~belgü* in Buddhism will be mentioned and thematic and linguistic analysis will be made within the witnesses of the word in Islamic-Turkish texts.

Keywords: Islamic-Turkish Texts, Buddhism, Islam, *lakṣaṇa* (Skr.), *āyet* (Ar.).

TASAVVUFUN TEŞEKKÜL DÖNEMİNDE BİLGİ VE MÂRİFET (MUHÂSİBÎ ÖRNEĞİ)

Ahmet AZ¹

Gerçekliğin bilinmesi, hakikate ulaşmanın imkânı, ilim ve marifet gibi konular genelde epistemolojinin özelde ise kelâm, tasavvuf ve bilim felsefesi gibi disiplinlerin en önemli tartışma konuları arasında yer alır. Bu disiplinlerden biri olan tasavvuf, eşyanın hakikatının bilinmesi yanında, meseleyi metafizik alanla irtibatlandırarak bu konuda kendine has bir nazariye geliştirmiş ve probleme farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu yüzden başlangıçtan itibaren sûfiler tarafından kaleme alınan eserlere bakıldığında, ilim ve marifetin, üzerinde en çok durulan konular arasında yer aldığı görülecektir. Tasavvufun ilk dönem öncülerinden biri olan, sûfî kişiliğinin yanında kelâm ve hadis alanlarında da yetkin şahsiyetlerden biri kabul edilen ve tasavvuf tarihinde Bağdat Ekolünün kurucu olarak bilinen, mutasavvıf, mütekellim ve muhaddis Hâris b. Esed el-Muhâsibî'nin çalışmaları ise bu alanda özel öneme haizdir. Başvurduğu referanslar, üslup ve yöntem açısından kendine has bir yöntem geliştiren Muhâsibî, bu alanda kendisinden sonra gelen birçok sûfiyi etkilemeyi başarmış şahsiyetlerden biridir. Muhâsibî'den etkilenen âlimlerin/sûfilerin listesine genel bir bakış bile, onun bu alana sunduğu katkıları anlamaya yeterlidir. Binaenaleyh, bu çalışma hicrî II. asrın sonu ile III. yüzyılın başlarında yaşamış olan Hâris b. Esed el-Muhâsibî'nin ilim/bilgi ve marifete dair görüşleri hakkındadır. Bu kapsamda insanın sahip olduğu ilim ve marifetin tasavvufun gelişim döneminde nasıl telakki edildiği ve ilk dönem sûfilerin bu iki kavrama nasıl bir anlam yükledikleri de böylece tespit edilmiştir. Çok yönlü bir âlim olmasına rağmen Muhâsibî'nin bilhusus bu konuyla ilgili görüşlerinin tercih edilmesi, ilim ve marifetin onun fikirlerinin tamamının ana temasını oluşturuyor olmasından dolayıdır. Zira onun tasavvuf anlayışında ilim ve marifet makam ve hallerin tamamının temelini oluşturur. Ayrıca onun ilim ve marifetle ilgili görüşleri, genel olarak Sünnî tasavvuf düşüncesinin şekillenmesinde de önemli katkılar sunmuştur. Muhâsibî'nin düşüncesinde kalp ve akıl, idrak mekanizmaları olsalar da bu ikisinden sudûr eden bilgilerin birbirinden ayırt edilmesi gerekir; akıl vasıtasıyla idrak edilen bilgi "ilim" veya "husûlî bilgi"; kalbî bilgi ise "marifet", "zevk" veya "huzûrî bilgi" dir. Bunun yanında ona göre bilginin asıl kaynağı Kur'an ve sünnettir. Onun düşünce dünyasında Kur'an ve sünnet, yalnızca tasavvufun değil, bütün ilimlerin temeli ve denetleyicisidir. Bu yüzden o, prensip olarak, Kitap, sünnet ve icmâ esas alınarak, nass ile açıklanabilen meselelerin nassa müracaat edilerek, böyle olmayan konuların ise istinbât ve kıyâs gibi yöntemlerle değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Dolayısıyla Muhâsibî'nin düşüncesinde ilim ve marifet diğer tasavvuf konuları gibi edille-i şer'îyye, yani Kur'an ve sünnet merkezlidir. Dolayısıyla, bu iki kaynak, Muhâsibî'nin tasavvuf anlayışında gerek bilginin, gerekse tasavvufi makamların, hâllerin, marifet ve hakikatin yegâne ölçüsüdür.

Anahtar Kelimeler: Hicri III. Yüzyıl, Tasavvuf, Muhâsibî, Marifet, Bilgi, İlim.

KNOWLEDGE AND MARIFET IN THE ESTABLISHMENT PERIOD OF SUFİ (AL-MUHÂSİBÎ EXAMPLE)

Knowing the truth, the possibility of reaching the truth, science and ingenuity is among the most important topics of discussion in epistemology in general and in disciplines such as theology, mysticism and philosophy of science in particular. One of these disciplines, mysticism, besides knowing the truth of things, has developed a unique theory in this regard by connecting the issue with the metaphysical field and has added a different dimension to the problem. Therefore, if we look at the works written by the Sufis from the beginning, it will be seen that science and ingenuity are among the most emphasized subjects. One of the pioneers of the first period of Sufism, considered one of the competent personalities in the fields of kalam and hadith besides his sufi personality, and known as the founder of the Baghdad School in the history of Sufism, the mystic, mutakellim and muhaddis Hâris b. Esed al-Muhâsibî's works are of special importance in this field. Muhasibi, who developed a unique method in terms of references, style and method, is one of the personalities who managed to influence many Sufis who came after him in this field. Even a glance at the list of scholars/sufis influenced by Muhasibi is sufficient to understand his contributions to this field. Therefore, this study was written in the hijri II. III with the end of the century. Hâris b. It is about Esed al-Muhâsibî's views on science/knowledge and ingenuity. In this context, it has been determined how the knowledge and ingenuity of

¹ Dr. Öğr. Görevlisi, Diyanet Akademisi, Konya Selçuk Dini Yüksek İhtisas Merkezi, ahmet.az@diyanet.gov.tr, ORCID: 0000-0002-0893-4348

human beings were considered in the development period of Sufism and what kind of meaning the early Sufis attributed to these two concepts. Although he was a versatile scholar, Muhasibi's preference for this particular point of view is due to the fact that science and ingenuity form the main theme of his entire body. Because, in his understanding of mysticism, science and ingenuity form the basis of all states and states. In addition, his view on science and ingenuity made important contributions to the formation of Sunni Sufi thought in general. Although the heart and flux are the edges of comprehension in Muhasibi's thought, the elements that emerge from these two must be separated from each other; reasoning, perceived knowledge, "science" or "conceptual knowledge"; heart knowledge is "knowledge", "pleasure" or "peaceful knowledge". According to him, its main source is the Qur'an and the Sunnah. The world of his thought, the Qur'an and the Sunnah, is the basis and controller of all sciences, not just Sufism. Therefore, he argues that, in principle, the issues that can be clarified with the Book, Sunnah and ijma should be addressed with reference to nass, and issues that are not like this should be dealt with in prisons such as istinbat and qiyas. Therefore, in Muhâsibî's thought, science and ingenuity, like other mystic issues, are centered on the edul-i şer'iyye, that is, the Qur'an. Therefore, these two sources are the only measure of both the world and mystical positions, states, ingenuity and truth in Muhasibi's understanding of Sufism.

Keywords: Hijri III. Century, Sufism, Muhasibi, Ingenuity, Knowledge, Science.

YASSIÇEMEN SAVAŞINA GİDEN SÜREÇ İÇERİSİNDE AHLAT MESELESİ

Mertkan MERT¹

Harezmşahlar devletinin son hükümdarı Celâleddin Mengüberti'nin, yenilmez sanılan Moğollara karşı üst üste kazandığı savaşlar, kendisini halkın gözünde kahramanlaştırdı. Celâleddin, askeri kudret ve dehası ile kısa sürede Kirman, Fars ve Irak, Horasan ve Azerbaycan'da güçlü bir siyasi birlik kurmaya muvaffak oldu. Bölgeyi tehdit etmekte olan Moğollara karşı elde ettiği başarılar ve Azerbaycan ile Anadolu'ya saldıran Gürcüleri üst üste yenilgiye uğratması ününü iyice pekiştirdi. Ne var ki onun siyasi bir hata yaparak Ahlat'ı kuşatması ve bu süreçte yaşananlar nedeniyle yükselmekte olan talihi düşüşe başladı. Eyyübîler ve Anadolu Selçukluları kuvvetleri karşısında Yassı Çemen Savaşı'nda başarısız oldu. Orta Asya'nın en büyük Türk- İslam devletlerinden biri olan Hârzemşahlar'ın yıkılmasına ve bu devletin sultanının Moğollar ile yapılan mücadele sonucu kaçması ve yerine oğlu Celalaeddin Mengüberti'nin geçmesi sonucu kendisinin de Moğollar ile yaptığı mücadelede geri çekilmesi sonucu gözünü Doğu Anadolu'ya dikmiştir. Durum böyle olunca Sultan Alaeddin artık bu devleti tehlike olarak görmeye başlayacaktır. Ancak yapılan ittifak uzun sürmedi bir süre sonra Ahlat'ı kuşatan Celâleddin Hârizmşah'ın kendi üzerine yürüyeceğini haber alan Keykubad, Ermeni kralından ve Haçlılardan yardım istedi, Eyyubîler'e de yardıma gelmeleri için beş defa elçi gönderdi. Sonunda *el-Melikü'l-Eşref* 10.000 kişilik bir orduyla Sivas'a gelerek Keykubad ile buluştu. Keykubad ve el-Melikü'l-Eşref, Celâleddin Hârizmşah'ı Erzincan ile Suşehri arasındaki Yassı Çimen'de karşıladılar. Savaş Celâleddin'in yenilgisiyle sonuçlandı (627/1230) Akabinde İslam dünyasını tehdit eden Moğollar karşısında tutunamayarak kuvvetlerinin tamamen dağılmasına ve Harezmşahlar devletinin tarihten silinmesine neden oldu.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, Alaeddin Keykubad, Anadolu Selçukluları, Celâleddin Harzemşah, Harezmşahlar

THE QUESTION OF MORALITY IN THE PROCESS LEADING TO THE YASSIÇIMEN WAR

The last ruler of the Khwarezmshahs state, Jalaluddin Menguberti's consecutive battles against the Mongols, who were considered invincible, made him a hero in the eyes of the people. With his military might and genius, Jalaluddin was able to establish a strong political union in Kirman, Fars and Iraq, Khorasan and Azerbaijan in a short time. His achievements against the Mongols who were threatening the region and defeating the Georgians who attacked Azerbaijan and Anatolia in a row thoroughly consolidated his reputation. However, due to his siege of Ahlat by making a political mistake and what happened in this process, his rising fortune began to decline. He failed in the Battle of Yassı Fenugreek against the forces of the Eyyubids and Anadolu Selcuklu. As a result of the destruction of the Kharzemshahs, one of the largest Turkish-Islamic states in Central Asia, and the withdrawal of the sultan of this state as a result of the struggle with the Mongols and the replacement of his son Celalaeddin Mengüberti, he set his eyes on Eastern Anatolia as a result of his retreat in the struggle with the Mongols. When this happens, Sultan Alaeddin will start to see this state as a danger now. However, the alliance did not last long, after a while, Keykubad, who received the news that Jalaluddin Kharizmshah, who besieged Ahlat, would march on his own, asked for help from the Armenian king and the Crusaders, and sent messengers five times to help the Ayyubids. In the end, al-Melik al-Ashraf came to Sivas with an army of 10,000 and met with Keykubad. Keykubad and al-Melikul-Ashraf welcomed Jalaluddin Khwarizmshah at the Flat Grass between Erzincan and Susehri Dec. The war ended with the defeat of Jalaluddin (627/1230), after which he could not hold on against the Mongols who threatened the Islamic world, causing his forces to completely disintegrate and the state of the Khwarezmshahs to be erased from history.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, mertkanmert16@gmail.com

GÜROYMAK İNSAN FİĞÜRLÜ MEZAR TAŞLARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Hasan BUĞRUL¹

Hititlere kadar dayanan tarihi bir geçmişe sahip Güroymak ilçesi, Bitlis-Muş illeri karayolu üzerinde Bitlis iline 32 km mesafede yer almaktadır. Güroymak ilçesi düzlük bir alanda kurulmuştur. İlçenin doğusunda ve batısında birer dağ silsilesi bulunmaktadır. İlçede bulunan tarihi camii, kümbet ve mezar taşlarının yanı sıra bu dağların eteklerinde kurulan köylerdeki mezar taşları da tarihi ve kültürel mirasımız açısından önemli bir yere sahiptir. Bu bölgedeki tarihi mezar taşları dikkate alındığında tipoloji ve bezeme açısından çeşitlilikleri ile ön plana çıktıkları görülmektedir. Bu tür mezar taşları genellikle ilçe merkezinde yer alan Erentepe mezarlığı ve Kümbet mezarlığı ile yakın çevredeki Günkırı mezarlığı, Yamaçköy mezarlığı, Aşağı Kolbaşı mezarlığı ve Kaleli mezarlığı gibi tarihi mezarlıklar da bulunmaktadır. Buralardaki tarihi mezar taşlarını ziyaret ederken bir taraftan kendinizi tarihin derinliklerine kaptırırken diğer taraftan içinizi sızlatan etraftaki çukurların ve defneciler tarafından kırılmış şahidelerin görüntüsüyle karşılaşmaktasınız. Güroymak ilçe merkezinde ve çevre köylerdeki tarihi mezar taşları Selçuklu ve Osmanlı Dönemi olmakla birlikte Osmanlı Dönemi'ne ait mezar taşları daha yaygındır. Buradaki mezar taşları arasında insan figürlü, insan heykelli ile kolye ve güneş kursu motifine sahip olanlar İslam öncesi Türk mezar taşı geleneğini taşıırken kandil gibi motifli olanlar İslam'ın etkisini yansıtmaktadırlar. Öte yandan her iki döneme ait mezar taşlarında benzer bezemeler de vardır. Bunlar arasında kılıç, kama ve kalkan gibi savaş silahlarının motifleri en dikkat çekici olanlarıdır. Güroymak'ta bulunan mezar taşları her ne kadar Ahlat ilçesinde bulunan Selçuklu Dönemi mezar taşları kadar görkemli değilseler de tipoloji ve bezemede çeşitliliği bakımından bölgenin en dikkat çeken mezar taşları arasındadırlar. Bu çalışma ile Güroymak ilçesinin tanıtımına ve bölgedeki mezar taşlarının korunmasına katkı sağlanmasının yanı sıra bu yöredeki mezar taşlarını İslam öncesi Türk mezar taşı geleneği açısından irdeleyerek yapılacak bağlantılı bilimsel çalışmalara katkı sunulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güroymak; Mezar Taşları; Figür; İnsan; Çalışma

HUMAN SHAPED AND FIGURED TOMBSTONES IN GUROYMAK DISTRICT

Güroymak district, which has a historical past dating back to the Hittites, is located on the Bitlis-Muş highway, 32 km from the of Bitlis. Güroymak district was established on a flat area. There are mountain ranges both to the east and the west of the district. In addition to the historical mosques, and cupolas in the district, the tombstones in the villages at the foot of these mountains also have an important place in terms of our historical and cultural heritage. The historical tombstones in this region come to the fore with their diversity in terms of typology and decoration. Such tombstones, located in the district centre, are generally found in Erentepe cemetery and Kümbet cemetery and in the near-by historical cemeteries, such as Günkırı cemetery, Yamaçköy cemetery, Aşağı Kolbaşı cemetery and Kaleli cemetery. While visiting the historical tombstones here, on the one hand, one immerses himself in the relics of history; on the other hand, one encounters the painful view of the pits around and broken tombstones by treasure hunters. Historical tombstones in Güroymak district centre and the surrounding villages belong to the Seljuk and Ottoman periods; however, the tombstones of Ottoman period are more common. Among the tombstones here, those with human figures, human statues and necklace and sun disc decoration carry the tradition of pre-Islamic Turkish tombstones, while the ones with motifs such as oil lamps reflect the influence of Islam. Also, there are similar decorations on the tombstones of both periods. Among them, the motifs of war weapons, such as swords, wedges and shields are the most striking ones. Although the tombstones in this district are not as magnificent as the historical tombstones in Ahlat district, they are among the most striking tombstones of the region in terms of typology and decoration diversity. In addition to introducing the Güroymak district and contributing to the protection of tombstones in the region, this study is aimed to add to the related scientific studies by examining the tombstones in this region from the perspective of the pre-Islamic Turkish tombstone tradition.

Keywords: Güroymak; Tombstones; Figure; Human; Study

¹ Doç. Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, hbugrul@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1135-9628

TARİHİ BİTLİS BELEDİYE BİNASI'NIN İŞLEVSEL DEĞİŞİM SÜRECİNE BAKIŞ

Gamze YALÇIN¹

Tarihi yapılar, var oldukları sürece inşa edildikleri dönemin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel değerlerini geleceğe aktaran bir bellek görevi görmektedir. Kentin tarihi ve kültürel dokusunu oluşturan bu bellek mekânları, zamanın değişen koşullarına karşı işlevsel ve fiziksel düzeyde yetersiz kalabilmekte veya tamamen işlevsiz hale gelebilmektedir. Özgün işlevini yitirmesine rağmen fiziksel varlığını sürdüren bir yapıda önerilen en uygun koruma yöntemi ise yeniden kullanıma açılarak yaşatılmasıdır. Araştırmada; 1898 yapım yılı ile II. Abdülhamid Dönemi'ne tarihlenen ve bölgenin yerel mimari özelliklerine uygun inşa edilen Tarihi Bitlis Belediye Binası'nın zaman içindeki işlevsel değişimlerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda binanın; "Su ve Otobüs İşletmesi, Sanat Merkezi, Zabıta ve Trafik Amirliği" ve güncel durumunda ise işlevi devam eden "Büryan Salonu" olmak üzere kısa zaman aralıklarıyla birçok farklı türde işlevlendirildiği tespit edilmiştir. Yapıya yüklenen yeni işlevlerde de süreklilik sağlanamaması dikkat çeken önemli bir nokta olmuştur. Çünkü her yeni işlevle birlikte yeniden düzenleme yapılacağı için istikrarlı sürdürülebilir bir işlevlendirme ile yapıya müdahale oranı azaltılarak özgün doku ve değerlerin daha iyi korunması sağlanabilmektedir. Bu doğrultuda ulusal ve uluslararası düzeydeki koruma kriterleri temel alınarak; tarihi yapının geçirmiş olduğu işlev değişiklikleri kronolojik bir sıralamayla değerlendirilmiştir. Yapının özgün nitelikleri ile yeni işlevinden kaynaklı mevcut durumu arasındaki ilişki yerinde gözlem yapılarak koruma yaklaşımları çerçevesinde analiz edilmiştir. Sonuç olarak; yapının tarihi ve kültürel değerini yitirmeden kullanılabilmesi için öncelikle yapısal, işlevsel ve çevresel performans açısından yeni işlevine uygunluğunun irdelenmesi gerektiği görülmüştür. Yeni işlevin sürekliliği ise sosyal ve ekonomik olarak çevrenin beklentilerini karşılayabilmesiyle doğru orantılıdır. Yapıya uygun işlev seçiminin, yalnızca fiziksel varlığın korunması için değil aynı zamanda mekânsal belleğin ve tarihi kimliğin de unutulmadan yaşatılmasını, gölgelemeden ön plana çıkarılmasını sağlamak adına bilinçli ve planlı yapılması gereken en önemli aşama olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis Eski Belediye Binası, Yeniden İşlevlendirme, Mekânsal Bellek, Tarihi Yapı

OVERVIEW OF THE FUNCTIONAL CHANGE PROCESS OF THE HISTORICAL BITLIS MUNICIPALITY BUILDING

Historical buildings serve as a memory that transfers the social, political, economic and cultural values of the period they were built to the future as long as they exist. These memory spaces, which constitute the historical and cultural texture of the city, may be inadequate at the functional and physical level against the changing conditions of the time, or they may become completely dysfunctional. Despite losing its original function, the most appropriate protection method recommended for a building that maintains its physical existence is to be reused and kept alive. In the research; With the year of construction of 1898, dated to the II. Abdülhamid period of, it is aimed to examine the functional changes of the Historical Bitlis Municipality Building, which was built in accordance with the local architectural characteristics of the region. In this context, the building; It has been determined that it has been used in many different types in short time intervals, such as "Water and Bus Management, Art Center, Police and Traffic Supervisor" and "Büryan Hall", whose function continues in its current state. The lack of continuity in the new functions added to the building has been an important point that draws attention. Because with each new function, a reorganization will be made, and with a stable and sustainable functioning, the rate of intervention in the building can be reduced and the original texture and values can be better preserved. In this direction, based on national and international protection criteria; The functional changes of the historical building were evaluated in a chronological order. The relationship between the original features of the building and its current state due to its new function has been analyzed within the framework of conservation approaches by making on-site observations. In conclusion; In order for the building to be used without losing its historical and cultural value, it has been seen that first of all, its suitability for its new function in terms of structural, functional and environmental performance should be examined. The continuity of the new function is directly proportional to its ability to meet the expectations of the environment socially and economically. It has been revealed that the selection of the appropriate function for the building is the most important step that should be done consciously and planned, not only for the protection of the physical existence, but also for the spatial memory and historical identity to be kept alive without forgetting and to bring them to the fore without shadowing.

Keywords: Bitlis Old Town Hall, Reuse, Spatial Memory, Historical Building

¹ Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, gyalcin@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2228-4270

SAİD NURSİ'NİN KUR'AN YORUMU

Musa GÜLER¹

Kur'an, Yüce Allah'ın kelim sıfatının tecellisi olup Cebrail vasıtasıyla Hz. Muhammed (s.a.s)'e yaklaşık yirmi üç yılda indirilmiş, ilahi mesajlar *ihtiva eden* mucizevî kelimdir. Kur'an'ın nazil olması insanlığa sunulan en büyük ikram ve insanlık tarihinin en önemli hadiselerindendir. Çünkü Kur'an **zati, sıfatları, isimleri ve fiilleriyle** Yüce **Allah'ı** insanlara en mükemmel şekilde tanıtmakta; insanın yaratılış amacını açıklamakta; dünya ve ahiret saadetinin yolunu göstermektedir. Kur'an, Yüce Allah'ın kudret ve iradesinin tecellisi olan kâinat kitabının tefsiridir. Zira Kur'an görünen âlemdeki varlıkların lisanı hal ile ne dediklerini bize açıklamaktadır. Kur'an'ın asıl gayesi, insanı terbiye etmek; iman, akıl, ilim ve irfanla kemale ulaştırmak; hikmet derslerini vererek doğru yola iletmektir. Böylece her iki cihanda huzurlu olmanın yolunu göstermektedir. Kur'an; müslümanların inanç, ahlak, ibadet, sosyal, ekonomi ve hukuk gibi hayatlarının her yönüyle ilgili meselelerde temel ilkeler belirlemiştir. Kur'an'a inanıp tabi olan hidayete ve felaha erişir; onu yalanlayan ise zarara uğrar. İnsan'ın kendisini ve Rabb'ini tanıması, sorumluluklarını bilmesi, kâinatı ve gayb âlemini doğru okuyabilmesi ancak doğru bir Kur'an anlayışı ile mümkündür. Bediuzzaman Said Nursî (1878-1960)'nin Kur'an Yorumunu incelemek bu açıdan değerlidir. Zira Nursî, hem ömrünü Kur'an hakikatlerini tanıtmaya adanmış hem de farklı bir perspektifle Kur'an'a yaklaşan önemli bir İslam âlimidir. Bu çalışmada Said Nursî'nin Kur'an Yorumu incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Nursî'nin Kur'an tasavuru ve bazı âyetlere yaklaşımı dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Said Nursi, Kur'an'ın Allah'ın ezeli kelamı; kainat kitabının tercümesi; gayb ve şehadet âleminin müfessiri; manevî İslam âleminin güneşi; insanlık âleminin terbiye edicisi ve müminlerin kulluk kitabı olduğunu farklı bir üslupla vurgulamaktadır. Kur'an'ın getirdiği prensiplerin fert ve toplum hayatı açısından büyük önem taşıdığını, bu prensiplere riayet edenlerin Allah katında kıymet kazanacağını, bunları önemsemeyenlerin ise zelil duruma düşeceğini belirtmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Yorum, Said Nursi, Kainat

SAID NURSİ'S INTERPRETATION OF THE QURAN

The Qur'an is the manifestation of Almighty Allah's attribute of speech, and it was sent to Hz. It is a miraculous word containing divine messages that was revealed to the Prophet Muhammad (pbuh) in approximately twenty-three years. The revelation of the Qur'an is one of the greatest treats offered to humanity and one of the most important events in the history of humanity. Because the Qur'an introduces Almighty Allah to people in the most perfect way, with his personality, attributes, names and actions; explains the purpose of man's creation; It shows the way to happiness in the world and the hereafter. The Qur'an is the interpretation of the book of the universe, which is the manifestation of the power and will of Almighty Allah. Because the Qur'an explains to us what the beings in the visible world say with their language and state. The main purpose of the Qur'an is to educate people; to reach perfection with faith, reason, knowledge and wisdom; is to convey the lessons of wisdom to the right path. Thus, it shows the way to be peaceful in both worlds. Koran; He determined basic principles in matters related to every aspect of Muslims' lives such as faith, morality, worship, social, economic and law. Those who believe and follow the Qur'an will attain guidance and salvation; whoever denies it will be harmed. It is only possible for a person to know himself and his Lord, to know his responsibilities, to read the universe and the unseen correctly, only with a correct understanding of the Qur'an. Examining Bediuzzaman Said Nursi (1878-1960)'s Interpretation of the Qur'an is valuable in this respect. Because Nursi is an important Islamic scholar who both dedicates his life to promoting the truths of the Qur'an and approaches the Qur'an with a different perspective. In this study, Said Nursi's Interpretation of the Qur'an has been tried to be examined. In this context, Nursi's conception of the Qur'an and his approach to some verses have been tried to be brought to attention. Said Nursi, the Qur'an is the eternal word of Allah; translation of the book of the universe; interpreter of the realm of the unseen and martyrdom; the sun of the spiritual Islamic world; It emphasizes in a different style that it is the trainer of the world of humanity and the book of worship of believers. He states that the principles brought by the Qur'an are of great importance in terms of individual and social life, those who abide by these principles will gain value in the sight of Allah, and those who do not care about them will fall into disgrace.

Keywords: Quran, Interpretation, Said Nursi, Universe

¹ Dr, Öğretmen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Bingöl Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü
musaguler12@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2577-3187

BİTLİS'TE ERMENİ GÖÇLERİ (1914-1922)

Güzin ÇAYKIRAN¹

28 Temmuz 1914'te Birinci Dünya Savaşı başladığı zaman Kasım 1914'te Rus Kafkas Ordusu, Erzurum vilayet sınırlarından Osmanlı topraklarına saldırmış ve bu saldırı ile birçok Ermeni, Rus ordusuna iltihak etmiştir. Kalanların bir kısmı da Osmanlı Hükümetine *isyân* etmişti. Bu isyandan faydalanan Rus birlikleri, 20 Mayıs 1915'te Van'ı işgal etmişlerdi. Van'ın işgaliyle birlikte Osmanlı Hükümeti, 27 Mayıs 1915'te Sevk ve İskân Kânununu çıkarmış ve savaş mıntıklarında bulunan Ermenileri, Osmanlı'nın güney vilayetlerine sevk etmişti. Bu esnada savaş devam ederken Ruslar, işgal mıntikasında bulunan Ermenileri, Kafkasya'ya göç ettirmiştir. 1916 itibariyle Ruslar, Erzurum'a kadar olan bölgeleri işgal altına almıştır. Böylece Kafkasya'ya göç ettirdiği Ermeniler de tekrardan göç ettikleri yerlere dönüş yapmışlardır. Görüldüğü üzere Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte savaş koşullarına bağlı olarak Ermeniler, sürekli olarak *kısa mesafeli* bir göç hareketi yaşamışlardır. Bu göç hareketinin yaşandığı vilayetlerden biri de Bitlis idi. 1914 tarihli nüfus sayımına göre Bitlis'te 119.096 Ermeni bulunmaktaydı. Ancak savaş koşullarında bu nüfus oranı artış ve düşüş göstermiştir. Neticede Bitlis'te yaşayan Ermeniler kısım kısım; Birinci Dünya Savaşı başladığında ilkinde Rus ordusuna destek için iltihak etmiş, ikincisinde Osmanlı Hükümeti tarafından güney vilayetlere göç ettirilmiş, üçüncüsünde Ruslar tarafından Kafkasya'ya gönderilmiş, dördüncüsünde Kafkasya'ya gönderilenler, Rus işgal mıntıklarına dönüş yapmış, beşincisinde 1917'de Ruslarla Anadolu'yu terk etmişlerdir. 1918'de imzalan Mondros Mütarekesi ile de bir kısmı Anadolu'ya dönüş yapmıştır. Son olarak da 1922'de Türk İstiklal Savaşı'nın başarısıyla İstanbul başta olmak üzere Amerika ve Avrupa'nın çeşitli yerlerine göçe başlamışlardır. Dolayısıyla Bitlis'teki Ermeniler, 1914'ten 1922'ye kadar sürekli olarak bir göç hareketi içerisinde kalmışlardır. Çalışmada Birinci Dünya Savaşı'nda Bitlis ve çevresinden göç eden/ettirilen Ermeniler ele alınacaktır. Amaç, savaş koşullarına bağlı olarak Ermenilerin hangi nedenlerden dolayı göç ettiğini ortaya koymaktır. Çalışmanın ana kaynaklarını Ermeni dilinde kaleme alınmış çalışmalar ve arşiv belgeleri oluşturmaktadır. Ayrıca konu hakkında yapılmış diğer çalışmalara da yer verilmiştir. Bütün bu veriler; mukayese, nitel ve nicel yöntemlerle analiz edilerek çalışma bilim dünyasına kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı, Bitlis Vilayeti, Ermeniler, Göçler.

ARMENIAN EMIGRATIONS IN BITLIS (1914-1922)

On July 28, 1914, when the First World War broke out, the Russian Caucasian Army attacked the Ottoman lands from the borders of Erzurum province in November 1914, and through this attack, numerous Armenians joined the Russian army. Some of the remaining Armenians *revolted* against the Ottoman government. The Russian troops took advantage of this rebellion and occupied Van on May 20, 1915. Following the invasion of Van, the Ottoman Government issued the Law on Relocation and Resettlement on May 27, 1915, and relocated the Armenians in the war zones to the southern provinces of the Ottoman Empire. In the meantime, while the war continued, the Russians moved the Armenians in the occupation zone to the Caucasus. By 1916, the Russians invaded the regions up to Erzurum. Hence, the Armenians who had been moved to the Caucasus returned to the places they had immigrated from. Armenians, as can be seen, continuously experienced a *short-distance* migration movement depending on the conditions of war following the outbreak of the First World War. Bitlis was one of the provinces where this migration movement was experienced. As per the 1914 census, there were 119,096 Armenians in Bitlis. Nevertheless, this population rate rose and fell during the war conditions. As a result, the Armenians living in Bitlis were displaced in parts; in the first instance, they joined the Russian army to support it; in the second instance, they were forced to migrate to the southern provinces by the Ottoman government; in the third instance, they were dispatched to the Caucasus by the Russians; in the fourth instance, those sent to the Caucasus came back to the Russian occupation zones; and in the fifth instance, they abandoned Anatolia with the Russians in 1917. Some of them went back to Anatolia with the signing of the Armistice of Mudros in 1918. Finally, with the success of the Turkish War of Independence in 1922, they started to migrate to various destinations in America and Europe, especially Istanbul. Therefore, the Armenians in Bitlis were in a continuous migration movement from 1914 to 1922. This study will focus on the Armenians who migrated or were forced to migrate from Bitlis and its environs during the First World

¹ Dr., MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi, Askerî Tarih Uzmanı, guzincaykiran@gmail.com, ORCID ID: 0000 0002 8524 8405

War. The aim is to demonstrate the factors that led Armenians to migrate depending on the conditions of the war. The main sources of the study consist of works written in the Armenian language and archival documents. Besides, other studies on the subject are also covered. All these data were analyzed by comparative, qualitative, and quantitative methods and the study was presented to the world of science.

Keywords: Ottoman Empire, World War I, Bitlis Province, Armenians, Migrations.

TEMİM EL-BERGÛSÎ'NİN GÖZÜNDEN KUDÛS: “FÎ'L-KUDS” BAŞLIKLİ KASİDESİ

Mehmet Emin GÜZEL¹

Üç semavi dinin merkezi olan Kudüs, insanlık tarihinin en önemli şehirlerinden bir tanesidir. Tarihin pek çok anına tanıklık etmiş bu kutsal şehir hem klasik dönem hem de modern dönem şiirlerine konu olmuş, şairlerin dizelerini süslemiştir. Bu tebliğde peygamberler şehri Kudüs'ün çağdaş Arap şairlerinden Temîm el-Bergûsî'nin dizelerine yansımaları incelenmiştir. Filistin asıllı bir şair olan Temîm, önlü şair Mürîd el-Bergûsî ile Radva Aşûr'ün oğludur. Şiirlerinde sosyal mesajlar veren Temîm, Mısır devrimi sırasında yazdığı şiirden dolayı devrim şairi (شاعر الثورة), Kudüs ile ilgili yazdığı kasideyle de kudüs şairi (شاعر القدس) diye anılır. Gençlik yıllarında Filistin'e seyahati sırasında otuz beş yaşın altında olduğundan işgal güçleri tarafından eski Kudüse girişi engellenmiştir. Bu durum Temîm'i derinden etkilemiş ve duygularını *Fi'l-Kuds* (Kudüs'te) başlıklı bir kasideyle dile getirmiştir. Bu kaside Ebû Dabi'de düzenlenen Emîrû'sh-shuârâ şiir yarışmasında Temîm'i finale taşımış ve başta Filistin olmak üzere Arap sokaklarında ciddi yankı uyandırmıştır. Şair bu kasidesinde sevgilinin yurdu diye nitelediği Kudüs'e giremeyeşinden duyduğu ıstırapı dile getirdikten sonra kendi kendini teselliye çalışır ve hayali bir Kudüs gezintisine çıkar. Şair yaptığı bu tarihi gezintisinde Kudüs'ün dününden ve bu gününden tablolar sunar. *Fi'l-Kuds* başlıklı kasidede kadim şehrin tarihi yapıları, mermer sütunları ve mimari yapısı hakkında betimlemeler yer alır. Şairin gözünde Kudüs, elle dokunabileceğin kadar mucizelerle dolu bir şehirdir. Kulak verildiğinde taş, toprağı hatta aktarlarında tüten kokularının bile anlatacağı çok şey vardır. Kudüs'ün asıl halkı (Müslümanlar) mert ve cömert, uçşan mermiler arasında havada kanat çırpan güvercini bile özgürlüğüne düşkün bir şehirdir. Kudüs'te günlük hayattan da tablolar sunan şair, işgal kuvvetlerinin pervasız tutumunu eleştirmiştir. Hem klasik dönem hem de modern dönem Arap şiirine hâkim olan Temîm, diğer kasidelerinde olduğu gibi *fi'l-Kuds* başlıklı kasidesinde de metinlerarasılık (التناص الأدبي/intertextuality) tekniğini ustalıkla kullanmıştır. Nitekim nazım ve nesir karışımı olan *Fil-Kuds* başlıklı kasidenin manzum ilk dizeleri Ebû't-Tayyib el-Mütenebbî'nin (ö. 354/965) bir kasidesine naziredir. Kasidenin “*fi'l-Kuds*” diye başlayan nesir bölümü ise modern dönem Arap şairlerinden Mahmud dervişin Kudüs üzerine yazdığı kasidesine naziredir.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Şiir, Temîm el-Bergûsî, *Fi'l-Kuds* Şiiri.

JERUSALEM THROUGH THE EYES OF TAMİM AL-BERGÛSÎ: QASIDE WITH THE TITLE FÎ'L-KUDS

Jerusalem, the center of the three heavenly religions, is one of the most important cities in the history of mankind. This holy city, which has witnessed many moments of history, has been the theme of poems in both the classical period and the modern period, and has decorated the verses of poets. In this communique, the reflection of Jerusalem, the city of the prophets, on the verses of Temîm al-Bergûsî, one of the contemporary Arab poets, was examined. Tamîm a poet of Palestinian origin, is the son of the poet Murid al-Bergusi and Radwa Ashur. Since he was under the age of thirty-five during his trip to Palestine, he was prevented from entering old Jerusalem by the occupying forces. This situation deeply affected him and Temîm expressed his feelings in his eulogy titled *Fi'l-Quds* (in Jerusalem). This eulogy carried Temim to the final of the Emiru'sh-shuara poetry contest held in Abu Dhabi and caused a serious echo in the Arab streets, especially in Palestine. In this eulogy, the poet expresses the anguish of not being able to enter Jerusalem, which he calls the lover's homeland, and then tries to console himself and goes on an imaginary trip to Jerusalem. Presenting paintings from the past and present day of Jerusalem, the poet makes descriptions about the marble columns and architectural structure of the ancient city. The poet often expresses in her praise that she is Jerusalem is home to people of all nationalities, but herself. Temim, who was dominant in both classical and modern Arabic poetry, used the technique of intertextuality (التناص الأدبي) skillfully in his poem titled "fi'l-Kuds", just like his other qasidas. In fact, the first couplet of the poem, which is a combination of poetry and prose, is a reference to a qasida by Abu'l-Tayyib al-Mutanabbi (d. 354/965). The prose section that begins with "fi'l-Kuds" in the qasida is a reference to a poem about Jerusalem by the modern Arabic poet Mahmud Darwish.

Keywords: Arabic Literature, Poem, Temîm al-Bergûsî, Jerusalem.

¹ Arş. Görevlisi Dr., Aksaray Üniversitesi, mehmeteminguzel@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6049-6616

BİTLİS RÜŞDİYE MEKTEBİ

Abdullah CENGİZ¹

Osmanlı Devleti'nde klasik eğitim kurumları olarak sıbyan mektepleri ve medreseler bulunmaktaydı. Bu eğitim kurumları -Tanzimat dönemine kadar- toplumun eğitilmesinde ve Osmanlı bürokrasisine eleman yetiştirilmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak sıbyan mektepleri ile medreseler zamanla işlevselliğini kaybetmeye başlaması üzerine eğitim alanında yenileşme kaçınılmaz hale gelmiştir. Söz konusu durumdan ötürü Osmanlı Devleti, Tanzimat'la birlikte birçok alanda olduğu gibi eğitimde de yenileşme çabası içerisine girmiştir. Bu doğrultuda, Osmanlı Devleti'nde medreselerin yanında farklı düzeylerde pek çok modern mektepler açılmaya başlanmıştır. Bu mekteplerden biri rüşdiyeler olup, ilk rüşdiye mektebi İstanbul'da Sultan Ahmed Camii içerisinde "Mekteb-i Maârif-i Adli" adı altında açılmıştır. Mekâtib-i Umûmiye Nezâreti, rüşdiye mekteplerinin hem nicel hem de nitel açıdan geliştirilmesi için girişimlerde bulunmuş ve bunun neticesinde de 1847 yılında Davud Paşa, Bayezid, Üsküdar, Tophâne ve Ağa Camii olmak üzere İstanbul'un beş farklı yerinde rüşdiye mektebini açmıştır. Eğitim alanında yaşanan olumlu gelişmeler üzerine rüşdiyelerin İstanbul'un haricinde Osmanlı Devleti'nin yirmi beş vilayetinde açılmasına 1853 yılında padişah iradesi ile karar verilmiş ve bu mektepler, 1856 yılından itibaren peyderpey açılmaya başlanılmıştır. 1869 yılında ilan edilen Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi ile rüşdiye mektepleri yeni hükümlere tabi kılınmış ve böylece rüşdiyelerin sayısı, 1870 yılından sonra başta vilâyet merkezlerinde olmak üzere sancak ve kazalarda hızla artmıştır. Osmanlı Devleti'nin birçok vilayet, sancak ve kazalarında olduğu gibi, Bitlis vilayet merkezinde de rüşdiye mektebi açılmıştır. Bu çalışmada; Bitlis vilayet merkezinde bulunan rüşdiye mektebinin açılışı, öğretim kadrosu, ders programı, imtihanları, talebe sayısı, mektepte yapılan tamiratlar, mektebin idadiye tahvil edilmesi ayrıntılı olarak incelenmiş ve böylece Bitlis'in Osmanlı Dönemi'ndeki modern ortaokul eğitim yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Bitlis, Eğitim, Rüşdiye, Muallim

BİTLİS RUSHDIYE SCHOOL

In the Ottoman Empire, there were primary schools and madrasahs as classical educational institutions. These educational institutions played an important role in educating the society and training personnel for the Ottoman bureaucracy until the Tanzimat period. However, as the primary schools and madrasahs started to lose their functionality over time, innovation in the field of education became inevitable. Due to the situation in question, the Ottoman Empire, along with the Tanzimat, entered into an effort to renew itself in education as in many other fields. In this direction, many modern schools at different levels started to be opened in the Ottoman Empire besides madrasahs. One of these schools is rushdiyes, and the first rushdiye school was opened under the name of "Mekteb-i Maârif-i Adli" in the Sultan Ahmed Mosque in Istanbul. Mekâtib-i Umûmiye Nezâreti made attempts to improve the rushdiyes schools both quantitatively and qualitatively, and as a result, in 1847, Davud Pasha, Bayezid, Üsküdar, Tophane and Ağa Mosque opened a junior high school in five different places in Istanbul. Upon the positive developments in the field of education, it was decided by the will of the sultan in 1853 to open middle schools in twenty-five provinces of the Ottoman Empire, apart from Istanbul, and these schools began to be opened gradually as of 1856. With the Regulations of the General Education declared in 1869, secondary schools were subjected to new provisions, and thus the number of rushdiyes schools increased rapidly after 1870, especially in the provincial centres, and in the sanjaks and townships. As in many provinces, sanjaks and districts of the Ottoman Empire, a rushdiye school was opened in the center of Bitlis province. In this study; The opening of rushdiye school located in the center of Bitlis, the teaching staff, the curriculum, the exams, the number of students, the repairs made in the school, the conversion of the school to the high school were examined in detail and thus the modern secondary school education structure of Bitlis in the Ottoman Period was tried to be revealed

Keywords: Ottoman Empire, Bitlis, Education, Rushdiye, Teacher

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi, abdcngz66@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3484-2308

BİTLİSLİ ŞÜKRÎ DÎVÂNI'NDA TEŞBİH SANATI

Fırat SEVİNÇ¹

Divan şairleri, şiirlerinde edebî sanatlara çok fazla yer vermiş, bu şekilde şiir sanatındaki hüner, marifet ve ustalıklarını sergilemeye çalışmışlardır. Kullanmış oldukları edebî sanatlardan bir tanesi de teşbihtir. Teşbih, aralarında çeşitli yönlerden benzerlik ilişkisi bulunan iki unsurdan zayıf olanının güçlü olana benzetilmesidir. Belagat kitaplarında unsurlarının sayısına, özelliklerine, sırasına ve üstünlük durumuna göre farklı şekillerde taksim edilen teşbih; mufassal, mücmel, belîğ, müekked, tahkîkî, tahayyülî, cem, melfûf, merfûk ve mablûb gibi başlıklar altında ele alınmıştır. İslam kültürünün erken dönemlerinden itibaren belagat kitaplarında beyan uleması tarafından ele alınan teşbih sanatı, her ne kadar Türk edebiyatının bilinen ilk yazılı ve sözlü eserlerinde kullanılmış olsa da varlığını ve şiire kattığı estetiği divan şiiriyle birlikte göstermeye başlamıştır. Divan şiirinde "boy-serv, yüz-gül ve ağız-gonca" gibi bilinen benzerlikler kullanılarak teşbih sanatı sıkça uygulanmıştır. Ancak teşbih sanatının ne kadar önemli olduğu mutasavvıf şahsiyetlerin ruhi yolculukları esnasındaki arayışları neticesinde elde etmiş oldukları "fenâfillah, vahdet, insân-ı kâmil, cemâl-i İlâhî, bekâbillah, seyr-i sülûk" gibi soyut/manevi mertebe ve makamların ifade edilmesinde ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada Bitlisli divan şairi Şükrî'nin *Divan*'ında teşbih sanatı ele alınmıştır. XV. yüzyılın ortalarında Bitlis'te doğmuş olan Şükrî iyi bir eğitim almıştır. Yavuz Sultan Selim, Şeref Han, Dulkadiroğlu Ali Bey ve Koçi Bey'in hizmetinde bulunmuştur. Farsça, Ermenice, Arapça, Kürtçe ve Hintçe dillerini bilen Şükrî, divanını Çağatay Türkçesiyle yazmıştır. Divanındaki bir beyitte nazım üslubunun oluşmasında dönemin şair ve devlet adamlarından Ali Şîr Nevâî'nin etkili olduğunu ifade etmiştir. Şükrî divandaki birçok şiirinde tasavvufi konulara yer vermiş, hem beşerî hem de tasavvufî kelime ve kavramları kullanarak teşbihler oluşturmuş ve neredeyse teşbih sanatının bütün türlerini şiirlerinde uygulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Teşbih sanatı, divan şiiri, Şükrî, benzeyen, benzetilen.

THE ART OF SIMILE IN THE BİTLİSLİ ŞÜKRÎ DÎVÂN

Divan poets gave too much space to literary arts in their poems, and in this way, they tried to demonstrate their skills, ingenuity and mastery in the art of poetry. One of the literary arts they used is simile. Simile is to compare the weaker of two elements, which have a similar relationship in various aspects, to the strong one. The simile, which is divided in different ways according to the number, characteristics, order and superiority of its elements in the rhetoric books; It has been discussed under the headings such as mufassal, mücmel, belîğ, müekked, tahkîkî, tahayyülî, cem, melfûf, merfûk and mablûb. The art of simile, which has been handled by the ulema in rhetoric books since the early periods of Islamic culture, has begun to show its existence and the aesthetics it adds to poetry, together with divan poetry, although it was used in the first known written and oral works of Turkish literature. In divan poetry, the art of simile was frequently applied by using known similarities such as "boy-serv, yüz-gül and ağız-gonca". However, the importance of the art of simile has emerged in the expression of abstract/spiritual levels and modes such as "fenâfillah, vahdet, insân-ı kâmil, cemâl-i İlâhî, bekâbillah, seyr-i sülûk" that sufi personalities acquired as a result of their search during their spiritual journeys. In this study, the art of simile in the divan of Şükrî, the divan poet from Bitlis, is discussed. Şükrî, who was born in Bitlis in the middle of the 15th century, received a good education. He served to Yavuz Sultan Selim, Şeref Han, Dulkadiroğlu Ali Bey and Koçi Bey. Şükrî, who knows Persian, Armenian, Arabic, Kurdish and Hindi languages, wrote his divan in Chagatai Turkish. In a couplet in his divan, he stated that Ali Şîr Nevâî, one of the poets and statesmen of the period, was influential in the formation of the verse style. In many of his poems in the divan, Şükrî referred to mystical subjects, created similes using both human and mystical words and concepts, and applied almost all types of similes in his poems.

Keywords: The art of simile, divan poetry, Sükrî, similar, emulated.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, firatsevinc13@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3618-5169

HÜSÂMEDDÎN ALİ el-BİTLİSÎ'NİN CÂMIU'T-TENZÎL VE'T-TE'VÎL'İNDEKİ TEFSİR VE YORUMLARINDA KELÂMÎ İZLER: EN 'AM SURESİ BAĞLAMINDA

Ahmet BARDAK¹

Hayatı hakkında çok kısıtlı bir bilgiye sahip olduğumuz Nûrbaşîyye tarikatına mensup mutasavvıf yönü ile öne çıkan yaklaşık olarak beş asır evvel yaşamış 1504 vefat tarihli Hüsâmeddîn Ali el-Bitlisî bölgemizin en önemli isimlerinden biri olarak sayılmaktadır. Kendisine ait dört cilt olarak yazılmış “*Câmiu't-tenzîl ve't-te'vîl*” adlı eseri 2020 yılında Dr. Assem İbrahim el-Kayyâlî'nin editörlüğünde Lübnan merkezli bir yayınevi tarafından beş cilt olarak basılmıştır. Bu eser işârî yönü ile öne çıkmaktadır. Bununla beraber yazar tefsirinde kelâmî görüşlerini ifade etmekten de geri kalmamıştır. Çalışmamızın amacı Bitlis için önemli bir isim ve özeld müfessir sayılan Bitlisî'nin tefsirindeki kelâma dair görüşlerinin ortaya konulmasıdır. Çalışmamızda deskriptif yöntemden yararlanılmıştır. Özellikle kelâmdaki usûl-i selâse denilen ulûhiyet, nübüvvet ve ahiret konularındaki konuları kısmen içermekte olan En'am suresindeki tefsirine bakıldığında akide ve kelâma dair görüşlerin bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın iklimi ve zamanı dikkate alınarak bu sure çerçevesinde konu ele alınacaktır. Eserde kimi zaman tasavvufî bir renk içerisine sıkıştırılmış hadisler ve akabinde yazarın kelâmî görüşünü yansıtan yorumlarla karşılaşmaktadır. Âlemin yapısı, sıfatlar, rû'yetullah, rızık, ecel, hidayet, dalalet gibi konulara tefsirde rastlanılmaktadır. Yazar görüşlerini kelâmî ekollerden özellikle Eş'arîlerin görüşleriyle örtüşen yorumlar yapmaktadır. Ancak zaman zaman da Eş'arî görüş tasavvufî bakış açısıyla bir nevi sûfî bir renge büründürülerek sunulmaktadır. Yazarın yaşadığı dönem ve etkilendiği isimlerin de onun kelâmî görüşlerine tesir ettiği düşünülebilir. Tasavvuf-kelâm ilişkisi bakımından bu tefsirin örnek bir metin olduğu söylenebilir. Eser hakkında gerek doktora gerekse makale bazında çalışmalar yapılmış olsa da özellikle tefsirinin Türkçe'ye çevrilmiş olmaması onun fikirlerinin yeterince bilinmemesine sebebiyet vermiştir. Bu türden çalışmalarla “*Câmiu't-tenzîl ve't-te'vîl*” adlı eserin daha fazla tanıtılma imkânı sağlanmış olacaktır.

Anahtar Kelime: Kelâm, Bitlis, Bitlisî, Câmiu't-tenzîl ve't-te'vîl, Tasavvuf.

THEOLOGICAL TRACES IN HÜSÂMEDDÎN ALİ al-BİTLİSÎ'S INTERPRETATION AND INTERPRETATIONS ON CÂMIU'T-TENZÎL VE'T-TE'VÎL: IN THE CONTEXT OF SURE EN 'AM

Hüsameddin Ali el-Bitlisi, a member of the Nûrbaşîyye sect, of which we have very limited information, and who came to the fore with his sufi aspect, lived about five centuries ago and died in 1504, is counted as one of the most important names of our region. Her work “*Câmiu't-tenzîl ve't-te'vîl*”, which was written in four volumes, was published in five volumes by a Lebanese-based publishing house under the editorship of Dr. İbrahim al-Kayyâlî in 2020. This work stands out with its business aspect. However, the author did not hesitate to express his theological views in his tafsir. The aim of our study is to reveal the views of Bitlisî, who is an important name for Bitlis and especially the commentator, about the word in his commentary. In our study, descriptive method was used. It is seen that there are opinions about creed and kalam, especially when the commentary on the Surah En'am, which partially includes the subjects of divinity, prophecy and the hereafter, which is called usûl-i selâse in kalam. For this reason, the subject will be discussed within the framework of this period, taking into account the climate and time of the study. In the work, sometimes hadiths compressed in a mystical color and then comments reflecting the theological view of the author are encountered. Subjects such as the structure of the world, attributes, vision, sustenance, death, guidance, and heresy are encountered in tafsir. However, from time to time, the Ash'ari view is presented from a mystical point of view, with a kind of Sufi color. It can be thought that the period in which the author lived and the names he was influenced by also influenced his theological views. It can be said that this tafsir is an exemplary text in terms of the relation between Sufism and kalam. Although there have been studies on the work on both doctoral and article basis, the fact that his tafsir has not been translated into Turkish has caused his ideas not to be known enough. With such studies, it will be possible to introduce the work called “*Câmiu't-tenzîl ve't-te'vîl*” more.

Keywords: Kelâm, Bitlis, Bidlisî, Câmiu't-tenzîl ve't-te'vîl, Sufism.

¹ Doç. Dr. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ahmetbardak@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9393-7884

MÜTAREKE YILLARINDA (1919-1922) MENEMEN'DE GÖÇ VE DEMOGRAFİK DEĞİŞİM

Fahrettin TEPEALTI¹

Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütareke Antlaşması'nı imzalayarak I. Dünya Savaşı'ndan çekildi. Savaşın ardından teati edilen ateşkes antlaşmalarının tümünde olduğu gibi Mondros'ta da İtilaf Devletleri'nin teklifleri kabul edilmiş ve savaşın galipleri Osmanlı Devleti'ne ağır şartlar dayatmıştır. Antlaşmanın 7. maddesi Osmanlı topraklarının İtilaf güçleri tarafından işgal edilmesine zemin hazırladı ve 3 yıl devam eden millî mücadele başladı. Bu bağlamda 15 Mayıs 1919'da İzmir, ardından 22 Mayıs 1919'da Menemen kazası Yunan ordusunun işgaline uğradı. Yunan ordusunun Anadolu'daki amacı, burada çoğunluğu oluşturan Müslüman-Türk halkı göçe zorlamak, yerlerine Yunan aileler getirerek kentin demografik yapısını kendi lehlerine çevirmektir. Bu hedef doğrultusunda Yunanlılar Menemen'de 17 Haziran 1919'da iki bin kişinin öldürüldüğü ve yaralandığı büyük, kanlı bir katliam düzenlemiştir. İşgal altında geçen 1207 günde Yunanlılar, Menemencilere bir plan doğrultusunda şiddet ve baskı uygulamıştır. Tecavüzler, yağmalar, kundaklamalar, cinayetler ve çeşitli şekillerde uygulanan psikolojik şiddet eylemleri sonucunda Menemen'deki asayiş bozan Yunanlılar, buradaki Müslüman aileleri hicret etmek zorunda bırakmıştır. 1919-1922 yılları arasında Menemen'de ikamet eden Müslüman nüfusun büyük bir kısmı İzmir, Alaşehir, Turgutlu, Soma ve Balıkesir gibi bölgelere göç etmiştir. Mezkûr nüfusun yerine Anadolu'nun çeşitli vilayetlerinden, adalardan ve Yunan ana karasından Yunan aileler getirerek bölgenin demografisi değiştirilmek istenmiştir. Bu sayede uluslararası konjonktür Anadolu'da normalleşmeyi idrettiğinde, bölgede Yunan Krallığı'na bağlanma arzusunda Yunan-Ortodoks bir çoğunluk var olması amaçlanmıştır. Bu durumun Yunanistan'ın Batı Anadolu'yu ilhak etmesine zemin hazırlayacağı tasavvur edilmiştir. Yunan işgali öncesinde yapılan son resmî nüfus sayımına göre, 1917 yılında Menemen'in toplam nüfusu 22.769'u Müslüman, 4089'u Rum ve 619'u çeşitli milletlerden olmak üzere 27.477 kişiden oluşmaktaydı. Savaş yıllarında ise öldürülenler ve göçe zorlananlar ile Menemen'in Müslüman nüfusu sürekli olarak düşmüş, Rum nüfusu ise göçlerle arttırılmıştır. Menemen'e sadece 1920 yılında yerleştirilen Rumlar 3500 gibi yüksek bir sayıdadır. Yunan emellerinin farkına varan Osmanlı Hükümeti Menemen'e telgraflar çekerek halkın göç etmesinin bölgenin demografik yapısını değiştireceğini söylüyor ve yerel idarecileri kazadan verilen göçleri engellemeye çağırıyordu. Ancak bu çabalar başarısız olmuştur. İşgal döneminde Menemen'in demografik yapısı göç nedeniyle değişmiş, Müslüman nüfusu azalmış ve Rum nüfusu artmıştır. 9 Eylül 1922'de bölgenin işgalden kurtuluşunun ardından 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile Anadolu'daki Rumların, Yunanistan'da yaşayan Türklerle yer değiştirilmesine karar verildi. Mübadeleyle gelen göç ile Menemen'in demografik yapısı bir kez daha Müslüman Türklerin çoğunlukta olması sonucunu doğuracak şekilde değişmiştir. Menemen'den Yunanistan'a göçen Rumlar ise Selanik yakınlarına yerleşerek Nea Menemeni (Yeni Menemen) adlı bir şehir kurmuştur. Bu çalışmada temel olarak Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'ndeki (BOA) işgal yıllarından kalan resmî belgeler, işgal yıllarına ait gazeteler ve muhtelif tarihî anlatılar kaynak olarak alınmıştır. Ayrıca Vilayet Salmeleri'nden edinilen nüfus verileri grafiklerle aktarılmıştır. Ek olarak 1885-1917 yılları arasında Menemen'in Adalar Denizi'nden aldığı yoğun göç, bu göçün demografiye etkisi ve 1914-1918 yılları arasında Osmanlı Hükümetinin Anadolu'daki Rumları imparatorluğun çeşitli bölgelerine dağıtma çabaları irdelenmiştir. Son tahlilde Yunan işgali ve işgali ilhaka dönüştürme isteği minvalinde göçü tetikleyen bir enstrüman olarak Yunan mezalimi, göç olgusu ve Menemen'de demografik yapının değiştirilmesi çabaları ile 1919-1922 yılları arasında Menemen'in aldığı ve verdiği iç ve dış göçler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Menemen, Göç, Demografik Değişim.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi, fahrettin.tepealti@bakircay.edu.tr ORCID: 0000-0002-6602-0640
Bu bildiri İzmir Bakırçay Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenen KBP.2022.001 kodlu, Menemen'in İşgal Döneminin (1919-1922) CBS Teknolojileri Yöntemiyle Haritalandırılması adlı Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

MIGRATION AND DEMOGRAPHIC CHANGE IN MENEMEN DURING THE OCCUPATION YEARS (1919-1922)

The Ottoman Empire withdrew from the World War I by signing the Armistice of Mudros on October 30, 1918. As in all the armistices after the war, the proposals of the Allied Powers were accepted in Mudros, and winners of the war imposed harsh conditions on the Ottoman Empire. Article 7 of the treaty paved the way for the occupation of the Ottoman lands by the Allied forces and Turkish War of Independence started. In this context, İzmir on May 15, 1919, and then Menemen on May 22, 1919, were occupied by the Greek army. The goal of the Greek army in Anatolia was to force the Muslim-Turkish people, who constitute the majority here, to migrate, to replace them with Greek families, and to turn the demographic structure of the city in their favour. With this goal, the Greeks organized a bloody massacre in Menemen on 17 June 1919 in which two thousand people were killed and injured. In 1207 days under occupation, the Greeks applied violence and pressure to the people of Menemen in line with a plan. The Greeks, who disturbed the peace in Menemen because of rapes, looting, arson, murders, and various acts of psychological violence, forced the Muslim families there to migrate. A large part of the Muslim population residing in Menemen migrated to regions such as İzmir, Alaşehir, Turgutlu, Soma and Balıkesir between 1919-1922. It was aimed to change the demographics of the region by bringing Greek families instead of the population. Thus, it was aimed to have a Greek-Orthodox majority who wanted to join the Greek Kingdom in the region, upon the international conjuncture insisting on normalization in Anatolia. It was envisaged that this situation would pave the way for Greece to annex Western Anatolia. According to the last official census conducted before the Greek occupation, the total population of Menemen in 1917 consisted of 27,477 people, of whom 22,769 were Muslims, 4089 were Greeks, and 619 were of various ethnicities. During the war years, the Muslim population of Menemen decreased continuously with those who were killed and those forced to migrate, while the Greek population increased with migrations. The number of Greeks settled in Menemen only in 1920 is as high as 3500. Realizing the Greek ambitions, the Ottoman Government sent telegrams to Menemen, saying that the immigration of the people would change the demographic structure of the region, and called on the local administrators to prevent the immigration from the district. However, these efforts have been unsuccessful. During the occupation period, the demographic structure of Menemen changed due to immigration, the Muslim population decreased, and the Greek population increased. After the liberation of the region from occupation on September 9, 1922, with the Treaty of Lausanne signed on July 24, 1923, it was decided to replace the Greeks in Anatolia with the Turks living in Greece. With the migration that came with the population exchange, the demographic structure of Menemen once again changed in a way that resulted in the Muslim-Turks being in the majority. The Greeks who migrated to Greece from Menemen settled near Thessaloniki and established a city called Nea Menemeni (New Menemen). In this study, official documents from years of occupation in Ottoman Archives (BOA), newspapers inherited from occupation years and different historical narratives were taken as sources. To make the subject more understandable, population data obtained from the yearbooks were transferred with various tables and graphics. In addition, intense migration to Menemen from islands between 1885-1917, effects of this migration on demography and efforts of Ottoman government to disperse Greeks in Western Anatolia to various parts of empire between 1914-1918 were examined. Greek occupation and desire to turn occupation into annexation as an instrument that triggered the migration, Greek atrocity, phenomenon of migration and efforts to change the demographic structure in Menemen, and internal and external migrations that Menemen received and delivered between 1919-1922 were explained.

Keywords: Turkish War of Independence, Menemen, Immigration, Demographic Change.

KARÇIKAN'IN İDARİ YAPISI VE KARÇIKAN İSMİNİN ORTADAN KALDIRILMA SÜRECİ (1882-1912)

Ozan Can AKPINAR¹

Doğusunda Bitlis, batısında Gevaş, güneyinde Hizan, kuzeyinde ise Van Gölü'nün bulunduğu Karçikan, tarihsel süreç içerisinde Van'a eyaletine bağlı bir nahiye statüsündeydi. 1879 yılında Bitlis vilayetinin kurulmasıyla birlikte kazaya dönüştürülmüş, 1886 yılında tekrar Van vilayetine bağlansa da bu statüsünü korumaya devam etmiştir. Ayrıca kaza merkezi olan Kindirans'ın harap bir vaziyette bulunması nedeniyle merkezin Sorp (Yelkenli) köyüne nakledilmesi gündeme gelmiş fakat uzun süre boyunca bu talebe olumlu bir cevap verilmemiştir. Karçikan, 1902 yılına gelindiğinde nahiyeye çevrilerek Van merkez sancağına tâbi Gevaş kazasına bağlanmıştır. 1909 yılında ise uzun yıllar boyunca hem ahali hem de yerel yetkililer tarafından merkezin taşınması yönündeki talep yanıt bulmuş ve nahiyenin merkezi Sorp'a nakledilmiştir. Hatta 1911 yılında Sorp'un adı Reşadiye'ye çevrilerek Karçikan adının resmî anlamda silinmesine gidecek ilk yol açılmıştır. Zira bir yıl sonra ahalinin talebi üzerine sadece köyün değil bütün nahiye adının Reşadiye olarak değiştirilmesine karar verilmiş ve Karçikan adı 1912 yılında çıkan kararname ile *bütün bütün ref* olunmuş, bir diğer ifadeyle ortadan kaldırılmıştır. Böylelikle Karçikan nahiyesinin adı Reşadiye olarak değişmiş ve Reşadiye, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar Gevaş kazasına bağlı bir nahiye olarak kalmaya devam etmiştir. Tarihte kaza statüsü almış bir yerin önce nahiyeye çevrilmesi, hatta sonrasında isminin dahi ortadan kaldırılması incelenmeyi gerektiren bir konu olduğu için çalışmada, 1882'de kaza statüsü alan, 1902'de nahiyeye dönüştürülen, 1912 yılında ise adı dahi değiştirilen Karçikan'ın idarî taksimatındaki değişikliklerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bunun için başta Osmanlı arşiv kaynakları olmak üzere salnâmelerden ve muhtelif araştırma eserlerinden faydalanılacaktır. Ayrıca Karçikan kazasının idarî taksimatı hakkında bilgiler verildikten sonra kazada hangi kaymakamların görevde buldukları aktarılacak, Karçikan'a bağlı olan köyler, nüfus verileri, 1896 Van hadisesinin Karçikan'a yansımaları gibi Karçikan'a ait muhtelif konular üzerinde değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karçikan, Sorp, Kindirans, Reşadiye, Yelkenli.

THE ADMINISTRATIVE STRUCTURE OF KARCHIKAN AND THE PROCESS OF ELIMINATION OF THE NAME KARCHIKAN (1882-1912)

Karçikan (Karchikan), with Bitlis to the east, Gevaş to the west, Hizan to the south, and Lake Van to the north, was a sub-district (nahiye) in the province of Van. In 1879, with the establishment of the province of Bitlis, it was transformed into a district (kaza), and in 1886, it was again re-affiliated with the province of Van, but it retained its district status. Due to the devastated condition of Kindirans, the center of the town, a motion to transfer the center to the village of Sorp (Yelkenli) was on the agenda, but for a long time, no positive response was given to this request. In 1902, Karçikan was transformed into a sub-district affiliated with the town of Gevaş under the central sanjak of Van. In 1909, the requests of both residents and local authorities to move the center of the district were answered, and the center of the sub-district was transferred to Sorp. In 1911, the name Sorp was changed to Reşadiye, paving the way for the official elimination of the name Karçikan. A year later, upon the request of the locals, a decision was made to change the name not only of the village but also the entire district to Reşadiye, and the name Karçikan was eliminated ("*bütün bütün ref*") through a decree issued in 1912. Thus, the name of Karçikan district was changed to Reşadiye, and continued to be a sub-district of Gevaş until the fall of the Ottoman Empire. The transformation of a place which historically had the status of a district into a sub-district and the eventual elimination of its name are issues that require examination; thus, this study aims to examine the changes in the administrative organization of Karçikan utilizing Ottoman archival sources, annuals, and various research works. Moreover, after providing information about the administrative organization of the Karçikan district, this study will discuss the district governors (caimacam), and evaluations will be made on various issues related to Karçikan, such as the villages connected to Karçikan, population data, and the reflections of the 1896 Van incident on Karçikan.

Keywords: Karçikan, Gardjgan, Sorp, Kindirans, Reşadiye.

¹ Dr. Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi, ozanakpinar10@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4619-6398.

ARAŞTIRMALAR VE TEPEKÖY HÖYÜK KAZILARI IŞIĞINDA NEOLİTİK ÇAĞ'DAN TUNÇ ÇAĞI SONUNA KADAR MUŞ-BİTLİS BÖLGESİ

Yunus ÇİFTÇİ¹, Sabahattin ERDOĞAN²

Doğu Anadolu arkeolojisi, özellikle Türk Tarih Kurumu'nun kurulmasından sonra bilimsel çalışmalara sahne olmaya başlamıştır. Bölgenin batısında yapılan bir dizi bilimsel kazılar bölgenin zenginliğini gözler önüne sermiştir. Bundan dolayı bölge genel olarak dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır. Ancak bu durum bölgenin doğu kısmı için aynı şartlarda gerçekleşmemiştir. Özellikle konumuz dahilinde olan Muş-Bitlis il bölgelerinde bu konuda oldukça eksik kalındığı görülmektedir. Bahsi geçen iki ilde çoğunlukla yüzey araştırmaları ve Demir Çağı'na ait kale ya da höyüklerde kazılar yapılmıştır. Çoğunlukla yüzey araştırmalarına ait veriler üzerinden iki ilin erken dönemlerine yönelik çıkarımlar yapılmıştır. Bu çıkarımlarda çoğunlukla en erken dönem olarak Erken Tunç Çağı'na kadar gitmektedir. Neolitik ve Kalkolitik Çağlara ait çalışmalar ya da çıkarımlar yok denecek kadar azdır. Özellikle Neolitik Çağ ile ilgi neredeyse hiç veri bulunmamaktadır. Bu çalışma il bölgelerinin coğrafyası ve iklimini inceleyerek erken yerleşik toplulukların bölgede var olma olasılığını tartışmaktadır. Bunun yanı sıra yüzey araştırmalarında bu erken toplulukların kalıntılarını neden rastlanmadığı üzerine fikirler oluşturmaktadır. Ayrıca, özellikle Paleolitik Çağ'dan Kalkolitik Çağ'a kadar bölgenin bilindiği ve sürekli kullanıldığı, yakın-uzak bölgelerde ele geçen obsidyen aletlerde yapılan analizlerle kanıtlanmıştır. Ancak buna rağmen bu il bölgelerinde bu dönem ile ilgili birçok soru cevapsız kalmaktadır. Bu çalışmada genel olarak bu konular ele alınırken bununla birlikte varlığı kısmen kanıtlanmış ancak yine de bazı önemli sorunsalları bulunan Tunç Çağlarına yönelik çalışmalarda yapılmıştır. Erken, Orta ve Geç Tunç Çağları hem yüzey araştırmaları hem de Tepeköy Höyük kazıları ile ayrıntılı ele alınmıştır. Hem kendi aralarında hem de çevre bölgelerde bulunan aynı dönem yerleşimleri ile karşılaştırma yapılmıştır. Bitlis ve Muş illeri kendi aralarında bazı farklılıklar göstermektedir. Bunun temel nedeni bahsi geçen dönem topluluklarının tarım ve hayvancılıkla uğraşan topluluklar olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden Bitlis ilinin coğrafyası buna pek elverişli olmamasından dolayı fazla tercih edilmemiş gibi görünmektedir. Ancak Muş bölgesinde özellikle ekime elverişli sulak araziler olması bu kültürlerin bu alanı en azından Bitlis iline göre daha fazla tercih ettiği anlaşılmaktadır. Başka bir durum ise iki ilde yapılan araştırmaların yoğunluğundan kaynaklıdır. Bitlis ilinin Demir Çağı öncesine ait araştırmaları çok az olmasından dolayı dönemin yoğunluğu netlik kazanmamıştır. Sonuç olarak iki il bölgesi genelde birbirine benzer özellikler sergilese de Avcı-Toplayıcı- Erken Üretici Topluluklar (Neolitik Çağ-Kalkolitik Çağ) ile Tarım ve Hayvancılığa (Tunç Çağları) dayalı yaşam biçimleri olan topluluklar her iki ili farklı biçimlerde tercih etmiş gibi görülmektedir. Bunun sebebi ise yaşam biçimlerine uygun coğrafya ve iklim şartlarının olmamasından kaynaklı görülmektedir. Ancak her durumda iki ilde de Paleolitik Çağ'dan günümüze değin sürekli bir kullanım söz konusudur. Geçici ya da yerleşik yaşam biçimi fark etmeksizin bölge en erken dönemlerden beri bilindiği ve kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışma bu olguları ele alması ve bölgelerin erken dönemlerine ışık tutması açısından önemlidir.

Anahtar kelimeler: Muş-Bitlis Erken tarihi, Muş-Bitlis Neolitik, Muş-Bitlis Kalkolitik, Muş-Bitlis Erken Tunç Çağı, Muş-Bitlis Orta Tunç Çağı, Tepeköy Höyük.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, cftc.yns@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5547-7613.

² Dr. Öğretim Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, sabahattinerdogan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1957-0279.

THE MUŞ-BITLİS REGION FROM THE NEOLITHIC TO THE END OF THE BRONZE AGE IN THE LIGHT OF RESEARCH AND EXCAVATIONS IN TEPEKÖY HÖYÜK

Eastern Anatolian archeology began to be the scene of scientific studies, especially after the establishment of the Turkish Historical Society. A series of scientific excavations in the west of the region have revealed the richness of the region. Therefore, the region has started to attract attention in general. However, this situation did not occur under the same conditions for the eastern part of the region. Especially in the provinces of Muş-Bitlis, which are within the scope of our subject, it is seen that there is quite a lack in this regard. In the two cities mentioned, mostly surface surveys and excavations were carried out in castles or mounds from the Iron Age. Inferences were made for the early periods of the two provinces, mostly on the data of the surveys. These inferences mostly date back to the Early Bronze Age as the earliest period. Studies or inferences from the Neolithic and Chalcolithic Ages are scarcely any. There is almost no data on the Neolithic Age in particular. This study examines the geography and climate of the provincial regions and discusses the possibility of early settled communities in the region. In addition, it creates ideas about why the remains of these early communities were not found in the surveys. In addition, it has been proven by the analyzes made on obsidian tools found in near-far regions that the region was known and used continuously from the Paleolithic Age to the Chalcolithic Age. However, despite this, many questions about this period remain unanswered in these provinces. In this study, while these issues are discussed in general, studies on the Bronze Ages, whose existence has been partially proven but still have some important problems, have been carried out. The Early, Middle and Late Bronze Ages have been studied in detail with both surveys and excavations at Tepeköy Höyük. Comparisons were made with the settlements of the same period, both among themselves and in the surrounding regions. Bitlis and Muş provinces show some differences among themselves. The main reason for this is that the communities of the mentioned period were communities dealing with agriculture and animal husbandry. For this reason, it seems that the geography of Bitlis province is not preferred much because it is not very suitable for this. However, it is understood that these cultures prefer this area at least more than Bitlis, as there are wetlands suitable for cultivation in the Muş region. Another situation is due to the intensity of research conducted in two provinces. The density of the period has not been clarified since the researches of Bitlis province before the Iron Age are very few. As a result, although the two provincial regions generally exhibit similar characteristics, the Hunter-Gatherer-Early Producer Communities (Neolithic Age-Chalcolithic Age) and the communities with lifestyles based on Agriculture and Livestock (Bronze Ages) seem to have preferred both provinces in different ways. The reason for this seems to be due to the lack of geography and climatic conditions suitable for their lifestyles. However, in any case, there is a continuous use in both provinces from the Paleolithic Age to the present day. Regardless of the temporary or settled life style, the region has been known and used since the earliest times. This study is important in terms of addressing these cases and shedding light on the early periods of the regions.

Keywords: Muş-Bitlis Early History, Muş-Bitlis Neolithic, Muş-Bitlis Chalcolithic, Muş-Bitlis Early Bronze Age, Muş-Bitlis Middle Bronze Age, Tepeköy Höyük.

TASAVVUFUN KÖKENİ TARTIŞMALARI VE KELAM EKOLLERİNDEN EŞARİLER İLE İLİŞKİSİ

Bayram ÇINAR¹

Tasavvufun kökeni tartışmaları, sufi geleneğin köken olarak İslam'ın kendi kaynaklarından mı beslendiği yoksa İslam dışı kaynaklara mı dayandırıldığı tartışmasıdır. Müslüman geleneğin tasavvufa ilişkin literatüründe her iki yaklaşım da kendilerine taraftar bulmuştur. Tasavvufun İslam içi kaynaklardan neşet ettiği algısı kendine güçlü deliller bulduğu gibi, onun İslam dışı öğretilerin etkisiyle geliştiği varsayımının da hafife alınamayacak gerekçelere yaslandığını ifade etmek icap eder. Tasavvufun kökünü İslam dışı kaynaklarda arayanların önemli gerekçelerinden biri tasavvufun bir ilim olarak ortaya çok geç dönemde çıkması ve ilk müntesipleri arasında hatırı sayılır mühtedinin var olmasıdır. Öte yandan tasavvufa kendini nispet eden ilk kuşağın önemli oranda ihtida etmiş ve önceki dinlerinde de bir zühd yaşamı devam ettirenler arasında yaygın olmasıdır. Hicri ikinci asırdan itibaren ilimlerin tedvini ile başlayan süreçte, kendini dine nispet eden her ilim dalı, teorik anlamda Kur'an ve Sünnet'e göre yöntem ve prensiplerini oluşturmuştur. Fakat Tasavvuf açısından durum böyle değildir. Sufi dini algıyı İslam tarihinin daha erken dönemlerine taşımamanın yegâne yolu ise onları zühd geleneği ile ilişkilendirmektir. Fakat böyle bir ilişkilendirmenin kendi içinde belirli zorlukları taşıdığını bu noktada ifade etmek icap eder. Bu durumda geriye kalan seçenek onların neden daha geç bir zaman diliminde organize bir yapıya dönüşerek literatür oluşturduklarını izah etmek kalır. Daha çok pratiğe önem veren Zühd döneminde bir teoriden söz edilemez. Öte yandan zühd İslamî değil insani bir evren algısıdır. Bu yüzden Müslüman coğrafyalarda farklı inanç gruplarının zâhid temsilcileri bulunmaktadır. Bu yüzden tasavvufun yerelliği ve otantikliğine ilişkin bize veri sağlamayacağı varsayılmıştır. Oysa denilebilir ki İslam geleneğinin zühd algısı tasavvuf şekliyle süreç içinde ortaya çıkmıştır. Zühdün İslam dini içinde dağınık durumdaki temsilcilerinin organize bir yapıya dönüşerek kendi literatürünü oluşturması beklenenden daha uzun sürmüştür denilebilir. Tarihin daha sonraki farklı süreçlerinde tarihsel ve teolojik gerekçelerle Tasavvuf ile Eş'arî ekol arasında organik bağlar inşa edilmiştir. Böylece sufi akımlar daha çok kendilerini Eş'arî akaid üzerinden savunmuşlardır. Çalışmamız hem sufizmin kökeni ile Eş'arî teoloji arasındaki ilişkilere dairdir.

Anahtar kelimeler: *Kelam, Akâid, Eş'arîlik, Tasavvuf, Zühd,*

DISCUSSIONS ON THE ORIGIN OF SUFISM AND ITS RELATIONSHIP WITH THE ASH'ARITES, ONE OF THE KALAMS SCHOOLS

The debate on the origin of Sufism is the debate whether the Sufi tradition is based on the origin of Islam itself or non-Islamic sources. Both approaches have found supporters in the Muslim tradition. It is necessary to state that the perception that Sufism originated from within-Islamic sources finds strong evidence for itself, and the assumption that it developed under the influence of non-Islamic teachings is based on reasons that cannot be taken lightly. One of the important reasons for those who look for the roots of Sufism in non-Islamic sources is that Sufism emerged as a science very late and that there were a considerable number of converts among its first followers. In the process that started with the compilation of sciences since the second century of the Hijri, every branch of science that relates itself to religion has theoretically formed its methods and principles according to the Qur'an and Sunnah. But this is not the case for Sufism. The only way to carry the Sufi religious perception to the earlier periods of Islamic history is to associate them with the ascetic tradition. However, at this point, it is necessary to state that such an association carries certain difficulties in itself. In this case, the remaining option remains to explain why they formed a literature by turning into an organized structure at a later time. In the zuhd period, which gave more importance to practice, one cannot talk about a theory. On the other hand, asceticism is not an Islamic but a human perception of the universe. For this reason, there are ascetic representatives of different faith groups in Muslim geographies. It can be said that it took longer than expected for the representatives of zuhd, who were scattered in the religion of Islam, to turn into an organized structure and form their own literature. In the formation and development processes, organic ties were built between sufism and Ash'arî school for historical and theological reasons, so sufi movements defended themselves mostly on the basis of Ash'arî akaid. Our study is about the relations between sufi schools and Ash'arî theology.

Keywords: *Theology, Aqâid, Esh'arism, Tasavvuf, Zuhd*

¹ Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, kocacinarby@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4886-7610

TÜRK GEZİ EDEBİYATINDA BİTLİS VE ÇEVRESİ

Şener Şükrü YİĞİTLER¹, Ümit Buğrahan ÖZCAN²

En eski çağlardan bu yana ticaret yollarının kesişme noktasındaki konumu sayesinde yabancı gezginlerinin uğrak yerlerinden biri olan Bitlis, sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerle ziyaretçilerini büyülemiş; özellikle 18. ve 19. yy. İngiliz ve Ermeni edebiyatlarında siyasi, tarihi ve demografik önemine atıfla pek çok gezi kitabında kayıtlara geçmiştir. Bununla beraber, Bitlis'in Türk gezi edebiyatında hak ettiği ilgiyi gördüğünü iddia etmek zordur. 1655-1656 yıllarında Bitlis ve çevresini ayrıntılı biçimde gezen ve ünlü *Seyahatname*'sinde anlatan Evliya Çelebi'nin ardından uzun bir ilgisizlik söz konusudur. Cumhuriyetin ilanından sonra, yurdun dört bir yanına ulaşma, yeni rejimin değerlerini, ilkelerini taşıma gayretiyle bu havaliye ilk ziyareti gerçekleştirenler arasında doğu illerindeki etnografya çalışmalarıyla tanınmış bir Cumhuriyet aydını olan Kadri Kemal Kop vardır. Çocuklar için kaleme aldığı *Uçakla Ankara'dan Van Gölüne* (1945) adlı kitabında ağırlıklı olarak Van ve Van Gölü'nden söz eden Kop, bu kitabın devamı niteliğindeki *Doğu İllerinde Geziler*'le (1945) ülkenin doğusunu özellikle küçük okurlara tanıtmayı amaçlar. Bundan birkaç yıl sonra, rejimin resmi yayın organı niteliğindeki *Cumhuriyet* gazetesinin Diyarbakır'dan başlayarak Ağrı'ya kadar uzanacak bir röportaj dizisi yazmak üzere Güneydoğu ve Doğu Anadolu illerine gönderdiği Yaşar Kemal'i bu bölgede görürüz. Doğu Anadolu'yla ilgili "Doğuda İnanılmaz Şeyler Gördüm", "Mağara İnsanları" gibi çarpıcı başlıklar taşıyan Yaşar Kemal'in gezi-röportaj türündeki yazıları ortaya koyduğu memleket gerçekleriyle Türk aydınları üzerinde büyük bir şok etkisi yaratır. Aradan geçen yıllar bölgede görece bir iyileşme sağlar ve Bitlis ve çevresini anlatan gezgin-yazarların sonuncusu Abdullah Tekin'in 1980 tarihli *Van Gölü-Güzelim Yaşam* kitabı bölgenin doğal güzelliklerini pastoral-pitoresk bir üslupla ortaya koyar. Bu bildiride, Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'si, Kadri Kemal Kop'un çocuk gezi edebiyatı kitapları *Uçakla Ankara'dan Van'a* ve *Doğu İllerinde Geziler*, Yaşar Kemal'in bölgeyi anlattığı röportaj yazıları ve Abdullah Tekin'in *Van Gölü-Güzelim Yaşam* adlı gezi kitabı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Van Gölü, Türk gezi edebiyatı, gezi.

BİTLİS AND ITS VICINITY IN TURKISH TRAVEL LITERATURE

Bitlis, which has been one of the places frequented by foreign travellers thanks to its location at the intersection of trade routes since ancient times, fascinated its visitors with its natural, historical and cultural riches. It has been recorded in many travel books with reference to its political, historical and demographic importance in English and Armenian literatures especially 18th and 19th centuries. However, it is difficult to claim that Bitlis received the attention it deserves in Turkish travel literature. After Evliya Çelebi, who visited Bitlis and its environs in detail between 1655 and 1656, and described the region in his famous *Seyahatname*, there has been a long indifference. After the foundation of the Republic of Turkey, Kadri Kemal Kop, a Republican intellectual known for his ethnographic studies on the eastern cities, was among those who made the first visit to this region with the struggle to reach all corners of the country, and to carry the values and principles of the new regime. Kop, who mainly talks about Van and Lake Van in his books, *Uçakla Ankara'dan Van Gölü'ne* (1945, *From Ankara to Lake Van by Plane*), which he wrote for children, aims to introduce the east of the country, especially to young readers, with *Doğu İllerinde Geziler* (1945, *Travels in the Eastern Provinces*), which is the continuation of this book. A few years later, we see Yaşar Kemal, who was sent to the provinces of Southeastern and Eastern Anatolia by the *Cumhuriyet* newspaper, which is the official publication of the regime, to write an interview series that will start from Diyarbakır and extend to Ağrı. Yaşar Kemal's travel-interview writings about Eastern Anatolia, which have striking titles such as "I Saw Unbelievable Things in the East" and "Cave People", create a great shock effect on Turkish intellectuals with the realities of the country he reveals. The intervening years provide a relative improvement in the region, and the 1980 dated book *Lake Van-My Beautiful Life (Van Gölü-Güzelim Yaşam)* by Abdullah Tekin, the last of the travellers-authors describing Bitlis and its environs, reveals the natural beauties of the region in an idyllic-pictorial style. In this paper, Evliya Çelebi's *Seyahatname*, Kadri Kemal Kop's children travel books, *Uçakla Ankara'dan Van Gölü'ne* and *Doğu İllerinde Geziler*, Yaşar Kemal's interviews about the region, and Abdullah Tekin's travel book, *Van Gölü-Güzelim Yaşam*, are examined.

Keywords: Bitlis, Lake Van, Turkish travel literature, travel.

¹ Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, ssyigitler@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7283-3621

² Arş. Gör., Bitlis Eren Üniversitesi, umitozcan06.1981@gmail.com, ORCID: 000-0003-4066-3004

M. ÖZGÜR MUTLU'NUN *VAN GÖLÜ EKSPRESİ* ADLI ÖYKÜ KİTABINDA ORTAK YAPIYI KURAN İMGE: TREN

Şener Şükrü YİĞİTLER¹

Öykü türündeki ilk eseri *Van Gölü Ekspresi*'yle 2011 Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülü'ne değer görülen M. Özgür Mutlu, *Karton Ev* (2016), *Dünyanın Çivisi* (2018), *Dönme Dolap Düşleri* (2021) adlı öykü kitaplarının ardından 2023 Mart ayı içinde yayımlanan *Güzel Seferlerin Süvarisi*'yle roman türünü denedi. Romancılığı konusunda söz söylemek için henüz erken olsa da öykülerinde başvurduğu yapısal/kurgusal denemeleriyle dikkat çeken sanatçının Türk öykücülüğü önünde yeni imkânlar açtığını iddia etmek mümkün görünür. Varlık Yayınları tarafından yayımlanan *Van Gölü Ekspresi* (2011) kitabında da bir trenin birbirine bağlı kompartımanları gibi düşünülen farklı öykülerin bir bütün oluşturacak şekilde birbirlerine bağlandıkları ve bu bağlayıcı unsur trenin bütün öykülerde bir imgeye dönüştüğü görülür. Türk edebiyatında önemli bir imge/simgedeğeri olan tren, Türk romanı için özellikle sosyal değişime işaret ederken, modern şiirde 'milli şefin beyaz treni'ne, türkülerde eve duyulan özleme, ağıtlarda gidip gelmeyen sevgiliye, öykülerde ise penceresinden içeri dünyaların dolduğu ve penceresinden dışarı dünyaların izlendiği bir hayal âlemine denk düşer. M. Özgür Mutlu'nun öykülerinde tren, bir imge şeklinde bütün öykülerin içinden geçerek onları birbirine bağlarken, ülkeyi bir uçtan bir uca kat eden hikâyeler anlatarak okurunu yer yer gerçeküstü yer yer içe doğru bir gezintiye çıkarır. Bu bildiride, Van Gölü Ekspresi adlı kitaptaki öyküleri tren imgesi etrafında toplayan ortak yapı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: M. Özgür Mutlu, öykü, yapı, imge, tren.

THE IMAGE THAT BUILTS THE COMMON STRUCTURE IN M. ÖZGÜR MUTLU'S *VAN GÖLÜ EKSPRESİ*: TRAIN

M. Özgür Mutlu, whose first short story work, *Van Gölü Ekspresi*, was awarded the Yaşar Nabi Nayır Short Story Award in 2011, tried the novel genre with *Güzel Seferlerin Süvarisi*, which was released in March 2023, following his storybooks *Karton Ev* (2016, *Paperback House*), *Dünyanın Çivisi* (2018, *Order of the World*), *Dönme Dolap Düşleri* (2021, *Ferris Wheel Dreams*). Although it is still early to say anything about his novel, it is possible to argue that the artist, who draws attention with the structural/fictional essays he uses in his stories, opens new possibilities for Turkish storytelling. In his book *Van Gölü Ekspresi* (2011, *Van Lake Express*) published by Varlık Publications, it is seen that different stories, which are considered as interconnected compartments of a train, are connected to each other to form a whole, and this connecting element train turns into an image in all stories. While the train, which is an important image/symbol value in Turkish literature, points to social change especially for the Turkish novel, it is the 'white train of the national chief' in modern poetry, the longing for home in folk songs, the lover who does not go back and forth in laments, and in short stories, it is a dream world where worlds are filled through its window and worlds are watched out of its windows. In the stories of M. Özgür Mutlu, the train passes through all the stories in the form of an image and connects them, while telling stories that traverse the country from one end to the other and taking the reader on a partly surreal, partly inward tour. In this paper, the common structure that gathers the stories in the book called *Van Gölü Ekspresi* around the train image will be examined.

Keywords: M. Özgür Mutlu, short story, structure, image, train.

¹ Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, ssyigitler@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7283-3621

İDRİS BİTLİSİ'NİN GÖZÜYLE AYASOFYA'NIN TARİHİ VE MİMARİSİ

Seyid Muhammed Taki HÜSEYİNİ¹

Medeniyet tarihinde kurulan iki büyük imparatorluğun asırlarca başkentliğini yapan İstanbul, siyasi ve kültürel birçok yönden önem arz etmektedir. Ayasofya'nın inşasıyla Hıristiyanların siyasi ve dini merkezine dönüşen İstanbul, Fatih Sultan Mehmet Han zamanında fethedilmesi ile camiye çevrilerek Müslümanların batıya karşı siyasi ve dini merkezine dönüştü. Fatih Sultan Mehmet, babası Sultan Murat sayesinde aldığı eğitiminden, karşılaştığı konulara bilinçli yaklaşımlarda bulunmak istediğinden dolayı İstanbul'un fethinden kısa bir süre sonra Rumca, Latince ve Süryanice gibi batı dillerini bilen rahipler, keşişler ve patriklerden bir heyete oluşturarak İstanbul'un ve Ayasofya'nın tarihini Rumca olarak yazdırdı. Yazılan eser, Fatih'in emri ile Derviş Şems tarafından 885'te (1480) Farsçaya tercüme edildi. Bu şekilde İslam âleminde İstanbul ve Ayasofya ile ilgili ilk eser kaleme alınmış oldu. Yine aynı yıllarda müellifi bilinmeyen ikinci eser de Farsça olarak kaleme alındı. II. Bayezid zamanında da Ahmed b. Ahmed el-Münşî el-Cilânî tarafından 905 (1499) yılında Ayasofya ile ilgili üçüncü bir eser yine Farsça olarak kaleme alındı. Bu telifler Osmanlı'nın son dönemine kadar devam ettiğine dair elimize geçen kayıtlardan ve kaynaklardan anlaşılmaktadır. İstanbul ve Ayasofya tarihi ile ilgili bir diğer eser de İdris-i Bitlisi'ye (ö. 926/1520) aittir. Bitlisi, Farsça olarak kaleme aldığı *Heşt Bihişt* adlı eserinin Fatih'e ait yedinci bölümünde, İstanbul'un tarihi ve Ayasofya'nın yapısıyla ilgili bilgiler aktarmıştır. Bu bilgilerden, Ayasofya'nın malzemeleri, yeri ve inşa süreci, çalışanları ve ustaları, mimari tasarımı ve süslemeleri, tamamlanması, büyük kubbesinin çöküp tekrardan inşa edilmesi anlatılmaktadır. Bu makalede, İstanbul ve Ayasofya ile ilgili 15. yy'da kaleme alınan eserlere değinerek İdris-i Bitlisi'nin İstanbul ve Ayasofya hakkında yazdığı eseri incelenecek, Ayasofya'nın tarihi, mimarisi, yapısı ve rivayet edilen hikâyeler hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: İdris-i Bitlisi, Ayasofya, İstanbul, Sanat Tarihi, Mimari

HISTORY AND ARCHITECTURE OF HAGIA SOPHIA FROM IDRIS BITLISI'S EYES

Having served as the capital of two great empires established in the history of civilization for centuries, Istanbul is important in many ways, both politically and culturally. Istanbul, which turned into the political and religious center of the Christians with the construction of Hagia Sophia, was converted into a mosque after its conquest during the reign of Fatih Sultan Mehmed Han and turned into the political and religious center of the Muslims against the West. Mehmed the Conqueror formed a committee of priests, monks and patriarchs who knew western languages such as Greek, Latin and Syriac, shortly after the conquest of Istanbul, because of the education he received thanks to his father, Sultan Murad, and his desire to take a conscious approach to the issues he encountered. He wrote his history in Greek. The written work was translated into Persian by Darvish Shams in 885 (1480) by the order of Fatih. In this way, the first work about Istanbul and Hagia Sophia in the Islamic world was written. In the same years, the second work, whose author is unknown, was written in Persian. A third work on Hagia Sophia was written in Persian in 905 (1499) by Ahmed el-Munshi el-Gilani during the reign of II. Bayezid. It is understood from the records and sources that these copyrights continued until the last period of the Ottoman Empire. Another work on the history of Istanbul and Hagia Sophia belongs to Idris Bitlisi (d. 926/1520). Bitlisi gave information about the history of Istanbul and the structure of Hagia Sophia in the seventh chapter of Fatih's work called *Heşt Bihişt*, which he wrote in Persian. From this information, the materials, location and construction process of Hagia Sophia, its employees and craftsmen, its architectural design and decorations, its completion, the collapse of its great dome and its reconstruction are explained. In this article, Idris-i Bitlisi's work about Istanbul and Hagia Sophia will be examined by referring to the works written in the 15th century about Istanbul and Hagia Sophia, and information will be given about the history, architecture, structure and narrated stories of Hagia Sophia.

Keywords: İdris Bitlisi, Hagia Sophia, Istanbul, History of Art, Architecture

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, mthuseyni@gmail.com ORCID: 0000-0003-2709-2315

ORTA ÇAĞ İSLÂM DÜNYASINDA AHLATLI MUHADDİSLER

Rıdvan KALAÇ¹

İslâm dünyasında siyasi, sosyal ve ekonomik özelliklerinin yanı sıra yetiştirdiği âlimlerle de şöhret bulmuş çok sayıda yerleşim yeri bulunmaktadır. Her ne kadar tarihte kendilerinden sıkça söz ettiren Bağdat, Dımaşk, Kâhire ve Kurtuba gibi şehirler kadar olmasa da bazı merkezler buldukları bölgeye nazaran beklenenden daha çok ilim adamı yetiştirerek kültürel hayata önemli ölçüde hizmet edebilmiştir. Bu merkezlerden birisi de coğrafi konumu ve verimli topraklarının yanında ilmî ve kültürel yönüyle de öne çıkan, günümüzde Bitlis iline bağlı bulunan Ahlat'tır. Ahlat, orta çağa ait mezar âbideleriyle ün salmış bir yerleşim yeridir. İkinci İslâm halifesi Hz. Ömer döneminde Cezîre fâtihi olarak bilinen 'Iyâz b. Ğanm tarafından fethedilerek İslâm devletinin topraklarına katılan bu şehir, daha sonra bir ilim merkezi statüsü de kazanmıştır. Bu statünün etkisiyle Ahlat'ta farklı ilim dallarında yetkinlik elde eden âlimlerle birlikte çok sayıda muhaddis yetişmiştir. Ahlatlı olan bu muhaddislerin önemli bir kısmı İslâm coğrafyasının çeşitli yerlerinde ilim tahsilinde bulunmuş, daha sonra buldukları yerlerde birer eğitim kurumu olan medrese ve dârülhadislerde hadis hocalığı gibi çeşitli faaliyetler icra etmişlerdir. Bu çalışmanın temel amacı Ahlatlı olan söz konusu muhaddislerin hayatları ve icra ettikleri ilmî faaliyetleri bağlamında hadis ilmine katkılarının ele alınmasıdır. Çalışma nitel araştırmaya bağlı olarak tarih, tabakat ve hadis ricâli eserlerinin içerik analizine tabi tutulması yöntemine dayanmaktadır. Ulaşılan ön bulgulara göre Ahlatlı olup hadis ilimleriyle ilgilenen, bu alanda ihtisas elde ederek hadis ilimlerine katkıda bulunan muhaddisler şunlardır: Sehl b. Sukayr el-Hilâtî, İbn Hebel el-Hilâtî, İbrâhim b. Muhammed el-Vânî el-Hilâtî, Muhammed b. Abbâd el-Hilâtî, Abdulaziz b. Abulcebbâr el-Hilâtî, Es'âd b. Ammâr el-Hilâtî, Ebû Fadl Muhammed b. Ali el-Hilâtî, Ali b. Ömer el-Hilâtî, Ali b. Dâvud el-Hilâtî, Ahmed b. Mevdûd el-Hilâtî ve Ahmed b. Osman Siyavuş el-Hilâtî.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Muhaddis, Bitlis, Ahlat, el-Hilâtî.

MUHADDIS FROM AHLAT IN THE MIDDLE AGES ISLAMIC WORLD

In addition to its political, social and economic characteristics, there are many settlements in the Islamic world that have gained fame with their own scholars. Although not as much as famous cities such as Baghdad, Damascus, Cairo and Cordoba, which are frequently mentioned in history, some settlements have trained more scholars than expected compared to the region where they are located, and thus have been able to serve the cultural life significantly. One of these centers is Ahlat, which stands out with its scientific and cultural aspects as well as its geopolitical location and fertile lands, and is now connected to the province of Bitlis. Ahlat is actually a settlement that is famous for its tomb monuments from the Middle Ages. During the reign of the second Islamic caliph Omar, this city, which was conquered by 'Iyaz, the son of Ganm, known as the conqueror of Cezire, and joined the lands of the Islamic state, later gained the status of a science center. With the effect of this status, many hadith scholars were trained in Ahlat together with scholars who achieved competence in different branches of science. An important part of these hadith scholars, who were from Ahlat, studied science in various parts of the Islamic geography, and then performed various activities such as teaching hadith in madrasahs and dar al-hadiths, which were educational institutions in their places. The main purpose of this study is to discuss the contributions of the hadith scholars, who are from Ahlat, to the science of hadith in the context of their lives and their scientific activities. The study is based on the method of subjecting the works of history, tradition and hadith to content analysis depending on qualitative research. According to the preliminary findings, the muhaddis who were from Ahlat, interested in hadith sciences and contributed to hadith sciences by gaining expertise in this field are as follows: Sehl b. Sukayr al-Hilâtî, İbn Hebel al-Hilâtî, İbrâhim b. Muhammed al-Vânî al-Hilâtî, Muhammed b. Abbâd al-Hilâtî, Abdulaziz b. Abulcebbâr al-Hilâtî, Es'âd b. Ammâr al-Hilâtî, Ebû Fadl Muhammed b. Ali al-Hilâtî, Ali b. Ömer al-Hilâtî, Ali b. Dâvud al-Hilâtî, Ahmed b. Mevdûd al-Hilâtî and Ahmed b. Osman Siyavuş al-Hilâtî.

Keywords: Hadith, Muhaddis, Bitlis, Ahlat, al-Hilâtî.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, r30kalac@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3257-2471.

BİTLİS VE ÇEVRESİNDE YER ALAN URARTU DÖNEMİNE AİT KALE VE KAYA MEZARLARI

Çağatay YÜCEL¹, Bayram KAÇAR², Bahar ÇERİOĞLU³

Bitlis, tarihi İpek Yolu'nun geçtiği önemli bir bölgede bulunuyor ve bu nedenle de tarih öncesi ve tarihi çağlar boyunca birçok medeniyetin izlerini taşımaktadır. Bu kadim medeniyetlerden biri de Urartulardır. Urartular MÖ 9. yüzyılda Doğu Anadolu bölgesinde ortaya çıkmış bir medeniyettir ve MÖ 6. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu medeniyet sadece askeri güçleriyle değil aynı zamanda mimari ve sanat eserleriyle de tanınır. Urartular hâkimiyetlerini sürdürdüğü dönemde, Bitlis ve çevresinde birçok kale ve kaya mezarı inşa etmişlerdir. Bitlis ilindeki Urartu kaleleri, bu medeniyetin güçlü askeri varlığının bir yansımasıdır. Bu kaleler, genellikle yüksek tepelerin üzerinde konumlandırılmıştır ve doğal savunma imkânlarına sahiptirler. Kalelerdeki yapılar genellikle taş bloklarla inşa edilmiştir ve bazıları oldukça büyük boyutlardadır. Bunlardan en önemlileri Tatvan Kalesi, Adilceviz Kef Kalesi, Ahlat Kalesi ve Cevizderesi Kalesi'dir. Bitlis ilinin en önemli Urartu kalıntılarında biri, Adilceviz ilçesinde yer alan Kef Kalesi'dir. Bu kale, Urartu döneminde yapılmış ve bölgenin yönetim organizasyonu sağlamaktadır. Kef kalesi ve kalede yer alan saray kompleksinin kalıntıları sadece günümüze kadar ulaşabilmiştir. Tatvan Kalesi, Urartuların merkezi yönetiminin yer aldığı Van gölü havzasının batı sınırını korumak için inşa edilmiştir. Kalıntıları günümüze ulaşamamış yıkılmış ve tahrip edilmiştir. Kaya mezarları da Urartu mimarisinin önemli bir örneğidir. Bu mezarlar, genelde doğal kayaların içine oyulmuş odalar şeklindedir. Mezar odaları genellikle duvarları oyulmuş taş bloklarla çevrili bir çukurun içinde ve birden çok odası bulunur. Bitlis ilinde Urartu dönemine ait en önemli kaya mezarları, Tatvan ve Ahlat kaya mezarlarıdır. Tatvan ve Ahlat kaya mezarı, diğer Urartu kaya mezarları gibi sadece kaledeki kral soyundan gelen yönetici ve ailesi için yapılmıştır. Normal halk için genelde büyük taşların altına yerleştirilmiş, urnelere konulmuş veya toprağa gömülmüş basit gömme mezarlar yapılmaktaydı.

Anahtar Kelimeler: Urartu, Tatvan Kalesi, Kef Kalesi, Ahlat kalesi, Kaya mezarı

CASTLES AND ROCK TOMBS BELONGING TO THE URARTIAN PERIOD LOCATED IN BITLIS AND ITS SURROUNDINGS

Bitlis is located in an important region where the historical Silk Road passed through, and therefore it carries the traces of many civilizations throughout prehistoric and historical periods. One of these ancient civilizations is the Urartians. The Urartians emerged as a civilization in the 9th century BC in the Eastern Anatolia region and existed until the 6th century BC. This civilization is known not only for their military power but also for their architectural and artistic works. During their reign, the Urartians constructed many castles and rock tombs in Bitlis and its surroundings. The Urartian castles in Bitlis province are a reflection of the strong military presence of this civilization. These castles are usually located on high hills and have natural defense capabilities. The structures in the castles are generally built with stone blocks, and some of them are quite big. The most important ones are Tatvan Castle, Adilceviz Kef Castle, Ahlat Castle, and Cevizderesi Castle. One of the most significant Urartian remains in Bitlis province is Kef Castle, located in Adilceviz district. This castle was built during the Urartian period and provided the region's administrative organization. Only the remains of Kef Castle and the palace complex inside the castle have survived until today. Tatvan Castle was built to protect the western border of the Van Lake basin, where the central administration of the Urartians was located. Its remains have been destroyed and damaged and have not survived until today. Rock tombs are also an important example of Urartian architecture. These tombs are usually rooms carved into natural rocks. The tomb rooms are generally inside a pit surrounded by stone blocks carved into walls and have multiple chambers. The most important Urartian rock tombs in Bitlis province are the Tatvan and Ahlat rock tombs. Tatvan and Ahlat rock tombs, like other Urartian rock tombs, were made only for the rulers and their families who came from the royal line in the castle. Simple burial tombs were usually made for ordinary people, which were placed under large stones, put in urns, or buried in the ground.

Keywords: Urartu, Tatvan Castle, Kef Castle, Ahlat Castle, Rock tomb.

¹ Doç. Dr. Dicle Üniversitesi, cagnar21@gmail.com ORCID: 0000-0002-7997-7505

² Doktora Öğrencisi, Dicle Üniversitesi, bkacar1986@gmail.com

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Dicle Üniversitesi. bhrcrglu@gmail.com

TRANSKRİPSİYON METİNLERİNDEN TÜRKÇE SÖZ VARLIĞINA KATKILAR: ON “KURŞUN” ÖRNEĞİ

Okan Celal GÜNGÖR¹, Beytullah BEKAR²

Transkripsiyon metinleri, Anadolu coğrafyasında Türklerin Arap harfleri kullandıkları dönemde Arap harfleri dışında, yaygın olarak Latin harfleriyle, ses temelli alfabelerle yazılmış eserlerdir. Bu eserler, Avrupalılar tarafından Türkleri tanımak, Türkçe öğrenmek, Türklerle ticari ilişkileri geliştirmek ve misyonerlik faaliyetleri yürütmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu metinler, yazıldıkları dönemin konuşma dili özelliklerini taşımaları yanında, Latin harfleriyle hazırlanmış olmaları nedeniyle Arap harfli metinlerde tam anlamıyla tespit edilemeyen Türkçenin bazı fonetik hususlarını özellikle ünlü sistemini yansıtmaları açısından önemlidir. Yabancılar tarafından hazırlanan bu eserler, Türk dili ve kültürü açısından çok zengin malzemeler barındırmaktadır. Değişik amaçlarla hazırlanan transkripsiyon metinlerinin içinde iki dilli, üç dilli sözlükler, gramer bilgileri, Türkçenin öğretimi için tematik olarak hazırlanmış karşılıklı konuşma metinleri, Nasreddin Hoca fıkraları, atasözleri, dualar, ilahiler vb. unsurlar bulunmaktadır. Eldeki veriler ışığında Türkçenin ilk transkripsiyon metni, Karadeniz’in kuzeyinde 14. yüzyılın başlarında İtalyanlar ve Almanlar tarafından Türklerle ticari ilişkiler kurmak ve misyonerlik yapmak amacıyla yazılan *Codex Cumanicus*'tur. *Codex*'ten sonra Latin harfli ilk Türkçe ifadeler Johannes Schiltberger adlı bir Alman'ın 1427 yılında yazılan 1460 yılında Ausburg'da basılan *Reisebuch* adlı hatırat kitabında geçmektedir. Bildirimizin konusunu teşkil eden, tarihî Türk lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarında “kurşun” anlamıyla tespit edilemeyen on kelimesi bu anlamıyla Türkçede ilk kez B. Georgieviz'in 1544 tarihli *De Turcarum ritu et ceramoniis* adlı eserinde geçmektedir. Bu kelime “kurşun” anlamıyla ayrıca A. Kraft'ın 1596 tarihli *Geheimnuß der Tuercken von jrer Religion Kriegsmanier Narung Glueck vnd vntergang. Sampt Einem Dictionario dreyer Sprachen Lateinisch Persisch welches die vnsern Tuerckisch nennen vnd Deutsch* ve H. Megiser'in 1612 tarihli *Institutionum Linguae Turcicae Libri Quatuor* adlı eserinde tespi edilmiştir. Bildiride bu kelimenin tarihî Türk lehçelerinde ve Türkiye Türkçesi ağızlarındaki anlamıyla transkripsiyon metinlerine yansıyan anlamı ele alınacak ve transkripsiyon metinlerinin Türkçe söz varlığına katkısı üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Transkripsiyon metinleri; on; kurşun.

CONTRIBUTIONS FROM TRANSCRIPTION TEXTS TO TURKISH VOCABULARY: ON “LEAD” SAMPLES

Transcription texts are works commonly written in Latin letters and phonetics-based alphabets except for Arabic letters during the period when Turks used Arabic letters in the Anatolian geography. These works were prepared by the Europeans written with the aim of getting to know the Turks and learning Turkish to develop commercial relations with the Turks and carry out missionary activities. These texts carry the colloquial characteristics of the period in which they were written and They point out some phonetic aspects of Turkish that cannot be fully determined in Arabic script. The works prepared by foreigners contain very rich materials in terms of Turkish language and culture. Within the transcription texts prepared for different purposes, there are such as bilingual and trilingual dictionaries, grammatical information, thematically prepared conversational texts for teaching Turkish, Nasreddin Hoca jokes, proverbs, prayers and hymns. In the light of the available data, the first transcription text of Turkish is *Codex Cumanicus*, which was written by Italians and Germans in the north of the Black Sea the beginning of the 14th century to establish commercial relations with the Turks and to do missionary work. The first Turkish expressions with Latin letters after the *Codex* are the book named *Reisebuch* written in 1427 by a German named Johannes Schiltberger and published in Ausburg in 1460. The word *on*, which cannot be determined with the meaning of “lead” in the historical Turkish dialects and Turkey Turkish dialects, according to our finding, this meaning is mentioned for the first time in Turkish with this meaning in B. Georgieviz's work *De Turcarum ritu et ceramoniis* dated 1544. This word means “lead” also in A. Kraft's *Geheimnuß der Tuercken von jrer Religion Kriegsmanier Narung Glueck vnd vntergang of 1596. Sampt Einem Dictionario dreyer Sprachen Lateinisch Persisch welches die vnsern Tuerckisch nennen vnd Deutsch* and H. Megiser's *Institutionum Linguae Turcicae Libri Quatuor* of 1612. In this paper, the meaning of this word reflected in the transcription texts in the historical Turkish dialects and Turkey Turkish dialects will be discussed and the contribution of transcription texts to the Turkish vocabulary will be emphasized.

Keywords: transcription texts; on; lead

¹ * Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, okancelalgungor@kmu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5933-1336.

² Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, beytullahbekar@klu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8372-1190.

MÜŞTÂK BABA’NIN BİLÂDİYYE/BELDE-NÂME TÜRÜNDE YAZMIŞ OLDUĞU BİTLİS METHİYELERİ

Sedat KARDAŞ¹

Arapça bir sözcük olan *medh*, sözlük anlamıyla “övmek, övgü, birinin iyiliğini söyleme” anlamına gelir. Aynı kökten türetilmiş olan ve övme manasında kullanılan *medhiyye* kelimesi de edebi terim olarak “bir kimseyi, bir kişiyi veya herhangi bir şeyi övmek için yazılmış şiir” anlamıyla divan edebiyatında bir anlatım tarzına ad olmuştur. Methiyeler genel olarak İslam peygamberi ve dört halifeyi, din ve devlet büyüklerini övmek için yazılan şiirlerdir. Fakat methiye yazma geleneği sadece bu kişilerle sınırlı tutulmamış, bunun yanında akla gelebilecek hemen her konuda methiyeler yazılmıştır. Divan edebiyatında övgüsü yapılan unsurlardan biri de şair ve yazarların seyahatleri sırasında gördükleri ve etkilenip üzerine edebi metinler kaleme aldıkları yerleşim yerleridir. Bu şekilde Osmanlıda başta İstanbul olmak üzere şehir veya diğer yerleşim yerlerinin adlarını konu edinen metinlere *bilâdiyye/belde-nâme* adı verilmiştir. *Bilâdiyye/belde-nâme* edebi türüne konu olan yerleşim yerlerinden biri de Bitlis şehridir. 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın ilk yarısında Bitlis’te yaşamış olan, Kâdirî tarikatına mensup, mutasavvıf ve şair Müştak Baba (ö.1242/1832)’nin *Âsâru’l-Müştak Esrâru’l-‘Uşşâk* adlı eserinde Bitlis şehri üzerine *bilâdiyye/belde-nâme* türünde ve methiye tarzında yazılmış iki adet manzume vardır. Beş beyitten oluşan “*Der-medh-i dârü’l-‘ubbâd menba’ü’l-feyz ve ma’denü’l-isti’dâd*” başlıklı manzume ve dokuz beyitten meydana gelen “*Medhiyye-i diğer*” manzumelerinin ikisi de *Bidlîs/Bitlis* redifli olup methiye tarzında ve *bilâdiyye/belde-nâme* türünde yazılmıştır. Bu manzumeler bazı ufak değişikliklerle şairin divanında da yer almaktadır. Bu çalışmada, Bitlisli şairlerden olan Müştak Baba’nın *Âsâru’l-Müştak Esrâru’l-‘Uşşâk* adlı eserinde, Bitlis şehri üzerine *bilâdiyye/belde-nâme* türünde ve methiye tarzında yazılmış olan iki adet manzumenin metni verilip şekil ve muhteva açısından incelendikten sonra, bu metinler edebi tür ve tarz bağlamında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Müştak Baba; *Âsâru’l-Müştak Esrâru’l-‘Uşşâk*; *Bilâdiyye/belde-nâme*; Bitlis.

BİTLİS PRAISES WRITTEN BY THE MÜŞTAK BABA IN BİLÂDİYYE/BELDE-NÂME TYPE

Medh, an Arabic word, literally means “praise, praise, to praise someone’s goodness.” The word *medhiyye*, derived from the same root and used in the sense of praise, has become the name of a style of expression in divan literature with the literary term “poem written to praise a person, a person or anything.” In general, eulogies are poems written to praise the Prophet of Islam and the four caliphs, religious and state elders. However, the tradition of writing eulogies was not limited to these people, and eulogies were written on almost every conceivable subject. One of the elements praised in Divan literature is the settlements that poets and writers saw during their travels and were influenced by and wrote literary texts about. In this way, the texts on the names of cities or other settlements, especially Istanbul in the Ottoman Empire, were called *bilâdiyye/belde-nâme*. One of the settlements subject to the literary genre of *bilâdiyye/belde-nâme* is the city of Bitlis. In the second half of the 18th century and the first half of the 19th century, Müştak Baba (d.1242/1832), a Sufi and poet who lived in Bitlis, belonged to the Kâdirî order, wrote two verses about the city of Bitlis in the genre of *bilâdiyye/belde-nâme* and in the style of eulogy in his work entitled *Âsâru’l-Müştak Esrâru’l-‘Uşşâk*. The verse titled “*Der-medh-i dârü’l-‘ubbâd menba’ü’l-feyz ve ma’denü’l-isti’dâd*” consisting of five couplets, and the verse “*Medhiyye-i diğer*”, consisting of nine couplets, both have *Bidlîs/Bitlis* redif and are written in the style of methiye and in the genre of *bilâdiyye/belde-nâme*. These verses are also included in the poet’s divan with some minor changes. In this study, the text of two verses written in the genre of *bilâdiyye/belde-nâme* and in the style of a eulogy about the city of Bitlis in the work of Müştak Baba, one of the poets from Bitlis, titled *Âsâru’l-Müştak Esrâru’l-‘Uşşâk*, will be given and analyzed in terms of form and content, and these texts will be evaluated in the context of literary genre and style.

Keywords: Müştak Baba; *Âsâru’l-Müştak Esrâru’l-‘Uşşâk*; *Bilâdiyye/belde-nâme*; Bitlis.

¹ Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, s.kardas@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3444-0106

BİRİNCİ CİHAN HARBİ BİTLİS MUHAREBELERİNDE 5. PİYADE TÜMENİ'NİN HAREKÂTI VE BİTLİS'İN KURTULUŞU (MART-AĞUSTOS 1916)

Ali Gökçen ÖZDEM¹

Birinci Cihan Harbinde Kafkas Cephesinde Sarıkamış Harekâtı mağlubiyeti sonrası bu cephe adeta kaderiyle baş başa bırakılmış, bölgenin savunulması bir avuç kahraman 3. Ordu personeli ile cefakâr bölge halkının cansiperane mücadelelerine kalmıştı. Hatta Harbiye Nezareti, Avrupa cephesinin mücadelede öncelikli olduğunu düşündüğünden bu cephenin takviye edilmesine öncelik vermiş, 3. Ordu Komutanlığına ise gerekirse Sivas'a kadar çekilebileceğini bildirmişti. Vatan topraklarının savunulmasına öncelik vermeyen bu yaklaşım, Rusların 18 Şubat 1916 tarihinde Erzurum'u ele geçirmesi ve harekât alanını Irak ve Akdeniz'e doğru genişletmesiyle değişmeye başlamış ve neticede 3. Ordu Komutanlığının Trakya bölgesinde kurulmakta olan 2. Ordu Komutanlığı birlikleri ile takviye edilmesine karar verilmiştir. Bu kapsamda 2. Ordu Komutanlığı birlikleri, Malatya-Elâzığ bölgesine itikal ederek bu bölgede yığınaklanmasını tamamlayacak, takiben Elâzığ-Kığı-Erzurum istikametinden Rus Ordusu geri bölgelerine taarruz edecekti. Ulaşım vasıtalarının eksikliği, ulaşım yollarının ve hatlarının yoksunluğu ile demiryolları kapasitesinin yetersizliği, şiddetli mevsim koşulları ve bu koşullara uygun olmayan askeri teçhizat böylesine büyük yığınaklanmanın planlandığı şekilde yapılmasını imkânsız kılmıştır. Nitekim birlikler parça parça ve çok uzun süre sonunda bölgeye intikal edebilmişlerdir. 3. Ordu Komutanlığını ivedi olarak takviye etmek için görevlendirilen birliklerden birisi Gelibolu savaşlarına iştirak etmiş 5. Piyade Tümeni olmuş, Tümen; 3. Ordu Komutanlığı sorumluluk alanının en güneydoğu ucundaki Bitlis bölgesinde oluşan hassasiyeti ortadan kaldırmak için görevlendirilmiştir. Mustafa Kemal gibi Gelibolu savaşlarında Albay rütbesiyle Tümen Komutanlıkları görevinde bulunan 5. Piyade Tümen Komutanı Kurmay Albay Refet Küçük'ün kendisinden 4 yıl sonra Harp Okulundan mezun olmuş yani kıdemsiz olan Mustafa Kemal'in emir ve komutasında olmasını kabulde zorlandığı süreç boyunca Mustafa Kemal liderlik vasıfları ile olabilecek sürtüşmelerinin önüne geçmiş ve Tümen harekâtını çok yakından takip ederek harekâtın başarılı olmasını ve Bitlis'in kurtuluşunu sağlamıştır. Operatif seviyede (Ordu ve Kolordu) harekât ile ilgili yeterli düzeyde inceleme yapılmış olmasına rağmen Bitlis'i Rus işgalinden kurtaran ve Bitlis harekât alanından doğrudan sorumlu olan 5. Piyade Tümeni'nin taktik seviyedeki harekâtının incelenmesi henüz yapılmamıştır. Bu bağlamda, çalışmanın önemli bir eksikliği gidereceğini düşünmekteyim.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, 16. Kolordu, Mustafa Kemal, 5. Piyade Tümeni, Refet Küçük

THE OPERATION OF THE 5TH INFANTRY DIVISION IN THE BATTLES OF BITLIS IN THE FIRST WORLD WAR AND THE LIBERATION OF BITLIS (MARCH-AUGUST 1916)

After the defeat of the Sarıkamış Operation in the Caucasus Front in the First World War, this front was almost left to its fate, and the defense of the region was left to a handful of heroic 3rd Army personnel and the devoted people of the region. In fact, the Ministry of War, considering that the European front was a priority in the struggle, gave priority to the reinforcement of this front, and informed the 3rd Army Command that it could withdraw to Sivas if necessary. This approach, which did not give priority to the defense of the homeland, started to change with the Russians' capture of Erzurum on February 18, 1916, and the expansion of the operation area towards Iraq and the Mediterranean, and as a result, it was decided to reinforce the 3rd Army Command with the 2nd Army Command units being established in the Thrace region. In this context, the units of the 2nd Army Command would move to the Malatya-Elazig region and complete their concentration in this region, and then would attack the back regions of the Russian Army from the Elazig-Kigi-Erzurum direction. Lack of transportation means, lack of transportation roads and lines, insufficient capacity of railways, severe seasonal conditions and military equipment that are not suitable for these conditions made it impossible to carry out such a large concentration as planned. As a matter of fact, the troops were able to arrive in the region piece by piece and after a very long time. One of the units assigned to reinforce the 3rd Army Command became the 5th Infantry Division which participated in the Gallipoli Wars. 5th Infantry Division was assigned to eliminate the sensitivity in the Bitlis region, which is at the southeast end of the 3rd Army area of

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Doğu Üniversitesi, aozdem@dogus.edu.tr ORCID:0000-0002-7659-7128

responsibility. The 5th Infantry Division Commander Colonel Refet Kucuk, who, like Mustafa Kemal, served as a Division Commander in the Gallipoli Wars, had difficulty accepting that he was under the command of Mustafa Kemal, who graduated from the Military Academy 4 years after him. Mustafa Kemal prevented possible frictions and followed the Division's operation on-site and very closely, ensuring the success of the operation. Although sufficient studies have been carried out at the operational level of war (Army and Corps), the tactical level of war of the operation of the 5th Infantry Division, which is directly responsible for the Bitlis operation area, has not been examined yet. In this context, I think that the study will fill an important deficiency.

Keywords: Bitlis, 16th Corps, Mustafa Kemal, 5th Infantry Division, Refet küçük

BİTLİS - ESKİ AHLAT ŞEHİRİ KALESİ İLK TUNÇ ÇAĞI ÇANAK ÇÖMLEĞİ

Dilek ZİREKBİLEK¹, Enisa TAYFUR², Sinan KILIÇ³

Van Gölü'nün kuzeybatı kıyısında, Ahlat ilçe merkezinin batısından göle akan Keş deresinin kenarında, son olarak XII. yüzyılın ortalarından XIV. yüzyılın sonlarına kadar kullanıldığı anlaşılan, ancak daha önceki dönemlerde de var olduğu belirlenen Eski Ahlat Şehri Kalesi yer almaktadır. 2018 yılındaki bir ziyaret sırasında yüzeyde görülen çanak çömlek parçaları sözü edilen kalenin altında tarihöncesi döneme ait bir yerleşim yerinin olduğunu göstermiştir. Hemen ertesi yıl burada Ahlat Müze Müdürlüğü öncülüğünde ve Ahlat Büyük Selçuklu Meydan Mezarlığı Projesi'nin desteğiyle arkeolojik kazılar başlatılmıştır. Eski Ahlat Şehri Kalesi kuzey güney yönünde uzanan 430x60 m büyüklüğündeki kayalık tepe üzerinde yer almaktadır. Kireç harçlı taş duvar tekniği ile inşa edilmiş olan bir surla çevrili olan bu alanın kuzeyinde, nispeten daha geniş ve daha yüksek olan bölümde iç kale yer alır. Arkeolojik kazı çalışmaları burada, görünür haldeki duvar kalıntılarının çevresinde sürdürülmektedir. Özellikle iç kalenin güneydoğu kesimindeki R16 plankaresinde yapılan kazılarda iç kale duvarı olduğu düşünülen kalıntının dış tarafına yığılmış olan döküntü toprak içinde çok sayıda İlk Tunç Çağı çanak çömlek parçası ele geçmiştir. Bu durum iç kale duvarının temel çukuru kazılırken alttaki İlk Tunç Çağı yerleşim kalıntılarının tahrip edildiğini düşündürmüştür. Yapılan bir istatistik çalışmasında bu buluntuların arkeolojik kazılarda ele geçen tüm çanak çömlek buluntularının %6'sını oluşturduğu hesaplanmıştır. Söz konusu parçalar genel olarak Karaz tipi diye bilinen siyah yüzlü ve parlak açkılı mal grubundan oluşmaktadır. Bununla birlikte, az sayıda kahve-kırmızı ve gri açkılı mal grubu örnekleri de ayırt edilmiştir. Bu parçalardan tanımlanabilir olanlar arasında az sayıda çanak ve kapakların yanında çömlek formlarının çoğunlukta olduğu görülmüştür. Birkaç bezemeli parça arasında ise yiv ve rölyef tekniğiyle yapılmış bezeme örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca büyük depolama kaplarının gövde parçalarında yerel olduğu düşünülen bir iç yüzey işlemi tespit edilmiştir. Bu parçaların dış yüzeyleri siyah renkli ve parlak açkılı iken, kırmızı ve kahverengi tonlarda olan iç yüzeyleri, bildiğimiz kadarıyla daha önce Karaz kültürünün yayılım alanında hiç karşılaşılmamış biçimde, tarak benzeri bir aletle düzeltilmiştir. Ele geçen İlk Tunç Çağı çanak çömlek parçaları yüzey işlemleri, bezeme unsurları, kap formları, kil yapısı ve pişirme teknikleri bakımlarından Karaz tipi çanak çömleklerde görülen özellikleri yansıtmaktadır. Dört yıldır yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen sonuçlar ışığında Eski Ahlat Şehri Kalesi'nin kalıntıları altında, Van Gölü çevresinde daha önce hiç bilinmeyen bir İlk Tunç Çağı höyüğü olduğu kesinlik kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Eski Ahlat, Ortaçağ Kalesi, İlk Tunç Çağı, Çanak Çömlek

EARLY BRONZE AGE POTTERY FROM THE FORTRESS OF OLD AHLAT IN BİTLİS

The Old Ahlat is situated on the northwestern shore of Lake Van, at the edge of the Keş Stream, which flows into the lake from the west of the Ahlat district center. The fortress was used intensely from the middle of the 12th to the end of the 14th century, but it was determined to have existed in earlier periods. During a visit in 2018, it was clear that there is a prehistoric settlement under the ruins, as some pottery sherds show, which were incidentally seen on the surface. The following year, archaeological excavations were initiated under the leadership of the Ahlat Museum Directorate and with the support of the Great Seljuk Cemetery Project. The fortress is located on a 430x60 m rocky hill extending north-south on the western side of the ruins of the Old Ahlat. To the north of the fortress area, surrounded by a fortification wall built with lime mortar and stone building techniques, the citadel is situated on a relatively broader and higher part. Archaeological excavations are being carried out around visible wall remains. Especially during the excavations in the grid-square R16 in the southeastern part of the citadel, a large number of Early Bronze Age sherds were found in debris piled up on the outside of the great wall thought to be the citadel wall. This situation suggested that the remains of an Early Bronze Age settlement below were destroyed while the canal for the foundation of the citadel wall was being dug. In a statistical study, it was calculated that these pottery sherds constitute 6% of all pottery pieces treated during the archaeological excavations. The sherds in question consist of a black-faced and brightly

¹ Uzm. Bağımsız Araştırmacı, dilekzirekbilek129@gmail.com, ORCID:0000-0003-1909-023X

² Uzm. Bağımsız Araştırmacı, enisatayfur@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0997-3207

³ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, sinankilic@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3424-4081

burnished ware group known as the Karaz type in general. However, a few examples of brown-red and gray burnished ware were also distinguished. It is observed among the identifiable fragments that jug-forms are predominant, along with some fragments of bowls and lids. Among the few decorated pieces, there are decoration samples made with groove and relief techniques. A few examples of body parts of large storage vessels show a different inside treatment thought to be local. While the outer surfaces of these sherds are black and brightly burnished, their inner surfaces in red and brown tones were smoothed with a comb-like tool, which, as far as we know, has not been encountered before in the distribution area of Karaz culture. The Early Bronze Age pottery sherds reflect the features seen in Karaz type pottery in terms of surface treatments, decoration elements, vessel forms, clay structure and burning techniques. In the light of the results obtained from the archaeological excavations carried out for four years, it has become certain that there is an Early Bronze Age mound, which has never been recorded before, under the ruins of the fortress of Old Ahlat.

Keywords: Bitlis, Old Ahlat, Medieval Fortress, Early Bronze Age, Pottery

BİTLİS - ESKİ AHLAT ŞEHİRİ KALESİ KAZILARI 2019-2022

Sinan KILIÇ¹, Mehmet KULAZ²

Eski Ahlat Şehri Van Gölü'nün kuzeybatı kıyısında, Ahlat ilçe merkezinin batısında yer almaktadır. Buradaki eski şehir kalıntılarının kuzeybatı köşesinde bulunan Eski Kale, kuzey-güney yönünde uzanan 430x60 m büyüklüğündeki kayalık yükselti üzerindedir. Bu alan kireç harçlı taş duvar tekniği ile inşa edilmiş olan bir surla çevrilidir. Kalenin kuzeydoğu suruna yerleştirilmiş olan bir kitabe bu surların XII. yüzyılın ilk yarısında inşa edildiğini göstermektedir. Sözü edilen alanın kuzeyinde, nispeten geniş ve daha yüksek olan bölüm iç kaledir. 2018 yılındaki bir ziyaret sırasında kale yüzeyinde bulunan çanak çömlek parçaları sayesinde Ortaçağ kalıntıları altında tarihöncesi döneme ait bir yerleşim yerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Hemen durumdan haberdar edilen Ahlat Müze Müdürlüğü burada bir kazı başlatılmasını planlanmış ve ertesi yıl, Ahlat Büyük Selçuklu Meydan Mezarlığı Projesi'nin desteğiyle arkeolojik kazılar başlatılmıştır. İlk yıl kazıları iç kale ile kalenin doğu yamacında görünür haldeki duvar kalıntılarının çevresinde yapılmıştır. Buna göre doğu suru üzerindeki iki yarım daire planlı burç arasında kale girişi olduğu düşünülen yer temizlenmiş, buradaki duvar kalıntısı içinde eski kaynakları doğrular nitelikte daha eski bir kaleye ait duvar kalıntılarıyla karşılaşmıştır. İç kalenin kuzeybatı kesiminde büyük bir binaya ait temeller açığa çıkarılmıştır. Bu binanın saray yapısı olduğu düşünülmektedir. Güneybatı kesimde ise iç kalenin koruma duvarı ile bu duvar üzerindeki giriş yeri kazılmıştır. Halen iç kalede sürdürülen çalışmalarda ele geçen buluntular kalenin yoğun olarak XII. yüzyılın ortalarından XIV. yüzyılın sonlarına kadar kullanıldığını göstermekte, daha sonra terk edilen kaledeki kesme taşların neredeyse günümüze kadar sökülerek götürülmeye başladığı anlaşılmaktadır. Geçen yıl yaptığımız kazılar kale terk edildikten sonraki süreçte iç kale alanının mevsimlik yerleşimciler tarafından kullanılmış olduğuna dair izler ortaya koymuştur. Tepedeki arkeolojik kazıların yanı sıra kazı evinde de belgeleme, onarım ve depolama çalışmaları sürdürülmektedir. Dört yıllık kazıların sonunda binlerce çanak çömlek parçası, küçük buluntu, hayvan kemikleri ve iki insan iskeleti elden geçirilmiş, temizlenmiş ve gelecekteki detaylı analizler için kayda geçirilmiştir. İlk kez 1967 yılında başlayan Eski Ahlat Şehri kazı ve araştırmaları aralıklarla farklı ekipler tarafından bugüne kadar devam etmiştir. Selçuklu Meydan Mezarlığı'nın temizlik, çevre düzenlemesi ve onarım çalışmalarının bir parçası halinde 2019 yılında başlatılan Eski Ahlat Şehri Kalesi kazıları ile Ahlat tarihi araştırmaları yeni bir boyut kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Ahlat, Eski Ahlat Şehri Kalesi, Arkeolojik Kazı

EXCAVATIONS AT THE FORTRESS OF THE OLD AHLAT IN BİTLİS 2019-2022

The Old Ahlat is located on the northwestern shore of Lake Van, west of the district center. The fortress is located to the northwest of the ruins of the old town, on a rocky hill with a size of 430x60 m extending in the north-south direction. This area is surrounded by a wall built with lime mortar and stone building techniques. An inscription placed on the northeastern fortification wall shows that the fortification walls were built in the first half of the 12th century. In the north of the mentioned fortress area is the citadel, which is relatively broader and higher. During a visit in 2018, some pottery sherds were found on the surface of the fortress, indicating that there is a prehistoric settlement under the medieval remains. The Ahlat Museum Directorate was immediately informed about the new findings and planned to start an archaeological excavation. The following year, it was started with the support of the Ahlat Great Seljuk Cemetery Project. The first year, excavations were carried out around the visible wall remains on the eastern slope and in the citadel area. According to this, the place thought to be the main gate between the two semicircular bastions on the eastern slope was cleaned, and in the later fortification wall remains, some stone blocs belonging to an earlier fortress wall were visible, confirming the old sources. In addition, the foundations of a large building were unearthed in the northwestern part of the citadel. This building is thought to be the palace of the fortress. In the southeastern part of the citadel, a great wall and the entrance ramp were unearthed. The findings recorded during the excavations still being carried out in the citadel area show that the fortress was heavily used between the middle of the 12th century and the end of the 14th century. It is understood that the blocks in the abandoned fortress were, until almost today, removed and transported. The last year's excavations show that the citadel was used by seasonal

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, sinankilic@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3424-4081.

² Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, mkulaz@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4800-7028.

settlers after the fortress was abandoned. Nearby the archaeological excavations on the hill, documentation, restoration and storage work are carried out in the excavation house. During the four years of excavations, thousands of pottery sherds, small finds, animal bones and two human skeletons were handled, cleaned and recorded for future detailed analysis. The excavations and research of the Old Ahlat City, which started in 1967 for the first time, have continued intermittently by different teams until today. With the excavations of the Fortress of the Old Ahlat, which started in 2019 as part of the cleaning, landscaping and repair works of the Great Seljuk Cemetery Project, Ahlat history research has gained a new dimension.

Keywords: Bitlis, Ahlat, Historical Town Fortress, Archaeological Excavation

ANADOLU'NUN TÜRKLEŞME SÜRECİ VE OĞUZ (TÜRKMEN) AKINLARI

Ahmet Yiğit YILDIRIM¹

Anadolu'ya gerçekleşen Oğuz(Türkmen) akınları, Anadolu'ya dinamizm kazandırmıştır. Bu dinamizm daha ziyade siyasi ve demografik niteliktedir. Bunun yanı sıra Anadolu etnogenez mozaği Oğuz Türklerini de içine katmıştır. Oğuz Türkleri, Anadolu'nun etnik yapısının ana unsuru olacaklardır. Bu süreci 1071'e kadar hızlandıran hadiselerden birisi Tuğrul Bey ve Çağrı Beylerin Anadolu'ya olan keşifleridir. Bununla birlikte Nesa, Serahs ve Dandanakan bölgelerinde vuku bulan mücadeleler de Anadolu'nun Oğuz Türklerinin yurdu olma sürecini hızlandırmıştır. Tuğrul Bey ve Çağrı Bey, Selçuk Bey'in torunlarıydılar. Tuğrul ve Çağrı Bey'in babaları Mikail, Cend'de Oğuz Yabgu Devleti'ne karşı yapılan gazalarda şehit olmuştu. Bu gazaların temel nedenlerinden birisi Selçuk Bey'in İslam dinine geçmesiydi. Bir diğer neden ise Oğuz Yabgu Devleti ile Selçuk Bey arasındaki anlaşmazlıklardı. Selçuk Bey, tıpkı babası Dukak gibi sübaşı (ordu komutanı) olarak Oğuz Yabgu Devleti'ne hizmet etmiştir. Fakat Oğuz Yabgu Devleti ile olan anlaşmazlıklar neticesinde devletin başkenti Yengikent'ten Cend'e göç etti. Burada Kınık boyunun da Beyliğini yapıyordu. Kınık boyu, Oğuzların Üçok koluna mensuptu. Bununla birlikte Büyük Selçuklu Devleti'nin ana unsuru da bu boy olmuştur. Anadolu'da ise karmaşık bir yapı vardı. Bizans İmparatorluğu, II.Basil döneminde güçlenmişti. Ancak kuzeyden Norman Tehdidi mevcuttu. II.Basil,1025 yılında öldü. Bu durum Bizans İmparatorluğu'nu duraklatmıştır. 1054 yılında gerçekleşen Büyük Şizma ile de Ortodoks ve Katolik Kiliseleri anlaşmazlığa düşmüştü. Bu durum, Bizans İmparatorluğu ile Batı arasında anlaşmazlığa yol açtı. Bu anlaşmazlığın son evresi 1204 senesindeki IV.Haçlı Seferi olacaktır. Tuğrul Bey ve Çağrı Beyler, 1018 senesinden itibaren Anadolu'ya keşifler ve akınlar düzenliyorlardı. Anadolu'ya girmeden önce Ermenistan bölgesinde görülmüşlerdi. Urfalı Mateos, "Bu zamana kadar bu cins Türk atlı askeri görülmemişti. Ermeni askerleri, onlarla karşılaşınca onların acıib şekilli, yaylı ve kadın gibi uzun saçlı olduklarını gördüler." diyerek kaydetmiştir. Kars Ani bölgesinden de Anadolu'ya giriş yapmışlardır. Böylece Bizans İmparatorluğu için bir tehdit unsuru da Oğuz Türkleri olmuştu. Anadolu'ya olan akınlarda Gazneliler de Selçukluların lideri olduğu Oğuz Türkleri ile mücadele halindeydi. Gazneli Mahmud zamanında, Gazneli yöneticilerle anlaşmazlığa düşen bazı Türkmen toplulukları İran bozkırlarına kovalanmışlar, bazıları Azerbaycan'da yenik düşmüşlerdi. 1031 yılında Gazneli Mahmud'un ölümü ile oğlu Mesud idareye geçti. Bu anlaşmazlıkların neticesi olarak 1035'te Nesa'da ve 1038'de Serahs'da bu iki devlet arasında muharebeler gerçekleşmiştir. Bu muharebelerin galibi Selçuklular olmuştur. Selçuklu-Gazneli mücadelelerinin sonuncusu da 1040 senesinde Dandanakan'da gerçekleşen muharebedir. Bu muharebenin neticesi olarak, Selçuklu Devleti güçlü bir devlet olarak tarih sahnesine çıkmış bulunmaktaydı. Anadolu'da Oğuz (Türkmen) akınları bu zaferler neticesinde ivme kazanmıştır. Bu durum Bizans İmparatorluğu için bir tehdit unsuruydu ve zaman içinde Bizans-Selçuklu mücadeleleri başlamış bulunmaktaydı. 4 Eylül 1063'te Tuğrul Bey'in ölümü ile Alp Arslan Selçuklu Devleti idaresine geçmiş bulunuyordu. Bizans-Selçuklu mücadelelerinin kırılma noktasını ise 26 Ağustos 1071 tarihinde Malazgirt'teki muharebe oluşturmaktadır. Netice olarak Anadolu Oğuz Türklerinin yurdu olmuştur. Sonuç itibari ile Anadolu Oğuz Türklerinin akınları ile dinamizm kazanmıştır. X.asır içerisinde Anadolu aşamalı olarak Türkleşmiştir. Bu süreç 1071 sonrasında da devam edecektir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, ahmetyigityildirim50@gmail.com

OHİNLİ ŞEYH ALAUDDİN VE HULÂSATU'L-BEYÂN ADLI ESERİ

Abdullah BEDEVA¹

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ilmî faaliyetlerin yürütüldüğü önemli merkezlerden biri de Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Ohin Medresesidir. Şeyh Fethullah Verkânîsi (ö. 1899) tarafından kurulan bu medrese, günümüzde de ilmi faaliyetini sürdürerek önemli ilim adamlarını yetiştirmiştir. Bu ilim yuvasında yetişmiş âlimlerden biri de Şeyh Fethullah'ın oğlu Şeyh Alauddîn'dir. 1949 yılında Nurşin'de dünyaya gelen Şeyh Alauddîn, medrese eğitiminin büyük bir kısmını babası Şeyh Fethullah'ın rahle-i tedrisinde geçirmiştir. Eğitiminin geri kalanını ise Bitlis'te Hacı Abdülkerim el-Hizânî'nin yanında devam etmiş ve ilim icazetini de bu zattan almıştır. Ayrıca tasavvufî yönü de olan şeyh Alauddîn, Nakşibendî tarikatına mensup Şeyh Muhammed Diyauddîn'den (ö. 1923) tasavvuf icazetini almıştır. Bitlis merkezde bulunan medreselerinin kapanmasından sonra oradan ayrılmış ve Ohin'e yerleşmiştir. Babası tarafından temeli atılan ve günümüzde de ilmi faaliyetlerini sürdüren Ohin medresesinde öğrenci yetiştirmeye devam etmiştir. İslami ilimlerin birçok alanında temayüz eden Şeyh Alauddîn, öğrenci yetiştirmenin yanı sıra bu alanların birçoğunda ilmi eserler kaleme alan ender şahsiyetlerden birisidir. Yazdığı eserlerden biri de beyân ilmi ile ilgili *Hulâsatu'l-beyân* adlı risalesidir. Şeyh Alauddîn, risalenin sonunda da ifade ettiği gibi bu eserini, Molla Ebubekir es-Surî'nin (ö. 1931) beyânla ilgili risalesini özetleyerek ve eksik gördüğü bazı konuları Molla Halil el-İs'irdî'nin (ö. 1839) risalesinden ilaveler yaparak oluşturmuştur. Ayrıca bu iki eseri bir araya getirmekle kalmayıp kendisi de önemli bazı noktalara temas ederek ciddi katkılarda bulunmuştur. Şeyh Alauddîn, bu eserinde beyân ilminin konularını işlerken alanda tartışmalı birçok konuya da özet bir şekilde değinmiş ve bazı konularda tercihte bulunurken diğer bazısında ise farklı görüşleri aktarmakla yetinmiştir. Böylelikle kendisinin tartışmalı konularda durduğu çizgiyi de hissettirmiştir. Şeyh Alauddîn'in *Hulâsatu'l-beyân* risalesi, günümüz şark medreselerinde okutulup ezberlenen ve beyân ilmiyle ilgili telif edilen önemli eserlerden birisidir. Zira bu eser, beyân ilmine dair temel konularını içermekte ve belagat ilmine dair en detaylı kurallar içeren eserler okutulmadan önce alan ile ilgili önemli bir alt yapının oluşmasına katkı sunmaktadır. Ancak eserde öğrencilere konuları olabildiğince özet bir şekilde verilmeye çalışılmasından kaynaklı olsa gerek özellikle bazı tartışmalı konuların kapalı olduğu ve şerh edilmeye ihtiyaç duyulduğu da görülmektedir. Bu kapalılığın giderilmesine yönelik bazı nüshaların kenarında kısa notların kaydedildiğine rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Beyân, Şeyh Alauddîn, Hulâsatu'l-beyân

SHEIKH ALAUDDİN OF OHİN AND HIS WORK TITLED HULÂSAT AL-BAYÂN

One of the important centers where scholarly activities were carried out in Eastern and Southeastern Anatolia is the Ohin Madrasah in the Mutki district of Bitlis. Founded by Sheikh Fathullah Warkanisi (d. 1899), this madrasah continues its scholarly activities today and has trained important scholars. Sheikh Alauddîn, the son of Sheikh Fathullah, is one of the scholars who grew up in this center of knowledge. Born in 1949 in Nurşin, Sheikh Alauddîn spent most of his madrasa education under the tutelage of his father Sheikh Fathullah. He continued the rest of his education in Bitlis under Haji Abdülkerim al-Hizânî and received his scientific ijazet from him. Sheikh Alauddîn, who was also a Sufî, received his Sufi ijazet from Sheikh Muhammad Diyauddin (d. 1923), a member of the Naqshbandi order. After the closure of the madrasahs in the center of Bitlis, he left and settled in Ohin. He continued to train students at the Ohin madrasah, which was founded by his father and continues its scholarly activities today. Sheikh Alauddîn, who distinguished himself in many fields of Islamic sciences, is one of the rare personalities who not only trained students but also wrote scholarly works in many of these fields. One of his works is his treatise on the science of bayan, *Hulâsat al-bayân*. As Sheikh Alauddîn states at the end of the risala, he created this work by summarizing Mullâ Abû Bakr al-Surî's (d. 1931) risala on bayan and adding some of the issues that he found missing from Mullâ Khalil al-Is'irdî's (d. 1839) risala. In addition, he not only brought these two works together, but also made significant contributions by touching on some important points himself. In this work, Sheikh Alauddîn, while discussing the topics of the science of bayan, also briefly touches upon many controversial issues in the field, and while he makes a preference on some issues, he is content with conveying different opinions on others. In this way, he also makes his position on controversial issues known. Sheikh Alauddîn's risala *Hulâsat al-bayân* is one of the important works on the

1 Dr. Öğr. Üyesi, Bingöl Üniversitesi, abduhbedeva@hotmail.com. ORCID: 0000-0001-9297-9524.

science of bayan that is taught and memorized in today's oriental madrasas. Because this work includes the basic topics of the science of bayan and contributes to the formation of an important infrastructure related to the field before the works containing the most detailed rules on the science of rhetoric are taught. However, it is also seen that some controversial issues are closed and need to be annotated, especially due to the fact that the work tries to give the students the subjects as summarized as possible. Short notes have been found in the margins of some copies in order to overcome this obscurity.

Keywords: Bayan, Sheikh Alauddīn, Hulāsat al-bayān

YAHYA KEMAL’İ “FELSEFE İLE” OKUMAK

Vefa TAŞDELEN¹

Yahya Kemal, sadece şiirleri ile değil, düzyazıları, söyleşileri ve icra ettiği görevlerle de çağdaş Türk kültür ve edebiyatının önemli isimlerinden biridir. Onun üzerinde yoğunlaştığı konuları iki madde halinde sınıflayabiliriz: (1) Tarihsel ve kültürel konular, (2) varoluşsal konular. **Tarih, kültür, medeniyet, vatan, millet, devlet, dil, din, inanç, sanat (şiir, edebiyat, mimari), sevgi, aşk, doğa kavramları, felsefi açıdan okunabilecek, değerlendirilebilecek kavramlardır.** Tarihsel kültürel konularda, özel anlamda Osmanlı-Türk toplumunun tarihsel süreci, oluşturduğu kültür ve medeniyet eserleri, kırılma ve kopuş noktaları; varoluşsal konularda ise kendi duygusal ve öznel dünyasına ilişkin şiir ve yazılar yer alır. Bu varoluşsal konular çerçevesinde değerlendirilebilecek sanat ve edebiyat anlayışı, ölüm teması, Kierkegaard’un kavramsallaştırmasıyla “zevk-haz” temelli “estetik varoluş sferi” onun felsefe ile bağının kurulabileceği başlıca alanlardır. Yahya Kemal’in şiirlerinin, daha önce Ahmet Hamdi Tanpınar tarafından psikanalitik okuması yapılmıştır. Bu bağlamda başka çalışmalar da yapılmış ve yapılacaktır. Burada biz, metodolojik bir çerçevede, felsefi okumanın ne olduğu sorusuna kısmen de olsa değindikten sonra, Yahya Kemal’in şiirlerini, eserlerini, entelektüel mirasını “felsefi antropoloji” çerçevesinde okumaya ve anlamaya çalışacağız. Söz konusu yaklaşımın, Yahya Kemal’in felsefi okumasını yapmak için uygun bir bakış açısı sunacağı fikrinden hareket eden bu çalışmada, farklı felsefelerden de katkılar alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yahya Kemal, Felsefi Okuma, Felsefi Antropoloji.

READING YAHYA KEMAL “WITH HILOSOPHY”

Yahya Kemal is one of the important names of contemporary Turkish culture and literature not only with his poems, but also with his prose, interviews and other writings. We can classify the subjects he focuses on in two items: (1) Historical and cultural issues, (2) existential issues. The concepts of history, culture, civilization, homeland, nation, state, language, religion, belief, art (poetry, literature, architecture), love, nature are concepts that can be read and evaluated from a philosophical point of view. In the historical and cultural issues, there are historical process of the Ottoman-Turkish society, the cultural and civilization artifacts it created, the breaking points in the historical flow; in existential issues, there are poems and writings about his own emotional and subjective world. The understanding of art and literature, which can be evaluated within the framework of these existential issues, the theme of love and death, the pleasure based "aesthetic sphere of existence" with Kierkegaard's conceptualization are the main areas where his works can be connected with philosophy. Yahya Kemal's poems were previously read psychoanalytically by Ahmet Hamdi Tanpınar. In this context, other studies have been done and will be done. Here, we will try to read and understand Yahya Kemal's poems, works and intellectual legacy within the framework of "philosophical anthropology", after addressing, at least partially, the question of what philosophical reading is in a methodological framework. Contributions from different philosophies will also be taken in this study, which is based on the idea that the said approach will provide a suitable perspective for Yahya Kemal's philosophical reading.

Keywords: Yahya Kemal, Philosophical Reading, Philosophical Anthropology

¹ * Prof.Dr. Yıldız Teknik Üniversitesi, vefa@yildiz.edu.tr ORCID: 0000-0003-3937-3413

İDRİS-İ BITLİSİ'NİN ORUÇ VE BAYRAM MÜNÂZARASINA DAİR RİSÂLESİ

*Milad SALMANI*¹

Münâzara, önemli bir edebî gelenektir. Türk edebiyatı araştırmacıları münâzaranın ebedî 'tür'den ziyade edebî 'tarz' olduğu kanaatindedirler. Münâzaralar form veya içeriklerine göre çeşitli gruplarda sınıflandırılmaktadırlar. Münâzara geleneğinde genellikle iki canlı veya iki cansız, birinin diğerinden üstünlüğü konusunda tartışmaya başlar ve bu tartışmalar diyalog hâlinde gelişir. Önceki asırlardan Arapça, Farsça ve Türkçe çok sayıda münâzara risâlesi günümüze ulaşmıştır. Osmanlı sahasında yazılan ve bugüne kadar üzerine yeterli çalışma yapılmayan önemli münâzara risâlelerinden biri, İdris-i Bitlisi'nin *Münâzaratü's-savm ve'l-'id* adlı eseridir. Bu risâle Farsça kaleme alınmıştır ve eser *Münâzara-i Rûze vü Iyd* olarak da bilinmektedir. Bitlisi, eserini 909/1503 yılında tamamlayarak II. Bâyezîd'e sunmuştur. Eser, form olarak mensur ve manzum karışıktır ve şimdiye kadar ikisi Türkiye biri ise İran'da olmak üzere üç nüshası tespit edilmiştir. Bitlisi'nin bu eseri kısa bir risâledir. Münâzarayı başlatan oruç veya Ramazan ayıdır. Oruç, kendi üstünlüğünü dile getirir. Bayram veya Şevval ayı ise gerekçeler sunarak kendi üstünlüğünü savunur. Sonra sıra hakem olarak Kurban Bayramı'na geçer ve Kurban Bayramı münâzara taraflarının önce faziletlerinden bahseder, sonra da aslında biri olmazsa diğerinin de olmayacağına ve dolayısıyla ikisinin de aynı üstünlükte olduğuna hüküm verir. Eserin sonunda II. Bâyezîd'e hitâben yirmi üç beyitlik bir kaside de yer almaktadır. Bitlisi, oruç ve bayram arasında münâzarayı başlatmadan önce kısa bir mukaddime Akkoyunlu hükümetinden kaçarak Anadolu'ya doğru yola çıktığını, bu yolculukta tek başına olduğunu, Anadolu'ya vardığında hristiyanların çok ve müslümanların az olduğu bir şehre vardığını ve bu şehre ulaştığında Nevruz ve Ramazan ayının denk geldiğini dile getirir. İdris-i Bitlisi, İslâm diyarına varmak üzere yaklaşık bir asır önce müslümanlar tarafından fethedilen Bulgaristan'ın Sofya şehrine gider. Sofya'da *Oruç ve Bayram Münâzarası* risâlesini kaleme alır. Bu çalışmada İdris-i Bitlisi'nin *Oruç ve Bayram Münâzarası* risâlesinin nüshaları tanıtılacak ve akabinde eserin muhtevâsı ile ilgili detaylı bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Münâzâra, İdris-i Bitlisi, Rûze vü Iyd, Oruç ve Bayram.

POMPHLET OF IDRIS BITLISI ON FASTING AND FEAST DISCUSSION

Debate is an important literary tradition. According to researchers of Turkish literature, debate is not a literary "genre" but rather a literary style. Debates are classified into various groups depending on their form or content. In the debate tradition, two live or inanimate subjects typically begin arguing about which of them is better than the other, and these conversations eventually turn into dialogues. A great number of debate pomphlets that were written in Arabic, Persian, and Turkish in previous eras have reached the present day. Idris Bitlisi's *Münâzaratü's-savm ve'l-'id* is one of the significant debate pomphlets written in the Ottoman field, on which not enough studies have been done until today. This pomphlet was written in Persian and is known as *Münâzara-i Rûze vü Iyd*. Bitlisi completed his work in 909/1503 and presented it to II. Bâyezîd. The work combines prose and verse in form, and three copies have so far been found, two in Turkey and one in Iran. This work by Bitlisi is a short pomphlet. The debate is started by fasting or the month of Ramadan. The superiority of fasting is expressed. Bayram or Shawwal, on the other hand, justifies its superiority by giving evidence. Then the turn passes to Eid al-Adha as a referee, and Eid al-Adha initially discusses the virtues of the debating parties before deciding that, as neither would exist without the other, they are equal in superiority. An ode of twenty-three couplets, addressed to II. Bâyezîd, is presented at the end of the work. Before starting the debate between fasting and feast, Bitlisi mentioned that he escaped from Akkoyunlu government and traveled alone to Anatolia, where he arrived in a city with a large Christian population and a small Muslim population, and when he reached this city, the months of Nevruz and Ramadan coincided. In order to reach the land of Islam, Idris Bitlisi travels to Sofia, Bulgaria, where the Muslims were conquered around a century ago. He wrote *Pomphlet on fasting and feast* in Sofia. In this study, copies of the pomphlet of Idris Bitlisi's Debate on Fasting and Feast will be introduced, and subsequently, detailed information about the content of the work will be given.

Keywords: Debate, Idris Bitlisi, Rûze vü Iyd, Fasting and Fast

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, mirad.salmani@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4261-8760

ZEKERİYYÂ KAZVÎNÎ'NİN “ACÂYİBÜ'L-MAHLÛKÂT VE GARÂ'İBÜ'L-MEVCÛDÂT” ADLI ESERİNDE YER ALAN AT TASVİRLERİ

Şura Kavalcı ŞANA¹

At, geçmişten günümüze tüm toplumlarda önemli bir yere sahip olmuştur. Öncelikle binek hayvanı olarak kullanılan atın; etinden, sütünden, kılından ve derisinden de faydalanılmıştır. At, evcilleştirildikten (MÖ. 3000'li yıllar) sonra askeriye, av, taşıma, spor gibi alanlarda yaygın olarak kullanılmıştır. Yaşamın içerisinde bu kadar önemli bir yere sahip olan at astrolojide ve efsanevi yaratıklar arasında da önemli bir yer almıştır. Tüm bu özellikleriyle sanatın birçok dalında farklı malzemelerde at tasviri görülmektedir. Bu sanat eserleri içerisinde el yazma eserler ayrı bir yer tutmaktadır. El yazma eserlerde metinle bağlantılı olarak yoğun bir şekilde at tasviri yapılmıştır. El yazma eserler arasında önemli bir yere sahip olan Zekeriyâ Kazvîni (1202-1283) 'nin 13. yüzyılda yazdığı “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevcûdât” adlı kozmografya ve coğrafya konulu eseridir. Bu eserin farklı zamanlarda yazılmış Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere birçok nüshaları bulunmaktadır. Zekeriyâ Kazvîni daha hayattayken yapılmış ilk tasvirli nüshalardan biri olan Münih Bayerische Staatsbibliothek (Eyalet Kütüphanesi)'de 'Arab 464' arşiv numarasıyla kayıtlı bulunan “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevcûdât” adlı eseri bu çalışmada incelenmiştir. Bu eserde tarifleri yapılan, faydaları belirtilen, hikâyeleri ve acâyiplikleri anlatılan varlıkların bazılarının tasvirleri metin içerisinde yer almaktadır. Bu tasvirlerin içerisinde yer alan at tasvirleri bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu eserde astrolojide yıldız takımlarını temsil eden ön iki ayaklarından itibaren yarım at, sadece başı olan at, yarı insan yarı at, melek olarak kanatlı at, sudan çıkan deniz atı, garip yaratık olarak boynuzlu at ve Hz. Süleyman'ın atı gibi farklı şekillerde ve boyutlarda dokuz adet at tasviri yer almaktadır. Bu at tasvirleri metinle bağlantılı olarak değerlendirilmiştir. Eserin farklı nüshalarında yer alan at tasvirleriyle de karşılaştırması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: El Yazma, Kazvini, At Tasviri

HORSE DEPICTIONS IN ZEKERİYYA KAZVİNİ'S "ACÂYİBU'L-MAHLÛKÂT VE GARÂ'İBU'L-MEVCÛDÂT"

The horse has had an important place in all societies from past to present. The horse, which is primarily used as a riding animal; meat, milk and skin were used too. After the horse was domesticated, it was widely used in fields such as military, hunting, transport and sports. The horse, which has such an important place in life, has also taken an important place in astrology and among mythical creatures. With all these features, horse depictions are seen in different materials in many branches of art. Manuscripts have a special place among these works of art. Horses are heavily depicted in conjunction with the text in manuscripts. An important place among the manuscripts written by Zekeriyâ Qazvini (1202-1283) in the 13th century It is his work on cosmography and geography named “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevcûdât” There are many copies of this work written at different times in Arabic, Persian and Turkish. Zekeriyâ Munich Bayerische, one of the first illustrated copies made while Zekeriyâ Qazvini was still alive. His work named “Acâyibü'l-Mahlûkât ve Garâ'ibü'l-Mevcûdât”, which is registered with the archive number ' Arab 464' in Staatsbibliothek (State Library), has been examined in this study. The descriptions of some of the beings described in this work, whose benefits are stated, whose stories and strangeness are told, are included in the text. The horse depictions in these depictions constitute the subject of this study. In this work, half-horse, half-human half-horse, winged horse as an angel, a sea horse coming out of the water, a unicorn as a strange creature, and Hz. There are nine depictions of horses in different shapes and sizes, such as Hz.Solomon's horse. These horse depictions are evaluated in connection with the text. A comparison was made with the horse depictions in different copies of the work.

Keywords: Manuscript, Kazvini, Horse Description

¹ Doktora Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, surakavalci@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7076-2436

ISLAMIC UNITY THROUGH THE LEVANTINE SERMON OF SHEIKH SAEED NURSİ AL-BEDLİSİ

Carif MURAD¹, Cemil KÜÇÜK²

The Levantine sermon delivered by Professor Badi al-Zaman a century ago in the Levant, and on the platform of the Great Umayyad Mosque, its owner tried to put his hand on the wounds that the Islamic nation suffers from, and to be the nucleus of Islamic unity after that, so he described the disease as he put the treatment, and mentioned the diseases that The nation suffers from it, and on top of these diseases and problems is the problem of underdevelopment, and the survival of the Islamic world in its place, at a time when the West has progressed and developed towards civilizational advancement upwards, and has advanced over Muslims for centuries, describing the treatment that suits that pathological condition, and mentioned it in detail, and asked the Arabs And the people of Sham in particular and the Islamic world in general should wake up and be aware of their condition, and that they should play the role that is required of them, so his sermon resonated throughout the entire Islamic world, and it had a great impact on the belief of the people of Sham first, and then the Islamic world again, and the role of God.

الوحدة الإسلامية من خلال الخطبة الشامية للشيخ سعيد النورسي البديسي

الخطبة الشامية التي ألقاها الأستاذ بديع الزمان قبل قرن من الزمن في بلاد الشام، وعلى منبر جامع الأموي الكبير، حاول صاحبها أن يضع يده على الجراح التي تعاني منها الأمة الإسلامية، ولتكون نواة الوحدة الإسلامية بعد ذلك، فوصف الداء كما وضع العلاج، وذكر الأمراض التي تعاني منها الأمة، وعلى رأس تلك الأمراض والمشكلات، مشكلة التخلف، وبقاء العالم الإسلامي في مكانه، في الوقت الذي تقدم فيه الغرب وتطور نحو الرقي الحضاري صعوداً، وتقدم على المسلمين بقرون، فوصف العلاج الذي يناسب تلك الحالة المرضية، وذكره مفصلاً، وطلب من العرب وأهل الشام خصوصاً والعالم الإسلامي بشكل عام أن يستيقظوا ويتنبهوا لحالتهم تلك، وأن يقوموا بدورهم الذي يتحتم عليهم، فأعطت خطبته تلك صداها في العالم الإسلامي كله، وكان لها أثر كبير على عقيدة أهل الشام أولاً، ثم العالم الإسلام ثانياً، والدور الذي تقوم به رسائل النور من مهمة توعية الأمة ليس على صعيد تركيا فقط بل على مستوى العالم الإسلامي بكامله ظاهر للعيان، وإن لم تتحقق الوحدة إلى اليوم هذا لكنها كانت ولا تزال مشروعاً حيويماً قابلاً للتنفيذ.

الكلمات الافتتاحية: الوحدة الإسلامية- بديع الزمان- الصدق - الأمل - الشورى - ترك الأناحية.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, charifmurad@yyu.edu.tr,

² Dr. Öğr. Üyesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, cemilkucuk@yyu.edu.tr

AL-BADALĪS AND THEIR SERVICE IN CODIFYING THE ISLAMIC HERITAGE (PROFESSOR FUAD SEZGİN AS A MODEL)

Charif MURAD¹

Historians had the largest share and the most prominent role in preserving the heritage of the Islamic nation, its culture, beliefs, principles, customs and tradition from loss and theft. Many Muslim historians of Islamic nation and Orientalists wrote the history of Islamic nation, but only the truthful ones among its sons wrote it correctly those who worked day and night to preserve the glories of their ancestors. Recording history must be inclusive of all sections of human scientific, cultural, social sciences etc. and the forehead of these sections is religious science with its origins and branches. Among those who carried the responsibility of codifying and chronicling Islamic history in all its aspects was Dr. Al. Badalisi by birth and upbringing Pro. Dr. Fuad Sezgin who spent a lot of effort and time to show the truth and restoring Islamic civilization and Muslim heritage to them when he recorded and collected what the Sons of his nation had written since its redurrection and his service to show and explain what the scholars of the Islamic faith writings is apparat and clear in his book (The History of Arab Heritage).

البديسيون وخدمتهم للتراث الإسلامي (أ.د: سزكين أنموذجاً) (علم الكلام أنموذجاً)

لقد عمل لخدمة هذا الدين منذ القديم الكثير من العلماء والباحثين، وكلّ حسب تخصصه، وكان للمؤرخين النصيب الأكبر، والدور البارز في الحفاظ على تراث الأمة الإسلامية وثقافتها ومبادئها ومعتقداتها وعاداتها وتقاليدها من الضياع والسرقة، وقد كتب تاريخ الأمة الإسلامية كثير من مؤرخي المسلمين وبعض من المستشرقين، ولكن لم يصدق في كتابتها إلا الصادقون من أبنائها، الذين عملوا الليل والنهار ليحفظوا لأجيالهم أمجاد أجدادهم، وتدوين التاريخ لا بد أن يكون شاملاً لجميع أقسام العلوم الإنسانية والعلمية والثقافية والاجتماعية.. والخ. وفي مقدمة هذه الأقسام العلم الديني بأصوله وفروعه. ومن هؤلاء الذين حملوا أمانة تدوين وتاريخ التاريخ الإسلامي بجميع جوانبه البديسي المولد والنشأة الأستاذ الدكتور فؤاد سيزكين، الذي أنفق الكثير من الجهد والوقت في إظهار الحق، وإعادة الحضارة الإسلامية وتراث المسلمين إليهم، عندما قام بتدوين وجمع ما كتبه أبناء أمته منذ بعثتها. وخدمته لإظهار ولبيان ما كتبه علماء العقيدة الإسلامية ظاهرٌ في كتابه (تاريخ التراث العربي)، وأنا أتناول في هذه الورقة البحثية جهوده هذه.

الكلمات الافتتاحية: التاريخ – علم العقيدة- علماء المسلمين- فؤاد سيزكين- خدماتهم.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, charifmurad@yyu.edu.tr,

LINGUISTIC ASSUMPTIONS AND THEIR IMPACT ON OBSTRUCTING THE TEACHING OF ARABIC AS A FOREIGN LANGUAGE

Muhammed ÇİÇEK¹

Language is an integrated system that runs according to rules that form general linguistic images and help the speaker to produce effective language. When the language is not properly used, and its rules are neglected, serious errors occur that violate its model system. Some of the grammar rules are easy to understand and get acquainted with, as they are linguistic information that can be embodied through written linguistic symbols. Some of them are complex and difficult to comprehend. Because they are linguistic hypotheses taken into account when creating the rules in order to form a general shape of the rules of the Arabic language. Linguistic assumptions constitute an obsession for the Arab person who heard the sounds of the Arabic language and practiced it in the environment in which he lived and grew up. So what if the learner is a non-Arab who has never heard the sounds of the Arabic language and has not learned its grammar? To clarify the issue, we can say that the al-i-rāb al-taqdīrī does not have an apparent presence when employing sentences that contain it. Accordingly, it expresses the first part in our saying "محمود مهندس" as a muftada'un marfū'un by a visible dammah. But if it is replaced by another word that does not have an apparent effect of marfū' of all kinds, and it is said "مصطفى مهندس" it resorts to saying that it is a muftada'un marfū'un in appreciation. So that a general linguistic rule can be reached. There is no doubt that it follows from these hypotheses that the learner, who started learning the Arabic language, faces many difficulties in interpreting this theory that relies on imagination. Whereas it is difficult for the learner to understand what are the realistic rules that are not assumed as well. Through this scientific research, we will provide detailed information on this critical aspect of Arabic grammar. We will also refer to solutions that reduce their negative effects in obstructing education.

Keywords: Arabic Language, Teaching Arabic as a Foreign Language, Linguistic Assumptions, Obstruction of Education

الافتراضات اللغوية وأثرها في عرقلة تعليم اللغة العربية بوصفها لغة أجنبية

إن اللغة منظومة متكاملة تسير وفق ضوابط تشكّل صوراً لغوية عامة، وتعين المتحدث بها على الإنتاج اللغوي الفعّال. وعند عدم الاستخدام السليم للغة، والتفريط في الالتزام بقواعدها، تحصل أخطاء جسيمة تنتهك نظامها النموذجي. من القواعد اللغوية ما يسهّل فهمها والإلمام بها، لكونها عبارة عن ظواهر لغوية يمكن تجسيدها من خلال رموز لغوية مكتوبة، ومنها ما هي معقّدة يصعب استيعابها؛ نظراً إلى كونها عبارة عن فرضيات لغوية ليست لها صورة محسوسة مما أخذت بعين الاعتبار عند وضعها؛ وذلك ليتيسر لها تكوّن صورة مطّردة. تشكّل الافتراضات اللغوية هاجساً لدى ابن اللغة الذي سمع أصوات اللغة العربية ومارسها في بيئة عاش وترعرع فيها، فمادّا لو كان المتعلّم من غير أبناء اللغة العربية الذي لم يسبق أن سمع أصواتها ودرس قواعدها؛ ولتقريب الصورة يمكننا القول بأن الإعراب التقديري ليس له وجود ظاهر عند القيام بتوظيف جمل تحتوي عليه؛ حيث يعرب الجزء الأول في قولنا "محمود مهندس" على أنه مبتدأ مرفوع وعلامة رفعه الضمة الظاهرة، أما إذا أُبدل هذا الجزء بكلمة أخرى ليس فيها أثر ملموس للرفع بشئى أنواعه من الضمة والألف والواو، وقيل "مصطفى مهندس" يُلجأ إلى القول بأنه مبتدأ مرفوع تقديراً؛ حتى يمكن الوصول إلى وضع قاعدة لغوية مطّردة تنصّ على "أن كل مبتدأ في اللغة العربية مرفوع". لا شك أنه ينتج من هذه الفرضيات، أن المتعلم الذي بدأ بتعلّم اللغة العربية، يواجه صعوباتٍ عديدة في تفسير هذه النظرية المبنية على الخيال، وذلك في وقت يصعب عليه استيعاب ما هي قواعد واقعية غير مفترضة. سنتناول من خلال هذا البحث العلمي معلومات مفصّلة عن هذا الجانب الحرج من القواعد اللغوية العربية، مع الإشارة إلى طائفة من حلول تقلّل من آثارها السلبية في عرقلة التعليم

الكلمات المفتاحية: اللغة العربية، تعليم اللغة العربية بوصفها لغة أجنبية، الافتراضات اللغوية، عرقلة التعليم

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, muhammed.cicek@igdir.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3413-8107

BITLİS ALİMLERİNİN SİYASİ YÖNÜ ŞAM ALİMLERİ TARAFINDAN ELE ALINMASI EL-BUTİ'NİN ARAŞTIRMASINDA SAİT NURSİ ÖRNEĞİ

Isam Abdul MOLA¹

Bitlis bölgesinin Türkiye'deki en önemli ve seçkin alimlerinden biri olan Badi' al-Zaman Said Nursi'nin (R.A) biyografisinin yazılmasında birçok yazarın katkıda bulunması şaşırtıcı değildir. Ancak, Suriye'nin önemli bilim adamlarından olan Dr. Muhammed Said Ramazan el-Bütî'nin Nursi'yi bilimsel bir şekilde ele alması, Nursi'nin siyasi yönünü incelemesi şaşırtıcıdır. El-Buti, geçen yüzyılın ortalarından itibaren kendisini durduran seçkin bir şahsiyet olarak Badi el-Zaman Nursi'ye odaklandı. Entelektüel, dini ve politik olarak, Dr. Al-Buti, 1966 yılı Şam'da yayımlanan "Medeniyet Dergisi'nde" bir dizi makale olarak yayınlanan Arapça yaptığı ilk çeviri ile Türkiye'nin Bitlis bölgesi vaizlerinden bu dahi vaizi Arap dünyasıyla tanıştıran ilk alim oldu. Arap dünyası Badi el-Zaman Nursi'yi derinden tanımaya başladı; Kürt asıllı ilahi bilgin. Araştırma, konferansla ilgili birçok eksenle kesişmektedir ve esas olarak bu bölgede (Türkiye'nin Bitlis bölgesi) yetişmiş, reformist ve savunucu fikir ve vizyonlarıyla daha sonra küreselleşmeye yönelen kişiliğinin önemli şahsiyetlerinin analizine dayanmaktadır. Arap ülkelerinde; ilim adamlarını, öğrencileri ve avukatları etkiledi. Analiz ve incelemeye konu olan şahsiyetin önemini gören El-Buti, yalnızca ilmi yönlerini inceleyen, rastgele bir bilim adamını ele alan, yüzeysel ve tarihsel bir şekilde tercüme eden biri olmamış ve bunların ötesine geçerek Said Nursi'yi sadece bilim adamlarının dikkat edeceği spesifik noktalara odaklanarak özenle incelemiştir. Sonuç olarak, araştırma Şam Ülkelerinde'deki Türk Kürt kültürü ile Arap kültürü arasında var olan kültürel iletişimi göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Betlis, Bediü'z-Zaman, Nursi, Buti ve Nursi, Siyaset, Nurs âlimleri.

تناول الجانب السياسي لعلماء بدليس من قبل علماء الشام تناول د. البوطي للنورسي نموذجاً

أسهم كثير من الكُتّاب والمؤلفين في تراجم متنوعة لعالم متميز من أهم علماء ودعاة إقليم بدليس في تركيا، ألا وهو العالم بديع الزمان النورسي رحمه الله تعالى، وهذا أمر لا غرابة فيه؛ إذ السيرة العملية للنورسي فرضت نفسها بقوة بين مختلف الكُتّاب، لكن الأمر الذي يُعد مستغرباً أن ينهض بترجمة علمية رصينة للنورسي من قبل أحد أهم علماء بلاد الشام، وهو د. محمد سعيد رمضان البوطي، الذي اهتم بعمق بتحليل شخصية النورسي عمومًا، وركز على تجربة العمل السياسي في حياة بديع الزمان، وتوقفت على أهم أسباب توجه البديع السياسية، مع بيان أهم المبررات التي جعلته فيما بعد يعزف عن النهج السياسي، ويهدر المسوغات التي ارتضاها لنفسه حين اتجه نحو السياسة. لقد شارك د. البوطي منذ منتصف القرن الماضي في التركيز على بديع الزمان النورسي، كشخصية فذة استوقفتها؛ فكريًا ودعويًا وسياسيًا، وكان د. البوطي أول عالم عرّف العالم العربي بهذا الداعية العبقري من دعاة إقليم بدليس في تركيا، من خلال الترجمة الأولى التي قدمها البوطي باللغة العربية، والتي نُشرت في سلسلة م، وبدأ بعدها العالم العربي يتعرف بعمق على بديع الزمان النورسي؛ العالم 1966 مقالات متميزة ضمن مجلة حضارة الإسلام في دمشق عام الرباني ذي الأصول الكردية.

يتقاطع البحث مع عدة محاور متعلقة بالمؤتمر، فهو ينطلق أساسًا من تحليل شخصيات مهمة نشأت في رحاب هذا الإقليم (إقليم بدليس في تركيا)، واتجهت شخصيته نحو العالمية فيما بعد بأفكارها ورؤاها الإصلاحية والدعوية، وأثرت على منطقة البلاد العربية؛ علماء، وطلبة، ودعاة.

وتبرز أهمية البحث في كونه يتناول تحليل العلماء لشخصيات بعضهم البعض، والتي تمتاز بالعمق الفكري التحليلي؛ لاكتشاف الجوانب العلمية المضنية في الشخصية محلّ التحليل والدراسة، ولا سيما المنزلة العلمية التي وصل إليها د. البوطي، والتي تجعله لا يترجم لأي عالم بشكل عشوائي، ولا يُترجم بكيفية سطحية تاريخية فقط، بل يتجاوز ذلك ليركز على الخبايا التي لا ينتبه إليها إلا العلماء.

يركز البحث على تلمس الدروس المستفادة من شخصية النورسي العلمية، والمنعطفات المفصلية في حياته، والتي نقلته من الجانب السياسي إلى الجانب الدعوي الفكري، والأسباب الكامنة وراءها، وذلك من خلال تحليل عميق لشخصية النورسي قام به أحد أهم المرجعيات الدينية في المدرسة الشامية، وبالتالي يظهر البحث التواصل الحضاري بين الثقافة الكردية التركية، والثقافة العربية في بلاد الشام.

¹ Dr isamabdulmola@el-css.edu.om ORCID: 0000-0002-7423-3208

RİSALE-İ NUR IŞIĞINDA MEZHEP TAASSUBU KONUSUNDA SAİD NURSİ'NİN DURUŞU

Abdulbari Aziz OTHMAN¹

Türkiye'de Anadolu'nun doğusunda, Van Gölü yakınlarındaki Bitlis şehri, çağlar boyunca çeşitli İslami ilim kaynaklarının önemli bir merkezi olması nedeniyle bilim, kültür ve tarihin kuluçka merkezi olarak kabul edilmektedir. Badi al-Zaman lakaplı, Bitlis Nevras kasabasında dünyaya gelen (H. 1294 - MS 1877), son Osmanlı halifeliği döneminde yaşadığı dönemin en önde gelen dini ve sosyal reform alimlerinden biri olarak kabul edilir. El-Nursi, İslam milletinin, aralarındaki farklı doktriner, entelektüel ve doktrinsel yaklaşımlar nedeniyle, özellikle de hoşgörüsüzlüğe ve ılımlılıkla çelişen kınanacak mezhep aşırılığına yol açan fıkıhla ilgili yaklaşımlar nedeniyle zayıflık, anlaşmazlık ve ayrılıktan muzdarip olduğu bir zamanda yaşamıştı. İslam'ın doğuşunun ilk zamanlarında, Sahabe ve Tabiin zamanında ve onlardan sonra akide bağnazlığı bulunmamaktaydı. Ancak Hicrî ilk üç asırdan sonra, özellikle Hicrî 4. asırda fıkıh mezheplerinin büyük ölçüde yayılmasıyla durum değişmiş, böylece mezheplerin mensupları arasında fıkıh ve irtica ihtilafları baş göstermiş ve geride büyük bir mezhep bırakmıştır. O dönemde ortaya çıkan ve günümüze kadar devam eden bu hoşgörüsüzlük, İslam ve Müslümanlar hakkında kötü bir görünütü yansıtmaya neden olmuştur. Bu gerçeğin ışığında Bediüzzaman Nursi, bu menfur bağnazlık karşısında ılımlı bir tavır alıp eserleri ve Nur Risalelerinin temsil ettiği düşüncesiyle yaşadığı dönemde ılımlı düşünce ve yaklaşımın öncüsü olmuştur. Nursi, risalelerinde hoşgörüsüzlüğü reddeden ve onu müminin düşüncesinden uzaklaştıran bir dizi kural koymuş, aynı zamanda taassubun gösteriş ve kendini beğenmişlikten başka bir şey olmadığını, fikir ve akideyi başkalarına tercih etmek olduğunu belirtmektedir. Ki bu görüşler, İslam hukukunun sürekliliğine ve bekasına delil olarak uygun bir şekilde kullanıldığı sürece. Böylelikle bu çalışmamızda mezhep taassubunu, Şeyh Bedi'üz-Zaman el-Nursi'nin bu konudaki duruşunu ve yayımladığı pratik duruşları ve fikirleriyle gönülleri ve sözleri birleştirmek için gösterdiği büyük çabayı ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Bitlis; Nursi; Taassub; Mezhep; İtidal.

SAİD NURSİ'S STANCE ON SECTARIAN BIGOTRY IN THE LIGHT OF RİSALE-İ NUR

The city of Bitlis, in the east of Anatolia in Turkey, near Lake Van, is considered to be the incubation center of science, culture and history, as it has been an important center of various Islamic scientific resources throughout the ages. Nicknamed Badi al-Zaman, he was born in the town of Nawras in the Bitlis Province. (H. 1294 - AD 1877) is considered one of the foremost religious and social reform scholars of his time during the last Ottoman caliphate. Al-Nursi lived at a time when the nation of Islam suffered from weakness, disagreement, and division due to the divergent doctrinal, intellectual, and doctrinal approaches among them, particularly jurisprudence, which led to intolerance and reprehensible sectarian extremism that contradicted moderation. In the early days of the birth of Islam, in the time of the Companions and the Tabi'un, and after them, there was no creed bigotry. owever, after the first three centuries of Hijri, especially in the 4th century, the situation changed with the spread of fiqh sects to a large extent. This intolerance, which emerged at that time and continues to the present day, contributed to the formation of a bad image about Islam and Muslims. In the light of this fact, Bediuzzaman Nursi took a moderate stance against this abhorrent bigotry and became the pioneer of moderate thought and approach in his lifetime, with the thought that his works and messages of light represent. In his letters, Nursi set a series of rules that reject intolerance and distance it from the. believer's thinking, and also states that bigotry is nothing but vanity and self-importance, and preferring ideas and creed to others. As long as these views are used appropriately as evidence for the continuity and permanence of Islamic law. In this study, we will discuss sectarian bigotry, its origins and Sheikh Badi' al-Zaman al-Nursi's stance on this issue and his great efforts to unite hearts and words with his published practical stances and ideas.

Keywords: Bitlis; Nursi; Taassub; Sect; Moderation

¹ Dr. Öğr.Üyesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, azizosman2015@hotmail.com. ORCID: 0000-0003-1372-2961.

موقف سعيد النورسي من التعصب المذهبي في ضوء رسائل النور

المخلص

تعد مدينة بدليس القريبة من بحيرة وان شرق الأناضول في تركيا حاضنة العلم والثقافة والتاريخ ، حيث كانت على مرّ العصور مركزا مهما لمناهل العلوم الإسلامية المختلفة ، فظهر فيها علماء عظام ورجالات فكر ودعوة مشهورين ملؤوا الدنيا علما ونورا وهداية، ومن هؤلاء العلماء الأفاضل " الشيخ سعيد النورسي " الملقب ببديع الزمان المولود في بلدة نورس بولاية بدليس (1294هـ . 1877م) الذي يُعدُّ من أبرز علماء الإصلاح الديني والاجتماعي في عصره خلال مرحلة أواخر الخلافة العثمانية، فهو من رجالات الفكر والإصلاح الحقيقي الذي كُتب له الخلود والاستمرار في حياة الأمة الإسلامية وضميرها؛ لارتباطه الوثيق بالقرآن الكريم واستمداده من أنواره وأسواره . عاش النورسي في زمن كانت تعاني فيه الأمة الإسلامية الضعف والاختلاف والشقاق بسبب المناهج المذهبية والفكرية والعقدية المتباينة فيما بينها، وخاصة تلك المتعلقة بالتذهب الفقهي والتي أدت إلى التعصب والغلو المذهبي المذموم المنافي لوسطية الإسلام . فالتعصب المذهبي لم يكن موجودا في بدايات ظهور الإسلام في زمن الصحابة والتابعين ومن بعدهم . بيد أن الحال تغير بعد القرون الهجرية الثلاثة الأولى لا سيما في القرن الرابع الهجري بانتشار المذاهب الفقهية بشكل كبير ، فظهرت المنازعات والخلافات الفقهية والأصولية بين أتباع المذاهب تاركة وراءها أثرا عظيما على حياة المسلمين الاجتماعية والعلمية، هذا التعصب الذي نشأ في تلك الحقبة واستمر حتى زماننا ساهم ببلورة صورة بالغة السوء عن الإسلام والمسلمين . في ظل هذا الواقع المريض كان لبديع الزمان النورسي موقفا وسطيا من هذا التعصب المقيت، فكان رائداً للفكر والمنهج الوسطي في زمانه من خلال أعماله وفكره المتمثل برسائل النور . فقد وضع النورسي مجموعة من القواعد في رسائله والتي تنفي التعصب وتُبعده عن فكر المؤمن مبينا في الوقت ذاته أن التعصب ما هو إلا غرورٌ وحبٌ للنفس والذات، وتفضيل للرأي والمذهب على الآخرين، فالخلافات المذهبية وتعدد الآراء من الفقهاء لا تعارض الحق عند النورسي، فالجميع عنده على صواب إذا تم توظيف تلك الآراء توظيفا سليما لتكون دليلا على استمرارية وخلود الشريعة الإسلامية . في بحثنا هذا سنتطرق إلى التعصب المذهبي ونشأته وموقف الشيخ بديع الزمان النورسي منه، وما قام به من جهود عظيمة لتوحيد القلوب وجمع الكلمة من خلال مواقفه العملية وأفكاره التي نشرها في رسائل النور .

الكلمات المفتاحية: بدليس، النورسي، التعصب، المذهب، الوسطية.

CUMHURİYETİN 100. YILINDA ATATÜRK'Ü BİR DE YAKUP KADRI'DEN DİNLEMEK

S. Dilek Yalçın ÇELİK¹

Biyografi, edebiyat araştırmacılarının çoklukla üvey evlat olarak gördüğü bir türdür. Roman, şiir, tiyatro derken biyografi, edebiyat araştırmalarında genellikle ikincil bir tür olarak ele alınma eğilimindedir. Oysa bu tür, malzemesi edebiyat olmakla birlikte disiplinlerarası okumalar ışığında sadece bir şahsiyeti tanımlamaz. Dahası biyografi ele alınan şahsiyet ışığında, onun içinde yaşadığı devre, toplumsal yapıya, kültürel değerlere, siyasi hareketliliğe, ekonomik şartlara, gündelik yaşama vb. birçok temel unsura da ışık tutar. Okurunu bu konularda aydınlatır.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1946 yılında Atatürk üzerine bir biyografi kaleme alır. Atatürk'ün manevi şahsiyetinde küçük bir tahlil denemesi dediği bu kitap, Atatürk'ün ölümünden sekiz yıl sonra yazılmıştır. Yazar bunun nedenini büyük liderin ölümünün ardından geçen bu yıllarda, Atatürk'e ve onun şahsiyetine daha nesnel olarak bakabilmek isteği olarak açıklar. Dolayısıyla ele alınan kitap için yazarının da vurgusuyla Atatürk ve devrine gerçekçi bir yaklaşımla ve bakış açısıyla kaleme alınmıştır denilebilir.

Cumhuriyetin 100. Yılında Uluslararası Tarih, Kültür, Dil ve Sanat Bağlamında Bitlis Sempozyumunda, Türk edebiyatının Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi iyi bir yazarının ve üslupçusunun Atatürk'ü anlattığı bu biyografi kitabı değerlendirmeye alınacaktır. Böylece yapacağımız çalışma ile Atatürk'e ve Cumhuriyetin kuruluşuna birinci elden tanıklık eden Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Atatürk şahsiyetinde oluşturduğu biyografi ile Atatürk'ün şahsiyeti olduğu kadar dönemin mikro tarih algısı üzerinde de önemli bilgiler ortaya çıkartılacaktır.

Atatürk üzerine yazılan bu biyografinin içerdiği konular, ele alınan meseleler, anlatılan gerçeklikler ortalama yüz yıl öncesinin gerçekleridir. Geçen bu yıllar içerisinde yaşananların ve gelinen durumun bugünün bakış açısıyla bir analizini yapmak da bu çalışmanın bir diğer ana noktası olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Atatürk, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, biyografi, Cumhuriyet, Milli Mücadele, mikro tarih

1 Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, sdilek@hacettepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9366-8194

İLKÖĞRETİMDE DEPREM BİLİNCİ EĞİTİMİ DERSİ VERİLMELİ MİDİR?: ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE YÖNELİK OLGUBİLİMSEL BİR ARAŞTIRMA

Mercan ACAR¹, Hayrettin ACAR²

Türkiye; Kuzey Anadolu, Doğu Anadolu, Batı Anadolu, Fethiye-Muğla ve Güney Anadolu gibi önemli fay hatlarının üzerinde yer alan bir ülke olması itibarıyla deprem kuşağı içerisinde yer almaktadır. Söz konusu konumu nedeniyle Türkiye’de tarih boyunca çok sayıda büyük deprem gerçekleşmiştir. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan 28 Mart 1970 Gediz Depremi, 30 Mart 1976 İzmir Depremi ve 17 Ağustos 1999 Gölcük Depremi ile 21. yüzyılda yaşanan 23 Ekim 2011 Van Depremi ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri, toplumun hafızasında yer edinmiş ve günlük yaşamındaki faaliyetlerini şekillendirmiştir. Türkiye’nin bir gerçeği olması kapsamında depreme okul programlarında yer verilmesi, kaçınılmaz bir gerekliliktir. Depreme yönelik eğitimin erken yaşlardan itibaren verilmesi ise depreme ilişkin farkındalık durumunun oluşturulması açısından ayrıca önemlidir. Türkiye’deki ilköğretim kademelerinde depremi doğrudan konu edinen ve deprem özeline odaklanan bir derse yer verilmemektedir. Bunun yerine depremle ilgili içerik, sosyal bilgiler dersinde derinlikli ele alınmadan sunulmaktadır. Türkiye’nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeği göz önüne alındığında bu durumun bir eksiklik olduğu belirlenmiştir. İlgili eksiklikten hareketle gerçekleştirilen bu çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin ilköğretimde deprem bilinci eğitimi dersine yer verilmesiyle ilgili görüşlerinin irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla gerçekleştirilen çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Türkiye’nin farklı coğrafi bölgelerinden ilköğretim öğretmenlerinin katıldığı çalışmanın katılımcı grubu, maksimum çeşitlilik örneklemeyle oluşturulmuştur. Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmış ve içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin ilköğretimde öğretilen depremle ilgili konuların yetersiz kaldığı; öğrencilere depremle ilgili yeterli etkinlik sunulmadığı, ders kitaplarının deprem konusunda zayıf kaldığı ve deprem bilinci eğitimi dersine ihtiyaç duyulduğu yönünde görüşe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlar temelinde ilköğretimde deprem bilinci eğitimi dersine yer verilmesinin yanı sıra benzer çalışmalar yapacak araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Deprem, deprem bilinci, ilköğretim eğitimi, ilköğretim öğretmenleri, öğretmen görüşleri.

SHOULD EARTHQUAKE AWARENESS EDUCATION COURSE BE GIVEN IN PRIMARY SCHOOLS: A PHENOMENOLOGICAL RESEARCH ON THE VIEWS OF TEACHERS

Turkey is located in the earthquake zone as a country situated on important fault lines such as Northern Anatolia, Eastern Anatolia, Western Anatolia, Fethiye-Muğla and Southern Anatolia. Due to this location, many major earthquakes have occurred in Turkey throughout history. Especially the March 28, 1970 Gediz Earthquake, March 30, 1976 Izmir Earthquake and August 17, 1999 Gölcük Earthquake in the 20th century and the October 23, 2011 Van Earthquake and February 6, 2023 Kahramanmaraş Earthquake in the 21st century have impressed the society and shaped its activities of daily life. Since earthquake is a reality in Turkey, it is an inevitable necessity to include earthquake-related content in school programs. Providing earthquake education from an early age is also important in terms of creating awareness about earthquakes. At the primary education level in Turkey, there is no course that focuses directly on earthquakes. Instead, earthquake-related content is presented in the social studies course without being addressed in depth. Considering the fact that Turkey is an earthquake country, this situation has been determined to be a deficiency. In this study, it was aimed to examine the views of primary school teachers about the inclusion of earthquake awareness education course in primary education. For this purpose, phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The participant group of the study, in which primary school teachers from different geographical regions of Turkey participated, was formed by maximum diversity sampling. The data of the study were collected through a semi-structured interview form developed by the researchers. The data were analyzed by content analysis technique. In the study, it was concluded that primary school teachers' views were

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, acarrmercann@gmail.com, ORCID: 0009-0006-1039-1975

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, acarrhayrettin@gmail.com, ORCID: 0009-0000-4359-4329

that the earthquake-related subjects taught in primary schools were insufficient, that students were not provided with enough earthquake-related activities, that textbooks were weak on earthquakes, and that there was a need for an earthquake awareness education course. Based on the results of the study, suggestions were made for researchers who will conduct similar studies as well as the inclusion of an earthquake awareness education course in primary education.

Keywords: Earthquake, earthquake awareness, primary education, primary school teachers, teacher views.

ORTAOKUL 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YÖNELİK AKADEMİK BAŞARI DÜZEYLERİ İLE KOLB ÖĞRENME STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hüseyin BAYRAM¹

Sosyal bilgiler, ilkökul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilere günlük yaşama ilişkin bilgi, beceri ve değer kazandırıp etkili vatandaşlar olarak yetişmelerini amaçlayan bir derstir. Sosyal bilgilerin söz konusu amacının gerçekleşmesi, sosyal bilgiler dersine ait içeriğin öğrenciler tarafından kalıcı biçimde öğrenilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin kalıcı öğrenmeler gerçekleştirerek akademik başarı düzeylerini yükseltmeleri önemlidir. Öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin yükseltilmesi ise öğrencilerin sahip olduğu öğrenme stiline belirlenerek buna uygun eğitim süreçlerinin tasarlanıp uygulanmasına bağlıdır. Bu bakış açısından hareketle gerçekleştirilen araştırmada ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarı düzeyleri ile Kolb Öğrenme Stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme ile oluşturulan örneklem grubunda Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesindeki 11 devlet ortaokulunda öğrenim görmekte olan 428 beşinci sınıf öğrencisi yer almıştır. Örneklem grubundaki öğrencilerin 212 (%49,55)'sı erkek, 216 (%50,45)'sı kızdır. Araştırmanın verileri, Kolb'un Öğrenme Stili Envanteri ve Sosyal Bilgiler Dersi Bilim Teknoloji ve Toplum Akademik Başarı Testi aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada toplanan verilerin normal dağılım göstermesine bağlı olarak çözümleme sürecinde parametrik testlerden yararlanılmıştır. Bu kapsamda verilerin çözümlenmesinde tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonunda ayırtıcı öğrenme stiline sahip öğrencilerin akademik başarı düzeyinin yerleştiren öğrenme stiline sahip öğrencilerinkinden; yerleştiren öğrenme stiline sahip öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin özümseyen öğrenme stiline sahip öğrencilerinkinden; özümseyen öğrenme stiline sahip öğrencilerin akademik başarı düzeyinin ise değiştiren öğrenme stiline sahip öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar bağlamında; sosyal bilgiler eğitim süreci tasarlanırken öğrencilerin öğrenme stillerinin göz önünde bulundurulmasıyla ilgili olarak sosyal bilgiler öğretmenlerine ve Millî Eğitim Bakanlığı'na, Kolb Öğrenme Stillerinin sosyal bilgiler eğitimi temelinde daha fazla irdelenmesiyle ilgili olarak araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, ortaokul öğrencileri, Kolb Öğrenme Stilleri, akademik başarı.

THE RELATIONSHIP BETWEEN MIDDLE SCHOOL 5TH GRADE STUDENTS' ACADEMIC ACHIEVEMENT LEVELS TOWARDS SOCIAL STUDIES COURSE AND KOLB'S LEARNING STYLES

Social studies are a course that aims to provide primary and secondary school students with knowledge, skills and values related to daily life and to raise them as effective citizens. The realization of this aim of social studies is possible only if the content of the social studies course is learned permanently by students. In this context, it is important for students to realize permanent learning and increase their academic achievement levels in the social studies course. Increasing the academic achievement levels of students depends on determining the learning style of the students and designing and implementing appropriate educational processes. The research was conducted from this point of view. In the research, it was aimed to examine the relationship between the academic achievement levels of fifth-grade middle school students towards social studies course and Kolb's Learning Styles. Relational screening model one of the quantitative research methods, was used in the study. The sample group, which was formed by maximum diversity sampling, included 428 fifth-grade students studying in 11 public secondary schools in seven geographical regions of Turkey. Of the students in the sample group, 212 (49.55%) were male and 216 (50.45%) were female. The data were collected through Kolb's Learning Style Inventory and the Social Studies Science, Technology, and Society Academic Achievement Test. Since the data collected in the study show normal distribution, parametric tests were used in the analysis process. In this context, one-way variance analysis were used to analyze the data. At the end of the study, it was determined that the academic achievement levels of the students

¹Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, hubayram@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6065-8865

with converging learning styles were higher than that of the students with accommodating learning styles; the academic achievement level of the students with accommodating learning styles was higher than that of the students with assimilating learning style; and the academic achievement level of the students with assimilating learning style was higher than that of the students with diverging learning style. In the context of the results obtained in the study, recommendations were made to social studies teachers and the Ministry of National Education regarding the consideration of students' learning styles while designing the social studies education process, and to researchers regarding the further research of Kolb's Learning Styles in social studies education.

Keywords: Social studies course, middle school students, Kolb's Learning Styles, academic achievement.

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN MİZAHIN DEĞERİNİ TAKDİR ETME DURUMLARI

Elif GÖK¹, Ceylan TÖREN², Huri AÇOĞLU³, Esra İNALKAÇ⁴, Seda Eskidemir MERAL⁵

Mizahın çocukların yaşantısında yer almasına fırsat verilmesi hem çocuklar için bir eğlence kaynağıdır hem de tüm alanlardaki gelişimlerine katkı sağlar. Eğitimde mizaha yer verilmesinin, öğrenmeyi ve akılda tutmayı kolaylaştırdığı, mizah duygusunun bilişsel fonksiyonlardaki yararları sayesinde çocukların başarısının arttığı belirtilmektedir. Mizah duygusu yüksek olan çocukların, hastalık gibi zor durumlarda bile olaylarla kolaylıkla baş edebildiği, bunlara uyum sağlayabildiği ve yüzleşebildiği ifade edilmektedir. Mizahın sınıfta kullanımını, kullanılan mizahın türü ve kullanılış biçimi ise öğretmenin mizah anlayışıyla ilgilidir. Bir kişilik özelliği olarak görülen mizah duygusu, bireylerin mizah algılarını, üretimlerini ve kullanımlarını kapsayan bir kavramdır. Mizah görünüşte her ne kadar doğuştan gelen duygusal bir özellik olarak kabul edilse de mizahın eğitim ortamlarında yer alması çocukların mizah duygularını geliştirecektir. Mizahın değerini takdir etme olarak ifade edilen, üretilen mizahı anlama ve buna tepki verme bebeklikten itibaren görülür. Mizah üretme ise 2 yaş civarlarında sembolik oyunun görülmesi ile başlar. Okul öncesi dönemdeki çocukların mizahın değerini takdir etmelerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma tarama modeline göre tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Antalya ilindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağımsız anaokullarında öğrenim görmekte olan 48-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Örneklemi ise Muratpaşa, Konyaaltı ve Kepez ilçelerindeki 3 bağımsız anaokuluna devam eden 48-72 aylık 272 çocuk oluşturmaktadır. Çocukların 145'i kız 127'si erkektir. Araştırmanın verileri; çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılan "Kişisel Bilgi Formu", "Gözlem Formu" ve Eskidemir Meral (2013) tarafından hazırlanmış Paul E. McGhee'nin mizah gelişim kuramında yer alan evrelere uygun örneklerin bulunduğu 5 dakikalık bir video aracılığı ile toplanılmıştır. Aynı sınıfta bulunan, ailesi Bilgilendirilmiş Onam Formunu dolduran ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan iki çocuk videoyu ayrı bir sessiz alanda birlikte izlemiştir. Bu sırada araştırmacılar çocukları gözlemlemiş, çocukların gülme durumlarını "Gözlem Formu"na kaydetmiş ve ardından videoyu komik bulma durumlarını sormuşlardır. Çocukların mizahın değerini takdir etme durumlarının yaş ve cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak farklılıklarını tespit edebilmek için Bağımsız Örneklemeler T Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların mizahın değerini takdir etmelerinin cinsiyete bağlı olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Çocukların mizahın değerini takdir etmeleri ise yaşa bağlı olarak anlamlı farklılık göstermiştir. 61-72 aylık çocuklar 48-60 aylık çocuklara kıyasla mizahın değerini daha fazla takdir etmektedir. Çocukların çoğu videoyu komik bulduklarını ifade etmiştir. Çocukların mizah ürettiği durumların belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Eğitim ortamlarında daha fazla mizah unsuruna yer verilerek çocukların mizahın değerini takdir etmeleri sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Mizah; Okul Öncesi; Mizah Duygusu; Erken Çocukluk

PRESCHOOL CHILDREN'S APPRECIATION OF THE VALUE OF HUMOR

Allowing humor to take place in children's lives is both a source of entertainment for children and contributes to their development in all areas. It is stated that humor used in education facilitates learning and retention, and that children's success increases thanks to the benefits of humor in cognitive functions. It has been found that children with a high sense of humor can easily cope, adapt and face events even in difficult situations such as illness. The use of humor in the classroom, the type of humor used and the way it is used are also related to the teacher's sense of humor. Sense of humor, which is seen as a personality trait, is a concept that covers individuals' perception, production and use of humor. Although humor is apparently accepted as an innate emotional trait, the inclusion of humor in educational environments will improve children's sense of humor. Understanding and reacting to the humor produced, which is expressed as appreciating the value of humor, is

¹ Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, elffgok3434@gmail.com ORCID: 0009-0001-9664-2811

² Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, torencyilan11@gmail.com, ORCID: 0009-0009-2101-5774

³ Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, huriacoglu@gmail.com ORCID: 0009-0001-9322-7903

⁴ Ön Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, huriacoglu@icloud.com ORCID: 0009-0005-1817-2913

⁵ Öğr. Gör Dr, Akdeniz Üniversitesi, seskidemir@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-3129-4908

Bu araştırma TÜBİTAK-2209A tarafından desteklenmiştir.

seen from infancy. Producing humor begins around the age of 2 with the symbolic play. This study, which was conducted to determine preschool children's appreciation of the value of humor, was designed according to the survey model. The population of the study consists of 48-72-month-old children studying in independent kindergartens of the Ministry of National Education in Antalya province. The sample consisted of 272 children aged 48-72 months attending 3 independent kindergartens in Muratpaşa, Konyaaltı and Kepez districts. 145 of the children were girls and 127 were boys. The data of the study were collected through the "Personal Information Form" used to determine the demographic characteristics of the children, the "Observation Form" and a 5-minute video prepared by Eskidemir Meral (2013), which contains examples suitable for the stages in Paul E. McGhee's humor development theory. Two children in the same class, whose parents filled out the Informed Consent Form and volunteered to participate in the study, watched the video together in a separate quiet area. Meanwhile, the researchers observed the children, recorded their laughter on the "Observation Form" and then asked them if they found the video funny. Independent Samples T Test was used to determine the differences in children's appreciation of the value of humor depending on age and gender variables. As a result of the research, it was found that children's appreciation of the value of humor did not differ significantly depending on gender. On the other hand, children's appreciation of the value of humor showed a significant difference depending on age. Children aged 61-72 months appreciate the value of humor more than children aged 48-60 months. Most of the children stated that they found the video funny. Studies can be conducted to determine the situations in which children produce humor.

Keywords: Humor; Preschool; Sense of Humor; Early Childhood

BİTLİS BÖLGESİNDE KULLANILAN YEREL İDARİ UNVANLARIN, DEVLET-TOPLUM ARASINDAKİ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA TETKİKİ

Sinan DOĞAN¹

Bitlis bölgesi, Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Mervaniler;XI.Yüzyıl'dan sonra Selçuklular, Ahlatşahlar, Artuklular, Eyyübîler, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safeviler hâkimiyetinde kalmıştır. Yavuz Sultan Selim zamanında Çaldıran Savaşı'ndan (1514) sonra Osmanlı idaresine girmiştir. Her kurulan devlet, hükmettiği toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilmek için kendi şartlarına ve toplumun yaşam tarzı ile ihtiyaçlarına uygun siyasi bir yapılanma içine girmiştir. Neticede her devletin kendi teşkilatını belirlediği birtakım kurumları ve bu kurumları temsil eden kişilerin kullandığı unvanlar olmuştur. Osmanlı idari kültüründe, unvanlar oldukça önemli bir yere sahipti. Unvanlar, kişinin statüsü, sosyolojik, mesleki hakkında bilgiler vermekte ve toplumdaki yerini ayırt etmeyi kolaylaştırmaktadır. Bitlis bölgesinde kullanılan idari unvanlar, kültür tarihi ve köken bilgisi açısından önemlidir. Bölgenin gelenekselleşmiş yönetim tarzı, nüfuzlu beylerin toplum üzerindeki etkisi ve söz sahibi beylerin varlığı, unvanları öne çıkartmaktadır. Unvanlar, siyasi ve sosyal bir konum ya da bir kamu görevini yansıtır. Unvanların çözümlenmesi, toplumun sosyal bünyesini ve hukuki teşkilatını anlamamızı sağlamaktadır. Bitlis bölgesinde kullanılan idari unvanlar, bölgenin tarihi ve kültürel bağlamında araştırılması ve bölgede değişim ve gelişim unsurların izahatlarında önemli yeri vardır. Kullanılan unvanlar, dönemin olaylarını anlamlandırma ve yorumlama açısından önemli hale gelmektedir. Bölgede ortaya çıkan idari teşekküller ile unvanlar arasında ilişki bulunmaktadır. Bölgede siyasi egemenlik kuran Selçuklu Karakoyunlu, İlhanlı, Timurlu, Eyyubî, Akkoyunlu ve Safevi, Osmanlı gibi unsurların, bölgede unvanların ortaya çıkmasında etkisinin olduğu söylenebilir. Bölgede kullanılan unvanlar, bölgenin siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Özellikle Osmanlı-Safevî arasındaki rekabet, bölgede unvanların yeniden biçimlendirilmesini sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla idari alanında gerçekleştirdiği ıslahatlar, bölgedeki unvanları biçimlendirmeye devam etmiştir. Unvanlar, kişinin sahip olduğu statüsünün yükselmesini ve meşrulaştırılmasını sağlayan işlevleri bulunmaktadır. Osmanlı Devleti döneminde, Bitlis bölgesinde kullanılan Elkâb, hâkim, mirliya, han, molla,hanlık ,muteber hanlık, emir, mîr, hanedan, hanzâde,bey,reis,paşa,ağa v.b. unvanlar, tarih ve kültürel bağlamında incelenirken; ait olduğu dönemin siyasi ve sosyal koşulları göz önünde bulundurulmuştur. Bitlis bölgesinde kullanılan unvanların, idari alanda meydana getirdiği statü değişikliği ve bunların arasındaki ilişkisinin, devlet-toplum bağlamında etkilerinin temellendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlılar, Bitlis, kültür, unvanlar, toplum

LOCAL ADMINISTRATIVE TITLES USED IN BITLIS REGION,EXAMINATION IN THE CONTEXT OF RELATIONS BETWEEN THE STATE-SOCIETY

The development of human strengths depends on the formation of action accumulation that enables the development of values such as virtue, responsibility, emotional development, self-sacrifice, work ethic, which are the elements of positive psychology. Just as the accumulation of action regulates negative emotions, the effort to understand the life and reach its goal in humans creates "transcendence ". Transcendence reaches a "four-channel network" such as self-knowledge, attachment, aiming towards goals, feeling strong, as the individual establishes his connections with the God-centered universe. As a result, the "expand and build" process becomes active in his mental development. In ancient times, the phrase "Know thyself" was written in golden letters at the entrance to the Temple of Apollo at Delphi. Socrates said, "We can know ourselves". Yunus Emre: "Science is knowing science/Science is knowing yourself. It is the feeling that there is something higher within us that is different from our physical senses. Contemplation and action arising from high emotions is the realization of a living cultural entity. It is the acquisition of dynamic, healing and control elements to psychological processes with conscious expansion that starts slowly, patiently and with deep contemplation in the field of mind and self. It is the acquisition of the mind's control mechanism and the ability to curb negative emotions such as pleasures that are not related to people and society. In this context, a seed that will be eaten by an ant can turn into an oak that defies hurricanes. All mental skills are hidden in self-knowledge. Because of

¹ Uzman, Milli Eğitim Bakanlığı, s.sinandog@gmail.com, ORCID: 000000028242-0820

self-discovery and efforts to develop its potential, badness begins to evolve into well-being, despair into optimism, selfishness into support social support, and failure into creativity. The will to realize one's own interests and wishes is a model of well-being in psychology, rising from individualistic cultures to the level of social bond and collective identity. Identity development, mental and functional emotion regulation skills created by social and psychological changes can make well-being a critical period in psychology. It is a model of well-being in psychology based on self-esteem, self-compassion, autonomy, competence, self-control, creativity and spirituality. Psychological dynamics that will serve environmental dominance, individual development and life purpose begin to work. The dynamics and well-being that emerge in psychological processes with self-knowledge provide the unity of thought-emotion-action and a balanced mind view. As a result of the development of social bond, collective identity and a balanced consciousness by moving away from negative experiences in the mental sense, he gains the effort to strengthen his social relations and the spirit of struggle against his egocentric model. In cultural events and similar products, it tends to positive emotions, not negative emotions. It can be said that it internalizes these cultural values with the effect of selection and application originality levels. Individuals who reach the model of well-being in psychology are self-actualized and fully functional. He has the skills to regulate his own behavior and live without being dependent on any social structure while realizing his social goals. He has mature feelings about his life's purpose, clear goals, and clear planning. They act with the thought that life is not an aimless journey. In this article, it is aimed to ground the relationship between self-knowledge and psychology dynamics and the effect of this relationship on well-being in psychology.

Keywords: Culture, psychology dynamics, consciousness, well-being, to know yourself

ÖLÜYÜ KONUŞTURMA YAHUT TEKELLÜM-İ SÂMİT

Bahir SELÇUK¹

Her canlının muhakkak tadacağı ölüm, insanoğlunun en çok ilgilendiği hususların başında gelmiştir. Ölüm ve metafizik bir hadise olan ölüm ötesi ile ilgili algı ve düşüncelerin teşekkülünde özellikle dinlerin, inançların belirgin bir rol oynadığı söylenebilir. Ölüm için; ebedî hayata geçme, yok olma, başka bir bedene göçme gibi muhtelif bakış açıları söz konusu olsa da ölümsüzlük ve ebedî bir yaşam arzusu hususlarında bir ihtilaf olmadığı söylenebilir. Hayata dair hemen her şeyi sanatına aksettiren insanoğlu, acı da olsa kaçınılmaz bir olgu olan ölüm hakikati karşısında da aynı tavrı sergilemiş; hüznün, korku, çaresizlik ve öfkelerini edebî metinlere yansıtmıştır. İlk örneği Hz. Adem'e kadar götürülen, bütün milletlerin kültür ve edebiyatlarında da görülen ağıt, mezar taşları bir bakıma ölüme verilen evrensel bir tepkidir. Yine masal, efsane, destan gibi klasik metinlerde; günümüz sinema ve roman dünyasında kahramanın ölümsüzlüğü, yeniden dirilme; ebedilik suyu/iksiri peşinde koşma gibi birtakım hususlar da ölümsüzlük peşindeki insanın bu trajedisini yansıtmaktadır. Ölüm ve ölümlü çağrıştıran hususlar karşısında ürpermemek ya da en azından duyarsız kalmak mümkün görünmemektedir. Bu sebeple ölüm için rahmete gitmek, vefat etmek, göçmek... gibi güzel adlandırmalar yapılmıştır. Bunun yanında ölümlü gör, ölümlü öp gibi can alıcı söylemlerin muhatap üzerinde ne denli etkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ölümün insanın iç dünyasındaki etkilerini hissetme ve bunları dile getirme noktasında bir adım önde olan sanatkarlar özellikle şairler, bu hususu sıkça işlemekte hatta bazen kendilerini ölü gösterip konuşmakta ya da ölmüş birini konuşturarak acı ve gerilimin dozunu artırmaktadırlar. Hemen her dönemde karşılaşılan bu üsluba mezar taşlarında; özellikle sagu, ağıt ve mersiye türü metinlerde sıkça rastlanmaktadır. Kaynaklarda, şairin kendini ölmüş gibi gösterip konuşması "tekellüm-i sâmit, tekellüm-i rûh" olarak isimlendirilmekte bu çerçevede söylenmiş sözlere de "kelâmu's-sâmit, kelâmu'r-rûh" denilmektedir. Kaynaklarda belirtilmese de şairin gerçekten ölmüş birinin ağzından yazdığı şiirlerin de bu sanat çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Dolayısıyla tekellüm-i sâmit, şairin kendini ölmüş gibi göstererek düşüncelerini dile getirmesi ya da gerçekten ölmüş birinin ağzından konuşması sanattır. Bu trajik yolla şair etkili ve çarpıcı bir anlatım tarzı ortaya koymaktadır. İslamiyet öncesi dönemden bugüne, Türk şiirinin hemen her döneminde tekellüm-i sâmit örneklerine rastlamak mümkündür. Tamamı bu üslup çerçevesinde yazılmış şiirlerin yanında sadece bir bölümünde bu üslubun izlerinin görüldüğü şiirler de vardır. Türk kültür ve edebiyatında zengin örnekleri bulunan tekellüm-i sâmit sanatı/üslubu hakkında ayrıntılı bilgi ve müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla sadece Muallim Naci'nin *İstilahat-ı Edebiyye*'si ile Tahirü'l-Mevlevî'nin *Edebiyat Lugati*'nde kayda değer bilgiler mevcuttur. Bu nedenle "tekellüm-i sâmit" sanatı/üslubu ile ilgili temel kaynakların ve bu çerçevede kaleme alınmış metinlerin tespit ve tasnifi ve bunlardan hareketle sanat/üslubun çerçevesinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk şiiri, tekellüm-i sâmit, tekellüm-i rûh, edebî sanat, üslup.

TALKING THE DEAD OR TEKELLUM-I SÂMIT

Death, which every living thing will surely taste, is one of the issues that human beings are most interested in. It can be said that religions and beliefs play a prominent role in the formation of perceptions and thoughts about death and the afterlife, which is a metaphysical event. For death; although there are various points of view such as passing into eternal life, disappearing, and passing into another body, it can be said that there is no conflict about the desire for immortality and an eternal life. Reflecting almost everything about life in his art, human beings exhibited the same attitude in the face of death, which is an inevitable phenomenon, even if it is painful; sadness, fear, helplessness and anger reflected in literary texts. The lament, the first example of which can be traced back to the St. Adam and seen in the cultures and literatures of all nations, is in a way a universal reaction to death. Again, in classical texts such as fairy tales, legends and epics; hero's immortality, resurrection in today's cinema and novel world; some issues, such as the pursuit of eternity water/elixir, also reflect the tragedy of man in pursuit of immortality. It does not seem possible not to shudder or at least to remain indifferent to death and the things that evoke death. For this reason, beautiful names such as going to mercy, passing away, emigrating were made for death. In addition, it is an undeniable fact that crucial discourses such as see death, kiss death have an impact on the addressee. Artists, especially poets, who are one step ahead of feeling the effects of death in the inner world of people and expressing them, often deal with this

¹ Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, bahirselcuk@gmail.com, 0000-0001-9915-3100

issue and sometimes even pretend to be dead and talk, or increase the dose of pain and tension by making a dead person talk. This style, which is encountered in almost every period, is found in tombstones; especially in sagu, lament and elegy type texts. In the sources, the poet's speech by pretending to be dead is called "tekellüm-i sâmit, tekellüm-i rûh", and the words spoken in this context are called "kelâmu's-sâmit, kelâmu'r-rûh". Although it is not mentioned in the sources, we think that the poems written by the poet from the mouth of a person who has actually died should be evaluated within the framework of this art. Therefore, tekellüm-i sâmit is the figure of the poet expressing his thoughts by pretending to be dead or speaking from the mouth of a person who is actually dead. In this tragic way, the poet presents an effective and striking style of expression. It is possible to come across examples of tekellüm-i sâmit in almost every period of Turkish poetry, from the pre-Islamic period to the present. In addition to the poems, all of which were written within the framework of this style, there are also poems in which the traces of this style are seen in some parts. There is no detailed information and no independent study about the figure/style of tekellüm-i sâmit, which has rich examples in Turkish culture and literature. As far as we can determine, only Muallim Naci's *Istilahat-ı Edebiyye* and Tahirü'l-Mevlevî's *Edebiyat Lugati* contain significant information. For this reason, it is important to determine and classify the basic sources related to the figure/style of "tekellüm-i sâmit" and the texts written in this framework, and to determine the framework of the figure/style based on these.

Keywords: Turkish poetry, tekellüm-i sâmit, tekellüm-i rûh, figure of speech, style.

ALMULLA KHALİL AL'İSEARDİ HIS APPROACH ALFİQHİ

Shavish MURAD¹, Abdulbari Aziz OTHMAN²

God Almighty created people, and made peoples, tribes and clans out of them so that they could get to know one another, and this universe was built by His will and power, and He favored some people and places over others. The scholars influenced their society and others, and they and they had an undeniable civilizing role. Among these scholars was Mulla Khalil Al-As'ardi, who was born in the Hizan region of the Wilayat of Bitlis in the year 1164, and died in the year 1259. Among the works that were written by the hand of Mulla Khalil Al-As'radi were some of the jurisprudential books and treatises that were distinguished by their richness, accuracy of information, eloquence of their phrases, verification and accuracy with their brevity and good arrangement, which increases their usefulness and reliance on them in teaching young people and students of forensic science. This study has tried to provide an overview of the life of this virtuous sheikh, and his jurisprudential approach, and show the most important steps, features, and characteristics that he followed and followed in presenting jurisprudential issues and legal rulings, and revealing them in an applied manner, with examples of those characteristics that the research reached. And their description and arrangement, and let this research participate in part in revealing the jurisprudential approach of a scientist from the Bitlis region, whose fame reached a large amount; And being one of the most famous scholars of the Shafi'i school of thought in this region, and many jurists and students of knowledge graduated from under his hands, so that the research at the end of this study leads to a set of results and recommendations written down at its end, and they will be satisfactory, God willing.

Keywords: Alfikh, rulings, methodology, Bitlis, Mulla Khalil.

المُلا خليل الإسعدي ومنهجه الفقهي

خلق الله تعالى الناس، وجعل منهم شعوباً وقبائل وعشائر ليتعارفوا فيما بينهم، ويعمروا هذا الكون حسب مشيئته، وفَضَّلَ بعضاً منهم على بعض، كما فَضَّلَ بعض الأزمنة والأمكنة بعضها على بعض، فمن الأمكنة التي كانت لها فضائلها ومميزاتها الخاصة بها منطقة بتليس التي خَرَّجَت ومنذ القديم علماء عظاماً أُنثروا في مجتمعاتهم، وفيمن حولهم من المجتمعات الأخرى، وكانت لها ولهم دور حضاري لا يُنكر، ومن هؤلاء العلماء المرموقين المُلا خليل الإسعدي الذي ولد في منطقة هيزان التابعة لولاية بتليس سنة أربع وستين ومئة وألف، وتوفي سنة تسع وخمسين ومئتين وألف للهجرة، والذي توجه منذ نعومة أظفاره إلى طلب العلم، ونشأ نشأة الفقهاء الأجلاء، وُحِّمَ له بخاتمة الصلحاء. كانت من المصنفات التي خطتها يد المُلا خليل الإسعدي بعض من الكتب والرسائل الفقهية التي امتازت بغناها ودقة معلوماتها وفصاحة عباراتها وتحققها وتدقيقها مع اختصارها وحسن ترتيبها مما يكثر فائدتها والاعتماد عليها في تدريس الناشئة وطلبة العلم الشرعي، وقد حاولتُ هذا الدراسة أن تبين نُبذة من حياة هذا الشيخ الفاضل، ومنهجه الفقهي في كتبه الفقهية ومسائله الشرعية، وتبين أهم الخطوات والملاحم والمميزات التي سار عليها وانتهجها في عرض المسائل الفقهية والأحكام الشرعية، والكشف عنها بطريقة تطبيقية مع ذكر أمثلة فيما توصل إليه البحث من تلك الخصائص، وتوصيفها وترتيبها، وليشارك هذا البحث بجزء في الكشف عن منهج فقهي لعالم من علماء منطقة بتليس الذين بلغت شهرتهم مبلغاً كبيراً؛ وكونه واحداً من أشهر علماء مذهب الشافعية في هذه المنطقة، وقد تخرج من تحته يديه كثير من الفقهاء وطلبة العلم، وليصل البحث في نهاية هذا الدراسة إلى مجموعة من النتائج والتوصيات تدون في نهايته، وتكون مرضية إن شاء الله.

الكلمات المفتاحية: الفقه، الأحكام، المنهج، بتليس، المُلا خليل

1 Dr. Öğr.Üyesi. Hakkâri Üniversitesi, murad1980m1980@gmail.com. ORCID: 0000-0001-7872-9705

2 Dr. Öğr.Üyesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, azizosman2015@hotmail.com. ORCID: 0000-0003-1372-2961

BİR BİTLİS PANORAMASI: NİÇ ROMANI

Nurcan Anka KARDAŞ¹

Toplumsal düzenin tamamlayıcısı olan taşra, kurgusal metinlerde her zaman üzerinde durulan bir konudur. Merkezden bakıldığında taşra, uzak, az gelişmiş, soğuk, çetin ve tekinsiz bir bölge olarak görünür. Bu nedenle taşraya bir şekilde gelmiş olanların deneyimlerini paylaşmaları, yeni ve ilgi çekici olarak görülebilir. Taşra ile ilişki, bu nedenle birbirlerine yabancılıklarını koruyan iki tarafın ilişkisi olarak yorumlanabilir. Taşra, her zaman uzak görüldüğünden taşraya geliş, her gelen için ayrı bir nedene ve hikâyeye bağlıdır. Bilhassa memuriyetlerde bulunan bireylerin taşrada zorunlu hizmet için görevlendirilmeleri, bu bireylerin taşrayı deneyimlemelerine yol açar. Bu memurların deneyim ve hikâyeleri gerçek hayatta olduğu gibi kurgusal ürünler olan sinema ve romanda da yansımaları bulur. Bu kurgusal metinlerde karşılığını bulan figürlerden biri de öğretmenlerdir. Bu öğretmenlerin birçoğu gittiği bölgeye yabancı olarak kalırlar ve deneyimlerini genel toplumsal bakış açısından ayırmakta zorlanırlar. Taşraya bir sürgün olarak gönderildiğini düşünen bu bireyler, merkez ve taşra uzaklığını gösteren birer figür olarak belirirler. Bu figürlerin gözlemlerini aktarması birçok romanda karşılığını bulur. Bünyamin Hazar'ın *Niç* adlı romanı da Bitlis'in Mutki ilçesinin Niç (Kışak) köyüne 90lı yıllarda atanan bir asker öğretmenin gözlemlerini içermesi bakımından önemlidir. Taşra ile ilk kez karşılaşmış olan anlatıcı, amaçsız bir öğretmen olarak Niç'teki bir yıllık yaşantısını kendi gözünden anlatır. Bu esnada okur, deneyimlerinin etkisiyle anlatıcının dönüşümüne de şahit olur. Başlangıçta korku, tedirginlik, tiksinti gibi duyguların romana hâkim olduğu görülür. Başkişinin gözünden yapılacak bir Bitlis panoramasında şu başlıklar öne çıkacaktır: tekinsizlik, keşif, yabancılık, coğrafyanın kaderi. Taşra, başkişinin gözünde henüz keşfedilmemesinin de etkisiyle tekinsizdir. Ancak zamanla başkişi içinde yaşadığı insanları taklit etmeye ve onlarla empati kurmaya başlar. Kimi politik göndermelerde de bulunan roman, taşraya bakışın boyutlarını göstermesi yönüyle de dikkat çeker. Bu bildiri, *Niç* romanı üzerinden bir yabancının bakışıyla şekillenmiş bir Bitlis panoraması çizmeyi ve taşraya olan bakış açısını irdelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Taşra, Bitlis, Roman, Bünyamin Hazar, *Niç*.

A PANORAMA OF BITLIS: THE NOVEL OF NIC

The provinces, which are integral to the social order, are always emphasized in fictional texts. From the center, the countryside appears as a remote, underdeveloped, cold, harsh and uncanny region. For this reason, the sharing of experiences by those who have somehow arrived in the province can be seen as new and interesting. The relationship with the province can therefore be interpreted as the relationship of two parties who remain strangers to each other. Since the provinces are always seen as distant, the arrival to the provinces depends on a different reason and story for each arrival. In particular, the assignment of individuals in civil service positions for compulsory service in the countryside leads these individuals to experience the province. The experiences and stories of these civil servants are reflected in fictional products such as cinema and novels as well as in real life. Teachers are one of the figures reflected in these fictional texts. Many of these teachers remain strangers to the region and find it difficult to separate their experiences from the general social perspective. These individuals, who think that they have been sent to the province as an exile, appear as figures showing the distance between the center and the province. These figures convey their observations in many novels. Bünyamin Hazar's novel *Niç* is also important in that it contains the observations of a military teacher assigned to the village of Niç (Kışak) in Mutki district of Bitlis in the 90s. The narrator, who encounters the province for the first time, describes his one-year life in Niç as an aimless teacher from his own perspective. Meanwhile, the reader witnesses the narrator's transformation under the influence of his experiences. In the beginning, emotions such as fear, uneasiness and disgust dominate the novel. In a panorama of Bitlis through the eyes of the protagonist, the following titles will come to the fore: uncanny, discovery, foreignness, the fate of geography. The province is uncanny in the protagonist's eyes due to the fact that it has not yet been discovered. However, over time, the protagonist begins to imitate and empathize with the people he lives among. The novel, which also contains some political references, draws attention in terms of showing the dimensions of the view of the province. This paper aims to draw a panorama of Bitlis shaped by a foreigner's point of view through the novel *Niç* and to examine the perspective on the province.

Keywords: Province, Bitlis, Novel, Bünyamin Hazar, *Niç*.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, n.ankay@alparslan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3810-1993.

BADIE AL ZAMAN NURSI RAAYTO FI QADAYA ALIAJTIHAD WA'IIBDAEIH FI SHARHI

Shavish MURAD¹

The Bitlis region is one of the regions that has been famous since ancient times for its civilizational, scientific, political, social and cultural role, It is rich in these evidences, and its importance increased in the Islamic era in all respects, as it was the center of many religious schools and the home and origin of many Muslim scholars and thinkers. and among them the distinguished scholars who gave birth to the region of Bitlis Saeed Nursi; Who was born in one of the villages of this region, He was famous for his knowledge and education, and he grew up on that, and soon his intelligence, piety, and devotion to the service of his religion became apparent. And his people made him Badiuzzaman Nursi. This is applied by immersing himself in political life and repelling currents that are hostile to Islam, He served the religious aspects and hot faith issues of concern to Muslims and stood before the enemies of Islam, and became servants of the Holy Qur'an. The pure year and its statement. He explained it in his letters, which is of great importance in all sciences. One of those important issues in Islamic research and fundamentalist issues, and it was a source of disagreement and controversy among scholars, since ancient times, is the issue of ijtiihad. Professor Badie Al-Zaman discussed it and mentioned some fundamentalist necessities for this issue, and he has his opinions on it, such as opening or closing the door to ijtiihad, and the impediments. Contemporary that prevented entry into it; For this issue to be the focus of our research, through which we show the importance of the issue of ijtiihad, the extent to which the door of ijtiihad can be opened or closed in the present era, The reasons that led to this, and the nature of the ijtiihad that the righteous predecessors and contemporaries lived, and the reasons that made them ijtiihad and not others, and the fact that these jurisprudences are described as heavenly jurisprudences and the fact that contemporary jurisprudences are described as earthly jurisprudences, He mentioned applied examples of this difference, and the reason for the laziness of the contemporaries in achieving them, such as the jurisprudence of the predecessors, And the importance of the jurisprudence of the four schools, and the reason for their multiplicity, and the wisdom of that, and the professor's opinion and his response to those who see the deficiency. The merit of the schools of jurisprudence and their distance from the truth, and his answer to important questions, including: Can non-companions join them? Is it possible to catch up with the honorable companions in diligence and deducing legal rulings? And what are the goals of those who tend to ask such questions? In the end, we will come to the point of mastery of Professor Badi Al-Zaman and his possession of the forefront of knowledge in matters of jurisprudence and its origins, and other results will be mentioned at the end of the study.

Keywords: Aijtiihad, 'Usul, Alaistinbat, Badi Al-Zaman, Almadhahib Alfihia.

بديع الزمان النورسي ورأيه في مسائل الاجتهاد وابداعه في بيانها

إن منطقة بتليس من المناطق التي اشتهرت ومنذ القديم بدورها الحضاري والعلمي والسياسي والاجتماعي والثقافي، وهي غنية بشواهدا التاريخية الدالة على ذلك، وازدادت أهميتها في العصور الإسلامية من كل النواحي، فقد كانت مركزاً لكثير من المدارس الدينية وموطئاً ومنشئاً لكثير من علماء الإسلام ومفكرها، ومن هؤلاء العلماء الأفاضل الذين انجبتهم منطقة بتليس سعيد النورسي؛ الذي ولد في قرية من قرى هذه المنطقة، فقد اشتهر بسفره وترحاله في طلب العلم والتعليم وترعرع منذ طفولته في طلب العلم، وسرعان ما جعله ذكائه وتقواه وتقانيه في خدمة دينه ووطنه وشعبه معروفاً ببديع الزمان النورسي، والذي حاول فيما بعد أن يطبق هذه الخدمة من خلال الغمار في الحياة السياسية وصد التيارات المعادية للإسلام، ثم تحول عنها إلى خدمة النواحي الإيمانية والقضايا الاعتقادية الساخنة التي كانت تهم المسلمين ليقف من خلالها في وجوه أعداء الإسلام، ويكون عاملاً في خدمة القرآن الكريم والسنة المطهرة وبيانها وشرحها في رسائله التي كانت لها أهمية عظيمة في جميع العلوم الدينية والدنيوية. من تلك المسائل التي كانت لها قيمة عظيمة في البحوث الإسلامية والمسائل الأصولية وكانت مثار اختلاف وجدال بين العلماء ومنذ القديم مسألة الاجتهاد، فقد ناقشها وذكرها الأستاذ بديع الزمان، وذكر بعض المتعلقات الأصولية لهذه المسألة، وكان له آراءه حيالها، كفتح باب الاجتهاد أو غلقه، والموانع المعاصرة التي حالت دون الدخول فيه؛ لتكون هذه المسألة محور بحثنا نبين من خلاله، بيان أهمية مسألة الاجتهاد،

1 Dr. Öğr.Üyesi. Hakkâri Üniversitesi, murad1980m1980@gmail.com. ORCID: 0000-0001-7872-9705

ومدى إمكان فتح باب الاجتهاد أو غلقه في العصر الحاضر، والأسباب والموانع التي أدت إلى ذلك، والطبيعية الاجتهادية التي عاشها السلف الصالح وما يعيشه المسلمون في العصر الحاضر، والأسباب التي جعلت منهم مجتهدين دون من يعيش في عصرنا، وكون تلك الاجتهادات موصوفة بأنها اجتهادات سماوية وكون الاجتهادات المعاصرة موصوفة بأنها اجتهادات أرضية، وذكر أمثلة تطبيقية تبيّن الفرق بين هذين الاجتهادين، وسبب تكاسل المعاصرين عن بلوغ مثل اجتهادات السلف، وأهمية اجتهادات الفقهاء المذاهب الأربعة، والعلة في تعدد المذاهب الفقهية في الفروع وحكمة ذلك، ورأي الأستاذ في ذلك كله وردّه على من يرى عدم أحقية المذاهب الفقهية وتبعدها على الصواب، وإجابته عن أسئلة مهمة منها: هل يمكن لمن يأتي من بعد الصحابة اللحاق بهم أو سبقهم في الدرجة؟ وبالتالي هل يمكن اللحاق بالصحابة الكرام في الاجتهاد واستنباط الأحكام الشرعية؟ وما هي أغراض المغرضين في طرح مثل هذه الأسئلة؟، لنصل في النهاية إلى مدى براعة وتمكن الأستاذ بديع الزمان وتملكه من ناصية المعرفة بمسائل الفقه وأصوله، ونتائج أخرى تذكر في نهاية الدراسة.

الكلمات المفتاحية: الاجتهاد، الأصول، الاستنباط، بديع الزمان، المذاهب الفقهية.

ÜMMÎ SİNÂN DÎVÂNÎ'NDA TASAVVUFÎ KAVRAM OLARAK VASL/VİSAL/VUSLAT

Büşra KARASU¹

Türk tasavvuf tarihinde Ümmî Sinân ismindeki iki şairden biri olan Yûsuf Ümmî Sinân (ö. 1657) 17. yüzyılın önde gelen mutasavvıflarındandır. Ümmî Sinân, hem kendi döneminde hem de kendinden sonraki devirlerde gerek tasavvufî fikirleri gerekse de bunları dile getirdiği eserleriyle etkili olmuştur. Türk tasavvuf edebiyatı tarihindeki önemli edebî mahfillerden biri olan Elmalı'da doğup büyüyen şair, aynı zamanda Niyâzî-i Mısırî (ö. 1694)'nin de şeyhidir. Osmanlı coğrafyasında tesir alanı en geniş tarikatlardan olan ve bu özelliği sebebiyle tarikat fabrikası olarak da anılan Halvetiyyeye mensup olan şairin mevcut bilgilere göre *Dîvân'ı* ve *Kutbü'l-meânî* adlı bir eseri bulunmaktadır. Bunların tamamı dinî-tasavvufî niteliktedir. Ümmî Sinân, edebî dil bakımından tasavvufun kendine has remizleriyle oluşturulmuş olan tasavvufî terim ve kavramları eserlerinde çok sık kullanmıştır. Bu noktada tasavvuf terminolojisine dair pek çok kavram ve terimin onun şüirlerinin temelinde yer aldığını söylemek mümkündür. Bunlar arasında kelime anlamı itibariyle âşığın sevdiğine, tasavvufî nazarla da ruhun Hakk'a, esas vatanına kavuşmasını ifade eden ve aynı kökten türeyip metinlerde eş anlamlı olarak kullanılan vasl/visal/vuslat kavramlarının kullanımı dikkati çekmektedir. Eserlerini vahdet-i vücud nazariyesi bağlamında kaleme alan şairin şüirlerinde ilahî aşk, dünyanın geçiciliği, fenafillah, Hakk'a ulaşma vb. temaların hâkim oluşu bu kavramların metinlerdeki hâkimiyetinin temelini teşkil etmiştir. Bu minvalde *Ümmî Sinân Dîvânı*'nda vasl/visal/vuslat kavramlarının tasavvufî nazariye bağlamında geniş bir kullanım alanı bulduğu, çeşitli benzetmelerde kullanıldığı ve aynı zamanda deyimler içerisinde de yer aldığı görülmüştür. Çalışmamızda bu bilgilerden hareketle öncelikle Yûsuf Ümmî Sinân'ın Türk tasavvuf edebiyatındaki yeri üzerinde durulacak, ardından şairin *Dîvân*'ında tasavvufî birer kavram olarak kullanılan vasl, visal ve vuslat kelimelerinin kullanım alanları ve anlam çerçeveleri belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Türk tasavvuf edebiyatı, Ümmî Sinân, tasavvufî kavram, terim, vasl, visal, vuslat

VASL/VİSAL/VUSLAT (UNION) AS SUFI CONCEPT IN THE DIWAN OF UMMI SINAN

Yûsuf Ümmî Sinan (d. 1657), one of the two poets named Ümmî Sinan in Turkish Sufi history, is one of the leading mystics of the 17th century. Ümmî Sinan was influential both in his own period and in the periods after him, as well as in the Sufi region with the works he expressed. The poet who was born and raised in Elmalı, one of the important literary gatherings in the history of Turkish Sufi literature, is also the sheikh of Niyâzî-i Mısırî (d. 1694). The poet, who was the members of the Halvetiyye, which is one of the most influential sects in the Ottoman geography and is also known as the sect factory of this feature, has a *Divan* and a work called *Kutbü'l-meânî* according to the available information. All of the author's products are of a religious-mystical nature. Ümmî Sinân has used it very often in mystical terms and components, whose literary language content is formed by the unique symbols of Sufism. At this point, it is possible to say that many concepts and terms related to Sufi terminology are at the base of his poems. Among these, it draws attention to the use of vasl/visal/vuslat components, which are derived from the same root and are used for synonymous purposes in the texts, which means the lover's love as a word, and metaphorically the soul's attainment to God and his original homeland with a mystical view. In the poems of the poet, who wrote his works with the theory of unity of body, divine love, fanafillah, reaching the God etc. The formation of the judgments of the themes has the basic organization of the judgments of these concepts in the texts. In this way, the mystical theoretic system of the concepts of vasl/visal/vuslat in the *Divan* of Ümmî Sinan has a wide range of use, shelters, used in various analogies and also included in idioms. Based on this information in our study, first of all, the place of Yûsuf Ümmî Sinan in Turkish Sufi literature will be emphasized, then the meaning frames will be tried to be determined in the usage areas of the words vasl, visal and vuslat, which are used as mystical concepts in the poet's *Divan*.

Keywords: Classical Turkish literature, Turkish Sufi literature, Ümmî Sinân, sufi concept, term, vasl, visal, vuslat (union)

¹ Arş. Gör. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, bussradinc@gmail.com ORCID: 0000-0003-3147-237X

BİTLİS KALESİ METAL VE CAM BULUNTULARI (2022 KAZI SEZONU)

Yunus Emre KARASU¹

2022 yılı Bitlis Kalesi kazı çalışmaları saray kısmında yer alan ve 2021 yılında yarım şekilde kalan iki açmada (K 12 ve KJ 12-13) ve Sinan Bey Hamamı ile güney sur arasında kalan kısımda yer alan iki açmada (OP-14 ve O-14) yürütülmüştür. Ayrıca Bitlis Kalesi sur restorasyon çalışmaları kapsamında günümüzde mevcut olmayan batı sur duvarlarının tespitine yönelik kazı çalışmaları yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda seramik, çini, lüle buluntular yoğun olarak ele geçirilmekle birlikte çeşitli metal, cam, taş ve kemik objeler de bulunmuştur. Metal objeler sikke başta olmak üzere at nalı, anahtar, asma kilit, cezve, yüzük, murç, çengel gibi günlük yaşama dair nesnelere oluşturmaktadır. Ayrıca gülle ve farklı formlarda mermiler de buluntular arasındadır. Saray kısmındaki restorasyon çalışmaları sırasında ise deri bir kese parçası, yayvan gövdeli metal bir kap ve altı adet sikke ele geçirilmiştir. Kuran-ı Kerim sayfası, metal kap ve sikkelerin içerisine konuldukları birbirlerine yapışan parçalarından anlaşılmaktadır. Muhtemelen metal tas içerisine kese ile birlikte konulan altı sikke üzerine Kuran-ı Kerim sayfası yerleştirilmiştir. Sikkelerin dua, korunma, tılsım ya da yerel inanışlar neticesinde toprağa gömülmüş olabileceği tahmin edilmektedir. Ayrıca kese ve metal kap ile birlikte ele geçirilen altı sikkenin ikisi darp edilmemiş şekilde olup biri H.1293/M. 1876-1877, biri H.1255/M.1839-1840, biri ise H. 1223/M. 1808-1809 tarihli. Bir sikkedeki tarih ise tam olarak okunamamakla birlikte 1255(?) tarihi görülmektedir. 2022 yılı Bitlis Kalesi kazı çalışmalarında Osmanlı dönemi sikkeleri yanı sıra Bitlis darplı mangırlar da ele geçirilmiştir. Ayrıca buluntular arasında Avrupa üretimi iki jeton yer almaktadır. Kazı çalışmalarında cam objelerden bilezik, boncuk ve damla şeklinde bir kolye ucu da bulunmuştur. Geç Osmanlı dönemine tarihlenen buluntular Bitlis Kalesi'ndeki günlük yaşam ve sosyo-kültürel yapısı hakkında veriler sunması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Geç Osmanlı; Bitlis Kalesi, Sikke, Metal, Cam

BİTLİS CASTLE METAL AND GLASS FINDINGS (2022 EXCAVATION SEASON)

During the Bitlis Castle excavations in 2022, two trenches (K 12 and KJ 12-13) located in the palace part and left unfinished in 2021, and two trenches (OP-14 and O-14) located in the part between the Sinan Bey Bath and the south wall has been carried out. In addition, within the scope of the Bitlis Castle fortification restoration works, excavations were carried out to determine the western city walls that do not exist today. In the studies carried out, ceramic, tile, and pipe finds were found intensively, and various metal, glass, stone and bone objects were also found. Metal objects, especially coins, as well as objects related to daily life such as horseshoes, keys, padlocks, coffee pots, rings, jewellery, and hooks were seized. In addition, round shot and bullets in different forms are among the finds. During the restoration works in the palace part, a leather pouch, a metal vessel with a flat body and six coins were found. It is understood from the pages of the Holy Quran, metal containers and coins that they were placed together, from the parts sticking to each other. A page of the Holy Quran was placed on six coins, which were probably placed in a metal bowl with a pouch. It is estimated that the coins may have been buried as a result of prayer, protection, talisman or local beliefs. In addition, three of the six coins recovered with the purse and metal cup were not minted. In addition, two of the six coins are not minted, one is dated H.1293/M.1876-1877, one is dated H.1255/M.1839-1840, and one is dated H.1223/M.1808-1809. Although the date on a coin cannot be read exactly, it is seen as 1255(?). During the 2022 Bitlis Castle excavations, besides the Ottoman period coins, Bitlis minted coins were also found. Also among the finds are two European jettons. Bracelets, beads and a drop-shaped pendant were found during the excavations. The finds dating to the late Ottoman period have an important place in Bitlis Castle in terms of providing data about daily life and socio-cultural structure.

Keywords: Late Ottoman; Bitlis Castle; Coin, Glass

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, yekarasu@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9604-6510

FATMA GÜREL'İN 36 BAHARI ADLI ROMANINDA MİLLİYETÇİLİK DUYGUSU

Seçil ATASOY¹, Nurullah ULUTAŞ²

Fatma Gürel, Cumhuriyet Dönemi'nde 1960'lı yıllardan itibaren eser veren kadın kalemlerden biridir. Öykü yazarak edebiyat dünyasına giren Gürel; 1960'tan itibaren *Edremit, Cumhuriyet, Hürriyet* gazeteleri ile *Varlık, Türk Dili Dergisi, Gösteri, Kıyı, Yazko Edebiyat, Barış, Invivo, İnsancıl* vd. dergilerde yer alır. Fatma Gürel, hikâye ve romanlarında yaşadığı şehri, hayal dünyasında geçmişe ve geleceğe giderek çözümler. Yaşadığı kentin ruhunu, insanlarını, coğrafyasını, tarihini, gelenek ve göreneklerini iyi bir gözlemci kimliğiyle yeniden yorumlar. Ele aldığı dönemi titiz bir çalışma neticesinde kendi gerçekliğinde vermeye çalışır. Ezilen insanlar, onların haklı haksız çatışmaları, mücadeleler, aşklar, eğitim, kendini gerçekleştirme ve yeniliğe açık olma gibi önemli konular üzerinde çağdaş bir bakış açısıyla durur ve realist bir tavırla eserlerini ortaya koyar.

Yazarın *36 Baharı* adlı romanı onun ilk romanıdır. *36 Baharı* 197 sayfadan ve başlıklar halinde verilen yirmi bir bölümden oluşmaktadır. Roman boyunca Dr. Kemal ve Maria'nın etkisi kendini gösterse de aslında eserdeki her kahraman başkahraman niteliğindedir. Çünkü her bölüm romanın farklı kişilerinin anlarından oluşmaktadır. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1936 yılında, Anadolu'nun bir kasabasında, idealist insanların çevresinde gelişen olaylar anlatılır. Olaylar çerçevesinde Anadolu insanının aydınlanması, dönemin koşulları, yeniden diriliş, aşk, idealist duygular, vatan sevgisi, milliyetçilik gibi konular ve temalar ele alınır. Romanın sonuna doğru Dr. Kemal ve Maria'nın kavuşması beklenirken Maria'nın milliyetçilik duygusunun aşkından daha baskın olduğu gerçeği, beraberinde bir ayrılığı ve beklenenden farklı yaşam yollarını okuyucuya sunar. Bu bildiride Fatma Gürel'in *36 Baharı* adlı romanında Milliyetçilik temasının nasıl işlendiği analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Fatma Gürel; Roman; Milliyetçilik; *36 Baharı*; Kadın Romancılar.

THE FEELING OF NATIONALISM IN FATMA GÜREL'S NOVEL 36 BAHAR

Fatma Gürel is one of the women's writers who has been working since the 1960s in the Republican Period. Gürel, who entered the world of literature by writing short stories; Since 1960, *Edremit, Cumhuriyet, Hürriyet* newspapers and *Varlık, Türk Dili Dergisi, Show, Kıyı, Yazko Literature, Barış, Invivo, İnsancıl* et al. appear in magazines. Fatma Gürel analyzes the city she lives in in her stories and novels by going to the past and the future in the world of dreams. She reinterprets the spirit, people, geography, history, traditions and customs of the city he lives in, with the identity of a good observer. She tries to present the period he deals with in his own reality as a result of meticulous work. She focuses on important issues such as oppressed people, their just and unjust conflicts, struggles, loves, education, self-realization and being open to innovation, with a contemporary perspective and presents his works with a realistic attitude. The author's novel *36 Spring* is his first novel. *Spring 36* consists of 197 pages and twenty-one chapters given under headings. Throughout the novel, Dr. Although the influence of Kemal and Maria manifests itself, in fact, every hero in the work is a protagonist. Because each chapter consists of the memories of different people of the novel. After the proclamation of the Republic, in 1936, the events that developed around idealistic people in a town in Anatolia are told. Within the framework of the events, subjects and themes such as the enlightenment of the Anatolian people, the conditions of the period, resurrection, love, idealistic feelings, patriotism, nationalism are discussed. Towards the end of the novel, Dr. While Kemal and Maria are expected to reunite, the fact that Maria's sense of nationalism is more dominant than her love presents the reader with a separation and different life paths than expected. In this paper, it will be analyzed how the theme of Nationalism is handled in Fatma Gürel's novel *36 Baharı*.

Keywords: Fatma Gürel; Novel; Nationalism; *Spring 36*; Female Novelists.

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, secilatsy@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3482-3286

² Prof. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, nurullahulutas@gmail.com, ORCID: 000-0002-1447-3736

Bu bildiri, Prof. Dr. Nurullah Ulutaş danışmanlığında yürütülen Fatma Gürel'in Öykü ve Romanlarında Yapı ve İzlek başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

BİLİM TARİHİNE OKSİDENTALİST BİR GÖZLE BAKAN DÜŞÜNÜR, FUAT SEZGİN

Ayhan UYANIK¹

Dünyadaki hâkim medeniyetler içerisinde köklü bir geçmişe sahip olan İslâm medeniyeti, insanlık tarihine, dünya bilim ve medeniyetine birçok alanda önemli katkılarda bulunmuştur. İlim, sanat, birlikte yaşama tecrübesi ve hoşgörü başta olmak üzere çeşitli alanlarda insanlığa önemli hizmetlerde bulunmuş olan İslâm medeniyetinin, tarihsel gelişiminin, birikiminin ve öneminin ortaya konması; medeniyetler arası ilişkilerin son derece önem kazandığı günümüzde daha bir önem arz etmektedir. İşte bu noktada, Fuat Sezgin, İslâm medeniyet tarihine yaptığı çalışmalarla, İslâm medeniyetinin önemini ortaya koymuş, bir fikir adamıdır. Fuat Sezgin, yirminci yüzyıla kadar “yitik bir hazine” olan İslâm medeniyetini ve Müslümanların bilime katkılarını, titiz bir çalışmayla ortaya çıkaran bir kâşif, ömrünü tarihin tozlu arşivlerinde “bize” ait değerleri bulmaya adanmış bir münevverdir. Batı dünyasının kültürel kodlarında, Müslümanların bilime hiçbir katkısının olmadığı zannı, her zaman yer etmiştir. Uzun yıllar boyunca, İslâm medeniyetinin bilime katkısı ya görmezden gelinmiş ya da bu katkının üstü, bilinçli bir şekilde örtülmüştür. Rönesans ile birlikte oryantalistlerin yaptığı çalışmalar neticesinde Müslümanlar arasında da İslâm medeniyetinin bilime hiçbir katkısının olmadığı inancı iyice yer etmiştir. Bundan dolayı İslâm âleminde asırlarca Batı’ya karşı bir aşağılık kompleksi oluşmuştur. Batı’ya Doğulu bir gözle bakan Fuat Sezgin, bu hakikati, altmış yıllık ilmî çalışmasının sonunda, ortaya koymuştur. Sezgin, Müslümanların bilim dünyasına katkılarını, getirdikleri yenilikleri hem Batı hem Doğu dünyasına delilleriyle ispat eden bir oksidentalidir. Fuat Sezgin, bilim tarihine yeni ve çok farklı bir perspektif kazandırarak Müslümanların özgüvenlerini, tekrar eski haline getirmeyi başarmış bir âlimdir.

Anahtar Kelimeler: Fuat Sezgin, Oksidentalizm, Oryantalizm, İslâm Bilim Tarihi, Batı Medeniyeti

¹ Doktora Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, ayhan_uyanik@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1341-0386

HARF DEVRİMİ SONRASI MAARİF VEKALETİ TARAFINDAN YAYIMLANAN İLK ve ORTAÖĞRETİME YÖNELİK TERİM KİTAPÇIKLARI

Oğuz KALAFAT¹, Derya ONAR², Özge EFEÖĞLU³

Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkler önce Farsçadan daha sonra İslamiyet'in etkisiyle Arapçadan etkilendi. XIX. ve XX. yüzyıllarda da çok sayıda Fransızca söz grubu Türkçeye eklendi. Hilafetin etkisinin görülmesinden dolayı Osmanlı Devleti'nin kullandığı alfabe Arap harflerinden oluşuyordu. Türkçe dışında Farsça, Arapça ve Fransızcanın etkilerinin bulunduğu dilin adı ise Osmanlıcaydı. Arap harflerinin kullanılmasının tercih edilmesine karşın o dönemde bilim, kültür, sanat dilinde ileride olan Avrupa'nın geneli Latin harfli alfabeği kullanmaktaydı. Bu durum dilin kullanımında karmaşıklığa ve zorluklara sebep olabiliyordu. Osmanlı Devleti'nin fiilen sona ermesiyle birlikte yeni kurulan Türk devletinde önemli değişimler yaşanıyor. 1 Kasım 1922 tarihinde "Saltanat" akabinde 3 Mart 1924 tarihinde de "Hilafet" kaldırıldı. Kültürel anlamda ise 1 Kasım 1928 tarihinde "Harf Devrimi" gerçekleşti. Adı geçen bu devrimle sözcükler Latin harflerine dönüştürülmeye başlandı. Harf devrimi sonrası hızlıca çalışmalara başlayan Maarif Vekaleti halkın yeni alfabeği öğrenmesine yönelik "Millet Mektepleri" açtı. Bu kapsamda ülkenin her alanında bu yeniliğin sonuçları görülürken 24-31 Ağustos 1936 tarihlerinde "Üçüncü Dil Kurultayı" düzenlendi. Dil kurultayı sonrası Türkçeye karışan Fransızca sözcükler ayıklanırken Osmanlıca sözlüklerin Latin alfabesiyle yeniden yazım çalışmaları yapıldı. Aslında kültür devrimi çerçevesinde sözcükler Türkçeleştiriliyordu. Bu kapsamda Kültür Bakanlığı ve Maarif Vekilliği de ilk ve ortaöğretime yönelik terimlerin Osmanlıca-Türkçe, Türkçe-Osmanlıca, Fransızca-Türkçe çevirilerini yaptı. 1937 ve 1939 yıllarında yapılan çeviriler 1939-1940 eğitim yılından itibaren derslerde ve ders kitaplarında kullanıma alındı. 1937 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan terim kitapçıkları Devlet Basımevi'nden 1939 yılında Maarif Vekilliği tarafından yayımlanan terim kitapçıkları ise İstanbul Maarif Matbaası'ndan basıldı. 1937 yılında Türkçe, matematik, geometri, tarih, coğrafya, felsefe, mekanik, zooloji, jeoloji, fizik, kimya, biyoloji, botanik, kimya-2 (Elemanların adları ile bileşik cisimlerin genel adlanma yolları) gibi birçok dersten kitapçık yayımlandı. 1939 yılında Maarif Vekilliği tarafından yayımlanan terim kitapçıklarında temel bazı farklılıklar bulunmaktaydı. Sadece kelimelerin karşılığı olan sözcükler değil açıklamaları da Latin harfleriyle yazılmıştı. Böylelikle yapılan kültür devriminin eğitim kademesinde de farklı yansımaları görülmekteydi. Türk devleti eğitimin tüm paydaşlarına yol göstermek adına önemli bir dil bilimi çalışmasını da sunmuş oldu.

Anahtar Kelimeler: Harf Devrimi, Eğitim Bilimleri, Terimler Sözlüğü, Osmanlıca, Fransızca, Türkçe.

THE TERM BOOKLETS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION PUBLISHED BY THE BOARD OF EDUCATION AFTER THE ALPHABETH REFORM

Turks who migrated from Central Asia to Anatolia were first influenced by Persian and then from Arabic with the influence of Islam. 19th and 20th centuries, many French word groups added to Turkish. Due to the effect of Caliphate, the alphabet used by the Ottoman Empire consisted of Arabic letters. Apart from Turkish, the name of the language in which Persian, Arabic and French were influenced was Ottoman. Although it was preferred to use Arabic alphabet, Europe in general, which was in the future in the language of science, culture and art that time, used the Latin alphabet. This situation could cause complexity and difficulties in the use of language. With the legally invalid of the Ottoman Empire, there were significant changes in the newly established Turkish State. On November 1, 1922, after the "Reign", the "Caliphete" was abolished on March 3, 1924. In cultural terms, the "Alphabet Reform" took place on November 1, 1928. With this revolution, words began to converted into Latin alphabet. The Ministry of National Education, which started to work quickly after the alphabet reform, opened the "National Schools" for the public to learn the new alphabet. In this context, while the results of this innovation were seen in all areas of the country, the "Third Language Congress" was held on August 24-31, 1936. While the French words mixed with Turkish were extracted after

1 Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, 03kalafat03@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2441-6290.

2 Yüksek Lisans Öğrencisi, Millî Eğitim Bakanlığı, derya10ar@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0804-0587.

3 Uzman, Millî Eğitim Bakanlığı, ozgefeoglu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7162-1440

the language congress, rewriting studies were carried out with the Latin Alphabet of Ottoman dictionary. In fact, words were translated into Turkish within the framework of the cultural revolution. In this context, The Ministry of Culture and The Ministry of National Education also translated the terms for primary and secondary education in Ottoman-Turkish, Turkish-Ottoman, French-Turkish. Translations made in 1937 and 1939 have been put into use in lectures and textbooks since 1939-1940 academic year. The Term booklets published by The Ministry of Culture in 1937 were published from The State Printing House, and the term booklets published by The Ministry of National Education in 1939 were published from İstanbul Education Printing House. In 1937, a booklet was published from many courses such as Turkish, mathematics, geometry, history, geography, mechanics, zoology, geology, physics, chemistry, biology, botany, chemistry-2 (General naming ways of compound bodies with the names of the items). There were some fundamental differences in the term booklets published by The Ministry of National Education in 1939. Not only the words that were the equivalent of the words, but also the explanations were written in Latin alphabet. Thus, different reflections of the cultural revolution were seen at the education level. Turkish State has also presented an important linguistics study in order to guide all stakeholders of education.

Keywords: Alphabet Reform, Educational Sciences, Glossary of Terms, Ottoman, French, Turkish.

BİTLİS ULEMASINDAN ŞEYH MAHMÛD EL-KULTİKÎ

Mustafa Harun KIYLIK¹ Abdullah TEMZİKAN²

Toplumların ve yaşadıkları mekânların önem dereceleri, tarihlerinin yanı sıra bırakmış oldukları maddi / manevi eserler ile doğrudan ilgilidir. Bitlis'in tarihi; kültür, dil ve sanatta olduğu gibi dini hayatı ile de ön plana çıkmaktadır. Bitlis'teki dini hayat Bitlis'in kültür, dil ve sanatını da büyük oranda etkilemiştir. Örneğin birer ibadet mekânı olan camilerin ayrılmaz parçası olan Bitlis'teki beş minare, sanat ve mimari yönüyle temayüz ederken türkülere de söz olmuştur. Daha geniş bir perspektiften bakıldığında Bitlis'teki cami, medrese ve âlimlerin toplumun dini hayatı üzerinde aktif bir rol oynadığı rahatlıkla söylenebilir. En basit örneğiyle Bitlis'in minareleri, camileri, medreseleri ile kalesinde olduğu gibi Bitlis'in taşı - toprağı dile gelip bir mesaj vermek isterken uleması da içten içe halkı bir kıvama getirme çabası içerisinde olmuştur. Bitlis uleması içerisinde ünü coğrafyaları aşan âlimler olduğu gibi mütevazı bir yaşamı olup tanınması gereken âlimleri de vardır. Ki Şeyh Mahmûd el-Kultikî bunlardan sadece birisidir. Şeyh Mahmûd'un, yaşadığı dönemde Bitlis'te dini hayatın mihranlığını yaptığını söylemek mümkündür. Şeyh Mahmûd, sade yaşam tarzı, tahsil ettiği ilimler ve yetiştirdiği öğrenciler açısından Bitlis'in manevi minaresi pozisyonunda olmuştur. Yetiştirdiği öğrencilerin yanı sıra fıkha, Arap ve Fars diline dair kaleme aldığı çalışmalar ile de velut olan Şeyh Mahmûd'un daha geniş kitleler tarafından tanınması ve eserlerinin akademik gözle irdelenip ilim camiasına kazandırılması gerekmektedir. İşte bu çalışma Şeyh Mahmûd'un hayatını sunup telif ettiği eserleri kısaca tanıtmaya gayreti içerisinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bitlis, Âlim, Şeyh Mahmûd, Fıkıh.

SHEIKH MAHMUD EL-KULTİKÎ FROM BITLIS ULEMA

The importance of the societies and the places they live in is directly related to the material / moral artifacts they have left, as well as their history. The history of Bitlis; It comes to the fore with its religious life as well as in culture, language and art. There religious life in Bitlis has also greatly affected the culture, language and art of Bitlis. For example, while the five minarets in Bitlis, which are an integral part of mosques, which are places of worship, stand out in terms of art and architecture, they have also been mentioned in folk songs. From a wider perspective, it can be easily said that the mosque, madrasah and scholars in Bitlis play an active role in the religious life of the community. In the simplest example, as in the minarets, mosques, madrasahs and castle of Bitlis, the stone and soil of Bitlis wanted to speak and give a message, while the ulema tried to mature the people in wardly. Among the scholars of Bitlis, there are scholars whose reputation exceeds the geographies, as well as those who have a modest life and should be recognized. That Sheikh Mahmud el-Kultiki is just one of them. It is possible to say that Sheikh Mahmud pioneered the religious life in Bitlis during his lifetime. Sheikh Mahmud has been in the position of the spiritual minaret of Bitlis in terms of his simple lifestyle, the sciences he studied and the students he trained. Sheikh Mahmud, who was born with the studies he wrote on fiqh, Arabic and Persian languages, as well as the students he trained, needs to be recognized by wider masses and his works should be examined with an academic eye and brought to the scientific community. This study will try to present the life of Sheikh Mahmud and briefly introduce the works he wrote.

Keywords: Bitlis, Scholar, Sheikh Mahmud, Fiqh.

1 Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, harunkiylik@gmail.com, ORCID:0000-0002-8238-0144

2 Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bitlis İl Müftü Yardımcısı.

BİTLİS ÂLİMLERİNDEN ŞEYH MAHMÛD EL-KULTİKÎ'NİN “FETEVÂ'L-MAHMÛDİYYE” ADLI RİSALESİ

Mustafa Harun KIYLIK¹, Abdullah TEMİZKAN²

Bitlis ulemasından olup mütevazı bir yaşamı olan Şeyh Mahmûd el-Kultikî yaşadığı dönemde Bitlis'te ilmi tahsilin ve dini hayatın önemli bir parçası olmuştur. Şeyh Mahmûd el-Kultikî ilmi telifat açısından da velut bir âlimdir. Muhtelif konulardaki çalışmalarının yanı sıra verdiği fetvaları soru – cevap tarzında “Fetevâ'l-Mahmûdiyye” adı altında bir araya getirilmiş ve bu risale tab edilmiştir. Bu risalede orijinal ve dikkat çekici pek çok fetva mevcuttur. Ağırlıklı olarak fetvaların muhtevası fihhi içerikli olmakla birlikte Kalam ilmine dair fetvalar da mevcuttur. Bu çalışmada yöneltilen sorulara müdellel cevaplar verilmiştir. Ayrıca verilen cevaplarda müntesibi olunan Şâfiî Mezhebi esas alınmakla birlikte yer yer Hanefî Mezhebine ait eserlere de atıflar yapılmıştır. Fetvalarda Şâfiî fıkıh usulünden nüveler yer aldığı gibi, örtünme, namaz, seferilik, araçta namaz kılma keyfiyeti, zekât, hac, kurban, adak, nikâh, karı-koca arasındaki hukuk, hayvanatın verdiği mazarrat ve diyet gibi pek çok konuya ait sorulara cevaplar verilmiştir. Bunun dışında muhtelif eserleri de olan Şeyh Mahmûd el-Kultikî'nin daha geniş kitleler tarafından tanınması ve fetvalarından müteşekkil söz konusu eserin akademik gözle incelenip ilim camiasına kazandırılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada Şeyh Mahmûd el-Kultikî'nin kısa hayatı sunulduktan sonra “Fetevâ'l-Mahmûdiyye” adlı risale ile bu risalenin mahiyetine vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Bitlis, Âlim, Şeyh Mahmûd, Fetva.

THE TREATY TITLE "FETEVÂ'L-MAHMÛDİYYE" OF ŞEYH MAHMÛD EL-KULTIKI, A BITLIS SCIENT

Sheikh Mahmud el-Kultiki, who was a Bitlis scholar and had a modest life, became an important part of the scientific education and religious life in Bitlis during his lifetime. Sheikh Mahmud al-Kultiki is also a prolific scholar in terms of scientific writing. In addition to his studies on various subjects, his fatwas were brought together under the name of "Fetevâ'l-Mahmûdiyye" in a question-answer style and this treatise was written. There are many original and remarkable fatwas in this treatise. Although the content of the fatwas is mostly fiqh, there are also fatwas on the science of Kalam. The questions posed in this study were given substantive answers. In addition, the answers given are based on the Shafi'i Sect, and sometimes references are made to the works belonging to the Hanafi Sect. In the fatwas, there are cores from the Shafi'i fiqh method, as well as answers to many questions such as covering, prayer, traveling, the quality of praying in the vehicle, zakat, pilgrimage, sacrifice, vows, marriage, law between husband and wife, mazarrat given by animals and diet. Apart from this, it is important that Sheikh Mahmud al-Kultiki, who also has various works, is recognized by wider masses and that the work in question, which consists of his fatwas, is examined academically and brought to the scientific community. In this study, after presenting the short life of Sheikh Mahmud al-Kultiki, the nature of this treatise will be emphasized with the treatise named "Fetevâ'l-Mahmûdiyye".

Keywords: Fiqh, Bitlis, Scholar, Sheikh Mahmud, Fatwa.

¹Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, harunkiylik@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8238-0144

² Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bitlis İl Müftü Yardımcısı.

VAN GÖLÜ VE ÇEVRE İLÇELERİNİN DENİZYOLU TAŞIMACILIĞI ALANINDAKİ FAALİYETLERİ VE VAN GÖLÜ ÜZERİNDE DENİZYOLUNUN KULLANIMINA İLİŞKİN ÖRNEK BİR ÇALIŞMA

Didem TUFAN¹

Lojistik, insanlığın var oluşundan itibaren hayatımızda olan bir kavramdır. Bu kavram bilimsel olarak literatüre 2. Dünya savaşıdan sonraki yıllarda kazandırılmış olsa dahi geçmişe dönüp baktığımız zaman lojistiği her alanda görmek mümkündür. İnsanların temel ihtiyaçlarını bir yerden başka bir yere taşıması, bu ürünlerin depolanması, ihtiyaç duyulan ürünlerin stok kontrollerinin yapılıp taleplere karşılık verilmesi, memnun olunmayan ürünlerin geri dönüşüme kazandırılması gibi süreçler lojistiğin temel alanlarını kapsamaktadır. Bu temel alanlar insanların hayatına entegre olmuştur. Normalleşen bu faaliyetlerin lojistik olduğunun farkında değiliz. Fakat insanların ve eşyaların bir yerden başka bir yere taşınması sürecine kolaylıkla taşımacılık diyebiliyoruz. Burada anlatılmak istenen hemen hemen her insan lojistiği gün içerisinde muhakkak kullanmaktadır ve bunun farkında değildir. Taşımacılık faaliyetleri yine sıklıkla kullanılan lojistik faaliyetler içerisinde yer almaktadır. Taşımacılık türleri; karayolu, denizyolu, demiryolu, havayolu ve su yolu olmak üzere beşe ayrılmaktadır. Bu çalışmada da lojistiğin tanımı, taşımacılık türleri ve entegre taşımacılık sistemleri, deniz yolunun Van Gölü üzerinde tarih içerisinde kullanım alanına bakılarak günümüzdeki kullanım alanı karşılaştırılacaktır. Van gölü konum itibari ile hem ticaret hem de taşımacılık sistemleri için özel bir bölgede yer almaktadır. Van gölünün konumu ve özellikleri kullanılarak ticaret ve taşıma sistemleri tarih içerisinde gelişim göstermiştir. Bu gelişimler aktarılarak günümüzdeki kullanım alanları aktarılıp, daha iyi nasıl kullanılabilir sorusunun analizleri yapılacaktır.

A SAMPLE STUDY ON THE ACTIVITIES OF VAN LAKE AND ITS ENVIRONMENTAL DISTRICTS IN THE FIELD OF SEA TRANSPORT AND THE USE OF SEA ROAD ON LAKE VAN

Logistics is a concept that has been in our lives since the existence of humanity. Even though this concept was scientifically brought to the literature in the years after the Second World War, it is possible to see logistics in every field when we look back on the past. Processes such as people's transportation of their basic needs from one place to another, the storage of these products, the stock control of the needed products and responding to the demands, and the recycling of the unsatisfied products cover the basic areas of logistics. These basic areas have been integrated into people's lives. We are not aware that these normalized activities are logistics. However, we can easily call the process of moving people and goods from one place to another. What is meant to be explained here is that almost every person uses logistics during the day and is not aware of it. Transportation activities are also included in the logistics activities that are frequently used. Types of transportation; road, sea, railway, airway and waterway are divided into five. In this study, the definition of logistics, transportation types and integrated transportation systems will be compared by looking at the usage area of the sea route on Lake Van in history and its current usage area. Lake Van is located in a special region for both trade and transportation systems. By using the location and characteristics of Lake Van, trade and transportation systems have developed over the course of history. By transferring these developments, the current usage areas will be conveyed and the analysis of the question of how it can be used better will be made.

¹ Öğretim Görevlisi, Bitlis Eren Üniversitesi, dtufan@beu.edu.tr

SAİD NURSÎ'NİN *İŞÂRÂTÜ'L-İ'CÂZ* ADLI TEFSİRİNE YANSIYAN MEZHEBÎ YORUMLARIN KRİTİĞİ

Mehmet ALTIN¹

İslam medeniyetinin birçok yerleşim yeri, ilmi kurumlar ve yetiştirdiği âlimleriyle şöhret bulmuştur. Binlerce yıllık bir geçmişi olan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Bitlis ilimiz bulunduğu coğrafi konum sebebiyle İslam beldesi olmasından itibaren daha çok ilme hizmet vermiş ve birçok âlim yetiştirmiştir. Fahreddin Ahlatî, Mevlânâ Husâmeddîn Bitlisî ve oğlu İdris-i Bitlisî, Şükrî-yi Bitlisî, Şems-i Bitlisî, Şeref Hân, Hacı Hasan Şirvanî, Müştâk Baba, Molla Halil Siirdî, Seyyid Sıbgatullah Arvâsî, Abdurrahmân Tâgî, Fethullah Verkânîsî, Muhammed Diyâüddîn ve Muhammed Küfrevî Bitlis'in yetiştirdiği yüzlerce alimden sadece birkaçıdır. Son yüzyılda yetiştirmiş olduğu önemli âlimlerden birisi de Bediüzzaman Said Nursî'dir. Muasır âlimlerimizden biri olan Said Nursî, eserleri, görüşleri ve yaptıklarıyla yirminci yüzyıl Türkiye'sinin en etkili alimlerindenidir. Eserleri incelendiğinde genelde inançla ilgili konuları ele aldığı ve günümüz insanın bu alandaki problemlerini çözmeyi hedeflediği görülür. Bunun yanı sıra Nursî, yeri geldikçe itikadi İslâm mezheplerinin görüşlerine de yer vermektedir. Özellikle *İşârâtü'l-İ'câz* adlı tefsirinde Ehl-i Sünnet akaidini savunmaya özen gösterir. İlgili meseleleri izah ederken Ehl-i Sünnet'in görüşlerini esas almakla birlikte diğer itikadi mezheplerinin görüşlerine de değinir ve çoğu zaman onları eleştirir. Nitekim ilk dönemden itibaren birçok alim, mensubu olduğu mezhebin veya ekolün görüşünü esas alarak Kur'an'ı tefsir etme çabası içerisinde olduğu görülmektedir. Kendisini Ehl-i Sünnet veya Mutezile ya da Şia gibi fırkalara mensup gören birçok âlim hem itikadî hem amelî hem de siyasî görüşleri bakımından kendi düşünce tarzları doğrultusunda âyetleri yorumlama gayreti içerisinde olabilmıştır. Bu gerçeklikten hareketle asrımızın önemli alimlerinden biri olan Said Nursî'nin tefsirinde bulunan mezhebî tartışmaları tespit edip yansımalarını ortaya çıkarmak önem arz etmektedir. Bunun için biz de bu tebliğimizde Said Nursî'nin *İşârâtü'l-İ'câz* adlı tefsiri çerçevesinde Kur'an'a yaklaşımını ve onu yorumlamada mezhebî aidiyetini tefsirine ne ölçüde yansıttığını tespit etmeye çalışacağız. Bu tür yorum ve yaklaşımların hangi çerçevede uygun olup olmadığını da irdelemeye gayret edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Mezhep, İtikad, Fırka *İşârâtü'l-İ'câz*

THE CRITIQUE OF SECTARIAN INTERPRETATIONS REFLECTED IN SAİD NURSÎ'S TAFSİR *İŞÂRÂTÜ'L-İ'CÂZ*

Many settlements of Islamic civilization have found fame with scientific institutions and the scholars they have trained. Our city of Bitlis, which has a history of thousands of years and has hosted many civilizations, has served more science and trained many scholars since it became an Islamic town due to its geographical location. Fahreddin Ahlatî, Mevlânâ Husâmeddîn Bitlisî, İdris-i Bitlisî, Şükrî-yi Bitlisî, Şems-i Bitlisî, Şeref Hân, Hacı Hasan Şirvanî, Müştâk Baba, Molla Halil Siirdî, Seyyid Sıbgatullah Arvâsî, Abdurrahmân Tâgî, Fethullah Verkânîsî, Muhammed Diyâüddîn and Muhammed Küfrevî are just a few of the hundreds of scholars that Bitlis raised. One of the important scholars he has trained in the last century is Bediuzzaman Said Nursi. Said Nursi, one of our contemporary scholars, is one of the most influential scholars of twentieth century Turkey with his works, views and deeds. When his works are examined, it is seen that he generally deals with issues related to faith and aims to solve the problems of today's people in this field. In addition to this, Nursi also gives place to the views of Islamic sects when necessary. Especially in his commentary titled *İşârâtü'l-İ'câz*, he takes care to defend the Ahl al-Sunnah creed. While explaining the related issues, he takes the views of Ahl as-Sunnah as a basis, but also touches on the views of other theological sects and often criticizes them. As a matter of fact, from the first period, it is seen that many scholars are in an effort to interpret the Qur'an based on the opinion of the sect or school to which they belong. Many scholars who see themselves as members of sects such as Ahl as-Sunnah or Mutezile or Shia have been in an effort to interpret the verses in line with their own way of thinking in terms of both their creed, practical and political views. Based on this reality, it is important to identify the sectarian debates in the commentary of Said Nursi, one of the important scholars of our century, and to reveal their reflections. For this reason, in this paper, we will try to determine the approach of Said Nursi to the Qur'an within the framework of his commentary titled *İşârâtü'l-İ'câz* and to what extent he reflects his sectarian affiliation in interpreting it. We will also try to examine in which framework such interpretations and approaches are appropriate.

Keywords: Tafsir, Sect, Faith, Fırka, *İşârâtü'l-İ'câz*

1 Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, mehmet_altin13@hotmail.com

1903 ve 1914 DEPREMLERİNİN AHLAT'TKI ETKİLERİ

Hacer GÖL¹

Deprem genel olarak, tektonik kuvvetlerin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olarak tanımlanabilir. Çeşitli şiddetteki bu yeryüzü sarsıntıları çoğu zaman hasar ve can kayıplarına neden olmaktadır. Dolayısıyla fiziksel, ekonomik, sosyal kayıplar meydana getirmektedir. Ayrıca kişi ve toplum psikolojisi üzerinde de olumsuz etkiler bırakmaktadır. Dolayısıyla her yönü ile incelenmesi gereken bir doğa olayıdır. Bu tektonik hareketlerin etkisiyle yer kabuğunun kırılarak yer değiştirmiş kısmına da fay hattı denmektedir. Osmanlı Devleti döneminde Anadolu'da birçok deprem meydana gelmiştir. Bu depremlerden İstanbul'da olanlardan 1894 depremi genel olarak dikkat çekmiş ve incelenmiştir. Diğer bölgelerdeki depremler ise zaman zaman araştırılmıştır. Konumuzu teşkil eden Ahlat depremi ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Türklerin Anadolu'ya giriş kapısı, müslümanların ise "Kubbe-ül İslam"ı olan Ahlat, Van Gölü'nün kuzeybatısında tarihi İpek Yolu üzerinde yer alan eski bir yerleşim yeridir. Van Gölü'ne nazır eğimli platolar üzerinde kurulmuştur. Jeolojik olarak bazalt ve aglomeralardan oluşan yamaç molozları ile kısmen örtülü bir arazi yapısı vardır. Kısmen volkanik kayalar üzerinde bulunan Ahlat, Van gölü sahilindedir. Dolayısıyla Van Gölü'nün kuzey kısmını takip eden deprem kırığı üzerinde yer almıştır. Aynı zamanda da Erciş, Nemrut, Muş ve Malazgirt deprem merkezlerinin etki bölgesidir. Burada tarih içerisinde genel olarak bilinen depremler şunlardır: 1245, 1276, 1439, 1441, 1582, 1881, 1906, 1941. Anlaşılacağı üzere Ahlat için 1903 ve 1914 tarihli depremler pek bilinmemektedir. Dönemin şartları göz önüne alındığında düzenli olarak deprem verilerinin tutulmadığı görülmektedir. Bu nedenle 1903 ve 1914 depremlerinin ana merkezinin neresi olduğu kesin olarak söylenememektedir. Ancak Bulanık Malazgirt ve Ahlat'taki etkileri oldukça kötü olmuştur. Bu depremlerin bölgede uzun süren kış aylarına denk gelmesi sebebiyle olumsuz etkileri daha da çok hissedilmiştir. Konumuz arşiv belgeleri esas alınarak 1903 ve 1914 depremlerinin Ahlat'ta ki etkilerinin tarihi açıdan değerlendirilmesi olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, Deprem, Zلزlele, Yer Sarsıntısı, Osmanlı Devleti

THE EFFECTS OF 1903 AND 1914 EARTHQUAKE ON AHLAT

Earthquake can generally be defined as the energy that emerges as a result of the breaking of the earth's crust with the effect of tectonic forces, spreading as seismic waves and shaking the environment and the earth strongly. These earth tremors of various intensities often cause damage and loss of life. Therefore, it causes physical, economic and social losses. It also has negative effects on the psychology of the individual and society. Therefore, it is a natural phenomenon that should be examined in every aspect. The part of the earth's crust that has been broken and displaced by the effect of these tectonic movements is called the fault line. During the Ottoman Empire, many earthquakes occurred in Anatolia. Among these earthquakes, the 1894 earthquake in Istanbul attracted attention in general and was examined. Earthquakes in other regions have been investigated from time to time. No study has been found about the Ahlat earthquake, which constitutes our subject. Ahlat, which is the entrance gate of the Turks to Anatolia and the "Dome of Islam" for the Muslims, is an old settlement located on the historical Silk Road in the northwest of Lake Van. It was established on sloping plateaus overlooking Lake Van. Geologically, there is a land structure that is partially covered with talus consisting of basalt and agglomerates. Ahlat, which is partially on volcanic rocks, is on the shore of Lake Van. Therefore, it was located on the earthquake rupture following the northern part of Lake Van. At the same time, it is the effect area of Erciş, Nemrut, Muş and Malazgirt earthquake centers. Here are the earthquakes that are generally known throughout history: 1245, 1276, 1439, 1441, 1582, 1881, 1906, 1941. As it can be understood, the earthquakes of 1903 and 1914 for Ahlat are not well known. Considering the conditions of the period, it is seen that earthquake data are not kept regularly. For this reason, it cannot be said exactly where the main center of the 1903 and 1914 earthquakes was. However, its effects in Bulanık Manzikert and Ahlat were quite bad. The negative effects of these earthquakes were felt even more because they coincided with the long winter months in the region. Our topic will be the historical evaluation of the effects of the 1903 and 1914 earthquakes in Ahlat, based on archival documents.

Keywords: Ahlat, Earthquake, Ottoman Empire

¹Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, hgol@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2371-7947

HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'İN BÜYÜK DÜNYA EDEBİYATI TARİHİ DENEMESİ

Sabahattin ÇAĞIN¹

Halit Ziya Uşaklıgil'in İzmir'de geçirdiği yıllar edebiyat faaliyetleri açısından oldukça hareketli ve verimli olmuştur. Arkadaşlarıyla İzmir'in ilk edebiyat dergisi *Nevruz* ve *Hizmet* gazetesini çıkardıktan sonra ilk dört romanını, beş uzun hikâyesini, mensur şiirlerini burada neşretmiş ve daha sonra İstanbul'a gitmiştir.

İzmir'de çıkardıkları *Hizmet* gazetesi adeta Halit Ziya'nın kürsüsü olmuş ve eserlerinin büyük bir kısmını burada tefrika ettirdikten sonra kitap haline getirmiştir. Bu bildirimizde Halit Ziya'nın yine *Hizmet* sayfalarında yayımladığı bir dünya edebiyatı tarihi denemesinden söz etmek istiyoruz. Bilindiği gibi Halit Ziya bu çalışmasından önce *Garp'tan Şark'a Seyyale-i Edebiye: Fransız Edebiyatı'nın Numune ve Tarihi: Medhal: Ezmine-i Mutavassıta ve On Altıncı Asır* adlı bir Fransız edebiyatı tarihi yayımlamış, ancak kitabın baskısı onu büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır. Bu eserden edindiği tecrübelerden yola çıkan Halit Ziya bundan beş yıl sonra *Hizmet* sayfalarında genel bir dünya edebiyatı yazma girişiminde bulunmuştur. Bu çalışmada sırasıyla "Finlandiya Edebiyatı'ndan Bir Nebze" (7 tefrika), "İbranî Edebiyatından Bir Nebze" (2 tefrika), "İsveç Edebiyatı'ndan Bir Nebze", "Rus Edebiyatından Bir Nebze" (4 tefrika), "Sanskrit Edebiyatından Bir Nebze" (2 tefrika) başlıklı yazılar değerlendirilecek ve yazarın edebiyat tarihçisi yanına diğer edebiyat tarihleri de göz önünde bulundurularak temas edilecektir.

1 Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, sacagin@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9649-3660

TÜRKİYE’DE SAĞLIK KALİTESİ BELİRLEYİCİLERİNİN İSTATİSTİKSEL ANALİZİ: RIDGE REGRESYON YAKLAŞIMI

Hayriye Esra AKYÜZ¹, Gülbahar DUYGU²

Bu çalışmada; Türkiye’de sağlık kalitesi belirleyicilerinin ridge regresyon analizi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Sağlık kalitesi göstergesi olarak yenidoğan (neonatal) ölüm hızı, ve bağımsız değişkenler olarak doğumda beklenen yaşam süresi, doğurganlık oranı, CO₂ emisyonu, kentsel nüfus oranı ve kişi başı gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) değişkenleri incelenmiştir. Verilerin analizinde R istatistiksel yazılım programında “lmtest”, “lmridge”, “car”, “stats” ve “olsrr” paketlerinden faydalanılmıştır. I. tip hata düzeyi $\alpha=0.05$ olarak alınarak, tahmin edilen modelde parametre tahminlerinin yorumlanmasında kolaylık sağlaması açısından tüm değişkenlerin logaritmik dönüşümleri kullanılmıştır. Çalışmada en küçük kareler yöntemine dayalı çoklu doğrusal regresyon analizine ilişkin varsayımlar kontrol edilerek uygun model için parametre tahminleri elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; regresyon modelinde değişen varyans probleminin mevcut olmadığı ve veride pozitif otokorelasyon olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan, varyans şişirme faktörü (VIF) değerlerine göre, çoklu bağlantı probleminin varlığı kanıtlanmıştır. Bu sebeple çalışmada çoklu doğrusal regresyon analizi yerine, yanlılık parametresi belirlenerek ridge regresyon analizi ile parametre tahminleri elde edilmiştir. Elde edilen modelde; $\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde hem sabit katsayısının (intercept) hem de doğumda beklenen yaşam süresi, doğurganlık oranı, CO₂ emisyonu ve kentsel nüfus oranı değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir (p -değeri <0.05). Ampirik bulgular, doğurganlık oranı ve CO₂ emisyonunun bir birim artması durumunda bebek ölüm hızında yaklaşık olarak sırasıyla 0.38 ve 0.47 birimlik bir artış görüleceği yani doğurganlık oranı ve CO₂ emisyonunun sağlık kalitesini düşürdüğü; doğumda beklenen yaşam süresi, kentsel nüfus oranı ve GSYİH’nin bir birim artması durumunda yenidoğan ölüm hızında sırasıyla 3.73, 3.03 ve 0.06 birim azalış görüleceği, yani bu değişkenlerdeki artışın sağlık kalitesini artıracak gözlenmiştir. Diğer yandan elde edilen modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu (F -test istatistiği=288.44, p -değeri <0.05) ve yenidoğan ölüm hızının yaklaşık %92’sinin ilgili bağımsız değişkenler tarafından açıklandığı elde edilmiştir. Sonuç olarak, bu modelin Türkiye’de yenidoğan bebek ölüm hızının tahmininde çıkarsama amaçlı kullanılabileceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çoklu doğrusal bağlantı problemi, çoklu doğrusal regresyon analizi, ridge regresyon, sağlık kalitesi, yenidoğan ölüm hızı

STATISTICAL ANALYSIS OF HEALTH QUALITY DETERMINANTS IN TURKEY: RIDGE REGRESSION APPROACH

In this study; it is aimed to examine the determinants of health quality in Turkey with ridge regression analysis. The indicator of health quality and independent variables were determined neonatal mortality rate, life expectancy at birth, fertility rate, CO₂ emission, urban population ratio and gross domestic product (GDP) per capita, respectively. In the analysis of the data, "lmtest", "lmridge", "car", "stats" and "olsrr" packages were used in the R statistical software program. By taking the type I error level as $\alpha=0.05$, logarithmic transformations of all variables were used in order to facilitate the interpretation of parameter estimates in the estimated model. In the study, the assumptions regarding the multiple linear regression analysis based on the least squares method were checked and parameter estimates were obtained for the most suitable model. According to the results; it was determined that there was no heteroscedasticity problem in the regression model and there was positive autocorrelation in the data. On the other hand, the existence of multicollinearity problem has been proven according to variance inflation factor (VIF) values. For this reason, the bias parameter was determined and parameter estimations were obtained by ridge regression analysis instead of multiple linear regression analysis in the study. At the $\alpha=0.05$ significance level, it was determined that both the constant coefficient (intercept) and the variables of life expectancy at birth, fertility rate, CO₂ emission and urban population ratio were statistically significant (p -value <0.05). Empirical findings show that if the fertility rate and CO₂ emission increase by one unit, there will be an increase of approximately 0.38 and 0.47 units in the

1 Dr. Öğr.Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, heakyuz@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1784-5910

2 Yüksek Lisans Öğrencisi, Bitlis Eren Üniversitesi, gulbaharduygu1@gmail.com, ORCID: 0009-0005-4083-9040

infant mortality rate, respectively. That is, the fertility rate and CO₂ emissions decrease the quality of health. It has been observed that if life expectancy at birth, urban population ratio and GDP increase by one unit, there will be a decrease of 3.73, 3.03 and 0.06 units in the neonatal mortality rate, respectively, and that the increase in these variables will increase the quality of health. On the other hand, it was found that the model was statistically significant (*F-test statistic*=288.44, *p-value*<0.05) and that approximately 92% of the neonatal mortality rate was explained by the independent variables. As a result, it is suggested that this model can be used to estimate the neonatal mortality rate in Turkey.

Keywords: Multicollinearity problem, multiple linear regression analysis, ridge regression, health quality, neonatal mortality rate

BOSNA'DA NEŞREDİLEN VATAN GAZETESİNE GÖRE 1894 BİTLİS'TEKİ GAYRİMÜSLİM AHALİNİN ASAYİŞİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Mensure Kızıl ÖZTÜRK¹

Bitlis Vilayetindeki Muş Sancağı dâhilinde 1894 Sason olayları ve Ermeni komitecilerin çıkardığı isyanlar birçok köy ve kasabada asayiş problemlerine sebep olmuştur. Bu doğrultuda, bölgede yaşayan Müslim ve gayrimüslim ahalinin durumuna dair yabancı basına yansıyan haberler “Ermeni Meselesi” çerçevesinde uluslararası bir gündem oluşturularak ele alınmıştır. Basına yansıyan haberlerde Bitlis vilayetinde Ermeni cemaatinin ahvalini ve bölgede cereyan eden gizli örgütlenmelerle ortaya çıkan olayların sorumluluğunun Osmanlı Devleti’ne addedilmesi konuları üzerinde durulmaktadır. Ancak Avrupa basınında çıkan haberlerin aksine bölgede yaşanan sorunlar bizatihi Osmanlı hükümeti tarafından takip edilerek bu hususta gerekli tedbirlerin alındığını gösteren yazışmalar ve belgeler mevcuttur. Bilhassa Bitlis'teki gayrimüslim cemaatin sükûnetini ve güvenliğini sağlamak gayesi ile vazifeye atanan idareci ve inzibat komisyonlarının bölgedeki durumu kontrol altında tutmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu çalışma, 21 Aralık 1894 tarihinde Bitlis'teki Müslim ve gayrimüslim ahalinin huzur ve güvenliğinin sağlandığına dair Muş Ermeni Katolik Cemaatinden İdare Meclisi Üyesi Ohannes ve Aramyan Bedros tarafından kaleme alınan bir mektubun Dersaadete gönderilmesi ile bu evrakın Bosna Hersek'te Türkçe olarak çıkarılan Vatan gazetesinde basılmasını konu almaktadır. Söz konusu mektup, Dersaadet Evrak-ı Havadisî olarak 4 Ocak 1895 tarihinde Bosna'da haftalık basılan Vatan gazetesinin 75. sayısında *Muharrerat* bölümü içerisinde “Ermenistan Yaygarası” başlığı ile yayımlanmıştır. Gazetenin bu sayısında memleketin ahvali belirtildikten sonra İngiliz basınına yansıyan gazete manşetlerinin eleştirisi yapılarak Bitlis'teki gayrimüslim cemaatin asayişinin sağlandığına dair bilgilere yer verilmiştir. Araştırmamızda bahsi geçen konuların irdelenmesi ile Bitlis'teki Ermeni Katolik cemaatinde ismi geçen başrahiplerin ortaya çıkarılması ve yaşanan gelişmeler doğrultusunda Ermeni sorunsalı olarak zikredilen asayiş problemlerine karşı idari yapının nasıl bir tutum sergilediği hususları da kayıtlar dâhilinde analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Asayiş, Bitlis Vilayeti, Bosna Hersek Basını, Ermeni Cemaati, Vatan Gazetesi.

AN EVALUATION OF THE SECURITY OF NON-MUSLIM POPULATION IN BİTLİS IN 1894 ACCORDING TO VATAN NEWSPAPER PUBLISHED IN BOSNIA

In the Muş Sancak of the Bitlis Province, the Sason events of 1894 and the rebellions of the Armenian communists caused public order problems in many villages and towns. Muslim and non-Muslim people living in the region were published in foreign newspapers as the “Armenian Question”. In this context, the plight of the Armenians and the secret organisations emerging in the region were presented as the irresponsibility of the Ottoman administration. Contrary to the news in the European press the Ottoman government was following the events in the region. There are documents and correspondence about this. Governors were appointed and commissions were formed to ensure the security of non-Muslims in Bitlis and the surrounding areas. This study deals with a letter dated 21 December 1894 showing that the peace and security of Muslim and non-Muslim people living in Bitlis was ensured. This letter was written and signed by two men, Ohannes and Aramyan Bedros, high priest of the Armenian Catholic Community and a member of the Administrative Council. This letter was sent from Istanbul to Bosnia. It was published in the 75th issue of Vatan, a weekly newspaper published in Bosnia, on 4 January 1895. It was written under the title of *Warfare* as “Armenia’s Clamour”. The newspaper headlines reflected in the British press were criticised and it was written that the non-Muslim population in Bitlis was under security threat. In addition the identity of the Armenian people in Bitlis and the developments in Bitlis will be discussed. The attitude of the Armenian administrators will be investigated. In our research, the above-mentioned issues will be analysed within the scope of the records to reveal the abbots mentioned in the Armenian Catholic community in Bitlis and the attitude of the administrative structure towards the public order problems stated as the Armenian problematic in line with the developments.

Keywords: Armenian Community, Bitlis Province, Printed press in Bosnia Herzegovina, Security, Vatan Newspaper.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, mensurekizil@yyu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0109-9471

ON THE CULTURE OF CALENDAR CEREMONIES IN FARMING OF TURKIC PEOPLE (IN THE EXAMPLE OF UZBEKS AND UYGURS)

*Nargiza P. KAMALOVA*¹

In Central Asian agriculture, rituals and customs related to summer irrigation have acquired an important social importance. After all, in the agriculture-based economy of the Turkic peoples living in a large part of Central Asia, before the creation of artificial water structures and in the subsequent periods, farming depended on snow and rain falling from the sky. That's why ritual customs dedicated to summoning rain have emerged among the inhabitants of this land. Of course, even in the 18th and 19th Centuries, such ceremonies and rituals related to water continued to be held among the farmers of the oasis. The prayers, wishes, and desires of the farmers, who prayed to the rain gods to send rain so that the crops would not dry up and perish in the heat of summer, were reflected in their simple actions and even in specially organized ceremonies.

The summer season is considered to be the most difficult period for farmers of Central Asia, during this period, large crop fields are dry due to lack of water. Farmers performed several rituals to save crops from the heat of summer. In particular, the ceremony of sprinkling water is one of them. This ceremony was held on hot summer days. In some places, the actions of this ceremony are performed by women, while in others, they are performed by men. To celebrate it, a big doll was made according to the instructions of the old farmers. Then special songs were sung and the doll was taken through the fields and streets and entered the houses. The participants entered the houses singing *Sust-Khotun*, and the owners welcomed them with joy. They donated and sprinkled water over the doll.

They believed that the holding of these rituals would bring water to the flooded fields and save the crop from dying due to lack of water. If the year comes without rain and snow, the drought begins and the crops in the fields die. People were forced to leave their territories due to the desertification of the land due to lack of water. The ceremony of sprinkling water has been celebrated by the Uzbeks in Central Asia since ancient times. Beruni also talked a lot about customs and holidays dedicated to water in his work "Osor ul-Boqiya" (Relics from Ancient Nations). According to the work, Vakhshangom is celebrated on the tenth day of the month of Isfandarmozhi, and its name is derived from the name of the angel who represents the water of Vakhsh and the water of Jaykhun, and the farmers of Khorazm go and bathe in the Jaykhun river on this day. The peoples living in the territory of Central Asia used the "yada" stone in rituals related to water, calling for rain by appealing to Sust. During this ceremony, old women sit in the middle of the crop fields and make loud noises by banging yada stones together, asking the rain god to send rain and save the crops from drought. "Yada" or "Jada" stone has been regarded as the stone of rain, hail, snow, and storm in the Turkic peoples since ancient times. In the 10th-13th Centuries, belief in the magical power of this stone was widespread among Turkic-speaking tribes and tribal associations, in particular, among the Uyghurs, Qarluqs, and Oghuz. Its remnants persisted among Turkic peoples, Turkmens, Kyrgyz, Western Chinese Turks, Kazan Tatars, and especially Uyghur peoples in the following centuries. The famous Russian scientist V.M.Zhirmunsky writes in his work that bewitching the weather with magic tools is one of the oldest and widespread shamanic customs among the Turkic peoples of Central Asia. Also, the earliest information about the "yada stone" and its special features, related calendar rituals can be found in Chinese, Arabic, and Persian sources. In particular, it appears in Arabic sources as "Hajerul – metar", in Persian sources as "Seng-i meter" (rain stone) or "Seng-jeda" (jeda or yada stone). It is found in the form of "sata" in the Yakut dialect of the Turkic language family, "jata" in the Altai dialect, and "jay" in the Kipchak language family.

Keywords: Traditional farming, culture of calendar ceremonies, Turkic people, beliefs, Vakhshangom, Yada, Sust Khatun, Gopadshah, Jujens, Magic, Ritual, Katkhuda.

¹ Dr. Ögr. Üyesi, Mamun University (Uzbekistan), kamolovanargiza 2018@ gmail . com, ORCID: 0000-0001-9913-0101

ERKEN DÖNEM ANADOLU ULU CAMİLERİNDE YAZI KULLANIMI (SİİRT, DİYARBAKIR VE BİTLİS ULU CAMİİ ÖRNEĞİ)

Özgür ÇETİNTAŞ¹

İslam yazı sanatı veya bilinen adıyla hüsn-i hat, kendine özgü ve yüzyıllara yayılan süreçte belirlenmiş estetik ölçüleri içerisinde icra edilen çizgi temelli bir sanattır. Tasvir veya figür kullanımına yer verilmeden uygulanan hat sanatı tezhip, minyatür ve ebru gibi diğer İslam sanatlarının merkezinde yer almaktadır. Ortaya çıktığı dönem itibarıyla daha çok dini metinlerin yazımında ve çoğaltılmasında kullanılmıştır. İhtivası ve kaynağı nedeniyle Müslüman toplumlar tarafından büyük önem verilen hat sanatı günlük kullanım dışında da kendine pek çok sahada yer bulmaktadır. Abidevi yapılarda yazı ve süsleme kullanımı İslam'ın ilk çağlarından beri uygulanan bir gelenek halini almıştır. Mimari yapıların hemen hepsinde kitabe adı verilen yazı panolarına veya uzun yazı kuşaklarına rastlamak mümkündür. Bu panolarda genellikle kitabenin ait olduğu yapının inşa tarihi, onarım veya ekleme yapılmışsa bu işleme ait tarih kaydı ve yapıyı inşa ettiren kişi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bazı kitabelerde devrin hükümdarına, yapıyı inşa ettiren kişiye veya o bölgenin idarecisine övgü sözlerine de yer verilmektedir.

Mimari yapıları askeri, sivil ve dini mimari olmak üzere üç ayrı tipte ele almak mümkündür. Özellikle dini mimariye ait cami, kümbet veya medrese gibi abidevi yapılarda bol miktarda yazı ve süsleme elemanlarına yer verilmiştir. Bu öğeler dini yapılarda daha çok kubbe, kuşak yazısı veya kapı ve pencerelerin alınlık panolarında karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra yapının dış yüzeyinde inşa ve tamir kitabeleri gibi bilgilendirici yazılar da yapının kendisi ve dönemi hakkında önemli bilgiler verebilmektedir. Dış etkiler veya bilinçsiz onarım çalışmaları gibi nedenlerle bazı eserlerde bu kitabelere ve süslemelere ulaşmak mümkün olamamaktadır.

Çalışmamız içerisinde ele alacağımız Siirt, Diyarbakır ve Bitlis Ulu Camileri, mevcut kitabelerinden ve araştırmalardan anlaşıldığı üzere farklı yıllarda ancak yakın sayılabilecek dönemlerde inşa edilmiştir. Bu yapıların günümüzdeki hallerine kavuşmaları ise ortalama 12. ve 13. Yüzyıl içerisinde olmuştur. Örneğin Diyarbakır Ulu Camii, MS. 639 yılında Mortoma Kilisesi'nin Araplar tarafından camiye çevrilmesiyle oluşturulmuş, Melikşah tarafından (11. yüzyıl) onarılmış ve 12. Yüzyılda yaşanan depremler ve yangınlar neticesinde büyük ölçüde yıkılarak tekrar onarılmış bir yapıdır. Siirt Ulu Camii'nin inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak inşasından kısa bir süre sonra, 12. Yüzyılda yıkılmış, 13. Yüzyılda ve sonrasında yapılan ilaveler ve onarımlarla günümüze ulaşmış bir yapıdır. Çalışmamızda ele alacağımız diğer bir yapı olan Bitlis Ulu Camii ise Bitlis Kalesinin hemen doğusunda bulunmaktadır. İnşa kitabesi olmaması dolayısıyla hangi tarihte yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 1150 yılında tamir gördüğüne dair üzerinde kitabe bulunmaktadır. Hem doğal olaylar hem Rus işgali sırasında gördüğü hasarlar nedeniyle özellikle harim bölümü olmak üzere orijinal halinden uzak olmakla beraber, kitabelerinin bazıları yapı üzerinde muhafaza edilebilmiştir. Bu olaydan sonra 1960 yılında yıldırım düşmesi neticesinde ciddi hasarlar almıştır. Minaresi petek kısmına kadar yıkılmış olan cami, son olarak 1985 yılında TC. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır. Araştırma dâhilinde ulu camilerle ilgili bilgiler aktarılacak ve ele alınan üç örnek üzerinden ulu camilerdeki yazı ve süsleme kullanımı ile bu eserlerin sanatsal özellikleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mimari, yazı, süsleme, ulu cami, kitabe, Anadolu sanatı.

THE USE OF WRITING and ORNAMENT IN EARLY ANATOLIAN GREAT MOSQUES

(EXAMPLE OF SİİRT, DİYARBAKIR AND BİTLİS ULU MOSQUE)

The art of Islamic writing, or hüsn-i hat, as it is known, is a line-based art that is performed within the aesthetic criteria determined in a process that is unique and spread over centuries. Applied without the use of depiction or figures, calligraphy is at the center of other Islamic arts such as illumination, miniature and marbling. As of the period of its emergence, it was mostly used in the writing and reproduction of religious texts. The art of calligraphy, which is given great importance by Muslim societies due to its content and source, finds a place for itself in many fields other than daily use. The use of writing and ornamentation in monumental structures has become a tradition practiced since the early ages of Islam. In almost all architectural structures, it is possible

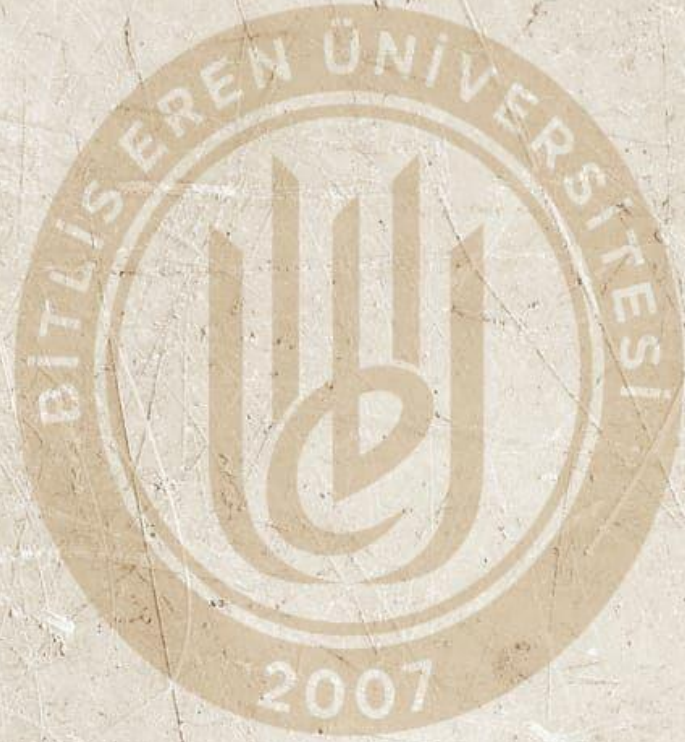
¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, osetintas@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6055-2892.

to come across writing panels called inscriptions or long writing belts. These panels usually contain the date of construction of the building to which the inscription belongs, the date of repair or addition, and information about the person who had the building built. Some inscriptions also include words of praise to the ruler of the period, the person who built the building or the administrator of that region.

It is possible to classify architectural structures into three different types: military, civil and religious architecture. Especially in monumental buildings such as mosques, kumbets or madrasas belonging to religious architecture, there are plenty of writing and ornamentation elements. In religious buildings, these elements are mostly seen on the dome, sash inscriptions or pediment panels of doors and windows. In addition, informative inscriptions such as construction and repair inscriptions on the exterior surface of the building can also provide important information about the building itself and its period. Due to external influences or unconscious repair works, it is not possible to reach these inscriptions and ornaments in some works.

The Great Mosques of Siirt, Diyarbakır and Bitlis, which we will discuss in our study, were built in different years but in close proximity, as can be understood from the existing inscriptions and research. These buildings took their present form in the 12th and 13th centuries on average. The Great Mosque of Diyarbakır, for example, was built in 639 AD when the Arabs converted the Mortoma Church into a mosque, was repaired by Melikşah (11th century), and was largely destroyed by earthquakes and fires in the 12th century. The exact date of construction of the Siirt Grand Mosque is unknown. However, it was destroyed shortly after its construction, in the 12th century, and reached the present day with the additions and repairs made in the 13th century and later. Bitlis Great Mosque, another building that we will discuss in our study, is located just east of Bitlis Castle. Since there is no construction inscription, it is not known exactly when it was built. However, there is an inscription on it that it was repaired in 1150. Although it is far from its original state, especially the harim section, due to the damages it suffered during both natural events and the Russian occupation, some of the inscriptions have been preserved on the building. After this event, it was severely damaged by a lightning strike in 1960. The mosque, whose minaret was destroyed up to the honeycomb section, was finally repaired by the General Directorate of Foundations in 1985. Within the scope of the research, information about the great mosques will be conveyed and the use of writing and ornaments in the great mosques and the artistic features of these masterpieces will be examined through the three examples discussed.

Keywords: Architecture, Writing, ornament, Great Mosque, Inscription, Anatolian Art.

Rahva Yerleşkesi, Beş Minare Mahallesi, Ahmet Eren Bulvarı, 1300 Merkez / Bitlis
Tel: 0 434 222 08 86, Fax: 0 434 222 01 01, info@beu.edu.tr